RPR

BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAŢII
DIN
BUCUREŞTI

Nº Curent 29347 Format –
Nº Inventar 84156 Anul –
Secţia Dep. I. Raftul VII.

415

Inv. 84.156.-

49

ISTORIA CULTUREI NAŢIONALE

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

ISTORIA SCÓLELOR

DE LA

1800–1864

CU O SCURTA INTRODUCERE COPRINDÊNO NOTE DIN ISTORIA CULTUREI NAŢIONALE ANTERIÓRE SECOLULUI AL XIX-LEA,

ŞI CU

MAI MULTE FAC-SIMILE DE DOCUMENTE, SEMNĂTURĬ, AUTOGRAFE, ETC.

DE

Donaţiunea prof. Stroescu P.

V. A. URECHIA

VICE-PREŞEDINTE AL ACADEMIEĬ ROMÂNE, PROFESOR DE ISTORIA ROMÂNILOR LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI,
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEĬ SPANIOLE, MEMBRU AL INSTITUTULUĬ ETNOGRAFIC DIN PARIS, AL SOCIETĂŢEĬ ECONOMICE
MATRITENSE DE »AMIGOS DEL PAIS«, AL FELIBRILOR, MEMBRU DE ONÓRE AL SOCIETĂŢEĬ
OMENILOR DE LITERE, DELEGAT GENERAL AL ASOCIAŢIUNEĬ INTERNAŢIONALE DE LITERE ŞI SCIINŢE,
VICE-PREŞEDINTE ŞI MEMBRU FUNDATOR AL ATENEULUĬ ROMÂN, ETC.

32175

TOMUL II

CU MAI MULTE FAC-SIMILE

OP INCORONAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI

1892

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
NOTA 3023
CONTROL 1953
1961
1956
B.C.U. Bucuresti
C32175

PREFATA TOMULUI I

In anul 1889, Academia română a publicat concurs pentru scrierea uneĭ istoriĭ a scólelor nóstre, de la începutul secoluluĭ al XIX până la 1864.

Cred că ceea ce a îndemnat pre învĕţatul corp să publice asemenea istorie, este convingerea, că aprópe toţĭ aceĭ bărbaţĭ de Stat, carĭ îşĭ propuneaŭ să reformeze instrucţiunea nóstră publică şi carĭ, dintr'o ḑi în alta, inundaŭ arhivele ministeriale şi parlamentare cu proiecte de asemenea specie, probaŭ, în lucrările lor, o mare ignoranţă de tot ce s'a făcut şi a existat în ţĕrile române, în direcţiunea scolară, în sfera acésta culturală a Românimeĭ.

Ca material, ca arhivă portativă, pentru luminarea presinteluĭ, a provocat Academia română scrierea ce daŭ aci.

Presintată la concursul publicat, în mod anonim, ea a avut onórea să fie distinsă de Academia română, care 'ĭ-a acordat premiul Eliad în anul 1890.

Strimtorarea budgetară a Academieĭ, ar fi lăsat, pe mulţĭ anĭ, să zacă, fără de profit, lucrarea mea, în archiva eĭ, dacă în Septembre 1890, ministrul de culte şi instrucţiune publică, D. Teodor Rosetti, nu dispunea tipărirea „Istorieĭ scólelor“ la imprimeria Statuluĭ, procurând pentru acésta hârtia necesară, cu unica condiţiune, ca să las ministeruluĭ, pentru despăgubirea sa de hârtia cumpĕrată, un numĕr de exemplare echivalente cu suma cheltuită.

Graţie acesteĭ bine-voitóre disposiţiunĭ, astăḑĭ pot pune primul volum din lucrarea mea la disposiţiunea celor carĭ doresc a sci câte ceva din istoria nóstră culturală.

Sunt departe de a pretinde că lucrarea de faţă are alt merit de cât de a pune la îndemâna fie-cuĭ, estrase, informaţiunĭ şi documente, greŭ de

consultat, în sute şi miĭ de dosare din arhivele publice şi private. Neuĭtatul meŭ magistru şi amic, *Mihail Kogălniceanu*, susţinênd lucrarea mea în sînul Academieĭ, ḑicea—cum mi s'a spus—între altele, că am dovedit, prin acéstă lucrare, că sunt un neobosit *şórece de arhive*.

Atât şi doresc să dovedéscă lucrarea de faţă, că este resultatul cercetărilor a uneĭ muncĭ de 30 de anĭ în archivele publice şi private şi nu o elucubraţiune nedocumentată şi fantastică a crieruluĭ meŭ.

Aşĭa am procedat pentru cursul meŭ de istoria Românilor; aşĭa am urmat şi cu lucrarea de faţă, estrasă din chiar acel curs al meŭ de istorie.

V. A. URECHIA.

Bucurescĭ, 1892, luna Martie 12 (24).

CUVÊNT INAINTE LA TOMUL II

De la 12 Martie 1892 la 12 Decembre 1892, cu tótă gréoa bólă care puţin a lipsit să'mĭ curme firul vieţeĭ, isbutiĭ a scóte acest al doilea tom din lucrarea de faţă.

Am de a mulţămi pentru acésta bună-voinţeĭ onor. Direcţiunĭ a Imprimerieĭ Statuluĭ şi, în deosebĭ, D-luĭ şef de ateliere G. C. Cucuruzescu şi D-luĭ Ión P. Brănianu.

V. A. URECHIA.

CAP. I

ANUL 1838

MUNTENIA

Anul acesta este din ceĭ maĭ însemnaţĭ în istoria cultureĭ naţionale, căcĭ de la începutul luĭ se agită întrebarea înfiinţăreĭ de scolĭ pe la sate. In adevĕr, prima lucrare ce aflăm în dosare, este din 24 Ianuarie 1838. Vornicul cel mare D. M. Ghica, provócă Eforia scólelor, cu adresa No. 117, ca să se procédă la înfiinţarea scólelor sătescĭ.

Eată acéstă adresă memorabilă :

Adresa departamentuluĭ din lăuntru al Prinţipatuluĭ ţĕreĭ românescĭ, cu No. 117, din 24 Ianuarie 1838.

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor naţionale

Acest departament vĕḑênd în proiectul al 2-lea pentru seminarurĭ, protopopĭ şi preoţĭ, că la art. 8-lea se coprinde ca în fieşĭ-care sat să se ţie pe lângă preot şi un cântăreţ, carele va fi dator să înveţe copiiĭ satuluĭ carte şi cântărĭ, a căruia art. coprinderea negăsindu-se încă pusă în lucrare, s'aŭ şi dat îndată circularnice poruncĭ către tóte ocolurile judeţelor, ca potrivit cu glăsuirea pomenituluĭ articol, prin înţelegere cu proprietariĭ moşiilor, să şi pue în lucrare punctul regulamentuluĭ, înfiiinţându-se în tóte satele scolĭ pentru copiiĭ satelor, urmându-se a lor învĕţătură numaĭ la vreme de iarnă, adecă de la 1 Noembre şi până la sfêrşitul luĭ Martie, ca în lunile cele-l-alte să se îndeletnicéscă spre ajutorul părinţilor lor la lucrarea pămêntuluĭ.

Drept aceea, dupe trebuinţa ce urméză a avea şi acea cinstită Eforie, o asemenea scinţă, nu lipsesce departamentul cu cinste a da în cunoscinţă cele urmate întru acésta, alăturându-se şi o copie dupe acea poruncă.

(Semnat), p. Şeful departamentuluĭ, *Ioan Manu.*

Circulara departamentuluĭ către cârmuirile judeţelor

In proiectul al 2-lea pentru seminarurĭ, protopopĭ şi preoţĭ, la art. 8 se coprinde, că în fieşĭ-care sat se va ţinea pe lângă preot şi un cântăreţ, carele va primi osebit de duoĕ

chile de bucate pe fieşĭ-care an şi câte leĭ duoĭ de fieşĭ-care enoriaş sătean, plătindu-i-se unul la S-tul Gheorghe şi cel-l-alt la S-tul Dumitru, va fi însă dator acest cântăreţ să înveţe copiiĭ satuluĭ carte şi cântărĭ, şi fiind-că coprinderea acestuĭ articol din regulament nu se găsesce pusă în lucrare în nicĭ într'un sat, de aceea se scrie aceĭ Otcârmuirĭ, ca să se înţelégă cu toţĭ proprietariĭ judeţuluĭ şi să pue în lucrare textul regulamentuluĭ înfiinţându-se prin tóte satele scóle pentru copiiĭ sătenilor, şi cât pentru ceea-ce privesce la încăperea scóleĭ, proprietariĭ vor chibzui cele maĭ înlesnitóre îndemânatice miţlóce, ca să se pótă ţinea scóla într'o încăpere potrivită cu numĕrul scolarilor, în cât şi învĕţătura lor să se pótă face cu tótă cerută orênduială şi sănĕtatea lor să nu se vateme. Insă învĕţătura copiilor de prin sate se va urma numaĭ pe vreme de iarnă, adecă, de la 1 Noembre şi până la sfêrşitul luĭ Martie, ca în lunile cele-alte să se îndeletnicéscă la lucrarea pămêntuluĭ, aducênd ajutor părinţilor lor.

Departamentul este bine încredinţat, cá toţĭ proprietariĭ vor îmbrăţişa cu bucurie acéstă lucrare, care privesce la luminarea neamuluĭ, singura fericire a unuĭ norod.

Iar otcârmuirea de urmarea ce va face întru acésta, să raportuéscă fără de zăbavă.

Intocmaĭ după original, (semnat) Serdaru *I. Mehtupciŭ.*

Eforia se grăbesce a rĕspunde Vornicieĭ din lăuntru, cu data 4 Februarie, sub No. 109:

Rĕspunsul dat de către Eforia scólelor prin adresa No. 109 Februarie 4, de disposiţiile luate în consecinţă şi din parteĭ.

Eforia cu cinste primind adresa cinstiteĭ Vornicii No. 118, a vĕdut cu deosebită mulţămire poruncile ce s'aŭ dat de către acel cinstit departament pentru punerea în lucrare a legiuireĭ ce privesce la întocmirea scólelor pe la tóte satele dintr'acest Prinţipat.

Eforia de demult doritóre de o asemenea întocmire, a îmbrăţişat cu bucurie acéstă îndeletnicire şi conformându-se cu chibzuirea cinstiteĭ Vornicii pentru punerea în lucrare a legiuireĭ, se adreséză şi din parteĭ către D-niĭ Otcârmuitorĭ aĭ judeţelor pohtindu'ĭ să se îndeletnicéscă cu tótă rîvna la acéstă sfântă îndatorire, ce pe lângă altele este pusă asupra slujbeĭ cu care D-lor se află însărcinaţĭ în administraţia judeţelor.

Deosebit Eforia dă şi profesorilor de pe la judeţe instrucţiĭ, că înţelegêndu-se cu D-niĭ Otcârmuitorĭ, să îngrijéscă a găsi tinerĭ ţĕranĭ dintre cântăreţiĭ, séŭ grămăticiĭ de pe la bisericĭ, şi aceştia primind a urma câtă-va vreme pe vară în scóla din oraşul judeţuluĭ, spre a se deprinde la învĕţăturile începĕtóre, să se îndatoreze a ţinea şcólă în vre-un sat cu fondurile ce s'aŭ legiuit pentru asemenea învĕţător.

Dintr'acéstă ântêia mişcare ce Cinstitul Departament din lăuntru a bine-voit a da uneĭ asemenea de obşte folositóre întocmirĭ, Eforia cunoscênd dorinţa ce are acel cinstit Departament, pentru întinderea bunelor învĕţăturĭ între clasele muncitorilor ţĕranĭ, rĕmâne bine încredinţată, că sub asemenea sprijinélă, acéstă îndeletnicire va dobêndi tot ajutorul şi înlesnirile cuviincióse spre o maĭ bună sporire.

Eforia sub No. 117—131, adreséză circulara:

Circulara dată profesorilor scólelor de prin judeţe cu aceeaşĭ dată, sub No. 117—131 inclusiv

In proiectul al 2-lea din regulamentul Organic, art. 8, se coprinde ca în fieşĭ-care sat, se va ţinea pe lângă preot şi un cântăreţ, care cu plată de duoĕ chile de bucate pe fieşĭ-care an şi câte leĭ 2 pe an de la fieşĭ-care enoriaş sătean să fie dator acel cântăreţ a în-

vĕţa copiiĭ satuluĭ carte numaĭ în şése lunĭ de iarnă, rĕmânênd cele de véră pentru munca pămêntuluĭ.

Cinstita Marea Vornicie din lăuntru chibzuind a pune în lucrare şi acéstă disposiţie a regulamentuluĭ, a dat poruncĭ către tóte Otcârmuirile ca să se ia mĕsurile cuviincióse pentru acéstă nouă întocmire, îndatorindu-se proprietariĭ moşiilor ca să găséscă case pentru scóle, séŭ a se clădi încăperĭ într'adins pentru acestea.

Eforia a poftit şi din parteĭ pentru acésta pe Dumnélor Otcârmuitoriĭ, şi scrie Dumitale, ca să îngrijeşcĭ de acum a căuta tinerĭ ţĕranĭ, feciorĭ de popă séŭ alţiĭ, care să priméscă a urma într'acea scólă câtă-va vreme ca să se deprindă la învĕţăturile începĕtóre, şi apoĭ să fie datorĭ aceĭa a ţinea scólă în vre-un sat.

Asemenea tinerĭ Eforia socotesce că s'ar putea găsi dintre cântăreţiĭ séŭ grămăticiĭ ce sunt pe la bisericile satelor.

Dumnéta dar, te veĭ înţelege fără zabavă pentru acésta cu cinstita Otcârmuire, şi pentru punerea la cale ce se va face, veĭ încunoscinţa Eforieĭ cele de cuviinţă.»

Expediată la aceste scolĭ:

Cu No. 117 Cerneţĭ, cu No. 118 Têrgu-Jiuluĭ, cu No. 119 Caracalu, cu No. 120 Râmnicu-Vâlcea, cu No. 121 Slatina, cu No. 122 Pitesci, cu No. 123 Câmpu-Lung, cu No. 124 Giurgiu, cu No. 125 Ploesci, cu No. 126 Călăraşi, cu No. 127 Brăila, cu No. 128 Têrgovestea, cu No. 129 Buzĕu, cu No. 130 Ruşiĭ-de-Vede, cu No. 131 Focşani.

Pentru regularea lefilor séŭ a folóselor învĕţătorilor viitorĭ de la sate (câte 2 chile de bucate din magazia de reservă şi câte 2 leĭ de fie-care casă pe an), cum şi pentru casa de scólă care să se clădéscă într'adins, décă cum-va proprietariĭ moşiilor n'ar oferi una gata, Eforia trimise circulara din 14 Februarie, către otcârmuitoriĭ judeţelor. Eforia le vestesce, că a scris şi profesorilor respectivĭ din judeţe, ca în înţelegere cu ocârmuitorul, să afle dintre cântăreţiĭ, séŭ grămăticiĭ de prin sate, pentru a-ĭ pregăti profesorul local, ca să devină învĕţătorĭ sătescĭ.

Iată circulara către ocârmuitorĭ:

Circulara Eforieĭ către Otcârmuitoriĭ judeţelor, de la No. 133—148 inclusiv

«Prin Regulamentul Organic proiectul al 2-lea, art. 8, se hotărasce ca cântăreţul de la biserica satuluĭ să fie dator a ţinea şi scólă, avênd drept plată câte duoĕ chile de bucate din magazia de reservă şi câte duoĭ leĭ de fieşĭ-care casă pe an.

Prin adresa ce Eforia a primit de la cinstitul Departament din lăuntru, a luat sciinţă de cele ce s'aŭ scris Dumitale pentru punerea în lucrare a acesteĭ legiuirĭ.

Eforia este bine încredinţată, că Dumneata cunoscĭ folosul ce va isvorî dintr'acéstă sfântă întocmire, şi că veĭ împlini cu scumpĕtate mĕsurile ce s'aŭ luat pentru scólele de prin sate. De aceea, dupe a eĭ datorie, Eforia cu cinste poftesce pe Dumneata, ca să binevoescĭ a te strădui cu tótă rîvna pentru acéstă punere la cale; şi acum de o cam-dată te veĭ înţelege Dumneata cu proprietariĭ moşiilor, ca să hotărască casa în care are a se ţinea scóla satuluĭ, séŭ să chibzuiască mijlóce pentru clădirea uneĭ încăperĭ într'adins pentru acésta, şi la vreme să însciinţezĭ D-ta Eforieĭ pentru găsirea acelor case de scóle şi numele satelor în care s'aŭ găsit.

Deosebit D-ta veĭ bine-voi, ca prin publicaţiile ce veĭ trămite prin tóte satele, să se dea din cuvênt în cuvênt folosurile ce aŭ să dobândéscă aceĭ învĕţătorĭ, ca dupe ce toţĭ de obşte se vor încredinţa de ajutorul ce li se dă, să priméscă cu tragere de inimă a urma în scóla publică din oraşul de căpetenie al aceluĭ judeţ, unde dupe ce se vor deprinde

câtă-va vreme la învĕţăturile începĕtóre, să fie datorĭ apoĭ a ţinea scólă în vre-un sat învĕţând copiiĭ pe vreme de iarnă.

Eforia a scris şi profesoruluĭ scóleĭ publice de acolo, ca să îngrijéscă de acum a căuta tinerĭ ţĕranĭ feciorĭ de preoţĭ, séŭ alţiĭ, ca să se aşeze în urmă într'acea scólă învĕţăturile precum s'a ḑis maĭ sus, şi ca pentru acésta să se înţelégă cu D-ta.

Asemenea tinerĭ Eforia socotesce că s'ar putea lesne găsi dintre cântăreţiĭ séŭ grămăticiĭ ce sunt prin sate. Dându-se dar de către Dumneata şi pentru acésta cuviinciósele poruncĭ prin satele aceluĭ judeţ se vor face apoĭ cunoscuţĭ aceĭ tinerĭ profesoruluĭ, ca să'ĭ deprinḑĭ cât maĭ în grabă la învĕţăturile trebuincióse.

Acéstă sfântă îndatorire ce pe lângă altele este pusă asupra slujbeĭ cu care D-ta eştĭ însărcinat împlinindu-se cu tótă osîrdia nu numaĭ că va da Eforieĭ prilegiŭ a cunósce meritul de vrednicia D-tale, ci va avea încă Eforia şi dovadă de rîvna Dumitale pentru folosul obştesc la care trebue să ţintéscă lucrările fieşĭ-căruia slujbaş.»

Tot în aceeaşĭ ḑi de 14 Februarie, Eforia a vestit şi Logofeţieĭ celor bisericescĭ dispositiunile luate (urméză şi acest document în anexă).

*

Marea Logofeţie provócă pe Eforie dupe acésta să întocméscă programa de învĕţăturile şi regulele ce aŭ a se urma prin scólele din sate.

Rĕspunḑênd la adresa acésta a Logofeţieĭ, cu No. 719, Eforia întocmesce următorul program pentru scolile sătescĭ :

Cetirea.—Dupe table, carĭ vor coprinde maxime morale şi religióse, şi *care sunt a se tipări* într'adins, îndată ce se va aşeḑa tipografia colegiuluĭ, care se aştéptă a sosi peste 2 séŭ 3 lunĭ.

Scrierea. — Dupe modelurĭ de caligrafie *ce aŭ a se tipări* iarăşĭ într'adins maĭ înlesnitóre şi maĭ potrivite cu trebuinţa ţĕranilor.

Catechismul legeĭ creştinescĭ.

Aritmetica elementară ; în sfĕrşit :

Lucrarea pămêntuluĭ şi economia caseĭ *).

Aceste treĭ învĕţăturĭ *aŭ a se tipări.*

Pentru scriere, ca să nu trebuiască multă cheltuială, se va face înlesnire copiilor de dându-li-se table de piatră de care se găsesce în munţiĭ noştri şi anume în munţiĭ D-luĭ Vorniculuĭ Alexandru Filipescu, care a şi făgăduit a dărui pentru asemenea trebuinţă o sumă însemnătóre de aceste table. Cât despre întocmirea caselor pentru scólele de prin sate şi regulele ce aŭ a se ţinea pentru aceste scóle, acestea s'a făcut cunoscute cinstiteĭ Logofeţiĭ prin adresa Eforieĭ No. 151 din 24 Februarie.

(Semnaţĭ), *Alexandru Filipescu, D. Ştirbeiŭ, N. Picolo, P. Poenaru.*

Secretar, *N. Iliescu.*

---

*) S'aŭ maĭ adaos apoĭ şi cântările bisericescĭ, prin circulara Eforieĭ către profesoriĭ de judeţe din 9 Septembre. Candidaţiĭ aŭ să plătéscă eĭ cântăreţilor ce 'ĭ vor învĕţa câte 2 leĭ de om.

»Candidaţiĭ de învĕţătorĭ pe la sate avênd trebuinţă de a învĕţa şi cântărĭ de o-dată cu învĕţăturile ce aŭ a asculta în scóla normală, Eforia a chibzuit, ca pentru a se înlesni acestor candidaţĭ învĕţătura cântărilor, să dea fie-care dintr'aceĭ candidaţĭ câte duoĭ leĭ o-dată pentru tótă vremea ce se vor afla acolo la scóla normală. De aceea D-ta, veĭ îngriji a găsi un cântăreţ cu bună sciinţă care să se tocméscă cu plata ce s'a arĕtat, şi să învеţe pe toţĭ candidaţiĭ de prin sate sciinţa cântărilor bisericescĭ pe câtă vreme va avea fie-care trebuinţă.

Veĭ da apoĭ în cunoscinţa Eforieĭ numele acelor cântăreţĭ«.

*

Din actele maĭ sus expuse și unele aduse în anexă, noĭ am conchis, că intenţiunea Mareluĭ Vornic M. Ghica, relativă la scolile din sate era patriotică și laudabilă, dar că nu eraŭ pregătite încă elementele constitutive uneĭ scolĭ: nicĭ local, nicĭ învĕţător, nicĭ mobilier, nicĭ cărţĭ, (care se promit a se face peste verĭ-o 2 lunĭ dupe sosirea tipografieĭ din Paris). Departamentul din lăuntru, afirmăm noĭ, fără să cugete la toţĭ aceștĭ factorĭ aĭ uneĭ scóle, ordonă *purement et simplement*, «să se înfiinţeze prin tóte satele scolĭ, urmând a lua învĕţătura numaĭ în vreme de iarnă, adecă de la 1 Noembre până la finitul luĭ Martie, ca în lunile cele-alte să se îndeletnicéscă pentru ajutorarea părinţilor la lucrarea pămêntuluĭ.»

S'ar putea părea ceva cam aspră critica acésta a nóstră din 1868, (Istoria scólelor sătescĭ, pag. 5). Negreșit lipseaŭ toţĭ factoriĭ maĭ sus arĕtaţĭ, dar trebuia óre să se aștepte îndefinit până la crearea acelor factorĭ? Décă s'ar fi precedat ast-fel pentru tóte în ţéra nóstră, nicĭ astădĭ n'am avea nimic, séŭ aprópe nimic. Nu era timp de perdut, și atât Marele Vornic M. Ghica cât și Eforia, recunóscem că aŭ bine meritat de la ţéră, căcĭ aŭ cercat să creeze învĕţămêntul sătesc cu orĭ-ce mod maĭ grabnic.

*

In Maiŭ 25, *) Eforia cu adresa No. 501, scrie Vornicieĭ din lăuntru că deja «*la unele din scolile judeţene aŭ început a se aduna candidaţĭ de învĕţătorĭ dintre ţîrcovniciĭ de pe la sate pentru a se deprinde, acum în véră, cu învĕţăturile începĕtóre și în iarna viitóre să începă a aduna copiiĭ la învĕţătură în scólele sătescĭ ce aŭ a seaședa pe la sate.*» Eforia arétă, pe lângă acésta, că acești candidaţĭ «*se plâng că nu pot ședea* la învĕţătură câte duoĕ lunĭ, precum cere trebuinţa, din pricină că n'aŭ de cheltuială ca să'șĭ întêmpine hrana din tóte ḑilele, Eforia plecat rógă pe Cinstita Vornicie, să bine-voiască a chibzui cele de cuviinţa spre a se legiui, ca pe lângă ceĭ duoĭ leĭ ce s'a otărît a se da învĕţătorilor de sat de la fie-care familie, să i se dea și cheltuiala mâncăriĭ din cutia satuluĭ, pe vreme de duoĕ lunĭ, în care va fi dator a urma învĕţăturile la scóla normală din orașul de căpetenie al judeţuluĭ în fie-care véră.»

Nu numaĭ dintre ţîrcovnicĭ s'aŭ adunat candidaţĭ; profesorul scóleĭ din T.-Jiu arétă prin raportul sĕŭ din 29 Iulie, că dintre ţîrcovnicĭ mulţĭ n'aŭ primit să se ocupe cu slujba de învĕţătorĭ, și de aceea aŭ primit fiĭ de sătenĭ, carĭ urméză să fie scoșĭ din bir și de la datoriile proprietăţiĭ și mângâeţĭ de un privilegiŭ óre-care. Maĭ cere învĕţătorul Stanciovicĭ din T.-Jiu, ca la plata celor 2 leĭ de casa din sat în profitul lefeĭ învĕţătoruluĭ să fie supușĭ toţĭ enoriașiĭ sătenĭ fără să se scutéscă preoţiĭ, diaconiĭ, juraţiĭ, vătășeiĭ, dorobanţiĭ, maziliĭ, boieriĭ de neam, vĕduvele și asidosiĭ, căcĭ de nu, rĕmâne numĕrul birnicilor de tot mic **).

*

Ce studiĭ trebuiaŭ să facă candidaţiĭ adunaţĭ la scólele din judeţe? Fórte redus era nivelul la care se mulţămea Eforia ca să fie ridicat pentru astă-dată învĕţătorul sătesc. Acésta se póte vedea din adresa Eforieĭ către profesoriĭ din Buzĕŭ și T.-Jiuluĭ:

---

*) Veḑĭ anexa de la acéstă pagină.

**) In sensul acestuĭ raport a intervenit Eforia către Vornicia din lăuntru în August 4, cu adresa No. 713. (Veḑĭ Istoria scólelor sătescĭ de V. A. Urechiă, pag. 55).

Către profesorii scólelor maĭ jos însemnate

«Primindu-se raportul D-téle cu No.... cu bucurie și mulțămire a vĕḑut Eforia rîvna cu care te străduescĭ D-ta ca să pregătescĭ învĕțătorĭ pentru scólele de pe la sate.

Lecțiile dar ce vor trebui să se dea acestor învĕțătorĭ vor fi: citirea pe tablele lancastrice dupe regula acestuĭ metod, scrierea caligrafică, din aritmetică cele patru lucrărĭ cu numere frângeróse, catechismul și tóte rugăciunile religióse, câte sunt maĭ de căpetenie la închinăciune și la slujba bisericéscă; să învețe și câte-va cântărĭ bisericescĭ pe cât se va putea.

Pentru aceste închinăciunĭ s'a tipărit acéstă cărticică și se trimite pentru acea scólă cincĭ-ḑecĭ exemplare. Prețul acesteĭ cărțĭ este de duoĕ-ḑecĭ parale bune.

Pentru aceĭ candidațĭ de învĕțătorĭ ce s'aŭ adunat acolo, să însciințezĭ D-ta cu ce mijlóce aŭ venit la învĕțătură, adecă unde 'șĭ-aŭ locașul și hrana? De 'șĭ-aŭ adus mĕrinde fie-care cu sine de la sat, séŭ li s'aŭ dat în mână lor ce aŭ fost să plătéscă acum la S-tul Gheorghe fie-care sătean.

In sfĕrșit, numele și pronumele acelor candidațĭ, vêrsta lor și satul pentru care este otărît fie-care de învĕțător.»

No. 466 Buzĕŭ.
No. 467 Têrgu-Jiuluĭ. } Maiŭ 13.

Cele d'êntêiŭ județe la care s'aŭ adunat candidațĭ, aŭ fost: Jiul-de-Sus, Mehedinții, Romanațiĭ, Jiul-de-Jos și Buzĕu. Candidațiĭ adunațĭ aŭ fost între 50 până la 180. Iar la cele-alte județe ḑice adresa Eforieĭ către Vornicia din lăuntru, cu No. 669, «nu se scie din ce pricină s'a lăsat cu tótul în nelucrare acéstă folositóre întocmire». In Ilfov, maĭ ales, ocârmuitorul nicĭ n'a rĕspuns Eforieĭ, de aceea dênsa rógă pe Vornicie să înnoiască poruncile către ocârmuire, ca să se facă casele pentru scólele de prin sate, *căcĭ la 15 August profesoriĭ sunt poruncițĭ a fi gata de a primi pe aceĭ candidațĭ și a începe cu dênșiĭ deprinderea la învĕțăturile ce le vor trebui, ș'apoĭ la 1 Octombre să se întórcă la satele lor ca să începă îndată a ține scólă pentru copiiĭ sătenilor.*

*

Din discursul, de care avem să vorbim maĭ la vale, rostit de P. Poenaru la solemnitatea împărțireĭ premiilor, în Iulie, la Bucurescĭ, se constată încă, că numĕrul candidaților adunațĭ până la acea dată, era: la Buzĕŭ 45, Mehedinții 55, Jiul-de-Sus 72, Caracal 80, Jiul-de-Jos 170.

«Aceștĭ candidațĭ, ḑice P. Poenaru, alețĭ dintre paracliseriĭ bisericilor de pe la sate, venind la scólele naționale de prin județe, aŭ a urma acolo câte-vă lunĭ învĕțăturile începĕtóre, spre a se maĭ desĕvêrși *la citire și la scriere*, și a se deprinde cu metodul lancastric, *singurul miḑloc prin care se pot înființa scolĭ prin sate*, fără de a fi silițĭ părințiĭ copiilor să intre în cheltuelĭ cu cumpĕrătórea cărților, care ar fi neapărat trebuitóre la alt-fel de metodurĭ de învĕțătură.»

D. Poenaru adaogă că: «dupe ce se vor deprinde ast-fel învĕțătoriĭ la scólele de la județe, acum în lunile de véră, se vor orândui pe la satele lor a ține scóla în lunile de iarnă, și așa în *iarna viitóre* se nădĕjduesce că, în maĭ sus numitele cincĭ județe, se vor afla deschise peste 400 scolĭ.»

Va să ḑică se promitea maĭ multe scolĭ de cât eraŭ înscrișĭ candidațĭ.

Dar și aceștĭ candidațĭ ce se pregăteaŭ unde aveaŭ să fie utilisațĭ de óre-ce lipseaŭ la sate locale de scólă. D'abea în Septembre Eforia scrie Vornicieĭ din lăuntru cu adresa No. 901 și comunică planul model, care să 'l împartă pe la tóte satele, *unde este să se facă scólă*. Acest plan cere să fie tipărit în 2.000 exemplare și trimite Eforia Vornicieĭ 1.800, ca să le împartă câte 100 pe la ocârmuire, spre a se pune în lucrare clădirea de scólă pe cât se va putea maĭ potrivit cu acest model.

Acest plan model nu s'a făcut. Vornicul cel Mare, în 4 Octombre 1838, cu adresa No. 1.605, rĕspunde Eforieĭ că «acum tocmaĭ asupra apropiereĭ ierneĭ se vede în neputință a îndeplini asemenea cerere.»

*

De și scóle sătescĭ nu exista încă la finea luĭ Septembre 1838, Eforia ia pretext de la înființarea acestora și clasifică scólele din țéră în categoriile următóre:

«Cu acest prilej, se face cunoscut D-tele, că de acum înainte scólele obștescĭ se vor deosebi prin numirile următóre:

Scólele de prin sate se vor numi *Comunale;* cele de prin plășĭ, unde se vor aședa revisoriĭ, se vor numi *Preparande,* fiind-că acolo, afiându-se duoĭ învĕțătorĭ, se pot pregăti și într'acele scóle candidațiĭ de învĕțătorĭ; scólele din capitalele județelor se numesc *Normale;* cele de la Craiova *Centrale* și în sfêrșit cele de la Bucurescĭ *Complementare*».

Se comunică acéstă clasificațiune profesorilor din Slatina (cu No. 973), Pitesci (No. 974), Câmpu-Lung (No. 975), Giurgiu (No. 976), Ploesci (No. 977), Văleni-de-Munte (No. 979), Călărași (No. 880), Têrgoviștea (No. 983), Buzĕŭ (No. 978), Brăila (No. 981), Focșani (No. 982). Eforia adaogă a scrie acestora, ca din candidațiĭ adunațĭ la scóla normală să se alégă câte unul maĭ deștept, care să aibă scólă la satul cel maĭ mare din plasă, «cu îndatorire, ca aceĭ învĕțătorĭ să împlinéscă și slujba de revisorĭ de plasă; iar ca să nu se oprésca învĕțăturile la acea scólă comunală în vremea revisieĭ, să se dea fie-căruĭ revisor câte un ajutor, iarășĭ dintre candidațĭ, orânduindu-se ast-fel la acel sat duoĭ învĕțătorĭ în loc de unul. Atuncea suma de banĭ ce se va strînge dintr'acel sat, se va împărți între amênduoĭ învĕțătoriĭ, ast-fel în cât cel însărcinat și cu revisia să ia duoĕ părțĭ, iar acela care va fi să se ocupeze numaĭ cu învĕțătura în scólă, să ia o a treia parte, drept léfă a sa, din suma banilor ce se vor aduna.

Revisorul de plasă va fi dator a âmbla în tótă vremea de iarnă pe la tóte scólele comunale, ca să cerceteze învĕțăturile, să îndrepteze neorânduelile și să raporteze pe fie-care lună la profesorul scóleĭ normale pentru orĭ-ce observație va face în revisia sa pe la scólele comunale.

Acéstă mĕsură să se pună acum îndată în lucrare, ca de o-dată cu mergerea candidaților pe la satele lor spre a începe învĕțătura copiilor, să fie pregătițĭ și revisoriĭ, catihisindu-se asupra îndatoririlor ce aŭ a împlini și să încépă și dênșiĭ ocolul lor, visitând fie-care tóte scólile plășeĭ séle și «corĕspunděndu-se adesea cu D-ta în orĭ-ce trebuință veĭ avea cu scólele comunale.»

Eforia maĭ adaogă «să i se trimită listă de numele revisorilor, ce se vor alege pentru fie-care plasă, cu arĕtare de numele plășeĭ și al satuluĭ în care se va aședa fie-care revisor.»

«Invĕțătoriĭ să nu se slobódă pe la satele lor maĭ înainte d'a se scrie Dumitale pentru acésta prin deosebită circulară, pentru că este să se trimită într'aceeașĭ vreme și tablele

lancastrice, carĭ se aştéptă să iasă din tipar, şi fiind-că aceste table se deosibesc óre-cum de cele vechĭ, va fi trebuinţă să se aréte învĕţătorilor, în duoĕ séŭ treĭ ḑile, metodul dupe care are a se întrebuinţa.»

*

De sigur că nu prea adâncă pregătire a putut dobêndi candidaţiĭ în o lună şi jumĕtate de frecuentare a scóleĭ normale judeţene, totuşĭ Eforia provócă pe Cârmuirile judeţene, ca să 'ĭ instaleze pe la sate, în orĭ-ce case se va găsi, fie chiar casa *Sfatuluĭ*, până ce la viitórea primĕvéră se vor face într'adins încăperĭ pentru scóle *).

*

Intr'acestea Eforia a pregătit şi tablele lancastrice şi a trimis la fie-care profesor de scólă normală câte 50 exemplare, ca să le dea învĕţătorilor ce vor deschide scóle în sate.

*

Cam la mĕsurile de maĭ sus se reduce tótă lucrarea pentru organisarea învĕţămêntuluĭ sătesc în 1838. Este puţin, nu o negăm; se pot critica procedimentele, dar nu maĭ puţin este primul pas făcut şi istoricul se simte obligat a saluta cu veneraţiune memoria luĭ M. Ghica, Marele Vornic, al Eforilor şi în deosebĭ al luĭ P. Poenaru, şi nu maĭ puţin al uĭtaţilor pionĭ aĭ cultureĭ nóstre, modestiĭ şi harniciĭ profesorĭ de la scólele normale, fără de care învĕţămêntul sătesc nu putea să ié fiinţă, căcĭ candidaţiĭ de învĕţătorĭ sătescĭ, la scóla normală din judeţ a învĕţat multul-puţin ce sciură.

---

*) Nedestoinicia multora din candidaţĭ o şcié Eforia, dar n'avea ce face. Eată circulara ce în privinţa acésta a adresat la profesoriĭ scólelor normale, din 28 Octombre anul curent:

Circular către profesoriĭ de prin judeţe

28 Octombre 1838

«Dupe băgarea de sémă ce a făcut Eforia în învĕţătura candidaţilor de prin sate, a vĕḑut, că uniĭ dintr'aceştĭ candidaţĭ aŭ multă aplicare şi deprindere la învĕţătură, iar alţiĭ sunt atât de nedestoinicĭ şi neprimitorĭ de învĕţătură, în cât orĭ-câtă vreme se vor ţinea în scólă nu vor putea lua cea maĭ puţină înţelegere de învĕţăturile ce li se predaŭ.

De aceea se scrie D-téle, ca candidaţiĭ ce vor fi óre-cum pregătiţĭ să 'ĭ sloboḑĭ, potrivit cu circulara ce s'a trimis cu No..., ca să încépă a da învĕţătură la copiiĭ satelor lor, iar ceĭ ce se vor fi arĕtat nedestoinicĭ şi neprimitorĭ de învĕţătură, pentru că sunt prea bĕtrânĭ, séŭ pentru că aŭ mintea de tot têmpită, să 'ĭ depărteze cu totul din numĕrul candidaţilor, şi de numele acelora să trimiţĭ la Eforie listă, ca după aceea să se propună Cinstit. Departament din lăuntru, ca să dea poruncĭ spre a se lua în bir aceĭ ómenĭ şi a se trimite în lunile vereĭ la seóla normală, dintre sătenii, carĭ vor fi maĭ tinerĭ, cu mintea maĭ sănĕtósă şi maĭ primitóre de învĕţătură.»

Cu puţin înainte, în 7 Octombre, Eforia scrisese profesorilor din judeţe:

«Pe candidaţiĭ ceĭ maĭ slabĭ la învĕţătură şi maĭ ales pe aceĭa în ale cărora sate nu se vor afla nicĭ case de sfat, nicĭ vre-o altă încăpere de scólă, să 'ĭ maĭ oprescĭ în scóla normală, spre deprindere câtă vreme veĭ socoti de trebuinţă.»

No. 1.111 Inspectoruluĭ din Craiova, No 1.112 Cerneţĭ, No. 1.113 Têrgu-Jiuluĭ, No. 1.114 Caracal, No. 1.115 Rômnicu-Vâlcea, No. 1.116 Slatina, No. 1.117 Pitescĭ, No. 1.118 Câmpu-Lung, No. 1.119 Giurgiu, No. 1.120 Ploescĭ, No. 1.121 Călăraşĭ, No. 1.122 Têrgoveştea, No. 1.123 Buzĕŭ, No. 1.124 Brăila, No. 1.125 Văleniĭ-de-Munte, No. 1.126 Focşanĭ.

*

Inainte de a trece la alte fapte tot atât de importante, sĕvêrşite în 1838, în ţéra românéscă, să nu uĭtăm de a aminti, că nu numaĭ Eforia s'a preocupat în anul acesta de crearea de scolĭ sătescĭ, ci şi uniĭ din particularĭ cu inimă pentru ţéră.

Vom cita adresa Depart. treburilor din lăuntru, din 1838, Iulie 30, către Eforia scólelor naţionale, prin care'ĭ vestesce, că «Otcârmuirea judeţuluĭ Gorj, pe lângă raportul eĭ sub No. 2.848, a trimis la acest departament şi alăturatul în copie înscris al D-sale Serdar Gh. Magheru, pentru cugetarea ce a arĕtat a clădi, cu jărtfirea sa, scólă publică pentru şése sate, a căruia rîvnă cunoscênd'o departamentul, pornită din patriotismu, dând voie prin Otcârmuire a face urmare întru tótă întinderea înscrisuluĭ sĕŭ, făcêndu-ĭ şi mulţămirea din partea departamentuluĭ, 'l-a publicarisit şi prin Buletin, spre sciinţa de obşte. Nu lipsesce dar Departamentu a încunoscinţa cu cinste şi pe Cinstita Eforie, cu trimiterea în copie a alăturatuluĭ înscris.»

Şeful Departamentuluĭ, *Ion Manu.*

Eată acum şi reproducerea declaraţiuneĭ Serdaruluĭ Gh. Magheru, din 17 Maiŭ 1838:

«Fiind-că satele Cojaniĭ, Bărzeni-de-Pădure, Bărzeni-de-Jilort, Pojalul, Albeni-Birnicĭ şi Albeni-Moşnenĭ, dupe sciinţa ce am şi dupe plângerea ce chiar către acea cinstită subt-Ocârmuire aŭ înfăţişat arĕtatele sate, că nu găsesc tinerĭ destoĭnicĭ, ca să se însărcineze cu slujba de dascălĭ aĭ numitelor sate, potrivit celor legiuite, eŭ ca unul ce la 5 din arĕtatele 6 sate am şi proprietate, precum este sciut, şi maĭ vêrtos ca unul ce şi eŭ mĕ cunosc dator naţieĭ şi fraţilor meĭ, doresc ca de la mine să li se dea o scólă pentru învĕţătura tinerimeĭ din arĕtatele sate, cu tóte formalităţile séle şi cu chipul următor, adecă:

1) Se va alege profesor din scolariĭ ce sunt în scóla oraşuluĭ nostru T.-Jiu, cu cunoscinţă de sciinţele începĕtóre.

2) Se va orândui şi un al duoilea dascăl, neînsurat, pentru învĕţătura sfintelor bisericescĭ cântărĭ.

3) Lecţia să fie în tot cursul anuluĭ, cu deosebire ca scolariĭ ceĭ întrebuinţaţĭ în vremea vereĭ la lucrarea pămêntuluĭ, să fie sloboţĭ, rĕmânênd numaĭ aceĭa ce vor voi.

4) Pentru adăpostirea scolarilor vor fi încăperĭ într'adins.

5) Atât scóla cât şi cele-alte încăperĭ, se vor clădi în centrul acestor sate, adecă în Cojanĭ, unde şi locul e maĭ frumos şi aerul maĭ curat.

6) Scolariĭ vor merge în tóte Duminicile a casă spre a se primeni şi a 'şĭ lua de a le mâncăreĭ, câţĭ însă nu se vor întâmpina cu acestea de către părinţiĭ lor, cu aducerea la scólă, fiind-că din arĕtatele sate cele maĭ depărtate sunt duoĕ şi acestea cel mult un ceas şi jumĕtate.

7) Toţĭ locuitoriĭ din arĕtatele sate vor plăti pe socotéla profesoruluĭ şi cântăreţuluĭ ceĭ duoĭ leĭ hotăriţĭ de Inalta Stăpânire, fără să maĭ plătéscă de fieşĭ-care sat acele duoĕ chile de bucate.

8) Locuitoriĭ ceĭ cu adevĕrat cunoscuţĭ de neputincioşĭ, împreună şi cu vĕduvele sĕrmane, vor fi scutiţĭ de acea dare.

9) Până când va lua sfêrşit încăperile atât de scólă cât şi de şederea odihneĭ scolarilor, ca să nu stea scolariĭ rĕmânênd în urma celor-alţĭ, se va deschide în altă încăpere ce am gata, până la vremea săvârşireĭ acestora.

Acest scopos al meŭ socotindu'l nestricăcios şi de maĭ mare folos tinerimeĭ dupe cele

arĕtate, rog pe Cinstita Subt-Ocârmuire, ca să 'l înainteze către Cinstita Ocârmuire a acestuĭ judeţ Gorj, care recunoscêndu'l de cuviinţă, 'l va supune la cunoscinţa Cinstiteĭ Mareĭ Vorniciĭ şi a Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor naţionale, unde şi fiind primite, mi se va da hotărîtor rĕspuns şi maĭ fără zăbavă, ca să sciŭ de trebue să fac înaintarea acestuĭ aşeḑămênt, ce urméză a fi pentru tot-d'a-una.

Precum şi când nu va fi sprijinit, ca să fac şi eŭ cunoscut locuitorilor din alte sate unite cu a mea părere, împotrivirea ce va fi. Iar acuma de primirea aceştia mĕ veĭ cinsti cu rĕspuns.»

G. Magheru.

Eforia, în 14 August, sub No. 749, nu se prea arétă intusiasmată de propunerea Serd. Magheru, şi 'ĭ rĕspunde, că nu se póte uni planul luĭ Magheru cu adevĕratul scop al aşeḑĕreĭ scólelor prin sate şi că pentru motivele arĕtate în adresa Eforieĭ, să ordone maĭ bine Cârmuireĭ de Jiul-de-Sus, să adune candidaţĭ şi de la acele 6 sate, la scóla normală din Jiŭ, candidaţĭ carĭ aŭ întârḑiat de a veni din pricina propunereĭ Serd. Magheru.

Eată întréga adresă a Eforieĭ :

Către Departamentul din lăuntru No. 749, din 14 August 1838.

„Eforia cu cinste primind adresa cinstituluĭ Departament, No. 1.061, a vĕḑut înscrisul prin care D-luĭ Sardar Magheru din oraşul T.-Jiu a cugetat a face un deosebit ajutor al copiilor de ţĕranĭ de prin pregiurul moşieĭ D-sale Cojaniĭ, cu aşeḑarea uneĭ scolĭ centrale pentru şése sate. Cu acéstă cugetare a D-luĭ Magheru, Eforia s'ar fi unit din tótă bucuria, când scóla ce voesce D-luĭ să aşeḑe ar fi adus maĭ multă înlesnire, atât copiilor la învĕţătură, cât şi părinţilor lor la întâmpinarea celor trebuincióse spre hrana copiilor. Dar fiind-că Eforia are sciinţă, chiar din tablele cinstiteĭ Visteriĭ, că între acele 6 sate se află 1.300 familiĭ, din care 910 birnicĭ şi 390 deosebite trepte şi că cel maĭ mic sat dintr'acestea este de 71 familiĭ, iar cele-l-alte câte 400, 300, 250 şi 160 familiĭ, nu este îndoială că copiiĭ ţĕranilor vor avea mult maĭ mare înlesnire la învĕţătură, când li se va face scóla chiar în satul lor, de cât când vor fi siliţĭ să mérgă la altă scólă, câte 2 şi 3 césurĭ departe de casa parintéscă. Apoĭ când cu numĕrul familiilor ce se află în fieş-care sat se póte ţinea scólă, Eforia socotesce, că nu numaĭ nu este de nicĭ un folos ţĕranilor de a'şĭ trămite copiiĭ la scóla ce D. Magheru voesce să aşeḑe pe moşia D-sale, ce ar fi, atât pentru ţĕranĭ, cât şi pentru copiiĭ lor, o mare tiranie să fie siliţĭ a se strămuta cale departe şi a duce cu sine merinde de hrana pe care ceĭ maĭ mulţĭ de abĭa le dobândesc la casa părintéscă din fărămiturile părinţilor lor. Deosebit de acésta se vede că D. Magheru însuşĭ n'a cumpĕnit îndestul închipuirea D-sale : grozava întindere de încăperĭ ce ar trebui să facă pentru sălile de învĕţătură şi sălile de dormire în trebuinţa unuĭ numĕr de cel puţin 3.000 copiĭ, ce s'ar aduna din maĭ sus ḑisele 6 sate. Apoĭ câtă smăcinare ar aduce părinţilor îndatorirea de a da copiilor merinde pe o sĕptĕmână ? Câte neorênduelĭ şi abusurĭ neprimite stăpânireĭ vor isvorî din împlinirea de la părinţĭ a cheltuelelor ce vor face acolo copiiĭ, când vor isprăvi merindele maĭ 'nainte de soroc? Câtă primejdie şi ostenélă vor încerca sĕrmaniĭ copiĭ când vor merge singurĭ pe câmp Dumineca ca să se priminéscă şi să'şĭ iea merinde de acasă ?

In sfârşit scopul aşeḑăreĭ scólelor prin sate nu este a se da copiilor de ţĕranĭ învĕţăturĭ întinse şi care să urméză prin colegiurĭ şi pensióne, ci a li se înlesni chiar pe lângă casa părintéscă învĕţătura cititului şi a scrisuluĭ, unite cu cunoscinţa religieĭ şi a ocupa-

ţiilor lor în lucrarea pământuluĭ. Prin urmare copiiĭ de ţĕranĭ, de o-dată cu învĕţătura, trebue să îndeplinéscă şi tótă slujba ce sunt datorĭ către părinţiĭ lor, ajutându-le în tótă vremea la lucrul caseĭ şi al câmpuluĭ. Şi într'acest chip, cu cultivarea minteĭ să dobândéscă şi deprindere la îndeletnicirea în lucrarea pământuluĭ, cu care aŭ a se hrăni maĭ la urmă.

De aceea Eforia, cumpănind folósele, ce ḑice D. Magheru că ar isvori din întocmirea scóleĭ D-luĭ, cu nevoile ce ar trage copiiĭ de ţĕranĭ şi părinţiĭ lor, socotesce că maĭ mult D. Sardar Magheru ar dobândi mulţămirea obştieĭ când s'ar mărgini a îngriji să facă numaĭ la satul Cojanĭ, unde D-luĭ are maĭ multă proprietate, o deosebită încăpere de scólă cu tóte înlesnirile ce 'i va dori sufletul a întêmpina la acea scólă şi atuncĭ Eforia 'i ar rĕmânea cu adevĕrat mulţămitóre.

Pentru acésta cinstita mare Vornicie este rugată, ca să bine-voiască a porunci cinstiteĭ ocârmuirĭ de Gorj, ca pe de o parte să aréte D. Magheru, că propunerea D-sale nu se póte uni cu adevĕratul scop al aşeḑĕreĭ scólelor prin sate; pe de alta să se aducă cât maĭ fără zăbavă şi de la acele 6 sate candidaţiĭ de învĕţătorĭ la scóla normală din T.-Jiul, fiind-că în lista candidaţilor ce a dat profesorul de la acea scólă, s'a vĕḑut că numaĭ de la aceste sate nu s'aŭ trămis încă de către sub-ocârmuitor candidaţĭ, întârḑiindu-se acésta din pricina propunereĭ D-sale Sardaruluĭ Magheru."

*

Dupe ce, în vedere cu importanţa lor, am pus, la locul ântêiŭ scóla sătéscă, să trecem la istoria scólelor secundare ale Munteniei, séŭ maĭ bine la aceea a St. Sava, care coprinde şi o scólă primară.

Din programa ce dăm aci în notă, publicată de Eforie, la ocasiunea examenelor publice din Iunie 1838, se póte vedea situaţiunea scólelor din St. Sava, materiille învĕţate, numĕrul şi numele profesorilor *).

---

*) Invĕţăturile începĕtóre

Clas I şi II

Profesor D. V. Jorj

Cl. I. Citire pe tablele lancastrice, şi scriere după modeluri. — Cl. II. Citire slobodă pe orĭ-ce carte, scriere dictando, recitare de închinăciunĭ, cele patru lucrărĭ din aritmetică cu numere simple, declinarea numelor, şi conjugarea verburilor regulate.

Clas al III-lea de începĕtorĭ

Profesor D. I. Poenaru

Din gramatică: a cunósce părţile cuvêntuluĭ, a le deosebi în scris, a declina şi a conjuga. — Din geografie: cunoscinţă pe scurt de tóte părţile globuluĭ, adecă: océnele, mările şi cele maĭ însemnate insule, munţiĭ şi rîurile — staturile cu capitalele şi oraşele cele maĭ însemnate. — Din aritmetică: cele 4 lucrărĭ simple şi completite, fără frîngerĭ, regula de 3, regula de dobêndĭ şi de tovărăşie cu capitale şi vremĭ deosebite. — Din catichismul omuluĭ creştin, moral şi social: datorţile omuluĭ către Dumneḑeŭ, către sine însuşĭ şi către ceĭ-l-alţĭ oamenĭ.

Clas IV de începĕtorĭ

Profesor D. A. Marin

I. Inceputurĭ de geometrie practică cu óre-care aplicaţiĭ la mĕsurătoarea suprafeţelor plane. II. Din geografie: cunoscinţa părţilor pământuluĭ, iar maĭ cu séma descrierea Europeĭ şi a Românieĭ. III Cunoscinţe uzuale din fizica populară, din antropologie, din istoria naturală şi din agricultură. IV. Aritmetica practică, cu aplicaţiĭ asupra speculaţiilor comerciale. V. Ecserciţiĭ gramatice prin deslușire la citire, la scrierea dictando. IV. Desenul linial: pentru închipuirea a felurimĭ de unelte şi alte obiecte uzuale.

La acéstă dată aŭ început în Bucurescĭ examenele publice. La 3 Iulie, împărţirea premiilor în presenţa Domnitoruluĭ cu discurs din partea Mareluĭ Logofĕt al trebilor bisericescĭ C. Bălăceanu, deschidênd serbarea.

Vicele-director Aron, a rostit un cuvênt despre înaintarea civilisaţieĭ în ţéra românéscă. Apoĭ directorul scólelor Comis. P. Poenaru, a arĕtat starea scólelor în tot Principatul. (Jurnalul Romania).

Eată tóte aceste discursurĭ aşĭa cum aŭ fost publicate în o broşură 4⁰ în 1838:

IMPĂRŢIREA DARURILOR

pentru

ANUL SCOLAR 1837-1838

în

Colegiul Naţional S-tul Sava din Bucurescĭ

Cuvêntul ce s'a ḑis de D. Marele Logofĕt al bisericescilor, Constantin Bălăceanul, prin care s'a deschis seanţa împărţireĭ darurilor

Intre instituţiile care intereséză maĭ de aprópe sórta némuluĭ românesc, fiind aşeḑămênturile de învĕţătura publică, nimic alt nu póte lăsa o maĭ adâncă recunoscinţă în inimile acelora care preţuesc folosul obştesc, de cât sprijinirea şi încuragiarea ce se dă tinerimeĭ spre înaintare în bunele învĕţăturĭ.

Părintésca îngrijire, Prea Inălţate Dómne, cu care Măria Ta bine-voescĭ la tot prilejul a ridica în cinstea şi în interesul obştesc scólele din tot Prinţipatul, pregătind fericirea némuluĭ, va întinde slava Mărieĭ Téle din generaţie în generaţie.

Strălucirea ce se dă sĕrbătoriĭ de astăḑĭ în toţĭ aniĭ prin aflarea de faţă a Mărieĭ Téle, aţîţă în inimile tinerimeĭ acel foc de întrecere, care asiguréză a eĭ înaintare la învĕţătură.

Acum dupe sĕvêrşirea examenelor particulare ce s'aŭ făcut tutulor scolarilor la tóte

---

GRAMATICA ROMÂNÉSCĂ ŞI COMPUNEREA ÎNTR'ACÉSTĂ LIMBĂ

Clas I, II şi III de umaniore

Profesor D. I. Pop

Cl. I. Gramatica românéscă. Tălmăcirea părţilor cuvêntuluĭ şi deprindere în lucrarea lor. Cunoscinţă pe scurt de propoziţie, şi desfacerea cuvêntuluĭ în propoziţiĭ. Deprindere la ortografie şi citire.— Cl. II. Analisul logicesc şi puntuaţia. Citire de texturĭ alese cu înţelésul lor şi definiţie de ḑicerĭ. Cl. III. Construcţia cuvêntuluĭ séŭ meşteşugul de a scri Compunerĭ de diferite subjete.

GEOGRAFIA ÎN GENERAL ŞI CHRONOLOGIA

Clas II şi III de umaniore

Profesor D. I. Genilie

Clas II Geografia

I. Geografia astronomică descriind pămêntul către firmament, lumea, planeţiĭ şi cometiĭ; pămêntul către lună, figura şi mĕsura sa; pămêntul în mişcare, rotaţia şi revoluţia sa, timpurile zonele, climele, poziţia globuluĭ, orizonul, întrebuinţarea globuluĭ, lungimea, lăţimea. II. Geografia firéscă ce descrie: atmosfera, vênturile, clima, meteorele luminóse, focóse, apóse; apele pămêntuluĭ, numele, mărimea lor, lacurile, rîurile; uscatul pămêntuluĭ, munţiĭ insulile; productele minerale, vegetale, animale şi omul firesc cu caracterurile séle. III. Geografia civilă, ce coprinde omul social: societatea, civilizaţia sa; statul, aşeḑămintele, populaţia, religia, diferitele eĭ ramurĭ, cultura uneĭ naţiĭ, măestriĭ, sciinţe.

Clas III. Chronologia

I. Analele vechĭ, séŭ descrierea celor maĭ marĭ întêmplărĭ în natură şi omenire, de la Adam până la August Cesar, coprinḑênd 4 perióde: întêmplările de la Adam până la Noe şi Moisi, de la Moisi,

învĕţăturile de peste an, Eforia scólelor va avea cinstea a supune în cunoscinţa Mărieĭ Téle rezultatul acestor examene, şi a înfăţişa pe scolariĭ ce meritéză încurajare pentru a le lor osteneli. Aceştia învrednicindu-se a dobândi din mâĭnele Mărieĭ Téle premiile ce aŭ meritat, vor ridica către cerurĭ rugăciunĭ pentru îndelungarea şi fericirea vieţeĭ Mărieĭ Téle; şi se vor cunósce datorĭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a ómenilor a avea tot-d'a-una acéstă cinstire înaintea ochilor, ca o chezăşuire, că nu vor conteni nicĭ o-dată de a se strădui spre a'şĭ adăoga sciinţele, şi a se face tot-d'a-una prin bună purtare vrednicĭ de cinstirea obştéscă şi de dragostea şi ocrotirea Mărieĭ Téle.

Cuvêntul ce s'a ḑis de D. Medelnicerul F. Aaron, vice-directorul Colegiuluĭ Naţional şi profesorul de Istoria generală

Miĭ de revoluţiĭ aŭ sguduit Ţéra Românéscă, ameninţând'o că vor să o cotropéscă; întêmplărĭ nenumĕrate aŭ năpădit cu furie pe românĭ, înfricoşindu'ĭ că vor să le desfiinţeze naţionalitatea şi să 'ĭ ştérgă din numĕrul celor-l-alte naţiĭ. Cu tóte acestea, românii cu mândrie pot a 'şĭ ridica capul înaintea veacurilor trecute, a revoluţiilor şi întâmplărilor ce 'ĭ-aŭ isbit, şi cu un glas triumfător pot să ḑică: noĭ tot suntem! Intr'adevĕr, ro-

---

până la Romul séŭ zidirea Romiĭ; — de la Romul până la Cir şi Alexandru; — de la Alexandru până la August şi Isus. II. Analele de mijloc, séŭ de la August până la Traian şi Constantin cel mare; — de la Constantin până la Maomet şi marele Carol; — de la Carol cel mare până la Negru Basarab; — de la Gingishan până la Columb. III. Analele nouă, séŭ întêmplările cele maĭ însemnate de la Columb până la Luther; — de la Luther până la Petru cel mare; — de la Petru cel mare până la Napoleon Bonaparte; — de la Napoleon până acum.

LIMBA FRANŢOZÉSCĂ

Clas I şi II

Profesor D. C. Aristia

Cl. I. Citire la abecedar şi tălmăcire la cartea întâiŭ a testamentuluĭ. Gramatica luĭ l'Homond de la început până la verburile neregulate. — Cl. II. Tălmăcire la Telemac de la început până la cartea a 7. Scrierea dictando cu ortografie după cartea întâiŭ a Telemaculuĭ. Gramatica luĭ l'Homond întrégă, cu deprindere de scrierea exemplelor pe tablă.

Clas III şi IV de limba franţuzéscă

Profesor D. E. Languillon

Cl. III. Sintaxul după gramatica luĭ Noél et Chapsal de la Cap. I până la Cap. VIII. Traducere din românesce în franţuzesce după nopţile luĭ Iung. — Cl. IV. Sintaxul după gramatica luĭ Noél et Chapsal până la Cap. XIV. Traducere din românesce în franţuzesce.

LIMBA ELINÉSCĂ

Clas IV şi V

Profesor D. G. Ioanid

Cl. IV. Etimologia, adecă formaţia părţilor cuvêntuluĭ şi ortografia, atât prin regule gramatice, cât şi prin cercetare de derivaţie şi compunere, şi prin exerciţiĭ de scriere dictando. Traducerĭ dintr'o crestomatie ce coprinde culegere de cele maĭ alese bucăţĭ din scriitoriĭ elenĭ. — Cl. V. Sintaxul prin deprindere de teme din românesce în elinesce. Traducerĭ din elinesce în românesce, dintr'aceeaşĭ crestomatie, şi treĭ cuvinte I, al II şi al III. Filipice olintiace dintr'ale luĭ Demosten.

LIMBA LATINÉSCĂ

Clas V şi VI

Profesor D. Hill

Cl. V. Etimologia limbeĭ, cu deprinderĭ asupra deosebitelor părţĭ ale cuvêntuluĭ. Traducere din latinesce în românesce după oare-care bucăţĭ culese din istoria veche, din istoria naturală, din mi-

mânii tot sunt! Dumnezeŭ, norocirea și bărbăția lor 'ĭ-aŭ păstrat și 'ĭ-aŭ păzit; dar eĭ nu maĭ sunt dupe cum aŭ fost la începutul lor, și nicĭ că putea, nicĭ că trebuia să fie așĭa. Aniĭ și veacurile, revoluțiile și întêmplările, carĭ aŭ trecut peste dênșiĭ, aŭ adus cu sine bine-cuvêntărĭ séŭ blăsteme, lumină séŭ întuneric, înaintare séŭ înapoiere, și tóte aŭ lăsat asupra lor întipăririĭ maĭ adâncĭ, séŭ maĭ pe d'asupra. Acestea aŭ prefăcut și aŭ schimbat pe românĭ mult și fórte mult, în cât, de s'ar scula din mormânt vre-un strămoș al lor din vremile vechĭ, abĭa ar cunósce pe strănepoțiĭ sĕĭ și țéra lor în care eĭ locuesc. Ast-fel e legea cea vecĭnică a lumeĭ, ca să nu rĕmână nimic într'ĕnsa dupe cum a fost; ast-fel a fost și sórta românilor ca să se schimbe și să se prefacă necontenit, în cât să nu maĭ semene cu românii de demult.

Așĭa este; românii s'aŭ schimbat și s'aŭ prefăcut mult de la începutul lor și până în ḑiua de astăḑĭ, dar óre în drumul acesta al prefacerilor și al schimbărilor pe care aŭ alergat eĭ până acum, înainte aŭ mers séŭ înapoĭ? Oare aŭ făcut eĭ pasurĭ însemnate către deșĕvêrșirea și nobilirea lor? Oare 'șĭ-aŭ întins eĭ condiția, 'șĭ-aŭ îmbunătățit eĭ sórta și s'aŭ făcut maĭ bunĭ dupe cum eraŭ maĭ înainte? Oare în sfêrșit aŭ înaintat eĭ pe treptele civilisațieĭ, dupe cum îĭ silea fericirea lor, duhul vremeĭ și sórta omenireĭ? Și décă n'aŭ făcut înaintărĭ destul de însemnătóre, cuĭ trebue să se scrie, lor séŭ sórteĭ?

Deslegarea acestor întrebărĭ este atât de interesantă pentru fieșĭ-care român, pe cât îĭ este de dragă nația și patria sa, și pe cât îĭ este de scumpă fericirea lor de care este legată și a sa însușĭ. Rĕspunsurile însă nu le póte afla de cât în istoria românilor.

---

tologie și din biografiĭ. — Cl. IV. Sintaxul limbiĭ, cu deprinderĭ în aplicația acestor regulĭ. Traducere din latinesce în românesce după o crestomatie, în care se coprind vieți din Cornelie Nepos și alte bucățĭ alese din Iulie Cesar, din Valerie Maximu, din Cicero și alțiĭ.

Istoria generală

Clas IV și V de umaniore

Profesor D. F. Aaron

Clas IV

I. Cele d'intâiŭ staturĭ întemeiate se găsesc în Asia de mijloc; - aicĭ figurézā asirieniĭ, babiloneniĭ, mediĭ, evreiĭ, fenicieniĭ și alțiĭ.

II. Pe când în Asia se desvoltéză omenirea, în Africa înflorescе Egiptul și Cartagena.

III. Europa se înpopulézā maĭ târḑiŭ, darațiile de aci, maĭ cu sémă din Grecia și Italia, în grabă covârșesc pe toate cele-l-alte.

IV. Dinațiile vechĭ, Perșiĭ întemeiazā cea d'intâiŭ monarhie mare în lume; — cu tóte acestea India, China și Japonia rĕmân neunite cu acéstă împĕrăție.

V. Persiĭ vrênd să se întinḑă și în Europa începură nisce rĕsbóie cu greciĭ, care înfățișézā lumiĭ scenele cele maĭ înalte de patriotism și de civilizație.

VI. In vremea în care greciĭ înaintézā cu un pas gigantic către civilizație, romaniĭ, după 7 craĭ, întemeiazā republica și în curândă vreme coprind tótă Italia.

VII. Căḑênd Grecia subt epitropia Macedonieĭ, Alexandru Macedon ruinézā monarhia cea mare a Perșilor și intemeiézā pe ceą macedonică, care se strică prin sfâșiere, eșind maĭ multe staturĭ dintr'ênsa.

Clas V

I. După căderea împărățiĭ romane de la apus, pe ruinile eĭ se așéḑară deosebiteațiĭ germanice, care introduc feudalismul; la răsăritul Europiĭ se așeḑăațiĭ slavice și de alte origine. Dintreațiile germanice de la apus, Franciĭ întemeiazā cel dintâiŭ stat.

II. Slăbind împĕrăția constantinopolitană, din Arabia ese Muhamed, care pe idea uneĭ religiĭ nouă croesce o împĕrăție puternică, pe care Califiĭ o întind în Asia, Africa și Europa.

III. Carol cel mare cu întemeierea monarhieĭ sale celeĭ marĭ însufleți apusul; dar tot binele ce

Acéstă carte ce este atât de veche ca şi românii, a fost faţă la ivirea lor pe teatrul lumei, a fost martoră la tóte prefacerile şi schimbările lor; ea'i-a întovărăşit în tótă vremea de la începutul lor şi până în ḑiua de astăḑi: numai ea dar scie tóte, numai ea cunósce tóte: într'ênsa trebue să caute adevěrurile acele preţióse, cari ating aşia de aprópe însuşi fiinţa românilor. Cu inimă bătândă şi cu mână tremurătóre deschiḑând'o românul, privesce pe naţia românéscă la începutul ei, şi scoborându-se pe scara anilor, vine cu dênsa până în ḑilele de acum. Din revoluţii aducětóre de bine-cuvêntare séŭ blăstem, din întâmplări norocite séŭ nenorocite, din fapte virtuóse séŭ păcătóse a le românilor, scóte întrégă viéţa lor, vede sporul şi înaintarea ce aŭ făcut, cunósce lumina séŭ întunerecul către care s'aŭ grăbit, află civilisaţia la care a ajuns şi cu acésta cumpănesce fericirea lor de care se bucură acum.

Inainte de a se ivi românii pe teatrul lumei, ţěrile acestea unde locuesc ei acum, închipuia o împěrăţie puternică a Dacilor. In douě rěsbóie crunte ce Traian, împěratul Romei, a purtat împotriva naţiei dacilor, făcu tótă împěrăţia lor provincie romană. Traian a iubit cu deosebire coprinderea acésta şi pilda lui o urmară mai mulţi împěraţi romani. Din tótă lumea romană aduce mulţime nenumĕrată de colonii romane şi le aşéḑă în pă-

---

se aştepta se pierdu prin împărţirea aceleĭ monarhiĭ şi prin rěsbóele ce începură intre staturile cele nouă.

IV. In vremea aceea de învălmăşală, ierarhia bisericească va să întemeieze un guvern religios peste toată lumea.

V. Expediţiile cruciate de şi despopulară Europa, de şi nu'şĭ dobândiră scoposul, dar avură urmări folositóre pentru omenire.

VI. Deosebite pricini înlesnesc descoperirea Americei, care făcu mari schimbări asupra Europei.

VII. Impěrăţia cea întinsă a Califiilor se nimici de potopul mongolilor; pe ruinele unei părţi din stăpânirea acestora se întemeiară turcii osmani, cari desvoltară o împěrăţie mare în Europa, Asia şi Africa.

VIII. Abusurile deteră pricină de se reformă biserica latină; Shisma aduse rěsboiul de 30 ani, care pustii Germania şi care se isprăvi cu pacea Vestfalică.

IX. Intre staturile Apusului se desvoltéză Englitera şi Francia; într'ale Nordului Rusia şi Prusia; în America Staturile-Unite.

X. Revoluţia franţozéscă începe prin reforme pacínice în vremea adunărei constituante; dar în vremea adunării legislative şi a convenţiei naţionale un duh sělbatec naşce mii de nenorocири; directorii şi guvernul consular opriră înaintările revoluţiei, şi aduseră iar monarhia în Franţa.

XI. Ţéra românéscă ca parte a Daciei sufere mult de la deosebite naţii barbare, pěnă când cursul întêmplărilor o noroci ca să întemeieze stat.

XII. Statul ţării Românesci avu soartă deosebită: deosebite pricini o înpedicară de a face înaintări în desvoltarea morală.

Retorica

Clas IV de umaniore

Profesor D. Simeon Marcovici

Definiţia retoricei, isvodirea ei; definiţia elocuenţei; felurile pricinilor séŭ trebuinţele de a cuvênta; calităţile ce se cer pentru fieşi-care d'intrênsele; unimea în retorică şi felurile ei.

Matematica elementară

Profesor D. G. Pop

Aritmetica lui Francoeur

Cl. VI de umaniore

Cap. 1. Numere întregi. 2. Numere frângeróse. 3. Puteri şi rădăcini. 4. Raporturi.

mêntul cel întins al Dacieĭ, ce s'a dat lor ca să 'l moştenéscă vecĭnic. Fapta asta a slujit de model şi la alţĭ împĕraţĭ aĭ Romeĭ, care în deosebite rânduri înmulţiră şi întăriră populaţia acestor ţĕrĭ. De la aceste coloniĭ îşĭ trag româniĭ începutul lor. Eĭ veniră în locurile acestea pe la anul 105 dupe Hristos, şi rĕmaseră aci neclintiţĭ în vreme de 1.733 anĭ, până în ḑiua de astăḑĭ. Aşeḑaţĭ aicĭ pentru tot-d'a-una ca să păstreze slava luĭ Traian, să 'şĭ facă fericirea lor şi să fie zid de apĕrare al împĕrăţieĭ romane de către naţiile despre miaḑă-nópte, eĭ aduseră cu sine în ţĕrile acestea şi civilisaţia romanilor strĕmoşilor lor.

Numele, limba, organizaţia şi administraţia ţĕreĭ, legile, aşeḑămênturile, industria, artele, sciinţe, religia, ideile, simţimêntele, obiceiurile, năravurile, tóte eraŭ romane, tóte purta întipărirea civilizaţieĭ biruitorilor lumeĭ dupe vremea de atuncĭ. In câtă vreme împĕrăţia romană era în slava sa, româniĭ locuitorĭ pentru tot-d'a-una într'aceste pămênturĭ fericite, putea în pace şi în linisce să 'şĭ desvolteze puterile lor, să adaoge şi să sporéscă civilizaţia şi să 'şĭ înmulţéscă fericirea. Dar a venit o vreme fatală, când de la miaḑă-nópte roind o mulţime de naţiĭ barbare ; acestea năpădiră şi sfâşiară împĕrăţia cea colosală a romanilor, copleşiră şi locurile unde era aşeḑaţĭ româniĭ, şi scimbându-le sórta lor cea fericită de care ce bucura maĭ înainte, 'ĭ osândiră la nisce suferirĭ amare, care ţinură maĭ multe veacurĭ. Goţiĭ, Huniĭ, Gepiziĭ, Avariĭ, Bulgariĭ, Ungariĭ, Mongoliĭ, Tătariĭ, Pacinacitele, Kumaniĭ, Uţiĭ şi alte naţiĭ, năpădiră pe românĭ ca un potop furios şi stăruiră în locurile acestea maĭ mult séŭ maĭ puţin spre nefericirea lor. Româniĭ căḑură

Geometria luĭ Lejendre

Cl. I complementar

Partea I. Liniile şi unghiurile. II. Cercul şi mĕsura unghiurilor. III. Proporţionalitatea figurilor. IV. Poligónele regulate şi mĕsura cerculuĭ. V. Planurile şi unghiurile solide. VI. Poliedrele. VII. Sfera. VIII. Cele treĭ trupurĭ rotunde.

Algebra şi trigonometria

Clas I şi II complementar

Profesor D. D. Paulid

Calculul algebricesc. Adunarea, scăderea, reducerea, înmulţirea şi împărţirea.

Ecuaţiĭ de gradul ântêiŭ, greutăţile soluţiilor, băgare de sémă la soluţiile problemelor, eliminaţiĭ, nepotrivirĭ, probleme nehotărîte, regula de amestecare.

Puterĭ şi rădăcinĭ. Exponenţĭ negativĭ şi frângeroşĭ. Rădăcinĭ pătrate. Ecuaţie de gradul al duoilea.

Raporturĭ, proporţiĭ, progresiĭ, logaritmiĭ, regula de dobêndă compusă, anuităţile, regula de positiĭ greşite.

Orânduirĭ şi combinaţiĭ, definiţiĭ, forma orânduelilor şi a combinaţiilor, probleme.

Trigonometria de Lejendre

I. Trigonometria dreptliniată. Sciinţe generale asupra liniilor trigonometrice. Construcţia tablelor de sinus. Prinţipurĭ asupra deslegăreĭ triunghiurilor dreptliniate şi dreptunghe, şi deslegarea triunghiurilor în general: probleme.

II. Trigonometria sferică. Prinţipurĭ pentru deslegarea triunghiurilor dreptunghe, deslegarea triunghiurilor sferice dreptunghe, prinţipurĭ pentru deslegarea triunghiurilor în general, forme de căpetenie pentru deslegarea a orĭ-căruĭa tringhiŭ sferic: probleme.

Caligrafia

Profesor D. A. Pop

Scriere dupe modelurĭ şi dictando cu litere kirilice şi latine.

atuncĭ subt mâna cea grea a sórteĭ și se supuseră la un jug înduoit de supunere strĕină și de barbarie. Osândiţĭ a geme subt poruncile cele neomenite ale stăpânilor lor, a face tot pentru eĭ și nimic pentru sine, pierdură tot sborul de înaintare; duhul lor slăbi, puterile amorţiră, ideile și cunoscinţele lor periră, civilizaţia lor se șterse ca cum n'ar fi maĭ fost, și în locu 'ĭ înfipse rădăcinĭ nesmulse barbaria acea grósă, caracterul vécurilor de atuncĭ care a domnit în ţéra românéscă cu un sceptru de fier aprópe 12 veacurĭ. Cu tóte acestea, vremile acele grele n'aŭ putut să cotropéscă naţionalitatea românilor, eĭ se strecurară maĭ târdiŭ biruitorĭ din întunerecul acela al barbarieĭ, cu numele, limba, obiceiurile, năravurile și alte trăsurĭ caracteristice, ce le moșteniră de la strĕmoșiĭ lor romanĭ; în vremea aceea de învălmășélă și de durere, se învredniciră și de darul ceresc al creștinismuluĭ, care le-a fost de mare mângâere în acele vremĭ nefericite și cu care singur se despăgubiră de pierderile acele scumpe ce le cercară și de nenorocirile subt care gemură. Către sfêrșitul veaculuĭ al 13-lea, s'a apropiat sorocul suferirilor pentru românĭ. Sgomotul armelor barbarilor a încetat, ţéra românéscă s'a liniștit și românii se vĕdură d'asupra necasurilor, ce aniĭ și veacurile trecute grămădiseră asupra lor. Nișce rĕmășiţe numaĭ de cetele de barbarĭ ce furnicaseră pe pămêntul lor, nu le maĭ insufla nicĭ o temere. Slăbiciunea lor dete românilor curaj de a întemeia maĭ multe societăţĭ, spre a se apĕra de predările și jafurile lor cele tâlhărescĭ. Cu chipul acesta, barbariĭ periră cu încetul dupe pămêntul acesta pa care 'l-aŭ pângărit destul cu faptele lor cele sângeróse. Ţéra românéscă se vĕdu atuncĭ curăţită de tot de dênșiĭ, și românii se învredniciră de sloboḑenia și odihna acea dulce ce o dorea din sênurĭ arḑĕtóre de maĭ multe veacurĭ. Ca

---

Desenul

Profesor D. Valenștein

Desenul cu mâna slobodă, la chipurĭ, florĭ și ornamente. Desenul cu linia și compasul la obiecte industriale, la arhitectură și la topografie.

32175

Arĕtare de ḑilele în care aŭ a se începe examenele publice pentru fieș-care învĕţătură

Invĕţăturile începĕtóre

Clas I și II. Lunĭ, Iunie 20.
Clas III și IV. Joĭ, Iunie 16.

Umaniore

Clas I. Limba franţozéscă, Joĭ 16. — Gramatica românéscă, Lunĭ 20.
Clas II. Analisul logigesc, Joĭ 16. — Geografia, Sâmbătă 18. — Limba franţozéscă, Miercurĭ 22.
Clas III. Limba franţozéscă, Sâmbătă 18. — Chronologia, Miercurĭ 22. — Compuuerea în limba românéscă, Lunĭ 27.
Clas IV. Limba elinéscă, Sâmbătă 18. — Limba franţozéscă, Marţĭ 21. — Istoria generală, Joĭ 23.
Clas V. Limba elinéscă, Joĭ 23. — Limba latinéscă, Sâmbătă 25. — Istoria generală, Lunĭ 27.
Clas VI. Aritmetica rezonată, Joĭ 23. — Retorica, Sâmbătă 23. — Limba latinéscă, Lunĭ 27.

Invĕţăturile complementare

Clas I. Algebra, Sâmbătă 25. — Geometria, Lunĭ 27.
Clas II. Trigonometria, Lunĭ 27.

Desenul și caligrafia

Lunĭ, 27 dupe amiaḑĭ.

Ceasurile de examen vor fi de la 9 până la 11 înainte de amiaḑĭ pentru tóte învĕţăturile, afară de desen și caligrafie, la care se va face examen de la 3 până la 5 dupe amiaḑĭ.

să întemeeze şi maĭ mult ciguranţa lor din lăuntru şi din afară, uniră tóte societăţile acelea într'un tot, formară un Stat subt nume de Prinţipat, şi cinstea acésta se dă luĭ Radu Negru, pentru că el este cel d'ântêiŭ prinţ al ţĕreĭ românescĭ, al luĭ este meritul pentru unirea tutulor românilor subt nisce legĭ, şi luĭ 'ĭ-aŭ rĕmas româniĭ datorĭ pomenire vecĭnică pentru acéstă faptă mare a întemeereĭ statuluĭ lor, cea d'ântêiŭ şi neăpărată condiţie a civilisaţieĭ uneĭ naţiĭ.

Cu întemeerea statuluĭ ţĕreĭ românescĭ, se părea că se începe o epocă nouă de fericire. Româniĭ, adunaţĭ împrejurul prinţuluĭ lor, sprijinea cu credinţă tronul luĭ, şi el revărsa bine-cuvêntare asupra lor. Odihna şi liniscea a ajutat la populaţia ţĕreĭ; pămêntul cel înţelenit de nelucrare a început a 'şĭ deschide bogăţiile séle; sate şi oraşe nonĕ se înăltară d'asupra ruinelor şi cenuşeĭ acelora pe care le dărîmase barbariĭ; bisericĭ, monastirĭ şi alte aşeḑămênturĭ sfinte împodobiră locurile acelea; industria ce se lucra de pămêntenĭ şi strĕiniĭ care veniră aci împlinea lipsa lucrurilor ce le cerea vremea şi viéţa aceea simplă, şi negoţul înlesnea trebuinţele tutulor de obşte pentru o viéţă tichnită.

Ast-fel româniĭ bucurându-se de nisce ḑile pacĭnice şi dulcĭ, subt oblăduirea prinţuluĭ lor celuĭ bun, îşĭ uitară în grab da nenorocirile veacurilor trecute; gustând din rodurile siguranţeĭ din lăuntru şi din afară, se credea puşĭ pe un drum de înaintare, luminare şi fericire.

Inceputurile acestea simple de civilisaţia românilor crescură, se înmulţiră şi se înfeluriră subt următoriĭ prinţĭ. Aceştia călcând în urmele luĭ Radu Negru îşĭ puseră tóte silinţele spre a împuternici statul cel noŭ. Vremea oblăduireĭ lor o întrebuinţară cu chipul cel maĭ potrivit cu vrednicia lor, la care 'ĭ învĕţase voinţa noroduluĭ: cugetele lor cele bune şi rîvna lor de a rĕspunde la aşteptarea noroduluĭ, se încoronară cu sfêrşiturile cele maĭ norocite. Intr'acest chip trecură ḑilele stăpânirilor luĭ Mihaiŭ I Basarab, Dan I, Alexandru I, Vlad I şi Dan II, ḑile de pace şi linisce cu care româniĭ se folosiră cu destulă ispravă pentru fericirea lor. Dupe aceştia veni un prinţ vestit şi vrednic de a cârmui o naţie pe drumul cinsteĭ, al slaveĭ şi al fericireĭ: Acesta a fost Mircea cel bĕtrân. Născut pentru a fi mare, întreprinḑĕtor de proiecturĭ marĭ, şi neobosit în punerea lor în lucrare, pe el nu-l încăpea statul cel mic al românilor: pentru dânsul trebuia o crăie întinsă, lucru ce ar fi fost în stare de a înfiinţa décă vremea stăpânireĭ sale n'ar fi căḑut în nisce împrejurărĭ grele. El duse pe româniĭ biruitorĭ peste Dunăre şi stégurile românescĭ aŭ fâlfâit pe malurile măreĭ Negre. Statul românilor a avut atuncĭ hotarele cele maĭ întinse şi vestea vitejieĭ românilor s'a rĕspândit în locurĭ depărtate. Acésta era o vreme din cele maĭ frumóse pentru românĭ. Pe cât a fost Mircea de mare în lucrurile din afară, spre mărirea şi slava statululuĭ, pe atât a fost de vrednic, bun şi drept în lăuntru spre a noroci pe românĭ. Impărţind tot principatul în judeţe pentru înlesnirea punereĭ în lucrare a mĕsurilor stăpânireĭ şi pentru administraţia dreptăţeĭ a pus un temeĭ neclintit la organizaţia ţĕreĭ, care rĕmase statornică şi pentru vécurile următóre. Pe lângă faptele acestea marĭ, Mircea îşĭ nemuri numele şi cu alte întocmirĭ vrednice de pomenirea luĭ. O mulţime de bisericĭ şi mŏnăstirĭ vechĭ séŭ nouĭ, se înălţară în vremea oblăduireĭ sale ceĭ puternice. Indatoririle ce acest prinţ mare puse asupra lor, ca din veniturile lor să se întrebuinţeze spre facerĭ de bine obşteşcĭ, dovedesc privirile sale cele patriotice şi filantropice. Şi alţĭ prinţĭ următorĭ şi particularĭ s'aŭ silit a urma pilda luĭ cea strălucită; maĭ târḑiŭ însă acele întocmirĭ sfinte aŭ degenerat de la scoposurile lor pentru care s'aŭ întemeiat.

După Mircea urmară repede domniile luĭ Mircea II., Dan III., Radul II., Vlad II., Vlad III., Vlad IV, Ţepeş., Radul III., Vlad V., Radul IV-cel-Mare, Mihail II, Vlad VI, Neagoe

Basarab., Teodosie Basarab, Radul V., Vlad VII. Din toţĭ aceştia maĭ cu deosebire se însemnéză Vlad IV. Ţepeş şi Radul IV, cel mare. Cel dintâĭ a moştenit planurile luĭ Mircea cel mare; hotarele ţĕreĭ românescĭ, care după prinţul acel lăudat se îngustaseră, nu-l încăpea nicĭ pe dânsul. Apucând pe urmele aceluia, duse pe românĭ din biruinţe în biruinţe, mări puterea lor şi făcu să sbóre vestea slaveĭ lor şi într'alte părţĭ.

Laudele luĭ Ţepeş nu se mărginesc numaĭ în vitejia sa şi bărbăţia ce a sciut să însufle românilor. Pe cât era de mare în rĕsbóe, pe atât era de destoinic şi în vreme de pace. Nicĭ o dată siguranţa de obşte, dreptatea şi buna orânduială nu s'a păzit maĭ straşnic, de cât în vremea acésta; păcat numaĭ că pentru a ajunge la sfârşitul acesta, Ţepeş a alergat la mijlóce pre crude, prea tirane, care 'i a câştigat spăĭmântătorul nume de Ţepeş. Radul cel mare a lăsat în ţinerea de minte a românilor o pomenire plăcută pentru douĕ întocmirĭ folositóre cu care a împuternicit statul. El a ridicat credinţeĭ un monument prin organizaţia ce a dat bisericeĭ românescĭ. Intemeind o mitropolie şi împărţind eparhiĭ între episcopĭ, a dat acestor persóne sfinte drepturĭ şi privilegiurĭ scumpe, ca maĭ cu râvnă şi căldură să se aplece la sarcina lor cea nobilă, îngrijind de moralul creştinesc şi de sufletele credincioşilor. Ceea-l-altă întocmire este a rangurilor prin care să se rĕsplătéscă slujbele acelor cetăţenĭ, care aŭ dobândit merite pentru patrie, şi să se hrănéscă de obşte iubirea de cinste, care, întemeiată pe sentimentul patriotismuluĭ face isprăvĭ marĭ şi aduce pe altarul patrieĭ jertfele cele maĭ curate. Ceĭ-l-alţĭ prinţĭ după lângă Ţepeş şi Radul fără a se osândi că nu s'aŭ deosebit prin fapte marĭ, sunt vrednicĭ de toată lauda, că aŭ sciut să păstreze cea ce alţĭ, înainte de dânşiĭ, aŭ avut înlesnire de a face, şi acésta încă este un merit destul de mare pentru dânşiĭ, când împrejurările nu'ĭ îngăduia ca să se însemneze prin fapte luminate. Vremile încă maĭ de mult începuseră a fi grele; nisce grijĭ marĭ sorbea tóte gândurile prinţilor. Voinţa cea maĭ bună din lume, dorirea cea maĭ înfocată se stânjinea în drumul cel nobil şi drept de nisce împrejurărĭ fatale. Acestea opriră înaintarea cea răpede, ce o luaseră româniĭ la începutul statuluĭ lor; pasurile lor cele sigure, ce le făcuseră până aci, întâmpinară nisce piedicĭ neînvinse: Un alt câmp se deschise pentru desvoltarea românilor.

Pe când româniĭ, întemeind statul lor, se bucură de o linişte din lăuntru şi din afară, şi pe când sub nisce prinţĭ vrednicĭ făcéŭ înaintărĭ simţitóre în desvoltarea socială şi individuală a lor, ungurii care la cóstele lor despre apus întemeiaseră o crăie puternică, ca cum ar fi pizmuit sloboḑenia şi înflorirea ţĕreĭ românescĭ, începură a o supăra sub nisce pretexturĭ fără nicĭ un temeiŭ. Româniĭ idolatriĭ de slobozenia lor rĕspunseră cu armele la pretenţiile ungurilor.

In maĭ multe rĕsbóe ce purtară cu acea naţie, româniĭ deteră probe luminate de un eroism rar. Tot-d'a-una în numĕr maĭ mic de cât vrăjmaşiĭ, entusiasmul patriotic împuternicea braţele lor, şi învĕţară pe unguri a respecta naţionalitatea lor. Ast-fel de pilde luminate de sentiment naţional şi patriotic deteră româniĭ în ḑilele luĭ Mihaiŭ I Basarab, Vlad I, Mircea cel mare, Dan III, Vlad II Dragul, Vlad IV Ţepeş şi alţiĭ care toţĭ fură neobosiţĭ a apĕra drepturile ţĕreĭ cu acel curaj, bărbăţie şi ispravă, în cât cercările ungurilor nicĭ o dată nu s'aŭ norocit de a înfige picior statornic pe pămêntul ţĕreĭ românescĭ.

De o dată cu pizma şi iubirea de coprindere a ungurilor s'a ivit şi alt vrăjmaş împotriva căruia trebuia să se lupte româniĭ; acesta este fanatismul religios al vécurilor de atuncĭ. In multe rânduri misionarĭ d'aĭ Papeĭ se preumblară prin ţéra românéscă, ca să unéscă pe românĭ cu biserica apusuluĭ, dar învĕţăturile lor căḑură pe pămênt sterp. Insuşĭ Papa s'a pus în corespondenţă cu uniĭ din prinţiĭ românĭ, nădăjduind că mărirea sa îĭ va uĭmi şi

îĭ va uni cu biserica sa. Neisbutirea planurilor sale n'a descurajat pe Papa. Invitând pe craiĭ Ungarieĭ de a supăra pe românĭ, nădăjduia prin arme să întemeieze învĕţăturile sale între dânşiĭ. Credinţa şi amorul românilor către dogmele şi învĕţăturile bisericeĭ răsăritului aŭ însufleţit bărbăţia lor; aŭ apărat cu statornicie altarele credinţeĭ lor strămoşescĭ şi aŭ fost biruitorĭ tot-d'a-una împotriva intrigilor Papeĭ şi semĕţa încredinţare a crailor Ungarieĭ.

Luptele acestea bărbătescĭ în care românii îşĭ apĕra neatârnarea lor de către ungurĭ şi sfinţenia credinţeĭ lor de către Papa aŭ fost numaĭ nisce pregătirĭ pentru alte lupte maĭ marĭ. Alţĭ vrăjmaşĭ maĭ puternicĭ se ivesc la cóstele lor despre miază-ḑi: aceştia sunt turciĭ Osmanĭ. Sgomotul trecerii acestora din Asia în Europa a rĕsunat până la marea Atlantică. Isbind împărăţia Constantinopolitană, slăbiciunea aceştia le-a dat înlesnire ca sa'şĭ întemeieze tronul stăpânireĭ lor la Adrianopol. De aicĭ începură a'şĭ desfăşura puterea eroismuluĭ lor către ţĕrile despre apus. Pisma ce domnea între staturile vecine, între Ungaria şi Polonia şi neunirea între ţéra românéscă, Moldavia şi alte staturĭ maĭ micĭ, le a împiedicat de a forma o alianţă împotriva acestor vrăjmaşĭ cumpliţĭ. Fie-care stat rĕmas ca în parte pentru sine să se apere de dânşiĭ, lucru îndrăsneţ şi primejdios, când turciĭ îşĭ avea atuncĭ veacurile eroice a le lor. In împrejurările acestea ţéra românéscă singură a început cu turciĭ nisce rĕsbóe sângeróse şi desnădăjduite, pentru că se bătea pentru apĕrarea celor maĭ sfinte lucrurĭ a le uneĭ naţiĭ. Istoriile sultanilor Murat I, Baiazet I, Mahomed I, Murat II, Mahomed II şi Soleiman II, care îşĭ întinseră mâna lor cea grea asupra ţĕreĭ românescĭ, pot să povestéscă în destul ce aŭ fost românii în stare să facă, luptându-se pentru vetrele părintescĭ şi pentru altarele credinţeĭ lor. Armele lor cele micĭ subt comanda prinţilor Vlad I, Mircea cel mare, Dan III, Vlad II Dragul, Vlad IV Ţepeş, Radul V de la Afumaţĭ aŭ făcut minunĭ; şi numaĭ sentimentuluĭ aceluĭ nobil naţional, bărbăţieĭ şi eroismuluĭ lor, sunt datorĭ românii norocirea că, aicĭ în pămêntul lor, nu s'a putut întemeia paşalâc turcesc, după cum s'a întemeiat la vecinele naţiĭ bulgarĭ, sêrbĭ, grecĭ şi alţiĭ. Daca maĭ pe urmă românii, slăbiţĭ prin rĕsbóele acelea îndelungate, trebuiră să se supue puteriĭ turcilor, cel puţin cu şiróele de sânge ce vărsară pentru pricina cea sfântă a patrieĭ lor, îşĭ scriseră eĭ singurĭ actul de supunerea lor, cu nisce condiţiĭ dulcĭ, ispravă mare a vitejieĭ lor celeĭ nemuritóre.

Grele aŭ fost supĕrările ce cercară românii de la ungurĭ, primejdioase aŭ fost ispitele Papeĭ de la Roma, aspră a fost soarta sub care căḑură maĭ pe urmă, împinşĭ de puterea turcească; nenorocirile însă cele maĭ marĭ care chinuiră ţéra românéscă îşĭ aŭ isvoru chiar în mijlocul eĭ. La începutul statuluĭ lor nepricepênd românii liniscea şi siguranţa ce urméză dintr'o stăpânire moştenitóre, alergară la stăpânirea electivă, care numaĭ acolo îşĭ revarsă facerile sale de bine, unde rĕutatea se ascunde dinaintea virtuţiĭ, unde patriotismul înfruntéză patimile şi interesul egoistic, şi unde binele particular se jertfeşce cu bucurie pentru binele omenesc. Românii cunoscură greşala lor, dar acésta a fost târḑiŭ, după ce plătiră scump nesocotinţa lor, şi când rĕul se întinsese atât de mult, încât numaĭ era nicĭ un mijloc de tămăduire. In ast-fel de chip slava Tronuluĭ de atuncĭ de la început a aţâţat pisma între familiile cele maĭ însemnate ale ţĕreĭ. Intrigile tăiară pe românĭ în partide şi aprinseră focul vrăjmăşieĭ între dânşiĭ; nisce rĕsbóie sîngeróse nefericiră ţéra multă vreme şi în multe rânduri, şi o slăbiră chiar atuncĭ, când românii, uniţĭ toţĭ într'un sentimeut, trebuia să se rĕsboiască cu o putere, împotriva vrăjmaşuluĭ de obşte. Dar chiar în ast-fel de împrejurărĭ şi iubitoriĭ de slava stăpânireĭ punea în mişcare patimile şi interesurile lor, şi se arunca în braţele unia séŭ alteĭ puterĭ vecine, de la care

cere protecţie şi ajutor, fără a le păsa că cu chipul acesta batjocoresc sfinţenia neatârnăriĭ şi pe un preţ deşert ce'l lua, vindea drepturile cele maĭ scumpe ale românilor.

Nenorocirile acestea din năuntru şi din afară, care staviliră fórte mult înaintarea românilor, se adăogară cu osânda limbeĭ slavone, care a domnit în ţéra românească maĭ multe vécnrĭ, şi care in întunerecul sĕŭ ascunse tot felul de lumină ce ar fi putut să folosésca desvoltarea puterilor înţelegătóre şi morale ale românilor. Incă din vécurile barbarieĭ, până a nu întemeia românii statul lor, de la petrecerea cu bulgariĭ şi atingerea lor cu naţiĭ slavice a intrat în biserica românéscă limba slavonă. Acéstă limbă se primi maĭ pe urmă şi la curtea prinţilor şi cinstea eĭ se întinse la tot norodul. Cu chipul acesta s'a înecat lucrarea limbeĭ naţionale, singurul canal pe care se rĕvarsă luminile la o naţie. Românii ascultară maĭ multe vécurĭ slujba bisericiĭ şi moralul Evangheliei într'o limbă necunoscută, şi cinstea, acturile stăpânireĭ ce erea scrise într'aceeşĭ limba, fără a se gândi că eĭ nu sunt datorĭ nimic limbeĭ acesteia, o suferiră ca o năpaste până târţiŭ; îşĭ uitară că aŭ drept şi pot scri şi citi româneşte, şi nu simţiră că chiar sloboţí fiind, subt limbă streină gem subt o supunere amară.

Atâtea piedicĭ fatale opriră înaintarea românilor, slăbănogiră mult puterea de obşte a lor şi slăbiră mult statul lor. Curtea suzerană folosindu-se de împrejurările aceste îşĭ urmă cu statornicie planul politiceĭ sale de a aduce pe românĭ la maĭ multă supunere de cât aceea ce 'şĭ-o scriseseră eĭ singurĭ cu sîngele lor. Incurajând duhul de partidă din lăuntrul ţĕreĭ, da drept şi ajutor partideĭ celeĭ slabe împotriva celeĭ tarĭ, şi cu chipul acesta, dobândind un prinţ al sĕŭ ce era făptură a sa, dobândea drept la amestecarea în administraţia ţĕreĭ. Cu tot favorul curţeĭ suzerane ast-fel de prinţĭ numaĭ prin sume marĭ de banĭ trebuia să cumpere cinstea de a şedea pe tronul ţĕreĭ româneşcĭ. Despăgubirea de aceĭ banĭ cădea năpaste asupra românilor, pentru că din spinarea lor trebuia să iasă acele sume. Atuncĭ aŭ eşit în ţéră dăjdiile: gostina, găléta, óea sécă, năpastea şi alte dăjdiĭ afurisite al cărora numaĭ numele face pe or-ce om bine gânditor să se scârbéscă de acele vremĭ nefericite. Ast-fel aŭ fost maĭ cu sémă domniile luĭ Moisi, Vlad VII., Vintilă, Radul VI., Petru I., Mircea III., Petru II cel bun, Mircea IV, Petru III schiopul, Alexandru III. In vremile acestea turciĭ încurajaţĭ cu tăcerea românilor, se întinseră tot maĭ mult în drepturile lor; şi împotriva actuluĭ de închinare ce-l scriseseră românii, ce aşeţară şi chiar cu nelocuinţa în pământul ţĕreĭ româneścĭ, îşĭ zidiră gémiĭ, şi subt pricinuire de a păzi liniştea în principat, se întindea în lungul şi latul ţĕreĭ, jăfuia averea, vătăma cinstea locuitorilor, ocăra cele sfinte ale lor şi îĭ aduseră la un punct de nesuferire. Un ţipĕt se auţea în toată ţéra, că tractatele sunt călcate, că pe românĭ îĭ apasă o nedreptate nemeritată.

Ast-fel era starea ţĕreĭ, când s'a norocit să se sue pe tronul eĭ vestitul Mihaiŭ Vitézul. Acesta prefăcu glasul durereĭ românilor în strigărĭ de dreptate şi de slobozenie. Povăţuind pe românĭ din biruinţă în biruinţă, Mihaiŭ în puţină vreme a odihnit ţéra de suferirile de maĭ înainte. Faptele luĭ în lupta acésta sfântă sunt vrednice de or-care eroŭ al vechimiĭ şi al vremilor maĭ dincóce, şi isprăvile românilor semăna cu ale uneĭ naţiĭ marĭ. Mihaiŭ nu s'a oprit aci. Indemnat de duhul acel rĕsboinic ce a şciut să însufle românilor, a croit un proiect mare de a uni pe toţĭ românii într'un stat, de a forma din eĭ numaĭ o putere şi de a le înlesni ast-fel mijlócele siguranţeĭ şi fericireĭ lor. Armele românescĭ ca fulgerile trecură peste hotare, împlântară stégurile biruinţeĭ în Moldova şi Transilvania, şi românii care de maĭ multe vécurĭ era despărţiţĭ, acum se înfrăţiră iar subt o căpetenie mărită vrednică de a face slava şi fericirea a tótă naţia românéscă. Acesta a fost punctul cel maĭ înalt al slaveĭ româneścĭ; acésta a fost vremea cea maĭ frumósă pentru românĭ.

Când era să împuternicéscă statul acest noŭ al românilor, prin organizaţie, legĭ şi aşeḑămênturĭ temeĭnice, o mórte fatală răpi din viaţă pe acest eroŭ al românilor, a căruia pierdere nu s'a putut plânge îndestul, cu tóte lacrămile ce le-aŭ vĕrsat românii de la dânsul încóce.

Cu Mihaiŭ se duseră împreună în mormênt, şi nădejdile cele frumóse ale românilor pentru un viitor fericit. Următoriĭ prinţĭ se mulţămiră maĭ cu sémă a apăra drepturile ţĕreĭ, pe care Mihaiŭ Vitézul le desrobise cu sînge, şi a păzi întocmirile ce s'aŭ mântuit prin resbóiele de maĭ nainte. Curtea suzerană ca cum ar fi respectat jertfirea cea de bună voe a românilor pentru drepturile cele sfinte ale lor, iĭ lasă óre-cum nesupĕraţĭ. Ast-fel a trecut vremea obláduireĭ luĭ Şerban Basarab, Radul VII., Alexandru IV., Ilie, Gabriilă Moghila, Alexandru V., Leon Şerban şi Radul VII. Siguranţa şi liniştea ţĕreĭ s'a supĕrat maĭ mult de Moldova, Transilvania şi de tătarĭ.

In vremea acésta, când ţéra românéscă se află în neunire cu statele vecine, când ura naţională se sloboḑise împotriva strĕinilor, şi când ţéra stăruia pe lângă întocmirile cele vechĭ, fără a maĭ primi vre o înoire, fără a maĭ face vre o înaintare, s'a urcat pe tron Mateĭ Basarab, prinţ mare atât în rĕsbóe cât şi în pace. Acesta trăsni maĭ întâĭ şi fulgeră împotriva streinilor, din a cărora pricină s'a fost turburat armonia din lăuntru ţĕreĭ şi puse hotar la întinderile lor cele lacome în drepturile românilor. După acésta a asigurat principatuluĭ linişte de către puterile vecine ce'ĭ supăra liniştea şi în rĕsbóele ce le-a avut cu dânsele a dobândit pentru sine şi pentru românii sĕĭ triumfurĭ strălucite. Pe urmă a început a introduce înoirĭ mântuitóre, prin care dete un suflet noŭ vieţeĭ publice şi individuale a românilor. Fapta cea maĭ strălucită a sa, prin care a tras la sine recunoştinţă vecĭnică a românilor este că el a scăpat pe românĭ de năpastea limbeĭ slavone subt care gemură atâta vreme, şi limbeĭ naţionale 'ĭ-a asigurat cinstea ce i se cuvenea. La curte şi la biserică românul a început a citi şi a scri românesce; pĕcat numaĭ că acest prinţ mare, care prin înoirea acèsta dréptă a ridicat naţionalităţeĭ un monument slăvit, nu s'a gândit că décă românii aŭ drept de a goni limba slavonă, aŭ drept de a goni şi slovele şi de a lua iar literile strămoşilor lor românĭ, cu care aŭ scris maĭ nainte. Indestul, Mateĭ Basarab a luptat mult pentru românĭ în duhul véculuĭ acestuia. Ca să dea limbeĭ naţionale şi maĭ mare sbor, să înlesnéscă românilor dobêndirea de tot felul de cunoscinţe folositóre, a întemeiat tipografie românéscă, a tipărit maĭ multe cărţĭ bisericeşcĭ, între care se deosibeşce şi pravila împĕrătéscă ce a slujit multă vreme de regulă judecătorilor ce administréză dreptatea. Subt aceste întocmirĭ mântuitóre ţéra românéscă a făcut un pas iute şi mare. Obláduirea acésta strălucita, puternică şi părintéscă a luĭ Mateĭ Basarab s'a acoperit de nuorĭ către sfârşitul vieţeĭ sale. Avênd slăbiciunea de a se lăsa în credinţa a doĭ miniştriĭ aĭ sĕĭ, aceştia amărîră ḑilele luĭ cele din urmă, traseră asupra ţĕreĭ nenorocirĭ grele, din care nu putu să scape de cât două suferirĭ lungĭ. După sfătuirea acestor doĭ ómenĭ, strângênd o armie mare de românĭ şi streinĭ, visteria ţĕreĭ n'a fost îndestul de bogată spre a o îndestula cu tóte trebuinţele lor. O anarhie milităréscă înfricoşată isbucni, ţéra căḑu în prada unor soldaţĭ furioşĭ, care nu respecta nicĭ lucrurile omenescĭ, nicĭ cele sfinte ale bisericilor. Mateĭ Basarab din patul morţiĭ privea cu durere de inimă la jafurile şi cruḑiile, ce le făcea aceĭ tâlharĭ neomeniţĭ. Nenorocirile acestea de care pătimea ţéra, s'aŭ întins şi în vremea obláduireĭ luĭ Constantin Basarab şi Mihail V. Cel dintâĭ după ce s'a luptat în zadar ca să împăciuiască turburările ce sfâşia ţéra, s'a vĕḑut silit să părăséscă scaunul şi să fugă; cel d'al doilea ca să dea duhuluĭ aceluĭ neastâmpărat al acelor soldaţĭ rebelĭ o altă direcţie, şi cu acésta să uşureze ţéra de tâlhăriile lor, a făcut un pro-

iect îndrăsneţ de a desrobi ţéra. Neisbutirea acesteĭ întreprinderĭ fără vreme, a adus asupra ţĕreĭ nenorocirĭ nouĭ, din care este şi osânda românilor de a'şĭ dărâma tóte cetăţile de prin ţéră; atuncĭ s'a dărâmat şi cetăţuia de la Târgovişte şi Bucurescĭĭ s'aŭ hotărît de rezidenţie statornică a prinţilor stăpânitorĭ.

După aceste sguduirĭ gróse se linişti iar ţéra; cetele acelea tâlhărescĭ de soldaţĭ rebelĭ se desfiinţară, şi românii se odihniră. Vremea stăpânireĭ luĭ Gheorghe Ghica, Grigore Ghica, Radul IX., Antonie şi Duca, a fost maĭ mult pacĭnică şi acésta a ajutat mult la desmeticirea ţĕreĭ din nenorocirile în care a fost împinsă maĭ înainte. Pământul eĭ cel bine-cuvêntat în producere, a adus în grabă îmbelşugarea cu care s'aŭ rĕsplătit sudorile românilor, şi s'aŭ despăgubit cu prisos de pierderile cercate în învălmăşala vremeĭ trecute.

Dar în vremea acésta de linişte trebuia un om cu talente maĭ alese care să scie a se folosi cu împrejurările cele liniştite şi a preţui începuturile cele mântuitóre ce le a fost pus Mateĭ Basarab spre înaintarea românilor; care să voiască din tótă inima a da duhuluĭ lor o desvoltare maĭ întinsă şi să'ĭ ducă de mână spre a se învrednici de o sórtă maĭ bună, maĭ nobilă şi maĭ potrivită cu vrednicia omuluĭ. Acest prinţ dorit a fost Şerban Cantacuzino. Oblăduirea luĭ a fost una din cele maĭ puternice şi maĭ strălucite. El a îngrijit de siguranţa de obşte, de dreptate şi de buna petrecere a supuşilor cu mijlócele cele maĭ mĕsurate cu vremea şi trebuinţa. După cum singur era învĕţat, a sciut să preţuiască şi folósele învĕţătureĭ. A îmbogăţit tipografia întemeiată de Mateĭ Basarab, şi în vremea luĭ aŭ eşit cele dintâĭ foĭ de biblie românéscă precum şi alte cărţĭ, care aŭ întins sfera cunoscinţelor de care era însetaţĭ românii. Intinţêndu-şĭ după acésta maĭ departe privirea sa cea părintéscă pentru luminarea norodului sĕŭ, a întemeiat scolĭ înalte, şi cu cheltuială mare a adus profesorĭ învĕţaţĭ de filosofie, matematică, fisică, în limbĭ streine. Acest aşeţĕmênt sfânt 'şĭ-a răvărsat cu îmbelşugare facerile sale de bine asupra ţĕreĭ. Românii folosindu-ce de dênsul, se grăbea a'şĭ împodobi mintea cu cunoscinţe, a'şĭ forma inima prin obiceiurĭ şi năravurĭ bune şi ast-fel se pregătea o generaţie maĭ luminată, maĭ bună şi maĭ fericită. Dintre tóte faptele însă, ce caracterisézā oblăduirea cea puternică a luĭ Şerban Cantacuzino, una este care face pomenirea luĭ maĭ scumpă, acésta e cugetul şi râvna sa patriotică de a asigura ţĕreĭ pentru tot-d'a-una drepturile, aşeţĕmênturile şi întocmirile sale, încredinţat fiind, că fără siguranţă or-ce silinţă a naţieĭ este zadarnică, ostenéla perdută, nădejdea înşelată.

Spre nenorocire, chiar la începutul acesteĭ epoce de împuternicire şi luminare, când tóte prevestea că nu e departe acea vreme fericită pe care o aştepta românii, politica streină îngrijată de înaintările ce le făcea eĭ, făcu o cercare, care a isbutit spre a nimici nădejdile lor, spre a-ĭ opri în drumul desvoltăreĭ ceĭ întinse ce'l luară, şi spre a'ĭ înapoia cu un véc din împuternicirea şi luminarea lor. Nisce viziri marĭ Ahmet Chiupriuli, Chiupriuli fiul sĕŭ şi Cara Mustafa deteră un suflet noŭ împĕrăţieĭ turceşcĭ, care de la sultanul Soleiman II stăruise, înapoiase şi slăbise. Ţéra românéscă cu înaintările sale se părea că 'ĭ făcea umbră: aşa dar s'a hotărât ca să'ĭ dea o lovitură grea, şi acésta a fost răpirea dreptuluĭ aceluĭ scump de a avea românii prinţĭ pământenĭ din sîngele lor, aleşĭ de dânşiĭ, drept sfânt şi pe care eĭ îl apărară cu sîngele lor maĭ multe vécurĭ. Pregătire pentru acésta aŭ fost sfârşiturile cele nenorocite ale luĭ Constantin Brâncovénul şi Şerban Cantacuzino, care aŭ fost ceĭ maĭ de pe urmă prinţĭ pământenĭ. Românii gemură şi tăcură la întêmplările aceste triste. Atuncĭ curtea suzerană, fără, a întâmpina vre o împiedecare, începu a trimite prinţĭ streinĭ de la Constantinopol. Aceştia, ca să se poată ţinea siguri pe un tron dat drept favor şi maĭ de multe orĭ luat prin mezat, aŭ introdus o sistemă

fatală de a slăbi pe românĭ, de a le tâmpi duhul şi de a şterge în eĭ tot sentimentul naţional. Maximele politiceĭ lor era despotismul şi întunecarea, maxime care le da tótă înlesnirea spre a se sluji cu averea, cinstea şi chiar cu viaţa românilor după cum îĭ povăţuia interesurile şi patimile lor. Românii subt ast-fel de oblăduire vitregă ajunseră maĭ la nesimţire. Nişce duhurĭ priveligiate dintre românĭ cunoscură prăpastia către care alergaŭ românii, împinşĭ de oblăduirea streină; tunară şi fulgerară împotriva nenorocirilor, ce ţéra şi românii nu le merita şi arĕtară drumul cel mântuitor pe care trebue să apuce; dar glasurile acestora era puţine şi răsunară fără a le rĕspunde sentimentul de obşte al românilor, care luase direcţia ce 'ĭ-o dedese politica oblăduireĭ streine.

Cu tóte acestea, din 22 prinţĭ streinĭ ce oblăduiră în vécul al 18-lea, dintre care uniĭ s'aŭ învrednicit maĭ de multe orĭ a şedea pe tronul ţĕreĭ românescĭ, s'aŭ aflat mulţĭ care prin fapte marĭ îşĭ arĕtară sentimentele lor cele nobile către o ţéră pe care eĭ s'aŭ învrednicit a o cârmui, dobândirea dragostea vécurilor următóre şi dreptatea cere, ca pomenirea lor să se facă cu laude meritate. Ast-fel a fost Nicolae Mavrocordat, care prin reorganizaţia din noŭ a şcólelor, prin întemeiere de bibliotică şi prin cinstea ce da el singur învĕţăturii, a familiarisit pe românĭ cu luminele véculuĭ şi prin obicĭnuinţa lor cu lucsul îĭ îndemnă a trăi o viaţă maĭ răsfirată, maĭ dulce. Maĭ mult de cât dânsul a făcut Constantin Mavrocordat, care prin desrobirea ţĕranilor a înălţat omenireĭ un monument mărit, şi prin reformele ce a vrut să introducă în organizaţia şi administraţia statuluĭ, a tras la sine recunoştinţă vecĭnică din partea ţĕreĭ. Prinţii din familia Ghica îşĭ însemnară numele prin multe întocmirĭ făcĕtóre de bine; dar pomenirea lor o vor nemuri spitalurile în care se caută omenirea pătimaşă. Slava însă cea maĭ mare a meritat-o bătrânul Alexandru Ipsilant, care a privit pe ţéra românéscă ca pe o patrie a sa şi a lucrat pentru binele şi fericirea eĭ, cu căldura şi râvna unuĭ adevĕrat patriot. Judecătoria şi administraţia aŭ priimit prefacerĭ; biserica, poliţia, finanţele, tóte s'aŭ îmbunătăţit; şcolĭ şi institute pentru creşterea şi învĕţătura tinerimiĭ s'aŭ descris, capitala ţĕreĭ s'a împodobit şi s'a înfrumuseţat: cu un cuvênt Alexandru Ipsilant, n'a trecut nimic cu vederea din câte putea să adaoge la luminarea şi norocirea românilor. Isprăvile acestea a le luĭ se încoronéză şi cu un plan mare ce 'l a închipuit pentru o fericire temeĭnică a românilor, pe care însă împrejurările nu 'l a îngăduit a'l pune în lucrare. In urmele acestuia a călcat maĭ târţiŭ Alexandru Moruz; oblăduirea însă cea scurtă a luĭ nu 'i-a lăsat vreme îndestulă spre a'şĭ desfăşura tóte planurile sale cu care se suise pe tronul uneĭ ţĕrĭ, a căria fericire o dorea şi o ar fi făcut din tótă inima.

Aceştia sunt ceĭ maĭ însemnaţĭ prinţĭ streinĭ care aŭ dobândit merite vecĭnice către ţéra românéscă; prin cugetele lor cele pline de râvnă pentru binele obştesc, aŭ dobândit drept la recunoscinţa ţĕreĭ şi prin lucrările lor cele mântuitóre, ce privea la luminare şi fericire, aŭ lăsat suvenire scumpe în inimile românilor. Dar sunt puţinĭ pe lângă aceia, care aŭ privit tronul drept o speculaţie. Numĕrul acestora este mare şi cu atât a fost maĭ nenorocită ţéra românéscă. Cu tóte că vremea oblăduireĭ lor a fost o clipire trecĕtóre, aŭ putut însă să'şĭ aréte îndestul inima lor cea vicléná şi să lase ţĕreĭ rane în tot felul dureróse, în cât urmele şi semnele lor să se cunóscă şi astă-ḑĭ. Pomeniraa acestora a rĕmas atât de defăĭmată, pe cât va trăi vecĭnic bine-cuvêntată aducerea aminte de ceĭ ce aŭ voit şi aŭ făcut bine ţĕreĭ.

In sfârşit trecu vécul al 18-lea cu tóte nenorocirile luĭ, şi ivindu-se vécul al 19-lea, fu primit de românĭ ca un véc de înaintare, véc de civilizaţia lor. Razele luminilor Europeĭ pătrunḑênd maĭ de mult în pămêntul acesta, deşteptară sentimentul naţional şi patriotic,

şi acesta începu a aduce rodurile sale cele făcătóre de bine. Românii se vědură destoinicĭ de a-şĭ dobândi iar dreptul de prinţ pământén; folósele luĭ cele nemărginite se cunoscură îndată sub cel d'intâĭ prinţ, după oblăduirea streină.

Lucrările sale cele neobosite sunt maĭ próspete în ţinerea de minte şi maĭ cunoscute de cât să maĭ facă trebuinţă a le povesti, şi meritul lor cel înalt este maĭ netăgăduit de cât să li se maĭ adaoge preţul prin laudele ce pot a li se face acum. Gonind sistema veche ce a domnit cu un şeptru greŭ asupra ţĕreĭ românescĭ, a gonit întunerecul, a pus temeiŭ la o desvoltare slobodă a românilor şi duhuluĭ naţional 'ĭ a dat o direcţie potrivită cu ideile véculuĭ, cu starea ţĕreĭ şi dorirea de obşte. Spue tóte acestea cu glas mare aşeďămintele şi întocmirile cele făcătóre de bine, ce cu durere de inimă şi căldură patriotică s'a silit a le înfiinţa, spre desfiinţarea abuzurilor vechĭ şi spre întroducerea înoirilor mântuitóre.

Prin faptele acestea a ridicat românismuluĭ monumentul cel maĭ strălucit, pe care l'a încoronat cu întemeierea de şcolĭ naţionale în care să se învețe sciințele în limba patrieĭ, isvorul cel netăgăduit pentru luminarea patrieĭ. Românii făcură atuncĭ un salt mare şi apucară pe un drum sigur, mergênd cu pasurĭ bărbătescĭ şi ducênd cu sine pomenirea cea slăvită a prinţuluĭ care a jertfit atâtea osteneli spre împuternicirea şi fericirea ţĕreĭ.

Acéstă schîmbare răpede şi înaintare spre binele cel adevĕrat a grăbit epoca acea maĭ slăvită a prefacereĭ de obşte, în care s'aŭ legiuit tóte câte privesc la sigura fericire a ţĕreĭ. Păstrarea acesteĭ legiuirĭ mântuitóre în care este scrisă fericirea românilor s'a încredinţat în mânele unuĭ prinţ dorit pentru ast-fel de vreme; buna sa voinţă, şi cugetul sĕŭ patriotic sunt chezăşuirile cele maĭ sigure, că El scie să preţuiască vrednicia tronuluĭ şi pomenirea cea slăvită ce o câştigă aceia care lucréză pentru binele obştesc; lucrările sale de la suirea în tron subt doveďile cele maĭ netăgăduite de sentimentele sale cele nobile pentru binele şi fericirea ţĕreĭ.

Acesta este pe scurt drumul pe care aŭ alergat românii din 1733 anĭ până în vremile de acum; acestea sunt schimbările şi prefacerile prin care aŭ trecut, ca să fie astă-ďĭ aşĭa după cum sunt. Acest drum ce li s'a dat nu s'a isprăvit; prin miĭ de prefacerĭ şi schimbărĭ maĭ trebue să trécă, să fie ceea ce ar trebui să fie. Décă eĭ n'aŭ făcut înaintărĭ maĭ marĭ, déca nu 'şĭ-aŭ desvoltat maĭ intins viaţa socială şi individuală, şi în sfârşit décă nu 'şĭ-aŭ îmbunătăţit sórta maĭ mult, şi décă nu sunt maĭ bine după cum ar trebui să fie, sunt de vină pedicile fatale ce le-aŭ întâmpinat maĭ în tótă vremea. După starea în care se află astă-zĭ, piedicele se vĕd ridicate, împrejurările favorabile şi tóte înlesnirile la îndemână. O voinţă numaĭ statornică a tutulor, o lucrare de obşte plină de râvnă, unite cu înţeleptele cugetărĭ ale prea bunuluĭ nostru oblăduitor vor apropia viitorul acel strălucit la care este aţintată nădejdea tutulor. Românii atuncĭ vor fi puternicĭ, vor fi luminaţĭ, vor fi civilizaţĭ. Fie! Fie!

Cuvêntul ce s'a ďis de D. Comisul P. Poenaru, directorul şcólelor

Prea înălţate Dómne!

Tinerile inimĭ care astă-ďĭ se bat de dorire a dobândi semnele de triumf, pentru luptele ce aŭ avut spre a'şĭ împodobi mintea cu bunele învĕţăturĭ, aprinse fiind de entusiasmul ce le însuflă cinstea cu care Măria Ta, la asemenea solemne prilejurĭ, bine-voescĭ a încuraja învĕţăturile, împărtăşesc în tótă acéstă cinstită adunare cu a lor întrecere, ca cu o schintee electrică, acel sfânt foc al curiozităţeĭ, al dragosteĭ şi al interesuluĭ ce 'ĭ înfăţişéză aceste fragete fiinţe. Părinţĭ care aŭ fost maĭ îngrijaţĭ, de a vedea pe fiiĭ lor sporind

în cariera învĕţăturilor, privesc astă-ḑĭ cu ochiĭ plinĭ de bucurie cununile prin care se rĕsplătesc strădăniile şcolarilor celor silitorĭ. Profesoriĭ, prin sporirea ce aŭ făcut la învĕţătură, şcolariĭ carĭ s'aŭ găsit vrednicĭ de a se încununa astă-ḑĭ, dând destoĭnice dovedĭ de râvna cu care s'aŭ străduit la împărtăşirea învĕţăturilor de obşte pentru toţĭ şcolariĭ, simt cea maĭ dulce mângâere a ostenelilor sale, în pacea ce aŭ cu a lor consciinţa, că 'şĭ împlinesc din tótă putinţa slujba ce le este încredinţată. Toate cele-alte cinstite persóne care cinstesc cu a dumnélor aflare de faţă acéstă sĕrbătóre daŭ cea maĭ vie dovadă că, pentru preţuirea învĕţăturilor obşteşcĭ se află inimĭ simţitoare în tóte stările societăţiĭ. Toţĭ dar aicĭ simţim bucuria ce aduce obştescul interes al învĕţăturilor; toţĭ ne împărtăşim de strălucirea ce se dă sĕrbătoriĭ de astă-ḑĭ. Ca mădularĭ aĭ aceliaşĭ familiĭ, aĭ naţiĭ ḑic, românescĭ, fie-care din noĭ, de vom cerceta cu luare aminte să aflăm mijlócele prin care se póte întemeia sórta naţiĭ întregĭ pe sórta fie-căruia individ, din care ea se alcătuesce, ne vom încredinţa că prin nimic alt nu se póte pregăti o fericire obştéscă, de cât prin şcóle publice, prin care se însuflă în fragetele inimĭ ale tinerimiĭ respectul către cele sfinte, iubirea de cinste şi de omenire, supunerea la pravilĭ şi nepregetarea în lucrărĭ de folos obştesc.

Spre acest scop, Prea înălţate Dómne, Eforia străduindu-se a împlini dorinţa Mărieĭ Tale, face tot mijlocul a întinde cât maĭ mult învĕţăturile în tot principatul, şi acum se fericesce că prin ajutorul cel plin de tótă râvna ce a dobândit în acéstă lucrare de la cinstita Vornicie a trebilor din lăuntru, Eforia a putut pune în lucrare chibzuinţa ce a fost făcută de a se organisi şcóle pe la tóte satele principatuluĭ. Pe la judeţe, unde ocârmuirile s'aŭ pătruns de importanţa acesteĭ lucrărĭ, şi n'aŭ avut a se lupta cu împedecărĭ din partea proprietarilor de moşiĭ, poruncile date de către C. Vornicie, din preună cu mĕsurile luate din partea Eforieĭ, s'aŭ pus îndată în lucrare şi aŭ dobândit cele maĭ bune rezultaturĭ. In judeţul Buzĕul s'aŭ adunat după la sate 45 candidaţĭ de învĕţătorĭ, în judeţul Mehedinţul 55, în judeţul Doljul 72, în judeţul Caracal 80, în judeţul Gorjul 172.

Aceştĭ candidaţĭ aleşĭ dintre paracliseriĭ bisericilor după la sate, viind la şcólele naţionale de prin judeţe, aŭ a urma acolo câte-va lunĭ învĕţăturile începĕtóre spre a se maĭ desluşi la citire şi la scriere şi a se deprinde cu metodul lancasteric, singurul mijloc prin care se pot înfiinţa şcolĭ prin sate, fără de a fi siliţĭ părinţiĭ copiilor să intre în cheltuelĭ cu cumpărătórea cărţilor, care ar fi neapărat trebuincióse la alt-fel de metodurĭ de învĕţăturĭ.

După ce se vor deprinde ast-fel învĕţătoriĭ la şcólele de la judeţe, acum în lunile de vară, se vor orândui pe la satele lor a ţinea şcólă în lunile de iarnă, şi aşa în iarna viitóre se nădăjdueşte că, în maĭ sus numitele cincĭ judeţe, se va afla deschise peste patru sute şcolĭ.

Cinste şi laudă acelor ocârmuitorĭ şi acelor proprietarĭ de moşiĭ, care pătrund ast-fel scopul înaltuluĭ guvern, şi îmbrăţişază cu tótă râvna asemenea lucrărĭ de obşte folositóre! Cu asemenea îngrijire din partea ocârmuirilor şi cu ajutorul ce se cuvine a da proprietariĭ, ca ceĭ maĭ de aprópe interesaţĭ de îmbunătăţirea ţĕranilor, Eforia este bine încredinţată, că în puţinĭ anĭ s'ar înfiinţa în tóte satele acesteĭ ţĕrĭ şcóle, în care s'ar pregăti o generaţie maĭ potrivită cu nouile instituţiĭ. Prin învĕţăturile de religie şi de căsnicie ce li se vor da într'aceste şcolĭ, locuitoriĭ de prin sate se vor deprinde de micĭ a fi maĭ bunĭ creştinĭ, a avea iubirea de cinste, a se apĕra de feluri de iresurĭ şi a fi maĭ muncitorĭ. Intindêndu-se ast-fel îmbunătăţirile la sate, şcólele de pe la oraşe se vor desvolta din ce în ce maĭ mult, şi aşa duhul înţelegereĭ între locuitoriĭ de prin sate şi între ceĭ de prin oraşe se va pune în óre-care armonie, orăşanul şi ţĕranul se vor cunósce unul pe altul

fiĭ aĭ aceliașĭ familiĭ, numele de român nu va maĭ fi un termin de ocară, ci 'l vor purta și unul și altul cu acea fală strămoșéscă la care râvnea tóte némurile.

Acéstă dorită frăție C. ascultător, natura a sădit'o în inima fie-căruia om, și numaĭ relele năravurĭ o încotrupesc. Dumnévóstră toțĭ cunósceți prețul acestuĭ dar ceresc; cu toțĭ dar suntem datorĭ a'l desvolta prin bunele învățăturĭ, a pregăti prin tóte mijlócele o asemenea fericire, a o aduce cât maĭ aprópe de noĭ, făcêrd măcar pe tênăra generație, ce acum se ridică, să se îndulcéscă de acea sfântă armonie, care întemeiază fericirda némurilor, să prețuiască bunele învățăturĭ, să se pătrundă de duhul înțelegereĭ, al iubireĭ de aprópele sĕŭ, care este duhul păceĭ și al dragosteĭ ce ne învață sfânta scriptură.

Luațĭ aminte, iubițĭ tinerĭ, că fericirea la care sunțeți chiămațĭ spre a vĕ împărtăși de a eĭ dulcéță, atârnă cu totul de la mâna vóstră; ea se întemeiază numaĭ pe strădaniile ce veți pune a vĕ împodobi mintea cu sciințe și a vĕ umplea inima de virtuțĭ. Tóte împrejurările vĕ sunt acum înlesnitóre, ca să sporițĭ pe acéstă cale; părințiĭ voștriĭ fac tóte jertfele pentru a vĕ vedea înaintând în bunele învățăturĭ; școlĭ vĕ sunt deschise pentru toțĭ fără deosebire. Aci subt protecția Prea înălțatuluĭ nostru Domn, prin ferbintea dorire ce Măria Sa, ca cel maĭ bun părinte, are de a voastră fericire, învățăturile vor lua din an în an o maĭ mare desvoltire; între altele iată că pentru anul viitor este să se dea cursuluĭ de legĭ o deosebită întindere cu adăogarea a treĭ catedre nuoĭ, și așĭa acum acéstă ramură de învățătură, una din cele maĭ neapărat trebuincioase pentru odihna obștéscă, vĕ deschide o carieră întinsă, în care vĕ veți putea face fórte folositorĭ statuluĭ prin cunoscințele ce veți dobândi.

Străduiți-vĕ dar să profitațĭ de înlesnirile ce vi se daŭ, nu lăsațĭ să trécă nicĭ o ḑi a viețiĭ vóstre fără de a putea să'ĭ dațĭ de sémă, spre care folos ațĭ întrebuințat'o, sui bono, nu vĕ grăbițĭ a eși din școlă maĭ nainte de a trece din tóte învățăturile ce neapărat vĕ trebuesc pentru orĭ-care carieră ațĭ îmbrățișa în viața socială, și décă eșițĭ din școlă nu părăsițĭ de tot cartea, socotind dóră că nu vĕ maĭ trebuesce nimic a maĭ învăța, pentru că sciți că nimenĭ n'a eșit din școlĭ desăvârșit la nicĭ o învățătură, ci a trebuit să-șĭ îndoiască strădaniile și după eșirea din școlĭ, acela care a dorit să se deosibéscă prin a sa sciință; și cu cât învață cine-va maĭ mult, cu atât simte cât îĭ maĭ lipsesce a sci, ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα, a ḑis, un filosof grec din ceĭ maĭ învățațĭ. Nu puțeți ḑice că pentru lipsa celor trebuincióse ale viețeĭ, eșind din școlă vi se va hrăni tótă vremea la alte îndeletniciri, căcĭ în orĭ-ce trébă vĕ veți afla, tot vor putea să vĕ rămâe césurĭ slobode și pentru învățătură. Luațĭ pildă de la conșcolarul vostru Iorgu Costaforu; ațĭ vĕḑut că acesta de un an de când a eșit din școlă nu a lăsat să trécă în zadar césurile ce 'ĭ prisosea în cancelaria unde se află acum practicant, ci repetând, într'acéstă vreme de un an, tóte lecțiile ce se predaŭ în clasele de umaniore în curgere de șése anĭ, a dat acum examenul ce se hotărasce în regulamentul școlelor pentru gradul de Laureat, și s'a găsit vrednic de a lua și diplomă pentru acest grad. Asemenea isbutire veți putea face toțĭ, décă vĕ veți întrarma cu o hotărîre nestrămutată de a pune la învățătură tótă ceruta silință, de a nu vĕ mărgini numaĭ în ascultarea lecțiilor la școlă, ci a le pătrunde cu înțelesul, ajutându-vĕ spre acest sfârșit cu citirea și altor cărțĭ de asemenea subjete. Acum vĕ este deschisă și biblioteca colegiuluĭ, unde, într'un numĕr de vre o ḑece miĭ volumurĭ puteți găsi îndestule cărțĭ în limbile cele maĭ învățate, ca să întrebuințațĭ cu folos césurile ce vĕ rĕmân slobode pentru adăogarea sciinței vóstre.

Numaĭ într'acest chip, iubițĭ tinerĭ întrebuințându-vĕ vremea, vĕ veți face vrednicĭ de cinstea obștéscă, și veți avea în tótă vremea cugetul liniștit și ḑile plăcute.

LISTA DE SCOLARII PREMIANTI IN 1838

Scoalele începătóre

Clas I şi al II-lea. Scóla de la Sfântul Gheorghe-Vechiŭ

Premiul I Hagi Ştefan. Premiul II Dimitrie Nicolae. Accesit I Teodor Nicolae. Accesit II Kiriţă Gheorghe.

Clas I, II şi al III-lea. Scóla S-tul Sava

Premiul I Hagi Ştefan. Premiul II Bagdat Toma (pensionar). Accesit I Anastase Iancu. Accesit II Gheorghe Anastase.

Clas III S-tul Sava

Premiul I Ştefănescu Ioan. Premiul II Ianache Ioniţă. Premiul III Popescu Nicolae. Accesit I Tănăsescu Ioan. Accesit II Borănescu Ioan.

Clas IV S-tul Sava

Premiul I Elefterie Luca. Premiul II Lipoianu Grigore (pensionar). Premiul III Hristodor Iancu. Accesit I Petrovicĭ Ioan. Accesit II Stănescu Ioan.

Umaniore

Clas I. Sintacsul limbeĭ românescĭ

Premiul I Fotescu Costache. Premiul II Scorţescu Alecu. Accesit Arion Costache.

Inceputurile limbeĭ franţozescĭ

Premiul I Livaditul Ioan. Premiul II Fotescu Costache. Accesit Meletie Costache.

Caligrafia

Premiul I Costache Dumitru. Premiul II Fotescu Costache. Accesit Costache Radu.

Clas II. Analisul logicesc în limba românéscă

Premiul I Chirculescu Dumitru. Premiul II Fotescu Alecu. Accesit Serghiad Costache (pensionar).

Geografia

Premiul I. Fotescu Alecu. Premiul II Iatropolu Mihail. Accesit Creţescu Alecu.

Etimologia limbeĭ franţozescĭ

Premiul I Iatropolu Mihail. Premiul II Chirculescu Dumitru. Accesit Aricescu Costache.

Desenul

Premiul I Argintoianu Costache. Premiul II Constantin Tache. Accesit Ivancea Nae.

Clas III. Compunere în românesce

Premiul I Constantinescu Manolache (pensionar). Premiul II Ilie Costache. Accesit Brăileanu Ianache.

Chronologia

Premiul I Măleanu Iorgu. Premiul II Gheorghe Nicolae. Accesit Ilie Costache.

Sintaxul limbeĭ franţozescĭ

Premiul I Constantinescu Manolache (pensionar. Premiul II Vălicoiu Ghiţă. Accesit Măleanu Iorgu.

D e s e n u l

Premiul I Măleanu Iorgu. Premiul II Brăileanu Ianache. Accesit Porumbaru Iancu.

Clas IV. Istoria. Partea I-iŭ

Premiul I Teodor Nicolae. Premiul II Hagi Anghelache Panait. Accesit Amira Atanase.

Etimologia limbeĭ elinescĭ

Premiul I Teodor Nicolae. Premiul II Amira Anastase. Accesit Arion Antonache.

Analisul logicesc în limba franţozéscă

Premiul I Amira Nicolae. Premiul II Bădulescu Ştefan. Acesit Manolescu Nicolae.

D e s e n u l

Premiul I Valenştein Ainrih. Premiul II Constantin Iorgu. Accesit Constantin Grigorie.

Clas V. Istoria. Partea a II-a

Premiul I Frumuşanu Tache. Premiul II Gărdăreanu Nicolae (pensionar). Accesit Zana Alecu (pensionar).

Etimologia limbeĭ latinescĭ

Premiul I Frumuşanu Tache. Premiul II Roată Nae. Accesit Mlculescu Iorgu.

Sintaxul limbeĭ elinescĭ

Premiul I Ion Costache. Premiul II Frumuşanu Ştefan. Accesit Isvoranu Costache.

D e s e n u l

Premiul I Zana Alecu. Premiul II Roată Nae. Accesit Gărdăreanu Nicolae (pensionar).

Clas VI. Retorica

Premiul I Goga Mihail (pensionar). Premiul II Heruvim Nestor. Accesit Răhtivanu Anton.

A r i t m e t i c a

Premiul I Goga Mihail (pensionar). Premiul II Heruvim Nestor. Accesit Răhtivanu Anton.

Sintacsul limbeĭ latine

Premiul I Răhtivanu Anton. Premiul II Goga Mihail (pensionar). Accesit Iancu Matache.

Complementare

C l a s I. G e o m e t r i a

Premiul I Florescu Ioan. Premiul II Petrescu Alecu. Accesit Bonis Ioan.

A l g e b r a

Premiul I Florescu Ioan. Premiul II Petrescu Alecu. Accesit Bonis Ioan.

Clas II. Trigonometria

Premiul I Zalomit Ioan (pensionar). Premiul II Panait Gheorghe.

Legile

Premiul I Hristea Alecu. Premiul II Zalomit Ioan (pensionar). Accesit Zisu Sevastian.

Ecstraordinarĭ din clas V de desen

Doleti Ioan. Mihel.

Scolariĭ ce s'aŭ recomandat pentru silinţa ce aŭ arătat în lunile din învĕţăturile anuluĭ trecut

Clas I umaniore

Avgostin Alecu, Basarabescu Tase, Brezeanu Grigorie, Ioan Dumitrache, Mustacov Alecu, Moscu Iancu, Mihăianu Panait, Nicolae Teodor, Oprescu Dumitriu, Popovicescu Anastase, Pătescu Iancu, Pătescu Tudorache, Radu Nicu, Râmniceanu Ioan, Rădulescu Spiridon, Tătăranu Iancu, Urlăţeanu Ştefan, Vrana Costache, Georgescu Costache.

Clas II umaniore

Andreescu Ghiţă, Borănescu Costache, Lupescu Alecu, Mărculescu Nicolae, Mărculescu Panait, Mavrodouglu Iordache, Otnescu Anastase, Petrache Ghiţă, Racoviceanu Costache, Tătăranu Panait.

Clas III umaniore

Arion Nicolae, Popa I. Andreiŭ.

Clas IV umaniore

Voicea Radu (pensionar), Emanoil Scarlat, Constantin Dumitru, Florescu Alecu (pensionar), Hina Tudorache.

Clas V umaniore

Vlădăianu Const., Dâmboviceanu Const.

Clas VI umaniore

Ipeanu Ioan, Mareş Grigorie.

Clas VII umaniore

Dona Nicolae (pensionar), Rŏmniceanu Costache.

Se face cunoscut cu mulţămire că pentru premiile ce se daŭ acum, următórele persóne aŭ trimis la colegiŭ câte-va cărţĭ în dar :

D. Eliade a dăruit 400 exemplare din cartea intitulată : Creştinarea.

Cuvioşia Sa Părintele Dionisie Romanov, profesorul scóleĭ normale de la Buzĕŭ, a dăruit iarăşĭ 50 bucăţĭ din Manual pentru deprinderea scolarilor la citire.

D. Varcher, care a tipărit noul testament la Smirna, în limba românéscă, cu cheltuiala societăţeĭ biblice din Londra a dăruit 150 exemplare.

Dintr'aceste pomenite cărţĭ câte-va s'aŭ trimis pe la scólele de la judeţe, ca să se dea scolarilor premianţĭ de acolo, cele-alte se împart astăţĭ aicĭ împreună cu alte cărţĭ ce se daŭ în premiĭ din partea Eforieĭ.

Numĕrul scolarilor din Colegiul Naţional şi înaintarea lor dintr'un clas într'altul, pe anul scolar 1838—1839

Scólele din Bucurescĭ

Din	454	de la clas I şi al II-lea, scóla Biserica Amzeĭ, Sf. Gheorghe-Vechiŭ şi Sf. Sava, trec în. . . .	Clas al III-lea	205
„	216	de la clas III începĕtóre, trec în	„ IV-lea	96
„	82	„ „ IV „ „	„ I umaniore	53
„	85	„ „ I de umaniore, trec în	„ II „	72
„	48	„ „ II „ „ „	„ III „	40
„	19	„ „ III „ „ „	„ IV „	17
„	29	„ „ IV „ „ „	„ V „	28
„	12	„ „ V „ „ „	„ VI „	12
„	7	„ „ VI „ „ „	„ I complem.	7
„	5	„ „ I complementară, trec în	„ II „	4
	957			534

Numĕrul scolarilor din scóla centrală din Craiova

116	Clas I şi al II-lea de începĕtorĭ.	30	Clas II de umaniore.
42	„ III de începĕtorĭ.	10	„ III „ „
39	„ I de umaniore.	10	„ IV „ „
		247	

Scólele publice de prin judeţe

91	Cerneţĭ.	116	Ploescĭ.
75	Têrgu-Jiuluĭ.	98	Călăraşĭ.
77	Caracal.	90	Têrgovişte a.
94	Râmnicu-Vâlcea.	77	Buzĕŭ.
124	Slatina.	89	Brăila.
131	Pitescĭ.	67	Ruşi-de-Vede.
104	Câmpu-Lung.	52	Focşanĭ.
77	Giurgiu.	1362	

Scólele private din Capitala Bucurescĭ

De limbĭ strĕine

40	Scóla Hanul luĭ Derviş, grecesce, franţozesce şi nemţesce.	30	Scóla Sf. Mina, grecesce.
30	Scóla Hanul luĭ Stavropoleos, grecesce şi franţozesce.	16	„ Mihaiŭ-Vodă, grecesce.
37	Scóla Sf. Nicolae din Şelarĭ, grecesce şi românesce.	26	„ Sf. Ioan, grecesce.
24	Scóla Sf. Nicolae, grecesce.	13	„ mah. Scaunelor, grecesce.
28	„ mahalaua Lucacĭ, grecesce.	9	„ „ Negustorilor, grecesce.
		14	„ „ Colţeĭ, grecesce.
		6	„ „ Popa Rusu, grecesce.
		9	„ de fete mah. Icóna, grecesce.
		278	

Scóle românescĭ

105	Scóla Dómna Bălașa.	22	Scóla mah. Lucacĭ.
86	„ mah. Oltenilor.	15	„ „ Udricanĭ.
40	„ „ Silivestru.	28	„ „ Apostolĭ.
35	„ „ Batiște.	21	„ „ Bradu.
28	„ „ Precupețiĭ-Nouĭ.	14	„ „ Popa-Chițu.
23	„ Sf. Ioan Têrgu d'afară.	12	„ „ Popa-Rusu.
38	„ mah. Oboru-Vechiŭ.	10	„ „ Dichiu.
33	„ Sf. Panteleimon.	14	„ „ Oțetaru.
17	„ mah. Hagiu.	7	„ Sf. Nicolae.
11	„ „ Popa-Sóre.	4	„ Biserica Măgureanul.
23	„ „ Delea-Veche.	5	„ mah. Sf. Ionică.
11	„ „ Delea-Nouĕ.	36	„ de fete mah. Lucacĭ.
13	„ „ Popa-Nanu.	11	„ „ „ Icóna.
		622	

Pensionat

22 De fete mahalaua Cișmegiu.

Scólele private de prin județe

232	Pentru opt scóle în Craiova, însă:	15	Scóla românéscă în Têrgoviște.
	170 în patru scóle românescĭ.	69	Treĭ scolĭ românescĭ în Pitescĭ.
	62 „ „ „ grecescĭ.	24	Scólă grecéscă în Ploescĭ.
42	Douĕ scolĭ românescĭ în Cerneți.	24	„ românéscă în Rușĭ-de-Vede.
13	Scóla românéscă în Caracal.	88	Patru scolĭ grecescĭ în Brăila.
		507	

3715 totalul scolarilor.

P. Poenarul arétă în discursul sĕŭ maĭ sus adus, însemnătatea lucrărilor înaintate pentru organisațiunea scólelor sătescĭ. La data discursuluĭ eraŭ adunațĭ de pe la sate 45 candidațĭ în Mehedinți, 72 în Dolj, 80 în Caracal, 172 în Gorj. Aceștia aŭ a fi pregătițĭ de institutoriĭ județenĭ.

P. Poenarul anexéză la scurta, dér frumósa luĭ cuvêntare, statistica generală a scólelor din Muntenia.

Elevĭ

A) Scolĭ primare

454 în scolile de la biserica Amzeĭ, St. Gheorghe-Vechiŭ și St. Sava, (cl. I și II).
286 „ „ „ „ „ „ „ III).
82 „ „ „ „ „ „ „ IV).

51	Cerneți.		
75	T.-Jiuluĭ.	116	Ploesci.
77	Caracal.	98	Călărași.
94	Rômnicul-Vâlcea.	90	Têrgoviștea.
124	Slatina.	77	Buzĕu.
131	Pitesci.	89	Brăila.
104	Câmpu-Lung.	67	Roșĭ-de-Vede.
77	Giurgiu.	52	Focșani.

Total: scolarĭ primarĭ: 914 în Bucurescĭ, + 1.362 în județe = 2.276 scolarĭ primarĭ în scólele publice.

B) Gimnasii

174 elevĭ la St. Sava.
247 la Craiova.
C) 278 în 13 scolĭ private în Bucurescĭ, de limbĭ străine.
622 în 26 „ „ „ „ limba românéscă.
D) 22 pensionate de fete Bucurescĭ.
E) 507 în 29 scolĭ private din județe.

*

Din acest discurs al luĭ P. Poenaru, aflăm, că Iorgu Costaforu este *primul bacalaureat* al țereĭ românescĭ, că a dat examen pentru a obține acéstă diplomă.

Tot P. Poenaru ne spune, că la 1838, biblioteca colegiuluĭ avea deja verĭ-o 10.000 de volume, și că acestea eraŭ la disposițiunea tinerimeĭ studióse.

*

Domnitorul A. D. Ghica, mulțămesce șefuluĭ departamentuluĭ pentru scólele din sate, Eforieĭ și directoruluĭ scólelor, cum și tutulor profesorilor prin următorul ofis:

«Noĭ, Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,
Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn a tótă țéra Românéscă.

Către Departamentul Bisericesc

Cu prilejul împărțireĭ premiilor, ce am făcut Domnia Mea scolarilor din colegiul Sântuluĭ Sava la 3 ale curgătóreĭ lunĭ, încredințându-ne de însemnatele înaintărĭ ce făcură acéstia la cursul învățăturilor din tóte clasurile, în trecutul an scolastic, și de moralul ce se găsesce în conduita acelor scolarĭ, aŭ dobândit o deșĕvĕrșită mulțămire pentru viitórea fericire ce 'șĭ pregătesce tinerimea românéscă pășind așia de drept cu folositorul scop pe care s'aŭ întemeiat scólele acestuĭ principat.

Acéstă prețiósă mulțămire, de care m'am bucurat la tóte prilejurile de examene, se deșĕvĕrsesce acum, cu adăogirile ce aŭ luat în acésta învățătura publică prin sate dupe închipuirile și silința departamentuluĭ trebilor din lăuntru.

Șeful acestuia a înființat prin satele acestuĭ principat scóle, unde în vremea de iérnă copiiĭ sătenilor se vor învĕța de către țêrcovnicĭ la carte și cântărĭ, iar în vreme de véră acești țêrcovnicĭ, se adună la scólele așezate prin capitalele județelor, spre a se deprinde și eĭ la metodul acesteĭ învĕțăturĭ începĕtóre, și cu acésta până acum numaĭ din județele Mehedinți, Dolj, Romanați, Gorj și Buzeŭ, se vor aduna și 424 de țêrcovnicĭ.

De aceea mărturisim cea maĭ vie mulțămire a nóstră — atât D-lor mădularĭ aĭ Eforieĭ scólelor și obștesculuĭ director pentru înțelépta îngrijire și adevĕrata sporire ce aduce fericirea, în însemnătórea parte ce li s'aŭ încredințat, cum și tutulor profesorilor pomenituluĭ colegiŭ; pentru neostenita lor silință, pentru buna lor sporire a învĕțuturilor și a moraluluĭ, cel d'ântêiŭ scop al învĕțăturilor, și pentru care până acum ni s'aŭ dat necontenitul prilej a 'ĭ însemna cu laudă.

Domnul șef al departamentuluĭ trebilor bisericescĭ va aduce la îndeplinire acest ofis al nostru.

(Semnat): *Alexandru Ghica.*»

No. 543 din 19 Iulie 1838. (Dosarul No. 39 de la ministerul cultelor).

*

Noul an scolar 1838—1839, aduce îmbunătăţirĭ şi creaţiunĭ utile cultureĭ naţionale Eforia ié din noŭ mĕsurĭ pentru regulata frequentare a profesorilor la clase.

Eată actele relative:

Invitaţia Eforieĭ adresată profesorilor colegiuluĭ, cu No. 840, din 9 Septembre 1838.

Domnilor profesorĭ aĭ Colegiuluĭ,

Acum cu începerea anuluĭ scolastic, este să se pună în lucrare disposiţiile jurnaluluĭ Eforieĭ, dupe care se alătură aicĭ copie întocmaĭ.

Şi fiind-că registrul de care se vorbesce este să se afle pe masă în sala de aşteptare, fieşĭ-care din D-niĭ profesorĭ este poftit ca să iscăléssscă într'acel registru pe rênd în fieş-care ḑi maĭ înainte de a intra în predare.

Mihail Ghica, Alexandru Filipescu, Petrache Poenaru, N. Picolo.

Jurnal

Fără a se înduoi de rîvna şi exactitatea D-lor profesorĭ la îndeplinirea datoriilor ce sunt puse asupră-le, Eforia, ca să pótă da dovadă publică, că fără verĭ-o împedicare neapărată, nicĭ un profesor nu lipsesce de la postul sĕŭ, a chibzuit, prin jurnalul încheiat în anul 1835, în luna luĭ August, ca orĭ-când verĭ-unul din profesorĭ va fi silit a lipsi în verĭ-o ḑi de la scólă în césurile predăreĭ, să aĭbă a însciinţa, măcar cu un cés maĭ înainte cel puţin, ca să se închiḑă clasul într'acel cés, spre a se depărta turburările ce se pot face între scolarĭ în lipsa profesoruluĭ.

Asemenea s'a făcut atuncĭ chibzuire, ca venirile D-lor profesorĭ la scólă şi lipsirile, să se trécă într'un registru şnuruit, şi la fieşĭ-care treĭ lunĭ, făcêndu-se extract dintr'aceste însemnărĭ, să se dea în cunoscinţa Mareĭ Logofeţiĭ a învĕţăturilor publice.

Dupe punerea în lucrare a acesteĭ mĕsurĭ, s'aŭ ivit maĭ la urmă óre-care observaţiĭ, carĭ meritéză a se lua în băgare de sémă, că adică la însemnările ce se trec în registru despre venirea şi lipsirea profesorilor la césul predăreĭ, póte să se întêmple verĭ-o greşélă şi să resulteze reclamaţie. Eforia dar, ca să depărteze tot felul de înduoială, hotărésce cele următóre:

1) Registru de venirea şi lipsirea profesorilor, şnuruit, subt pecetea Mareĭ Logofeţiĭ şi iscălit de mădularele Eforieĭ, se va ţinea pe masă în sala de aşteptare a profesorilor, şi într'acest registru fieş-care profesor va iscăli pe rênd, unul subt altul, la césul predăreĭ maĭ înainte de a intra în clas.

2) Fieş-care profesor când va fi silit de verĭ-o neapărată împrejurare a lipsi de la scólă la césurile predăreĭ, va însciinţa la canţileria Eforieĭ, maĭ înainte de vremea predăreĭ, prin înscris, arĕtând împrejurarea care 'l împedică, şi acéstă însciinţare se va însemna atuncĭ îndată în registru.

Pentru întocmaĭ copie, *P. Poenaru.*

D. Pavel, Simeon Marcovicĭ, C. Aristia, I. Genilie, G. Ioanid, A. Popp, G. Popp, Florian Aaron, Valenstein, G. Hill. I. Popp, St. Ferekide, V. Gheorghescu, I. Poenaru, Biuvelot.

*

La 1 Septembre se deschid catedrele noue la S-tu Sava: cursul de legĭ pre lângă unica catedră care exista pe atuncĭ:

1) Ferikidis, profesor de dreptul civil, dupe legiuirea din 1818, și cu desvoltările hotărîte de Regulamentul Organic.

2) Brăiloiu, procedura și cursul dreptuluĭ criminal, urmând paradosul dupe cap. al 7 din Regulamentul Organic și legiuirile îndeplinătóre.

3) A. Racoviță, dreptul comercial, dupe condica francesă, dupe cum se afla întocmită de comisia generaleĭ adunărĭ.

Acești profesorĭ vor avea câte 500 leĭ pe lună. Cursul va fi de 4 anĭ.

Am vĕḑut cum în 1837, în ultima lună, s'a cerut de către marele logofĕt al dreptățeĭ, complectarea scóleĭ de legĭ.

Eată actele în urma cărora s'aŭ făcut numirile profesorilor Ferekide, Brăiloiu și Racoviță:

Adresa cu No. 36, din 4 Ianuarie 1838, din partea departamentului logofețieĭ trebilor bisericescĭ către eforia școlelor.

«Cu cinste se trămite cinstiteĭ eforiĭ, pe lângă acésta, în copie, raportul cu No. 15.304, ce aŭ îndreptat către Măria Sa Vodă, cinstitul departament al dreptățeĭ și care s'a primit pe lângă adresa cinstituluĭ secretariat cu No. 2.500, atingĕtor de întocmirea chibzuită asupra învĕțămêntuluĭ cursuluĭ de legĭ în colegiul din S-ta Sava, și asupra dreptuluĭ ce póte avea la slujbe, acela care din scolarĭ va sĕvîrși în sorocul orênduit acestuĭ curs de învĕțăturĭ, ca luându-se în băgare pe sémă, să bine-voiască a hotărî ḑiua și locul strîngeriĭ asupra chibzuiriĭ ce 'i se poruncesce prin luminata Mărieĭ Sale resoluție și să se dea în cunoscința acestuĭ departament a veni și sub-iscălitul".

Marele Logofet al dreptățeĭ B. D. Stirbeĭ aretă în raportul seŭ la Domnŭ, importanța justițieĭ, apoĭ ḑice că, in interesul justiției se cere ca:

«Persónele *(judecătorilor)* să fie înzestrate nu numaĭ cu o bună-voință nebântuită, ci și cu tótă ceruta sciință de întinderea și de duhul pravilelor, fără de acestea, și rîvna cu care Măria Ta doresci a insufla dreptatea în inima slujbașilor guvernuluĭ Mărieĭ-Tale, și a acestora strădanie a îndeplini cu credință a lor slujbă, nu va putea avea dorita rodire. Din nenorocire acéstă țéră, sguduită de feluri de vremĭ protivnice, nu a putut avea scolĭ regulate care să pregătéscă tinerĭ cu sciințe destoĭnice de slujba judecătoréscă, și pentru aceea persónele carĭ ar putea uni buna-voință cu o sciință potrivită pe acéstă slujbă aflându-se într'un numĕr fórte mărginit, Departamentul dreptățiĭ a fost silit a îndeplini numĕrul amploiaților în magistratură și cu alegerĭ făcute maĭ mult pe întâmplare, de cât pe temeiŭ de destoĭnicie.

Acum însă când în scólele naționale însuflețite sub a Mărieĭ-Tale părintéscă sprijinire se înlesnesc învĕțăturile în deosebite sciințe prin limba patrieĭ; acum când pravilele prin infocata rîvnă a Mărieĭ-Tale se îndeplinesc, se póte face o întocmire, ca să se deprindă tinerii de óre-care vêrstă în colegiul național int'o scurtă curgere de vreme la învĕțătura pravilelor pămêntuluĭ.

In regulamentul scólelor s'a prevĕḑut trebuința de a se întocmi un curs întreg de învĕțătura legilor. Acolo la § 86 se ḑice, că acest curs va fi de treĭ anĭ și se vor preda într'acéstă curgere de vreme: Dreptul civil, dreptul comercial, dreptul criminal, procedura, istoria dreptuluĭ și economia politică.

Acest curs póte fi maĭ cu vreme trebuincios a se pune în lucrare întocmaĭ dupe cum se ḑice în regulament, când pravilele acesteĭ ţĕrĭ se vor maĭ complecta, şi când scolariĭ vor fi maĭ pregătiţĭ pentru a urma asemenea cursurĭ; iar acum trebuinţa maĭ neapĕrată este, să se întocméscă un curs de duoĭ anĭ, în care să se învețe dreptul civil al pămêntuluĭ, adecă legiuirile din pravila luĭ Caragea, şi din regulamentul organic câte privesc la judecăţĭ civile; dreptul comercial dupe condica ce s'a legiuit pentru acésta, şi procedura, adecă lucrările cancelariilor judecătorescĭ, adunându-se acestea din regulament din oficiurile domnescĭ şi din deslușirile date de către Departamentul logofețieĭ.

Acest curs înfiinţindu-se de acum şi lăsându-se sloboḑĭ a se urma de orĭ-care ar voi, destul numaĭ să fie în vêrstă de cel puţin 21 anĭ şi bine deprins la condeiul românesc; astfel se vor puté forma maĭ multe persóne destoĭnice de slujba judecătoréscă. Dar ca să se îndemne asemenea porsóne a urma acest curs, să se legiuéscă prin înaltul ofis al Mărieĭ Tale, că orĭ-care va lua atestat că a urmat învĕţăturile acestuĭ curs cu bun spor, să fie îndată primit de practicant la vre-una din cancelariile judecătorescĭ, şi dupe ce va practisi acolo fără léfă în curgere de un an, să aibă drept a fi orênduit şi în slujbă cu léfă.

In înţelepciunea Mărieĭ Téle, judecĭ, prea Inălţate Dómne, că siguranţa de tótă averea omuluĭ, de cinstea şi de chiar viéţa luĭ, stă în mâna pravilniculuĭ; acesta dar trebue să fie bine pătruns de duhul pravilelor maĭ 'nainte de a i se da putere să hotăréscă asupra interesurilor omuluĭ în viéţa socială, şi precum doctorul nu estee primit a îngriji de starea sănĕtăţiĭ unuĭ individ décă nu va dovedi prin diplome, ca are acéstă sciinţă, cu atât maĭ puţin trebue să se priméscă a fi păzitor de starea, fisică şi morala a unuĭ ném întreg acela care nu va da doveḑĭ că s'a pĕtruns de asemenea sciinţă.

Acéstă întocmire prea înalţate Dómne, pe lângă avantagiul ce are de a îndeplini lipsa ce acum se simte pentru persóne destoĭnice de slujba judecătoréscă, va sluji şi spre maĭ multă recomandare a scólelor naţionale, al căror scop trebue să fie tot-d'a-una a pregăti şi persóne destoĭnice de tótă îndeletnicirea spre folos obştesc, spre cinstea némuluĭ şi slava Mărieĭ Tale.

Pe acest temeiŭ dar, plecat supuiŭ la înalta hotărîre a Mărieĭ Tale următórea legiuire.

Art. 1. Potrivit cu § 86 al regulamentuluĭ scólelor, să se aşeḑe în colegiul S-tul Sava, pe lângă catedra dreptuluĭ civil, alte duoĕ catedre, însă una de dreptul comercial şi alta de instrucţie judecătoréscă séŭ drept judecătoresc.

Art. 2. Dreptul civil să se învețe dupe pravila pămêntuluĭ, şi dupe coprinderea regulamentuluĭ câte desvoltărĭ se ating de temeiul acesteĭ pravilĭ.

Dreptul comercial dupe tălmăcirea condiceĭ Franţeĭ, precum s'aŭ îndreptat de către comisia cinstiteĭ obştescĭ Adunărĭ.

Dreptul judecătoresc se va învĕţa dupe capitolul al 7-lea din regulament, dupe legiuirile îndeplinitóre ce s'aŭ aşeḑat în urmă, precum şi dupe deslușirile ce se se daŭ dupe vremĭ spre înţelegerea şi aplicaţia acestor legiuirĭ şi va coprinde ântêiŭ organisaţia şi atribuţiile judecătoruluĭ, al 2-lea procedura séŭ regulile trebuincióse peutru căutarea şi înaintarea pricinilor de judecată în instanţiĭ şi al 3-lea ţinerea grefuluĭ, séŭ orênduiala cancelariilor judecătorescĭ.

Art. 3. Aceste învĕţăturĭ să se urmeee într'un curs de duoĭ anĭ, însă dreptul civil în anul d'ântêiŭ, şi dreptul comercial cu dreptul judecătoresc în anul al duoilea.

Art. 4. La cursul acesta să fie slobod a urma orĭ-care va avea vêrsta de 21 de anĭ în sus şi va fi bine deprins la condeiul românesc, însă acéstă sloboḑenie se dă numaĭ pentru un soroc de treĭ anĭ, şi pentru câţĭ din întâmplările vremeĭ nu vor fi apucat până acum

să urmeze regulat cursurile de umanióre la scólele publice, iar câţĭ tinerĭ se vor fi aflând la publicarea acesteia, scolarĭ aĭ colegiuluĭ S-tul Sava, nu vor fi primiţĭ la aceste cursurĭ fără examen asupra învĕţăturilor umanióre.

Art. 5. Orĭ care va sĕvârşi acest curs de duoĭ anĭ şi va lua atestat că urmat cu bun spor învĕţăturile arĕtate la art. 2, va fi îndată primit a intra candidat în vre-una din cancelariile judecătorescĭ, unde va găsi de trebuinţă logofĕtul dreptăţeĭ şi dupe ce acel candidat va practica acolo în curgerea de un an fără léfă, va avea dreptul a fi orênduit în slujbă cu léfă la cel d'ântêiŭ post vacant, potrivit cu a sa destoĭnicie.

Art. 6. Câţĭ din scolariĭ carĭ urméză regulat cursurile colegiuluĭ din S-tul Sava, dupe ce vor trece clasul de umanióre, vor sĕvârşi cu bun spor şi acest curs de legĭ, aceştia cu atestatele ce vor lua de la colegiŭ, să aĭbă dreptul a trece îndată nemiḑlocit din scólă în slujbă, cu léfă potrivită pe a lor destoĭnicie, scutindu-se de stagiatul de un an, ce se cere de la aceĭ carĭ nu vor fi urmat regulat cursurile colegiuluĭ. Acéstă scutire va fi numaĭ pentru postul de scriitorĭ; iar stagiul cel puţin de un an se va urma neapĕrat pentru posturile de judecătorĭ, procurorĭ, substituţĭ, grefierĭ şi pomojnicĭ.

(Subsemnaţĭ): Marele logofĕt al dreptăţeĭ, *B. D. Ştirbeiŭ.* *)

No. 15.304. Anul 1837, Decembre 19.

Domnitorul trimite raportul ministeruluĭ justiţieĭ în cercetarea Eforieĭ scólelor. Acésta dă forma definitivă prin raportul sĕŭ la Domn No. 93, din 1838 Ianuarie 31 **).

Propunerea este aprobată de Domn cu oficiul No. . . . , ce dăm la vale:

Eforia scólelor naţionale

1838, Aprilie 29.

Prin înaltă poruncă fiind hotărît a se aşeḑa în colegiul S-tul Sava, încă treĭ catedre de legĭ, se daŭ în cunoscinţă obştéscă următórele acte, în care se arétă întocmirile ce s'aŭ făcut pentru aceste catedre, ca să se vestéscă din vreme doritoriĭ a urma acest curs de învĕţătură, să vie la cancelaria Eforieĭ spre a se scri în registru, maĭ 'nainte de începerea acestuĭ curs, care începere este să se facă la 1 Septembre viitor.

R a p o r t

Prea Inălţate Dómne,

Potrivit cu înaltă resoluţia Mărieĭ Tale, dată la raportul Dumnéluĭ mareluĭ Logofĕt al dreptăţiĭ No. 15.304, asupra propunereĭ ce face Dumnéluĭ de a se întocmi în colegiul Sf. Sava încă duoĕ catedre de legĭ, spre a se înlesni formarea candidaţilor de amploiaţĭ în posturĭ judecătorescĭ, adunându-se mădulările Eforieĭ, împreună cu Dumnéluĭ marele Logofĕt al credinţeĭ, aŭ luat cu deamĕnuntul în băgare de sémă coprinderea acestuĭ raport, şi ceea ce aŭ chibzuit plecat supun acum în cunoscinţa Mărieĭ Tale.

Pe drept cuvênt este întemeiată arĕtarea Dumnéluĭ Logofĕtuluĭ Dreptăţeĭ că, ca să se îndeplinéscă rêvna ce aĭ Măria Ta de a se păzi dreptatea către supuşiĭ Mărieĭ Tale, este de neapĕrată trebuinţă, ca ceĭ însărcinaţĭ cu acéstă priveghere, să fie bine pĕtrunşĭ de sciinţa pravilelor pămêntuluĭ, să fie vrednicĭ de încrederea ce Măria Ta puĭ într'înşiĭ, pentru paza avuturilor, a linişteĭ şi a chiar vieţeĭ fieşce-căruia locuitor dintr'acest principat. Acéstă mĕsură slujind pe lângă altele şi spre desvoltarea învĕţăturilor în scólele naţionale, va fi

*) Dosar No. 169, din 1838, de la archiva ministeruluĭ de culte.

**) Raportul Eforieĭ 'l dăm dupe broşura publicată în 1838.

pentru aceste scóle una din cele maĭ puternice recomandaţiĭ. Eforia dar, ţintind necontenit a întemeia prin bunele învĕţăturĭ fericirea némuluĭ şi slava Mărieĭ Tale, nu numaĭ se unesce întru tóte cu propunerea Dumnéluĭ Logofĕtuluĭ Dreptăţiĭ, pentru aşeḑarea acestor duoĕ catedre de legĭ, ce se arétă în raportul Dumnéluĭ, ci încă, spre complectarea acesteĭ de acum neapĕrată trebuinţă, îndrăsnesce a face şi din parte'ĭ placata propunere, ca cu înalta sloboḑenie a Mărieĭ Tale, să se adaoge pe lângă acele treĭ catedre încă una: de dreptul civil roman, care, ca în model general de întocmirea sistematică a legiuirilor, să slujéscă de introducere la cursurile speciale ce vor fi să se facă asupra legiuirilor acesteĭ ţĕrĭ.

Dându-se înaltă aprobaţia a Mărieĭ Tale pentru adăogarea acestor treĭ cadedre în colegiul S-tul Sava, Eforia plecat propune a se întocmi cursul de legĭ dupe chipul următor:

In clasul 1-iŭ al învĕţăturilor complimentare să se predea dreptul roman, în clasul al 2-lea dreptul civil al acesteĭ ţĕrĭ, în clasul al 3-lea condica comercială, în clasul al 4-lea procedura şi condica criminală; alcătuindu-se aceste cursurĭ precum se arétă maĭ în jos la art. 1.

Predarea la tóte aceste cursurĭ să se facă de treĭ orĭ pe sĕptĕmână, câte douĕ césurĭ; cursul dreptuluĭ roman să se urmeze numaĭ de aceĭ scolarĭ carĭ vor fi trecut regulat prin tóte clasele învĕţăturilor umanióre; iar cele-l-alte treĭ cursurĭ să se urmeze şi de alte persóne, carĭ vor veni din afară, destul numaĭ să fie aceştia bine deprinşĭ la condeiul românesc şi să aibă vêrsta cel puţin de duoĕ-ḑecĭ şi unu de anĭ, precum s'a ḑis şi în raportul Dumnéluĭ Logofĕtuluĭ Dreptăţeĭ.

Pentru tóte aceste maĭ sus-ḑise cursurĭ, să se numéscă patru profesorĭ, şi să se însarcineze fie-care din aceştĭ profesorĭ numaĭ cu câte un curs, ca dându-se cu totul numaĭ la o specialitate, să'şĭ pótă întinde fie-care cât maĭ mult sfera cunoscinţilor trebuincióse pentru predarea ce va face, dupe întocmirea ce se urméză şi în cele-l-alte ţĕrĭ la aşeḑĕmênturĭ de asemenea învĕţăturĭ, întocmire întemeiată pe cercărĭ de îndelungată vreme.

Pentru léfa a trei profesorĭ, se află hotărît în regulament o sumă de leĭ 1.800 pe lună; cu acéstă sumă dar şi cu o adăogare de alţĭ duoĕ sute leĭ, să se hotăréscă, pentru fie-care profesor ce se va numi acum, câte 500 leĭ léfă pe lună. Şi măcar că cu acéstă adăogare, şi cu altele, ce dupe asemenea neapĕrată trebuinţă s'a făcut maĭ din nainte, suma cheltuelelor covêrşesce suma veniturilor cu vre-o patru-spre-ḑece miĭ leĭ pe fie-care an; dar fiind-că chiar de la întocmirea regulamentuluĭ s'a prevĕḑut că, cu sporirea învĕţăturilor pe tot anul, adăogênduse treptelnicesce şi cheltuelile, care în regulament se sue până la suma de leĭ 491.600, urméză că suma acestor cheltuelĭ vor covêrşi suma venituluĭ de 350.000, ce se dă pe tot anul la casa scólelor, s'a legiuit prin § 257 ca, rĕmâind venitul scólelor tot pe 350.000 până la anul 1840, să se întâmpine până atuncĭ covêrşirea cheltuelilor peste acest venit, din baniĭ reserveĭ ce se cuvine caseĭ scólelor pe aniĭ trecuţĭ.

Acéstă rĕmăşiţă ce are să iea casa scólelor însuméză acum aprópe 400.000 leĭ. Rĕspunḑêndu-se dar treptelnicesce acéstă sumă, Eforia chibzuesce, că dintr'aceste economiĭ va putea întâmpina pe o curgere de vreme tóte trebuinţele scólelor, împreună cu adăogirile peste venitul hotărît. Şi într'acest chip bine-voind Măria Ta a da înaltă deslegare, se pot înfiinţa acum îndată catedrele ce se propun, spre a se îndeplini o trebuinţă, pe care interesul obştesc şi dorinţa ce aĭ Măria Ta de a îmbunătăţi sórta supuşilor Mărieĭ Tale, o dovedesce din cele maĭ neapĕrate.

Pe lângă acestea, chibzuind încă Eforia despre miḑlócele de îndemnare şi de întrecere ce trebue să se dea scolarilor, ca să urmeze aceste învĕţăturĭ cu bun scop, găsesce propunerea Dumnéluĭ Logofĕtuluĭ dreptăţeĭ potrivită cu acest scop, şi unindu-se pe deplin cu

chibzuirea ce se arétă în raportul Dumnéluĭ, plecat supune Mărieĭ Tale următórea întocmire, ca judecându-se vrednică de înaltă aprobaţie, să se legiuéscă prin domnésca hotărîre a Mărieĭ Tale.

Art. 1. Cursul de legĭ ce se va urma în colegiul S-tul Sava va fi de patru anĭ şi se va alcătui de patru catedre, din care una pentru dreptul roman, alta pentru condica civilă a ţĕrĭĭ, care condică se compune de pravila pămêntuluĭ publicată în anul 1818 şi de desvoltările ce s'aŭ legiuit în urma Regulamentuluĭ organic şi se ating de-a-dreptul de acéstă pravilă; alta pentru condica comercială, dupe tălmăcirea condiceĭ franţuzescĭ, precum s'a îndreptat de către comisia cinstiteĭ obicĭnuiteĭ obştescĭ Adunărĭ, şi alta pentru procedura séŭ dreptul judecătoresc, dupe capitolul al 7-lea din regulament, dupe legiuirile îndeplinitóre ce s'aŭ aşeḑat în urmă, precum şi dupe deslușirile ce se daŭ dupe vreme spre înţelepciunea şi aplicarea acestor legiuirĭ, şi va coprinde:

1. Organisaţia şi atribuţiile judecătoriilor.

2. Instrucţiile séŭ regulile trebuincióse pentru căutarea şi înaintarea pricinilor de judecată în instanţiĭ.

3. Ţinerea grefuluĭ, séŭ orênduiala cancelarieĭ judecătorescĭ. Aceeaşĭ catedră se va ocupa şi cu condica criminală, care acum se alcătuesce din partea 5-a din condica ţĕreĭ din § al 2-lea al secţieĭ 3 din Regulamentul Organic, precum şi din cele-alte anexurĭ ce privesc asupra acesteĭ condicĭ.

Art. 2. Acest curs de legĭ să se urmeze în patru anĭ, însă în anul ântêiŭ dreptul roman, în anul al duoilea dreptul civil al acesteĭ ţĕrĭ, în anul al 3-lea condica comercială, în anul al 4-lea procedura séŭ dreptul judecătoresc şi condica criminală.

Dreptul roman să se urmeze numaĭ de aceĭ scolarĭ, carĭ vor fi trecut prin tóte clasele învĕţăturilor umanióre, iar la cele-alte treĭ cursurĭ să fie slobod a urma orĭ-care va avea vêrsta de 21 anĭ în sus şi va fi deprins la condeiul românesc; însă acésta sloboḑenie să se dea numaĭ pe un soroc de treĭ anĭ, şi pentru câţĭ din întâmplările vremeĭ nu vor fi apucat până acum să urmeze regulat cursurile de umanióre la scólele publice. Iar câţĭ tinerĭ se vor fi aflând, la publicaţia acesteĭ întocmirĭ, scolarĭ aĭ S-tuluĭ Sava, să nu fie primiţĭ la aceste cursurĭ fără examen asupra învĕţăturilor umanióre.

Art. 4. Orĭ-care va sĕvêrşi cursul învĕţăturilor de legĭ, orênduite a se învĕţa în ceĭ duoĭ dupe urmă anĭ, precum se coprinde la art. 2, şi va lua diplomă că a urmat cu bun spor acele învĕţăturĭ, să fie îndată primit a intra candidat în vre-una din cancelariile judecătorescĭ, unde va găsi de cuviinţă Logofĕtul drepţăţeĭ, şi dupe ce acel candidat va practisi acolo în curgere de un an fără léfă, să aĭbă dreptul a fi orênduit în slujbă cu léfă la cel d'ântêiŭ post vacant, potrivit cu a sa destoĭnicie.

Art. 5. Câţĭ din scolariĭ carĭ urméză regulat cursurile colegiuluĭ din S-tul Sava, dupe ce vor trece clasele de umaniare, vor sĕvêrşi şi cursul întreg de legĭ, aceştia cu diploma ce vor lua de la colegiŭ prin examene dupe regula coprinsă în regulament la § 183 şi următóre, să aĭbă drept a trece îndată nemiḑlocit din scólă în slujbă cu léfă potrivită pe a lor destoĭnicie, scutindu-se de stagiatul de un an, ce se va cere de la aceĭ carĭ nu vor fi urmat regulat tóte clasele colegiuluĭ; acéstă scutire însă va fi numaĭ pentru posturĭ de scriitor, iar stagiatul cel puţin de un an să se urmeze neapĕrat pentru posturile de judecătorĭ, procurorĭ, substituţĭ, grefierĭ şi ajutóre.

Cu asemenea întocmire, Prea înălţate Dómne, Eforia sĕ simte norocită a încredinţa de

acum, că rodirea ce va da acéstă ramură a învĕţăturilor publice, va păşi cu pas răpede spre îndeplinirea obşteşteĭ dorinţe şi a necontenitеĭ îngrijirĭ ce aĭ Măria Ta pentru îmbunătăţirea slujbeĭ judecătorescĭ.»

A. Filipescu, Ştef. Bălăceanu, B. Ştirbeiŭ, N. Picollo, P. Poenaru.

No. 93. 1838, Ianuarie 31.

Oficiŭ

«Noĭ Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,
Cu mila luĭ Dumnedeŭ Domn a tótă ţéra românéscă.

Către Departamentul trebilor bisericescĭ.

Vĕdênd raportul aceluĭ Departament cu No. 398, precum şi cel pe lângă dênsul alăturat din partea Eforieĭ scólelor cu No. 93 atingĕtor de întocmirea în colegiul S-tul Sava a treĭ catedre de legĭ, peste una ce s'a aflat până până acum, spre a se împlini formarea candidaţilor de amploiaţĭ in posturile judecătorescĭ;

Vĕdênd folositorul sfêrşit pe care Eforia scólelor 'şĭ întemeiază a sa chibzuire întru acésta;

Luând în băgare de sémă art. 257 din regulamentul scólelor;

Primim de bună acea chibzuire, pe care întărind'o Domnia mea, poruncim cele următóre:

Adăogirea celor treĭ catedre ce va aduce la împlinire şi se va preda într'însele cursul de legĭ dupe chipul arĕtat în maĭ sus pomenitul raport al Eforieĭ scólelor.

Pentru tóte acele cursurĭ ce vor numi trebuincioşiĭ profesorĭ, însărcinându-se fie-care dintr'inşiĭ cu câte un curs.

Profesorilor ce se vor aşeda la aceste catedre li se vor rĕspunde léfă pe lună fie-căruia câte leĭ cincĭ sute din casa scólelor, potrivit cu coprinderea maĭ sus pomenituluĭ articol din legiuirea întocmită pentru scóle.

Dumnéluĭ Şeful Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ va aduce acéstă poruncă a nóstră la îndeplinire.»

Jurnal

«Potrivit cu deslegarea ce s'a dat prin înaltul oficiŭ al M. S. No. 249 la raportul Eforieĭ No. 93, pentru întocmirea din noŭ în colegiul S-tul Sava a treĭ catedre de legĭ pe lângă una ce s'a aflat până acum înfiinţată; chibzuindu-se despre punerea în lucrare a acesteĭ mĕsurĭ, şi despre alegerea persónelor ce aŭ a se însărcina cu predarea învĕţăturilor, ce se coprind în maĭ sus disul raport, Eforia hotăresce cele următóre:

1. D. Ferichidis, dând dovedĭ de sciinţa ce are de a îndeplini cu destoĭnicie slujba de profesor de legĭ, se însărcinéză cu cursul dreptuluĭ civil, şi va urma acéstă predare dupe pravila pământuluĭ, cea publicată în anul 1818, şi dupe desvoltările ce s'aŭ legiuit în urma Regulamentuluĭ Organic şi privesc deadrept la acéstă pravilă.

2. D. C. Brăiloiu, cunoscêndu-se destoĭnic de a se numi profesor de legĭ, i-se încredinţéză cursul procedurii, séŭ al dreptuluĭ judecătoresc, şi cursul dreptuluĭ criminal: cel d'ântêiŭ se va urma dupe capitolul al 7-lea din Regulament, dupe legiuirile îndeplinitóre, ce s'aŭ aşedat în urmă, precum şi dupe deslușirile ce se daŭ dupe vreme, spre înţelegerea şi aplicarea acestor legiuirĭ, şi va tracta:

1) De organisaţia şi atribuţia judecătorilor.

II) De instrucţiile séŭ regulile cuviincióse, pentru căutarea şi înaintarea pricinilor de judecată în instanţiĭ. Acestea se vor urma dupe partea a cincea din condica ţĕreĭ, dupe § 2 a secţieĭ a 3-a, din Organicul Regulament, precum şi dupe legiuirile ce se vor întocmi asupra aceleĭ ramurĭ de legĭ;

III) De ţinerea grefuluĭ, séŭ rênduiala cancelarieĭ judecătorescĭ.

3. D. A. Racoviţă dând doveḑĭ pentru destoĭnicia ce are de a se numi profesor de legĭ, se însărcinéză cu predarea dreptuluĭ comercial, şi va urma acéstă predare, dupe tălmăcirea condiceĭ franţuzescĭ precum se află îndreptată de către comisia cinstiteĭ obicĭnuiteĭ obşteşcĭ Adunărĭ.

4. Fie-care dintr'aceştĭ profesorĭ vor avé léfă câte cincĭ sute leĭ pe lună, care léfă se va începe a se socoti, pentru ceĭ treĭ profesorĭ nouĭ, de la 1 Septembre viitor, când aŭ a începe şi predarea legilor.

5. Predarea la tóte aceste corsurĭ se va face de treĭ orĭ pe sĕptĕmână, câte duoĕ césurĭ de fie-care seanţă.

6. Tot cursul maĭ sus arĕtatelor învĕţăturĭ de legĭ, fiind a se sĕvêrşi în patru anĭ, se întocmesce şirul predărilor dupe cum urméză:

In clasul 1-iŭ al învĕţăturilor, complimentare se va preda dreptul roman; în clasul al 2-lea dreptul civil al acesteĭ ţĕrĭ; în clasul al 3-lea condica comercială, şi în clasul al 4-lea dreptul judecătoresc şi condica criminală.

7. Cursul dreptuluĭ roman se va urma de aceĭ scolarĭ, carĭ vor fi trecut regulat prin tóte clasele învĕţăturilor umanióre şi vor sci limba latină; iar cele-alte treĭ cursurĭ se vor urma şi de alte persóne, carĭ vor veni dinafară, destul numaĭ să fie aceştia deprinşĭ la condeiul românesc, şi să aĭbă vêrsta de cel puţin 21 anĭ, precum s'a ḑis şi în raport.

8. Scolariĭ carĭ vor urma aceste învĕţăturĭ şi vor da examen, vor lua pe fie-care an atestat arĕtător de gradul învĕţăturiĭ lor; iar la sfîrşitul cursuluĭ întreg de legĭ, se vor da şi diplome acelora carĭ la examenul cel din urmă, se vor găsi că aŭ urmat cu bun spor aceste învĕţăţurĭ.

Acest jurnal împreună cu raportul Eforieĭ şi cu luminatul oficiŭ de întărire, se va publica prin gezetă, ca să iea scire scolariĭ din vreme, să se scrie pentru aceste cursurĭ în registrul colegiuluĭ.» *)

*

Cursul de legĭ prin legiuirea de sus se hotărésce a fi de 2 anĭ, (art. III). Sunt admişĭ la acest curş şi studenţiĭ avênd vêrsta de la 21 anĭ în sus fără alte titlurĭ de studiĭ de cât «să fie bine deprinşĭ la condeiul românesc». Acésta însă numaĭ pe timp de 3 anĭ, şi «pentru câţĭ din întêmplările vremeĭ nu vor fi apucat până acum să urmeze regulat cursurile de umanióre».

---

*) S'a publicat şi deosebit în broşură în 4° de 8 pagine, cu adăogire în frunte de acest avis:

„Eforia şcólelor naţionale.

«Prin înaltă poruncă fiind hotărîtă a se aşeḑa în Colegiul Sf. Sava, încă 3 catedre de legĭ, se daŭ în cunoscinţa obşte-că următoarele acte în care seantă întocmrile ce i aŭ pentru aceste catedre, ca să se vestească din vreme doritoriĭ a urma acest curs de învĕţătură, să vie la cancelaria Eforiei spre a se scrie în registru, maĭ înainte de inceperea acestuĭ curs, saŭ începere este să se facă la I Septembre viitor».

Dupe 3 anĭ, pentru a fi admis la cursurile de legĭ, se va cere prealabil examen de studiĭ umanióre, (art. 4).

Studiile de legĭ daŭ dreptul de a fi admis îndată în o cancelarie judecătoréscă pentru practică de un an de ḑile fără plată ș'apoĭ a fi numit la cel ântêiŭ post vacant de judecător, (art. 5). Stagiul de un an nu 'l vor face studenţiĭ de la drept cu studiĭ umanióre, care vor intra în posturĭ de scriitorĭ.

*

Seminarul Metropolitan nu merge bine nicĭ în anul acesta și nicĭ la începutul anuluĭ noŭ scolar 1838—1839. Se póte vedea acésta din reclamaţiunea seminariștilor către ministru bisericesc, carea urméză aci:

Prea cinstite și prea nobile boierule,

«Noĭ, dupe ce ne-am adunat într'acest seminariŭ, scólă nouă, care n'a maĭ fost în acéstă ţéră, am deschis ochiĭ în nisce orênduelĭ de carĭ n'am maĭ auḑit, și din ḑi în ḑi aşteptam ca acelea să se maĭ îmbunătăţéscă, să créscă și să se măréscă, și numaĭ atuncĭa să fie acest seminariŭ, dupe cum auḑim că sunt seminariele într'alte ţĕrĭ, și numaĭ atuncĭ se vor mângâia cu toţiĭ de obște pentru acest lucru aşĭa de folositor némuluĭ românesc; însă cât s'a pus părintele Ieroteiu îngrijitor, îndată aŭ început tóte a se strica și cu tóte că s'aŭ făcut maĭ multe arĕtărĭ către maĭ mariĭ noștri și noĭ am aşteptat din ḑi în ḑi îndreptare, însă nădejdea nóstră a fost zadarnică. Pricinile pentru care ne-am plâns noĭ tot-d'a-una și ne plângem și către D-ta, sunt aceste următóre:

1) Tótă orênduiala ce era făcută de la începutul acestuĭ seminariŭ s'a stricat, lăsând pe băieţĭ să se culce și să se scóle când vor voi.

2) Hârtie, cernélă și condee, când aveaŭ trebuinţă nu ne-aŭ dat, cât am fost siliţĭ să cumpĕrăm de la noĭ carĭ am avut, dar carĭ n'am avut, am trebuit să ne împedicăm de la învĕţătură, măcar că socotim că cheltuelĭ sunt hotărîte și pentru acésta.

3) Mâncarea ne este rea, nefiartă și nicĭ aceea de ajuns, și pânea próstă și tótă mâncată de şórecĭ, din care pricină adese-orĭ suntem siliţĭ a ne cumpĕra de la noĭ de a le mâncăreĭ, și când nu ne ajung bucatele, séŭ sunt rele, părintele Ieroteiu se duce de a casă, ca să nu avem cuĭ să ne jăluim și ne ḑice, să ne înţelegem cu slugile despre acésta, că el n'are cu noĭ nicĭ o trébă, ba și cu aceste rele și puţine bucate face speculaţie, hrănind verĭ-o duoĭ-spre-ḑece grămăticĭ din bucatele seminariștilor, carĭ fireşte trebue să 'ĭ plătéscă pentru aceea însemnat; care va să ḑică, Sfinţia Sa face neguţĕtorie cu noĭ.

4) Necurĕţenia stăpânesce în trépta cea maĭ mare, care este pricina îmbolnăvireĭ. Prin odăĭ de mătură care-va dintre noĭ, acela mătură rĕŭ, cât gunoiul rĕmâne tot pe sub paturĭ.

5) Unia dintre noĭ se sfădesc, se înjură, se bat tótă ḑiua și nóptea, nu se odinesc, ci cântă în fluere, se jócă în cărţĭ, supĕrând și pe uniĭ carĭ ar voi să aibă linişte. Iar de spune care-va părinteluĭ Ieroteiŭ, Sfinţia Sa de o parte se face a nu sci, iar de alta nu voesce să le îndrepteze, ci tace. Nimenĭ nu caută de noĭ să ne maĭ vĕḑă séra când ne culcăm, séŭ diminéţa când ne sculăm, ci ne lasă pe toţĭ în voĭe.

6) Dintre hainele băeţilor multe lipsesc, unele ni se fură de prin odăĭ, fiind-că vin și ómenĭ străinĭ aci și necunoscuţĭ, iar uniĭ dintre băeţĭ vênd lucrurĭ din seminariŭ fără de a îngriji cine-va ca asemenea necuviinţe să nu se facă.

7) Băeţiĭ înjură şi vorbesc cele maĭ urîte vorbe şi porecliturĭ, fără a'ĭ desvĕţa cine-va de la acelea, ba încă tocmaĭ de la Sfinţia Sa învĕţă cum şi Sfinţia Sa înjură cu cele maĭ urîte vorbe, puindu-ne la uniĭ şi porecle de batjocură.

8) Bătaia cea tirănéscă şi barbară, cât unuia din noĭ dobândise şi patimă din asemenea bătaie, măcar că prin cinstita logofeţie bisericéscă fu oprită, ca un lucru rĕŭ, dar Sfiinţia Sa n'a încetat nicĭ cum.

9) De se bolnăvesc vre-uniĭ din noĭ, căutarea este fórte rea şi fără de grijă, cât nu se séméně seminarul a fi cum sunt alte pensióne, ca să ţie regulă la mâncare, la odihnă, la curăţenie şi la altele şi aşa lesne póte verĭ-unul, din lucru mic să cadă în primejdie mare, precum s'a întêmplat cu duoĭ fraţĭ aĭ noştri Sava şi Haralambie, carĭ din căutarea cea rea, a mâncăreĭ, a neodihneĭ aŭ fost siliţĭ să fie jertfă morţeĭ.

Tóte aceste urîte urmărĭ, vĕḑêndu-le noĭ că se urméză, suntem mâhniţĭ şi din inimă scârbiţĭ şi le arĕtăm şi D-tale, ca în ceva chip să le îndreptezĭ. Noĭ cu toţiĭ ne-am descuragiat şi ne-am perdut tótă voia şi de cum-va isvorul rĕutăţiĭ nu se va desrădĕcina, care Dumné-ta ca un înţelept lesne veĭ putea găsi unde este, noĭ maĭ bucuroşĭ suntem să eşim din seminar afară, decât să fim aci batjocoriţĭ şi fără de nicĭ-o orênduială.

Noĭ nădăjduim în bunătatea Dumi-tale şi sărutându'ţĭ mânile, aşteptând mângâiere.

29 Noembre 1838.

Plecaţĭ seminariştĭ aĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ,

Alexandru Răducanu în numele fraţilor seminariştĭ.

*

Şcólele private, cu începutul anuluĭ 1838, sunt, şi în Muntenia, sub de aprópe privegherе a autorităţilor scolare. Eforia iea mĕserile ce se pot vedea în aceste douĕ acte de maĭ jos:

Circulara către profesorliĭ scólelor de prin judeţe, de la No. 5—20 inclusiv.

9 Ianuarie 1838.

«Fiind-că acum de isnóvă s'a făcut chibzuire a se lua mĕsurĭ maĭ straşnice pentru regularea scólelor private, spre a se conforma cu învĕţăturile scólelor publice, Eforia a scris comitetuluĭ de inspecţie al aceleĭ scóle, ca d'impreună cu Dumné-ta să cercetaţĭ învĕţăturile ce se predaŭ într'acele scóle private. Dumné-ta dar veĭ cere de la fieşĭ-care învĕţător catalogul de toţĭ scolariĭ, închipuit ast-fel precum se cere de la scólele publice. Intr'acest catalog să se însemneze încă pe ce carte citesce fie-care scolar anume, şi dupe care caligrafie scrie? Impreună cu acest catalog să cerĭ de la fie-care învĕţător şi model scris de mâna sa, ca să se vĕḑă ce deprindere are la scriere? Dumné-ta veĭ cerceta pe aceĭ învĕţătorĭ şi de sciinţa ce vor avé la citire şi la aritmetică; dupe aceea Dumné-ta veĭ trimite la Eforie acele catalogurĭ d'impreună cu modelurile de scriere, şi cu însemnările de cercetarea ce se va fi făcut *) învĕţătoruluĭ; la titlul fie-căruĭ catalog, să se aréte locul unde învĕţătorul ţine scóla, asemenea să aréte décă învĕţătorul are şi vre-o altă slujbă.

Dupe primirea acestor sciinţe Eforia va trimite la acele scóle cărţile trebuincióse şi deosebite instrucţiĭ, dupe carĭ aŭ a se urma de acum înainte învĕţăturile în tóte scólele private fără deosebire.»

---

*) Dosar No. 170 din 1838, Ianuarie 9, arch. minist. de culte.

Circulara către comitele de inspecţiile scólelor publice de prin judeţe, de la 21—36 inclusive, aceeaşĭ dată.

«Dupe sciinţa ce a luat Eforia, a aflat că mulţĭ din învĕţătoriĭ scólelor private, ce sunt prin oraşele de căpetenie ale judeţelor, nu urmez învĕţăturile cu bună sporire şi a socotit că este de neapĕrată trebuinţă, ca şi aceste scóle private să se asemene pe cât va sta putinţa cu învĕţăturile ce se predaŭ în scólele publice.

De aceea fiind-că pe lângă îndatorirea comitetuluĭ de inspecţie se adaogă privegherea şi pentru scólele private, Eforia poftesce pe acel cinstit comitet, ca d'impreună cu profesorul scóleĭ publice căruia 'i-s'a trimis deosebite instrucţiĭ pentru acésta, să cerceteze pe învĕţătoriĭ scólelor private pentru sciinţa ce aŭ şi învĕţăturile ce predaŭ, ca dupe aceea să li să trimită cărţile trebuincióse şi regulile dupe care aŭ urma.

Când însă verĭ-unul dintr'aceĭ învĕţătorĭ, nu se va supune acesteĭ cercetărĭ, cinstitul Comitet atuncĭ fără zăbavă va face punere la cale spre a se închide aceluĭ învĕţător scóla şi a se opri de a maĭ aduna copiĭ *).»

*

Scólele primare judeţene existente în 1838, le-am vĕdut în starea adusă, la ocasiunea examenelor din Iunie.

Intre mĕsurile noue luate de Eforie, în anul 1838, cu referinţă la scóla primară avem de notat disposiţiunea din Ianuarie acel an, comunicată institutorilor din judeţe, cu circulara relativă la cărţile didactice, cărţĭ obligatoriĭ pentru elevĭ. Eforia scrie institutorilor, că eĭ să îngrijéscă «că scolariĭ ce trec în clasul al 3-lea să'şĭ sĕvârşéscă int'un an cursul învĕţăturilor, ce sunt hotărîte pentru acest clas, ca eşind pe tot anul scolariĭ din aces clas, să póată rĕmânea loc slobod pentru aceĭ carĭ sunt să se sue de la clasul al 2-lea, iar câţĭ din scolariĭ clasuluĭ al 3-lea vor voi ca să rĕmână maĭ multă vreme în scólă ca să urmeze şi alte învĕţăturĭ, aceia se vor învoi cu D-ta, ca să le daĭ lecţie în alte césurĭ, afară de acelea carĭ sunt hotărîte pentru scóla publică.»

Fiind-că localul de scólă din Caracal, clădit în 1825 (din baniĭ bâlciurilor) prin Beiul Zaharia, este mic şi Beiul Zaharia a dat în 20 Decembre 1837 séma de baniĭ scóleĭ şi s'a vĕdut că este un capital de 10.214 leĭ, orăşeniĭ decid a maĭ contribui şi eĭ şi a reconstrui scóla. Pentru acéstă lucrare orăşeniĭ aleg o epitropie compusă din Protopopul Marin, Medel. D. Jianu, Andreiŭ Prisbeanu, Toma Vasiliu, Post. Ioniţă Cândea, Kir Enache Vergato. **) Asemenea disposiţiune favorabilă pentru scolĭ din partea orăşenilor ne o explicăm şi prin împregiurarea, că de curênd fusese numit cârmuitor la Romanaţĭ Clucer I. Bibescu. Acesta cu câte-va ḑile înainte de decisiunea orăşenilor visitase scólele precum ne spune corespondinţa următóre publicată de Curierul român, No. 3, din 17 Ianuarie 1838:

Domnule redactor!

«Cunoscênd tótă îngrijirea părintéscă a stăpânireĭ asupra înaintăreĭ tinerimeĭ de prin scolĭ, de la care se aştéptă tot binele privitor, magistratul acestuĭ oraş are cinstea a vĕ insciinţa cele următóre:

D. marele Clucer I. Bibescul ocârmuitorul acestuĭ judeţ, cum a sosit în aceet oraş a

*) Acelaşĭ dosar No. 170, arch. ministeriuluĭ de culte.

**) Bulet. of. al Muntenieĭ 1838, No. 8 din 28 Ianuarie.

voit a cerceta tóte aşeḑĕmintele ce intereséză binele obştesc. Dorind asemenea să visiteze şi scólele şi să se asigure însuşĭ de starea acesteĭ însemnătóre întocmirĭ, la 23 ale acesteia s'a dus, însoţit de un mare numĕr de boerĭ şi neguţătorĭ, cum şi de mădularile magistratuluĭ.

Dumné-luĭ profesor al scóleĭ dupe un cuvênt atingĕtor şi făcut ca să aţite rêvna fie-căruĭ patriot, a făcut maĭ multe întrebărĭ scolarilor. Sĕvêrşindu-se acéstă cercetare, D-luĭ ocârmuitorul 'şĭ a arĕtat a sa mulţămire precum şi a adunăreĭ întregĭ, şi a vorbit de nădejdile ce póte avea pe viitor din asemenea înaintărĭ atât de însemnătóre.

Dupe acésta, spre încuragiarea scolarilor, a bine-voit a împărţi rĕsplătirĭ tuturor scolarilor ce aŭ fost întrebaţĭ, la uniĭ aŭ dat darurĭ în cărţĭ, şi alţiĭ aŭ primit ajutóre ce 'i vor încuragia a dobândi şi alte noue isbânḑĭ.

(Urméză iscăliturile mădularilor magistratuluĭ).

1837 Decembre 24.

Ne pare rĕŭ că cuvêntul rostit cu prelegiul acesteĭ cercetărĭ de către D-luĭ Clucerul Bibescul, întinderea fóieĭ nu ne iartă a-l alătura aci; sentimentele ce se arĕtă într'însul sunt vrednice de publicat.

Cuvintele Dumnéluĭ ocârmuitorul judeţuluĭ Romanaţĭ sunt pentru Dumnéluĭ profesorul din Caracal o rĕsplătire, care, suntem siguri, că nu va fi perdută în vremea viitóre. Scolariĭ aceleĭ scolĭ nu vor uita laudele şi vorbele D-luĭ ocârmuitoruluĭ; 'şĭ vor aduce aminte (şi acéstă suvenire le va însufleţi silinţele), că la învĕţăturile lor este asigurată tótă proţecţia din partea guvernuluĭ şi că înaintările ce fac eĭ sunt fórte scumpe prea Inălţatuluĭ nostru Domn.»

*

In Moldova nu este încă potolită urgia asupra Academieĭ. Domnitorul Sturdza tot e împins să schimbe organisaţiunea acesteĭ scolĭ şi în genere a învĕţămêntuluĭ.

De ocamdată G. Asaki şi Comitetul Academic fac totul pentru a nu legitima loviturile pregătite de neamiciĭ scóleĭ române.

In Aprilie 1838, cu jurnalul No. 44, Epitropia dispune în mod definitiv ca internatul să se concentreze numaĭ în casele fostuluĭ hotel Petersburg, fosta proprietate a Cornetuluĭ Voinescu, cumpĕrate, precum vĕḑurăm, cu 4.000 galbenĭ,—iar casele cele marĭ să fie reservate numaĭ pentru clase, bibliotecă, cabinet de fisică şi matematică şi cabinet de sciinţe naturale. Acéstă disposiţiune e semnată de Mitropolitul Veniamin, Canta, N. Suţu şi Grigore Ghica Hatman.

Din relaţia asupra scólelor Moldoveĭ dată de G. Asaki *), vedem, că la începutul anuluĭ 1838 eraŭ la Academie duoĕ clase gimnasiale, duoĕ umanióre, o clasă de filosofie **) se maĭ predaŭ ca obiecte extraordinare:

Limba francesă în 2 clase { Eleviĭ distinşĭ: Cuza D., Strat C., Hristea Panait Romalo Gr., Martino Ioan.

---

*) „Relaţiunea istorică asupra scólelor Moldoveĭ" în Buletinul oficial pe 1838, No. 55 şi în album acelaşĭ an pag. 220.

**) In clasa de filosofie urmaŭ ca eleviĭ, între alţiĭ: Grigore şi Alexandru Romalo, Christea Panait, Lăzăreanu Dimitrie, Platon George, Codrescu Teodor, Docan Ioan, Verdeanu N., Fetu Iacob, Strat C., Giuşcă G. etc.

In clasa a 2-a de umanióre s'aŭ distins N. Ionescu, Poni Ioan, Nanu Costache, etc.

Aflăm acte la începutul anuluĭ 1838, contra luĭ Maisonabe.

Aşĭa, la 18 Ianuarie, Epitropia ḑice, că vĕḑênd că Maisonabe prin contractul sĕŭ, era dator a preda «pe lângă literatura francesă şi diferite stiluri şi dreptul public şi privat al naţiilor,» şi fiind-că D. Maisonabe nu 'şĭ-a început cursul, Epitropia hotărésce nicĭ să nu maĭ încépă şi desfiinţéză catedra *).

Maisonabe este silit să părăséscă ţéra. Causa disgraţieĭ luĭ Maisonabe trebue căutată în dosarele consulatuluĭ rusesc. Acest profesor învĕţat, displăcuse consululuĭ prin ideile luĭ înaintate şi decĭ 'şĭ puse tótă autoritatea, să elimineze din scólă pe Maisonabe.

D'impreună cu Maisonabe, plecă la Paris elevul Ioan Ionescu, care fusese numit secretar cancelarieĭ sub rectoralul luĭ Maisonabe, în 19 Ianuarie 1838. In locul luĭ Ioan Ionescu, plecat la Paris, deveni secretar Caliman.

Intre profesoriĭ nouĭ aĭ gimnasiuluĭ, din primul semestru al anuluĭ 1838, avem a menţiona pe Const. Evnomie, numit profesor în 19 Martie 1838, cu ordinul Epitropieĭ sub No. 142. Inceperea cursuluĭ de limba elină va fi în 1 Aprilie cu léfa 3.700 leĭ pe an.

Comitetul Academic cere Epitropieĭ, cu raportul No. 2, însărcinarea luĭ I. Albineţ, fost repetitor, ca viţe-profesor de retorică în locul luĭ Ioan Ionescu, fost stipendist al Statuluĭ de la 1838, şi care acum fără a maĭ vesti, a părăsit postul şi s'a dus la Paris cu Domnu Maisonabe **).

*

Distribuirea studiilor în acest an în Academie şi scóla Vasiliană, se póte vedea din programul tipărit de materiile predate în cursul semestruluĭ I, până la examenul de iarnă, care începe la 24 Februarie 1838.

Eată acest progam :

PROGRAMA

Examenuluĭ special in scolile publice din Eşĭ, pe semestrul de iarnă 1837—1838

In ḑilele jos însemnate diminéţa de la 8 până la 11, şi dupe amiaḑĭ de la 2 până la 5 ceasurĭ :

I. Clase elementare şi normale, Joĭ, în 24 şi Vinerĭ 25 Septembre

a. *In clasul elementar.* 1) Cetirea cu o parte din ântêile cunoscinţe, 2) sfintele rugăciunĭ, 3) din aritmetică: numĕrare, 4) scrierea.

b. *In clasul ântêiŭ normal.* 1) Din gramatica românéscă până la verburĭ, 2) cetirea latină, 3) din geografie: preliminările până la Evropa, 4) din aritmetică: cele patru specii, 5) din catehisis: istoria sfinteĭ scripturĭ pe scurt.

c. *In clasul al duoilea normal.* 1) Din gramatica românéscă sintacsul până la gerunḑiŭ, 2) declinaţiile numelor latine, 3) din geografie : în genere Asia şi Africa, 4) din aritmetică numirile complecse şi fracţiile, 5) caligrafia, 6) catechismul : despre cele treĭ virtuţĭ creştinescĭ, credinţa, dragostea şi nădejdea.

---

* Dos. 45 curent, Arch. Statuluĭ.

**) Dosarul No. 18, Archiva Statuluĭ, fila 135.

II. Clasele gimnasiale în 26 Septembre

a. *In clasul ântêiŭ.* 1) Din gramatica latină: partea etimologică până la numele numerale, 2) din aritmetică până la numerile complecse inclusive, 3) din chronologie: introducerea și din istoria veche până la al duoilea period început cu Marele Kir al Persilor, 4) din geografie: Portugalia, Spania, Francia, Italia și Elveția în special.

Lunĭ, în 28 Septembre

b. *In clasul al duoilea.* 1) Din gramatica latină partea sintactică până la dativ, 2) din aritmetică: fracțiile și cubile, 3) chronologia de la căderea imperieĭ romane de apus până dupe Cruciadă, 4) din geografie: despre Germania, Prusia, Danemarca, Țĕrile-de-Jos și Confederația germană în special.

Marțĭ, 1 Martie

c. *In clasul ântêiŭ umanior.* 1) Din retorica: Elocvența până la perióde, 2) din istorie: de la Francia sub Capetingĭ până la certele religióse, 3) din geografia Moldoveĭ: în general și special; geografia Rosieĭ, geografia Turcieĭ, 5) algebra: cele patru specĭĭ ale algebreĭ, ecstragerea rădăcineĭ cvadrate și cubice, ecvațiile trepteĭ ântêiŭ cu un numĕr necunoscut, 6) din limba latină: tălmăcirĭ din autoriĭ clasicĭ și anticile Romanilor, 7) din limba elină: cetirea, scrierea și memorisație de cuvinte i dialogurĭ în limba apla.

Mercurĭ, în 2 si 3 Martie.

d. *In clasul al duoilea umanior.* 1) Din retorică: disposiția cu tratațiĭ speciale asupra genurilor vorbeĭ și ecsercițiĭ asupra locurilor ritoricescĭ, 2) din istorie: de la rĕsboiul de treĭ-ḑecĭ de anĭ până la Maria Teresia, 3) introducerea în mitologie și conceptul eĭ, 4) despre geografia veche în general, Asia în general și în specie Mica-Asie, Palestina, Babilonia, Mizia, Persia, Arabia, India, China și Sarmația asiatică. Despre Africa în general. Egipetul, Etiopia, Africa-Minoră, Numidia, Mauritania și alte staturĭ, împreună cu insulele Africeĭ, 5) din matematică: geometria până la planimetrie inclusive, 6) din limba latină: tălmăcirea din autoriĭ clasicĭ, 7) din istoria naturală: ideia de istoria naturală: împărțirea tutulor producturilor natureĭ în imperiĭ, clasurĭ, ordinurĭ, genurĭ și soiurĭ, explicația împărțireĭ animalelor vertebrate și nevertebrate, explicația clasuluĭ ântêiŭ al animalelor sugĕtóre în treĭ-spre-ḑece ordinurĭ, până la clasul al duoilea al pasĕrilor, 8) din limba elenă: gramatica, partea etimologică, traducere de frazurĭ elinescĭ în românesce cu aplicația regulelor gramaticeĭ.

Filosofia, în 4 și 5 Martie.

In anul d'ântêiŭ. a. 1) Generalnic conspect al filosofieĭ, 2) despre filosofie în special. *b.* Din matematică: geometria, planimetria, steriometria și principiile trigonometrieĭ. *c.* Din istoria pragmatică: 1) tratatie în general de obiectele principale ce alcătuesc epocile istorieĭ universale, 2) tratație pragmatică în special a istorieĭ grecilor până la căderea lor sub Macedonia, 3) tratația chronologică a istorieĭ d'intru început până la a românilor inclusive.

IV. Clasurile extraordinare, în 7 și 8 Martie.

a. *Limba francesă*

Clasul ântêiŭ elementar. 1) Gramatica: partea etimologică până la verburĭ, 2) dialogurĭ francezo-românescĭ, 3) scrierea dupe dictando, 4) părțĭ de ântêiele cunoscințe, cetirea, scrierea, dialogurĭ și memorisațiĭ de ântêiele cunoscințe.

Clasul al duoilea. 1. Vocabularul franţezo-românesc, coprinţênd, dupe alfabet, pronumele, adjectivele şi substantivele, 2) din gramatică : numele şi conjugaţiile verburilor, 3) exerciţiĭ în scriere dupe dictand şi traducerea din limba franceză în românéscă, 4) traducerĭ din românésca în franceză.

Clasul al treilea, Secţia I. Sintacsul până la participiĭ, cu exerciţiĭ de traducerĭ. *Secţia II.* Sintacsul tot cu exerciţiĭ de aplicaţiĭ prin analisis şi prin composiţiĭ; retorica, partea ântêia.

b. *Limba elină*

In clasul ântêiŭ. 1) Cuvêntul panigiric al luĭ Isocrat, 2) cu analisul tecnologic şi sintactic, 3) exerciţiĭ de traducerĭ din limba apla grecéscă în elinéscă şi din cea elinéscă în românéscă.

In clasul al duoilea. 1) Poezia luĭ Evripid, intitulată Ciclopul, 2) a luĭ Sofocles, intitulată Eas.

c. *Limba germană*

In clasul ântêiŭ. a. Cetirea, caligrafia şi tălmăcirĭ. b. *In clasul al duoilea.* Gramatica până la verburĭ inclusive, scrierea din dictando, tălmăcirĭ, dialogurĭ şi caligrafie. c. *In clasul al treilea.* 1) Sintaxul până la întrebuinţarea adverbelor, 2) tălmăcirĭ din istoria naturală şi din alte materiĭ morale, 3) scrierea din dictando şi caligrafie.

d. *Limba rosiană*

a. *In clasul ântêiŭ.* Cetirea, scrierea şi învĕţarea de cuvinte. b. *In clasul al duoilea.* Gramatica până la numĕrare, tălmăcirĭ, dialogurĭ şi caligrafia.

V. Clasul de măestriile libere

a. Desenul liniar şi architectura. *b.* Desenul istoric şi zugrăvitura.

Din acest program vedem, că clasa de zugrăvie continuă în 1838, şi că cursurile extra ordinare coprind, ca şi în trecut, limbele franceză, elină, germană şi rusésca.

*

Comitetul Academic, prin raportul No. 3 către Epitropie, din 8 Martie 1838, arétă resultatul examenelor de iarnă ţinut dupe anumita programă tipărită. Acest raport se póte vedea la fila 136, Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ.

Din raportul Comitetuluĭ se vede, că examenul a ţinut 12 ḑile. Numĕrul scolarilor din scolile din Iaşĭ, afară de institutul fetelor, aŭ fost de 311, dintre carĭ 42 internĭ la Academie şi 59 la Vasiliana. Comitetul constată o scădere de 7 scolarĭ asupra anuluĭ trecut, şi explică acésta în modul următor : «că décă nu s'ar fi început paradosurile în semestrul acesta maĭ târḑiŭ cu 1 lună şi jumĕtate decât este orânduit prin regulament, şi paradosirea de nu s'ar fi întrerupt prin sciutele prefacereĭ în zidire, la deosebite apartamenturĭ şi clasurĭ, precum şi de nu s'ar fi slăbit disciplina cea din lăuntru, din care pricină mulţĭ din părinţĭ aŭ tras pe fiiĭ lor din scólă ; apoĭ resultatul examenuluĭ ar fi fost cu mult maĭ mulţămitor *).

*) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ.

Comitetul prin constatările aceste învinovățesce indirect pe ceĭ carĭ aŭ înlăturat pe Maisonabe de la direcțiunea internatuluĭ.

Curentul contra Rusieĭ se măresce prin faptul isgonireĭ acestuĭ profesor. Mulțĭ din părinții carĭ se grăbiseră a 'șĭ da copiiĭ, chiar și cu plată, la internatul Academieĭ, dupe ducerea din țéră a luĭ Maisonabe 'șĭ-ĭaŭ retras. Cu tóte acestea, la examenele din iarnă, eată populațiunea scólelor din Iașĭ :

Clasul elementar 113 scolarĭ din carĭ 7 stipendiștĭ.
„ normale 69 „ „ 13 „
„ I gimnas. 49 „ „ 19 elevĭ și 11 stipendiștĭ.
„ II „ 19 „ „ 7 „ 8 „
„ I uman. 15 scolarĭ.
„ II „ 10 „ din carĭ 2 elevĭ și 7 stipendiștĭ.
„ filosofieĭ, anul I, 22 scolarĭ *).

Prin județe încă se face examenul de iarnă cu solemnitate. Acesta variéză în importanță; dupe cum se întêmplă să fie în Capitala județuluĭ verĭ-un bărbat maĭ deștept. Așĭa e casul cu Romanul :

«Raporturile oficiale ce s'aŭ primit la Cinstita Epitropie a învățăturilor publice, insciinţéză de examenul public ce s'a făcut la scóla departamentală de Roman. P. S. Episcopul Meletie și un mare numĕr de boĭerĭ aŭ fost față de sporul elevilor, carĭ aŭ rĕspuns la așteptarea îngrijireĭ cu care se norocesce acest aședĕmênt din partea P. S. Episcop Eparchiot și D. Doctor A. Teodori, care desvelesce în acest ram o rîvnă vrednică de tótă lauda. P. S. Episcopul a dăruit la acel prilej la aceĭ săracĭ scolarĭ 200 leĭ.»

Cu tóte constatările favorabile făcute de comitetul academic în raporturile séle despre examenul de iarnă, Domnitorul urmăresce planul de reorganisare al scólelor. Se numesce o comisiune compusă din : Comitetul academic și doctoriĭ Cihac și Cuciureanu.

Acéstă comisiune și membriĭ comitetuluĭ academic, presentéză, dupe lungĭ desbaterĭ și cercetărĭ, din cursul luĭ Aprilie, următorul raport :

Către Cinstita Epitropie a învățăturilor publice

«Potrivit cu însărcinarea pusă din partea Cinstiteĭ Epitropiĭ, carea aŭ bine-voit a numi o comisie alcătuită din Mădularele Comitetuluĭ Academic, din D. jurisconsultul Statuluĭ P. Bojinca și din Domniĭ doctorĭ Cihac și Cuciureanul, și a o însărcina, ca să ia în privire proiectul unuĭ noŭ reglement scolastic și dupe cunoscințele ce aŭ de organisația scólelor aflătóre în osebitele staturĭ ale Europeĭ, ca uniĭ ce aŭ sĕvêrșit cursurile academice în universitățile Europeĭ, să supună Epitropieĭ chibzuirile séle întru acésta, sus numitele mădulărĭ adunându-se în sesiile din 16, 18, 19, 20 și 22 Aprilie, maĭ ântêiŭ aŭ luat partea I a nouluĭ regulament, pre carele alăturându'l cu regulamentul scólelor cel până acum în ființă și avênd în privire pe amênduoĕ aceste regulamente, cum și regulele de organisație a scólelor în statele învecinate, potrivit cu trebuințele de față ale tinerimeĭ Moldoveĭ, aŭ făcut următórele luărĭ aminte :

In privire către împărțirea materiilor și a timpuluĭ coprinse în regulament, de la § 1—17, comisia, dupe pĕtrundĕtóre cercetare ce a făcut, a găsit acea împărțire potrivită cu sistema regulatelor academiĭ, pentru că prin acea împărțire, *sub titlu : învățăturilor înalte*, se pun pe vreme de 3 anĭ, sciințele academice, precum :

*) Dosarul No. 18, Archiva Statuluĭ, filele 229 și 230.

1) Filosofia, sub care se coprinde: logica, metafisica și filosofia morală; 2) *matematica*, sub care numire în cursul filosofieĭ vine și *fisica*; 3) *legile*, sub care sferă se coprinde dreptul natureĭ, dreptul public universal, dreptul neamurilor, dreptul civil roman, dreptul criminal și dreptul positiv al patrieĭ. 4) *Economia politică*, sub care se înțelege: poliția, economia Statuluĭ și finanția; care aceste sciințe în academiile și universitățile europene civilisate se paradosesc în vreme de cincĭ anĭ și dupe încredințarea trasă din îndelungata cercare, este cu neputință a se paradosi cu deplinătate în maĭ puțină vreme. Maĭ vĕdêndu-se grămădite tot pe acești 3 anĭ: retorica, poesia și mitologia, carĭ aiurea se paradosesc în gimnasie în vreme de duoĭ anĭ, și dar aceste sciințe ce în Academiile europene se paradosesc în curgere de 7 anĭ, prin acel noŭ plan de a se organisi scólele nóstre, se vĕd strimtorate pe vreme de 3 anĭ, lucru ce comisia 'l socotesce cu neputință; ba încă și desenul se vede vârît între sciințele înalte și pus în cursul facultățeĭ academieĭ, când acesta trebue să încépă a se învĕța în al 3-lea clas a scóleĭ normale și reale și mult a se întinde spre desĕvârșire pe aniĭ gimnasieĭ, și acésta ca un obiect extraordinar.

Asemenea cursul gimnasieĭ, însemnat sub titlul de: învĕțăturile graduluĭ II, se vede mărginit pe o vreme de treĭ anĭ, când aiurea se paradosesc învĕțăturile gimnasiale în vreme de 6 anĭ, și dupe chibzuirile ce comisia a făcut, s'a încredințat că cursul gimnasieĭ urméză neapĕrat a se regularisi aicĭ cel puțin pe vreme de 4 anĭ.

Afară de împărțirea claselor în privirea materiilor și a timpuluĭ pe care comisia a închipuit sistematicesce, cele-alte părțĭ avênd asemenea trebuință de îndreptare și modificațiĭ, comisia se rógă Cinstiteĭ Epitropiĭ a 'ĭ îngădui pentru acéstă lucrare un timp maĭ îndelungat *).

Pach. D. Bojincă,
Jurisconsult și directorul seminaruluĭ.
G. Sĕulescul Pach.
Profesor de filosofie și istoria Patrieĭ.
No. 34.
Iașĭ, 23 Aprilie 1838.

Cihac,
Doctor, medic, profesor și Cavaler.
I. Cuciureanu,
Doctor de medicină, hirurgie și moșerie.
P. M. Câmpeanu,
A sciințelor celor frumóse și a filosofieĭ, Doctor și profesor p. o. de filosofie.

Acest raport nu este semnat de către G. Asaki. In adevĕr, el e o critică a programelor existente stabilite prin lucrarea luĭ G. Asaki.

Neamiciĭ scóleĭ române porniseră campania contra lor, cerênd o nouă lege scolară. Profesoriĭ și bărbațiĭ de sciințe, carĭ semnéză raportul de sus nu se împotrivesc de a adera la reforma programelor, reformă în adevĕr în bine, dar nu ating restul legeĭ în vigóre, sub pretext că n'aŭ încăput'o timpul să 'șĭ complecteze lucrarea.

Numaĭ în actombre Epitropia presentéză noua reformă la sancționarea Domnitoruluĭ, cu anaforaua No. 145.

In anafora se ḑice: «Regulamentul special al scólelor naționale de M. V. la înființarea Academieĭ, întărit în 14 Iunie 1835, cu clavsula: «până când prin cercare se va desâvêrși», cerênd întru a sa până acum aplicație óre-care reformă țintitóre a îmbunătăți ramul învĕțăturilor, s'aŭ cercetat din noŭ cu amĕruntul și s'aŭ prefăcut de Epitropie, precum se află în alăturatul exemplar.

---

*) Dosarul No. 20 curent, fila 70 și 71, Archiva Statuluĭ.

«Aşĭa dér, spre a putea sluji de legiuire a scólelor, dupe datorie se supune In. Vóstre, bine-făcĕtorul, întemeetor al Academieĭ, ca întru a Vóstră înţelepciune, să 'ĭ daţĭ cuvenita întărire *).»

Veniamin, Mitropolitul Moldoveĭ.

N. Şuţu. Gr. Ghica.

No. 145. — Eşĭ, 1 Octombre 1838.

NB. In dosar acéstă anafora n'are resoluţiunea Domnéscă).

*

Pe când în comitetul Academic ideea reformeĭ luase corp în mod nedaunator direcţiuneĭ naţionale a scóleĭ, G. Asaki cauta la ocasiunea examenuluĭ semestruluĭ al II-lea, să dea în faţa publiculuĭ iubitor şi patron al scóleĭ, sémă de mersul scólelor sub direcţiunea luĭ de la a lor înfiinţare până astădĭ.

Examenele semestruluĭ al II-lea încep la Iunie 20 şi aŭ a ţine până la 10 Iulie, însă la 1 Iulie va fi examen general pentru băeţĭ şi la 10 Iulie pentru fete.

Albina Românéscă No. 55, dă sémă de serbarea de la 10 Iulie, când fu examenul celor 80 de eleve a scólelor din Iaşĭ **).

Examenele scólelor primare din judeţe încă sunt urmărite cu deosebită atenţiune.

Referendarul Asaki, cu raportul către Epitropie, No. 56, 'ĭ amintesce că la 7 Iulie vor începe examenele la scólele ţinutale, şi cere, ca conform legeĭ, art. 72, anexa *g* din Regulamentul Organic, care obligă pe referendar de a visita scólele ţinutale o-dată pe an, să i se dea mijlócele pentru acéstă călĕtorie, şi o poruncă a departamentuluĭ din lăuntru către dregătorĭ, ca să 'l recunósca de referendar ***).

Examenul scóleĭ din Galaţĭ se face la 7 Iulie 1838 în fiinţa Postel. V. Beldiman, a consulilor, etc. Prof. Pitarul T. Giuşcă 'şĭ-aŭ făcut datoria, iar Beldiman a dăruit ceasórnice scolarilor silitorĭ.

La 10 Iulie examenul scol. din Botoşanĭ.

Spătarul Iacovache Leon, raportéză despre resultatul bun al examenuluĭ, şi aduce mulţămire profesoruluĭ A. Corlăţeanu. (Albina românéscă No. 58).

La 14 Iulie, examenul la scóla publică din Roman în presenţa Episcopuluĭ Meleti, eforul scóleĭ; profesorul I. Vitzu 'şĭ-a făcut bine datoria.

1838, Iulie 10. In acéstă ḑi examen public la scóla din Huşĭ, în presenţa Ispravniculuĭ Post. Iordache Beldiman, scolarĭ 77 aŭ fost examinaţĭ de Pach. Gh. Sĕulescu, care a examinat apoĭ şi scóla de fete; publicul mulţămesce profesoruluĭ Economul I. Silvanu. (Albina românéscă No. 60).

La 24 Iulie 1838, examen general la scóla din Focşanĭ, în presenţa ministruluĭ de finance G. Ghica, care a donat 200 leĭ pentru premiĭ. Inspect. Post. Pruncu mulţamesce profesoruluĭ C. Paulini. (Albina românéscă No. 61).

---

*) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ).

**) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.

***) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 138.

In Piatra, examenul public s'a ţinut la 31 Iulie în fiinţa inspectorilor Post. I. Darmanescu şi Cluc. Alexandru Popovicĭ Urechiă, (tatăl autorelui), şi a Ispr. Aga G. Ghica. Toţĭ aceştia şi alte persóne din public, aŭ împărţit darurĭ la scolariĭ eminenţĭ.

*

Din darea de sémă a luĭ G. Asaki, din 3 Iulie, pe perióda scolară din 10 anĭ din urmă, se vede ce titlurĭ neînduoióse 'şĭ-a agonisit referendarul scólelor la recunoscinţa naţiuneĭ române.

Orĭ-cât acum, critica era posibilă asupra opereĭ luĭ G. Asaki, nu maĭ puţin este necontestat, că décă cu semestrul scolar 1838—1839, o importantă reformă în programe se póte face, este graţie tot luĭ Asaki, care în ceĭ 10 anĭ din urmă, a pregătit elementele necesariĭ acesteĭ reforme: locale, profesorĭ şi cărţĭ.

Cultura generală pentru aniĭ aceştia datoresce scólelor luĭ G. Asaki ceĭ aprópe 7 miĭ de românĭ moldovenĭ, carĭ aŭ învĕţat carte românéscă până la 1838.

Organele ajutătóre culturale: tipografiĭ, colecţiunĭ sciinţifice, bibliotecă, cabinete de aparate de fisică, chimie, cuĭ iarăşĭ datoresc fiinţa lor până la 1838 de nu luĭ G. Asaki?

Cine de nu el a deschis internatele pentru românul sărac, care nu avea drept la el, nefiind fiŭ de nobil, séŭ de funcţionar?

Aducem aci din caldă şi sinceră inimă, tributul nostru de laudă şi recunoscinţă pentru nemuritorul referendar al scólelor, a căruia lucrare în tómna anuluĭ 1838, pare a fi trecută pe un plan maĭ îndepărtat, impins de fluxul nouelor generaţiunĭ, al cărora isvor el însuşĭ, noŭ Moisi, 'l-aŭ făcut să ţişnéscă la începutul secoluluĭ, sub toiagul cultureĭ, cu care a isbit stânca, sub care era strivită naţiunea română din Moldova. Se póte că pe aniĭ următorĭ să aflăm conlucrarea luĭ Asaki la scolĭ şi cultura naţională întru cât-va maĭ puţin manifestă, dar ea nu va fi totuşĭ negată de istoric, şi décă «*cursoriĭ*» noĭ aĭ civilisaţiuneĭ române vor întrece une-orĭ pe G. Asaki, întru nimic nu va fi scăḑută înaintea istorieĭ, gloria nemuritoruluĭ bărbat, care din *nimica* a făcut în 10 anĭ Academia română din Iaşĭ, şi aŭ pus cele ântêĭ jalóne în tóte direcţiunile culturale.

*

Noul semestru scolar 1838—1839, asigură gimnasiuluĭ din Iaşĭ şi cursurilor superióre, cursul a maĭ multor profesorĭ nouĭ despre carĭ nu maĭ putea ḑice detractoriĭ scóleĭ naţionale, că nu sunt pregătiţĭ pentru profesorat *).

Cu anaforaua No. 124, Epitropia arétră luĭ Vodă, cum că din tineriĭ ca.ĭ de la 1834 s'aŭ ţinut la scóle din străinĕtate, treĭ s'aŭ întors şi anume: 1) *Teodor Stamati*, doctor în filosofie şi artele libere, şi membru corespondent al societăţeĭ măestriilor plastice, «precum rostesce a sa diplomă a universităţeĭ din Viena, din 10 Maiŭ trecut», *T. Stamati* a făcut în urma examenuluĭ o călĕtorie sciinţifică la Paris şi prin Germania, partea Prusieĭ.

2) *Alex. Costinescu* a învĕţat la institutul politechnic din Viena: matematica înaltă, fisica, geometria practică, mecanica, sciinţele, sciinţa maşinelor, architectura şi înalta as-

*) Din causa întârḑiereĭ reparaţiilor de la scólă, cursurile încep la Iaşĭ în loc de 1 la 15 Septembre.

tronomie trebuitóre pentru ridicarea hărţilor geografice, şi cunósce limbile germană, franceză, italiană şi acea grecéscă, din carĭ sciinţe a câştigat atestaturĭ de clasa I cu eminenţie;

3) *Constantin Zefirescu* a învĕţat la institutul politechnic: chimia technică şi specială, sciinţele comerciuluĭ, acelea a exploataţieĭ minelor, pentru a căror practisire a urmat pe la fabricele Bohemieĭ şi la institutul montanic de la Schemniţĭ, în Ungaria, cunoscênd limba germană, franceză şi cea grecéscă, şi învrednicindu-se a avea din aceste sciinţe clasa I cu eminenţie».

Epitropia arétă Domnuluĭ, că «Eleviĭ Academieĭ Inălţimeĭ Vóstre ajungênd acuma de a putea urma învĕţăturile graduluĭ al 3-lea, aşĭa precum s'aŭ statornicit prin reformatul noul regulament special al scólelor, apoĭ deschise fiind treĭ noue catedre, «Epitropia propune a se numi la ele pe ceĭ 3 foştĭ stipendiştĭ şi anume: *Dr. Stamate* la catedra de filosofie împărţită pe duoĭ anĭ, şi anume: la scolariĭ anuluĭ I să paradoséscă *matematica elementară*; iar la scolariĭ anuluĭ II *fisica teoretică şi experimentală*.

Al. Costinescu: la catedra cursuluĭ deplin al inginerieĭ şi mecaniceĭ populare la clasa IV a învĕţăturilor începĕtóre.

Zefirescu se numesce profesor de chimia technică şi specială, spre a le paradosi în clasurile înalte şi partea sciinţelor comerciuluĭ în clasa IV-a a învĕţăturilor începĕtóre.

Aceştĭ treĭ profesorĭ nu vor servi cu jumĕtate de léfă numaĭ cum ar fi obligaţĭ de art. 50 din aşeḑămêntul scolastic, rostitor că tineriĭ ce se vor cresce cu cheltuiala Statuluĭ, să fie datorĭ a sluji scólelor 3 anĭ cu jumĕtate de léfă hotărîtă. Acésta favóre Epitropia o cere spre a remunera silinţele ce eĭ aŭ pus la studiĭ şi maĭ ales că eĭ înainte de a fi trimişĭ în strĕinătate deja aŭ fost servit câte 3 anĭ cu lefĭ maĭ micĭ *).

Domnul Mihail Sturdza aprobă acéstă anafora în 17 Septembre 1838.

Eată în ce mod dă sémă despre aceste nou catedre G. Asaki în «Albina românéscă,» No. 87 din Noembre 1838:

Anunţă aşeḑarea de la începutul anuluĭ scolar a 3 nouĭ catedre şi anume:

«Pentru sciinţele matematice şi fisice, pentru geometrie şi architectură şi pentru chimie aplicată la meşteşugurĭ şi comerciŭ, 3 tinerĭ moldovenĭ pregătiţĭ cu cheltuiala Statuluĭ la universităţĭ strĕine, în aceste osebite ramurĭ, s'aŭ numit la aceste catedre noue. Dr. T. Stamati, carele a făcut şi o sciinţifică călĕtorie prin Germania şi Francia, a fost numit profesor de înalta matematică şi fisică teoretică experimentală. Al. Costinescu a fost numit la ingineri; iar G. Zefirescu la chimie.

«Spre a îndrepta tinerimea în cariera industieĭ, s'a aşeḑat la scóla începĕtóre din Iaşĭ un al patrulea clas, în care se învĕţă formăluirea stiluluĭ, aritmetica cu ţinerea registrelor de negoţ, principiile istorieĭ naturale aplicată către meşteşugurĭ şi manufacturĭ, desemnul liniar şi mecanica populară, etc. Tineriĭ carĭ nu sunt meniţĭ a urma clasurile înalte, vor afla în acésta tóte mijlócele a se formarisi pentru de a se face bunĭ purtătorĭ de sarcină în trebile economieĭ séŭ comis (pristavĭ pe la casele neguţătorescĭ), séŭ spre a

*) Costinescu va avea de la 1 Octombre 1838, léfă 1.250 leĭ.
Dr. Th. Stamati idem, idem, 1.800 „
Zefirescu idem, idem, 1.000 „

se pregăti pentru temelnica învĕţare a deosebitelor manufacturĭ, a cărora îndeplinire fórte este de dorit în acéstă ţéră.

Se nădăjduesce cum că acest clas folositor se va putea aşeda în anul viitor şi pe la câte-va scóle departamentale *).

*

Pentru a îmbunătăţi învĕţătura profesorilor existenţĭ Epitropieĭ, cu oficiul eĭ No. 152, obligă pe «profesoriĭ şi supleanţiĭ I. Stavrat, I. Albineţ, D. Gusti, T. Stichi, C. Platon şi N. Macarescu să urmeze cursurile nouilor profesorĭ *Costinescu* şi *Zefirescu*, spre a 'şĭ însuşi materiile ce n'aŭ avut prilej eĭ a le învĕţa: istoria naturală, chimia aplicată la technică şi comerciŭ, mecanica populară şi desemnul liniar **).

In Septembre 1838, Th. Stamati şi profesorul de literatura franceză Iordan, sunt numiţĭ membriĭ în comitetul academic, în locul Colonelului Singurof şi Căminarului Flechtenmacher, demisionaţĭ ***).

*

Graţie nouluĭ contingent de profesorĭ, Academia îşĭ reia prestigiul de altă dată şi populaţiunea şcolară se înmulţesce în mod simţitor. Internatul nu maĭ póte încăpea şi pe ceĭ cu plată să aibă loc. Sunt 110 internĭ şi Epitropia anunţă prin jurnale, că nu maĭ póte primi nicĭ unul. ****)

Şi cu tóte acestea unele clase nu mergeaŭ tocmaĭ bine. Aşa era clasa de inginerie a profesoruluĭ Costinescu. Acesta raportéză comitetuluĭ academic la 28 Octombre:

1) Că n'are sală anume pentru clas.

2) Că din 7 ascultătorĭ înscrişĭ; doĭ (Galeri şi Romalo) aŭ părăsit cursul, iar un al treilea (Ponicĭ) este bolnav şi al 3-lea, că ceĭ-l-alţĭ 4 ascultătorĭ nu sunt pregătiţĭ de a urma cursurile neavênd terminat in mod regulat colegiul, ba fiind lipsiţĭ şi de principiĭ de mathematică şi chiar şi de bună voinţă, cacĭ protestéză că aŭ prea multe alte sciinţe de învĕţat. Costinescu nu voesce a lua respundere, décă examenile vor eşi rĕŭ.

Comitetul academic scrie direcţiuneĭ ambelor internate, să oblige pe şcolariĭ înscrişĭ la clasa de inginerie civilă a urma regulat cursurile *****).

*

După ce şcóla a căpătat nouĭ şi bunĭ profesorĭ, Epitropia se îngrijesce şi de cel al doilea important factor şcolastic: cărţile didactice.

In 5 Noembre 1838 cu ordinul No. 158 cere comitetuluĭ academic scris de tóte manuscriptele şi cărţile folosite în şcóle de tóte gradele. Epitropia maĭ pune comitetuluĭ

---

*) Intre profesoriĭ noĭ aĭ Academieĭ, se cuvine a se numi pe Sachetti unul din profesoriĭ de limba franceză, cu 1.000 leĭ pe an.

Doctor al institutuluĭ continuă a fi Sachelarie.

**) Dosarul No. 20 curent, fila 73, Archiva Statuluĭ.

***) Anaforaoa Epitr. din 18 Sept. 1838 dos. No. 20 arch. Stat.

****) No. 77 Alb. rom. 1838. Anunţă că numĕrul elevilor şi al stipendiştilor fiind peste complect 110 nu maĭ se pot primi internĭ până la Iulie 1839 când se vor da bursele vacante prin concurs.

*****) Dos. No. 169 curent arch. Stat.

«însărcinarea de a-ĭ împărtăşi» tot o dată şi pe cele ce ar maĭ fi de lipsă, séŭ ar fi nevoe a se pregăti împreună şi numirea profesorilor carĭ s'ar socoti vrednicĭ de a se însărcina cu acéstă lucrare.

Veniamin, Mitropolitul Moldoveĭ.

N. Şuţu. Grigore Ghica.

(Dos. No. 20 corent fila 74 Arch. Stat.)

Comitetul academic cu raportul séŭ No. 43, din 22 Noembre 1838 comunică Epitropieĭ o listă de cărţile până acum tipărite, cum şi manuscriptele cu numele autorilor dupe care urméză paradosurile, «rugând pe C. Epitropie: ca pentru cărţile şcolastice ce încă nu sunt tipărite, să bine-voiască a mijloci înlesnirile pecuniare pentru a nu se îngreuia şcolariĭ prin scrierea acelor manuscripte».

Comitetul academic maĭ propune 3 liste b, c şi d de instrumente de fisică, de matematică şi inginerie şi de cărţile relative care tóte aceste urméză a se procura Academieĭ pe sumă de 30,000 de leĭ.

Iată lista care ne intereséză maĭ mult a cărţilor şi manuscriselor:

Fóia cărţilor şi manuscriptelor după care se paradosesc obiectele în şcólele publice

Clasele graduluĭ I-iŭ.

1	Abeced. rom.	Séŭ antaile cunoscinţe de litere şi ideĭ compus cu învoirea C. Epitr., a II edit. 1836.	Pah. G. Seulescu.
2	Mic. catehis.	Séŭ învĕţăturile creştin. şi istoria sfântă pe scurt, dupe învoirea Pr. Sf. Mitrop. 1836.	Aga G. Asaki.
3	Aritmetica	Pentru începĕtorĭ, elementele aritm: până la proporţiĭ cu aplicaţiĭ practice, manuscris.	Aga G. Asaki.
4	Gram. rom.	Séŭ pe scurt învĕţătura a Etimologieĭ şi Sintaxul român, dupe învoirea C. Epitr. 1837.	Pah. G. Seulescu.
5	Geografie	Pe scurt, cu introducere, cu învoirea C. Epitr. 1834.	Reposat Pah. V. Fabian.
6	Abeced. latin	Cu învoirea C. Epitr. 1837.	N. Draghinicĭ.
7	Caligrafie	Dupe modelurile.	Partenie Antonie.

In clasul 4-lea real.

8	Mica Geografie	A Moldoveĭ şi a ţĕreĭ românescĭ.	Pitar V. Popescu.
9	Stilul Epistolar	Complect manuscript.	I. Stavraţ prof.
10	Istoria natur.	Pe scurt compilată, manuscript.	Prof. C. Zefirescu.
11	Desenul linial	Dupre manual alcătuit, manuscript.	Aga G. Asaki.

La şcóla fetelor.

12	Istoria sfântă		
13	Istorióre morale	ce se propune a se paradosi şi a se tipări, manuscript.	Ermiona Moruzi născută Asaki.

Clasele graduluĭ II-lea.

14	Catehisul	Pentru cele 2 clasurĭ colegiale dupe a Mitrop. Moscoveĭ, Platon.	I. P. S. Metrop. Veniamin.
15	Istoria Sfântă	Pentru cele din urmă 2 clasurĭ colegiale.	
16	Gram. latină	Tipărită dupe învoirea C. Epitr. pentru cl. I şi II coleg.	Sulg. V. Paulini.
17	Sintaxul latin	Cu hristomatia, manuscript învoit de C. Epitropie a se tipări pentru al III-a şi a IV-a clasă.	Prof. N. Drăghinicĭ.
18	Aritmetica	Tipărită în 1836 cu învoirea C. Epitr.	Aga G. Asaki.
19	Geografia univ.	Compilata dupe a luĭ Balbi şi Hofman.	
20	Istoria chronol.	Tipărită cu învoirea C. Epitr. 1837.	Pah. G. Seulescu.
21	Ritorică.	Manuscript compilat din ceĭ maĭ aleşĭ autorĭ.	G. Seulescu.
22	Elem. algebr.	Tipărite dupe învoirea C. Epitropiĭ.	Aga G. Asaki.
23	Trigonometrie		
24	Istoria natur.	idem idem	Dr. Cihac.
25	Mitologia	Manuscript compilat dupe cărţĭ şcolastice a Austrieĭ.	Pah. G. Seulescu.
26	Antiquităţile	Manuscript compilat de	N. Drăghinicĭ.
27	Limba Elenă	Abecedar greco-român.	Constantin Evnomie.
28	Gram. şi hristomatia.	Alcătuite de	

Invĕţăturile înalte.

29	Filosofia	Compilat din Crug, Verner şi Şedius.	Dr. P. Câmpénu.
30	Istoria rezonată	Dupe cartea tipăr. şi manuscrip. autorilor clasicĭ incuviinţaţĭ în Austria.	Pah. G. Seulescu.
31	Inalt Matem.	Manuscrise dupe Knar, Salomon, Biohmiller, Baumgartner, Poppe, Poulliet.	Dr. Stamati.
32	Fisica		
33	Geometr. pract.		
34	Arhitectura civ.		
35	Mecanica		
36	Chimia pract. şi technologia.		

Pentru invĕţătura franc.

37	Abecedar	tipăr.	Dr. Stamati.
38	Intâile cunoscinţe	tip.	Pitar V. Scriban.
39	Carte elem. romano-franc	tip.	Aga Asaki
40	Gram. rom.-franc	dupe Chapsal.	Prof. Iordan.

Limba rosiana.

41	Abeced. rosienesc	Din cele tip. în Rusia.	Prof. Peltechi.
42	Gram. ruso-rom.	A se compune de	

Limba germană.

43	Abeced. germ.	Din cele tip. în Austria.	Medeln. Botez.
44	Gram. germ.	Manuscris.	

Manuscrisele.

1) Fisica experimentală și teoretică.
2) Himie neorganică.
3) Curs de matematică și geometrie.
} Dr. Stamati.

4) Istoria Moldoveĭ.
5) Istoria staturilor nordice.
6) Catehismul istorieĭ universale.
7) Istoria Rusieĭ.
8) Istoria Turcieĭ.
} Stol. I. Albineț.

9) Gramatica latină.
10) Gramatica latină elementară cu un lexicon de 4000 cuvinte.
11) Un lexicon latino-român.
} D. Stoica.

12) Epitomul călĕtorieĭ luĭ Anakarsis, D. Filipescu.

13) Introducere la filosofie
14) Gnozeologia.
15) Filocalia.
16) Dreptul natural.
17) Poliția.
} Dr. Câmpénu.

18) Descóserea pricinilor de împedecarea comerțuluĭ în Moldova, Dr. Stamati.
19) Geografia nouă dupe Balbi, lucrată de D. Gusti.
20) Poetice cercărĭ meditațiĭ și felurite bucățĭ în proză a luĭ I. Poni.
21) Agronomia a luĭ D. Leon Filipescu.
22) Biografia filosofilor de Ion Ionescu.
23) Cosmografia, Păr. Scriban *).

*

La ocasiunea serbăreĭ onomastice a Domnitoruluĭ țĕreĭ românescĭ din 30 August 1838 s'aŭ pus sub tipar și tóte cărțile trebuincióse pentru școlele lancasteriene, dupe cum scrie Eliad în Curierul român No. 40.

*

In Muntenia importanța cărțeĭ didactice, o aréta Eforia prin jurnalul sĕŭ din acest an, ce dăm la vale. Din acest jurnal se va vedea și ce anume cărțĭ didactice primare eraŭ obligatoriĭ:

Circularea către profesoriĭ școlelor din Buzĕŭ, Ploescĭ, Tîrgoviște, Brăila, Slatina, Pitescĭ, Rîmnicu-Vâlceĭ, Giurgiu, Caracal și Călărași

Cu raportul Dumitale No. . . . s'a primit și deslușirile ce daĭ Dumnéta asupra băgărilor de sémă făcute pe lunile Septembre și Octombre precum și catalógele pe Noembre și Decembre. Cât pentru cărțile ce neapărat trebue să aibă școlariĭ în clasurile ce urméză, se scrie Dumitale, ca școlariĭ care vin fără cărțĭ în școlă nu numaĭ că îșĭ perd vremea în zadar, ci prind și locul altor școlarĭ, séŭ vremea de îngrijire a profesoruluĭ ce ar putea-o adăoga la aceĭ școlarĭ ce vin cu tóte cele trebuincióse în școlă. Copiĭ nu se primesc în

*) Dos. No. 21 curent Arch. Stat.

şcólă numaĭ ca să le fie profesorul *Doĭcă*, ci ca să învețe carte; apoĭ fără cărțĭ ce învățătură le póte da? Negreșit că ar fi numaĭ o ostenélă zadarnică.

De aceea Dumnéta veĭ îngriji, ca de acum înainte, când va veni vre-un copil să se înscrie între şcolarĭ să nu-l primescĭ maĭ nainte de a vedea că are cărțile trebuincióse la clasul unde va fi să-şĭ urmeze învățătura. Asemenea şi pentru aceĭa ce se află acum în şcólă să se pue un soroc scurt spre a'şĭ cumpĕra cărțile ce le lipsesc, şi cine până la acel soroc nu va urma ast-fel să se depărteze din şcólă; pentru că de la şcólă se cere spor la învățătură, şi când va vedea cine-va şcolarĭ rĕmaşĭ cu totul îndărăt nu va atribui neînnaintarea lor la neaverea celor trebuincióse, ci maĭ mult va socoti acésta ca un efect al neîngrijireĭ profesoruluĭ; şi aşĭa pe nedreptate şi cinstea învățătoruluĭ va pătimi şi încrederea în şcólele publice se va perde. Cărțile ce trebue să aibă toțĭ şcolariĭ fără osebire în clasele a II-a şi a III-a sunt acestea ce maĭ jos se însemnéză cu prețul fie-căria bucățĭ, adică:

Pentru cl. II-a	Caligrafia cea nouă ce are prețul	3
	Deprinderea, de Pop	2,10
	Istoria Sfântă de Aron	3
		8,10

Şcolariĭ claseĭ a II-a vor învăța pe dinafară din Gramatică numaĭ declinările şi conjugările după foițe, ce le va scrie fie-care şcolar, aceştia vor învăța pe dinafară şi tabla Pitagorică.

Pentru clasa a III-a	Caligrafia.	3
	Geografia cea mică	2,10
	Gramatica de Pop	3
	Catehism	2,10
	Evangelie.	9
	Aritmetica	2,10
		21,30

Pe lângă tablele lancastrice, tipărite de Eforie, pentru şcólele începĕtóre şi cărțile de care vom aminti maĭ jos, culegem în dosarul No. 31 de la Minist. Culte, informațiunea, că în 7 Maiŭ 1838 Domnitorul Alex. D. Ghica, dupe raportul Eforieĭ şcólelor, cu ofisul din 1838 Maiŭ 7, No. 298, gratifică Medelniceruluĭ Aaron, 200 galbenĭ de la casa şcólelor, ajutor peste alțĭ 2500 leĭ dațĭ tot pentru tipărirea istorieĭ țĕreĭ.

Nu numaĭ în asemenea mod se patronară operile noue literare, ci Eforia luă deprinderea a le recomanda profesorilor din județe şi mŏnăstirilor. De multe orĭ s'a abuzat de asemenea recomandațiune în favórea unor opere de puțină valóre, bună-óră ca almanahul de Valbaum, recomandat profesorilor de județe în Ianuarie 1838 *).

Un alt abus s'a făcut une-orĭ prin adoptarea ca opere didactice de lucrărĭ de altă natură. Aşa bună-óră s'a admis a se cumpăra în Iulie 900 exemplare din cartea intitulată «Nopțile luĭ Joung» traduse de Simion Marcovicĭ. Aceste exemplare menite a servi de carte de citire, s'aŭ împărțit pe la şcolarĭ.

Circulara din 15 Ianuarie către profesoriĭ şcólelor publice de prin județe de la No. 53—77 inclusive.

„Editorul Almanahuluĭ pe anul curgĕtor Domnul Valbaum recomandând acéstă carte pentru vêndare, a trămis la Eforie câte-va exemplare. Dintr'acestea se trămite şi Dumitale unul, că de va fi de trebuință Dumitale séŭ alt cuĭ-va din partea loculuĭ, să'l opreşcĭ şi să trămițĭ la cancelaria Eforieĭ leĭ patru-spre-ḑece şi jumĕtate prețul cu care se vinde acéstă carte, iar neoprind-o o veĭ trămite înapoĭ nevătămată“.

*

Décă în Muntenia vĕḑurăm năzuinţe pentru înfiinţarea şcólelor sătescĭ, aprópe nimic asemenea nu aflam în Moldova.

Totuşĭ încercărĭ particulare fórte laudabile se fac în vre o 2 séŭ 3 sate. Hatmanul Anastase Başota înfiinţéză pe moşia sa Pomârla o şcóla sătéscă, care totuşĭ nu este cea întâia şcólă regulată cum afirmă d-nu Xenopol (pag. 155 Serbarea şcolară). Am vĕḑut în aniĭ trecuţĭ esistând alte şcolĭ sătescĭ regulate *).

*

Hatmanul Nastasache Başot a zidit în Iulie 1838 case anume pentru şcólă pe moşia sa Pomârla. Alb. rom. No. 56 arétă că în acéstă şcólă învaţă 40 fiĭ de sătenĭ şi a adăoga: «De dorit este ca d-lor proprietariĭ în deobşte, care se îndeletnicesc cu sporirea îmbelşugare, moşiilor lor, să întrebuinţeze întru acesta şi mijlóce morale, care făcênd pe sătenĭ maĭ industriaşĭ şi maĭ ostenitorĭ, vor închezeşlui a lor îndemânare, şi moşieĭ un sporitor venit.

*

Décă este ceva adevĕr în adagiul: «fericit poporul care n'are istorie», apoĭ ar urma că seminarul de la Socola a fost o şcólă fericită la 1838, căcĭ este pentru acest an cu totul lipsită de informaţiunĭ istorice chiar şi relaţiunea specială a seminaruluĭ acesta, scrisă cu multă competinţă de d-nu C. Erbiceanu. In acéstă relaţiune pentru 1838 nu aflăm de cât pedépsa luĭ Alecu Lohan seminaristul, căcĭ furase strugurĭ dintr'o vie de lângă seminar. Rectorul (Bojinca) a pus pe *Nicolae Ţiganul* să bată pe seminarist în presenţa sa. Asemenea corecţiune n'a fost pe gustul luĭ Lohan, care fugi din seminar **)

*

Din efemeridele şcolare ale ambelor principate pe 1838, socotim util a nu trece cu vederea pe cele următóre:

1) La 1 Ianuarie 1838 a fost presentarea la Palat a corpuluĭ academic. A rostit un cuvênt Maisonabe în numele corpuluĭ. In urmă elevele şcólelor de fete aŭ presintat urările lor şi câte-va lucrurĭ de mână ***).

Asemenea festivitate se urmă şi la curtea din Bucurescĭ dupe cum deja am arĕtat-o. C. Bălăşescu şi P. Poenaru rostiră acolo cuvêntărĭ.

La 11 Ianuarie 1838 la 8 ore şi 25 m. séra cutremur mare de pămênt. La tétru se juca o piesă în limba naţională. Tétru s'a deşertat fără multă neorânduială (Alb. rom. No. 4 din 1838) ****).

---

*) Veḑĭ Alb. rom. pag. 102 din 1838.

**) Istor. sem. Veniamin. Iaşĭ, 1885, pag. 64.

***) Alb. rom. 1838 No. 2.

****) Din causa cutremuruluĭ maĭ multe locale de şcóle aŭ pătimit, maĭ ales la Roman, Focşanĭ şi internatul din Iaşĭ: veḑĭ cond. No. 151 Arch. Statuluĭ fila 11 şi 12.

In Ianuarie, potrivit cu orânduiala statornicită la inst. pensionarilor ce se ţin la Academie pe cheltuiala Statuluĭ, d. inspector întrunesce dupe leturgie pe elevĭ în sala cea mare şi li se adreséză un cuvênt ţintitor de a intemeia in a lor inimă principiĭ de S-ta religie şi de moral.

P. S. nostru Archipăstor, care cu atâta râvnă priveghéză asupra luminăreĭ creştinescĭ a tinerimeĭ, dorind a se încredinţa de chipul cu care se plinesce acéstă însărcinare, a fost faţă Dumineca trecută la cuvêntul rostit de D. Dr. P. Câmpénu, căruia aŭ bine-voit aĭ mărturisi a sa mulţămire. *)

*

In 1838 Martie 12 Eforia şcólelor a făcut împreună cu tóte şcólele din Bucurescĭ deosebită paradă la îngropăciunea luĭ N. Trăsnea fostul când-va Efor al şcólelor.

La 3 Aprilie 1838 în ţiua de Pascĭ a fost înmormêntată Alexandrescu Elisaveta prima profesóre de lucru la Inst. de fete din Iaşĭ.

Eleva Profira Tomşa face un cuvênt funeral, care este publicat în supl. de la No. 28 al Alb. rom. din 10 Aprilie 1838.

Alb. rom. No. 27 dă sémă despre înmormêntarea prof. de la Inst. de fete Elisaveta Alexandrescu.

In 5 Aprilie Epitropii (Veniamin Mitropolit., N. Cantacuzin Log. N. Şuţu, Gr. Ghica hatman, G. Asaki ref.) publică concurs pentru 10 Aprilie pentru postul vacant după Elisaveta Alexandrescu.

In 15 Maiŭ 1838 marele logof. Ştef. Bălăcénu dimisionéză din Eforia şcólelor muntene pe caz de bólă şi de bătrâneţe. In locul luĭ e numit membru la Eforie marele Ban M. Ghica, care aşa póte maĭ direct urmări organisarea şcólelor sătescĭ.

Iată decretul de numire :

Noĭ, Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,

Cu mila luĭ Dumneţeŭ, Domn a tótă ţéra Românéscă.

Catre departamentul trebilor Bisericescĭ.

Văţênd raportul aceluĭ departament cu No. 1733, atingător de cererea ce face Dumnéluĭ logofătul Ştefan Bălăcénu a se sloboţi din postul de mădular al Eforieĭ şcólelor, nemaĭ ertându-l starea bătrâneţeĭ a se îndeletnici întru căutarea acesteĭ slujbe; primim Domnia mea acéstă cerere şi poruncim cele următóre:

Dumnéluĭ maĭ sus numitul boer se va sloboţi din acest post, şi în locu-ĭ orânduim mădular al acesteĭ Epitropiĭ pe Dumnéluĭ marele Ban Mihail Ghica.

Dumnéluĭ şeful departamentuluĭ trebilor Bisericescĭ va aduce acéstă poruncă a nóstră la îndeplinire.

(Urméză semnătura luĭ Vodă).

Secretarul Statuluĭ, *C. Cantacuzino.*

No. 493.

Iunie 26, anul 1838.

*) Alb. rom. No. 82, 1838.

Prefaceri aŭ urmat în 1838 şi în sînul Epitropieĭ din Iaşĭ:

Comitetul central comunică Epitropieĭ învĕţăturilor în 27 Ianuarie 1838 cu Zapisca No. 42, numirea ca Epitrop a luĭ Bezadea Neculae Suţu şi a Hatm. Grigore Ghica prin ofisul Domnesc din 21 Ianuarie sub No. 7.

Unul din noiĭ epitropĭ înlocuia pe logof. Constantin Mavrocordat, retras din causă de bólă, ḑice ofisul, şi II-lea pentru împlinirea numĕruluĭ cerut de art. 65 anexa E litera B Cap. III din regl.

NB. Preşedintele comit. central era tot Mitropolitul Moldoveĭ.

(Dosar No. 173 curent Arch. Stat.)

*

La *1838* Noembre, aşĭa dĕră membriĭ Epitropieĭ şcólelor în Moldova eraŭ:

Mitropolitul Veniamin,

Principele N. Suţu, Grigore Ghica Hatman, Gheorghe Asaki Aga.

Secretar, *G. Caliman Sulger.* *)

*

Bezadelile Demetrie şi Gr. Sturḑa, cu ordinea de ḑi din »4 Maiŭ, de şi încă studiind la Berlin Matematica şi Militária, sunt înaintaţĭ locotenenţĭ şi adjotanţĭ Domnescĭ. (Albina română No. 41).

*

In 22 Octombre 1838 Alex. Ghica Vodă visitéză şcóla centrală din Craiova unde dă ajutorurĭ de întreţinere la doĭ elevĭ săracĭ şi sîrguitorĭ. (Alb. rom. No. 89).

*

Décă Costaforu este primul şcolar bacalaureat la St. Sava, stipendiştiĭ, trimişĭ din Moldova în streinătate şi carĭ acum s'aŭ întors şi aŭ ocupat catedre de profesorĭ, pot fi consideraţĭ ca primiĭ bacalaureaţĭ moldovenĭ. In 1838 Eforia acordă luĭ Vasile Popescu Scriban **) un atestat şcolar fórte curios, pentru a'ĭ servi în streinătate.

Curatella scholarum publicarum in principatu Moldaviae reperibilium.

Harum per-vigorem atestamur: Dominum Basiliu Popesku Scriban nobilem Moldaviensem, patre sacerdote, ortodoxo natum, ex oppido Bordojan oriundum, aetatis 22 annorum, post quam anno 1830 ad scholas hic loci frequentandas in qualitate stipendistae susceptus fuisset, cursum scientiarum de systemate scholastico ordinatorum incessenter usque annum 1837 fecisse, atque intercapadine hujusce temporis sequentia obiecta, ut pote: 1) Cathechismum, 2) Gramaticam Valachicam, 3) Gram. latinam, 4) Rethoricam, 5) Poesim atque Miltologiam, 6) Geographiam universalem 7) Historiam universalem 8) Mathematicam ut pote: Aritmeticam, Algebram, Geometriam et Trigonometriam, 9) Philo-

*) Dos. No. 66 Arch. Stat.

**) V. Popescu Scriban nu va pleca de cât în 1839.

sofiam ut pote: Logicam, Archologiam (sic) et Philosophiam moralem, 10) Linguas; Rusicam, Gallicam, et latinam publico excepisse. Atque tum ex his cunctis obiectis scholasticis, cum etiam ex moribus semper calculum primae cum Eminentia retulisse: ab anno vero 1837 in praesentiarum usque munus professoris Rethorice, Poesios atque Mithologiae peculiari cum aplicatione supplevisse: qua propter tum ex eo, cum etiam ideo, quod prae exposito servitii sui profesoralis tempore etiam alliqua opuscula litteraria in lucem ediderit, vitae vero suae in super rationem semper moralem prae se tulerit, decrevimus eidem praefato domino litteras has atestatorias pro sui futura legitimatione desservituras, publico Academiae sigillo, atque propriis subscriptionibus munitas extradandos esse. *)

Beniamin Metropolita Moldaviae.

L. S.

Princeps. Nicolaus Sutzu, Grogorius Ghica Ilatman, Gregorius Assaky Aga.

No. 170. Iassis die 27 Novembris 1838

*

In prevedere a întórcereĭ din streinătate a treĭ bursierĭ Comit. Academic în 1838 Iunie 12, propune Epitropieĭ: a se înlocui aceştia prin sub-locot. D-trie Asaki **), care va învăţa în Germania ingineria şi pe G. Lemni, şcolar fórte bun al claseĭ de zugrăvitură; acesta să fie trimis la München, pentru acésta artă, spre a deveni apoĭ profesor de ea la Academie.

Epitropiĭ încuviinţéză în 1 Iulie 1838 sub No. 89, bursele luĭ D-trie Asaki şi a luĭ Lemni.

In Septembre 1838 Epitropia dispune încă, cum vĕdurăm, tremiterea în Rusia a Pitaruluĭ Vasile Popescu Scriban, cu bursă din fondul seminaruluĭ de la Socola, spre a învĕţa Theologia.

Un tênĕr care maĭ apoĭ va deveni o ilustraţiune în arta dramatică, Mateĭ Milo, în 1838 Iunie 1 a cerut luĭ Vodă stipendiu spre a învĕţa în streinătate. Domnitorul a dat resoluţiunea: «Avênd în vedere talentul iscălituluĭ şi scăpătata stare aceĭ case, care vredniceşce ajutor Epitr. şcól. va face cuviinciósa înlesnire tênĕruluĭ Milo ca să călĕtoréscă spre dobândirea învĕţăturilor trebuincióse acesteĭ ţĕrĭ.» (Dosar. 166 Arch. Stat. pag. 46).

Asemenea bursă nu s'a încuviinţat îndată de Epitropie.

*

Trecênd acum la faptele din direcţiunea sciinţifică, avem a ne felicita de isbândele ale anuluĭ acestuia.

In ţéra românéscă cu ofisul No. 143, din 12 Martie 1838, dupe stăruinţa mareluĭ Ban M. Ghica fratele sĕŭ, Domnitorul Alexandru Ghica ordonă departamentuluĭ bisericesc ca din prisosul venituluĭ spitaluluĭ Pantelimon să se înfiinţeze în Bucurescĭ un spital pentru femeile însărcinate şi *un curs special de moşit.*

Iată primul curs premergĕtor actualeĭ facultăţĭ de medicină. ***)

---

*) Dos. No. 66 Arch. Stat.

**) Sublocotenentul D-trie Asaki este trimis tot cu D-rul Cihac şi tot la München să înveţe ingineria şi arhitectura.

***) Bult. of. No. 24 din 3 Aprilie 1838.

*

Inființându-se la Bucurescĭ prin stăruința luĭ Poenaru cursurile de matematică cu direcțiune la inginerie, în curênd departamentul dreptățeĭ monopoliză în cât-va practica inginerieĭ, dispunênd că nimenĭ nu o póte exercita acéstă profesiune fără preabila recunóscere a diplomeĭ. In 1838 libera practică de inginer este acordată luĭ Grigore Pleșoianu *).

Doctoriĭ românĭ se înmulțesc în Moldova. Doctorul C. Vârnav cercetéză în 16 Iunie 1838 apa minerală de la Văiluț de lângă Iașĭ **).

Locul de onóre în progresele culturale îl ține la anul acesta societatea de naturaliștĭ din Iașĭ.

Alb. rom. No. 72 anunță, că «doctorul Leikart în numele societățeĭ naturaliștilor germanĭ, adresând o scrisóre fórte îndatoritóre către societatea naturală a Moldoveĭ pentru a o îndemna să trimite prin unul din aĭ sĕĭ mădularĭ la Freiburg, unde are a se întruni în acest an acea învĕțată societate». La acéstă societate trimit representanțĭ Francia, Anglia, Italia, Elveția, Dania, Suedia, Rusia și Ungaria.

La cererea Epitropieĭ, M. Sturdza aproba trimiterea unuĭ delegat moldovén; acesta e Dr Cihac ***).

Societatea istorio-naturală, cu adresa din 18 Iunie 1838 către Epitropia învĕțăturilor ḑice, că ea «Prin lucrările sale și corespondențiĭ sciințifice cu învĕțațiĭ Europeĭ aŭ atras eĭ luarea aminte a societățeĭ învĕțaților Germanieĭ, care prin înscris aŭ poftit a se trimite și de aicĭ la acéstă societate un mădular la congresul sciințific, ce în luna viitóre Septembre se va întruni la Freiburg în Svițera. O asemenea împreună lucrare fiind în deobște în privința învĕțăturilor și în particular folositóre și cinstitóre Academieĭ Mihăilene, societatea a ales deputat pe al eĭ vice-prețedinte D. Dr Cihac, care pentru urmarea deosebitelor sale slujbe lasă îndeplinitor» Societatea rógă Epitropia să capete învoirea Domnitoruluĭ și mijloacele pentru «a întâmpina cheltuielele îndelungateĭ călĕtoriĭ pe termen de 2 lunĭ îndatorindu-se societatea, dupe acésta, a da o lămurită relație de resultatul aceĭ sciințifice lucrărĭ».

Epitropia (Veniamin Metrop. și N. Șuțu) încuviințéză propunerea și intră cu anafora la Domnitoru, No. 88, din 25 Iunie 1838, acordând 280 galbenĭ.

Gr. Ghica Hat., Veniamin Metrop., N. Suțu, G. Asaki prof.

(Vodă aprobă în 1 Iulie 1838).

Dr Cihac representă în mod onorabil societatea de naturaliștĭ aĭ Moldoveĭ la congresul din Freiburg. Primit fórte bine de către colegiĭ sĕĭ din congres, Cihac simți trebuința, că maĭ nainte de a face sciința pură, să ție o cuvêntare, unde constatând originile romane ale moldovenilor, face apoĭ o dare de sémă despre propășirea șcólelor în ultimiĭ ḑece anĭ sub Epitropia compusă din Mitrop. Veniamin, Logof. C. Mavrocordat, Princip. N. Suțu, Logof. N. Canta, Hatman G. Ghica și D-torul M. Sturdza.

Cihac da sémă apoĭ despre organisarea Cabinetuluĭ de Sc. Naturale, despre colecțiunea adunată de plante în 1835 etc.

---

*) Bult. ofic. No. 73 din 1838 3 Noembre.

**) Alb. rom. din 16 Iunie 1838 supl. No. 47.

***) Cu doctor Cihac merge la studiĭ bursierul Asaki, de care maĭ sus am vorbit.

*

Societatea de istoria Naturală a fost primit învoire de la Epitropie să aşeḑe colecţiunele sale în treĭ camere în casele institutuluĭ.

Maisonabe, fără o nouă poruncă a Epitropieĭ, aŭ ridicat tóte obiectele cabinetuluĭ şi le-aŭ pus în douĕ gherghire, unde nu maĭ pot fi visitate ca până acum, de public, Duminica şi Sĕrbătorile. Comitetul societăţeĭ (Sturdza Vornic, Dr Cihac şi F. Bell) cu petiţiunea către Epitropie No. 15 din 3 Februarie 1838 reclamă contra acesteĭ dispositiunĭ a luĭ Maisonabe, cu atât maĭ mult că şi clasul de istorie naturală este a se ţine în sala cabinetuluĭ, deci cere să se reaşeze în institut. Epitropia (Ghica Hatm. şi Canta Logof.) ordonă luĭ Maisonabe «să se priméscă acest cabinet natural în casele institutuluĭ, însă fără jignirea slujbeĭ.»

*

Soc. de scinţele naturale doresce a cumpĕra un local propriŭ ca să-şĭ aşeḑe colecţiunile. Cércă să facă acésta prin acţiunĭ, dar nu reuşesce; atuncĭ e vorba să se împrumute cu banĭ de la şcolĭ.

G. Asaki nu este mult favorabil cereresĭ de a se da banĭ societăţeĭ de naturalişti din aĭ şcólelor. El corectéză cu mâna luĭ o adresă din 23 Maiŭ 1838 către secretariatul de Stat (care comunicasă în 30 August 1838 resoluţia luĭ Vodă pe petiţiunea asociaţiuneĭ) că «Epitropia preţuind folósele acestuĭ aşeḑămênt (cabinetul) în privinţa învĕţăturilor, provisoriŭ l'aŭ aşeḑat în zidirea Academieĭ şi anume în o sală mare, dând pentru bibliotecă şi cancelarie o altă odae.....»

Epitropia la îndemnul luĭ G. Asaki adaogă că «până la umplerea acestuĭ local, cabinetul nu póte a se afla în maĭ îndemânatecă *stare*» *).

Cu tóte acestea, un an apoĭ, la 1839 Noembre cu adresa secretar. de Stat No. 2309 din 24 Noembre 1839, se vestesce Epitropieĭ, că sfatul cârmuitor, «luând întru închipuirea trebuinţeĭ de a se cumpăra casele D-luĭ Vornic C. Sturdza ce s'aŭ socotit potrivite spre încăperea cabinetuluĭ istorio-naturală..... aŭ otărit, prin jurnalul cu No. 1770, că neajunsul ce va fi..... să se slobódă din Visterie, din baniĭ şcóleĭ, cu chip de împrumutare, care apoĭ să se plătéscă cu însăşĭ chiria ţinereĭ în acele case a departamenturilor administrative.

Domnitorul a aprobat acéstă închiriere, pe anaforaua sfatuluĭ, No. 1836 **).

Vom aduce în anul viitor actele finale prin care societatea a devenit proprietară caselor, unde şi astă-ḑĭ se află Cabinetul.

*

In cabinetul de sciinţele naturale se depun de acum înainte şi antichităţile ce se găsesc în Moldova.

La 26 Aprilie 1838. lângă satul Muşata în ţinutul Fâlciuluĭ doĭ tinerĭ păstorĭ descoper o ólă sfărmată cu 871 monede de argint şi una de aur de la Sigismund, Casimir şi Ión al Polonieĭ, şi de la oraşul Hanzeatic Danţig.

Aceste monede s'aŭ depus la Cabinetul naţional din Iaşĭ. (Alb rom. No. 44).

---

*) Dos. No. 171 curent Arch. Stat.

**) Dos. No. 171 curent Arch. Stat.

Maĭ de mare valóre sunt antichităţile ce se descoper în 1838 în Muntenia. Curierul rom. anunţă:

«Prieteniĭ artelor şi maĭ vârtos aceia ce se ocupă cu monumente istorice şi antichităţĭ ale patrieĭ nóstre, vor afla cu mulţămire, că s'a aflat în judeţul Secuenĭ o descoperire însemnătóre de maĭ multe lucrurĭ rare, între care maĭ cu deosebire se află şi o coróná de aur, care trimiţêndu-se acum la Bucurescĭ a pricinuit mirare tutulor amatorilor de antichităţĭ.

Stăpânirea luând în băgare de sémă importanţa acestor obiecte, a trimis la faţa loculuĭ pe D. Comisul P. Poenarul Directorul şcólelor.

Nădăjduim nu numaĭ să putem adeveri acéstă vestire, ci încă să arĕtăm şi amănuntele acesteĭ doscoperirĭ.»

*

Pictură am vĕḑut deja, continuă a avea cultul eĭ în Moldova. Clasa de zugrăvie de la Academia din Iaşĭ are, în 1838, un student distins. Giovani Schiavoni e fórte mulţămit de elevul Lemni.

Am vĕḑut că acesta a fost recomândat să fie trimis bursier la München.

Lemni e dus la München de Dr. Cihac şi are, între altele, obligaţiunea, ca dupe terminarea studielor în München, să facă un cadru istoric în uleiŭ, dupe însemnarea Epitropieĭ, şi să-l expună la exposiţia academică în München, «dupe care Epitropia va putea a trimite pe Lemni şi la Roma spre cercetarea capo-d'operilor de zugrăvitură *).

La clasa de zugrăvie urmaŭ şi şcolariĭ claseĭ de inginerie.

Prin programa reformată începênd cu semestru I-iŭ din 1838/39 să cam dă o maĭ mică importanţă claseĭ de zugrăvie, totuşĭ sub protecţiunea luĭ G. Asaki ea persistă.

*

In istoria desvoltăreĭ nóstre culturale, s'a petrecut în 1838 un eveniment, ce cred că e bine să'l amintesc cititorilor *Analelor culturale.*

La ocasiunea examenelor de iarnă pentru semestrul scolar 1837—1838, Petru Poenaru, directorul scólelor şi cu eforiĭ lăudaseră, cum am vĕḑut, ca de obiceiŭ, progresele realisate în învĕţămênt şi în genere din respectul cultureĭ publice. De abia se potoliseră aplausele publiculuĭ la cuvêntarea directoruluĭ scólelor, când o notă discordantă în concertul laudelor reciproce a corpuluĭ didactic şi a eforilor, veni să isbéscă neplăcut auḑul celor ce se lăudaŭ între eĭ cu multă bună-voinţă.

Acea notă discordantă eşi din condeiul luĭ Ión Maiorescu, care de curênd fusese numit profesor de istorie universală, de stilul naţional şi inspector la scóla centrală din Craiova.

In Braşov apărea de curênd un jurnal cu titlul «Fóia literară». Acéstă fóie deveni maĭ apoĭ *Fóia pentru minte, inimă şi literatură.*

In acéstă publicaţiune literară, Ión Maiorescu publică, cu data de 11 Februarie 1838, o corespondenţă din Craiova, care produse o adevĕrată furtună în corpul didactic din ţéra Românéscă.

---

*) Veḑĭ anexa de la acéstă pagină.

Iată acéstă corespondenţă :

«*Domnule redactor,*

Craiova, 11 Februarie 1838.

«Am primit din foile ce iese la voĭ No. 1, 2 şi 3. N'am cuvinte să'ţĭ descoper bucuria de care a fost pătrunsă inima mea şi care se rennoesce de atâtea orĭ de câte orĭ apuc la mână acele foĭ. Citesc «Fóia literară» cu cea maĭ mare băgare de sémă. Mĕ opintesc în multe locurĭ şi în mijlocul bucurieĭ oftez ..—Unde e la noĭ căldura şi focul? Unde naţionălimea şi patriotiea aceea ce însoţesc pe Românii ardelenĭ? — *Un materialism gros* s'a lăsat ca un nor greŭ pe ţéra românéscă. De unde? Din Galia (Franţa). O beletristică lunecósă amăgesce *maĭ pe toţĭ*. De unde? Din Galia. — O judecată stricată, un gust primejdios, o silinţă opintită numaĭ pe lucrurĭ din afară, un lux grozav, derăpĕnĕtor.—De unde? *Din materialismul franţozesc.* O uşuritate, o nestatornicie, o procopsinţă superficială. De unde? *Din beletristica francesă.* Avem câte un scriitor bun. Ba ne putem lăuda cu poeţĭ. Avem traducĕtorĭ. Ba se înmulţesc cărţile. Se vede că şi gustul de a citi s'a lăţit, că numĕrul gazetelor cresce. Avem «*Curier românesc*», care ese acum într'un format noŭ şi maĭ frumos, românesce şi franţozesce (nu scim pentru ce). Avem *Buletin oficial, Muzeul naţional, Curierul de ambe sexe* şi *Cantor de avis.* In anul acesta a început a eşi pe tótă ḑiua o altă gazetă politică *România.* Redactor politic este D. A. Aaron Florian. Peste puţin va eşi în Craiova o altă fóie *Desfătătorul,* sub redacţia D-luĭ Leca. Cine va cunósce acestea, va cunósce că Ţéra românéscă a făcut înaintărĭ vrednice de mirare. Şi eŭ, alăturând pe Ţéra românéscă cea d'inainte de şése anĭ, cu cea de acum, mĕ mir! Dar şi vulpea cea din fabulă, déca ar veni în Dacia şi s'ar sui pe vêrful Carpaţilor, ar vedea de acolo până în Dunăre o mască frumósă, *fără creerĭ,* s'ar minuna şi ea şi déca ar iubi pe românĭ ar plânge una cu mine! — Ce? dóar mĕ înşel... nicĭ de cum. Păziţi-vĕ să nu vĕ înşelaţĭ voĭ fraţilor! Nu vĕ uitaţĭ că avem scriitorĭ mulţĭ, cărţĭ multe şi gazete *câte nu ne trebue.* Trebue să trăiţĭ aicĭ cu noĭ, ca să ne cunósceţĭ! Avem scriitorĭ, nu fără talente bune. Dar care poet s'a silit a cunósce aceea ce trebue românuluĭ şi aceea ce 'l strică? Aŭ de cunósce, care s'a silit să i le cânte, şi cântându-i-le să 'l înveţe potrivit natureĭ luĭ? Eĭ se apucă de lucrurĭ înalte. Aicĭ vor să'şĭ *aréte talentele, târînd* sĕrmana limbă şi *silind'o* în tóte părţile, ca pe un cal orb de căpĕstru.

In limbă toţĭ vor să fie ziditorĭ. O tot netezesc şi o péptănă până ce-ĭ trag şi pelea; apoĭ i daŭ alta. Precum cu limba, aşa şi cu bietul român. Şi pe el se silesc să-l *subţie,* să'l îmbrace cu haĭne nóue, dupe *civilisaţia Europeĭ,* până ce într'atâta îl cutropesc de petece străine, în cât nu se maĭ cunósce în el originalitatea. Şi să nu ḑic multe. N'avem maĭ nicĭ un scriitor, care să'şĭ fi sciut înfige bine scopul, pe care să 'l gonéscă ca să folosésca. — Din gazete «Romania» ese acum cu maĭ multă rumânătate în stil, de cât tóte cele-alte. Autorul eĭ, séŭ maĭ bine redactorul, scrie uşor şi luminat. Scie multe dialecte românescĭ, şi de aceea sintaxul luĭ are o curgere slobodă, ast-fel de stil are tot acest redactor şi în *Muzeul naţional,* precum ese în anul acesta. Nu gândiţĭ cu tóte acestea că n'avem noĭ bărbaţĭ, carĭ cunosc slăbiciunile nóstre. Dar pagubă, că sunt puţinĭ şi fără curagiŭ. Incă nu sunt destul de românĭ, ca să nu se supere de şi nu vor plăcea tuturor. O nădejde avem, în scóle, carĭ în organisaţia din afară sunt maĭ bune decât ale Austrieĭ, însă şi aci cel maĭ mare rĕŭ este, că n'avem profesorĭ învĕţaţĭ, séŭ cel puţin carĭ 'şĭ-ar îndeplini datoriile lor din cunsciinţă şi o ferbinţélă patriotică. Cu tóte acestea avem Eforie bună şi un director silitor. Acestia se nevoesc cu tot d'inadinsul a reforma scólele şi a le aduce în o stare maĭ bună.

Ефорії съ кіневоіалиъ а Лѣтрекла формат-не
Д. Маіоревиъ дъпъ мари дъх де проброгіе неа
мъповиъ де пелѣвъзаті, фъръ мъпъзинъ ѕі фъръ
фіерлінзъкъ патріотіиъ, мѣнд пічі ун фек
де Лѣкінари, пічі ун фек де рекаціе таі
апроіаіатъ, пічі ун фек де мопворліре таі
Серіоалъ пъ а авѣт мъ поі, пічі Лѣ ікалоріке
поастре а веніт вре о датъ на съ се Лѣпре-
дінзеже мъм не Лѣпакінім даторіїле, ѕі
таі акеч мѣнд мъкзі дін поі пічі мінѣ
Д. Маіоревиъ пъ а авѣт чінстеа сік ваѕъ

Дъпъ мари ачестѣ не сонотім Лѣ
тоте дрептъ де а чере съ ні съ дѣ тік-
дріторе Лѣдестъкарі потрівіте мъ пърі-
мѣ пъкінї дефлінері.

Авем чінстеа де а фі мъ чек таі
адѣни рекаціе

Ні Інстітаті Ефорії

— цот пкматі

1838 мая 1го
Бъкърещі

Сімеонъ Марковичъ
Димитріе Раваль
К. Арістіа
Іоан Поп
І. Цепікіе
К. Вахмеіанъ
Г. Поп
Г. Іоаніс
І. Моіпаро
Г. Хіккр
А. Поп
Б. Мъмуліеръ
Р. Мирінъ
В. Норрасъ

în critica ce făcuse scólelor și profesorilor; dar noĭ carĭ acum suntem departe de acéstă cértă și decĭ cu sânge rece, nu putem a nu recunósce și un bun fond de adevĕr în acerba critică a inspectoruluĭ scolar din Craiova.

Cu tóte acestea, mare fu învăluirea în care se găsi Maiorescu Ión, așĭa încât în Maiŭ 20 se vede silit a scrie directoruluĭ scólelor, Poenaru, următórea amară și chiar desperată scrisóre. Maiorescu este silit de nevoĭ personale, și fiind suspendat din posturile séle, să atenueze cele scrise, arĕtând, că zețarul a schimbat vorbele luĭ, că dênsul ḑisese: *nu că n'avem profesorĭ învĕțațĭ, ci că n'avem mulțĭ profesorĭ învĕțațĭ.*

Amărîtul profesor scrie supĕratuluĭ director Poenaru, că el, de óre-ce nu află dreptate, este hotarît să se sinucidă...

Eată acéstă scrisóre al căreĭ original este în posesiunea mea; o dăm aci întrégă în *facsimile.*

(Pentru ceĭ carĭ nu maĭ sciŭ ceti scrisórea chirilică, dăm aci scrisórea și în litere latine). Eato: (Veḑĭ alăturea facsimilea).

Domnule director,

«Eŭ iară sunt în pat. Aḑĭ diminéță 'mĭ era bine, acum iar am căḑut în friguri. Te-am căutat și nu te-am găsit a casă ca să'ți maĭ vorbesc o-dată. Domnul meŭ, cred că nu te va fi rugat un om într'o stare așa de desnădăjduită ca mine. Eŭ m'am socotit tot-d'a-una bărbat, care să nu se sperie, orĭ-ce nenorocire i-se va întêmpla. Póte de nu eram însurat, aș fi rĕmas tot-d'a-una. Dar acum sunt cel maĭ slab om. Uĭtă-te cum. De mĕ judecațĭ spre nenorocirea mea, adecă să'mĭ perd postul, cum o să mĕ maĭ înfățișez eŭ între ómeniĭ, carĭ m'aŭ cinstit și m'aŭ iubit o-dată? Apoĭ cum o să duc eŭ nevesteĭ mele însărcinate o ast-fel de veste? Dar pe lângă acestea unde să mĕ trag?... De mĕ judecațĭ cum am venit, de loc, atuncĭ 'mĭ rĕmânea léfa luneĭ Aprilie și 'mĭ puteam trimite pe nevéstă a casă. Acum cum o să o trimit eŭ în Brașov, când aceĭ banĭ, parte eŭ aicea, parte ea a casă împrumutându-se 'ĭ-a cheltuit? Eŭ n'am avut nicĭ un capital, ba sunt dator pe cărțĭ. Bine, nevastă-mea ar fi în stare să mĕ ție cu lucru, décă n'ar fi însărcinată și în altă stare ce urméză de aci, cu copil la sîn. Dar așĭ maĭ putea eŭ trăi să mĕ vĕd hrănit și îmbrăcat dupe mânile uneĭ femeĭ? Socotesce-le acestea acum: rușinea ce o să fie pe mine, sărăcia negativă, aŭ de nu altă rușine ca să fiŭ eŭ hrănit de navastă-mea. Ce sunt acestea? Apoĭ în urmă nevesteĭ mele i-se aproprie vremea nascereĭ, pe la începutul luĭ Iulie. Eŭ fără casă ce să mĕ fac atuncĭ? Eŭ dincolo nu trec viŭ nicĭ de cum; ea sciŭ că fără de mine nu merge la părinți. Ce să mĕ fac? Ca să scap eŭ de acestea de tote și să o scap și pe ea de vre-o câte-va, adecă de sila de a mĕ hrăni și greutatea de a se trage la părinți, nu e alt mijloc de cât ca eŭ să nu maĭ fiŭ în viéță. In desnădăjduirea mea făcuĭ acéstă hotărîre de vre-o câte-va ḑile și vĕd că nu m'am mutat. O voiŭ sĕvârși fără nicĭ o sfială. Sciŭ eŭ că tótă lumea ocărasce pre sinucid. Fie, eŭ 'mĭ-am urît viéța, ba îmĭ-e gróză de ea. In pricina în care m'am desnădăjduit, nu vreți să credeți curățenia cugetelor mele. Te-aĭ luat și D-ta dupe sgomotul obștieĭ. Nu vreĭ să te uĭți la adevĕrul ce am ḑis eŭ acolo, adecă: maimuțăria lucrurilor strĕine, preaiubirea asupra tutulor lucrurilor strĕine și deosebit franțuzescĭ, nasc multe rele. Literatura nóstră nu e croită ca să precurme acele rele. Și cu tóte că avem cărțĭ multe, gazete și scriitorĭ mulțĭ, și nu fără talente, totuși, acestea le poțĭ asemĕna cu o mască fără creer; *adecă sunt frumóse, dar nu folosesc.*

Nădejdea a rĕmas în scóle, dar am ḑis că *n'avem mulțĭ* profesorĭ învĕțațĭ. Eŭ așĭa

Domnule Dipentop!

Eu iaръ cînt în nat Aedimineaţъ în epa
nine, acum iap am uъzut în [illegible] Team uъstat
mi nu Team uъcit acaeъ, na cuz mai bopnecu
odatъ Domnul mier, upezr uъ nu teba [illegible] pusat
un om întpó ctape ama deunuъ [illegible] va mine
Er m'am cocotit tot deuna [illegible], vape eъ nu eъ
cnepie, opi te nenopotipe i ceba [illegible]
Hoate de nu epam [illegible], am [illegible] gemai tot deuna.
Dap acum cînt tek mai clan om. Vitъte uum
Demъ [illegible] cnpe nenopotipea mea adeuъ cum
nieprir noctul, uum o cumъ mai [illegible]
er întpe oamenii vapi m'ar [illegible] mai
iuit odatъ? Acoi uum o eъ dou er nebectei
mele [illegible] o [illegible] debecte? Dapne
[illegible] atrete, unde cumъ tpaz? Er nam va
eъ n'am nemiu te o eъ m [illegible]? demъ [illegible]
deuazi, uum am benit deloc, atunci [illegible]
nea [illegible] Aprilie, [illegible]
tpimite ne nebactъ acaeъ. Acum uum o eъ o
tpimizr er în Tpamos [illegible] nani, napte
er ait napte ea acaeъ [illegible]
ia uiestrit? Er n'am abut [illegible] uъcitar,
na cînt dъtop ne uъpzi Tine, nebacta mea
apţi în ctape cumъ zie [illegible], dacъ
n'apţi [illegible]. Mi în aitъ ctape te

spunzu de aita, nu voiu la fiul Dap
am mai avea er fost cum vă scrii
Vi Prinzipatul dacă mi-ar mai fi
Constiinţa atâta acum: gândirea te o cu fie
ne mine, căpătând intâmplă, ar dem astă pe
mine vă cu fiu ei scrii de nebăcătămea.
Te simt atâta? Acoi în rândul, nebăcătămea
ice a ajunge bremea naşterii, acea Kuleau
trilor Istrie. Er fost vă cu mi fau
atunci? Er din voio ne trem bir nu te de
nu, ea nu vă fost mine ne merge
la Tîrgovişte, te cu mi fau? Ka cu
cuatu ei de atâta de toate, nici o cuatu
Mi-ar ea de bucuria, adică de cea
de am scrii, vi trimit ea de ace trage
la Tîrgovişte, ne eahl mi-ar hon deu Kt va ei
cu ne mai fii în biazu. În decembrie
mea fost atât scotă de bre o
uţiba ziile, vi văzu nu ne m'am mutat
O boie cu vă mi fost nu te o cfiau. Nu
ei nu toate lumea ou trage ne cinstid.
fie, ei mi am spus biazu, o'am e troaz
de ea. În aprilie anul ne m'am
decembrie, ne bregi cu uredegi

изрезеніеі изучителор мелє. Теа лъат
ш. Дъмнѣта дъаъ стомотъ оаъзеі.
Нъ вреі съ те зіці ла адевъръ те
лам зіс ег аноло. адеъ: мъіпъзрea
лъирірілор стреіне, ~~[illegible]~~ преи
мреа аспра тътілор лъирірілор стреіне
ш. деосеаіт франзоздеці; наеи мъітерене
літератора поастръ ш. еирoітъ на съ
преиърмеателе ~~[illegible]~~ ш. ив тоатеиъ
авем ивръзі мъітте, та тете ш. сиріторі
мъіці: ш. мъ фъръ таленте: тотъ ш. атеіте
ле поці асемъна ив о Маслъ фъръ прер.
адеъ. Сінт фрѣмоасе дар ш. фолосеи.
Нъ деждеа а рътмас ін Виоаке, дар ам
зіс иъ. Н'авем мъіці Професорі. Інвъ
заці: Ег ажеа ам сирі. Даиъ а тремит
Ецаръ, ег ш. Сінт вінобат. Дар ш.
вреці съ мъ Жъдекаці дъаъ дреаг;
Жъдекаціи дъаъ мілостівіре. — Те веі
мірі въ Ізвид ат ла сьвъ ітне ін мине;
дар нам те съ мъ фаи. Ам хотъръ ін
о съ о фаи фъръ ніте о сфіалъ нъм о ведеа
иъ м'аці Жъдекат сира мірдереа постъ
лъі; аъ ш. иъ мъ фъръ наці ш. мъ зінеці

mъhtъ bremen. Pu statuh teh tiubhoc
tu vape nub ofhr. Actъzi mam fi
dechr mit Pu tepcoanb Intpa teat
uitu, dap nu tram tbiit. Mi fpi tepche
nu m'ar Eptat cъ mai Zborobreu anoxo.
Asi Apon, Inuъ iam foct cuse xotъpsi
pea mea Inuъ de Sint doaъ zike
A tecte zike Cupis, nъ te bъzr foapte
acupe, fъpъ nite o milostibipe. Nu
mai de atra zi ream Cupi na cъ te Pu
dupeu, dap nъ Pu adebbp atracta e
xotъpspea mea din pi tinere te leai
bъzrt mai csc

Mai 20 1838.

Upedin Tocch Domitche
Maiopescu

am scris. Décă a greşit zeţarul, eŭ nu sunt vinovat. Dar nu vreţĭ să mĕ judecaţĭ dupe drept ? judecaţi-mĕ dupe milostivire. Te veĭ mira vĕḑênd atâta slăbiciune în mine, dar n'am ce să mĕ fac. Am hotărît şi o fac fără nicĭ o sfială, cum oĭ vedea că m'aţĭ judecat spre perderea postuluĭ, aŭ şi că mĕ trăgănaţĭ şi mĕ ţineţĭ multă vreme în statul ticălos în care mĕ aflu. Astăḑĭ m'aşĭ fi deslușit în persónă într'acest chip, dar nu te-am găsit şi frigurile nu m'aŭ iertat să maĭ zăbovesc acolo; luĭ Aaron încă 'ĭ-am fost spus hotărîrea mea încă de sunt duoĕ ḑile.

Acestea ţi-le scriŭ că te vĕḑ fórte aspru, fără nicĭ o milostivire. Nu numaĭ de aceea ţi le-am scris ca să te înduplec, dar că *în adevĕr* acésta este hotărîrea mea din pricinele ce le-aĭ vĕḑut maĭ sus.»

Credinciosul Dumitale, Semnat *Maiorescu.*

In mod oficial către Eforie, Ioan Maiorescu explică critica sa din „*Fóia literară*“ prin următórea declaraţiune, cu data de 6 Iunie 1838 :

Către cinstita Eforie a scólelor Naţionale

«Printr'un articol în „Fóia literară“ No. 16, ce ese în Braşov, am cercat să 'mĭ daŭ părerea asupra influinţeĭ ce ar avea o literatură franţuzéscă-estetică în literatura nóstră. In acea părere eŭ mĕ vĕd înşelat, şi după impresia ce a făcut'o acel articol, mĕ simt dator cu cea maĭ mare plecare, a face cinstiteĭ Eforiĭ ceva deslușirĭ şi a'mĭ mărturisi greşéla. De aceea mĕ descoper din inimă curată :

1. Că în acel articol eŭ n'am avut de gând să ating alt-ceva de cât numaĭ literatura ; şi deosebit

2. N'am înţeles nicĭ într'un chip literatura franţuzéscă din scólele Naţionale, pentru că eŭ sunt prea încredinţat, că nouĕ ne este de neapĕrată trebuinţă învĕţătura uneĭ limbe cultivate; şi fiind-că cea franţuzéscă este maĭ aprópe de a nóstră, socotesc şi eŭ că ea este maĭ vrednică să o învĕţăm de cât alta.

3. Cât pentru necinstea ce se face D-lor profesorĭ, acésta nu este din vina mea, ci este din greşélă de tipar. Eŭ sciŭ *prea bine*, că am scris „n'avem *mulţĭ* profesorĭ învĕţaţĭ“ şi că cuvêntul „mulţĭ“ a rĕmas, prin nebăgare de sémă la tipografie. Dar pentru restatornicirea cinsteĭ trupuluĭ profesoral, am îngrijit eŭ de loc, scriind cu dojănire redactoruluĭ, ca să 'mĭ citéscă bine manuscrisul şi să îndrepteze greşéla. Nădăjduesc că peste puţin va şi veni acel loc îndreptat.

In urmă ce se atinge de relele ce le am pomenit eŭ în acel articol, că ar urma din literatura franţeză-estetică, maĭ târḑiŭ dupe ce am meditat lucrul maĭ bine, am vĕḑut singur, că părerea mea este greşită şi că eŭ m'am înşelat. Acésta o simţiĭ ceva maĭ înainte de a'mĭ vedea articolul tipărit.

Eŭ 'mĭ cunosc greşéla şi mărturisind'o, rog cu cea maĭ adâncă supunere pe Cinstita Eforie, ca să mĕ ierte şi să priméscă acéstă adevĕrată a mea căire, ca un semn de îndreptare.

Incredinţez pe Cinstita Eforie, că de aicĭ înainte, nu numaĭ voiŭ fi cu cea maĭ mare băgare de sémă în ast-fel de lucrurĭ, — nu numaĭ mĕ voiŭ păzi de o asemenea încercare nesocotită ; ci din potrivă 'mĭ voiŭ pune tótă silinţa, ca atât cu purtarea şi împlinirea datoriilor mele, cât şi cu alte scrisurĭ ce am de gând să tipăresc, să astup acele ce s'aŭ întêmplat, şi să fac şi cinste cinstiteĭ Eforiĭ şi scólelor naţionale.»

(Semnat): *Ioan Maiorescu.*

Acéstă declarațiune, al căruĭ original e în mânele mele, o dete prigonitul profesor și critic al direcțiuneĭ culturale din 1838, în urma scrisóreĭ ce a fost adresat luĭ Petre Penaru. Declarațiunea acésta e primită la Eforie sub No. 501, la 6 Iunie.

Prin scrisórea către directorul seólelor, Ioan Maiorescu, amărît adânc în sufietul sĕŭ tot maĭ protestă și caută a explica și a 'șĭ sprijini vederile séle de directivă culturală și dóră numaĭ cât îndulcesce critica, dând pe séma uneĭ erorĭ de tipar ceea-ce acea critică coprindea de prea violent și de prea personal la adresa profesorilor.

Care n'a trebuit să fie persecuțiunea Eforieĭ și a colegilor sĕĭ pentru a aduce pe Ioan Maiorescu la obligațiunea să dea către Eforie declarațiunea maĭ sus reprodusă ?!

In adevĕr, profesoriĭ fórte supĕrațĭ, urmăresc campania contra luĭ Ioan Maiorescu pe tóte căile : în hârtiĭ date la Eforie, cer ca Ioan Maiorescu să scrie un articol chiar în *„Fóia literară“* diametral opus articoluluĭ din No. 16 al aceleĭ foĭ, iar prin articole ce publică în jurnalele din țéră, unia din profesorĭ cércă să combată afirmațiunile și conclusiunile culturale ale luĭ I. Maiorescu.

In No. 19 al Fóieĭ literare din 7 Maiŭ 1838, deja se publicase un lung rĕspuns scris de Rucăreanu din Câmpu-Lung, în scop de a rĕsturna critica luĭ Ioan Maiorescu.

Eată acest articol :

Domnule redactor,

«In No. 16 al foeĭ Dumitale literare citim o scrisóre din Craiova, în care autorul eĭ se arétă prea nemulțămit pentru starea literatureĭ nóstre de acum.

Acest bărbat care va să dovedească, că are atâta durere de inimă pentru noĭ, care ca un fiŭ de Dumnedeŭ ce ni-ar fi dat grația și noĭ am fi aruncat'o, ne-ar fi pus pe drumul adevĕrateĭ fericirĭ, și noĭ 'l-am fi părăsit. Acest Miromegas, care se pare a critica tótă sistema Românilor din România, și a'șĭ rîde óre-cum de tóte întreprinderile lor, acesta dic, nu înfățișéză de o cam dată înaintea ochilor noștri, de cât atom, a sa ființă, un duh despotic, critica sa și imaginația sa o deșertăciune.

«Iată o mirare neesprimată ! Iată un estaz covêrșitor ! Imĭ vor dice : cum îndrăsnesc de mĕ leg de un ast-fel de om de geniŭ al veaculuĭ ? Dar, Domnule, numaĭ puțină răbdare, și fie-care va vede, că eŭ nu defaim, că n'am dis încă nimic, că nu voiŭ să fac decât óre-carĭ întrebărĭ voitoruluĭ de binele nostru ; căcĭ a mĕ apuca să judec fie-care vorbă, de sine desființată, din scrisórea Dumnealuĭ, acésta nu este de loc tréba mea, și prin urmare,nu aș face de cât tot aceea ce a făcut Dumnealuĭ, adică nimic !

Domnul nostru, voitor de bine, dice în scrisórea sa : «avem scriitorĭ, nu fără talente bune. Dér care poet s'a silit a cunósce acele ce trebue românuluĭ, și aceea ce 'l strică ? Aŭ de le cunósce—care s'a silit să 'i le cânte, și cântându-i-le să 'l învețe potrivit natureĭ luĭ ? Eĭ se apucă de lucrurĭ înalte. Aicĭ vor să 'șĭ aréte talenturile, tîrînd sĕrmana limbă și silind'o în tóte părțile, ca pe un cal orb, de căpăstru.» Trebue să mărturisesc, că am cunoscut chiar în țéra nóstră maĭ multe duhurĭ de acestea, cu asemenea pretențiĭ și nemulțămirĭ, dér cariĭ cunoscându'șĭ póte slăbiciunea lor, s'aŭ mulțămit cel puțin a nu le publica, temêndu-se a nu se face de rîs. Așĭa, să venim la vorba nóstră. Eŭ întreb pe voitorul bineluĭ nostru : dar ce este aceea ce trebue Românuluĭ, cum și acela ce 'l strică pe el ? Ce este aceea ce este potrivit natureĭ luĭ ? Déca le cunósce, de ce nu s'a silit maĭ ântêiŭ să 'i le cânte, și când cântecul Dumnéluĭ, ar fi fost o rație, o melodie, iar nu un sbieret, și Românul n'ar fi jucat dupe dênsul, apoĭ să 'l fi judecat ? Ce 'ĭ păsa Dumnéluĭ pentru că se apuca eĭ de lucrurĭ înalte ? Și care să fie acestea ?. . . puțină gândire și le

vom ghici. Lord Byron, De Lamartine, Omer, Alfieri, și în scurt toțĭ autoriĭ clasicĭ ce se traduc la noĭ, le staŭ în gât! Dér e bólă cu leac, după proverbul românesc. D. Eliad, care prin scrierile Dumnealuĭ s'a însemnat atât în tótă lumea românilor, și de la care ea acum îșĭ întórce capul, a ḑis, că nu trebue să se necăjască cineva, când îĭ intră câte o carte de acelea în mână, pe care n'o înțelege; ci s'o lase jos ḑicênd: nu înțeleg limba acesteĭ cărțĭ. Și eŭ din partem'mĭ ḑic: fără a se revolta cineva, în potriva scriitorilor noștri, póte a se despăgubi petrecêndu'șĭ cu Arghirița, cu Leonat, cu Risipirea Ierusalimuluĭ, și c. l.

Iată leacul de care ḑiseiŭ maĭ sus. Il maĭ întreb pe Invățatul nostru: In ce alt ar trebui să 'șĭ aréte cineva talentul sĕŭ, de cât într'aceea ce 'l are?. . . . . Dér vaĭ de acela care se lasă a se tîrî de nisce dobitóce órbe ce 'l trîntesc peste cap în abisul întunerecului, de unde a perdut tótă nădejdea a maĭ vedea lumina. Intr'alt loc ḑice: «n'avem maĭ nicĭ un scriitor, care să 'șĭ fi sciut înfige bine scopul, pe care să 'l gonească ca să folosească.» Din frasul acesta, fiind de tot strein pentru limba nóstră, nuașĭ fi înțeles nimic, déca nuașĭ fi vĕḑut *ca să folosésca*, și acest *ca să folosésca*, mĕ face să ghicesc, că filosoful nostru s'a gândit la vre-un folos. O! ce sfântă vorbă! folos! Dér iată-mĕ iar silit a întreba pe D-luĭ, care este acel folos? Și décă 'l scie, de ce nu ni'l spune, séŭ décă 'l vede, de ce nu ni'l arétă, ca să 'l vedem și noĭ? Ce lesne este a ḑice și ce anevoie a sci ce ḑice! D-luĭ, de putea, să fi dat exemplul, séŭ cel puțin ideea de cum ar trebui să urmăm, iar nu să ḑică fără căpătêiŭ; D-luĭ nu ne făgăduesce de cât o disertație despre „începutul, natura și principiĭ limbeĭ românescĭ". Dar eŭ, Domnule, am cinstea a'ĭ spune maĭ nainte de a o vedea, că în cât pentru Românii noștri, ea nu póte avea nimic drept scop: eĭ nicĭ o-dată nu se vor uni cu *easă*, în loc de *ese*; nicĭ o-dată cu *numerĭ* în loc *de numere*. Românul nostru nu se opintesce nicĭ o-dată când citesce; *naționalimea* și *patrioțimea* în vecĭ nu 'l vor însufleți, pentru că în vecĭ nu le va cunósce; tot ce cunósce și îĭ trebue luĭ este *naționalismul* și *patriotismul*. Ba încă ș. c. l. nicĭ o-dată nu va împodobi un fras adevĕrat românesc; gustul este nădejde a se forma, și prin urmare a se subția, a se face maĭ fin, iar nu a se lăți. Românul adevĕrat nu va ḑice nicĭ o-dată *„va plânge una cu mine"*, în loc de *„va plânge împreună cu mine"*, *„nicĭ de cum rumînătate"* asemenea nu, în loc de *„nicĭ de cum românism"*. *„Scrillerĭ"*, în loc de *„scriitorĭ"*. *„Trimet"* în loc de *„trimiț"*, *„atâta* în loc de *„atâtia"*, maĭ primească-le cine o vrea; că noĭ românii d'aicĭ sciŭ că n'avem de gând să le adoptăm în veciĭ vecilor!

Lipsă de la noĭ ast-fel de *început, natura* și *principiĭ aĭ limbeĭ românescĭ!* Lipsă ast-fel de stil, ast-fel de ortografie, și ast-fel de puntuație!

Este de netăgăduit, Domnule, că în țéra nóstră s'a întins óre-care gust de galomanie; dar slavă Domnuluĭ, că nu domnesce trebuința, séŭ nevoia nemțomanieĭ! Cu cât acéstă galomanie i se pare cuĭ-va că ne aduce la rătăcire, cu atâta maĭ mult ea contribuesce spre propășirea literatureĭ nóstre; pricina este prea firească, fiind-că este cunoscută: orĭcare a scris și scrie ceva românesce, décă cunósce limba franțozească, scrie, negreșit, maĭ bine decât acela care n'o cunósce de loc.

Este destul, când luăm câte o ḑicere, orĭ de la latina, orĭ de la cele-l-alte fiice ale eĭ, să scim să o rumânim, spre exemplu: natio lat. nazione, nation fr. Noĭ trebue să scim să 'ĭ dăm haĭna româneaĕcă, și atuncĭ ḑicerea nu maĭ este streină pentru noĭ; fiind-că noĭ nu ne împrumutăm; noĭ luăm cu dreptul de moștenire, ca de la muma și surorile nóstre. Acestea le a ḑis D. Eliad înaintea mea; dar eŭ le găsesc așa de sfinte, că le repetez fără nicĭ o sfială.

Scriind, 'mĭ aduseiŭ aminte, Domnule, încă o-dată de autoriĭ clasicĭ, carĭ înécă pe maĭ mulţĭ. Am maĭ ḑis, cuĭ nu 'í plac, cine n'are trebuinţă de eĭ, cine în sfêrşit nu 'í înţelege, să nu 'í citească, dar de 'mĭ va ḑice cine-va, că asemenea cărţĭ ecsaltează capul şi aţîţă imaginaţia tinerimeĭ ceĭ încă crude, eŭ nu mĕ voiŭ împotrivi; dar aceasta este unul din bazele principale ce trebue să le aĭbă fieşte-care tată saŭ mumă în educaţia copiilor lor, ferindu'í a nu le intra, fără vreme, în mână, asemenea scrierĭ; unde s'a vĕḑut însă, nu un plan de educaţie până acum în limba nóstră românească, eŭ întreb? şi pe mine nemulţămitor mĕ va întreba cineva asemenea: îmĭ vor maĭ ḑice încă, de ce nu traduc astfel de cărţĭ, aceia carĭ s'aŭ apucat de lucrurile cele înalte; dar eŭ iar îĭ întreb pe D-lor: în vreme că simt acéstă trebuinţă, acest folos, de ce nu o fac D-lor acésta? Treĭ patru scriitorĭ nu pot să ne pue de faţă bibliotecile lumeĭ; dar vor ḑice: maĭ ântêiŭ ce ne este de trebuinţă; tot aşa vor fi o-dată şi acelea carĭ nu se lucrează de cât pentru viitorime. Cât pentru alte lucrurĭ maĭ micĭ ce or fi cunoscênd nemulţămitoriĭ de trebuinţă, închipuiască'şĭ cineva, spre exemplu, nisce meşterĭ de hîrtie fină, şi alţiĭ de hîrtie próstă, din care ceĭ d'ântêiŭ, séŭ pentru că nu s'ar prea căuta hîrtia lor, séŭ pentru că vĕḑênd pe ceĭ în urmă leneşĭ, s'ar apuca să lucreze hîrtie próstă, care este şi maĭ căutată şi prea mult de trebuinţă, şi judece ce puţină cinste ar face acestor meşterĭ întreprinderea lor. Dar aceştia, care sciŭ că n'or să trăiască cât lumea, fac aceea ce le este dat; grămădesc cólă peste cólă, că o să vie vremea a se căuta şi hîrtia lor.

Afară din acésta, românul nostru este din fire slobod; pe el nicĭ o-dată nu 'l a făcut nimenea să priméscă supunerea drept maximă sfântă, şi jugul drept datorie cerească, nicĭ o-dată el n'a jurat pe numele tiranilor; în vecĭ a defăimat sórta ce 'l ar hotărî numaĭ de un popşor, de un dăscălăciŭ, de o sluguliţă de vamă, ş. c. l. Se vede că acésta e pricina ce 'l face a se gândi la lucrurĭ maĭ înalte.

Bine-voesce, Domnule, a publica acestea într'una din foile Dumitale, rugându-te de o-dată a primi din parte-mĭ mărturisirea celuĭ maĭ sincer prieteşug.»

Câmpu-Lung, la 24 Aprilie 1838.

Rucăreanu m. p.

In definitiv acest lung articol în contra *Direcţiuneĭ culturale* patronată de Ión Maiorescu, nu spune mare trébă.

Nu cu mult superior este un alt articol, ce cu câte-va ḑile maĭ înainte (la 2 Maiŭ 1838) se adresase din Bucurescĭ chiar la Fóia literară din Braşov cu scop de a întêmpina critica luĭ Ión Maiorescu. Acest articol este semnat prin iniţialele M. S. Credem că aceste iniţiale sunt ale profesoruluĭ Simion Marcovicĭ. Tótă argumentaţiunea se reaḑimă pe aceea, că Ión Maiorescu n'a produs opere superióre, ca să aibă dreptul de a critica pe ale altora. Este aceasta o întêmpinare obiectivă?

Eată şi acest articol al luĭ Simion Marcovicĭ:

Domnule redactor!

«Cu mare plăcere am citit tot-d'a-una Fóea Domnieĭ-tale întitulată «Fóea literară,» dar cu fórte mare măhnire a sufletuluĭ am vĕḑut în No. 16 al acesteĭ Foĭ, o scrisóre ce o îndreptéză către Redacţie, D. Ión Maiorescu, inspectorul şcóleĭ centrale din Craiova, şi în care se silesce prin neargumentate argumente şi cu un dialect ce 'şĭ a croit, despoticesce a dovedi, că în ţéra românească nicĭ rîvna şi patriotimea (póte va fi voit să ḑică patriotism) adevĕrată se află, nicĭ literatura sporesce, nicĭ învĕţătoriĭ sunt destoinicĭ séŭ măcar rîvnitorĭ.

«Socotesc de mare trebuinţă pentru Ţéra românească a surpa cu pilde pipăite, şi prin urmare netăgăduite, asemenea cu totul şi întru tóte greşite păreri, ca nu cum-va să rămâe naţia într'o hulă nemeritată, şi cu atât maĭ amară că 'ĭ vine din partea unuĭ, cum am ḑice, învĕţat ce se dâ de român bun.

«Nimenĭ nu tăgăduesce românilor Ardelenĭ *naţionalimea* şi *patrioţimea*, şi de obşte se doresce înaintarea lor spre desăvîrşire întru tóte; orĭ când însă a avut şi Ţéra românéscă prilegiŭ, de a da pe faţă focul sĕŭ, de o-dată s'aŭ ivit din sînul eĭ bărbaţĭ, de şi nu clasicĭ, căcĭ acésta nu era cu putinţă la început, dar de mid̦loc, care s'aŭ silit în tot chipul a pune temelie învĕţăturilor pe basurĭ neclintite, şi a da geniuluĭ românesc sborul ce i se cuvine. Dovadă netăgăduită despre acésta sunt mulţimea cărţilor îndestul de bune ce s'aŭ tipărit şi se tipăresc, întocmirea de scóle naţionale în tóte oraşele de căpetenie; ocrotirea şi încuragiarea lor de către o stăpânire părintească şi de toţĭ ceĭ ce se fălesc a purta numele de român, în sfârşit deşteptarea tinerimeĭ şi buna, iar nu pocita desăvêrşire a limbeĭ. Décă tóte acestea, unite cu bunele nóstre aşeḑămênturĭ politice, nu sunt doveḑĭ învederate de înaintarea uneĭ naţiĭ şi de întinderea sentimentuluĭ naţional, arétă-ne D. Maiorescu dupe care semne putem cunósce sporul unuĭ neam? Peste acestea, care parte a Românieĭ este maĭ înaintată de cât Ţéra românească? Care are scóle maĭ numeróse şi maĭ regulate, cărţĭ maĭ multe, un sbor maĭ înfocat, şi o emulaţie maĭ vióe?

«Nu se póte înţelege aplicaţia nemistuitelor exclamaţiĭ ale autoruluĭ scrisoreĭ, sub numerile 1 de Beletristica frîncească, 2 de uşurătate, 3 de nestatornicie, 4 de procopsinţa superficială. Pentru cea d'ântêiŭ, este rugat autorul cel cu procopsinţa nesuperficială, să aibă bunătate a'şĭ descoperi titlul şi a ne arĕta ce însemnéză Beletristica frîncească. Cunosc şi eŭ verĭ o câte-va limbĭ streine, şi 'mĭ-am căsnit mintea (mĕ rog să fiŭ ertat, că am greşit) m'am opintit din tótă virtutea să înemeresc adevĕratul sens al acesteĭ expresiĭ, dar nu 'l am putut ghici, cu tóte că de va fi precum am visat, este un paradox, şi 'mĭ e ruşine de ruşinea nesuperficialuluĭ nostru autor, ca să 'mĭ mărturisesc visul, fiind o iasmă în logică; pentru că décă de Beletristica frîncească vom înţelege literatura franţuzească, ce defăĭmare póte a fi a imita literatura uneĭ naţiĭ fórte civilisate, care are scriitorĭ clasicĭ în orĭ-ce materie? Dar se vede învederat, că D. Maiorescu a judecat un lucru ce nu cunósce, şi nimenĭ nu este atât de nedrept încât să ceară de la D. Maiorescu a vorbi cu sciinţă de un lucru ce 'ĭ este necunoscut, cu tóte că mulţĭ nu cunosc, dar respectează ceea ce se respectează de cele maĭ luminate naţiĭ.

«Intru cele-l-alte treĭ, adică uşurătatea, nestatornicia şi procopsinţa superficială, este de mirare, cum autorul a putut da aceste numirĭ la statornica şi bine chibzuita hotărîre de a traduce mĭ ântêiŭ cărţĭ clasice, ca să se înmulţéscă ideile, să se îmbogăţească limba cu ḑicerĭ şi expresiĭ, şi apoĭ să se înceapă compunerile. Se póte óre numi procopsinţă superficială dorinţa de a dobêndi în limba sa ideile scriitorilor clasicĭ, celor streinĭ, orĭ măcar de care naţie vor fi? Cum 'şĭ aŭ format tóte naţiile limba? Maĭ ântêiŭ prin traducerĭ. Dar aceste traducerĭ eşitaŭ óre clasice, ca Minerva din capul luĭ Joe? Nu, negreşit, cărţile însă se înmulţiră, şi maĭ târḑiŭ veni vremea de s'a format limba, plutind de sineşĭ bunul şi căḑênd în uĭtare rĕul.

«Imĭ pare rĕŭ că D. Maiorescu, care se plânge, că toţĭ vor să fie ziditorĭ în limbă, n'a luat osteneala de a publica ceva ca să slujească de model. De aceea se aştéptă cu nerăbdare făgăduita prin scrisóre'ĭ «Desertaţie», ca să se vadă principiĭ românescĭ. Décă însă acea disertaţie, va fi alcătuită cu acelaşĭ stil dogmatic şi tot cu logica scrisoreĭ, te rog Domnul meŭ, din partea multor românĭ, să o păstrezĭ manuscriptă, pe de o parte, pentru că va

surpa cu totul puţina opinie ce românii de aicĭ începuseră a lua de talentele D. Maiorescu, iar pe de alta, pentru că în loc de a fi de ajutor numaĭ câştigul jumĕtate, tot câştigul împreună cu disertaţia va dărăpăna în Ţéra românească, Fóia Domnieĭ-tale. Iar pentru *unirea* ce se opintesce autorul a introduce prin disertaţia sa în limba românească, lăsând la o parte că nu este acesta mijlocul de a apropia şi uni duhurile, socotesc că nu greşesc declarând, că tóte dialectele limbeĭ rumânescĭ, cea din Ţéra românească este cel maĭ dulce, cel maĭ armonic, şi póte cel maĭ înaintat. Comparaţia cărţilor scrise în deosebitele dialecte va sluji de dovadă netăgăduită.

«Ne fălim dar, cu smerenie, că avem scriitorĭ mulţĭ, cărţĭ multe, şi gazete, nu încă câte ne trebuesc. Dar ca să ne cunóscă cineva, nu trebue să se ferească de noĭ, precum se ḑice în scrisóre, ci să scie cum să trăiască cu noĭ şi cum să ne preţuiască, fără patimă şi fără ilusiĭ himerice.

«Dupe starea nóstră cea de acum şi dupe trebuinţele ce avem, profesoriĭ noştri sunt fórte bunĭ şi 'şĭ împlinesc datoriile cu osîrdie, muncindu-se fie-care, nu a critica şi a defăĭma, ci a adăoga câte o scriere la născênda nóstră literatură. Dar şi chiar de nu ar fi fost aşa, tot nu se cuvinea unuĭ inspector de Scóle şi Profesor a'ĭ defăĭma, ci maĭ bine era să 'ĭ îndemne prin sfaturĭ blajine şi drăgăstóse a'şĭ iubi meseria, slujind însuşĭ de pildă.

«Cu tóte că D. Maiorescu se silesce a se pune sub scăparea cinstiteĭ Eforiĭ şi a direcţieĭ scólelor, prin laude linguşitóre, dér acéstă laudă este o defăĭmare făţarnică ; căcĭ décă Eforia este bună şi Direcţia priveghitóre, urméză ca şi Profesoriĭ să fie bunĭ şi priveghitorĭ ; dar de vreme ce autorul scrisoreĭ încredinţéză, că Profesoriĭ nu 'şĭ îndeplinesc datoriile din consciinţă şi o fierbinţeală patriotică, consecvenţa matematică a acesteĭ încredinţărĭ este, că nicĭ Eforia este bună, nicĭ Direcţia silitóre. Orĭ-care din aceste duoĕ se va lua, se va cunósce nelogistica logică a opintinduluĭ nostru scriitor.

«O observaţie fórte vrednică de luat în băgare de sémă este, că D. Maiorescu, cu prea puţinĭ Profesorĭ a avut cunoscinţă, şi acésta a fost superficială ; ba încă mulţĭ Profesorĭ nicĭ n'aŭ avut cinste să 'l vadă ; în clasurĭ n'á mers ca să se încredinţeze cum Profesoriĭ îşĭ împlinesc datoriile. Cu care dar duh de prorocie 'ĭ-a judecat şi 'ĭ-a hotărît de neînvĕţaţĭ, fără consciinţă, şi fără fierbinţeală patriotică?

«Către acésta de se va lua în băgare de sémă, că Ţéra românească a îmbrăţişat cu dragoste pe D. Maiorescu, şi 'l-a aşeḑat în post de cinste, de care însuşĭ cu dreptate se îngâmfează, puindu-şĭ tóte titlurile sub iscălitură, se va vedea, că în loc de a se face censor satiric a tóteĭ naţiĭ, dreptatea cerea a păzi măcar bunele cuviinţe, décă nu a se arĕta recunoscĕtor.

«In sfârşit voiŭ isprăvi aceste puţine observaţiĭ, ḑicênd, că nu este volnic cel ce n'a făcut nimic, să defaĭme pe ceĭ ce aŭ făcut şi fac ceva. Supuese şi D. Maiorescu nepărtinitóreĭ judecăţĭ a publiculuĭ prin tipărirea scrierilor sale, tragă asupră-ĭ opinia majorităţeĭ, şi atuncĭ şi cununa i se va da, şi voĭe va avea a se face îndreptător, nu însă cu asemenea ton dogmatic, că nimenĭ nu este dator să primească maĭ cu sémă în literatură, nisce părerĭ opintite dupe singura opintită mărturie a opintitoruluĭ.

Un abonat al „Foieĭ literare“, M. S.

Bucurescĭ, 1838 Maiŭ 2.

Nemulţămiţĭ numaĭ cu asemenea articole de întêmpinare, profesoriĭ recurg şi la pana luĭ Ión Eliade. Acesta în „Curierul Românesc“ (adaos la No. 18) intervine în cestiune cu un lung şi violent articol. Eliade nu vede în articolul luĭ Ión Maiorescu alt mobil de

cât necazul personal al autoruluĭ. Eliade nemulțămit de critica indirectă adusă de Ión Maiorescu jurnalelor de dincóce de Carpațĭ, între carĭ și *Curierul Românesc* al luĭ, se ridică, din acest punct de vedere, contra luĭ Maiorescu și recurge la violență chiar pentru a respinge critica inspectoruluĭ de la Craiova. Apĕrând corpul profesoral, Eliade nu aduce verĭ-un argument noŭ, ci maĭ mult analiséză stilul criticuluĭ profesor de stil din Craiova. In acéstă analisă Eliade pune maĭ mult spirit de cât are cuvênt.

Eată întreg articolul :

Asupra scrisóreĭ D-luĭ Maiorescu din „Fóia literară" No. 16

«In „Fóia literară" a Brașovuluĭ No. 16, se vede o scrisóre a D-luĭ „Ión Maiorescu, inspectorul scóleĭ centrale din Craiova și profesor de istoria universală și de stil național," (așa se iscălesce D-luĭ.)

Eŭ pe D. Maiorescu n'am cinste să'l cunosc decât dupe acéstă scrisóre, din care ne dă să pricepem că este român din Transilvania, și că acum are altă patrie! (așa ḑice D-luĭ.)

Nimic în scrisórea D-luĭ nu 'mĭ-a plăcut, dupe a mea părere, decât lauda cea drептă ce face „Fóeĭ literare". Cu adevĕrat, din cele ce s'aŭ vĕḑut până acum, este o fóie cu metod începută și bine mânată. Limba eĭ se apropie de ideea de obște, a ne face toțĭ românii o limbă literară, luându-ne dupe cea bisericéscă. Și acéstă fóie în mijlocul Rumânieĭ séŭ Rumânimeĭ întregĭ, cu înlesnire a trece peste tot locul unde se vorbesce limba rumânéscă, singură póte fi organul celeĭ maĭ întinse publicităţĭ între rumânĭ.

Ce se atinge de rĕmășița scrisóreĭ D-luĭ Maiorescu, nu vede cine-va de cât nisce declamațiĭ fără loc, nisce exclamațiĭ silite, nisce pause marĭ și întreruperĭ; și de sus până jos un necas și o vrajbă cu tótă lumea. 'L-o fi necăjit cine-va póte, ce sciĭ? Dar când se află cine-va în ast-fel de momente, bine ar fi să lase până 'ĭ va trece furia necazuluĭ și apoĭ să s'apuce să'și dea părerea în obște; pentru că obșteĭ, de când e lumea, nu 'ĭ-a plăcut o părere-furie.

D. Maiorescu în ironie spune, că românii aŭ „Curier românesc", „Buletin oficial," „Muzeŭ național", „Curier de ambe-sexe", 'Cantor de avis, ș. c. l.

Se miră de ce „Curierul romănosc" ese în duoĕ limbĭ, cu o pausă mare și în parentez; se miră că avem gazete câte nu ne trebuesc, și mirarea iĭ e în slove rărite, séŭ subliniate, ca să se scie. Se miră că s'ăŭ făcut marĭ înaintărĭ, și apoĭ se cocoțéză pe munțiĭ Carpațĭ (D-luĭ ḑice că vulpea fabuleĭ, dar astea sunt vorbe), se pune ḑic la Cucuiata pe munțiĭ Carpațĭ și se uĭtă până la Dunăre și ḑice: O! ce mască frumósă și fără creerĭ! Și apoĭ se ia de códa cu vulpea (pentru că vulpea, veḑĭ Dumnéta, n'are mânĭ) și începe a se orăcăi și a plânge pe rumânĭ, ca muerile cele plătite să plângă morțiĭ. Nu te grăbi, dragul meŭ cititor, a mĕ osândi pentru expresie, pentru că maĭ la vale veĭ vedea plângerea D-luĭ Maiorescu de 'ĭ vine din inimă.

Poețĭ și scriitorĭ găsesce D-luĭ Maiorescu câțĭ-va; dar ḑice că nu sciŭ să cânte, ca să jóce rumânul, adică se miră de ce poețiĭ nu socotesc pe rumânĭ nisce dihaniĭ de urșĭ, ca să țiție dibla și să le bată toba, și eĭ să sară în sus numaĭ la vederea ciomaguluĭ ursaruluĭ.

Pe scriitorĭ 'ĭ găsesce, că toțĭ vor să fie ziditorĭ, pentru că pe toțĭ scriitoriĭ, Dumné-luĭ 'i-ar vrea să fie salahorĭ. Nu e întrebarea décă scriitoriĭ trebue să fie ziditorĭ și décă ceea ce zidesc, zidesc frumos și traĭnic și déca D-luĭ este în stare să cunóscă acésta?

Pe profesorĭ iĭ găsesce neînvețațĭ; pretutindenĭ vede materialismul ușurătatea, nestatornicia, o procopsință superficială; și de unde vin tóte? întrébă D-luĭ, și pe urmă iar singur 'și răspunde: din „Beletristica franțuzéscă" și într'un cuvênt ḑice D. Maiorescu, că

spre a le cunósce cine-va tóte acestea, trebue să trăiască aci între noĭ. Apoĭ propoveduind dragostea între rumânĭ, povĕţuesce pe ceĭ de dincolo de Carpaţĭ să nu se ia dupe ceĭ de dincóce şi să fugă de dênşiĭ ca dracul de tămâe. Frumósă dragoste! bun cap are Dumnéluĭ! şi iar bine se socotesce!

Să venim la mirarea D-luĭ asupra gazetelor că nu ne trebuesc atât de multe.

Când ar fi început Rumâniĭ, séŭ 'ĭ-ar fi lăsat mijlócele şi întâmplările să încépă cu o gazetă mare în patru late colóne, redigiată de maĭ mulţĭ bărbaţĭ, coprinḑĕtóre de tot felul de articole: adică de tóte actele guvernuluĭ, de scirile cele maĭ interesătóre din lăuntru şi din afară, de pasurile ce face literatura în Europa, de producţiile literare din ţéra nóstră, de veştĭ de tot felul de comerciŭ, de cursul monedelor, de un foileton coprinḑĕtor de articole pentru crescerea copiilor, economia caseĭ, economia câmpuluĭ, pentru frumósele arte şi industrie, ş. c. l; pe urmă în însciinţărĭ de tot felul ş. c. l.; când acéstă gazetă, mânată ast-fel, sprijinită de un fond séŭ capital sigur, împinsă înainte de o alergare ce vre-o treĭ miĭ abonaţĭ, 'şĭ ar fi urmat drumul sĕŭ, ar fi împlinit trebuinţa simţită de fiecare cititor în felul şi meseria luĭ, şi de o-dată dupe ivirea altor gazete, dupe înmulţirea lor pe tot anul şi pe tótă luna, am vedea că acel început atât de frumos, atât de fericit, atât de înfloritor, atât de trebuitor, din concurenţa atâtor gazete fără scop şi fără metod, începe a da înapoĭ, din ḑi în ḑi începe a se păli ca frunḑa, ce îngălbenesce, se usucă, cade, şi o iea vêntul; atuncĭ ar putea striga cine-va, că ce ne trebuia atâtea gazete păgubitóre una alteia, şi prin urmare păgubitóre obşteĭ? Dar tréba n'a fost aşa.

Noĭ începem; şi cititorĭ la tóte némurile ce încep tot-d'a-una aŭ fost puţinĭ. Eĭ se ostenesc să le citéscă şi în dar de le-ar da cine-va ast-fel de fóie mare, ne cum s'o maĭ şi plătéscă, care negreşit pentru că va fi mare, va fi şi maĭ scumpă; şi iată istoria gazetelor.

S'a început „Curierul românesc" la 1828, fără să aibă nicĭ o concurenţă, singur în tótă România, într'o vreme când buletinele de rĕsboiŭ, interesa pe tótă lumea, şi abonaţiĭ luĭ nicĭ o-dată nu s'aŭ urcat maĭ mult de 150 plătiţĭ, şi când aŭ fost duoĭ galbenĭ şi când s'aŭ făcut patru. S'a adăogat „Buletinul oficial" la anul 1831 şi fără a împuţina numĕrul abonaţilor „Curieruluĭ" 'şĭ a avut şi el cititoriĭ sĕĭ; pentru că sunt ómenĭ carĭ nu vor să scie cum, afară din ţéra lor 'şĭ sparg alţiĭ capetele şi 'şi taie urechile; vor să scie numaĭ ce se lucréză în ţéră, ce pravilĭ se daŭ şi ce mĕsurĭ se iaŭ de către stăpânire ca să scie şi eĭ în negoţul şi slujba lor cum să urmeze. S'a adăogat „Gazeta teatruluĭ" la anul 1835 şi a ţinut cât a ţinut şi teatrul, fără să aducă nicĭ o pagubă nimuluĭ, nicĭ încaĭ „Curieruluĭ" séŭ „Buletinuluĭ". Iar folosul ce a adus este o carte maĭ mult. A eşit „Coriozul" în anul 1837, iar fără paguba nimuluĭ, şi îşĭ avea amatoriĭ sĕĭ; a încetat pentru că prenumeranţiĭ 'l-aŭ lăsat să înceteze. A venit „Cantorul de avis", şi a venit la trebuinţa ce a-ĭ avea ómeniĭ, ca să'şĭ găsescă slugĭ şi stăpânĭ, să arendeze moşiĭ, sâ închirieze case, să dea şi să ia banĭ cu dobêndă, să'şĭ vînḑă marfa ş. c. l., dar pe lângă aceste însciinţărĭ se mai adaogă şi alte scirĭ şi alt-fel de articole, atât maĭ bine. S'a întocmit „România" şi ese regulat pe tótă ḑiua; atât maĭ bine. Ea 'şĭ are cititoriĭ sĕĭ, carĭ de vor vedea că împlinesce trebuinţa de obşte, nu o vor lăsa să cadă, o vor împinge maĭ departe; şi póte că ea într'o ḑi va ajunge a se face acea gazetă despre care ḑiseiŭ la început (lucru ce ar fi de dorit) Aşĭa şi cu „Muzeul", „Desfătătorul" şi „Curierul de ambe sexe".

Acum 10 anĭ era o gazetă singură şi abia avea 150 abonaţĭ; astăḑĭ sunt şépte, şi fiecare socotită că are câte 200 prenumeranţĭ: iată dar cel puţin 1.400 ómenĭ ce citesc, fiecare, ceea ce 'ĭ place, séŭ ceea ce are trebuinţă. Şi D. Maiorescu decât ar ḑice că nu ne trebuesc atâtea gazete, maĭ bine ar fi ḑis:

«Fraţilor redactorĭ, carĭ v'aţĭ pus a fi organul publicităţeĭ celor ce trebuesc, intereséză şi folosesc pe Rumân, daţi-vĕ mâna unul cu altul, faceţĭ toţĭ o societate literară; împărţiţĭ materia între D-vóstre, daţĭ fie-care câte o solie fóeĭ D-vóstre; faceţĭ-o să aibă fie-care un cuget, şi cugetul fie-căruia în parte să privéscă la un cuget general: crescerea naţieĭ, formarea uneĭ opiniĭ de obşte, şi a uneĭ opiniĭ drepte. D-vóstră, fie-care faceţĭ câte un bine obştieĭ: jertfiţĭ şi vreme şi sănĕtate şi banĭ; ostenelile, când aţĭ fi ómenĭ interesaţĭ, nu vĭ se rĕsplătesc; D-vóstre dar sunteţĭ fraţĭ, tovarăşĭ din necasurĭ şi fireşce urméză a vĕ înţelege maĭ lesne unul pe altul; înţelegêndu-vĕ, veţĭ putea face într'o ḑi a vĕ înţelege şi pe D-vóstre némul şi a vĕ bine-cuvênta viitorimea. Simţiţĭ solia D-vóstre şi priviţĭ toţĭ la o unire, la adevĕrata luminare a némuluĭ, la care ca să ajungă, trebue D-vóstre maĭ întâiŭ să aveţĭ un metod, o sistemă, şi acésta ca să se facă, trebue să vĕ adunaţĭ şi să vĕ chibzuiţĭ". Acestea ar fi ḑis maĭ bine D. Maiorescu decât s'ar fi gâtuit atâta opintindu-se şi oftând şi maĭmuţându-se, negăsind vorbe de unde să încépă şi cum să isprăvéscă, însă asemenea vorbe D-luĭ le a socotit că vin dintr'un cap fără creerĭ.

Mulţĭ creerĭ are D-luĭ şi mare consecuent este când ḑice, că a lucrat o disertaţie în care are de scop să aducă pe Rumânĭ la o unime, şi debutarea îĭ este a pune vrajba între ceĭ de dincolo şi între ceĭ de dincócĭ, ocărând pe uniĭ şi lăudând pe alţiĭ!

Mulţĭ creerĭ are, când ca inspector al scóleĭ centrale din Craiova, găsind pe profesoriĭ maĭ vechĭ de cât D-luĭ, şi pe care nu-ĭ cunósce, de la care Rumâniĭ aŭ vĕḑut câte-va cărţĭ, găsindu'ĭ ne învĕţaţĭ, în loc să'şĭ facă raportul la Eforia scólelor şi'l face la redacţia uneĭ gazete.

Mulţĭ creerĭ are D-luĭ, când crede, că făcênd o disertaţie şi dându-o la tipar o să'şĭ scótă cheltuiala şi cu câştigul pe jumĕtate (pentru că nu se îndură să'l dea tot) o să pue în picióre o gazetă.

Mulţĭ creerĭ are, când vorbind de unire şi dragoste, ḑice că fiind Rumân şi aflându-se în Ţéra rumânéscă, are altă patrie!—Adevĕratul Rumân cu mintea întrégă şi cu inima curată când se află între Rumânĭ, nu ḑice că se află în altă patrie. Maĭ bine D. Maiorescu, cu creeriĭ ceĭ mulţĭ, 'şĭ-ar fi frecat niţel fruntea ca să'şĭ dea o definiţie curată: ce va să ḑică patrie? şi s'ar fi gândit niţel când a scris: „Că cu tóte că acum mĕ aflu în altă patrie, totuşĭ nu 'mĭ-am uĭtat că'mĭ sunteţĭ fraţĭ". Aşĭa dar D-luĭ e străin aci? Eforia scólelor însă nu 'l avea ca străin, ci ca român'l-a pus profesor şi inspector, ca să înveţe şi să privigheze, iar nu ca să semene vrajba şi să batjocoréscă némul şi pe camaraḑiĭ sĕĭ, cu care D-luĭ nu se póte mĕsura nicĭ la cunoscinţe, nicĭ la ostenelĭ, nicĭ la purtare, nicĭ la folosul ce a făcut.

Rumânul, mască fără creerĭ! profesorul, mască fără creerĭ! „Buletinul oficial", mască fără creerĭ! tóte mască fără creerĭ; D-luĭ numaĭ cap cu creerĭ întregĭ, tare şi mare, iscălit ca împĕraţiĭ cu litere marĭ! O ce cap frumos şi cu toţĭ creeriĭ!

Laudă pe fericitul George Lazăr; dar acela nu se iscălea Lăzărescu, acela nu despărţea Rumâniĭ, nu batjocorea némul. Este adevĕrat, că dincolo de Carpaţĭ aŭ eşit Iorgoviciĭ, Şincaiĭ, Maioriĭ, Ţichindeliĭ, Samuil-Claeniĭ, Lazăriĭ; dar scrierile lor aŭ arĕtat ce e Rumânul, 'l-aŭ învĕţat ce trebue să fie. Eĭ ḑicea: scrieţĭ băeţĭ, şi scrieţĭ cât veţĭ putea şi cum veţĭ putea, numaĭ scrierile vóstre să rĕsufle temerea de Dumneḑe, dragostea şi unirea între voĭ şi supunere la legĭ, căcĭ acolo e siguranţa fie-căruia, de acolo isvoresce pacea, şi din pace vine cuvêntul, şi cuvêntul va fi mântuirea omuluĭ. Eĭ cerea să fie profesorĭ şi să fie cât de mulţĭ, numaĭ să nu fie cu urîte nĕravurĭ şi să nu dea pildă urîtă de vrajbă şi de nerecunoscinţă.

Eĭ ḑicea, că destulă vrajbă e între Rumânĭ pricina religie; să nu se maĭ aţîţe între dînşiĭ şi zavistia. Dar D. Maiorescu este om 'nalt, om învĕţat, om ca acela, şi are alt-fel de pricopsélă.

D. Maiorescu găsesce pe profesorĭ neînvĕţaţĭ, şi apoĭ laudă Eforia scólelor. Fala şi lauda Eforieĭ este alegerea profesorilor şi înaintarea tinerimeĭ, şi acéstă laudă a meritat'o Eforia în public dupe doveḑile ce s'aŭ dat, şi lauda D-luĭ Maiorescu va sci Eforia să o preţuiască cât atârnă, şi ce batjocură este. Profesoriĭ defăĭmaţĭ de D-luĭ aŭ dat némuluĭ: Filosofia luĭ Ainecţie, Pregătire pentru cunoscinţa de Dumneḑeŭ, Istoria sfântă, Cursul dreptuluĭ roman şi criminal, Geometria luĭ Lejandru, o retorică, o geografie, o gramatică, aritmetica, catechism, Istoria universală şi a patrieĭ, o mitologie, metodul Lancastrian şi altele pentru scolĭ; iar pentru cele din afară, mérgă D-luĭ la o librărie să întrebe ce cărţĭ românescĭ se află? şi acestea cele maĭ multe sunt de profesorĭ.

D. Maiorescu însă nu defaĭmă pe toţĭ profesoriĭ, pentru că ca un împărat iseălit cu slove marĭ, se milostivesce a lăuda pe D. Aaron, că scrie uşor, şi pe D. directorul; pare că nu sunt destule scrierile şi ostenelile D-lor, bunele cugetărĭ şi sentimentele ce aŭ, ca să'ĭ recomande înaintea stăpânireĭ şi a publiculuĭ ce scie să'ĭ cinstéscă.

Aceştĭ bărbaţĭ sciŭ să se gândéscă, că o ast-fel de laudă întemeiată pe ocara a tot némuluĭ şi a tutulor camaraḑilor este o ocară pentru D-lor din cele maĭ obrasnice.

D. Maiorescu vorbesce de poesie şi de poeţĭ, vorbesce de stil şi de sintaxe; se iscălesce profesor de stil naţional.—S'aducem de pildă cele d'ântêiŭ rînduri ale scrisóreĭ D-luĭ, prin care a debutat atât de cinstit, de frumos şi de voĭnicesce.

«N'am cuvinte să'ţĭ descoper bucuria de care a fost pătrunsă inima mea şi care se re-«noesce de câte orĭ apuc la mână acele foĭ. Citesc „Fóia literară“ cu cea maĭ mare bă-«gare de sémă, mĕ opintesc în multe locurĭ.—Şi în mijlocul bucurieĭ oftez.— Unde e la «noĭ căldura şi focul?—Unde naţionălimea şi patrioţimea? ş.c.l...»

Profesorul de stil nu începe cu *n'am cuvinte* şi cu exlamaţiĭ răscăcărându-se ca un tilegraf (pentru că atuncĭ şi ţiganul îl întrébă: décă ne naĭ puterinţa la ce maĭ chichirezĭ gâlcéva?) Pe urmă *cuvintele*, nicĭ în stil curat, nicĭ în stil figurat nu se potrivea atât la întâmplarea acésta, ca să descopere, pentru că bucuria D-luĭ Maiorescu nu este un apocalips. Putea ḑice: n'am cuvinte să'ţĭ arĕt, să'ţĭ descriŭ, să'ţĭ exprim, să'ţĭ povestesc... bucuria, iar nu să'ţĭ descoper bucuria.

«De care a fost pătrunsa inima mea» profesorul de stil învĕţă pe scolarĭ la ast-fel de întâmplărĭ să nu pue duoĕ articole: pătrunsa şi inima.

«Apuc la mână» pe Rumânie va să ḑică când un viclén, séŭ un pânditor ămblă dupe ceva şi'l apucă la mână, şi D. Maiorescu nu cred să fi înţeles acésta, pentru că vorbesce de cititul unor foĭ; aşĭa putea ḑice: de câte orĭ iaŭ în mână, séŭ şi apuc în mână acele foĭ.

«Mĕ opintesc în multe locurĭ». Nicĭ o icóna n'a arĕtat o caricatură maĭ vie de cât caricatura ce 'şĭ face D. Maiorescu şi se păcălesce singur: ia închipuiţi'l cu nisce foĭ în mână, opintindu-se mereŭ, gâfâind şi apoĭ oftând în mijlocul bucurieĭ de opintelĭ. Op! o-dată D-le Maiorescu; nu te lăsa, s'altă dată, Oop, şi pe urmă ah!—Să lăsăm caricatura la o parte, sá vorbim de stil; opintirea este o ḑicere ce póte sta în dicţionar ca multe altele de care ruşinea 'şĭ astupă urechile, dar profesorul de stil se cam feresce de ele, şi de nu s'a ferit D. Maiorescu, eŭ 'l-aş sfătui să nu se prea opintéscă des, că dracu n'are de lucru.

«Unde e căldura şi focul?» Ce 'mĭ e una ce 'mĭ e alta, căcĭ aci nu e vorba să trateze D. Maiorescu de fisică, séŭ să aréte deosebirea a duoĕ sinonime, şi să aréte, că noĭ suntem

maĭ recĭ, maĭ mişeĭ, maĭ ticăloşĭ de cât ardeleniĭ. Aşĭa dar, în locul foculuĭ putea pune altă ḑicere, ca să dea o varietâte icóneĭ, putea ḑice: unde e căldura şi buna judecată, séŭ căldura şi bărbăţia, séŭ căldura şi iscusinţa, ş. c. l.

«Unde e naţionălimea şi patrioţimea?» iar duoĕ sinonime; însă cu totul deosebite de naţionalitate şi patriotism, care nu 'ĭ-aŭ plăcut D-luĭ Maiorescu, ca să fie de un stil maĭ adânc.

Un stil ca al D-luĭ Malorescu, în ḑiua de astăḑĭ nu'l întrebuinţéză cine-va nicĭ când vorbesce orĭ cât de răpede, ne cum când scrie şi se chibzuesce, şi maĭ şterge şi maĭ adaogă. Atâtea greşelĭ şi de limbă şi de gândire nu pote găsi cine-va nicĭ în deprinderea unuĭ scolar ce începe. Dar o să ḑică, că póte nu scie încă românesce, dar când o învĕţa, atuncĭ să vedeţĭ. Putea scri şi nemţesce şi latinesce, şi de ar fi scris tot cu capul ăsta plin de creerĭ, tot ast-fel de greşalĭ era să vaḑă cine-va: era să vaḑă numaĭ vorbele prefăcute, dar tot *n'am cuvinte*, tot *opintélă* şi *oftărĭ*, tot *foc* şi *căldură*, tot *naţionalime* şi *patrioţime*, tot *unde aceea? unde e cea-altă?*

Când Eforia scólelor, dupe acea scrisóre a D-luĭ, 'ĭ-ar trimite o dojană, că nu i se cuvinea, ca slujbaş politic plătit din visteria Statuluĭ, să facă o ast-fel de diatribă unor ómenĭ ce 'l-aŭ primit cu braţe deschise şi 'l-aŭ pus în slujbă, 'ĭ-aŭ încredinţat o ast-fel de sarcină, şi 'ĭ-aŭ dat atâtea frumóse şi nobile titlurĭ: «inspector al scóleĭ centrale din Craiova, profesor de istorie şi de stil naţional»; când 'ĭ-ar face o ast-fel de dojană, capul D-luĭ cel cu mulţĭ creerĭ este în stare să se socotéscă că s'a făcut şi mucenic pentru dreptate şi adevĕr.

Ast-fel de ideĭ strică pe ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ, pentru că vĕd cruciş lucrurile. A pătimit şi răbdat Mântuitorul nostru pentru adevĕr, dar el n'a ocărît lumea, el a povĕţuit'o şi 'ĭ a arĕtat calea mântuireĭ. Aŭ suferit apostoliĭ şi mucenicĭĭ, dar aceştia nu aŭ batjocorit némurile, ci le-aŭ luminat şi le-aŭ încuragiat a se lumina. Care sunt poveţele cele bune ale D-luĭ Maiorescu? Care e pilda de bună vieţuire? Care e sporul şi rodul ce a făcut? Carĭ 'i sunt cărţile cu care a înzestrat literatura nóstră? Aşa numaĭ să s'apuce cine-va a ocărî lumea, şi pe urmă să ḑică, că am pătimit pentru dreptate! Ce face tâlharul decât pentru că 'şĭ găsesce óre-care dreptate că este sĕrac, séŭ că a suferit de la ómenĭ, ese în codru, ca să se îmbogăţéscă, séŭ să'şĭ rĕsbune? 'L prind, 'l pedepsesc, dar tâlharul nu e mucenic.—Ce face hoţul, decât pentru că lenea 'l face ticălos şi din ticăloşie începe a le zavistui ale altuia, merge să fure, desvinovĕţindu-se în sine, că n'are cum trăi? îl prind şi 'ĭ pildueso faptele, dar hoţul nu e mucenic, pentru că a sufefit dupe faptele luĭ. Cum dar hoţul ne fură averea, şi tâlharul ne jăfuesce casa (Dumneḑeŭ scie ce cuvinte or fi avênd) pravila iĭ pedepsesce; pentru ce acela care ne fură cinstea, ne jăfuesce numele cel bun şi ne omóră orĭ-ce rĕsplătire în opinia lumeĭ celeĭ luminate şi fraţilor noştri, fără să se facă vre un bine, pedepsindu'l pravila, să ḑică, că e mucenic pentru adevĕr?

D. Maiorescu se miră şi plânge cu vulpea d'impreună vĕḑênd, dupe vêrful Carpaţilor până în Dunăre, o mască fără creerĭ. Dar eŭ am un obiceiŭ cu totul împotrivă; aşĭa m'a lăsat pe mine cine m'a lăsat, să nu mĕ mir când vĕd mască fără creerĭ, ci să mĕ minunez când vĕd capete fără creerĭ; capete care când ocăresc şi batjocuresc lumea coborîndu-se până la minciună, se cred apoĭ şi mucenicĭ pentru adevĕr!

Sunt ómenĭ cărora, dupe ḑisa de obşte, le lipsesce o dógă, adică cercul minţeĭ nu le póte strînge capul din pricina lipseĭ uneĭ dóge. D-luĭ Maiorescu eŭ nu cred că trebue să'ĭ lipséscă, dar ce e adevĕrul 'ĭ prisosesce o dógă, şi prin urmare butoiul neavênd cerc pe

mĕsura numĕruluĭ dógelor, rĕmâne în vecĭ odorogit. Vremea, experienţa, róderea între ómenĭ, décă 'ĭ-ar róde într'o ḑi acea dógă de prisos, póte într'acea ḑi să se facă om folcsitor şi să véḑă şi singur cât de mulţĭ creerĭ a avut când a scris acea scrisóre.»

*

Nemulţămiţĭ numaĭ cu rĕspunsurile la critică, publicate prin jurnale, profesoriĭ din Bucurescĭ pretind Eforieĭ scólelor ca ea să impună luĭ Ioan Maiorescu obligaţiunea de a se combate însu-şĭ, chiar în colónele aceluĭ jurnal din Braşov, în care publicase critica.

Eată declaraţiunea ce corpul didactic cere ca să publice Ioan Maiorescu în „Fóia literară :"

«De curênd venit în ţéra românéscă şi isolat de societate, n'am avut prilej d'ântêiaşĭ dată a cunósce de aprópe acéstă ţéră, cum şi corpul profesoral ; cu tóte acestea, am fost dat părerea mea despre amênduoĕ aceste puncturĭ printr'un articol tipărit în No. 16 al *„Foi literare"* după nisce intipărirĭ neîntemeiate pe starea lucrurilor. Acum dar după ideile maĭ lămurite şi maĭ temeĭnice ce am luat prin conversaţie şi cercetare de aprópe a lucrurilor încredinţându-mĕ, că cuvintele coprinse în acel articol sunt cu totul împotriva fiinţeĭ adevĕruluĭ, le mărturisesc prin acésta isvorîte din nisce impresiĭ grăbite şi prin urmare greşite.»

I. Maiorescu.

Asemenea declaraţiunea o avem în minuta de redacţiune şi o facsimilăm aci. (Veḑĭ facsimilea alăturată).

*

Prigonitul profesor n'are de ales între greaua situaţiune ce se făcea familieĭ séle prin isgonirea luĭ din corpul didactic şi între obligaţiunea de a se *desḑice.* El subscrie cu inima indignată, apoĭ scrie Eforieĭ :

«Articolul acela ce mi s'a propus, ca unul în care se învoesce corpul profesoral, că este destul spre a i se restatornici cinstea, s'a trămis la „Fóia literară" ca să 'l tipăréscă.

Acum de vreme ce corpul profesoral este mulţămit, şi de vreme ce articolul meŭ din „Fóia literară" No. 16, se retractéză cu totul, rog cu cea maĭ adâncă supunere pe cinstita Eforie ; că se bine-voéscă, a mĕ sloboḑi să mĕ întorc la postul meŭ, că fiind aprópe examenele, să pot pregăti pe scolarĭ la acest sfêrşit. Afară de aceea, rog pe cinstita Eforie ca să bine-voiască a gândi, că eŭ nu maĭ sunt în starea de a putea cheltui a casă cu familia şi deosebit şi aicĭ în Bucurescĭ.

Al cinstiteĭ Eforiĭ prea plecată slugă, *I. Maiorescu.*

Eforia, în Iunie 7, în urma declaraţieĭ de sus, închee jurnalul No. 503, în care Poenaru nu semnéză, în coprinderea nemilostivă următóre :

Jurnal

«In „Fóia literară" din Braşov, vĕḑêndu-se un articol scris de D. Ioan Maiorescu, cu totul defăĭmător corpuluĭ profesoral, arĕtându-se şi D-niĭ profesorĭ aĭ colegiuluĭ cu reclamaţie în potriva aceluĭ articol, Eforia a oprit îndată pe D. Maiorescu din slujba de inspector şi de profesor al scóleĭ centrale din Craiova, şi l'a chiămat aicĭ să dea rĕspuns pentru acésta a sa netrebnică urmare.

La întrebarea ce s'a făcut numituluĭ, să aréte pe ce temeiurĭ 'şĭ-a reḑemat defăimarea

Și iată cinstea în țara românească
și izolarea de [illegible] din [illegible] a [illegible] și a [illegible]
țară [illegible] și [illegible] și [illegible];
și [illegible] [illegible] și [illegible]
[illegible] și [illegible] [illegible]
[illegible] și [illegible] [illegible]
[illegible] și [illegible]

ce face profesorilor, nu numaĭ că numitul n'a avut nicĭ un cuvênt a da pentru acésta, ci cunoscêndu'şĭ singur greşéla, a mărturisit, că pe ceĭ maĭ mulţĭ profesorĭ nu 'ĭ-a cunoscut, şi prin urmare părerea ce a dat pentru dênşiĭ a fost o idee înşelată.

Venindu'şĭ ast-fel în cunoscinţă D. Maiorescu, şi năzuind cu rugăciunĭ atât către Eforie, cât şi către D-niĭ profesorĭ, spre a i se ierta acéstă greşélă, a dat şi în scris cu mărturisire de înşelăciunea în care s'a aflat şi cu încredinţare, că de acum înainte nu se va maĭ abate din buna cuviinţă şi nu se va maĭ aluneca cu scrierea în părері deşérte.

Dupe acéstă încredinţare a D-luĭ Maiorescu, Eforia nădăjduind că numitul 'şĭ va veni în cunoscinţă, îl primesce iarăşĭ profesor şi inspector la scóla din Craiova, iar pentru léfa sa pe câtă vreme s'a aflat depărtat din postul sĕŭ, se hotărésce ca léfa de profesor pe luna Maiŭ să rĕmână în casa scólelor, iar léfa de inspector pe acéstă lună să se dea D-luĭ Dimitrie Serghiade, care a împlinit acéstă slujbă în locul D-luĭ Maiorescu.»

(Semnaţĭ): *A. Filipescu, Ştirbeiŭ, Nicolae Picolo.*

Ast-fel se termină conflictul de la 1838. Eforia şi profesoriĭ de la acea dată 'şĭ făcură dreptate în contra criticeĭ în mare parte întemeiată a luĭ Ioan Maiorescu. El n'a putut striga: *„E pur şi muove!“*

In zadar, protestéză majoritatea contra ideeĭ; în zadar forţa brutală o smulge din calea sa, că din noŭ încolţesce şi se desvoltă şi 'şĭ dă până în fine ródele séle. Negreşit, în isbirea acésta de curente, de direcţiunĭ, se comit erorĭ, se fac nedreptăţĭ; dér tóte acelea, timpul le ostoiesce şi le face uĭtate, iar omenirea face un pas înainte.

*

Important este anul 1838 şi în privinţa bibliografică.

In ramura didactică să memorăm un însemnat decret domnesc din Moldova, cu No. 49, din 15 Octombre 1838.

Domnitorul ordonă Epitrop. şcólelor cele ce urméză, pentru pregătirea cărţilor didactice:

«Avênd în vedere că acea ce maĭ întâĭ de tóte póte îndemna întinderea luminelor învĕţătureĭ, este a se tâlmăci în limba patrieĭ cărţĭ folositóre şi maĭ ales de acele ce ajutoréză îmbunătăţirĭ moralicescĭ şi materialniceĭ buneĭ petrecere, şi privind cu părere de rĕŭ, că mulţĭ din aceĭ ce se folosesc de principiile buneĭ creşcerĭ întrebuinţéză vremea lor şi destoinicia la tâlmăcirea de cărţĭ, care în cea maĭ mare parte nu sunt de nicĭ un folos. Am socotit de neapărat a propune Epitr. şcólelor că alergând în fie-care an, un numĕr de elevĭ, ce vor fi maĭ învĕţaţĭ, să-ĭ îndatoréscă de a tâlmăci cărţĭ folositóre pe care însuşĭ Epitr. le-ar orândui, păstrându-se ca apoĭ dupe acésta a face rĕsplătire aceluĭ ce va respunde cu siguranţă uneĭ asemenea chiămărĭ».

L. S.

In consecinţa Decretuluĭ de sus, tinerii Iancu Canta, C. Strat, Alex. şi Gr. Romalos, C. Jean, Th. Codrescu, N. Măcărescu, ... M. Filipescu declară comit. acad. la 1 Decembre 1839, că vor traduce, întruniţĭ în *Societate literară*, până la viitorul examen, cartea intitulată: *Galeria morală de Ségur*, 2 tom. şi *Abrégé du voyage du jeune Anacharsis.* Spre a se tipări în folosul învĕţătureĭ publice *).

*) Dosar No. 21 curent Arch. Stat. pag. 28.

La 1 Martie 1838 G. Asaki raportéză Epitr. că aŭ şi pus în tipar gramatica limbeĭ latine alcătuită de Şulgerul B. Paulini, de şi acéstă carte n'a avut prealabila aprobare, dar din causă de urgenţă, aŭ tipărit'o în 400 exemplare.

Ión Albineţ, candidat de profesor, dupe povăţuirea comit. academic a prelucrat din nemţesce: *Macroviotica, séŭ regule pentru păstrarea sănătăţeĭ şi prelungirea vieţeĭ.* Comitetul academic o dă în cercetarea D-ruluĭ P. Câmpénu şi Epitropia s'abonéză la 25 exemplare *„spre încurajisirea celor-l-alţĭ tineri către asemenea îndeletniciri"*.
(Canta logof., N. Şuţu).

La 22 Maiŭ 1838. Dimitrie Asaki, care de la finele anuluĭ 1837 este provisoriŭ profesorul claseĭ de desemn liniar şi de arhitectură la Academie arétă, că a compus un mic manual pentru acesta, cum şi a tradus o Geografie elementară.

La 15 Octombre 1838 îşĭ propune Comis. Flechtenmacher, jurisconsultul Moldoveĭ să tipăréscă o carte de legĭ, la care Epitr. s'abonéză cu 10 exemplare.

Epitropia (Canta logof., N. Şuţu, Gr. Ghica hatm.) în 12 August 1838, prin anafora la Domnitoriŭ cere plata a 4.500 leĭ pentru tipărirea făcută anteriormente a opereĭ în 3 tomurĭ pentru învĕţarea limbeĭ latine, suma ce Domnitorul nu încuviinţa-se în 30 Aprilie trecut. Şi de astă dată Domnitorul întârţie a da aprobarea pe care n'o acordă de cât la 9 Noembre 1838. *)

Domnitorul asupra anaforaleĭ Epitropieĭ, No. 111 din Noembre 1838, aŭ aprobat acum tipărirea cărţeĭ scolastice: *Christomatia*, în treĭ tomurĭ de stolnicul şi profesorul Drăghinicĭ, s'a dat şi un ajutor de 400 leĭ autoruluĭ.

Comitetul central cu adresa către Epitropia scólelor No. 134 din 26 Aprilie 1838, comunică cererea Protosinghelului Ghermano către comitet, şi copie dupe adresa comisieĭ privighetóre asupra cărţilor de citit în principatul Moldoveĭ din 24 Decembre 1834, cu No. 67, prin care acéstă comisiune scrie Ieromonahul G. Vidra, că Cronica Românilór de Şincaĭ, trimisă la ţenzura cu jalba S-ţieĭ Sale către Domnitor, s'aŭ cercetat de ţenzură şi ea învoesce tipărirea. Domnitorul însă a maĭ adaos în resoluţiune, că dupe citirea de către ţensură şi să trimită Epitropieĭ scólelor, spre maĭ departe lucrare.
La 5 Martie 1838, Ghermano cere ajutor de tipărire dupe ce aŭ imprimat un numĕr de cóle. Comitetul central scrie prin adresa No. 134, către Epitropie: *Să se facă cuviinciósa înlesnire pentru tipărirea numiteĭ cărţĭ, ca un lucru ce este folositor* **).

In 1838, Epitropia aprobă abonarea la 100 exemplare (400 leĭ) din cartea didactică aprobată: „Geografia Moldoveĭ de elevul Pitar Popescu Scriban ***).

In «Albina românéscă» No. 83 din 1838, Flechtenmacher, jurisconsultul, anunţă că va tipări un codice în limba românéscă, «culegere din legile Impĕratuluĭ Justinian, a luĭ Armenopolo şi din Vasilicali, în 4 tomurĭ gróse la tipografia Mitropolieĭ.»

---

*) Dosar No. 25 Arch. Stat.
**) Dosar No. 21, pag. 133—135, arch. Statuluĭ.
***) Dos. No. 21, arch. Statuluĭ.

No. 86, «Albina românéscă» din 1838, anunţă apariţiunea ediţieĭ a II-a codicilor criminale ale Moldoveĭ. Tot la acéstă dată jurisconsulatul Statuluĭ, Damaschin Boginca, publică programa uneĭ cărţĭ ce promite a tipări cu titlul: *Invĕţătura legilor romane şi ale Vasilicalelor.*

«Albina românéscă» No. 65 din 30 August 1838.

La pagina 227 anunţă că, Principele N. Suţu, 'i a comunicat o broşură francesă scrisă de el cu titlul *Idee asupra pricinilor neîndemânăreĭ şi a stagnaţiuneĭ negoţuluĭ şi asupra lipseĭ industrióse a Moldoveĭ.*»

In Decembre 1838, adjutantul domnesc, M. Kogălniceanu şi Căminarul C. Negruţi, deschid prenumeraţiune pentru publicarea operilor întregĭ ale luĭ D. Cantemir, în 9 tomurĭ. Din care al 9-lea va coprinde operile luĭ Antioch Cantemir.

In anexă se póte vedea cum anunţă «Albina românéscă» No. 99, acéstă întreprindere.

M. Cogălniceanu, adjutantul domnesc, tipăresce tomul I al Istorieĭ principatelor în limba francesă. No. 43 al «Albineĭ românescĭ», publică acéstă scire şi adaogă a spune, că un elev al Academieĭ sub povĕţuirea autoruluĭ, va traduce acéstă carte şi în românesce. Nu scim décă acéstă traducere s'a realisat.

In «Albina românéscă» No. 63, dă séma despre traducerea Henriadeĭ luĭ Voltaire, făcute în versurĭ de Comisul Pogor. Asaki ḑice: «Limba românéscă, ale căreĭ forme aplicătóre şi armonia o fac potrivită pentru poesie s'a fost practisit până acum în compunerile cele uşóre, astăḑĭ însă musa a întrebuinţat al eĭ organ pentru a ne da o poemă epică încât ne a învrednicit slăvita Henriadă a luĭ Voltaire... Insărcinarea este grea pentru fie-care limbă cultivată, ea trebue să fie maĭ mult pentru a nóstră, în cât meritul nemurireĭ va fi deplin dator sîrguinţeĭ şi dibăcieĭ traducĕtoruluĭ.»

Cartea s'a tipărit la Bucurescĭ la tipografia luĭ Eliad.

La tipărire, I. Eliad, 'şĭ a permis unele modificărĭ în versurĭ. Acésta a dat nascere la nemulţămire din partea luĭ Pogor şi la ceva polemică. Eliad se justifică în «Curierul român» No. 149 din 27 Septembre 1839.

«In anul 1837 *) m'am dus la Iaşĭ, acolo D. Spatar Pogor, 'mi-a dat Henriada ca să o tipăresc; 'mĭ a ḑis din gură prietenesce, că unde 'mi se va părea versificaţia neîngrijită, să nu o trec cu vederea, ci să mĕ uit ca un prietin; viind la Bucurescĭ, D-luĭ, prin o scrisóre 'mĭ a maĭ repetat ceea ce 'mĭ a ḑis din gura luĭ la Iaşĭ. Eŭ am creḑut, şi când se începu tiparul, 'mĭ am socotit drept datorie a confrunta traducţia cu originalul, a jertfi vremea întru cercetare, căcĭ maĭ lesne 'mĭ era să daŭ manuscriptul pe mâna tipografilor, şi eŭ să 'mĭ caut treburile mele.»

I. Eliad.»

Maĭ departe acésta se póte urmări în Curierul...

«Albina românéscă» No. 88 din 1838, anunţă că Logofĕtul cavaler C. Conachi, prin indemn, fiind începĕtor lucruluĭ Henriadeĭ în limba românéscă, a depus un numĕr de exemplare ale acesteĭ cărţĭ, la librăria Alex. Emanoil.

---

*) Veḑĭ „Curierul" din 1838.

Eacă versurile-jalbă cu care Pogor oferi bibliotecei Academice din Iași, exemplarele datorite din Henriada *) :

Către cinstita Epitropie a scólelor din Principatul Moldoveĭ

Fruntea rodurilor séle, lucrătorul de pământ
Cu dragoste o aduc prinos la pristolul sfânt,
Nu că ceruluĭ de dênsul vre-o trebuință 'ĭ-ar fi
Séŭ că pârga peritóre mărimea 'ĭ-ar măguli,
Nesecat isvor de bine, și a tóte dătător
Ce-ĭ rămâne să aștepte de la omul muritor ?
Dar acesta, de-atât bine vĕḑêndu-se 'mbelșugat
Și pătruns de îndurarea Pronieĭ ce 'i l'aŭ dat,
A séle dintr'ale séle ca la dênsa aducênd,
El pe sineșĭ măgulesce, altuĭ om bine făcênd.
La oltarul poleiriĭ patrieĭ, cel priincios,
Din privigherile mele aducênd și eŭ prinos,
Fac tot aceea ce face orĭ și care lucrător :
Mĕ arĕt că nu-s cu totul numaĭ troĭnic șeḑĕtor.
Nu-ĭ pe bunĕtate jĕrfeĭ în primire vr'un ales :
Lucrătorul duce rodurĭ așĭa precum le-aŭ cules.
Ear rîvna luĭ prețuită, se primesc precum le-aŭ dat ;
Decĭ și eŭ 'mĭ-aduc lucrul... prost, precum l'am înjghebat.
De și fórte mic folosul ce din talentul meŭ scot,
Nu'l îngrop în pământ însă, ci fac cu dênsul ce pot.
De vor urma mulțĭ ca mine, se va face mult folos,
Căcĭ din picăturĭ s'adună orĭ-care isvor frumos.
Din tradusa *Henriadă* șése cărțuliĭ aduc
Dorind între scriitoriĭ moldovenĭ vr'un loc s'apuc,
Prin păstrarea 'n bibliotecĭ acesteĭ slabĭ tălmăcirĭ
A cărțeĭ ce 'n *Epopeie* fulgeră cu strălucirĭ.

Al cărțeĭ tălmăcitor,
Comis Vasile Pogor.

1838, Iulie. Medelnicerul Al. Vasiliu, traduce romanul luĭ Florian : Gonsalf de Cordova.

1838, Iulie. Prima hartă a Europeĭ cu litere române, gravată de Partenie Antoniu, subt direcțiunea luĭ Asaki, la insitutul Albineĭ.

Din acest an este și planiglobul litografiat la Bucurescĭ. Eforia l'a impus în scóle cu circulara din 1838 Ianuarie, către profesorĭ.

«Pe lîngă acésta, se trimite și acest planiglob românesc, ca să fie în trebuința aceleĭ scóle, și pentru prețul luĭ ce este duoĭ sfanțĭ, te veĭ adresa Dumné-ta către magistratul aceluĭ oraș, spre a se rĕspunde de acolo, ca pentru un lucru ce se atinge de obiectele ce sunt de

*) Art. luĭ V. A. Urechiă din convorbirile pe 1889.

neapărată trebuinţă la acea scólă, şi baniĭ îĭ veĭ trimite în cancelarie. Iar când vre-unul din scolarĭ va avea trebuinţă de un asemenea planiglob, pe séma sa, atuncĭ veĭ insciinţa Dumné-ta ca să se maĭ trimită şi alte planigloburĭ.

«Albina românéscă» No. 26 de la 31 Martie, publică apelul luĭ Vaillant din Bucurescĭ pentru dicţionarul sĕŭ românesc.

Dăm în anexă apelul acestuĭ scriitor, amintind aci, că Epitropia scólelor din Iaşĭ cu anaforaoa No. 60 din 8 Maiŭ 1838, la indemnul hatmanuluĭ Villara din Bucurescĭ, s'a abonat la 12 exemplare din dicţionarul luĭ Vaillant. (Veḑĭ Dosarul No. 135, Archiva Statuluĭ).

Acest abonament se face dupe referatul luĭ G. Asaki, cu No. 31.

Epitropia încuraja publicaţiunea de cărţĭ prin abonamente cu aprobarea Domnitoruluĭ. Aşĭa, în Septembre 1838, a subscris 5 exemplare a câte 10 leĭ unul la cartea «Hygiea séŭ regulele pentru păstrarea sănĕtăţeĭ,» tradusă din limba germană de elevul Academieĭ Ioan Albineţ.

La institutul «Albineĭ» apare în 1838, un atlas geografic românesc cu 8 hărţĭ.

*

Jurnalistica română, precum am putut vedea din multe acte anterior citate, s'aŭ adaos în 1838.

«Albina românéscă» anunţă că de anul noŭ 1839, va apare în format maĭ mare şi cu un foileton menit literatureĭ, artelor şi comerciuluĭ. *)

La 1 Ianuarie apare în Bucurescĭ *România* în 4⁰, de A. Aaron şi George Hill. «Albina românéscă» No. 8 din 1838, salută acest noŭ organ.

La 1 Ianuarie 1838, apare Fóia literară în Braşov. In suplimentul «Albineĭ romănescĭ» No. 19 din 6 Martie 1838, Asaki vestind apariţiunea acesteĭ foĭ, ḑice că este de mângâiere pentru cultivarea românilor din Ardeal.

La Iaşĭ continuă Fóia oficială ca şi la Bucurescĭ.

La Braşov continuă Fóia de Duminecă.

La pagina 54 se publică corespondenţa între Ţipariu şi Bariţiu asupra limbeĭ.

Importante sunt corespondenţele tipărite în fóia braşovéná pe 1838, semnată de Căminarul C. Negruţi şi Ión I. Eliad. Sunt studiĭ minunate despre limba românéscă **). In acéstă fóe s'aŭ publicat judiţióse articole despre slavonismiĭ din limbă. (Pag. 106 ***).

La 2 Iulie 1838, Fóia literară se transformă în „Fóia pentru minte, inimă şi literatură", începênd cu o nouă serie cu No. 1. Dăm în anexă articolul explicând acéstă schimbare.

---

*) «Albina românéscă» No. 96 din 4 Decembre 1838.

**) Dăm în anexă aceste treĭ importante articole despre limbă cu titlul: «Corespondenţa între duoĭ românĭ».

***) In No. 26, (t. I, pag. 106) al fóeĭ din 1838, Bariţiŭ combate prea exageratul purism al limbeĭ ḑicênd: «pentru Dumneḑeŭ D-lor, eŭ vĕ rog, aşa sĭ trăiţĭ, astêmpĕraţi-vĕ puţin că nu e vreme la tóte de odată. Să nu stricăm ḑidul vechiŭ până nu avem materialurĭ bune şi sănĕtóse pentru altul noŭ». Doctorul Vasici, susţine lepĕdarea slavonismuluĭ în 1839.

Fóia pentru minte etc. publică : Reflecţiĭ asupra ortografieĭ de profesorul Ţiparu (Pag. 12, 20 şi 27).

In No. 24 din 10 Decembre 1838, publică frumosul articol al luĭ C. Negruţi : «Cum am învĕţat românesce». ('L anexăm aicĭ).

Fóia braşovénă publică cele d'întâiŭ hrisóve, relative la scólele românescĭ din Braşov, cum şi acele cu referinţă la istoria românilor din principate. V. Popp a publicat hrisovul de la Şerban VV. 7.189. Maiŭ 5, (pag. 101).

In No. 24 şi 25 din 1838, Ión Maiorescu intervine în polemica despre ortografia românéscă.

Din lucările publicate în «Fóia pentru minte», nu putem trece cu vederea cele relative la limbă, maĭ ales articolele despre scrierea românéscă cu litere. De la 1838, în Braşov şi de la «Curierul de ambe sexe», putem ḑice, că datéză lucrarea minunată de îndreptare a grafieĭ românescĭ spre alfabetul latin.

Dăm în anexă unul din articoliĭ de acéstă natură, din No. 10 al «Fóeĭ pentru minte.»

*

In direcţiunea cultureĭ generale vom aminti despre înfiinţarea tipografieĭ colegiuluĭ pentru înlesnirea tipărireĭ cărţilor didactice.

Biblioteca S-tuluĭ Sava şi aceea de la Academia din Iaşĭ iaŭ mare avênt.

Mihail Sturdza Domnul Moldoveĭ la 8 Noembre 1838, de ḑiua sa onomastică, provocat de o cuvêntare a luĭ G. Sĕulescu, donéză biblioteceĭ din Iaşĭ 600 de opere alese, care constituesc aprópe primul fond al biblioteceĭ *).

Popescu Scriban înainte de a pleca ca bursier pentru theologie în Rusia, încă a donat biblioteceĭ 300 volume.

Biblioteca de la S-tul Sava se deschide pentru public la începutul luneĭ Iulie 1838.

Anunţând acésta deschidere, jurnalul *Romania* ḑice : «Acéstă bibliotecă se alcătuesce parte din cărţile aflate la S-ta Mitropolie, parte din cele cumpĕrate. Doritoriĭ pot alege cărţĭ (de o-dată franceze) din catalog, şi în tóte ḑilele la ceasurĭ hotărîte în care pot aicea petrece cu citirea lor, precum şi a gazeteĭ.»

Cabinetele cu colecţiunĭ de matematică, fisică şi mecanică de la S-tu Sava şi Iaşĭ, încă sporesc prin cumpĕrările făcute de Petru Poenaru. Nu staŭ pe loc nicĭ colecţiunile de la Iaşĭ.

*

Eată principalele opere carĭ aŭ maĭ vĕḑut lumina ḑileĭ pênĕ în 1838 :

Mica geografie a Dacieĭ, Moldoveĭ şi Tĕreĭ românescĭ, prelucrată de V. Popescu Scriban, (Iaşĭ).

Aperçu sur les causes de la gêne et de la stagnation du commerce, et sur les besoins industriels *de la Moldavie.* Prince N. Sutzo, (Iaşĭ).

Catihisis séŭ învĕţătura în scurt pentru christianitate, alcătuit de un rîvnitor al dogmelor christianescĭ, (Iaşĭ).

---

*) «Albina românéscă» pe 1838, pag. 363.

Catihisis, séŭ învĕţăturĭ de căpetenie ale bisericeĭ rĕsăritene, (Iaşĭ).

Elemente de matematică, partea III, geometria elementară, (Iaşĭ).

Cuvênt rostit în 9 Octombre 1838, de Dr. P. M. Câmpeanu în sala Academieĭ, (Iaşĭ).

Teatron politicon, alcătuit maĭ întêiŭ în limba latinéscă, apoĭ tălmăcit în cea grecéscă vorbitóre de N. Mavrocordat, tradusă în românesce de Gr. Pleşoianu, (Buzĕŭ).

Macroviotica séŭ regule pentru păstrarea sănêtăţeĭ şi prelungirea vieţeĭ, traducere din germana de Ion T. Albineţ, (Iaşĭ).

Istoria Ghenoveveĭ de Brabant, traducere din franţuzesce de G. Pleşoianu, (Buc.).

Henriada de Voltaire, traducere de Comisul V. Pogor, (Bucurescĭ).

Manual I de silabism,
Manual II de rugăciunĭ,
Manual III de învĕţăturĭ, trase din scripturĭ,
} Ediţia Eforieĭ reproduse şi în tabelele de perete, (Bucurescĭ).

Tragedia luĭ Brutus, prelucrată în poesie în românesce din franţuzesce de Pitarul V. Popescu Scriban.

Bibliotecă începĕtóre a tinerilor No. 2, de Ierodiaconul Ionisie Romano (Buzĕŭ).

Istoria tênĕruluĭ Enric de Eisenfels traducere din franţ. de Th. Codrescu, (Iaşĭ).

Filosofice şi politice prin fabule învĕţăturĭ morale, întocmite de D. Ţichendeal, (Bucurescĭ).

Condica criminală, a II-a ediţie, (Iaşĭ).

Disertaţie despre tipografiile române în Transilvania şi în ţĕrile învecinate, de V. Pop, (Sibiŭ).

Relaţie istorică asupra scólelor naţionale în Moldova de la a lor restatornicire, (1828—1838), înfăţoşată la examenul din 3 Iulie 1838, de G. Asaki, (Iaşĭ).

Catechis séŭ învĕţăturĭ de căpetenie cu litere latine. Singel Neofit Scriban, (Iaşĭ).

Norma, operetă de Felice Romani, prelucrată de Gh. Assaky, (Iaşĭ).

Poesiĭ de Gr. Alexandrescu, (Bucurescĭ).

Teatru politic, Grigore Pleşoianu, (Iaşĭ).

Marino Faliero de Byron, Eliad, (Bucurescĭ).

Copilul perdut şi licuriciul, roman-morale de Gr. Pleşoianu, (Bucurescĭ).

Inceputul, înaintarea şi scăderea idolatrieĭ, traducere din limba francesă de N. Apolonie, (Bucurescĭ).

Elemente de matematică partea III şi geometria de G. Assaki, (Iaşĭ).

Omer, rapsodia III-VI, traducere de C. Aristia, (Bucurescĭ).

Mineiu de obşte în duoĕ volume, 2⁰, (Pesta).

Tripodul Eleneĭ, istorie morală de la Marmont, M. Mavrodin, (Iaşĭ).

Alfavita sufletéscă 4⁰ (1803), Sibiŭ.

Învĕţăturĭ, trase din S-ta Scriptură (Man. III) ediţia II, M. Iarcu (S-tul Sava).

Tabele Iancastrice.

Ţiganiĭ din Puschin. Al. Donicĭ.

Certe folositóre de suflet, în treĭ părţĭ 1) Învĕţătură către duhovnic; 2) Canonul S-tuluĭ Ión pustnicul; 3) Sfătuire către cel ce se pocăesce, (Buzĕŭ).

5 cuvinte ale S-tuluĭ Grigore luminătorul Nisenilor, (Eliad).

Creştinarea unuĭ preot al Isideĭ, Eliad, (Bucurescĭ).

Cerul şi pământul, Eliade, (Bucurescĭ).

Psaltire dupe ediţia din 1817 din Râmnic, editura Closer, (Sibiŭ).

Acatistieru, Ep. Kesaru, (Buzĕŭ).

Biblioteca tinerilor începătorĭ, ediţia II, Dion. Romano, (Bucurescĭ).
1.001 de nopţĭ, broşura VII şi VIII, I. Barac. ed. Bud. Orghid., (Braşov).
Hrismos, adică prorocirea ierom. Agatangel, Eclisie Ión.
Condica criminală a Moldoveĭ, ediţia II, 4⁰, (Iaşĭ).
Noul Erotocrit în versurĭ, vol. IV, V din grec. A. Panu, (Sibiŭ).
Psaltire bogată în versurĭ, (Sibiŭ).
Catalog de cărţĭ românescĭ pe 1838, 8⁰, Iosef Romanov, (Bucurescĭ).
Infruntarea jidovilor (1803), Mitr. Veniamin, (Iaşĭ).
Gramatica germano-română, 8⁰, (Braşov).
Pravila luĭ Caragea, Simion Marcovicĭ, (Bucurescĭ).
Dracul schiop, ediţia II, Catinca Simboténca, (Bucurescĭ).
Calendarul pe 1838, A. Pan, (Bucurescĭ).
Rĕspundere descuragiătóre la cârtirea cea din Halle, Damaschin Bojinca, (Buda).
Emisferele pămêntuluĭ şi sistema sóreluĭ, Europa, Asia, Africa şi America, G. Asaki, (Iaşĭ).
Les idées de la révolution et les affaires d'Orient, (Boliac).
Documentele Spitaluluĭ Brâncoveanu, (Bucurescĭ).
Cuvênt la mórtea D-şóreĭ Codrénca. Ierod. Dionisie Romano, (Buzĕŭ).
Discursul la scóla din Buzĕŭ, Ierodiacon Dionisie Romano, (Buzĕŭ).
Alăuta românéscă, suplimentul literar la «Albina», Asaki, (Iaşĭ).
Pămênteanul Vaillant, (Bucurescĭ)
Cuvênt la scóla din Brăila, I. Penescu, (Bucurescĭ).
Calendar popular, anul I, Valbaum, (Bucurescĭ).
Cantor de avisurĭ, anul II Carcalechi, (Bucurescĭ).
«Albina românéscă» anul al IX-lea, Asaki, (Iaşĭ).
«Curierul român» anul al IX-lea, Eliad, (Bucurescĭ).
«România», Aaron, Hill, Valbaum, (Bucurescĭ).
Gazeta de Transilvania şi fóia pentru minte, de G. Bariţiŭ, (Braşov).
Curierul de ambe-sexe, Eliad, (Bucurescĭ).
Mosaicul, anul I., C. Leca, Craiova.
Buletinul oficial al ţĕreĭ românescĭ, (Bucurescĭ).
Buletinul oficial al Moldoveĭ, (Iaşĭ *).

*

Ne rĕmâne a ḑice câte-va cuvinte despre teatru.

In Decembre 1838, aflăm încercărĭ de teatru în Braşov. In 26 ale aceleĭ lunĭ s'a jucat drama în românesce: «Inimile muţămitóre».

D. G. Bariţiŭ, a scris şi publicat versurĭ la acéstă ocasiune memorabilă. **)

In ambele capitale române, teatrul românesc continuă, aŭ singur aŭ combinat cu trupele streine. La Iaşĭ o trupă francesă sosesce dupe Septembre 22, şi 'şĭ începe representaţiunile la 1 Octombre 1838 ***). La Bucurescĭ trupa francesă adusă de Filoll, începe representaţiunile sale la 8 Decembre, acestea aŭ să dureze până la 8 Aprilie anul viitor.

*) Dăm în anexă catalógele librarilor saŭ a depositelor de cărţĭ din Bucurescĭ şi Braşov dupe cum le aflăm în jurnalele luĭ Eliad şi din Braşov.

**) Fóia pentru minte, 1838, pag. 35.

***) «Albina românéscă» No. 75 din 1838.

La Botoşanĭ încă aflăm representaţiunĭ dramatice românescĭ.

«Albina românéscă» No. 94 din 27 Noembre 1838, anunţă că D. Nicolini, a format la Botoşanĭ o trupă românéscă şi a început un şir de representaţiĭ, favorisat de nobleţe şi public. (Veḑĭ şi No. 96).

*

Conservatorul filarmonic din Iaşĭ încércă a da cu eleviĭ sĕĭ nimic maĭ puţin de cât opera «Norma» la 20 Februarie 1838. In No. 16 al «Albineĭ românescĭ», Camil Barotzi, dă séma despre acéstă representaţiune, datorită silinţeĭ profesoruluĭ Cervati. Primadona era D-na Langi, corurile dintre elevĭ. Cervati a făcut pe Polion. Herfner, capelmaestrul musiceĭ militare de la 1832, a contribuit de sigur cu orchestra sa la acéstă representaţiune. Acesta la 1 Iunie 1838, se demite din funcţiunea sa militară. M. Sturdza 'i rĕsplătesce serviciile cu gradul de oficer şi cu 100 galbenĭ *).

Serbarea aniversară a D-luĭ Alexandru Ghica în 1838, dă ocasiune de representaţiunĭ teatrale.

Se profită de aniversare, ca pe scenă să se aducă mulţămirĭ Domnitoruluĭ pentru crearea scólelor sătescĭ. Extragem din «Curierul român» No. 40 următórele:

Sfatul orăşenesc din partea capitaleĭ, pentru recunoscinţa către M. S. a dat în sala teatruluĭ o privelisce fórte plăcută, unde aŭ fost chemaţĭ tótă nobilimea şi din tóte clasele a petrece séra cu bucurie şi ca o familiă adunată pe lângă părintele lor. Potrivit cu prilegiul acesta D-niĭ Storhas şi Biuvolo aŭ compus o bucată dramatică de circumstanţă intitulată: «Astăḑĭ séŭ S-tul Alexandru». Scena se socotea în oraşul cel noŭ Alexandria, unde asemenea se serbă numele M. S. Drama a fost împărţită în duoĕ tablourĭ, din care unul arétă: «acum 4 anĭ» şi altul «Astăḑĭ». Tótă piesa acésta nu era de cât un rĕsunet de recunoscinţă a inimilor românilor, ce aştéptă un viitor ferice, din tóte îngrijirile părintescĭ ale Prinţuluĭ lor şi maĭ vêrtos, din organisarea din noŭ a 3.000 scolĭ lancasteriane ce s'aŭ întocmit prin tóte satele. Aci este tot viitorul Românieĭ: aceste scolĭ vor sta de faţă şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a istorieĭ nepărtinitóre a rĕsplăti nisce asemenea ostenelĭ, césurĭ pacĭnice de fericire şi de viitor! mĕsurĭ cu adevĕrat evanghelice, spre venirea de a duoa óră şi împĕrăţia cuvîntuluĭ! Ferice de Prinţiĭ aceia ce 'şĭ aŭ ales partea a 'şĭ scrie numele în inimele pruncilor nevinovaţĭ, carĭ dupe laptele maiceĭ lor, aştéptă un alt lapte maĭ curat şi maĭ hrănitor, laptele educaţieĭ, laptele evanghelic, şi botezul séŭ spălarea cu adevĕrat în numele Treimeĭ dumneḑeescĭ, care este crescerea fisică şi înţeleptătóre ce alcătuesc pe a treia crescere morală. Bună parte 'şĭ aleg şi de acolo nu se vor şterge numele lor. Inima bĕtrânilor e impetrită şi argăsită de vreme şi de patimĭ care cu povéra anilor 'i împinge acolo, de unde nu maĭ póte eşi nicĭ o hulă, pe acelea inimĭ nu se maĭ póte înscrie nimic, de cât ceea ce a rĕmas înscris, şi ceia ce s'a înscris şi în cartea cea mare a vécurilor, dupe care într'o ḑi se va lua socotéla fie-căruia. Şi când va deschide cine-va condica consciinţeĭ, faptele fie-căruia, nu cred să fie atât de fericit să nu le găséscă pe cele maĭ multe aşĭa de negre ca şi întunericul Iaduluĭ cu apropierea tómneĭ vieţeĭ făcĕtoriĭ de sgomot din ḑilele nóstre vor tăcea.

Cu apropierea luneĭ luĭ August, cicala séŭ lăcusta tace. Fericiţĭ Prinţiĭ ce 'şĭ aŭ ales a'şĭ depune numele în inimile pruncilor nevinovaţĭ!»

---

*) «Albina românéscă» No 46.

Piesa represintată la ocasiunea aniversăreĭ din 1837 era de I. Eliad şi avea titlul:

SERBĂTÓRE ROMÂNÉSCĂ

Pentru 30 August 1837.

Persónele:

Roman, un jurat
Florica, fie-sa
Nițu, amoresul eĭ
Stancu } Săteni
Călin }
Vasile, prietin al luĭ Roman
Flăcăĭ, fete, țĕranĭ.

Scena se socotesce într'un sat în județul Gorj *)

Cam tot în felul acesta a fost şi representațiunea din 1838, adică o apologie a Domnitoruluĭ.

Iată în ce mod anunță aparițiunea de subt tipar a pieselor represintate în 1838 la ocasinnea aniversăreĭ, «Curierul român» No. 39, din 29 August.

«Suvenire de la 30 August 1838, alcătuită dintr'o poemă întitulată «România», compusă în limba franțuzéscă de D. I. Storhas, şi o bucată dramatică întitulată: «Astădĭ», Vodevil apropozito, compus de D-niĭ Diublo şi Storhas, spre a se represinta cu prilegiul serbăreĭ aniversăreĭ numeluĭ M. S. Prea Inălțatuluĭ nostru Domn. Marțĭ va eşi de sub tipar. Doritoriĭ o vor putea dobêndi la librăriĭ şi la casa teatruluĭ. Prețul este 3 sfanțĭ. Ediția pe hârtie velină».

Pentru fondul zidireĭ teatruluĭ din Bucurescĭ, se vînd cărțĭ editate de Eliad, dar, fondul sporesce fórte încet, aşĭa că décă n'ar fi intervenit maĭ apoĭ budgetul Statuluĭ, nu credem că teatrul din Bucurescĭ se putea zidi curênd. Pe lângă multe piese de teatru pentru acest scop, se vindea şi cărțĭ de altă natură. Iată lista acestor diferite cărțĭ dupe jurnalele luĭ Eliad, din 1838:

Cărțĭ pentru teatrul național din Bucurescĭ

Gramatica, poesiĭ.
Bărbat bun şi femeea bună, carĭ sunt prea puține.
Mahomed séŭ fanatismul, de I. Eliad.
Amfitrion.
Lord-Biron, partea I şi a II, de I. Eliad.
Culegere de prosă şi poesie, de I. Eliad.
Poesiile, de Văcărescul.
Regulus, de I. Văcărescul.
Eraclie, de I. Ruset.
Ermiona, de I. Văcărescul.
Prețiósele, de I. Ghica.
Şeful nĕrod, de Nițescu.
Bădăran boerit, de G. Voinescu.

*) «Fóia literară» din 1838, No. 26.

Triumful virtuţeĭ, de S. Marcovicĭ.
Vicleniile luĭ Scapin, de C. Rasti.
Sgârcitul de I. Ruset.
Operile luĭ Cesar Boleac.
Saul, poesie, de Aristie.
Văduva vicleană, de C. Moroiu.
Triumful amoruluĭ, de Winterhalter.
Actorul fără voe, de Winterhalter.
Gemeniĭ din Bergam, de profesorul Florescu fiul.
Sicilean, Amor Zugraf, de Burki.
Grădinarul orb, de I. Văcărescu.
Poesiile luĭ G. Asaki.
Treĭ-ḑecĭ de anĭ din viéţa unuĭ jucător de cărţĭ, de C. Negruzzi.
Filosoful şi indianul.

Dintre piesele de teatru traduse, «Saul al luĭ Alfieri» a dat ocasiune la corespondinţă între C. Negruzzi şi traducĕtorul Aristia.

«Gazeta teatruluĭ» din Bucurescĭ, în No. 12, publică o scrisóre a luĭ C. Negruzzi către Aristia, arĕtându'ĭ impresiunea ce a făcut în Moldova traducţiunea luĭ «Saul din Alfieri».

Dăm aci scrisórea luĭ Negruzzi şi rĕspunsul în vesurĭ, a luĭ Aristia.

Iată scrisórea luĭ Negruzzi către Aristia despre «Saul».

Domnul meŭ,

«In trecutele ḑile am avut plăcerea la o sórea literară, a asculta citindu-se câte-va fragmente din tragedia «Saul», tradusă de D. Aristia. Insărcinat de amatorĭ a mĕ face organul recunoscinţeĭ lor către D. traducĕtor pentru acest odor, cu care aŭ înavuţit literatura nóstră, socotesc de datorie aci a arĕta opinia moldovenilor asupra acesteĭ opere, şi a întruni glasul meŭ cu al tuturor acelor ce simt ce este frumosul, pentru a aduce lauda ce pe drept merită talentul D-luĭ Aristia Un fabulist, nu sciŭ care, asémănă traducţia cu originalul, ca pe lună cu sórele. Póte că într'un fel are dreptate pentru acele traduceri, în care, uniĭ din lene, séŭ din nesciinţă, cu dicţionarul în mână aduc mecanicesce ḑicerile câte una una dintr'un dialect în altul, fără a se îngriji de stil şi de idiotismĭ, şi fac un asemenea miş-maş înţeles numaĭ pentru eĭ.

Dér pentru numele luĭ Apollo! alta este a scrie păpăgăleşce, călăuzit de un dicţionar, şi alta a crĕia în limba sa cine-va chiar ideea şi simţul autoruluĭ strĕin.

D. Aristia scriind în modul cel maĭ lămurit şi cel maĭ armonios, ne a tradus pe «Saul» aşa cem însuşĭ Alfieri nu s'ar fi tradus maĭ bine, când ar fi sciut românesce, şi ar fi voit să dea şi românilor tragediile séle. Noĭ jălim pe Saul atât de nenorocit subt purpură, pe Saul freneticul de la care mâna Domnuluĭ s'a despărţit: Ne înduioşéză tinereţea Micoleĭ; ce hrăpesce prietinia luĭ Ionatan, şi iubim blândeţia luĭ David! Câtă evlavie în acest rĕspuns:

«Eŭ mĕ numesc spre slavă... etc.»

Cine n'a simţit inima sa clătindu-se la aceste pindarice strofe?

«Frumósă este pacea! s. c. l.

Intr'un cuvênt, citind pe Aristia, citim chiar pe Alfieri, şi de ne maĭ lasă ceva a dori poetul italian, este póte pentru că limba luĭ Tasso este maĭ dulce şi maĭ priinciósă auḑuluĭ

de cât sora eĭ română, căcĭ peste acelea n'aŭ venit năpădirile ce pe acésta aŭ desfigurat'o, luându'ĭ dintr'ale eĭ şi silind'o a lua ţiceri strĕine de dênsa! Ea însă nu pere, ci

«Comme il fuoco
In chiuso loco
Tutto mai non cele il lume...»,

începe a 'şĭ arĕta lumina, măcar printre crăpĕturile închisoreĭ séle ce 'ĭ de fer, şi Eliad şi Aristia împletesc neveştejite cununĭ, cu care împodobesc auritele cosiţe a museĭ daco-române.

Plăcerea ce ne a făcut a simţi Şaul, ne face a aştepta cu nerăbdare şi alte nouĭ lucrurĭ ale D-luĭ Aristia.

Am cinste s. c. l. *C. Negruzzi.*»

D. Aristia, (acest favorit al muselor) vrênd a arĕta recunoscinţa sa către moldovenĭ, ia subiect de la un fragment epic compus de D. Negruzzi numit: Aprodul Purice, şi rĕspunde prin versurile acestea:

Cântă, cântă ciocârlie,
Primăvéra ea vestesce;
Muza dulce'ĭ întocmesce
Acord vesel şi plăcut!
Dă ocol la sade nouă,
Işĭ ia sborul unde vede
Holdă, pom, pârgu, livede,
Tot ce timpul a nascut.
Tot fruntată 'ncoronată
In tot anul pe pământ;
Pretutindenĭ încântată
Chiamă câte pasĕrĭ cânt.
«Cântaţĭ, ţice surióre!
«Voĭ frumosul ceĭ iubit,
«Crivĕţul putere n'are;
«Primăvéra a venit!
«Frumos e primăvéra,
«Aurora când s'înalţă
«Ruşinósă, strălucită,
«Maĭ falnică, 'nsoţită
«D'un foc eterian!
«S'entraripă zefiriĭ:
«Despică holda, ferul;
«Maĭ limpede eterul
«S'arétă 'n ocean!
Cântă dragă păsĕrică,
Tu eşcĭ slobodă şi sborĭ,
Stâncĭ, pârae, munţĭ, oraşe,
Văĭ, pădurĭ, vĕzduh şi norĭ,
Pretutindenĭ ale téle,
Şi tot locul ţéra ta;
Insă sórta mea e crudă,
Şi cum cânţĭ nu pociŭ cânta:
Aş vrea şi eŭ ca tine,
De dor să cânt în pace,
De dor ce mult 'mĭ place
Să ţic c'un foc nespus:
«Frumósă e Moldova,
«E dulce locuinţa,
«Colo, unde sciinţa
«Şi bunĭ patrioţĭ, vrednicĭ,
«In preajma eĭ s'aŭ pus!
Aş vrea să cânt d'o muză,
D'un dor, d'un ce... ferice!
(Negruzzi cum am ţice)
D'un stol de patrioţĭ.
Aş vrea să cânt Moldoveĭ,
In dar recunoscinţiĭ
Odor să fac sciinţeĭ;
Dar inima'mĭ... suspină!...
Pociŭ fi plăcut la toţĭ?
Ah! lebăda nu cântă
Decât numaĭ când zace!
Cântarea eĭ 'mĭ place?
Ea cântă la sfêrşit!...
Aş vrea să ţic Moldoveĭ!...
«E dulce locuinţă
«Colo, unde sciinţa
«Slăvită este 'n preajmă'ĭ...
Dar!... mult mĕ simţ rănit!
Cântă draga ciocârlie
Ce eŭ nu pot înşira;

Te răpede la Moldova
și le ḑi din partea mea :
«Muritorĭ, ce multă cinste
literaţilor doriţĭ,
«Cu minerva 'n pomenire
peste vécurĭ să trăiţĭ!
«Aristia și subt piatră
când va fi acoperit,
«De va trece căletorul,
muritor moldav numit,
«A luĭ pacĭnică ţĕrînă,
în fiorĭ va suspina :
«Primesce moldovene,
și recunoscinţa mea *).

C. Aristia.

*) Suplimentul No. 32 din „Albina românéscă" din 1838.

CAP. II

ANUL 1839

MUNTENIA

Cu raportul sĕŭ, No. 601, din 23 Maiŭ 1839, către Marea logofeţie bisericéscă. Eforia supune aprobăreĭ budgetul scólelor pe 1838.

Din chiar coprinsul acestuĭ raport se arétă diferinţele dintre 1839 şi anul trecut.

Este decĭ util să dăm loc acestuĭ raport aci :

«Cu tóte că Eforia n'a primit încă întărit budgetul de vinitul şi cheltuelile scólelor pe anul trecut, dar conformându-se cu regulile aşeḑate a întocmit acum budgetul pe anul curgĕtor 1839, pe care cu cinste adreséză cinstiteĭ logofeţiĭ şi înfăţişéză aci coprinderea fie-căruĭ paragraf cu scăḑĕmêntul, séŭ adăogirea ce s'a socotit de cuviinţă a se face.

Paragraful I pentru lefile profesorilor şi cheltuelile scólelor de prin judeţe este întocmit precum a fost până acum.

In § al II-lea la cheltuelile scólelor din Craiova s'a făcut adăogire de leĭ 200 pe lună, adică 100 pentru deosebite alte cheltuelĭ ale claselor aceleĭ scóle, precum facerĭ de băncĭ, scaune, tipăririĭ de catalóge şi altele, căcĭ din leĭ 350 hotărîţĭ, dându-se pe iarnă câte leĭ 200 pentru lemne, iar pe véră numaĭ câte 150 pentru plata ómenilor de slujbă şi alte micĭ cheltuelĭ, nn se póte întâmpina din acea sumă de leĭ 350, şi tóte cheltuelile ce se fac la acea scólă; iar alţĭ 100 s'aŭ trecut pentru léfa unuĭ scriitor care este de neapĕrată trebuinţă a se da de ajutor pentru corespondenţa ce ţine inspectorul scóleĭ din Craiova cu Eforia şi cu autorităţile locale, şi care corespondenţă acum s'a înmulţit, de când s'aŭ aşeḑat scólele prin sate.

In § III la scólele umanióre din colegiŭ, s'a făcut adăogire de leĭ 200 pe lună, însă leĭ 100 la léfa profesoruluĭ de franţuzesce în clasa I şi a II-a D. C. Aristia şi leĭ 100 la léfa profesoruluĭ de latinesce în clasul al V-lea şi al VI-lea D. G. Hil. Aceştĭ profesorĭ îndeplinindu'şĭ slujba cu o nepregetată ostenélă meritéză acéstă adăogire la ale lor lefĭ, care aŭ fost maĭ scăḑute decât ale celor-l-alţĭ.

In § al IV-lea s'a trecut leĭ 400 pentrn léfa unuĭ revisor care este de neapĕrată trebuinţă a se orêndui acum cu întocmirea scólelor comunale de prin sate. Acéstă sumă este hotărîtă prin regulament şi a fost trecută şi pe alţĭ anĭ în budget.

In § al V-lea. Pentru cancelarie s'a făcut adăogire de leĭ 100 pe lună, adică leĭ 50 la léfa registratoruluĭ şi leĭ 50 le léfa unuĭ scriitor.

In § al VI-lea se trece deplin suma de 28.080, hotărîtă pentru ţinerea ştipendiştilor în colegiŭ; dintr'acéstă sumă însă potrivit cu deosebitul raport ce Eforia adreséză către Măria Sa Prea Inălţatul nostru Domn, are să se plătéscă de la 1 Iulie până la sfîrşitul anuluĭ curgĕtor, atât cheltuiala pentru aceĭ duoĭ scolarĭ, ce aŭ să se trimiţă la universităţile străine, cât şi peutru ceĭ 8 ce aŭ a se aşeḑa în alt pensionat, afară din colegiŭ, plătindu-se pentru fie-care dintr'aceştia câte 100 leĭ pe lună. Tot într'acest § la suma de leĭ 6.000 ce a fost în budgetul de an, s'a maĭ adăogat alţĭ leĭ 4.000, şi acéstă sumă de leĭ 10.000 s'a hotărît pentru ţinerea tipografieĭ ce s'a aşeḑat în colegiŭ. Dintr'aceştĭ banĭ aŭ a se plăti léfa inspectoruluĭ tipografieĭ, lefile lucrătorilor şi ale celor-alţĭ ómenĭ de slujbă şi alte cheltuelĭ. Acéstă sumă se va sloboḑi pe tot anul din casa scólelor până ce tipografia va veni în stare de a'şĭ puţea întâmpina cheltuelile dintr'al sĕŭ venit, şi va fi ca o reservă din care maĭ la urmă să se pótă tipări maĭ multe cărţĭ didactice în trebuinţa scólelor.

Din cele dar aci sus arĕtate se vede, că cu întêmpinarea neapĕratelor cheltuelĭ ce se coprinde în 6 paragrafe ale budgetuluĭ acestuĭ an, cheltuelile covêrşesc cu leĭ 30.990 venitul legiuit de leĭ 350.600; şi se înţelege că de nu va sloboḑi la casa scólelor vre o sumă de banĭ din rĕmăşiţa legiuită din aniĭ trecuţĭ, multe condee din § al VI-lea aŭ a rĕmânea nepuse în lucrare.

In § al VII-lea s'a aşternut lămurita socotélă de banĭ ce are să ia casa scólelor în rĕmăşiţa legiuită de suma ce are reservă rĕmasă din socotelile anuluĭ trecut, şi de sumele cu care aŭ a se plăti datoriile către casa de reservă a monastireĭ Glavacioculuĭ, către casa scóleĭ Ionaşculuĭ din Slatina şi a se întêmpina câte-va neapĕrate cheltuelĭ ce urméză a se face în anul curgĕtor, adică pentru clădirea săleĭ de muzĕŭ şi de bibliotecă, cumpĕrătórea obiectelor ce aŭ rĕmas să se aducă de la Paris în trebuinţa tipografieĭ, cumpĕrătórea instrumentelor de fisică şi de geodosie şi ajutorul ce trebue să se maĭ dea spre sĕvîrşirea zidireĭ scóleĭ din Craiova.

§ § VIII şi IX, sunt pentru veniturile şi cheltuelile Obedénuluĭ şi Slatina.

§ al X-lea înfăţişéză reserva monastireĭ Glavacioculuĭ pentru a 3-a parte rĕmasă atât din totalul arendeĭ moşiilor Glavacioculuĭ, cât şi din birul ţiganilor pe acest an 1839 şi cheltuelile ce aŭ să se facă în socotéla aceluĭ venit.

Cinstita mare logofeţie dar, supuind acest budget în cunoscinţa Mărieĭ Sale Prea Inălţatuluĭ nostru Domn, este rugată să bine-voiască a stărui spre a se întórce pe de o parte cât maĭ în grab înalta deslegare de urmarea ce are Eforia să facă cu rĕspunderea cheltuelilor arĕtate în fie-care paragraf din budgetul acestuĭ an; pe de alta a se da înalta poruncă, ca să se slobódă la casa scólelor din rĕmăşiţa de banĭ ce are să ia acéstă casă, vre-o sumă, cu care să se pótă întâmpina, atât deficitul de leĭ 30.990, cât şi datoriile caseĭ, d'impreună cu acele cheltuelĭ ce se arétă în § al VII-lea din acest budget al anuluĭ curgĕtor.

(Semnaţĭ), *Alexandru Filipescu, B. Ştirbeiŭ, N. Picolo, P. Poenaru, Secr. Iliescu.*

Departamentul trebilor bisericescĭ, intră cu raport la Domnitor pentru a supune la întărire budgetul proectat de Eforie:

«Eforia scólelor încheind budget de cheltuelile ce aŭ a se urma pe curgĕtorul anŭ, Departamentul potrivit cu § 127 din regulamentul scólelor, plecat 'l supune în original la cunoscinţa Mărieĭ Vóstre, împreună şi cu copie dupe adresul pe lângă care s'a primit la Departament pomenitul budget, spre a se îndestula Măria Vóstră de adăogirile ce aŭ făcut într'acest budget; şi fiind-că acest adaos ce se vede, în sumă de leĭ 30.990, aŭ covêrşit venitul cel legiuit de leĭ 350.600, care măcar că se trece la § VII de a se primi din

rĕmăşiţele ce are să ia din visterie şi averile monastirescĭ pe aniĭ trecuţĭ, dar acest adaos recunoscêndu-se de statornic, iar rămĕşiturile ce are a primi nefiind sigure, precum cea din averile monastirescĭ, care nu este nădejde de a se primi, din pricină că monastirile cele închinate n'aŭ contribuit cu nimic la casele de obştesc folos; apoĭ şi de ar miḑloci desfiinţarea pensionatuluĭ colegiuluĭ, pentru cuvintele arĕtate de către Eforie, prin raportu sĕŭ, care s'a supus la cunoscinţa Mărieĭ Vóstre, pe lângă raportul Departamentuluĭ cu No...., tot nu póte a se acoperi acest adaos pe viitorime, căcĭ sumele cu care se ţin 12 stipendiştĭ fiind de leĭ 28.080, urméză dintr'aceştia a se cheltui cu ţinerea a 10 stipendiştĭ, ce se chibzuesce a se da spre învĕţătură la alte pensionate şi aşa suma cheltuelilor neputênd covêrşi venitul ce 'ĭ este legiuit, până nu va dobêndi casa scólelor deosebite înlesnitóre miḑlóce, Departamentul nu lipsesce a supune la luminata Mărieĭ Vóstre hotărîre; iar pentru rămăşiţa de leĭ 205.403 ce arĕtă Eforia tot la § VII, la venit, că are a primi din visterie (şi de care pentru leĭ 117.899, aţĭ bine-voit a sloboḑi luminatul Mărieĭ Vóstre ofis în anul 1837 cu No. 53, ca să slobódă visteria spre întêmpinarea unor cheltuelĭ extraordinare arĕtate de către Eforie în budgetul sĕŭ dintr'acel an) să bine-voiţĭ a porunci Măria Vóstră, ca să se slobódă aceştĭ banĭ, căcĭ pomenita Eforie pe temeiul maĭ sus arĕtatuluĭ luminat ofis, avênd nădejde că va primi aceştĭ banĭ, aŭ întrebuinţat în unele dintr'acele extraordinare cheltuelĭ, banĭ reserva monastireĭ Glavaciocul, care aceştia sunt de neapĕrat a se pune la loc pentru preînnoirea zidirilor acesteĭ monastirĭ, dupe legiuirile şi sfêrşitul pentru care se ţine acéstă reservă, căcĭ déca nu se vor sloboḑi arĕtaţiĭ banĭ, Eforia nu va putea întâmpina nicĭ o parte măcar din cheltuelile arĕtate la acest § al VII-lea, precum: facerea museuluĭ şi cumpĕrătórea instrumentelor de fisică, pentru care este dată deslegarea Mărieĭ Vóstre prin ofisul arĕtat cu No. 43.

(Semnat), p. Şeful departamentuluĭ, *Constantin Bălăcénu.*

Directorul cancelarieĭ, *Ión Vlădoianu.*

No. 1.478. 1839, Maiŭ 31.

Domnitorul trimite raportul Departamentuluĭ şi budgetul proectat de Eforie în chibzuirea Sfatuluĭ administrativ. Acésta încheie următorul jurnal :

Jurnal

«Astăḑĭ, Noembre 30, anul 1839, citindu-se în obicĭnuita Adunare a Sfatuluĭ administrativ extraordinar, raportul Departamentuluĭ credinţeĭ cu No. 1.478, precum şi cel pe lângă ḑisul adres al Eforieĭ scólelor sub No. 601, îndreptat către pomenitul Departament împreună cu budgetul caseĭ scólelor pe curgĕtorul an, şi care prin luminata Mărieĭ Sale resoluţie, s'aŭ dat în chibzuirea aceatuĭ Sfat, cercetând veniturile şi cheltuelile arĕtate prin budget; dupe aceea luând în băgare de sémă schimbările ce Eforia propune să se facă la deosebite praragrafurĭ s'aŭ vĕḑut :

1. Că suma venituluĭ legiuită fiind de 350.000 leĭ, şi suma cheltuelelor ce se propun în budget fiind de 381.590, covêrşesc cheltuelile peste suma venituluĭ cu leĭ 30.990.

2. Că acéstă covêrşire de cheltuelĭ peste veniturĭ, se face din pricina sumelor ce s'aŭ adăugat la cheltuelile pensionatuluĭ, la aşeḑarea noilor catedre de legĭ, şi la ţinerea tipografieĭ, ce se află acum întocmită în colegiŭ pentru tipărirea cărţilor didactice.

3. Că Eforia în budgetul ce a închipuit pe anul curgĕtor, şi adresul sĕŭ îndreptat către Departamentul credinţeĭ propune :

1. Să se facă óre-care adăogire, adică la § 2 din budget leĭ 200 pe lună, din care leĭ

100 pentru cumpĕrătórea lemnelor de foc și pentru alte cheltuelĭ mĕrunte ce se urméză la scóla din Craiova, și nu se pot întêmpina numaĭ cu 350 leĭ pe lună ce s'a sloboḑit până acum, iar cu ceĭ-alțĭ leĭ 100 ce se vĕd trecuțĭ în budget pentru un scriitor ce trebuința cere a se așeḑa lângă inspectorul scólelor din Craiova, la § III, leĭ 200 pe lună, din care leĭ 100 se adaogă la léfa profesoruluĭ de limba franțuzéscă clasa I și a II-a de umanióre și ceĭ-alțĭ leĭ 100 la léfa profesoruluĭ de limba latinéscă.

La § al IV-lea leĭ 400 pe lună pentru léfa unuĭ revisor al scólelor de prin județe; la § V leĭ 100 pe lună, din care leĭ 50 se adaogă la léfa registratoruluĭ ce a avut până acum leĭ 150 pe lună și ceĭ-alțĭ 50 leĭ la léfa unuĭ scriitor care până acum a avut leĭ 100 pe lună; la § VI leĭ 4.000 pe an se adaogă la 6.000 leĭ ce aŭ fost hotărîțĭ în budgetul anuluĭ trecut pentru tipărirea cărților și cu acéstă adăogire însumându-se peste tot leĭ 10.000 să se întrebuințeze spre întâmpinarea lefurilor ce se daŭ, la ómeniĭ de slujbă, care lucréză în tipografia colegiuluĭ.

Acestea luând sfatul în cercetare, dupe desbaterea ce aŭ făcut chibzuesce cele următóre:

1. Pentru adăogirea ce propune Eforia la § III și V să se facă la lefĭ de profesorĭ aĭ colegiuluĭ și de slujbașĭ aĭ canțelarieĭ, sfatul de și vede cuviința uneĭ asemenea chibzuirĭ a Eforieĭ, dar cunoscênd că cercetarea de asemenea adăogirĭ peste ceea ce este hotărît prin Regulament, este de atribuțiile obștesteĭ Adunărĭ, se opresce de a da vre-o părere asupra propunereĭ.

2. In ceea ce privesce adăugirile propuse de Eforie, prin § § II, IV și VI din budget, adică de leĭ 200 pe lună la chelttuelile scóleĭ din Craiova, de leĭ 400 pe lună pentru léfa unuĭ revisor al scólelor de prin județe și de leĭ 4.000 pe an pentru cheltuelile tipografieĭ ce se află în colegiŭ;

Sfatul luând în băcare de sémă despre o parte, că léfa pe leĭ 400 pentru un revisor al scólelor de prin județe se află trecută atât în regulament, cât și în alte budgeturĭ de maĭ 'nainte; despre altă parte, că léfa scriitoruluĭ ce se cere la scóla de la Craiova și adăogirea la cheltuelile mĕrunte ale acesteĭ scolĭ, precum și adăugirea la cheltuelile tipografieĭ în colegiŭ sunt de trebuință neapĕrată și prevĕḑute în regulament.

Judecă cuviinciósa propunerea Eforieĭ și de trebuință a se pune în lucrare întocmaĭ dupe a sa chibzuire, însă acéstă urmare se va socoti numaĭ vremelnicéscă, până la viitórea sesie a obștesceĭ Adunărĭ în a căreĭ atribuție intră și acéstă cercetare.

3. Pentru suma de leĭ 30.990 ce covîrșesc cheltuelele peste venituri, Sfatul luând în băgare de sémă, că Eforia a chibzuit să acopere acest deficit din economiile care însuméză reserva, ce are să priméscă casa scólelor rĕmășiță din venitul legiuit pe aniĭ trecuțĭ, de la 1 Iulie 1831 și până la sfîrșitul anuluĭ 1838, din visterie și averile monastirescĭ.

Vĕḑênd că deosebit de asest deficit Eforia are trebuință a întâmpina și alte cheltuelĭ neapĕrate extraordinare, precum: suma ce a rĕmas a se maĭ rĕspunde din prețul tipografieĭ, suma trebuinciósă pentru clădirea uneĭ încăperĭ de museŭ și de bibliotecă, precum și pentru cumpĕrătórea instrumentelor de fisică.

Avênd în vedere, că Eforia întemeindu-se pe iconomiile fácute s'a împrumutat o însemnătóre sumă din reserva monastireĭ Glavaciocul în extraordinare articole de maĭ sus ḑise, care s'aŭ început cu înaltele deslegărĭ ce aŭ avut Eforia.

Cunoscênd că Eforia este datóre a păstra întrégă reserva Glavacioculuĭ, pentru trebuințe speciale ce privesc nemijlocit la îmbunătățirea acesteĭ monastirĭ, dupe îndatorirea coprinsă prin art. 10 din Regulament pentru organisația monastirilor, și ca să se pótă acoperi atât deficitul budgetuluĭ pe acest an cât și lipsa din reserva monastireĭ Glavacioc.

Sfatul chibzuesce, că pentru datoria arĕtată într'acest budget ce are a primi casa scólelor rĕmăşiţa din venitul pe aniĭ trecuţĭ, să se rĕspundă din rĕmăşiţa banilor săreĭ când se vor împlini, iar pentru cea din fondurile monastirescĭ, fiind-că acéstă sumă a datorieĭ este aşternută şi socotită pe temeiul § X din tabla cu litera B, pentru veniturile Statuluĭ, din Regulamentul Organic, unde ḑice, că suma de 400.000 leĭ să se rĕspundă la casele făcĕtóre de bine şi de obştesc folos din avuturile nemişcătóre ale mitropolieĭ, episcooiilor şi ale tutulor monastirilor fără osebire, şi pentru că monastirile cele închinate jos n'aŭ contribuit, nicĭ contribuesc întru nimic la acest aşeḑĕrĭ, şi casa centrală în care intră veniturile numaĭ ale monastirilor pămêntescĭ nu are mijloc a rĕspunde şi acéstă rĕmăşiţă; va rĕmânea ca pomenita datorie ce are a primi casa scólelor rĕmăşiţă pe aniĭ trecuţĭ din averile monastirescĭ să se rĕspundă din fondurile acestor monastirĭ închinate jos când vor intra şi ele în orênduiala celor-alte, déră suma de leĭ 310.000 ce se cuvine a'ĭ rĕspunde visteria pe tot anul la aceste aşeḑĕrĭ va rĕmâne pe viitor tot în sarcina caseĭ centrale, precum s'a urmat pe anul 1838 şi 1839.

(Semnaţi), *Grigore Băleanu, Barbu Ştirbeiŭ, Constantin Cantacuzino, Constantin Bălăceanu, Constantin Suţu, Alexandru Ghica.*

Acest jurnal supunêndu-se Domnitoruluĭ Alexandru Dimitrie Ghica, el liberéză următorul oficiŭ de întărire:

«Vĕḑênd jurnalul încheiat de către Sfatul administrativ extraordinar la 30 ale trecutuluĭ Noembre, ce ni s'a înfăţişat pe lângă raportul aceluĭ Departament cu No. 1.434, atingĕtor de hotărîrea budgetuluĭ Eforieĭ scólelor pe anul 1839.

Luând în băgare de sémă chibzuirea ce a făcut Sfatul întru acésta.

Poruncim cele următóre:

Tóte cele-alte disposiţiĭ coprinse în pomenitul jurnal se întăresc de către Domnia mea aşa precum s'a găsit de cuviinţă de către Sfat, fără numaĭ la ce se atinge de acele 5 articole de cheltuelĭ pentru tóte cele permanente, Departamentul va cere chibzuiraa obicĭnuiteĭ obştescĭ adunărĭ şi va îmbunătăţi numaĭ pe cele extraordinare.

Dumnéluĭ Şeful Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ, va aduce acéstă poruncă a nóstră la îndeplinire.

(Semnat), *Alexandru Ghica.*

Secretarul Statuluĭ, *Constantin Cantacuzino.*

No. 405. Bucurescĭ *), 12 Iulie 1840.

Să vedem acum maĭ de aprópe informaţiunile ce putem culege pe 1839 din budgetul Eforieĭ scólelor, de care e vorba maĭ sus şi dupe care dăm copie în anexă **).

Scolĭ primare judeţene:

Cerneţĭ, institutor I. Popovicescu; Têrgu-Jiul, C. Stancovicĭ; Caracal, S. Gruţescu; Râmnicul-Vâlcea, G. Serghiadi; Pitescĭ, N. Simonid; Câmpulung, D. Şamu; Giurgiu, Scarlat Turnavitu; Ruşiĭ-de-Vede, Grigore Constantinescu; Brăila, I. Penescu; Focşanĭ, A. Fortunati; Buzĕŭ, Dionisie Romanov; Têrgovişte, M. Drăghiceanu; Ploescĭ, G. Malurèanu; Călăraşĭ, I. G. Gorjan; şi Văleni-de-Munte, David Almăşeanu.

Lefile acestor institutorĭ şi întreţinerea scólelor lor, taie pe an 60.300 leĭ.

---

*) Acestea le copiem din dosarul No. 4 pe 1839, ale Eforieĭ scólelor, dosar fórte rĕŭ conservat la archiva Ministeruluĭ de culte şi instrucţiune publică.

**) Veḑĭ anexa de la acéstă pagină.

Clasele primare din Bucurescĭ:

S-tul Sava clasa I şi II, Vasile Giorg; clasa III, I. Poenaru; clasa IV, A. Marin, şi un supleant pentru acéstă scólă, M. Papazolu.

S-tul Gheorghe-Vechiŭ: clasa I şi II, C. Petrovicĭ; Biserica-Amza, clasa I şi II, A. Creţu.

Aceste scolĭ primare din Bucurescĭ costă pe anul 1839, 22.920 leĭ.

Deosebit de aceste scolĭ, budgetul prevede cifre a nume pentru scóla Ionaşcu din Slatina cu profesoriĭ de clasa I şi II A. Cociu şi de clasa III A. Popescu.

Gimnasiile:

Gimnasiul din Craiova cu scóla începĕtóre are următorul personal:

Clasa I şi II începĕtóre, Grigore Mihăescu;

„ III „ G. Călinescu.

In umanióre: profesor de gramatica română în clasa I şi de aplicaţiĭ a regulelor compositiuneĭ în clasa II, D. Serghiad.

Profesor de stilul românesc în clasa III, şi istoria universală într'a III şi a IV-a, Ión Maiorescu.

Profesor de caligrafie în clasa I şi de desemn în clasa II—IV-a, C. Leca.

Profesor de geografie în clasa III şi aritmetică în clasa IV-a, C. Barbovicĭ;

Profesor de limba francesă în clasa I şi a IV, Dufour;

„ „ „ elenă „ „ III „ IV, C. Mondanioto.

Totalul lefilor şi al cheltueliior scóleĭ din Craiova este 174.600 leĭ pe an.

S-tul Sava. Clasele umanióre:

Léfa profesoruluĭ de gramatică şi compunere în clasa II şi a III-a I. Pop.

Profesor de începutul limbeĭ franceză în clasa I şi a II-a, C. Aristia.

„ „ caligrafie în clasa I, A. Pop.

„ „ geografie „ „ II şi de chronologie în clasa III, I. Genilie.

„ „ desemn în clasele a II-a—V-a, C. Walenstein.

„ „ francesă în clasa III-a, Jaubin.

„ „ „ „ „ IV-a, Mazerot.

„ „ istorie în clasa IV-a şi a V-a, Florian Aaron.

„ „ limba grécă în clasa IV-a şi a V-a, G. Iónid.

„ „ limba latină „ „ V-a „ VI-a, G. Hill.

„ „ retorică „ „ VI-a, Simion Marcovicĭ.

„ „ limba şi literatura francesă, T. Theot.

Invĕţăturĭ complimentare:

Profesor de aritmetică în clasa IV-a de umanióre şi de geometrie în clasa I complimentară, G. Pop.

Profesor de algebră în clasa I şi de trigonometrie în clasa II-a, D. Pavlid.

„ „ literatura elenă şi latină care va începe cu noul an scolar 1839—1840, Soelsy.

Profesor de dreptul roman, C. Moroiu.

„ „ „ civil, Stef. Ferechidi.

„ „ „ comercial, A. Racoviţă.

Eforia maĭ propune înfiinţarea uneĭ a patra catedră de procedură şi drept judecătoresc.

Tóte aceste catedre costă pe an 134.770 leĭ.

*

Cancelaria Eforieĭ cu un secretar, un casier, un registrator și 3 scriitorĭ, costă pe an 15.600 leĭ.

Să socotim tot la cancelaria Eforieĭ și léfa ce se plătea așĭa ḑisului colaborator al Eforieĭ Doctor N. Picolo, introdus în Eforie, dupe cum se scie, de către Kiseleff.

Apoĭ directorul scólelor P. Poenarul (1.250 leĭ pe lună), sub-directorul colegiuluĭ F. Aaron și un revisor scolar pentru județe, post din noŭ înființat, plătit cu 400 leĭ pe lună.

Scóle de fete:

Acestea tot nu există în Muntenia, se plătesce numaĭ și în 1839 leĭ 6.000 subvențiune la pensionatele de fete a D-nelor Comble și Vaillant.

Scóla de fete din Craiova are fondurĭ particulare.

Iată așĭa dér tóte prevederile didactice din 1839. Să maĭ adăogăm totușĭ la acestea leĭ 1.800 pe an pentru treĭ candidațĭ de profesorĭ de pe lângă Sfântul Sava din Bucurescĭ; 28.080 cheltuiala a 12 stipendiștĭ din pensionul colegiuluĭ și am terminat cu cifrele direct atribuite la scóle.

Anexăm statul de lefile rĕspunse pe luna luĭ Decembre 1839.

Cum se face că în budgetul scólelor nu aflăm nimica prevĕḑut pentru scólele sătescĭ? Am vĕḑut în actele anexate la istoria anuluĭ 1838, că fie-care locuitor enoriaș era dator să plătéscă direct câte duoĭ leĭ pe an în mâĭnele învĕțătorilor. (Veḑĭ adresa Departamentuluĭ trebilor din lăuntru sub No. 29, către Eforie, din 22 Octombre 1838, în Istoria scólelor sătescĭ de V. A. Urechiă, pag. 60).

Tot în interesul scólelor sătescĭ, Eforia ié și o mĕsură lăudabilă cât privesce cărțile didactice pentru sătenĭ. Vom da acest important act maĭ departe, la rubrica cărților.

*

Să nu uĭtăm de a înregistra aci existența de scóla primară și pentru simpli soldațĭ din milița pămêntéscă.

La 19 Noembre 1839, Domnitorul Al. Gr. Ghica a dat un oficiŭ în care ḑice: «cercetând la 16 ale acesteĭ lunĭ *scóla ostășéscă* și găsind înaintirea cinurilor de jos ce aŭ făcut în 2 lunĭ și jumătate la învĕțătura cetireĭ, scriereĭ și socotelilor» Vodă mulțămesce luĭ Marele Spătar Ghica, ajutoruluĭ sĕŭ Polcovniculuĭ Odobescu, împlinitoruluĭ datoriilor de *dejurnoĭ* Stab-oficer Major Banov și învĕțător a fost *nobilul Paraschivescu.* Vodă îl ridică la rang de *Praporcic.* La 13 soldațĭ din clasa III le dă de fie-care câte 10 leĭ, la 34 de clasa II câte 5 leĭ, și la 16 din clasa I câte 2 leĭ. Pe soldatul cel maĭ înaintat Radu Rusu, îl face unter-ofițer *).

Din detailarea catedrelor în budgetul anexat, resultă de ajuns informațiune despre programa conservată în învĕțămênt pe anul 1839.

*

D'intre schimbările de personal întêmplate **) la S-tul Sava, în cursul anuluĭ, vom aminti pe cele de la catedrele de la limba francesă, arĕtate în următorul jurnal al Eforieĭ:

---

*) Buletinul oficial No. 79 din 1839.

**) Și în Eforie a urmat o schimbare: M. Ban M. Ghica mergênd în congediŭ în Europa, este înlocuit de Spătarul C. Ghica, care era Efor și la spitale, (Decretul Domnesc No. 282 din 20 Iunie 1839).

Jurnal

Cu demisia ce aŭ dat D. Machezot, ce s'a călĕtorit în patria sa, rĕmânênd vacantă catedra de limba franţuzéscă în clasul al 4-lea de umaniore, Eforia hotărésce spre îndeplinirea acestuĭ clas, cele următóre:

1) Cu clasul al 4-lea, ce eré însărcinat D. Machezot, să se însărcineze D. Jobin ce a făcut până acum curs de limba franţuzéscă în clasul al 3-lea de umaniore.

2) Find-că D. Biuvelot, prin doveḑile ce a arătat se cunósce destoĭnic a îndeplini clasul de franţuzesce ce este acum vacant în colegiul S-tuluĭ Sava, Eforia găsesce de cuviinţă a însărcina pe D. Biuvelot cu predarea învĕţăturilor limbeĭ franţuzescĭ în clasul al 3-lea, şi potrivit cu § 130 din regulamentul scólelor, îl numesce vremelnicesce profesor de acest clas cu îndatorire ca numitul să dea lecţie în colegiŭ duoĕ césurĭ în tóte ḑilele, afară de Joia şi de serbătorile hotărîte; să se conformeze cu tóte regulele ce sunt aşeḑate pentru ţinerea claselor în bună orânduială, şi să se supue la orĭ-ce chibzuire de vre-o altă regulare séŭ modificare ce se va socoti de trebuinţă a se face de către Eforie în sfera învĕţăturilor publice séŭ a disciplineĭ corpuluĭ profesoral.

3) Leafa D-luĭ Biuvelot ce va fi leĭ 321, se va socoti de la 25 Septembre.

(Semnaţĭ), *Alexandru Filipescu, B. Ştirbeiŭ, N. Picolo.*

No. 1.003. 1839, Septembre 21. Bucurescĭ.

Jurnal

In pensionatul colegiuluĭ S-tuluĭ Sava fiind fost până acum repeţitor pentru clasele de franţuzesce D. Biuvelot, care s'a orânduit profesor de limba franţuzéscă în clasul al 3-lea de umaniore în colegiul S-tul Sava, Eforia găsesce de cuviinţă, ca spre a nu rĕmânea vacant clasul de repeţitor pentru pensionariĭ colegiuluĭ, să se orânduiéscă D. Van Saanen cu îndatorire, ca Dumné-luĭ să dea lecţie în pensionat pentru treĭ clasurĭ de franţuzesce, câte duoĕ césurĭ pe fieşĭ-care ḑi.

Domnul Van Saanen se va socoti aşeḑat în slujba de repeţitor al pensionatuluĭ de la 1 Octombre cu leafă de leĭ 200 pe lună, ce este hotărîtă pentru acésta.

(Semnaţĭ), *Alexandru Filipescu, B. Ştirbeiŭ, N. Picolo.*

No. 1.004. 1839, Septembre 21.

*

In învĕţămêntul primar avem de amintit cererea obşteĭ de la Câmpina, de a li se da scólă, din Martie 1839. Câmpineniĭ arétă din noŭ că rĕposata căminăréșă Maria Bujoreanca a lăsat un venit pentru asemenea scólă «obştească în limba românească». Rĕposata a lăsat executor al testamentuluĭ pe Arch. Calinic de la Cernica. Câmpineniĭ rógă pe Domnitor să 'l oblige a face o nóuă scólă.

La 28 Februarie 1839, Domnitorul Ghica visită scóla din acest oraş, în care intrând toţĭ eleviĭ cu o detunare de glasurĭ îĭ urară îndelungarea vieţeĭ.

«D. profesor I. P. Brezoianu, cu voia Mărieĭ Sale făcu deosebite întrebărĭ scolarilor asupra aritmeticeĭ, gramaticeĭ, geografieĭ, la care, dupe sigurile rĕspunsurĭ ale scolarilor, dovedi deosebita sa sîrguinţă. După care M. S. cercetă şi la caligrafie pe maĭ mulţĭ, apoĭ sĕvêrşi mulţămind D-luĭ profesor de râvna D-sale. In urmă întorcându-se către scolarĭ, le ḑice: «Vedeţĭ copiĭ, că tóte pedicile ce vĕ oprea de a vĕ folosi şi umina s'aŭ rupt. Siliţi-vĕ

dar şi maĭ mult, ca sa fiţĭ o dată folositorĭ neamuluĭ si vouă înşivă.» Dupe acestea se auḑi o strigare de o mulţime de glasurĭ «să trăescĭ Măria Ta !» *)

La ocasiunea examenelor din 2 Iulie, Domnitorul Alex. Ghica aŭ asistat împreună cu un fórte numeros public. După terminarea împărţireĭ premiilor Domnitorul a visitat candidaţiĭ de învĕţătorĭ sătescĭ din Ilfov, care învĕţa metoda lankasteriană. Acéstă visită este descrisă în Curierul român No. 109 din 15 Iunie 1839.

Eat'o :

«Dumnică, la 2 Iulie s'a serbat în colegiul din Sf. Sava solemnitatea împărţireĭ premiilor şi încununăriĭ scolarilor ce s'aŭ deosebit în cursul anuluĭ trecut scolar. M. S. P. Inălţatul nostru Domn, carele de la suirea Sa în scaun scólele le-a socotit ca cel d'întêiŭ temeiŭ pe care să arunce pétra socială şi să zidească adevĕrata fericire a supuşilor sĕĭ, n'a lipsit şi în anul acesta a fi de faţă la acéstă sĕrbătóre a părinţilor, în care M. S. nu seamănă decât cu un patriarch şi părinte al maĭ multor familiĭ. Inaltul cler, mulţime din ceĭ maĭ însemnaţĭ şi cu rîvnă boerĭ înconjuraŭ scaunul Mărieĭ Sale, pătrunşĭ de aceleaşĭ sentimente şi de acelaşĭ duh, ce a însuflat neîncetat şi pe iubitul lor stăpânitor. D. Ministru instrucţieĭ publice C. Bălăceanu a deschis sĕrbătórea printr'un cuvênt fórte potrivit cu acest prilegiŭ. D. Comisul P. Poenaru, Directorul scólelor a rostit pe urmă un al duoilea cuvênt din partea Eforieĭ scólelor, în care arétă isprăvile de peste an ale scolarilor şi înţeleptele mĕsurĭ şi iconomiĭ ale Eforieĭ. Ne vom grăbi a împărtăşi pe cititoriĭ noştri cu aceste duoĕ cuvinte fórte interesătóre. După acésta chiămându-se anume scolariĭ ce s'aŭ deosebit la învĕţăturile lor, aŭ primit în public darurile hotărîte în cărţĭ, harte, instrumente de geometrie şi sfere, şi eminenţiĭ s'aŭ încununat de însuşĭ Măria Sa. Era o privelisce fórte atingătóre a vedea cine-va pe prinţul ţĕreĭ, dupe scaunul sĕŭ, încununând tinerimea cea silitóre şi M. S. care nicĭ o-dată nu dă mâna la nimenĭ să 'ĭ o sărute, socotindu-se în prilegiul acesta adevĕrat părinte al acestor copiĭ ce pregătesc o viitorime maĭ fericită, 'şĭ dă mâna spre sărutare cu cea maĭ tênĕră şi părintéscă dragoste, era cu adevĕrat o sărbătóre naţională în care fie-care familie se vedea prin cele maĭ tinere doveḑĭ un mădular al familieĭ întregĭ al românimeĭ.

Sfârşindu-se acéstă ceremonie, M. S. s'a coborît d'impreună cu mădularele cinstiteĭ Eforiĭ şi cu o mulţime de privitorĭ în sala cea mare, unde se învĕţa metodul Lancasterian, ceĭ care se pregătesc a fi învĕţătorĭ în satele judeţuluĭ Ilfov. Peste o sută de învĕţătorĭ comunalĭ, carĭ eraŭ pe băncile lor şi umpleaŭ sala. Li s'aŭ început manevrele cuviincióse spre ţinerea buneĭ orênduelĭ şi înlesnireĭ învĕţătureĭ. Dupe dênsele uniĭ trecură la semi-cercurĭ şi începură a citi, şi alţiĭ la băncĭ începură a scri a la dictando. M. S. trecu în cercetare pe la tóte semi-cercurile, cercetă scrisórea fie-căruia, şi pe urmă viind înainte, i se înfăţişează probele de caligrafie ale fie-căruia. Aci chiămând pe maĭ mulţĭ dupe iscălitura însemnată în foiţele caligrafice, 'ĭ cercetă pe fie-care pe din afară şi pe chartă asupra geografieĭ, şi maĭ cu deosebire a ţĕreĭ. Pe urmă îndreptându-se către toţĭ aceştĭ învĕţătorĭ scolarĭ, le spuse ca să bage de sémă câtă greutate e unuĭ învĕţător a avea o mulţime de scolarĭ şi a îngriji pentru învĕţătura şi sporirea fie-căruia ; şi iar, vĕd singurĭ câtă înlesnire póte avea când este o bună orênduială în scólă, şi că tóte acele mişcărĭ ce se fac, vĕd singurĭ că nu privesc decât spre a înlesni ostenelile învĕţătoruluĭ, spre a deştepta duhul scolarilor, şi spre a face a spori toţĭ la învĕţătură, împărţind de o potrivă asupra tutulor privigherea sa prin ajutorul buneĭ orênduelĭ. Multă ispravă face o aseme-

*) »Curierul român« No. 39, din 9 Martie 1839.

nea cuvêntare din gura Stăpânitoruluĭ, când maĭ vêrtos s'a fost împrăştiat vorba, că învĕţătura acésta e o pregătire a lua copiiĭ la óste. Décă un stăpânitor se póte socoti tată supuşilor sĕĭ, şi décă întemeiarea scólelor şi sprijinirea lor este o dovadă a părinţieĭ sale, acele scolĭ pot să adevereze acest titlu, când sunt făcute a se cresce fie-care supus, de la bogat până la sărac. Săteanul până acum era socotit ca străin în totul Rămânieĭ, séŭ ca un copil vitrig osîndit a munci şi a nu se împărtăşi decât cu ocărĭ din casa părintéscă. Aceste scolĭ comunale sunt isprava sentimentelor evanghelice cu care s'a crescut prea Inălţatul nostru Domn în binegoslovita sa casă părintéscă şi cu care s'a hrănit în junia şi bărbăţia sa până la suirea în scaun. Slava stăpânitorilor este mare când găsesc de la predecesoriĭ lor asemenea aşedĕminte şi sciŭ să le apere şi să le păstreze. Când însă fiinţa morală şi evangelică lipsesce cu totul dintr'un norod, şi stăpânitorul suindu-se pe tron înfiinţează în mijlocul atâtor nevoinţĭ şi neînlesnirĭ asemenea aşedĕminte, atuncĭ nu fără cuvênt noródele şi scriitoriĭ într'o inimă aŭ fost încredinţaţĭ a dice şi a adeveri, că asemenea bărbaţĭ sunt aleşiĭ şi trimişiĭ luĭ Dumnedeŭ. M. S. după acésta a cercetat pensionatul colegiuluĭ intrând în tóte apartamentele luĭ şi de aci s'a coborît la museŭ şi la biblioteca naţională. Pornind la palat a bine-voit a cinsti pe D-niĭ profesorĭ, dicênd ca să se poftéscă toţĭ a prândi în corp la domnésca masă.

*

Resultatele dobêndite de la scolĭ în cursul anuluĭ 1838—39 sunt arĕtate în discursurile rostite la ocasiunea examenilor anualĭ din Iulie 1839. Lăsăm de a maĭ descrie parada, care plus minus este aceeaşĭ şi am şi dat'o în cât-va maĭ sus, dăm aci numaĭ cuvêntul comisuluĭ P. Poenaru directorul scólelor din Muntenia.

Din discursul sĕŭ ce urméză la vale, vedem că scólele sătescĭ séŭ comunale s'aŭ deschis în iarna anuluĭ 1838—39 în numĕr de 1.975 scolĭ, populate cu 33.000 de scolarĭ.

Asupra acestor scolĭ deschise anexăm raporturile primite de la institutoriĭ carĭ le aŭ inspectat *).

Scolile sătescĭ aŭ funcţionat până la S-tul Gheorghe 1839, dupe care candidaţiĭ de învĕţătorĭ iar s'aŭ dus pe la capitalele judeţuluĭ să maĭ învеţe carte.

Autorul acestor anale în Istoria sa a scólelor sătescĭ, contestă exactitatea cifrelor de sus. Orĭ-cât pot fi ele exagerate, nu e maĭ puţin o scire îmbucurătóre pentru istoricul cultureĭ naţionale, constatarea existenţeĭ de scolĭ sătescĭ, orĭ-câte de puţine vor fi fost ele şi de o nivelă culturală orĭ-cât de josnică.

Scolile judeţene, după discursul luĭ Poenaru, se amelioréză în 1839. La Craiova se termină zidirea localuluĭ special al scólelor; la Ploescĭ s'a cumpĕrat un local ad-hoc; la Slatina, din fondurile luĭ Ionaşcu, carĭ permit adăogirea de profesorĭ. Asemenea va fi cu scolile din Cerneţĭ şi din Têrgul-Jiuluĭ.

Nu trebue să uĭtăm de a înregistra o mĕsură importantă luată de Eforia scólelor muntene, prin circulara din 9 Ianuarie 1839, prin care se face obligatoriă pentru toţĭ copiiĭ vaccinarea de la vêrsta de 8 anĭ **).

In învĕţămêntul secundar se promite îmbunătăţirĭ pentru scóla zidită în Craiova. La Bucurescĭ s'aŭ adaos după cum vĕdurăm din budgete.

---

*) Vedĭ anexele relative.

**) Dosarul No. 205 din 1839.

Clasele de legĭ aŭ avut 45 scolarĭ, carĭ mulţĭ aŭ dat examene bune. Eforia a îngrijit de cărţĭ didactice, şi pentru acésta s'aŭ înfiinţat o tipografie specială.

S'aŭ tipărit până acum vre-o 15 cărţĭ în trebuinţa scólelor publice în 48.000 exemplare. Intre acestea, tabele lancastrice.

Cuvênt al D-luĭ Comisuluĭ P. Poenaru

Prea Inălţate Dómne,

«Intr'acéstă epocă de întrecere generală pe stadiul progresuluĭ, scólele românescĭ 'şĭ grăbesc şi ele pasul din ḑi în ḑi maĭ mult. Némurile Europeĭ, într'al căreia ocol se numĕră şi Prinţipatul Românieĭ, întinḑêndu'şĭ luminele până la cele maĭ de pe urmă hotare ale coprinsuluĭ lor, aŭ pus condiţie de nimicire, pentru orĭ-care popul va rĕmânea în nemişcare, în mijlocul înaintăreĭ obştescĭ. Dupe principiile S-teĭ Sale religiĭ, némul românesc este şi el chiămat a ajunge la un viitor maĭ deşĕvêrşit, spre care a pornit familia cea mare a creştinimeĭ.

Pe acéstă cale însă singura lumină ce 'l póte povĕţui, sunt bunele învĕţăturĭ întemeiate pe dragostea luĭ Dumneḑeŭ şi iubirea aprópeluĭ sĕŭ.

Pĕtrunsă de acest adevĕr Eforia scólelor, străduindu-se a rĕspunde la înalta încredere ce Măria Ta bine-voescĭ a pune in ale eĭ îndatoririĭ, face tot mijlocul a întinde din ce în ce maĭ mult sfera învĕţăturilor obştescĭ, şi din an în an, avênd prilegiŭ a supune Mărieĭ Tale, în solemnitate obştéscă, lucrările urmate în interesul scólelor naţionale, se bucură că póte înfăţişa şi astăḑĭ un resultat, care de şi nu rĕspunde la tótă dorinţa, dar dovedesce o păşire treptată spre înaintare.

Pentru scólele comunale, ce s'aŭ legiuit a se întocmi pe la sate, dupe ce s'aŭ luat mĕsurile arĕtate în anul trecut, adunându-se câţĭ-va candidaţĭ de învĕţătorĭ, dintre ţircovniciĭ ce s'aŭ găsit pe la sate, li s'aŭ făcut pe véră óre-care deprindere la învĕţătură în scólele normale de prin judeţe şi în iarna trecută aceştĭ candidaţĭ aŭ ţinut scolĭ în satele lor, ocupându-se ceĭ maĭ mulţĭ cu îndestulă aplicare la învĕţătura copiilor sătenĭ. Ast-fel s'aŭ aflat în iarna trecută întocmite 1.975 scolĭ comunale, unde aŭ urmat la învĕţătură peste 33.000 copiĭ.

Privirea cea maĭ de aprópe asupra acestor scolĭ a fost încredinţată profesorilor de pe la oraşele de căpetenie ale judeţelor, şi dupe visitarea ce aŭ făcut aceştia pe la scólele sătescĭ, primindu-se de la dênşiĭ raporturĭ de starea acelor scolĭ, s'a vĕḑut, că maĭ toţĭ aŭ rivalizat de zel: aci stăruind pe lângă autorităţile locale, ca să îmbrăţişeze maĭ cu durere de inimă întocmirea scólelor, aci îndemnând pe ţĕranĭ ca să'şĭ trimită copiiĭ la scólă, aci catihisând pe învĕţătorĭ, pentru înlesnirea metoduluĭ la învĕţătură şi pentru îndreptarea năravurilor între ţĕranĭ.

Observaţiile coprinse în raporturile profesorilor merită publicitate, şi din citirea unora din ele se póte cunósce de ce importanţă este a se face maĭ des asemenea revisiĭ pe la scólele obştescĭ, şi a se aşeḑa pentru acestea revisorĭ specialĭ. De la S-tul George, de astăprimăvéră încóce, iar s'aŭ adus la scólele normale candidaţiĭ de învĕţătorĭ, atât ceĭ vechĭ, cât şi alţiĭ, de pe la satele de unde nu se trimisese încă; şi aceştia toţĭ în numĕr de 1.975 urmând la învĕţătură până acum, aŭ luat maĭ multă deprindere, atât la citire şi la câte-va din cunoscinţele ce se predaŭ în scólele elementare, precum o parte din aritmetică, din catechism, din cântările bisericescĭ şi din geografie, încât acésta privesce la descrierea ţĕreĭ românescĭ.

Acum cu prilegiul vacanţeĭ, se slobod şi învĕţătoriĭ pe la satele lor, pentru şése sĕptĕmânĭ cu instrucţie, ca în acéstă vreme să adune copiiĭ satuluĭ la scólă numaĭ în ḑilele în care aceştia nu vor fi întrebuinţaţĭ de părinţiĭ lor la lucrul câmpuluĭ, iar în ḑilele de sĕr-

bătóre şi Dumineca tot-d'a-una adunând pe toţĭ copiiĭ, carĭ vor fi în vêrstă de scólá, să 'ĭ ducă la biserică cu bună orênduială, în tótă vremea să îngrijéscă a le insufla respectul către cele sfinte, iubirea de muncă şi depărtarea de tótă netrebnicia.

Dupe şése săptămânĭ învĕţătoriĭ sunt datorĭ a se aduna iarăşĭ la scólele normale ca să se maĭ întemeieze în învĕţăturile ce aŭ început, şi apoĭ la 1 Octombre întorcêndu-se pe la satele lor, aŭ să ţină socotélă regulat în tóte ḑilele în curgerea ierneĭ, în care vreme profesoriĭ de pe la scólele normale vor merge să visiteze fie-care scólele comunale din judeţul sĕŭ; să îndrepteze neorênduelile ce vor găsi şi să alégă dintre învĕţătorĭ pe aceĭ carĭ nu vor fi încă îndestul deprinşĭ la învĕţătura ce le trebuesce, ca aceia să se îndatoreze a veni la scóla normală şi în véra viitóre.

Cu acéstă orênduială, Prea înălţate Dómne, de se va urma câţĭ-va anĭ pregătirea învĕţătorilor şi ţinerea scólelor în tótă curgerea ierneĭ, Eforia cu încredinţare póte ḑice, că folosul acesteĭ întocmirĭ nu va rĕmânea a se cunósce numaĭ în generaţiunile viitóre, ci şi în vécul în care trăim, némul românesc se va ferici cu împărtăşirea de bunătăţile ce aŭ a isvorî în ḑilele Mărieĭ Tale din sănĕtósele principiurĭ pe care Măria Ta doresci a întemeia învĕţătura publică.

In vreme ce scólelor populare se dă o întindere şi desvoltare potrivită cu trebuinţa locuitoruluĭ sătén, scólele de prin oraş înaintéză şi ele cu un pas mĕsurat cu trebuinţa locuitoruluĭ orăşén. Câte-va dintre aceste scolĭ fiind deosebit înzestrate şi crescêndu-li-se veniturile din an în an maĭ mult, aŭ dobêndit miḑlóce de desvoltare, şi dupĕ ce li s'aŭ îmbunătăţit starea materială, cu zidirĭ clădite într'adins, li se pot cresce acum şi învĕţăturile cu adăugare de profesorĭ. Ast-fel zidirea scóleĭ de la Craiova fiind acum aprópe de a lua sfîrşit, se póte aşeḑa într'însa scóla în véra viitóre, cu adăugarea învĕţăturilor de clasele umanióre, ce trebuinţa cere a se complecta într'o scólă centrală precum este acésta a Craioveĭ. Asemenea mutându-se şi scóla de la Caracal în zidirea cea nouă, se pot adăuga acum învĕţăturile din însemnătóre venituri ce are acea scólă. La Ploescĭ iarăşĭ s'a cumpĕrat loc cu zidire pentru scóla publică de acolo şi cu veniturile ce orăşeniĭ aŭ îngrijit a asigura acesteĭ scolĭ, se maĭ póte adăuga un profesor pentru învĕţăturĭ maĭ înaintate; la Slatina, scóla fiind înzestrată cu un venit însemnător de fericitul Ionaşcu al căruĭ nume se va pomeni vecĭnic cu mulţămire de tinerimea ce se folosesce din a sa milostivă danie, a dobândit şi zidire fórte încântătóre şi un al duoilea profesor de învĕţăturile clasuluĭ al treilea; aci se póte adăuga şi un al treilea profesor, când înaintarea învĕţăturilor va cere acéstă adăugare. Scólele de la Cerneţĭ şi de la Têrgu-Jiul aŭ iarăşĭ nisce venituri, cu care se va putea ţinea şi un al duoilea profesor, şi décă orênduirea acestuia se întărḑiază, pricina este numaĭ îndĕrătnicirea ce fac depositariĭ acelor venituri de a lămuri socotelele.

Deosebit de aceste înzestrărĭ din care se îmbunătăţesc scólele naţionale ce s'aŭ aflat până acum întocmite, se descoperă şi alte venituri cu care se pot întocmi scolĭ nouĭ. Astfel s'a găsit în Têrgul Câmpina o danie pentru scólă lăsată de o milostivă cocóná Bujoréncа; acéstă danie fiind încredinţată îngrijireĭ S-ţieĭ Sale părinteluĭ stareţ al Cerniceĭ se nădăjduesce de la a cuvióseĭ sale preţuire de binele sufletesc, ce a voit să facă milostiva dănuitóre, ca să aducă la îndeplinire, un aşeḑĕmênt de luminarea némuluĭ cu învĕţăturĭ, de la care se aştéptă întemeiarea credinţeĭ, prin cunoscinţa moraluluĭ evangelicesc. Asemenea s'aŭ găsit şi la biserica Berislăvescĭ însemnătóre venituri, lăsate de un cucernic boer Drugănescu cu îndatorire, ca între alte îmbunătăţirĭ ce aŭ a se face dintre aceste venituri să se ţie o scólă între aĭ căria scolarĭ să fie şése pensionarĭ, ţinuţĭ cu tótă cheltuiala din veniturile lăsate de milostivul boier. Domnitorul a pus în óre-care înclinare

acéstă biserică cu Episcopia Argeşuluĭ, şi fiind-că scaunul acesteĭ Episcopiĭ, Curtea-de-Argeş, oraş din cele maĭ însemnătóre prin ale séle monumente istorice, nu se bucură şi el de o scólă naţională ca cele-l-alte scaune episcopescĭ, ar fi de trebuinţă ca pomenita scólă când va fi să se întocméscă, să se aşeḑe la Curtea-de-Argeş, şi pomenirea dănuitoruluĭ va fi negreşit maĭ mare. Dragostea luĭ Dumneḑeŭ în Ceruri, cinste şi mulţămire pre pământ între ómenĭ, fie celor ce fac asemenea bunătăţĭ! Cinste şi laudă va da némul şi acelora care pretind sfânta îndatorire, ce le este încredinţată, aduc la îndeplinire voinţele milostivilor Domnitorĭ! Cu desvoltarea învĕţăturilor prin scólele oraşelor de prin judeţe, urméză a se înainta şi învĕţăturile colegiuluĭ de aicĭ, care de o cam-dată, până o veni vremea de a se forma o universitate în Prinţipat, se socotesce sfârşitul carierei învĕţăturilor naţionale.

Intr'acest colegiŭ trebuinţele se ivesc multe de a se aşeḑa şi catedrele ce maĭ lipsesc, dar mijlócele mărginesc punerea în lucrare, şi numaĭ cu economia ce s'a făcut în aniĭ de maĭ înainte se póte adăoga din vreme câte o catedră nouă. Ast-fel s'a întocmit în anul trecut cursul legilor adăogêndu-se şi alte învĕţăturĭ cu treĭ profesorĭ pe lângă acelea ce se urma maĭ înainte cu un profesor.

Pentru urmarea acestuĭ curs, s'aŭ înscris în registrul colegiuluĭ 45 scolarĭ, şi cu tóte că nu s'aŭ ţinut toţĭ până la sfârşirea cursuluĭ, dér aceia carĭ la examenul ce s'a făcut s'aŭ ales maĭ înaintaţĭ la învĕţăturile ce li s'aŭ predat, s'aŭ vĕḑut bine pĕtrunşĭ de materia îndeletnicirilor.

Profesoriĭ n'aŭ avut de cât mărturisirĭ de mulţămire şi de laudă a încunosciinţa Eforieĭ despre resultatul examenuluĭ acestor scolarĭ.

Acestea sunt, Prea înălţate Dómne, întocmirile câte mijlócele aŭ ertat a se pune în lucrare pentru adăogarea scólelor în Prinţipat şi întinderea treptată a învĕţăturilor în fieşĭ-care scólă. De o-dată cu acéstă întindere, Eforia simţind şi trebuinţa de a se înlesni tipărirea de cărţĭ atât pentru scólele populare, cât şi pentru cele-l-alte scolĭ de învĕţăturĭ maĭ înaintate, pentru unele cărţĭ a hotărît premiŭ, ca să se dea acelor persóne care vor înfăţişa cea maĭ bună traducere séŭ compunere, pentru altele a înaintat cheltuiala tiparuluĭ; ast-fel s'aŭ tipărit până acum vre-o 15 cărţĭ în trebuinţa scólelor publice în 48.000 exemplare. Acum se află încă sub tipar tablele lancastrice şi cărţĭ manuale dupe aceste table în trebuinţa scólelor de prin sate. Pentru asemenea cărţĭ, trebuinţa va cresce acum răpede, şi fiind-că puţinele mijlóce ce are casa scólelor pentru acéstă trebuinţă mărginesc fórte mult numĕrul tipăririlor, Eforia a chibzuit a înlesni acéstă lucrare prin aşeḑarea uneĭ tipografiĭ pe séma scólelor. Acésta s'a şi adus de la fabrica luĭ Didot de la Paris, şi acum se află lucrând la tipărire de cărţĭ de ale claselor publice; asemenea cărţĭ sunt: un dicţionar francezo-românesc, o gramatică idem, un manual de istoria românilor, o algebră şi o traducere din autoriĭ elinĭ şi latinĭ. Sunt gata de a se pune sub tipar şi alte manuscrise din care cele maĭ multe privesc la învĕţătura populară.

Acum cu adăogarea scólelor şi cu întinderea tiparuluĭ, româniĭ vor cunósce şi eĭ, că învĕţătura, precum şi fapte bune, cine nu înaintéză, rĕmâne îndărăt, şi a înapoia nu este dat omuluĭ care are tóte simţirile. Inainte, înainte! este chiămarea obştéscă a societăţilor celor vechĭ, precum şi a generaţiilor ce acum se ridică; înainte! ne ḑice şi chiar Christianismul de sunt acum aprópe duoĕ miĭ de anĭ.

Neamurile tóte se întrec acum alergênd spre un viitor maĭ desĕvârşit; acum în tot locul este mărturisit, că Dumneḑeŭ însuşĭ care a făcut cerul şi pământul şi care s'a bucurat de făptura mâinilor séle, ḑice, că este bine ca omul să învеţe a cunósce acéstă făptură, şi să afle mijlócele ce i s'aŭ dat ca să se bucure de dênsa.

Cartea cea mare a natureĭ este deschisă pentru tóte înţelegerile, pentru tóte privirile, şi ḑiua nu va fi departe şi pentru românĭ în care învĕţăturile elementare vor fi avutul celor maĭ sĕracĭ copiĭ; dar cu cât cunosciinţele elementare se vor întinde în trépta cea maĭ numerósă a societăţeĭ, cu cât descoperirile sciinţeĭ, ca să ḑic aşĭa, ale industrieĭ, întreprinderile negoţuluĭ şi tóte meşteşugurile se vor desvolta, cu atât maĭ mult trebue să vĕ gândiţĭ, iubiţĭ tinerĭ, voĭ care pretindeţĭ a vĕ deosebi în treptele societăţeĭ, că înaintările vóstre la învĕţătură trebue să fie şi ele într'aceiaşĭ proporţie; că cine stă în loc este călcat de toţĭ ceĭ ce alérgă înainte: căcĭ nu aveţĭ toţĭ acelaşĭ sfânt foc al întrecereĭ la împlinirea îndatoririlor vóstre.

Sunt uniĭ d'intre voĭ care nicĭ aŭ îndrăsnit a intra în luptă; atât nu se încumet în puterile ce aŭ; aceştia maĭ înainte de a se lupta se mărturisesc eĭ însuşĭ biruiţĭ; dér şi aceia să nu piarḑă curajul: este mijloc şi pentru eĭ de a intra în cariera de întrecere, şi póte de a şi triumfa, séŭ cel puţin de a nu rĕmânea cu totul nimiciţĭ; destul este să voiască, dér să voiască cu tot înadinsul, dér să voiască fără precurmare; voinţa este una din cele maĭ frumóse facultăţĭ ale omuluĭ, când este bine îndreptată. Câţĭ iarăşĭ dintre voĭ, tinerĭ scolarĭ, vĕ învredniciţĭ a lua astăḑĭ, într'acéstă solemnitate, preţul lupteĭ vóstre, nu vĕ îngâmfaţĭ de ale vóstre isbutirĭ: acela ce se îngâmféză de ale séle triumfurĭ nu este vrednic de ele; acela socotesce că 'şĭ-a sĕvârşit ale séle îndatoririĭ când d'abea aŭ fost începute; el socotesce că tóte vin de la sine. Copiĭ, învĕţaţi-vĕ de micĭ a cunósce bunătăţile ce vĕ vin de la învĕţătorĭ, de la părinţĭ, de la oblăduitorĭ, de la Dumneḑeŭ *).»

*

Despre Seminarul Metropolitan din Bucurescĭ, nicĭ un document de valóre... El continuă ca vaĭ de el.

Maĭ bine merge seminariul înfiinţat la Rŏmnicu-Vâlcea. Eată darea de sémă a examenuluĭ de véră de la acest seminariŭ: **).

«Duminică, la 9 ale următoruluĭ Iulie, făcêndu-se examen seminaruluĭ S-teĭ Episcopiĭ a Rŏmniculuĭ de aicĭ, unde adunaţĭ fiind îndestule persóne şi alţĭ D-nĭ profesorĭ strĕinĭ, veniţĭ într'adins spre acest sfârşit, şi după citirea maĭ întêiŭ a unuĭ cuvênt compus de Sfinţia Sa Protopopul Radu Tempe, inspectorul şi profesorul seminaruluĭ asupra îndemnăreĭ învĕţătureĭ seminariştilor scolarĭ.

Aŭ început a se cerceta regulat de a rêndul înaintarea scolarilor la învĕţăturile predate care maĭ jos se arétă:

Analis de gramatică, Istoria sfântă adică legea veche, care sunt tipărite pentru seminarurĭ. Catechismul tot din acea istorie. Istoria universală bisericéscă. Chronologia vremilor împreună cu geografia sfântă. Teologia morală, Geografia Europeĭ, aritmetica, din psaltire. Şi din cercetarea făcută s'a recunoscut cu deosebire înaintarea învĕţătureĭ acelor scolarĭ din silinţa D-lor profesorĭ, pentru care nu lipsesce comitetul după datorie plecat a încunoscinţa cinstiteĭ Eforiĭ.

(Iscălit), *Constantin Niculescu*, ocârmuitorul.

Pentru copie întocmaĭ: Secretar, *N. Iliescu*.

No. 5.204.

1839, Iulie 19.

---

*) Dăm în anexă şi raporturile pentru serbarea examenelor de véră din 1839, de la următórele scolĭ: Craiova, Buzĕŭ, Têrgovişteа, Têrgu-Jiuluĭ, după cum le găsim publicate în «Curierul românesc« No. 115 din 13 Iulie 1839.

**) «Curierul românesc« No. 125 din 2 August 1839.

*

Invĕţămêntul privat în Bucurescĭ este representat ast-fel la examenul de véră din 1839:

Scolarĭ	
15	mah. S-tul Ştefan (Têrgu-d'afară)
37	Oboru-Vechiŭ
35	Sf. Pantelimon
22	Delea-Veche
17	Delea-Nouă
13	Popa-Sóre
16	Popa-Nan
12	mah. Ianculuĭ
18	Ceauş-Radu
20	Foişorul
15	Dudesci
15	Şloboţia
29	Bradu
19	S-ţiĭ Apostolĭ
11	Tabaciĭ-Sêrbĭ
19	Alexie
36	Flămânda
15	Stréja poduluĭ Caliţiĭ
10	Antim
16	Sf. Constantin (Gorgan)
10	Popa Stan

Scolarĭ	
8	în Fântâna Bouluĭ
9	Podu de Pămênt
12	Biserica-Măgurénuluĭ
32	Sf. Vasile (Podul-Mogoşóeĭ)
16	Sf. Visarion
11	mah. Precupeţiĭ-Vechĭ
26	„ „ Noĭ
31	Dinu
14	Radu
11	Oţetaru
16	Olariĭ
55	Silivestru
13	Icóna
30	Batiştea
30	Scaune
19	Sf. Ión Moldovenĭ
27	Nicolae Şelarĭ
14	Udricanu
80	Oltenĭ
120	Dómna Bălaşa
68	Scóla de fete din mah. Sf. Ştefan
977	

De limbĭ streine

Scolarĭ	
105	Scóla nemţéscă parochială de la Bărăţie
17	Franţuzéscă şi grecéscă
38	Hanu Stavropolios
18	„ luĭ Derviş
22	mahalaua Oltenĭ
32	Sf. Ión (Podu Beilic)
37	mah. Stelea
16	Mihaiŭ-Vodă
8	Icónă
8	Popa-Rusu
296	

Pensionate de băeţĭ

Scolarĭ	
24	Podul Mogoşóeĭ
16	„ Caliţiĭ
10	uliţa Sf. Sava
38	„ Şelarĭ
88	

Pensionate de fete

Scolare	
8	mah. Cismigiŭ
20	Biserica Eneĭ
28	

Peste tot în 65 aşeḑĕmînturĭ private se află 1.293 scolarĭ, din care 1.095 băeţĭ şi 284 fete. *)

*) „Curierul român" No 16, din 14 Iulie 1839.

*

Iată persónele carĭ aŭ donat cărţĭ pentru premiĭ în 1839 :

«Se face cunoscut cu mulţămire, că pentru premiile ce se daŭ acum, următórele persóne aŭ trimis la colegiŭ câte-va cărţĭ în dar.

D. Pitar Vasile Buga, a dăruit 150 exemplare de cartea intitulată „Risipirea Ierusalimuluĭ."

D-niĭ Dimitrie Jian profesorul şi Nicolae Rudeanu din Câmpu-Lung, aŭ dărit 190 exemplare „Istoria sfântă."

D. Walbaum, librarul Curţeĭ, a dăruit 10 harte de ţéra românéscă.

Dintre aceste hărţĭ câte-va s'aŭ trimis pe la scólele de la judeţe, ca să se dea scolarilor premiaţĭ de acolo, cele-alte se împart astăţĭ aci împreună cu alte cărţĭ ce se daŭ în premiĭ din partea Eforieĭ.

1839, Iulie 2.

*

Dintre scóleIe private, pensionatul D-neĭ Vaillant, am vĕţut că servé şi ca scólă subvenţionată de Stat.

In acelaşĭ timp D. Vaillant directorul pensionatuluĭ, în care se ţineaŭ şi bursieriĭ Statuluĭ, intră în conflict făţiş cu Eforia scólelor. Prin „Curierul român" No. 12, el publică însciinţare, că interniĭ din pensionatul sĕŭ nu vor maĭ fi trimişĭ la S-tul Sava să înveţe şi vor avea profesorĭ chiar la pension şi anume să înveţe tóte materiile în limba francesă. Tendinţa într'acolo exista maĭ de mult şi póte patronată chiar de uniĭ membriĭ din societatea înaltă bucurescéná.

Petru Poenaru apĕră energic liceul naţional în contra luĭ Vaillant.

In „Buletinul oficial" No. 19, din 11 Maiŭ 1839, se publică de Eforie avisul următor :

«In „Curierul român" No. 12, s'a vĕţut că D. Vaillant şeful pensionuluĭ, dă în cunoscinţă obştéscă, că a hotărît să tragă pe scolariĭ pensionarĭ din clasurile publice, şi să le dea învĕţăturĭ numaĭ în lăuntru în pension dupe un plan închipuit de Dumnéluĭ, şi alăturat în acel numĕr al „Curieruluĭ." Acésta nefiind prin scirea Eforieĭ, şi fiind cu totul împotriva aşeţĕmênturilor întocmite pentru acest pension, se dă acum de către Eforie în cunoscinţa publiculuĭ, că pensionul din S-tul Sava, rĕmâne şi de acum înainte tot sub aceleaşĭ regulĭ sub care s'a aflat până acum, şi scolariĭ pansionarĭ 'şĭ vor urma învĕţăturile în scóla naţională.»

La deschiderea obştesceĭ adunărĭ din Bucurescĭ în Decembre 1839, Domnitorul Alexandru D. Ghica, putea cu drept cuvênt ţice (dupĕ cele maĭ sus amintite) „că învĕţătura publică a primit o mare desvoltare prin extraordinara pregătire în oraşe a dascălilor de sate şi prin înfiinţarea scólelor prin tóte satele". *)

*

Anul 1839 are pentru Moldova un loc bun, în istoria cultureĭ naţionale. Academia Mihăiléná a scăpat de ameninţarea de a vedea substituindu-se o limbă străină, în învĕţămînt,

*) Bulet. of. No. 82 din 1839.

limbeĭ române. Noul contingent de profesorĭ românĭ, dintre bursierii reîntorşĭ din străinătate şi bărbaţii veniţĭ din Ardeal, aŭ redat, o spuserăm deja, prestigiŭ cursurilor umanióre şi superióre.

Preocuparea luĭ G. Asaki în decursul anuluĭ 1839, este îmbunătăţirea localuluĭ Academieĭ. Internatul fiind, cum vĕdurăm, aşeḑat numaĭ în casa Voinescu, internii treceaŭ fórte cu greŭ pe timpurĭ rele de la internat la casa unde eraŭ clasele. Deja, la cumpĕrarea caselor Voinescu, G. Asaki avusese în gând să reunéscă ambele case prin un arc.

La finele anuluĭ 1839 Decembre 10, Asaki, cristaliséză proiectul sĕŭ şi propune Epitropieĭ, cu referatul No. 98, facerea unuĭ adaos de camere şi a arculuĭ de unire al ambelor case ale Academieĭ şi institutuluĭ, după planul şi devisul întocmit de profesorul inginer Costinescu. Acest arc e menit a fi o podóbă a oraşuluĭ, dar tot o-dată şi o trecere adăpostită a elevilor, de la o casă la cea-altă *)

Vom vedea în anul viitor urmările raportuluĭ acestuia.

*

Dispositiunile relative la admiterea în internatul academieĭ se schimbă în Septembre 1839. De acum nu se maĭ primesc internĭ scolarĭ, carĭ n'aŭ terminat studiile primare. Primirea este de acum înainte subordonată concursuluĭ, iar nu privilegiuluĭ. De aci va urma, că se vor afla în internat maĭ mulţĭ fiĭ de ómenĭ sĕracĭ şi necunoscuţĭ, de cât fiĭ de boerĭ. Aşĭa scóla va deveni tot maĭ mult pepiniera din care se va forma clasa mijlocie, ce se pregăti, inconscientă mult timp, a se substitui vecheĭ clase privilegiată.

Eată disposiţia democratică a epitropieĭ, din Septembre 1, anul 1839, sub No. 190:

«In privirea disposiţiilor Reglementuluĭ scolastic de pe care se povĕţuesce ramul învĕţăturilor publice, şi anume a chipuluĭ primireĭ tinerilor elevĭ şi stipendiştĭ în instituturĭ, unde se ţin cu cheltuiala Statuluĭ; Epitropia, spre regularisarea celor ce se cuvine a sci, face cunoscut următórele:

1) Primirea elevilor, séŭ stipendiştilor, va urma numaĭ la 1 Septembre, ce este începutul anuluĭ scolastic.

2) Tĕnĕrul, ce va fi a se primi în institutul S-ţilor Treĭ-Ierarchĭ, de stipendist, fie din partea orĭ-căruĭ recomenduit, se cere să aĭbă sĕvîrşite clasele începĕtóre pentru că «după legiuirea Reglementuluĭ, *trebue să aĭbă desvĕlit talentul şi sîrguinţa şi acésta nu se póte cunósce, fără cu prilegiul sĕvîrşireĭ aces'or clase. Acéstă mĕsură este neapĕrată şi pentru tineriĭ carĭ se vor cere a fi primiţĭ în institut sub nume de elevĭ*» fiind-că acum nu sunt la Academie clase începĕtóre.

Ca să fie învrednicit a căpăta din tóte obiectele precum şi din purtărĭ, clasificaţie bună, adică eminenţie, însemnată în catalog cu ḑisa fórte bine, şi prima însemnată cu bine, şi nicĭ una cu secundă, însemnată cu mijloc.

4) Alegerea tinerilor să se facă aci cu însuşirile sus însemnate, prin concurs, şi fără nicĭ o părtinire, după condiţiile arĕtate.

5) Fiind maĭ mulţĭ concurenţĭ cu eminenţie decât locurile vacante, atuncĭ din aceştia se vor alege prin sorţĭ, până la împlinirea numĕruluĭ cerut, şi neajungênd a se împlini numĕrul din aceştia, atuncĭ se vor primi din ceĭ cu prima.

6) Tineriĭ primiţĭ neînfiinţând la sfîrşitul anuluĭ scolastic, condiţiile maĭ sus arĕtate,

---

*) Dosarul No. 193 curent, Archiva Statuluĭ.

după deosebită nepărtinitóre cercetare a pricinilor ce aŭ împedicat a se arĕta vrednicĭ, séŭ se vor maĭ îngădui încă un an, séŭ li se vor opri locuinţa maĭ mult în institut, după motivul încunjurărilor.

Asemenea se vor lua în privire jalobele ce s'aŭ dat de mult pentru primirea candidaţilor, carĭ trebue să fie protimisiţĭ décă vor învrednici.

7) Spre împlinirea şi întocma păzire acestor condiţiĭ, Epitropia însărcinéză pe Comitetul academic, ca să fie necontenit cu luare aminte întru tot ce se atinge de cercetarea şi presentarea candidaţilor de elevĭ şi stipendiştĭ.

(Iscălit), **Veniamin**, mitropolit al Moldoveĭ.

N. Cantacuzino, Logofĕt, *I. Suţu.*» *)

Aga G. Asaki, referendar.

Nemulţămirea este mare în tabăra privilegiaţilor. La 15 Septembre se reînoesce disposiţiunea otărîndu-se condiţiunile ast-fel:

«1839 Septembre 15, cu oficia No. 192, Epitropia scrie comitetuluĭ academic:

1) De a nu se maĭ primi elevĭ, séŭ stipendiştĭ de cât la 1 Septembre, „ce este începutul anuluĭ scolastic.“

2) Să nu maĭ se priméscă elevĭ şi stipendiştĭ decât absolvenţĭ aĭ scóleĭ începĕtóre.

3) Să nu aibă în catalog de cât Em. şi I, iar nu şi vre un II.

4) Alegerea să se facă prin concurs.

5) Décă es maĭ mulţĭ concurenţĭ cu note egale, să se tragă la sorţĭ întâiŭ din ceĭ cu Em., apoĭ din ceĭ cu I.

6) La finele anuluĭ scolar, se cer note Emin. şi I de la bursierĭ.

Se acordă totuşĭ un noŭ an stipendiul şi internatul acelor ce aŭ note maĭ slabe, décă justifică aceste note pe niscaĭ-va pedice.» **)

*

Afluinţa scolarilor la Academia Mihăiléná necesitâ introducerca de *şedatorĭ* prin clase. *Şedatoriĭ* eraŭ un împrumut în ramul secundar de la metóda mutuală lancastrică. Profesoriĭ neputênd birui de a asculta ḑilnic toţĭ scolariĭ, puneaŭ pe ceĭ maĭ slabĭ în *şeda* scolarilor maĭ bunĭ. Aceştia 'i ascultaŭ şi daŭ raport profesoruluĭ de notele celor din şeda. Evident, se găséŭ şedatorĭ pe carĭ scolariĭ leneşĭ îĭ *cumpĕraŭ* cu lucrurĭ de mâncare, cuţitaşe, ş. c. l., dar eraŭ şi şedatorĭ bunĭ, oneştĭ, carĭ eraŭ de mare utilitate în clasă.

Acéstă afluinţă de scolarĭ la Academie, provenia şi din faptul, că începuseră a veni absolvenţĭ şi de pe la scolile din capitale de judeţe, scolĭ care funcţionase acum de câţĭ-va anĭ şi putuseră percurge tóte treile clase.

Afluinţa acésta începe a crea necesitatea de gazde pentru scolarii fără familiĭ în Iaşĭ.

«Certele cele dese, care fac părinţiĭ de pe la ţinuturĭ, spre a li se primi cu şedere fiiĭ la institutul academic, al căruia local nu maĭ iartă o nouă primire, aŭ îndemnat pe D. profesor Draghenicĭ, cu voia cinstiteĭ Epitropiĭ, a deschide alăturĭ cu acel institut un pension pentru eleviĭ din afară, carĭ pot urma clasurile colegiale, séŭ aceĭ carĭ aŭ trebuinţa

*) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 33.

**) Dos. No. 20 Arch. Stat.

a se pregăti cu orênduitele cunoscinţe, pentru de a se putea primi în acele clasurĭ la începerea cursuluĭ. Ţinerea acestor elevĭ, a lor învĕţătură sub înadinşĭ pedagogĭ şi a lor privighere urméză dupe un reglement special asemĕnat cu acel al institutuluĭ academic.»

*

In mesagiul de deschidere a obştesceĭ Adunărĭ a Moldoveĭ, se face menţiune despre progresul şi reforma scólelor. Obştésca Adunare, prin anaforaua către Mt Sturdza, în 4 Martie 1839, No. 68, rĕspunde:

«Starea învĕţăturilor publice nu maĭ puţin aŭ tras luarea aminte a acesteĭ adunărĭ; sistema însemnată în cursul învĕţăturilor, este fără îndoire singura îndeplinire, care făgăduesce adevĕrate propăşirĭ în acea plăcută socială petrecere, şi se nădăjduesce cu tótă încredinţarea, că învĕţătura publică va da fără zăbavă rodurĭ analogisite aşteptăreĭ Inălţimeĭ Vóstre şi îngrijirilor ce se jertfesc întru asemenea.

Buna instărire a scólelor şi aşeḑĕmêntuluĭ spitalicesc, care dupe ce a întêmpinat tóte cele de trebuinţă, înfăţişéză o reservă de somĭ însemnătóre, este rodul pămêntescilor simţirĭ a Inălţimeĭ Vóstre, şi a îngrijirilor întrebuinţate şi în acestea de bine-făcĕtóre obiecturĭ.»

*

Se laudà Domnitorul cu «sistema însemnată în cursul învĕţămêntuluĭ», de şi aceea nu era ce dorită de Ruşĭ, de amiciĭ sĕĭ. In adevĕr, cu ce nemulţămire a putut afla M. Sturdza, că profesorul de limba rusésca Peltichi se jăluia mereŭ, că nicĭ un scolar, nicĭ chiar dintre bursierĭ, nu voesce să învеţe limba rusésca. Direcţiunea naţională se avêntá puternică, neresistabilă, chiar şi când profesoriĭ, împedicaţĭ de a o propaga, se mărginéŭ la simpla predare a materieĭ cu care eraŭ însărcinaţĭ.

Fie cu gând de a potoli acéstă direcţiune, care născé din studiile clasice, fie din convingerĭ bune economice, în 1839 guvernul pregătesce deschiderea unuĭ institut special de *agronomie* şi a uneĭ scóle mecanice. Mihailic de Hodocin este menitul director al acestuĭ viitor institut, de care va veni rêndul să ne ocupăm maĭ departe.

*

Seminarul Veniamin dă în anul acesta un rênd de candidaţĭ la preoţie. Tinerii absolvenţĭ sunt represinţaţĭ prin colegul lor Ión Haliţĭ la serbarea de despărţire. Eĭ 'şĭ iaŭ ḑiua bună de la rectorul Bojinca, prin o cuvêntare ţinută de clericul Ión Teodorescu. Dăm în anexă cuvêntarea luĭ Haliţi dupe «Fóia pentru minte, inima şi literatura» din 1839 No. 49. *)

Damaschin Bojinca încetase de a fi rectorul seminaruluĭ la semestrul I scolar din 1839—1840. In locul luĭ vine Archim. Sucupan. Neînţelegerĭ dintre el şi dintre Isaia Socolenul, egumenul şi gosopodarul seminaruluĭ, aduc neîntârḑiat demisiunea luĭ Sucupan şi înlocuirea luĭ iarăşĭ prin Bojinca, care dovedise în faptă pricepere didactică în conducerea seminaruluĭ.

*) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.

In vedere cu necesitatea de a se pregăti profesorĭ românĭ de teologie, încă din anul trecut se hotărîse, precum am vĕḑut, a se trimite în Rusia pentru învĕţarea teologieĭ a tînĕruluĭ profesor Popescu Scriban. La 16 Maiŭ, 1839, încă acesta nu plecase. Epitropia dispune să grăbéscă trimiterea luĭ Scriban în Rusia. Se cere de la guvernul rusesc admiterea luĭ în scolile rusescĭ. Consulul rusesc solicită acésta de la guvernul sĕŭ, în 25 Aprilie 1839. I-se rĕspunde în 16 Iunie 1839, că Scriban e primit la duhovnicésca Academie din Kiev. In 16 Iulie 1839, Epitropia mulţămesce guvernuluĭ rusesc prin Consulat şi dă la mâna luĭ Scriban, pe care îl va călugări maĭ apoĭ cu numele de Neofit, o scrisóre de recomandaţie româno-latină către Academia de Kiev. Iată acéstă scrisóre încredinţată viitoruluĭ *singel* Scriban, fost Vasile Popescu, cu data din 20 Iulie 1839 :

Illustrissime ac reverendissime Domine,

«Percognito eo, quod scientiae theologicae sanctam nostram Ecclesiam orientalem concernentes, in ecclesiastica Academia Kioviensi sub archipastorali illustritatis vestrae inspectione ex asse, et ex Principiis sanctissimorum nostrum dogmatum proponantur, medio inclyti Consulatus Imperialis Russiae exoperati sumus ut candidatus theologiae juvenis, qui cursum scientiarum philosophicarum in Academia nostra Jasiyensicum laude terminavit, ut pote nobilis Basilius Popescu Scriban in eandem Academiam theologicam Kiovensem susciperetur fine semet informandi in principiis theologicis et eadem cum tempore etiam tradenti in seminario..., quod hoc tempore erectum est meliorum reformationem clericorum; post quam ex operationem idem I. Consulatus nobis officiose comunicavit, quod ubi nostra humillima petitio Ministerio substrata fuisset, sua majestas sacratissima Augustis simus imperator et Moldaviae protector clementissime demandaverit, ut prefatus candidatus susciperetur in Academiam theologicam Kiovensem, ad quam eatenus etiam respectivi ordinus missi sunt. Quando igitur ex una parte cordicitus gaudemus super clemen tissima ratificatione nostr. petiti, ex altera simul animitus speramus beneficimus, quod medio sacro-sanctarum Institutionum Kioviensium in patriam nostram redundabit, esse futurum, tanquam continuationem illius similis adjutori quo hecce provincia saeculo adhuc decimo septimo gavisa est, dum scilicet Illustrissimus Mitropolita Kiovensis Petrasko Movila noster eruditissimus compatriota, ad solicitam requisitionem felicis memoriae Principis Basili eo tum hic regnantis Woyewodae, ex Kiov transmiseret huc profesores non minus respectu eruditionis, quam etiam moralitatis selectissimos, et qui suae destinationi satisfaciendo, educationem, at que escolitionem juventutis nostrae per multum promovere. Confisi igitur illi archipastorali solicitudine atque propensioni, quam Illustr-Vestra circa felicem progressum scientiarum salutem Christi ani nostri ovilis exoperantium jugiter fovet, humanissime una ac humillime Eandem Illustritatem Vestram duximus exorandam: quatenus... sibi benevolentia suprafatum nostrum jevenem ceu candidatum theologiae sub alas patentes suae protectionis amplecti, ad locum respectivum conformiter praeordinatis illocandum ordinare, et quo desideratissime voti damnari valeat gratiosissime curare, at que disponere non dedignaretur. Pro quibus, gratissime, nostrae recognitionis sensatione valedissime officiendi gloriabimur semper nomen at altum Illustritatis vestrae respectum posse in animo nostro gerere, atque fovere peculiasiter antem Deum omnipotentem exorare haud cesse bimus, quo coelitus concedere velit ut in gloriam, atque salutem sacri ovilis Illustritati Vestrae per spiritum sanctum concediti. Eadem Illustritas vestra longisimam una ac sospitem, incolumem atque felicem vitam ducere queat.

Qualis fraterne in Christo dilectione perquam oblatus jugiter persevero Illustratis vestrae reverendissimae addictus in Christo frater.

Beniamin Costake, archiepiscopus ac metropolita Moldaviae et Suceavae.

Iassiis die 20 Iulie, 1839.»

*

Dintre bursieriĭ trimişĭ la universităţĭ streine, Leon Filipescu nu corespunse aşteptăreĭ. Fiind la Stutgart în institutul din Hohenheim, 'şĭ-a atras nemulţămirea Epitropieĭ şi decĭ în 12 Iunie 1839, prin anaforaua No, 94, Epitropia propune luĭ Vodă, ca Filipescu să fie întors îndărăt şi în locu'ĭ să fie trimis din noŭ C. Zefirescu, la institutul agronomic din Altemberg din Ungaria, la ferma model a Archiduceluĭ Carol. Acolo Zefirescu să rămână un an de ḑile pentru a se perfecţiona în agronomie şi apoĭ să fie utilisat ca profesor la institutul ce are a se înfiinţa în ţéră pentru agronomie. *)

Alte burse se vor maĭ da pentru pictură, litografie, de care maĭ la vale vom menţiona. In maĭ multe rînduri Epitropia refusă burse cerute de ómeniĭ cu influenţe pentru fiiĭ lor, pe carĭ voesc să'ĭ trimită la studiĭ în străinătate. Epitropia respinge cererile, ḑicênd că déca ar da burse la copiĭ carĭ n'aŭ terminat studiile în Academie «s'ar lovi acest aşeḑemênt, când pentru sciinţele ce se pot învĕţa în coprinsul Academieĭ... ar trimite tinerĭ pe la streine scolĭ.»

*

In semestrul I al anuluĭ 1839—1840, la 1 Octombre, cu anaforaua No. 209, Epitropia propune luĭ M. Sturdza deschiderea cursurilor de legĭ prevĕḑute în regulamentul scólelor, facultatea juridică, maĭ puţin numele, care în embrion era în cursul ce ţinea Flechtenmacher altă dată la Vasiliana. Epitropia cere Domnuluĭ înfiiinţarea paradosuluĭ de legĭ, fiind-că «cursul învĕţăturilor înalte de la Academia Inălţimeĭ Vóstre a ajuns la grad de a se putea începe în acest an scolastic şi paradosul legilor, dupe programa ce aţĭ bine-voit a încuviinţa prin Regulamentul special al scólelor.»

Epitropia recomandă pe D. P. Câmpeanu, profesor de filosofie, care are şi cunoscinţele trebuitóre pentru catedra legilor precum s'a încredinţat din ale sale atestaturĭ i diploma de advocat jurat al universităţeĭ de Pesta...

P. Câmpeanu va paradosi dupe cărţile usitate în Austria.

Fiind-că § 65 al Regulamentuluĭ scólelor, hotărînd, că profesorul carele pe lângă o catedră, ar maĭ maĭ putea paradosi încă un alt obiect, să iea jumĕtatea lefeĭ orênduită pentru acel obiect «socotindu-se pentru un profesor de legĭ 6.000 leĭ pe an» Epitropia cere a se aproba a se maĭ da D-luĭ P. Câmpeanu 300 leĭ léfă de la Octombre, pentru noua catedră.

Vodă M. Sturdza aprobă în 14 Noembre 1839. **)

P. Câmpeanu se bucură de speciala favóre în opiniunea publică. Deja în Maiŭ 1839, Domnitorul 'l-a boerit cu rangul de Căminar. ***)

---

*) Dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ, fila 232.

**) Dos. No. 20 curent, Arch. Stat.

***) Boeriile se dădeaŭ cu diplomă. Acesta se plătea 1.000 leĭ pentru mare Ban şi tot scăḑênd câte 100 leĭ până la mare Paharnic. E de creḑut că Câmpeanu nu'şĭ va fi plătit diploma de Căminar.

*

Scólele primare se maĭ înmulțesc prin crearea scóleĭ publice din Bacăŭ. Obștea acestuĭ oraș a însărcinat pe Comisul M. Lupașcu, să pregătéscă local pentru scóla publică primară în casele lăsate pentru acesta de Căminarul Christea, fost president al Eforieĭ din Bacăŭ. Sfințirea acestuĭ institut s'a făcut Duminecă în 24 a trecuteĭ lunĭ Septembre, după sânta leturghie, la care se aflaŭ scolariĭ din noŭ înscrișĭ cu D. C. Platon, al lor profesor; toțĭ s'aŭ adunat în sala scóleĭ, unde în ființa dregătoriilor locale, a boerilor și negustătorilor, clirosul a făcut sfințire, iar D. Aga G. Asaki, referendul învățăturilor publice, a făcut solenelă deschidere prin un cuvênt și citirea programeĭ de învățătură. D-luĭ Comis Lupașcu și D. president al Eforieĭ, aŭ rostit din partea obșteĭ simțirile uneĭ adânce recunoscință către P. I. Domn și cinstiteĭ Epitropiĭ, pentru acest aședĕmênt, care, ca și cele-alte, va produce cele maĭ mântuitóre resultaturĭ. *)

*

Thoma Giușcă demisionéză din causă de sănĕtate de la scóla publică primară din Galațĭ în Octombre 1839.

Epitropia 'ĭ-a sloboḑit decret de mulțămire pentru acea cu sîrguință împlinire a îndatoririlor séle și P. I. Domn în privirea folositórelor slujbe, a bine-voit a 'l încredința de înalta Sa protecție. La acel post de profesor s'aŭ rînduit D. Ión Vitzu de la Roman, iar în locul acestuia D. I. Nastasan.

*

Numaĭ scóla sătéscă nu face progres în Moldova, o singură scólă nouă sătéscă, datorită pungeĭ unuĭ particular generos să maĭ deschide în 1839 în Moldova.

D. Clucer N. Fundățescu, în dorința ce are de a da fiilor sătenilor acelea întêiŭ cunoscințe de carte, aŭ statornicit pe a sa cheltuială o scólă pe moșia sa Bozieniĭ, ținutul Roman. Departamentul din lăuntru aflând acésta, aduce la cunoscința publică o faptă vrednică de laudă și de urmare. **)

*

Să înregistrăm acum dările de sémă despre examenele de iarnă și de véră din 1839.

In Februarie 20, încep examenele semestruluĭ de iarnă în Iașĭ dupe programul tipărit și anexat la dos. No. 18 curent al archiveĭ Statuluĭ. ***)

Examenele duréză până la 3 Martie, adecă 12 ḑile.

In 27 și 28 Februarie, aŭ asistat Mitropolitul și archiereiĭ și maĭ toțĭ membriĭ obștesceĭ Adunărĭ, ḑice raportul No. 12 din 3 Martie 1839, al comitetuluĭ academic. ****)

Din jurnalele speciale ale examenuluĭ, se vede că populațiunea claselor era următórea:

Scóla începĕtóre 155 scolarĭ.

Clasele normale din Treĭ-Erarchĭ 83, dintre carĭ 12 stipendiștĭ.

---

*) Alb. rom. No. 78, din 1 Octombre 1839.

**) Alb. rom. No. 94, din 26 Noembre 1839.

***) Veḑĭ anexa.

****) Dosar No. 18 curent, fila 153.

Clasa I colegială 38 scolarĭ, din carĭ 10 elevĭ, 9 stipendiştĭ şi ceĭ-l-alţĭ externĭ.
Clasa II-a colegială 31 scolarĭ, din carĭ 16 elevĭ şi 10 stipendiştĭ.
„ III-a „ 15 „ „ „ 8 „ „ 4 „
„ IV-a „ 13 „ „ „ 9 „ „ 2 „ *).

In urmarea disposiţiilor aşeḑĕmêntuluĭ, examenele speciale ale scólelor publice începênd în capitală Lunĭ în 20 Februarie, s'aŭ făcut în tóte ḑilele până la 4-a curgĕtóreĭ, înaintea comitetuluĭ academic, a părinţilor elevilor şi a cunoscĕtorilor.

Obştésca adunare, ale căreia tractarisirĭ asupra scolilor s'aŭ nemerit a fi tot-d'o-dată în vremea acestor examene, a hotărît a se încredinţa ea însă'şĭ de starea învĕţăturilor publice. Drept aceea P. S. S. Părintele Episcop de Roman, D-niĭ Prinţĭ Nicolae şi G. Suţu, D. Logofĕt Lupu Balş, D-niĭ Hatmanĭ Gr. Ghica şi Alexandru Aslan, Postelnicul I. Cuza, Aga Manolachi Miclesco, şi alţĭ boerĭ aŭ fost faţă Lunĭ în 26 la examenul clasuluĭ al IV-lea colegial.

Istoria universală, geografia cea veche, geometria şi retorica eraŭ obiectele cercetăreĭ acesteĭ ḑile. Rĕspunsurile elevilor făcute cu înţelegere şi lămurite, aŭ dovedit nemerirea sistemeĭ ce urméză şi care îĭ pune în stare de a câştiga în limba patrieĭ învĕţăturĭ temelnice, ce apoĭ se fac maĭ întinse prin învĕţătura limbilor streine.

Cercetarea cu amĕnuntul a instituturilor, unde cu cheltuiala Statuluĭ se ţin 124 elevĭ, aŭ înfăţişat asemenea doveḑĭ de privighere, rênduială şi curăţenie ce se păstréză la aceste instituturĭ.

Mercurĭ la 1 Martie, Academia s'a cinstit de venirea I. P. S. S. Mitropolit, P. S. S. Episcop de Roman şi Huşĭ şi maĭ de toţĭ mădularii obştesceĭ Adunărĭ. Dupe un cuvênt de introducere, rostit de D. referendar, eleviĭ clasuluĭ filosofieĭ s'aŭ cercetat din logică, metafisică, matematică şi Istoria pragmatică. Apoĭ s'aŭ înfăţişat planurĭ desenuluĭ de inginerie şi de istorie, uniĭ din elevĭ aŭ rostit în limba patrieĭ şi în cele străine a lor compunerĭ în prosă şi în versurĭ, şi prin doveḑĭ de talent şi de sîrguinţă la materiile atât de înalte, D-lor profesoriĭ cum şi eleviĭ aŭ avut norocire a câştiga bine voinţa ascultătorilor. P. S. S. Părintele Mitropolit şi D. Hatman G. Ghica, aŭ luat pe câţĭ-va orfanĭ, elevĭ sîrguitorĭ, sub a lor specială protecţie; din partea unuĭ boer anonim, s'aŭ împărţit între eĭ banĭ, iar D. deputat C. Negruzzi, le-aŭ hărăzit un numĕr de cărţĭ folositóre. Acéstă visită neaşteptată, a dovedit în tótă a eĭ lumină înţelépta protecţie a P. I. Domn şi părintésca îngrijire a cinstiteĭ Epitropiĭ în privinţa scólelor. Acum s'aŭ vĕḑut că sistema învĕţăturilor publice, ursită dupe legiuirile Regulamentuluĭ Organic, aŭ produs în acéstă scurtă epocă, isprăvĭ, care minesc întemeearea acestuĭ ram însemnátor şi înaintarea către care ţintesce a sa organisaţie. **)

---

*) Dos. No. 18 curent, Arch. Stat.

**) »Albina românéscă« No. 19, din 5 Martie 1839. Incă cu câte-va ḑile înainte de începerea examenuluĭ de iarnă, Eforia anunţase ţinerea lor, prin avisul următor publicat în Alb. rom. No. 14 de la 16 Februarie 1839:

»In urmarea disposiţiilor Reglementuluĭ, examenele speciale ale scólelor publice din capitală orênduite pentru semestrul I, vor începe Lunĭ în 20 a curgĕtóreĭ şi vor urma dupe programă, pentru tóte clasurile până la 20 inclusiv.

Examenul clasurilor departamentale se vor face în ḑiua hotărîtă de comitetnrĭ respective de inspecţie.«

*

«Albina românéscă» No. 25, din 30 Martie 1839, vestesce că:

«Potrivit cu Regulamentul scolastic, examenul special al semestruluĭ de iarnă s'a făcut în 18 Martie la scóla departamentală de Roman, sub inspecţia D-luĭ doctor A. Teodori. P. S. S. Episcop Meletie, eforul acestuĭ aşeḑĕmênt, şi aceĭ întêiĭ aĭ politieĭ aŭ fost martorĭ sîrguinţeĭ care scolariĭ aŭ făcut la învĕţătură. P. S. S. a bine-voit a împărţi 300 leĭ între ceĭ maĭ sîrguitorĭ şi nevoiaşĭ tinerĭ. D-niĭ president G. Doni şi Paharnicul G. Mardari, le-aŭ dat cărţĭ folositóre.

La examenul care s'a făcut la scóla de la Botoşanĭ, D. inspector Spătar I. Leon, a împărţit premiĭ între eleviĭ, carĭ s'aŭ deosebit prin a lor sîrguinţă, iar D. Comis I. Gherghel, a făcut câte un rênd de strae la treĭ ceĭ maĭ sîrguitorĭ scolarĭ.»

*

«Albina românéscă» No. 26, din 2 Aprilie 1839, maĭ scrie că:

«In 5 Martie s'a făcut examenul public la scóla din Focşanĭ. D. Paharnic G. Sion, împlinea sarcina de inspector în locul D-luĭ Postelnic G. Pruncu, carele era bolnav, şi din a căruia parte s'aŭ împărţit premiĭ la scolariĭ ceĭ maĭ sîrguitorĭ.»

*

Examenele de véră sunt anunţate ast-fel:

«Potrivit cu hotărîrea Cinstiteĭ Epitropiĭ, întemeiată pe legiuirile Regulamentuluĭ scólelor, examenele speciale ale tuturor claselor vor începe în capitală, Mercurĭ în 28 Iunie, şi vor urma în tóte ḑilele, afară de sĕrbĕtorĭ de la 9—12 césurĭ diminéţa şi de la 4—7 dupe amiaḑĭ, dupe programa care întru acèsta s'a publicat.

Ḑiua examenuluĭ generalnic şi a împărţireĭ premiilor se va face cunoscut.

D-lor inspectoriĭ scólelor departamentale s'aŭ poftit a păşi de asemenea către examenele orênduite dupe instrucţiile date.» *)

Eată întreg programul examenelor tuturor scólelor din Iaşĭ, în 1839. De aci se va vedea încă o-dată materiile ce se învĕţaŭ:

PROGRAMA

Examenuluĭ special în scólele publice din Iaşĭ, pe semestrul de véră 1839

In ḑilele jos însemnate de la 9 până la 12 césurĭ, şi dupĕ amiaḑă-ḑi de la 4—7.

A) *Clasele începĕtóre, Mercurea în 28 şi Vinerea în 30 Iunie.*

a. *Clasul elementar.* 1) Sântele rugăciunĭ. 2) Citirea cu o parte din întâele cunoscinţe. 3) Din aritmetică, numĕrarea, adunarea, subtragerea, înmulţirea şi împărţirea. 4) Scrierea. 5) Memorizaţiĭ.

b. *Clasul II.* 1) Din catehis şépte articole. 2) Din gramatica românéscă partea etimologică cu analis. 3) Citirea latină. 4) Din geografie, preliminările şi Europa. 5) Din aritmetică, numerile complexe cele patru speţiĭ.

---

*) »Albina românéscă« No. 50, din 25 Iunie 1839.

c. *Clasul III.* 1) Din catehis, prescurtarea Istorieĭ sânte până la împărațĭ. 2) Din gramatica românéscă, sintaxul partea II-a, a III-a și a IV-a cu analis, compunerea propositiilor și a ḑicerilor. 3) Declinarea numerelor latine și citirea. 4) Din geografie, în genere Africa, America și Australia. 5) Din aritmetică, regulele de treĭ și ale societățeĭ. 6) Caligrafia.

B) *Clasele colegiale.—Sâmbătă 1 Iulie.*

a. *Clasul I.* 1) Din religie, catehisul partea I. 2) Din gramatica latină, a) de la versurĭ până la sfîrșitul etimologieĭ, b) exercițiĭ gramaticale, c) traducerĭ cu analis etimologic. 3) Din aritmetică, cele patru specĭ fracționare. 4) Din chronologie de la Marele Alexandru până la August. 5) Din geografie, despre staturile Austrieĭ în special. 6) Limba elenă, a) scrierea cu memorisațiĭ de dialogurĭ și cuvinte, b) gramatica cu exercițiĭ.

Lunĭ, 3 Iulie.

b. *Clasul II.* 1) Religia, Istoria biblică, Rătăcirea evreilor prin pustie și din noul testament. 3) Din gramatica latină, a) partea sintactică până la comparative, b) exercițiĭ sintactice, c) traducerĭ cu analis. 3) Din aritmetică, a) proporțiile, b) regula de treĭ, c) a dobêndilor, d) a societățiĭ, și e) falsă. 4. Din chronologie de la marele Carol până la cruciata inclusive. 5) Din geografie, Marea-Britanie, Danemarca, Norvegia și Svedia, Grecia, Rusia și Turcia în special. 6) Limba elenă, continuația materiilor clasuluĭ I.

Marțĭ 4 Iulie.

c. *Clasul III.* 1) Religia, tâlcul evangheliеĭ. 2) Din retorică, partea II-a invenția. 3) Din Istorie, de la descoperirea Americeĭ până la pacea vestfalică. 4) Din geografie, Africa America și Australia în special. 5) Algebra, equațiile. 6) Din limba latină, anticele Romanilor. 7) Din limba elenă, gramatica cu excepțiĭ.

Mercurĭ 5 și Jouĭ 6 Iulie.

d. *Clasul IV.* 1) Religia, tâlcul evangheliеĭ. 2) Istoria poezieĭ, regulile prosodieĭ și aplicația lor. 3) Din Istorie, de la revoluția francesă până la pacea de *Tilsit.* 4) Mitologia. 5) Despre geografia veche a Europeĭ. 6) Din geometrie, longometria și planimetria. 7) Din limba latină și anticele Romanilor. 8) Din Istoria naturală, de pasĕrĭ și repetiție din animalele sugĕtóre. 9) Din limba elenă gramatica cu tălmăcire și aplicațiĭ sintactice.

Filosofia. — Vinerĭ 7 Iulie.

a. *Anul I.* 1) Din filosofie, psichologia și logica. 2) Matematica din algebră, a) logaritmĭ, b) progresele aritmetice și geometrice, c) equațiile, d) regulele interesurilor simple și compuse. 2) Din geometrie, a) introducere, b) planimetria, până la cercurĭ inclusive. 3) Istoria Naturală, a) repetiție despre pasĕrĭ, b) animale vertebrate, clasul I. Amfibiile II Peștiĭ.

Sâmbătă 8 și Lunĭ 10 Iulie.

b. *Anul II-lea.* Din filosofie. 1) Estetica și moralul. 2) Din fisică. 3) Din istorie, a) tratație pragmatică despre geniurile de care s'aŭ povĕțuit omenirea în osebitele perióde ale istorieĭ. 3) Lumea elină, traducerĭ din Omir cu aplicațiĭ gramaticale și poetice.

Clasele extraordinare. — Marțĭ 11 și Mercurĭ 12 Iulie.

Clasul inginerieĭ. a) Geometria descriptivă, b) desemnul.

Clasul I frances. Gramatica până la partiţipiĭ inclusive, verburile neregulate, memorisaţiĭ, fabule în proză şi versurĭ, cetire din Telemac.

Clasul II. 1) Sintaxul. 2) Traducerĭ din limba franceză în românéscă. 3) Traducerĭ din românéscă în franceză.

Clasul III. Secţia I. a) Retorica din invenţie, b) excepţille de declamaţie. Secţia II. a) literatura francesă, b) declamaţiĭ.

c. *Limba germană.*

Casul I. a) Citirea, caligrafia şi tălmăcire, b) gramatica până la conjugaţia verbelor inclusive.

Clasul II. Din sintaxe, întrebuinţarea adjectivelor, numeralelor pronumelor şi a verburilor, c) dictando, memorizaţiĭ, tălmăcirĭ şi caligrafia.

Clasul III. a) Inlocarea cuvintelor în special, b) regulele ortografieĭ, tălmăcire, caligrafie şi memorisaţiĭ.

d. *Limba rosiană.*

Clasul I. 1) Gramatica partea etimologică cu analis. 2) Tălmăcire. 3) Dictando. 4) Memorizaţiĭ.

Clasul II. Cetirea, cuvinte şi dialogurĭ.

III. Clasul de măestriĭ libere

Planurĭ de geometrie şi de architectură. Desenul istorie şi zugrăvitura.

*

In 11 Iunie se ţine examen public la scóla fetelor. «Albina românéscă» No. 47 face despre aceste examene următórea dare de sémă :

«In 11 ale acesteia s'aŭ făcut examen public la institutul statornicit pentru crescerea tinerelor fete. Tot acel aşeḑĕmênt precum şi clasele eraŭ înfrumuseţate cu festone de florĭ, şi în sala cea mare eraŭ depuse deosebite lucrurĭ de mâna, care elevele aŭ făcut în cursul acestuĭ din urmă semestru.

Tóte fetele, în numĕr de 84, în alb îmbrăcate şi încinse cu eşarfe (brîurĭ) naţionale se aflaŭ aşeḑate în 3 clase.

Un numeros auditor alcàtuit din cliros, de aceĭ de căpetenie funcţionarĭ şi boerĭ, precum şi de multe dame, aŭ fost faţă la acest examen interesant, în care tinere fete în vêrstă de 8—15 anĭ rĕspundéŭ cu cea maĭ bună inţelegere la întrebările ce li se făcea, din religie, gramatică, aritmetică, geografie, Istorie naturală aplicată la iconomie şi casnică purtare de grijă, ce se rézimă pe buna orênduială şi ostenélă. Dupe ce s'aŭ luat în privire desemnurile de florĭ şi lucrul de mână, care se sue la 449 bucăţĭ de felurite cusăturĭ, tapiseriĭ, florĭ, capele şi strae, I. S. Prinţul G. Suţu, în a sa însuşime de epitrop al învĕţăturilor, a rostit în numele tuturor a sa mulţămire, pentru resultatul ce s'a căpĕtat prin rîvna D-lor profesorĭ şi a învĕţătóreĭ care povĕţuesce lucrul de mână.

Dupe acésta s'aŭ împărţit premiĭ la elevele care s'aŭ deosebit prin a lor sîrguinţă la învĕţătură şi dibăcia în manufacturĭ ; către aceste premiĭ s'aŭ adaos şi 12 exemplare de Rut, ce s'aŭ trimis din partea uneĭ dame. Tótă adunarea martoră al acestuĭ resultat, aŭ rostit a eĭ mulţămire către guvernul prin a căruĭ îngrijire se informéză pentru societate, prin o bună crescere, mădularĭ folositóre şi de care peste o sută s'aŭ informat de la întemeiarea acestuĭ aşeḑĕmênt.

P. I. Domn şi M. S. Dómna, împedicaţĭ fiind de o mică indisposiţie de a veni la acest

examen, şépte din eleve cu D. profesor M. Botezatu şi invĕţătórea Mad. Fotino, aŭ mers la Belveder de Socola şi aŭ avut norocire a înfăţişa I. I. Sale câte-va lucrurĭ de mână, carĭ aŭ învrednicit a lor aprobaţie şi pe care I. S. a bine-voit a mărturisi prin îndemnătóre cuvinte, rênduind tot o-dată a se da din a sa casă 350 leĭ D-neĭ învĕţătóre, şi 700 leĭ a se împărţi între aceste 7 eleve, iar D. Med. S. Botezatu s'a înaintat la rangul de Serdar.

*

Anexăm aci dărĭ de sémă despre examenele de véră din Roman, Huşĭ, Botoşanĭ, Galaţĭ, Focşanĭ şi Bêrlad. *)

*

Solemnitatea finală a împărţireĭ premiilor nu s'a putut face în 12 Iulie, după cum se hotărîse, din causa absenţeĭ celor maĭ mulţĭ boerĭ din Iaşĭ pe timpul vereĭ.

Epitropia a decis să se facă serbarea tocmaĭ în Februarie anul viitor, ca să pótă să asiste şi membriĭ Obştesceĭ Adunărĭ.

Iată însciinţarea despre acésta a Eforieĭ :

«Examenele speciale care în capitală aŭ început la 28 Iunie s'a încheiat după programă erĭ 12 Iulie. Părinţiĭ aŭ putut prin acésta judeca de gradul talentuluĭ şi a sîrguinţeĭ fiilor lor, despre care comitetul a însemnat note în catalógele atingĕtóre. Generalnicul examen şi împărţirea premiilor avea să încununeze pe aceĭ din scolarĭ, carĭ aŭ învrednicit o publică mulţămită.

Déră Cinstita Epitropie, luând în băgare de sémă că ceĭ maĭ mulţĭ din boerĭ nu se află acum în politie, când solemnitatea examenuluĭ general are scopul a da publiculuĭ şi Obştesceĭ Adunărĭ prilegiŭ de judecată de starea scolarilor şi de a lor înaintare, a hotărît că, fără a schimba întru nimic legiuirea Regulamentuluĭ atingĕtor de învĕţăturĭ şi de examenele speciale, acel generalnic şi împărţirea premiilor se vor face în viitor la luna Februarie, la încheerea semestruluĭ I scolastic, când urméză atuncĭ şi sesiile Obştesceĭ Adunărĭ. **)»

*

Invĕţămêntul privat nu scăpă de sub privegherea Epitropieĭ. Am vĕdut deja, în 1838, dupe prima catagrafie a scólelor, că Epitropia a înaintat mĕsurĭ contra învĕţătorilor privaţĭ neautorisaţĭ. Acéstă priveghere se întinde şi până la scólele confesionale.

Călugăriĭ catolicĭ «Monsuetus Iucotya Minorum Conventual, şi Cornelius Iosephus Conya m. c. se jeluesc la Domn, că de 14 anĭ trăesc în Moldova şi aŭ grija sufletéscă a locuitorilor de ritha catolică şi acum nu'ĭ lasă guvernul să ţină scóla. Eĭ declară că nu aŭ altă protecţiune decât aceea a ţĕreĭ şi cer să li se dea voĭe a continua scóla. ***)

In 15 Septembre 1839, Epitropia cere Ministeruluĭ din lăuntru o nouă catagrafie a

---

*) Vedĭ anexele.

**) »Albina românéscă« No. 55, din 13 Iulie 1839.

***) Dosarul No. 144 curent, arch. Statuluĭ fila 5.

scólelor din tótă ţéra. Asemenea catagrafie este trimisă Epitropieĭ la 20 Decembre 1839 cu adresa No. 26.232 *). Iată acéstă catagrafie :

Ţinuturĭ	No. scólelor	No. pensiónelor	Numele învĕţătorilor	No. elevilor	In care limbă se îndeletnicesce
			Têrgu Botoşanĭ		
Botoşanĭ	1	—	Dascălul Ión Seretinovicĭ	40	grecesce şi moldovenesce
	1	—	Enache Popovicĭ	10	naţională
	1	—	Iordache Popovicĭ	10	grecesce şi moldovenesce
	1	—	Iconomul Iordache	8	grec., mold. şi psaltichia
	1	—	Preotul Ión	2	naţională
	1	—	„ Vasile	3	tij
	1	—	Dascălul Dumitrache	15	tij
	1	—	„ Ionică	8	tij şi grecesce
	1	—	Preotul Aftanasiĭ	4	moldovenesce
	1	—	Psaltul Manolache	4	psaltichia
				114	
Têrgu Hârlăŭ	1	—	Dascălul Grigorie	4	franţuzesce şi nemţesce
	1	—	„ Ilie	25	l. naţională
	1	—	„ Nicolae	8	asemenea
				37	
Têrgu Stefănescĭ	1	—	Ilie Misicovicĭ	9	nemţesce şi moldovenesce
	14	—			
Suceava	1	—	G. Stefan	20	franc., nemţ. şi aritmet.
	1	—	N. Daschievicĭ	24	nemţesce şi moldovenesce
	1	—	Vasile Gafencu	6	moldovenesce
	1	—	Ión Simionovicĭ	4	tij
	4	—		54	
			Têrgu-Piatra		
Neamţu	1	—	G. Ión	24	grecesce
	1	—	Toma Popovicĭ	26	românesce
	1	—	Dumitrache Nanu	58	tij
Têrgu-Neamţu	1	—	Psaltul Ión	40	grecesce şi românesce
	4	—		148	
Roman	1	—	Ian. . . .	3	franţuzesce şi nemţesce
	1	—	Costache Polizu	10	franţ., grec. şi rusesce
	1	—	Const. Dornescu	20	naţională şi musică
	1	—	Triandaf. Zet D. Sêrbu	10	naţională
	1	—	N. sin preotul Nicolae	10	tij
	1	—	Psaltul Nicolae	8	în musichie
	6			61	
Bacăŭ	1	—	Const. Dupont şi Ión Christea	12	francesă
	1	—	Ión Dupont	—	se află în ograda D-luĭ Hatman Aslan pentru copiiĭ D-séle

*) Dosarul No. 144 curent, arch. Statuluĭ, fila 8.

Ţinuturĭ	No. scólelor	No. pensionelor	Numele învĕţătorilor	No. elevilor	In care limbă se îndeletnicesce
	1	—	Emanoil Scarleţki	4	franc., latină şi nemţesce
	1	—	Hristodor Epanu	2	grecesce
	1	—	M-me Mozer	4	franţuzesce şi nemţesce
Têrgul Ocna	1	—	Diamandi Petcu Grecu	36	grecesce şi moldovenesce
Têrgul Moinesci	1	—	Mihalache Şerban	4	moldovenesce
	1	—	Ştefan Ghireu	10	tij
	8			72	
Putna	1	—	Dascălul Tănase	20	în dialect moldovenesc
	1	—	„ Alexandru	16	tij
	1	—	„ Dumitru	15	tij
	1	—	„ Kristea	8	tij
	1	—	„ Ghiţă	8	tij
	1	—	„ Mina	25	grecesce
	1	—	„ Constantin Zaside	10	tij
	1	—	Fide (?) Franţuzu	—	învĕţă franţuzesce prin case boerescĭ
	9			102	
Tecuciŭ	1	—	Neculae Popa	40	naţională
	1	—	Neculae Popovicĭ	40	tij
	1	—	Diaconul Grigore	8	tij
	1	—	Thoma Popovicĭ	5	tij
Têrgul Nicorescĭ	1	—	Costache Drăgănescu	20	naţională
	1	—	Ión Popa	7	tij
	6			120	
Galaţĭ	2	—	Scolĭ cu alcătuirĭ particolare	42	francesă
	5	—	tij tij	34	grecesce
	6	—	tij tij	10	moldovenesce
	4	—	tij tij	15	tij
	17			101	
Tutova	1	—	Costache Tekie	11	moldovenesce
	1	—	Dascălul Panaite	25	tij
	1	—	„ Hurmuzake	26	tij
	1	—	Năstase Duca	15	tij
	1	—	Ştefan Sin Ilie	13	tij
	1	—	Psaltul Ión	40	tij
	1	—	M-me Anna Bourguillon	12	franc., moldov. şi lucru
	1	—	Gh. Popovicĭ	7	moldovenéscă
	1	—	Mihail Tivati	20	tij
	9			169	
Fălciŭ	1	—	Diaconul Pavel	35	moldovenéscă
	1	—	Gheorghe Manole	15	tij
	1	—	Ión Bendechi	10	tij
	1	—	Preotul Vasile	10	tij
	1	—	Coste Dascălul	12	tij
	1	—	Constantin Bucovineanu	6	tij
	6			88	

Ţinuturĭ	No. ssólelor	No. pensiónelor	Numele învĕţătorilor		No. elevilor	In care limbă se îndeletnicesce
Oraşul Iaşĭ		1	Profesor Chinne		25	grec., franţ. şi nemţesce
		1	D. Sacheti *)		20	tij
		1	Athanasiade		30	tij
		1	Profesor Bandar		13	tij
		1	M-me Sambono	fete	30	nemţesce şi franţuzesce
		1	„ Ğaré	fete	30	tij
		6				
	1	—	Ión Popovicĭ Psalt.		15	moldovenéscă
	1	—	Gheorghe Dascălul		17	tij
	1	—	Ştefan Psaltul		6	tij
	1	—	Vasile Dascălul		3	tij
	1	—	Ión Dascălul		3	tij
	1	—	Ión Dimitriu		11	grecesce
	1	—	Lefter Panaite		8	moldovenesce
	1	—	Ión Cadulescu		20	tij
	1	—	Preotul N. Isăcescu		30	tij
	1	—	Ión Theodorul		14	tij
	1	—	Ioniţă Dediavicĭ		26	tij
	1	—	Dascălul Serafim Arménu		15	mold., grec., franţ. şi arm.
	1	—	Ión Preotul		3	moldovenesce
	1	—	Ión Andriescu		8	tij
	1	—	Vasile Dascălul		1	tij
	1	—	Panaite Dascălul		4	tij
	1	—	Alexandru Popovicĭ		7	tij
	1	—	Dracache Dascălul		5	tij
	1	—	Ión Dascălul		6	tij
	1	—	Dumitru Dascălul		3	tij
	1	—	Mihalache Dascălul		6	tij
	1	—	Dumitru Givet		8	tij
	1	—	Ursache Vasiliu		9	tij
	1	—	Gheorghe Dascălul		8	tij
	1	—	Stefanache Popovicĭ		4	tij
	1	—	Ierodiaconu Zaharia		10	tij
	27	6			400	
Dorohoiŭ **Vasluiŭ** *Ţinutul Iaşĭ*	Nu se afla scóle séŭ pensióne.					

Alcătuită întocmaĭ cu acelea primite deja la isprăvniciile ţinuturilor şi orăşenésca Hagie **).

Ocârmuitor secţieĭ, *Ban (Vasile Kirika ?)*

---

*) 1839 Octombre. Sacheti, profesor de limba franceză la clasa I, avênd şi un pension privat cere Epitropieĭ în interesul acestuĭ pension, să'ĭ împrumute 300 galbinĭ, pe carĭ apoĭ să tragă Epitropia din léfa luĭ de profesor.

Epitropia intră cu raport la Domn. (Dos. No. 54 curent, arch. Statuluĭ.)

**) Dosarul No. 144 curent, Archiva Statuluĭ, fila 9—14.

Pe lângă scolile acestea se maĭ înfiinţéză, în Aprilie 1839, cu învoirea Epitropieĭ, un pension de fete :

«D-na Ana Costinescu, de naţie francesă, soţia D-luĭ profesor al Academieĭ, a primit de la Cinstita Epitropie a învĕţăt. publice, învoire a deschide aicea în Iaşĭ un pension de fiĭce de boerĭ, după programa ce în curênd se va publica *)».

*

Dintre serbările anuluĭ, să amintim pre cea de la 8 Noembre, care este aniversarea Academieĭ. «Albina românéscă» No. 89 din 9 Noembre 1839, scrie :

«Erĭ în 8, fiind şi ḑiua aceea a Academieĭ, care pórtă numele strĕlucituluĭ eĭ fondator, s'aŭ cântat în biserica Academică Te-Deum în fiinţa D-lor profesorĭ şi elevĭ, dupe care, D. Pacharnicul Seulescu, a rostit în sala ţeremonială un cuvênt analog cu acéstă ḑi solemnă.

La acest prilej, Inălţimea Sa, a poruncit a se trămite la Academie 600 tomurĭ alese, carĭ aŭ a fi începutul pentru înfiinţarea uneĭ bibliotecĭ publice. Comitetul Academic, împreună cu D. referendarul, aŭ avut norocire a depune Inălţimeĭ Séle rostirea simţurilor de recunoscinţă pentru acest noŭ semn al Inalteĭ Séle protecţiĭ.

Séra era Capitala iluminată şi rĕsuna de armonia musiceĭ militare.»

*

Din provinciĭ românescĭ întrupate la state strĕine, vin în anul acesta câte-va sciri bune din direcţiunea cultureĭ prin scóle. Scóla românéscă din Braşov a ţinut examen în Februarie 1839. Un scolar a rostit versurile luĭ Mureşianu :

Zorĭ se ivesc, Sórele rĕsare,
Nu 'ĭ cu putinţă nópte sĕ maĭ fie,
Apune ceaţa ce ne domnea tare,
Cerul poftesce minutul sĕ vie
In care visul ce umbla prin minte,
Să 'şĭ unéscă un adevĕr ferbinte.

Ridică-ţĭ capul şi privesce în lume,
La naţiĭ ce o-dată în negură zăcea ;
Cearcă, ispitesce, cum de pe al lor nume
S'a putut şterge ceaţa ce 'ĭ coperea ?
Jĕrtfind puterĭ şi cugete unite
Spre a deştepta minţĭ şi geniĭ tâmpite.

Un scolar a rostit şi o cuvêntare la scóla din Cetate. Se cere la Braşov înfiinţarea unuĭ gimnasiŭ, căcĭ nu exista până acum decât scólă normală **).

*

Din direcţiunea cultureĭ generale, vom aminti faptele următóre :

«Printr'acésta se face de obşte cunoscut, că la Câmpu-Lung, pe moşia Nămăesci, un cés

*) »Albina românéscă« No. 31 din 20 Aprilie 1839.
**) Fóia pentru minte din 1839, pag. 57.

și jumĕtate maĭ în sus de oraș, proprietatea D-luĭ Nicolae Rucăreanul, s'a deschis fabrică de sticlărie, care lucréză tot felul de sticle necioplite pentru trebuința spițeriilor, cofetăriilor, de rachieriĭ și altele. Asemenea și geamurĭ fórte bune; prețul este mult maĭ eftin dupe cum ține celea din lăuntru lipsind duoĕ vămĭ, chiria transportuluĭ celuĭ depărtat, cum și paguba spărturilor celor multe trecênd peste munțĭ. Doritoriĭ se vor adresa la D. Căpitan G. Rucăreanu *).

*

Mihailic de Hodocin, este însărcinat de Epitropia scólelor să facă o excursiune în munțiĭ Moldoveĭ cu ramurile lor, în interes sciințific.

Eată adresa către Hodocin :

Direcția învĕțăturilor publice către D-luĭ Mihailic de Hodocin

«Fiind-că până la înființarea așeḑămêntuluĭ de agronomie și al scóleĭ mecanice la care D-ta te afli povĕțuitor, cinstita Epitropie vĕ însărcinéză a cerceta cu amĕruntul munțiĭ Moldoveĭ, cu ramurile lor, dupĕ cum maĭ pre larg se va lămuri din alĕturata poruncă a eĭ sub No. 79, se alĕturéză aicĭ o hârtie deschisă a Depertamentuluĭ din lăuntru către dregătorĭ spre a avea cuviinciosul ajutor în lucrările D-téle, precum și un adres către sameși scólelor, spre a ți se sloboḑi 1.500 leĭ pentru cheltuiala acesteĭ cercetărĭ, care D-ta te veĭ sîrgui a sĕvêrși înaintea încheiăreĭ luneĭ August, spre a se putea păși îndată cu deschiderea scóleĭ mecanice.»

No. 4. — 1839, Iunie.

Hodocin în urma ordinuluĭ Epitropieĭ din 30 Maiŭ No. 79, la 1 Iunie plecă în munțĭ și 'ĭ percursă până la finea luĭ Octombre, făcênd, cum ḑice el în raport, de la 4 Noembre 1839 (fila 4 a dosaruluĭ No. 169) «*geognostica cercetare* șiruluĭ munților de la Dorna până în Valea Tazlăuluĭ.....» Hodocin declară că «prin a sale ostenele a fost norocit a face descoperirĭ fórte însemnătóre, care ar putea aduce ţĕreĭ folosurĭ atât de marĭ în cât abia se pot socoti și despre care în curênd va înfățișa un prospect lămurit doveditoriŭ» Hodocin arĕtă că a maĭ cheltuit peste 1.500 leĭ ce 'ĭ s'aŭ dat, încă alțĭ 2.878.

Epitropia 'ĭ acordă și acéstă sumă. **)

*

Societatea «Istorico-Naturală» a primit un noŭ transport de lucrurĭ pentru a eĭ cabinet, între carĭ maĭ ales se însémnă câte-va soiurĭ de momițe și antilope.

S'aŭ depus acolo și cărțile cele clasice a luĭ Naiman, asupra pasĕrilor, hărăzite bibliotecеĭ de D. general inspectorul milițieĭ, Lupu Balș. Asemenea s'aŭ primit de la Bucurescĭ fire de grâŭ funeral, carile s'aŭ găsit în mormênturile romane de curênd desgropate în ţéra românéscă. ***)

La prilejul încheereĭ socotelilor anuluĭ 1838 societatea a înfățișat guvernuluĭ bilanțul caseĭ sale de la a eĭ fondație, despre care împărtășim următorul extract:

---

*) »Curierul românesc« No. 43 din 17 Martie 1839.

**) Dosarul No. 169, Archiva Statuluĭ.

***) »Albina românéscă« No. 6, din 19 Ianuarie 1839.

Societatea a priimit:

	Leĭ curs. Vist.	Cursul pieţeĭ
A/ De la guvern drept ajutor		
Pe aniĭ 1834	6.000	6.475 —
„ 1835	6.000	6.570 —
„ 1836	6.000	6.666 10
„ 1837	6.000	6.666 10
„ 1838	6.000	6 666 10
B/ Taxia din partea madularilor		10.658 20
C/ Daruri în numĕrătóre		10.370 —
		54.072 10
Prin mijlocirea schimburilor Societatea a îmbogăţit şi a împodobit averea cabinetuluĭ cu o sumă de		37.026 37
Totalul luatuluĭ		91.099 07

Societatea are faţă şi în socotélă:

	Leĭ în cursul pieţeĭ
A. Obiecturĭ de zoologie	32.437 —
B. „ „ botanică	2.000 —
C. „ „ mineralogie	700 —
D. Monete şi alte antichităţĭ	1.200 —
E. Biblioteca	19.260 —
F. Mobile	7.242 37
G. Casa de reservă	2.000 —
H. Casa de cheltuială	1.490 10
I. Osebite animale în magasie pentru schimb	500 —
K. Cabinetul de mogunzia este dator a trimite obiecturĭ în preţ de	1.383 —
L. Acel de la Minhen	312 —
	68.526 07
M. Deosebiţiĭ madularĭ sunt datorĭ a lor taxie pe aniĭ:	
1834 . . . . . 1.088	
1835 . . . . . 6.486	
1836 . . . . . 5.000	
1837 . . . . . 5.000	
1838 . . . . . 5.000	22.574 00
22.574	91.099 07

Cabinetul de istorie naturală, urzit din epoca guvernuluĭ provisoriŭ, este unul din folositórele aşeḑĕmênturĭ a căruia întemeere derază de la luminata sîrguinţă a urzitorilor, de la protecţia guvernuluĭ şi de la interesul ce 'ĭ hărăzesc mădulariĭ societăţeĭ. Prin lucrările acesteĭ societăţĭ a intrat Moldova în relaţie sciinţifică cu bărbaţiĭ şi aşeḑĕmênturile cele maĭ slăvite ale Europeĭ, şi prin acestea locuitoriĭ vor cunósce înavuţirea pămêntuluĭ lor şi vor preţui maĭ mult folosurile acestuĭ aşeḑĕmênt.

D-luĭ contele F. de Hohenvart, Şambelan al M. S. Impĕratul Austrieĭ, şi preşedintele societăţeĭ istorio-naturale din Iliria, a trimis la a nóstră, interesantele sale anale. Acea întêe parte a anuluĭ 1838, tratéză despre amfibiul «proteus angvinus» ce până la 1790 maĭ era necunoscut naturaliştilor, şi care în acea epocă s'a cercetat întêia dată. Acest animal ante-deluvian se pare că locuesce în sînul planeteĭ nóstre, el se găsesce

numaĭ în Iliria, aprópe de cunoscuta grotă (vizuină) Adlersberg, unde apele, ce isvorĕsc dintre stâncĭ îl aduc pe faţa pămêntuluĭ. Dupe câte cercetărĭ s'aŭ făcut, tot încă nu s'aŭ putut nimic afla despre firea acesteĭ amfibiĭ. Lungimea sa este de 14 palmace, trage ca la 50 dramurĭ, el sémănă a pesce şi are patru picióre scurte de înotat şi de ămblat. Cabinetul nostru va primi peste puţin un frumos exemplar din acest interesant animal. *)

*

O curiósă şi o neaşteptată exposiţiune interesând botanica, se face în Iaşĭ, în Maiŭ 1839. Ea se deschide Duminică la 14 Maiŭ, în grădina Domnitoruluĭ la Socola, de către grădinarul de curte Swoboda. Iată anunciul acesteĭ exposiţiunĭ:

«Astăţĭ va începe în grădina domnéscă de la Socola exposiţia florilor şi a plantelor exotice.

Acéstă exposiţie, adică înfăţişare, interesantă pentru doritoriĭ florilor şi pentru botaniştĭ, este în acéstă ţéră o întreprindere nouă, căreia P. I. Domn a bine-voit a hărăzi a sa înadinsă protecţie.

D. Swoboda, grădinar de curte, nădăjduesce a câştiga încuviinţarea publică, cu atâta maĭ mult că prin statornice osteneli, ce de treĭ anĭ aci a hărăzit în al sĕŭ meşteşug, s'a sîrguit a imitarisi exposiţiile de florĭ, carĭ cu atâta nemerélă se fac la Viena şi la Berlin.

Câte florĭ şi plante cresc în amênduoĕ emisfere, şi pe carĭ firea şi meşteşugul aŭ ertat până acuma a se cultivarisi în Moldova, se află înfăţişate, cu tótă eleganţa meşteşuguluĭ grădinăriei în un etalaj de cincĭ stânjenĭ lungime şi duoĭ stânjenĭ înălţime.

Felurimea trunchiurilor, încununate cu bucheturĭ de florĭ cu minunate văpsele, şi formele cele maĭ multoratice, înfăţişéză ochiuluĭ o icóná firéscă de un brilant mozaic, şi multe plante ale acesteĭ clime, prin a lor prea timpurie înflorire, vor îndestula nădejdile doritorilor.

Cunoscut este că comunicaţia cea rară, în care se află acéstă ţéră cu alte aşeţĕmênturĭ botanice, aduce pentru asemenea întreprindere multe greutăţĭ, carĭ numaĭ prin marĭ osteneli şi statornicie se pot birui.

Rĕzemându-se pe ingăduirea cunoscĕtorilor şi întru a lor dragoste pentru acest meşteşug, antreprenorul îndémnă pe D-lor botanicii şi doritoriĭ de florĭ de a întruni a lor sîrguinţă cu ale sale, spre a putea pregăti pe anul viitor o exposiţie de plante maĭ deplină, şi cu acea perfecţie care este putinciósă, pentru de a spori prin acésta mulţămirea tutulor doritorilor. In urmarea înalteĭ învoirĭ acéstă exposiţie va începe Duminică 14 Maiŭ şi va urma Lunĭ şi Marţĭ de la 8—12 césurĭ diminéţa şi de la 3—8 séra.»

*

Pentru cultura publică budgetul Muntenieĭ pe 1839, prevede unele sumĭ. Aşĭa G. Ioanid primesce 2.400 leĭ pe an ca conservator al biblioteceĭ S-tuluĭ Sava. O sumă de 5.000 leĭ se destină pentru cumpĕrare de cărţĭ la acésta. Bibliotecaruluĭ Ioanid 'ĭ se dă un custode în persóna luĭ A. Gugiu plătit cu câte 100 leĭ pe lună.

Colecţiunea de sciinţele naturale şi antichităţĭ de la S-tu Sava are ca conservator pe C. Wallenstein, plătit cu câte 200 leĭ pe lună.

Frumósele descoperirĭ archeologice de până acum decid pe Eforiĭ să facă şi să publice

*) »Curierul român şi fóia pentru minte« pe 1839, No. 29.

un regulament fórte important în Istoria archeologieĭ naţionale, căcĭ tinde a împedica săpăturile celor necompetenţĭ şi înstrăinarea antichităţilor din solul Românieĭ. Când citescĭ regulamentul luĭ Petru Poenariŭ din 1839, te întristezĭ comparându'l cu incuria de astădĭ pentru antichităţile soluluĭ român, fiind ţéra actualmente lipsită de o lege ad-hoc *).

Eforia scólelor naţionale

«La multe locurĭ în acest principat, şi maĭ ales la acelea unde aŭ fost aşeḑĕmênturile cele maĭ de căpetenie ale coloniilor romane, se găsesc felurĭ de obiecte de antichităţĭ. Acestea până acuma, aŭ fost prada celuĭ întêiŭ venit şi unde ar fi putut să fie de mare interes, décă ar fi fost adunate la vre-un loc într'acéstă ţéră, se află risipite pe la uniĭ alţiĭ, carĭ 'şĭ le-aŭ însuşit, fără a se gândi la vre un asemenea aşeḑĕmênt obştesc. Acum însă, când se află întocmit un depositoriŭ de asemenea obiecte în colegiul din Bucurescĭ, cu perspectiva de a se transforma în muzĕul naţional, Eforia conformându-se cu înalta poruncă a M. S. P. I. Domn, dată la raportul cinstituluĭ departament din lăuntru, a încunosciinţat cinstitelor ocârmuirĭ de prin judeţe cele următóre:

1) Nimenea să nu maĭ aibă voĭe a 'şĭ însuşi vre un obiect de antichitate, măcar unde se vor găsi într'acest principat. Ci, îndată ce se află un asemenea obiect, de va fi lesne a se transporta, să se trimită prin ocârmuirea locală la depositoriul din colegiul S-tul Sava în Bucurescĭ, adresându-se către Eforie. Iar de va fi anevoĭe a se transporta, să se facă cunoscut ocârmuireĭ locale, şi acésta să dea de scire Eforieĭ, spre a se lua mĕsurile cuviincióse pentru păstrarea acestuĭ obiect.

2) Nimenea să nu fie volnic a scormoni în pămênt pentru a scóte obiecte de antichitate, căcĭ, asemenea scormonitur neavênd drept scop, decât un interes pecunier prea de nimic, dupe ce eĭ de multe orĭ 'şĭ perd munca în zadar, apoĭ strică şi întunecă şirul sistematic al lucrăreĭ în asemenea descoperirĭ.»

Pentru mădulariĭ Eforieĭ, *P. Poenarul.* **)

*

In Moldova 1839 Iunie, aprópe de Bêrlad, arându-se un câmp, la puţină adêncime s'a găsit un vas plin de monedă antică. Pagubă că «Albina românéscă» de la care împrumutăm informaţiunea acésta nu spune ce fel de monedă era în vas. ***)

*

In 14 Februarie 1839, aflăm profesor «pentru *meşteşugul zugrăvieĭ, la Academia Mihăileană*» pre Mauriciu Löffler. Acesta cere Domnitoruluĭ, ca şi la clasa de zugrăvie să se facă examen de duoĕ orĭ pe an şi să se dea atestate scolarilor.

Intre scolariĭ claseĭ de zugrăvie intră în anul acesta George Anastasiu (maĭ apoĭ Anastasianu).

*

Gheorghe Anastiu, prin petiţie la Domn în 1839, Aprilie 16, arétă că: «Dorit fiind a învĕţa meşteşugul zugrăvieĭ şi tatăl meŭ fiind în stare slabă, nu are putere să mĕ în-

---

*) Maĭ de multe orĭ am cercat pe calea iniţiativeĭ Parlamentare să *scot* o asemenea lege, dér n'am rĕuşit. Proiectele mele rĕŭ *stabilite*, aŭ trecut în fine ca lege în 1892.

**) »Albina românéscă« No. 95, din 30 Noembre 1839.

***) »Albina românéscă« No. 46, din 11 Iunie 1839.

veţe cu plată; apoĭ auḑind că la Academia Michăileană, pomenirea Inălţimeĭ Vóstre, este şi scólă de acest meşteşug, am năzuit a îndrăsni la bogata milă a Inălţimeĭ Vóstre cu ferbinţĭ lacrimĭ rugându-mĕ să faceţĭ pomană şi cu mine nenorocitul, ca unul ce altă sprijinélă nu am, şi să poruncţĭ să mĕ aşeḑe şi pe mine la Academie pentru învĕţarea acestuĭ meşteşug, ca să mĕ pot hrăni şi eŭ în lume şi mare pomenire va rĕmâne Inălţimeĭ Vóstre.»

Prea plecat, *Gheorghie Anastasiu.*

Dintre scolariĭ aflătorĭ deja de maĭ mult timp în clasa de pictură se distingea la arta acésta, elevul din clasa IV colegială, G. Panaiteanul.

La 18 Iulie 1839, cu anaforaua No. 154, Epitropia cere luĭ Vodă autorisare a trămite pe elevul absolvent al claseĭ IV-a colegială *Gheorghie Panaiteanu* să studieze la München, pentru a se perfecţiona în litografie şi desemn. «Acest elev de la urzirea Academieĭ, cultivând a sa plecare şi talent în desemn şi litografie, aŭ ajuns la grad a nu se maĭ putea aci înainta în acest meşteşug, precum însu'şĭ Măria Vóstră vĕ veţĭ putea încredinţa prin acel de pe urmă al sĕŭ produs litografic.»

*

Am vĕḑut în aniĭ trecuţĭ sosiţĭ în ţéră şi lucrând în casa cea nouă a luĭ Roset Rosnoveanu, pe pictorul Ludvic Stavsky.

In 1839, Ianuarie «Albina românească» No. 10 (de la 2 Februarie), ne spune că :

D. Stavsky, zugrav distins, căsătorit şi statornicit aicĭ, s'aŭ hotărît de la sine a paradosi gratis desenul la scóla fetelor. Acest ram hotărît fiind şi prin reglementul scólelor, Epitropia învĕţăturilor publice, prin a eĭ resoluţie din 15 Genarie, a primit acéstă propunere cinstitóre pentru D. Stavsky şi folositóre pentru tinerele fete ale acestuĭ institut, carele învaţă acolo broderia şi tapiseria cea fină. Invĕţătura desenuluĭ va urma de treĭ orĭ pe sĕptĕmână : Marţea, Joia şi Sâmbăta de la 10—12 césurĭ.»

De la 17 April, anul următor 1840, D. Stavsky a căpătat léfă de 1.800 leĭ pe an *).

*

Important este anul din 1839, din respect bibliografic şi maĭ ales din al scrierilor originale şi al lucrărilor filologice.

Menţiune specială se cade aci cărţeĭ luĭ Vasile Popp: «Disertaţiĭ despre tipografiile românescĭ» tipărite la Sibiu în anul trecut dar despre care carte jurnalistică română se ocupă în 1839 **).

Publicaţiunea proectată de C. Negruzzi şi M. Kogălniceanu a operilor Cantemirescĭ preocupă încă mult presa românească ***).

Incă din anul trecut la Craiova, D-niĭ Mitrancu Christ., Tudorcea Malicĭ, orăşenĭ şi proprietarĭ de acolo s'aŭ apucat să facă un dicţionar franceso-românesc. Căminarul Flechtenmacher adreséză prin «Abina românească» No. 41 (25 Maiŭ 1839), apelul următor :

---

*) Dosarul No, 54, Archiva Statuluĭ, fila 324.

**) Veḑĭ anexa la acéstă pagină.

***) Veḑĭ anexa dupe „Curierul român“ No. 8 din 18 Ianuarie 1839.

«Poftind a 'ĭ se înlesni prenumerarea la Dicționarul franceso-românesc, ce în duoĕ tomurĭ se tipăresce la Craiova, se însciinţéză, spre înlesnirea doritorilor de prin ţinuturĭ că D-lor profesorĭ de la oraşele Moldoveĭ sunt poftiţĭ ca pentru binele obştesc să priméscă asupră'şĭ prenumerare la o carte aşa de trebuitóre şi de atâta folos; preţul uvrajuluĭ în duoĕ tomurĭ pentru prenumeranţĭ, este duoĭ galbenĭ împĕrătescĭ séŭ olandejĭ, din care la primirea tomuluĭ ântêiŭ se va numĕra un galben şi la primirea tomuluĭ al duoilea alt galben. Tomurile pe carĭ D. editor de bună voie sa le lasă în disposiţia tinerilor ce nu vor avea stare şi vor da doveḑĭ de silinţĭ şi bune purtărĭ la examenul public, se vor împărţi la aceĭ tinerĭ sĕracĭ şi cu lăudate purtărĭ, carĭ se vor însemna de administraţia scólelor, la sosirea tomurilor iscălitul va trece însuşĭ în tomurĭ a lor nume ca un premium a vrednicieĭ lor.»

Lecsiconul de conversaţie proectat de a se traduce de profesorĭ şi tineriĭ din Iaşĭ primesce în Iulie 1839 subscrierea Epitropieĭ la 100 de exemplare (2.000 leĭ).

In 30 Iunie 1839, Domnitorul aprobă a se da 300 leĭ ajutor pentru tipărirea gramaticeĭ latino-române a slugeruluĭ Paulini şi 4.500 leĭ stol. Draghinicĭ pentru sintaxul român şi anticile românilor. Aceste sumĭ să promiseseră încă din anul trecut.

La institutul Albineĭ s'aŭ tipărit: Enciclopedie începĕtóre pentru tinerimea românească care învaţă limba francesă de E. A. cu tablă litografică.

Pre lângă textul frances este traducerea românească, începênd de la cunoscinţa literilor treptelnic până la cunoscinţele feluritelor maestriĭ şi sciinţe, despre care tinerimea va căpĕta bune ideĭ. Până acuma nu a avut tinerimea nóstră o carte atât de metodică, înlesnitóre şi plăcută, în cât ne grăbim a o recomănduĭ părinţilor şi învĕţătorilor. Preţul acesteĭ cărţĭ legate este 10 leĭ. In Iaşĭ se află la librăria D. Bel, iar în Bucurescĭ la D. Romanov *).

Prenumeraţie de bibliotecă *romanţo-istorică* tradusă din ceĭ maĭ nouĭ autorĭ în limba românească de D. I. Samurcaş, se va tipări la Valbaum în Bucurescĭ. Acéstă bibliotecă se va alcătui din 6 cărticele în 8, eşind câte una pe lună. Preţul pe hârtie velină 36, iar pa aceea de rênd 32 leĭ, din care se va plăti a treia parte îndată la subscriere, care în Iaşĭ se va face la Institutul Albineĭ.

Povestirĭ din spaimile vrăjitorescĭ traduse din rusesce de D. Paharnicul Alexandru Geanoglu Lesviodacs, în 4 părţĭ tipărite, se află de vênḑare la librăria I. Romanov, pe uliţa Braşovenilor **).

«In acest period a începutuluĭ cultureĭ sciinţelor şi literatureĭ, în limba naţională, cerênd trebuinţa a se aduce pe Românie cărţĭ streine clasice, şi lipsă fiind încă atât de acel fel de cărţĭ, cât şi de lucrătorĭ, apoĭ pentru ca duoĭ literaţĭ să nu se apuce de traducerea tot aceĭ cărţĭ, de dorit este ca îndată ce va începe unul prelucrarea cărţeĭ alese, se publice prin gazetă a sa lucrare, pentru ca acela ce ar fi avênd asemenea scop să pótă întrebuinţa miḑlócele sale în traducere a verĭ-unuĭ alt uvragiŭ folositor.

Pe acest temeiŭ păşind ne grăbim a încunosciinţa pe D-niĭ literatorĭ şi pe public, cum că la acest institut se pregătesc următórele cărţĭ a se pune sub tipar:

---

*) Foiletonul «Albineĭ românescĭ» No. 57 din 20 Iulie 1839.

**) „Curierul român“ No. 140 din 4 Septembre 1839.

1. Epitome séŭ prescurtarea de voiajul tênĕruluĭ Anacharzis în Grecia, la care carte slăvitul Bartelemi aŭ lucrat 30 anĭ, cu o harta. Tradus de o societate de elevĭ aĭ Academieĭ. Toţĭ învĕţaţiĭ lumeĭ civilisate aŭ încununat cu laudă acéstă carte, care în chipul plăcut şi învĕţat aŭ întrunit la un loc cele maĭ însemnătóre a antichităţeĭ ;

2. Galerie morală a luĭ contele Segur. Carte filosofică şi politică de povăţuire pentru fie-care om cugetător, tradusă asemenea de o societate de elevĭ aĭ Academieĭ ;

3. De datoriile omuluĭ, a luĭ Silvio Pelico; acéstă carte pentru a eĭ vrednicie nu numaĭ că s'aŭ tradus în tóte limbele Europeĭ, ce maĭ de tóte ocârmuirile s'aŭ rânduit a se paradosi tinerimeĭ.»

Cu anaforaua No. 11 din 3 Februarie 1839 se aprobă abonarea la 10 exemplare din Condica justiniană în 4 tomurĭ, alcătuită de căminarul Flechtenmacher, câte 7 galbenĭ exemplarul. Asemenea se abonéză Epitropia la Manualul de Dritul roman, tălmăcit de Ralli şi Renier *).

In 10 Ianuarie 1839, G. Asaky raportéză Epitropieĭ publicaţiunea la institutul Albineĭ a primuluĭ Atlas românesc de geografie din 8 hărţĭ, pe preţ de 96 leĭ şi ceru să fie ajutată acéstă publicare. Epitropia s'abonéză la 25 exemplare.

Dr. Rişel a compus un lexicon românesc. Epitropia recomandă Comitetuluĭ academic sa'l cerceteze, cu adresa No. 38, din Martie 1839. In 20 Martie acelaşĭ an cu No. 13, Comitetul academic (Asaky, Câmpeanu, Dr. T. Stamati, G. Sĕulescu), respinge lucrarea fiind-că 'ĭ lipsesce autoruluĭ cu desĕvîrşire cunoscinţa limbeĭ românescĭ. Comitetul adaugă însă a încunoscinţa pe Epitropie că «*De mult se îndeletnicesce însuşĭ cu un plan de adunarea materialurilor pentru un lexicon românesc, pre care va avea cinstea a'l înfăţişa cinstiteĭ Epitropiĭ* **).

Almanahu literar. Acéstă carte coprinde cele următóre:

1, Din Chronologia patrieĭ.

2. Lunile.

3. Numele şi numerul D-lor profesorĭ din acest principat, cum şi numĕrul tutulor scólelor.

4. Numele celor ce aŭ fost începĕtorĭ la multe lucrurĭ folositóre pentru Românĭ.

5. O noutate francesă.

6. Cugetările D-luĭ Ioubert.

7. Poesie: 1) Orologiul D-luĭ I. Văcărescu; 2) Melanchonia D-luĭ C. Negruzzi; 3) Muma la mormêntul fiuluĭ sĕŭ, D. G. Crupenski; 4) Cutremurul, I. Eliad; 5) La Elvira, idem; 6) Lamentul amoros, idem.

Acéstă colecţie de aceste 7 articole tipărită pe hârtie velină se va împărţi după datorie D-lor prenumeranţilor la Curierul de ambe sexe şi la librăria D-luĭ I. Romanov; preţul patru leĭ ***)

D. deputatul C. Negruzzi, traducênd în versurĭ baladele luĭ Victor Hugo, a bine-voit a

*) Dosarul No. 21, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 21, Archiva Statuluĭ, pagina 46.

***) »Curierul român« No. 16 din 1 Februarie 1839.

ni le împărtăşi. Noĭ credem că vom face plăcere cititorilor noştri tipăriudu-le în acest foileton. Cu tot numĕrul vom da câte una. De tóte sunt 15 *)

Importanta carte este anunţată de jurnalele române că va apărea în curênd la Viena «*Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae Romanae in Dacia vigentis vulgo Valachicae, auctore A. Trebonio.*

Dăm în anexe apreciarea cărţeĭ din «Albina română» No. 86, din 29 Octombre 1839 **).

*

Din cérta filologică şi literară, ce în anul acesta se întêmplă prin *Curierul român, Albina română, Fóia pentru minte*, între C. Negruzzi, I. Eliad, G. Seulescu şi alţiĭ, socotim util a aduce în anexă câte-va articole, carĭ constituesc primele pagine a istorieĭ filologieĭ române.

Anexăm egalmente şi propunerea făcută de Eliad pentru modul scriereĭ românescĭ cu litere latine.

Din cercetarea ce lectorul nostru va face anexelor acestora, va vedea, ca şi noĭ, cum cestiunile filologice ce şi astăḑĭ 'şĭ dispută locul în limba românéscă 'şĭ-aŭ originea în lucrările literaţilor noştriĭ dinainte de 1840.

Chiar şi la scrierea limbeĭ române cu litere s'a aflat, înainte de 1840, aprópe aceleaşĭ certe şi neînţelegerĭ, carĭ subsistă actualmente. ***)

*

Necontestabil progres face versul românesc. Conaki, C. Negruzzi, în direcţiunĭ deosebite, întâlnesc adevĕrata limbă poetică, precum aŭ întâlnit adevĕrata limbă în proză. Ion Eliad încurajéză la Bucurescĭ pre cale bună pre tineriĭ poeţĭ. C. A. Rosetti 'şĭ vede publicate în Curierul din 1839 versurĭ, între care cele cu titlul «A cuĭ e vina?» şi «Duhul şi inima.»

Iată scrisórea cu care tînĕrul poet, care nu tărḑiŭ va auḑi cântecele sale în gura tuturor femeilor tinere, o adreséză luĭ Ioan Eliad:

«*Domnul meŭ,*

«Când nu am nicĭ o trébă, adică când nu dorm, séŭ nu mănânc, fiind că uĭt că fie-care minut ce trece ia împreună cu sine o părticică din viéţa mea, mi se pare ḑilele fără sfârşit şi césurile fórte marĭ. Aşĭa, ca să mi se pară maĭ scurte, séŭ ca să ḑic maĭ bine, ca să mĕ înşel (dumneata şciĭ că aşa este omul) îmĭ întrebuinţez vremea în citire, şi când mĕ ostenesc, séŭ când mi seureşce (căcĭ aşa e omul făcut) atuncĭ m'apuc şi scriŭ câte ce-va. Insă citirea scrierilor altor bărbaţĭ m'a făcut să nu maĭ gândesc că scrierile mele vor fi vre o dată în stare să scóţă botul în afară din cămara mea. Şi cu tóte că omul nu prea este aşĭa făcut, dar eŭ mărturisesc, séŭ mĕ laud, că am acéstă fericire de a mĕ cunósce singur că nu şciŭ nimic. Oameniĭ însă vĕḑ că 'mĭ laudă acum şi acésta.

---

*) Foiletonul «Albina română» No. 13 din 1 Februarie 1839.

**) Veḑĭ anexa.

***) Veḑĭ anexele.

Şi să veḑĭ cum: într'una de ḑile am scris aceste rânduleţe de versurĭ (de nu vor fi stihurĭ) întitulate «A cuĭ e vina?» şi iată că veni la mine un prietin să mĕ vaḑă. Eŭ n'am ce lucra? şi i le-am arĕtat (căcĭ aşa e făcut poetul). El mĕ pomenesc că 'mĭ ḑice că îĭ plac, şi s'apucă să le copieze (căcĭ copiază omul lesne când n'are mult de scris); le bagă în busunar şi îmĭ ḑice, că se potrivesc prea mult pe Dulcinea dumnealuĭ. După dênsul maĭ veniră şi alţiĭ şi toţĭ ḑiseră că aplaudéză, fiind că maĭ ḑiseră că se potrivesc prea mult cu întêmplările dumnélor. Am început să mĕ mir singur de o jucărióră cum putu să placă? simţiĭ un ce că se mişcă în mine şi ca să mĕ încredinţez că este adevĕrat, luaiŭ îndrăsnéla să ţi le trimit dumitale şi să te rog, că décă în adevĕr nu vor fi rele, să mĕ facĭ să gust desăvîrşita mulţămire ca să le vĕd că 'şĭ ocupă câte-va rênduri în *Curierul românesc.*

Iată dar, Domnul meŭ, cum se strică ómeniĭ. Un val împinge pe altul şi o greşelă aduce o mie. Întêiŭ scriseĭ, apoĭ arĕtaiŭ, apoĭ vĕḑuĭ că am plăcut, apoĭ începuĭ a crede, apoĭ hotărâĭ să le trimit a le publica, şi cu dênsele împreună să maĭ alătur şi altele întitulate «Duhul şi inima». Acum un pas numaĭ trebue ca să mĕ perḑ cu totul; să le vĕḑ adică şi în *Curierul romînesc*, şi apoĭ să te maĭ ţiĭ, vorba românéscă!.. puĭ îndată o pereche de ochelarĭ la nas, îmĭ îndes pălăria pe cap, asvêrl pe umerĭ o manta a la Zampa, încrucişez braţele a la Napoleon, şi mândru, îngâmfat, alerg pe poduri privind ómeniĭ ca pe nisce musce, şi presentându-le o fisionomie mărĕţă, care le ḑice: «La o parte când trece poetul român!»

Iartă-mĭ, Domnul meŭ, lunga mea vorbire pentru atâtea puţine lucrurĭ, maĭ vêrtos pentru poetul român (cu ertăciune) ce mi se pare mitutel, mitutel şi încă şi maĭ mitutel.

Primesce, ş. c. l. 1839, Octombre 21.

C. A. Rossetti.

Până şi scolariĭ maĭ înaintaţĭ din Sf. Sava şi din Academia de la Iaşĭ se întrec în scrierĭ de versurĭ. G. Nicolau Zeboreanul din Academia Michaileană publică în «Fóia pentru minte» No. 34 din 1839, versurile:

Ipocritul

Umilit pe a sa faţă şi modest în convorbire
Doritor în el s'arată că este de liniştire,
Pe-a luĭ buze rîḑĕtóre lingişirea 'şĭ are tronul,
Ca un miel blând se arĕtă din afară la tot omul,
Sfiicios şi supus fórte când voesce să vorbéscă
Cu acela de la care vrea ceva să dobêndéscă.
Pe altul de rĕŭ vorbesce, îĭ spune ce nicĭ prin gând
Iaŭ trecut, că aşĭa fapte ar fi făcut óre-când.
Pe amicĭ nu'ĭ preţuesce, îĭ are întru nimică,
Nu îĭ pasă de ruşine, nicĭ măcar nu are frică,
De fiinţa Prea Inaltă, carea totul a zidit
Şi la toţĭ de o potrivă, sfinte legĭ aŭ rînduit,
Ḑiua bine nu se face, când el acum aŭ sosit,
De bărfelĭ la cel maĭ mare, miĭ şi sute le aŭ vestit,
Apoĭ voios se întórce îndată ce l'aŭ creḑut
Ḑicênd ne'ncelat în sine: ce bun minut am avut!

Îţĭ mulţămesc ţie Dómne pentru că 'mĭ-aĭ ajutat
In acéstă carieră, de creḑĕmênt am aflat!
Pe de altă parte iară, de ceĭ maĭ marĭ rĕŭ vorbesce,
La toţĭ ceĭ maĭ micĭ le spune, cutare cum că ureşce!
Când aşĭ fi în locul vostru, m'aţĭ vedea voĭ cine sunt
Cum 'mĭ-aşĭ scóte a mea dreptate, fără a perde un minut!
Cu'n cuvênt aşa se pórtă, în cât décă s'ar cunósce
S'ar urî singur pe sine, s'ar munci chiar tiraneşce,
Căcĭ în adevĕr el este, drac şi monstru-al omenireĭ,
Varvar fără de simţire, şi simbol al lingişireĭ.

Asemenea Ioan Poni Zimbesteanul ascultător în anul I de filosofie la Iaşĭ, viitorul mare artist în dramă, publică în aceeaşĭ fóie «Vechiul moldovean în rĕsbóiele luĭ Ştefan-cel-Mare.»

Barak înzestréză limba cu poesiĭ populare. Amic devotat al rĕposatuluĭ Vasile Fabian, publică din versurile rĕmase de la el în No. 13 din 26 Martie 1839 a «Foieĭ pentru minte»:

S'aŭ întors maşina lumeĭ
S'aŭ întors cu capu-n jos
Şi merg tóte din potrivă
Anapoda şi pe dos:

Sórele de acum rĕsare
Diminéţa la apus
Şi apune despre séra
Despre rĕsĕrit în sus.....

Fabian a făcut *le contrepied* al acestor versurĭ. G. Barițiu ḑice că Fabian autorul versurilor scrise cu duoĕ ḑile înaintea morţeĭ sale aŭ cerut să le desĕvêrşéscă ḑicênd:
«Se sĕvêrşesc descrierea loculuĭ unde merg...» Mórtea nu i-a dat timp să facă acésta.

Pogor în Moldova, ca şi Dr. Vasicĭ în Ardeal, tot versurĭ scriŭ, căcĭ cum ḑice Văcărescu:

«Şi orĭ-ce neam începe
Intêiŭ prin poesie
Fiinţa de 'şĭ pricepe.....»

La pag. 376, «Fóia pentru minte» publică «Inserarea de Cârlova», după ce la pag. 201 în No. 26 a publicat rugăciunea prunculuĭ deşteptându-se:

«Părinte, căruĭ fata se închină
Şi toţĭ te chiamă, genunchiĭ plecând...»

In «Fóia pentru minte» (1839), pag. 135 M. Sora Noak Presbiter, încercă versul alb, cel introdus în limbă în socolul al XVII-lea. El traduce în asemenea versurĭ, dealtmintrelea nu prea nemerite, Elegia 6 din lib IV a tristelor luĭ Publio Ovid Nasone.

*

Alăturea cu poesia şi cu filologia pâşesce, harnică şi deştéptă, Istoria. Direcţiunea romanică a secoluluĭ XVII din Moldova, câstigă tot maĭ mulţĭ aderenţĭ. Seulescu, cu tótă nepregătirea ce i se impută; G. Asaki, care adună prima bibliotecă de cărţĭ românescĭ séŭ relativă la românĭ, Florian Aaron, Bariţiu, daŭ pintenĭ lucrărilor istorice, în care M. Kogălniceanu va fi în curênd o autoritate deplină.

Am vĕḑut lucrările archeologice până la acest an. Inginerul A. Popovicĭ al Severinuluĭ publică:

«Ideĭ răpeḑĭ adunate din cărţĭ streine pentru ţéra română asupra cereреĭ făcute de marele Ban Vornic din lăuntru pentru oraşul Antina din judeţul Romanaţĭ.»

Acelaşĭ autor publică apelul de prenumeraţiune la jurnalul ce promite că va apărea în Maiŭ 1839 sub titlul «Dacia-Veche.»

Să nu uĭtăm de a aminti că în budgetul anual al S-tuluĭ Sava pe 1839 eraŭ prevĕḑuţĭ 10.000 leĭ pentru întreţinerea tipografieĭ, pe lângă 21.500 leĭ pentru completarea eĭ. Se maĭ prevĕḑuseră 2.000 leĭ pentru subscripţiunĭ la cărţile, carĭ vor eşi la lumină în limba naţională.

Oare, relativ cu situaţiunea de astăḑĭ, nu făceaŭ maĭ mult ceĭ de la 1839 decât noĭ pentru literatură?

*

O frumósă şi înţeléptă mĕsură luată de Eforie fu şi acea relativă la cărţile didactice de scóle sătescĭ, de care deja am făcut menţiune.

Eată raportul Eforieĭ în privinţa acésta:

Inălţimeĭ Séle Domnuluĭ Stăpânitor a tótă ţéra românéscă, Alexandru Dimitrie Voevod.

Eforia scólelor

Raport

«Principatul ţĕreĭ românescĭ se bucură astăḑĭ de o întocmire care va însemna cu slavă epoca Domnieĭ Mărieĭ-Tale în analele Patrieĭ: organisarea scólelor comunale este un act, care isvorasce de la singură părintéscă protecţie cu care Măria-Ta aĭ bine-voit a îmbrăţişa interesul învĕţăturilor publice. Aceste învĕţăturĭ se întind acum între clasa locuitorilor de prin sate, şi înţeleptele mĕsurĭ ce guvernul Mărieĭ-Tale a luat pentru acésta, a învins cele maĭ grele pedicĭ pentru punerea în lucrare de a se forma învĕţătorĭ trebuincioşĭ, a se clădi încăperĭ în tóte satele pe unde sunt să se aşeḑe scolĭ.

Acum rĕmâne a se chibsui miḑlóce de înlesnirea tipăriреĭ cărţilor de învĕţătură ce trebue să se dea în mîna copiilor de pe la scólă.

Acéstă trebuinţă, Prea Inălţate Dómne, dupe cum s'a prevĕḑut şi de înţelepciunea Mărieĭ-Tale este una din cele maĭ neapĕrate, şi fiind-că pentru a eĭ întêmpinare casa scólelor nu are miḑlóce, Eforia plecat supune Mărieĭ-Tale următórea chibsuire.

1. Ca să nu se împovĕreze ţĕraniĭ cu cumpărătórea cărţilor pentru copiĭ lor, trebuesce să se facă învĕţătura copiilor pe la scólele de prin sate dupe metodul lancastric, tipărindu-

se pentru acésta tabla de citire, de catehism, de aritmetică şi de alte asemenea elemente de întêia învĕţătură.

2. De aceste table să se dea pe tot anul câte un trup la fieşĭ-care scólă comunală.

3. Deosebit de tablele lancasteriane carĭ se vor da pe la sate, fără plată, să se tipăréscă pe tot anul şi câteva cărticele de coprinderea morală religiósă şi de iconomia câmpuluĭ, carĭ să se pótă cumpĕra de scolariĭ ţĕranĭ, cu un preţ cât se va putea maĭ scăḑut.

4. Pentru lucrarea tablelor şi altor cărţĭ în trebuinţa scólelor sĕ se dea spre încurajare autorilor séŭ traducătorilor premiĭ potrivite cu ale lor ostenelĭ.

5. Prin regulamentul scólelor § 251, este hotărîtă pe tot anul o sumă de 20.000 leĭ pentru tipărirea cărţilor; dar fiind-că, pe de o parte se ḑice, că acéstă sumă să se ia din baniĭ ce se vor aduna de inscripţiile scolarilor, şi fiind-că plata pentru inscripţiĭ nu s'a pus încă în lucrare, ca să nu se strîmptoreze şi să se risipéscă scolariĭ, carĭ sunt de o cam-dată puţinĭ în numĕr şi maĭ toţĭ de părinţĭ săracĭ, nu este mijloc a se întêmpina trebuinţa dupe cum se coprinde în regulament; pe de altă parte fiind-că la alcătuirea acestuĭ regulament, nu s'a coprins întru cheltuelele arĕtate în budget şi trebuinţa scólelor comunale, de aceea nicĭ s'ar fi putut întêmpina cheltuelele tipărireĭ numaĭ din suma de 20.000 leĭ, căcĭ tipărirea numaĭ a tablelor lancasteriane costă vre-o 18.000 leĭ, apoĭ tipărirea altor cărţĭ didactice, are trebuinţă de un ajutor maĭ însemnător, pentru că asemenea cărţĭ neputêndu-se vinde lesne, trebue să se dea cu un preţ mult maĭ scăḑut din ceeea-ce costisesce. Eforia făcênd plecată aducere aminte, că în regulamentul scólelor § 257, se legiuesce, ca până la anul 1840, cheltuelile scólelor ce se întâmpină pe tot anul din venitul de leĭ 350.000, iar de la 1840, să se adaoge acest venit treptelnicesce, dupe sporirea învĕţăturilor, pe tot anul, propune să se dea la casa scólelor pe fie-care an o sumă de leĭ 50.000, hotărîndu-se ca acéstă sumă ce se va sloboḑi pe tot anul şi cât se va aduna din an în an de la vînḑarea cărţilor, ce se vor tipări cu acest fond, să se întrebuinţeze în tótă vremea numaĭ la tipărirea de cărţile ce se vor cunósce de trebuinţă a se da în mâĭnile scolarilor.

Intr'acest chip, Prea Inălţate Dómne, crescênd din an în an maĭ mult fondul tipărireĭ cărţilor, se vor dobêndi puternice mijlóce de a se da tinerimeĭ ce se ridică, prilegiŭ de a'şĭ întemeia prin citanie folositóre sciinţa ce va lua în scólele comunale, rezemându'şĭ norocirea în cunoscinţa de Dumnḑeŭ, iubirea de ostenélă şi de bună orênduélă, şi fiind tot-d'auna cunoscĕtorĭ de părintésca îngrijire cu care Măria Ta doresce a pregăti fericirea supuşilor Mărieĭ Tale.»

(Iscăliţĭ), *Mihail Ghica, Barbu Ştirbeiŭ, Nicolae Picolo, Petrache Poenaru.*

No. 434. Bucurescĭ, 1839, Aprilie 18.

Domnitorul Al. Ghica, trimise acest raport la Sfatul administrativ extraordinar, cu resoluţiunea următóre:

«Sfatul administrativ extraordinar va lua în băgare de sémă înfăţişarea aci făcută şi trebuinţa de cărţĭ metodice şi folositóre, fiind şi invederată şi grabnică, dupe sporirea învĕţătureĭ cititulu̇ĭ şi scrisuluĭ prin scóle, să facă cuvenita chibzuire.»

*

Jurnalele românescĭ continuă a face puţină politică, maĭ ales politică independente, şi maĭ multă literatură.

«Albina românéscă» dupe 10 anĭ trecuţĭ de existenţă, declară către abonaţiĭ sĕĭ, că va

continua și în 1840, și'șĭ propune să introducă nu numaĭ litere nouĭ, ci și maĭ multe rubrice literare, sciințifice, etc.

Eată însciințarea «Albineĭ românescĭ» :

Ḑece anĭ aŭ trecut de la urzirea acesteĭ gazete în limba națională; nepărtinitoriĭ vor fi prețuit atât greutățile unuĭ asemenea noŭ așeḑământ, precum și sîrguința i statornicia redacțieĭ de a păși către scoposul propus, care este încunosciințarea adevĕruluĭ și a povĕțuirilor folositóre și plăcute, îndeletnicindu-se tot o-dată a cresce din an în an atât coprinderea cât și forma acesteĭ foĭ, pentru care de la 1 Aprilie 1839, s'aŭ adaos la gazetă gratis, drept supliment și «Fóia sătéscă »

Redacția înfățoșind a eĭ mulțămire D-lor abonațĭ pentru îmbrățișarea, care a mărturisit acesteĭ întreprinderĭ, face cunoscut că «Albina românéscă» va urma cursul eĭ și pe anul viitor 1840.

Acéstă gazetă era să începă de la anul noŭ a se publica cu tipar noŭ și curat ca acelor maĭ bune tipografiĭ ale Europeĭ, însă greutățile pregătireĭ aŭ întârḑiat lucrul, și acéstă îmbunătățire nu se va putea începe de cât la 1 Maiŭ viitor.

Afară de novitalele politice cele maĭ alese, care se publică în acéstă fóie, împrumutate din gazetele streine, urmând și foiletonul coprinḑĕtor de culegerĭ interesante și plăcute, se vor tipări în el pe rênd următórele rubrice :

I. Lexicografie

Un filosof ḑice, «că lexiconul limbeĭ este întêia carte a uneĭ națiĭ.» Academia de Iașĭ se îndeletnicesce de mult cu adunarea de cuvinte, ca, cu împreună lucrarea învĕțaților românĭ, atât din Bucurescĭ cât și din Transilvania să pótă înființa lexiconul, ce cu vreme va putea statornici între românĭ haractirul limbeĭ. Drept aceea, ca o pregătire s'a socotit de cuviință a însemna în acéstă gazetă rubrica de maĭ sus, în care să se trécă tóte cuvintele românescĭ, atât acele puțin cunoscute, care se aflá în gura poporuluĭ, séŭ în documenturĭ vechĭ, cum și acelea ce se compun de D-niĭ autorĭ ; pentru care doritoriĭ din tóte provinciile, locuite de românĭ, sunt poftițĭ a trimite la redacție acel fel de cuvinte, cu interpretația înțelegereĭ, și putênduse, cu însemnarea de locul séŭ isvorul din care s'aŭ scos, séŭ arĕtarea trebuințeĭ pentru care s'aŭ compus. Prin acest mijloc se va putea prețui vrednicia unor asemenea cuvinte și se va ajunge maĭ timpuriŭ la scopul dorințelor cu împreună înțelegere a tuturor literaților.

II. Modă

Cele maĭ noue mode se vor publica în limba românéscă și francesă.

III. Teatru

Incunoscênd publiculuĭ represantațiile pieselor francese și a teatruluĭ național, se va face o adevĕrată critică și nepărtinitóre, spre povĕțuirea intreprindereĭ și îndreptarea gustuluĭ privitorilor.

IV....

Insciințare despre ceĭ veniți și ceĭ eșiți din capitală, interesantă pentru comerciŭ și trebĭ

V. Observațiĭ meteorologice

Pentru tóte aceste îmbunătățirĭ, adăogĕtóre redacțieĭ de osteneli și cheltuelĭ, prețul gazeteĭ va rĕmâne tot acela.

Fiind-că de la 1 Aprilie 1840, în urmarea înalteĭ hotărîrĭ, «Fóia sătéscă» are a se tipări la tipografia Sânteĭ Mitropoliĭ, aflătóre sub îngrijirea domnesculuĭ adjutant D. Căpt. Kogălniceanul, apoĭ de la acel termen, cu învoirea ocârmuireĭ şi împreună lucrarea societăţeĭ Istorio-naturale, va începe a se publica gazeta «Oziris», coprinḑătóre de iconomia câmpuluĭ, a caseĭ şi de technologia rurală.

«De nu'ĭ face v'o urnire,
Să n'aştepţĭ înaintire.»

Preţul pe an al acesteĭ foĭ este 70 leĭ, care se va plăti pe jumĕtate înainte, exemplarul pe un an întreg afară de prenumeraţie va ţinea 80 leĭ. Iar D-lor prenumeranţiĭ Albineĭ vor putea căpăta acéstă fóie cu 35 leĭ pe an.

Planul acesteĭ foĭ

Acéstă compunere periodică va eşi de 12 orĭ pe an, pe la începutul fie-căreĭ lunĭ, formatul va fi cóla în patru, numĕrul coprinḑênd duoĕ cóle tipărite şi împodobite de una séŭ duoĕ table litografisite. El va coprinde sistema întrégă a economieĭ cu tóte ramurele eĭ.»

*

In 1839 Aprilie, apare la Iaşĭ noua fóe oficială: «Fóia sătéscă» la tipografia Albineĭ.

«Albina românéscă» No. 23 din 19 Martie 1839 anunţă:

«Proiectul tipăriréĭ uneĭ foĭ sătescĭ pentru satele Moldoveĭ, debatarisindu-se de generala obicĭnuita adunare, s'a întărit de P. I. Domn.

Acéstă fóie care va eşi în tótă Dumineca, va cuprinde: insciinţările oficiale, pe care guvernul va socoti de cuviinţă a lə face cunoscut sătenilor, publicaţiile legiuite pentru vînḑĕrĭ de lucrurĭ nemişcătóre, acelea pentru mezaturĭ, de preţurile curente a lucrurilor de negoţ în deosebite locurĭ, însciinţărĭ pentru întâmplărĭ de epidemie, séŭ bóle de vite, învĕţăturĭ practice asupra îmbunătăţireĭ deosebitelor ramurĭ a economieĭ rurale şi alte folositóre sciinţe. De va cere trebuinţa a se lămuri maĭ bine acésta din urmă, se vor adăogi table litografisite.

Preţul abonamentuluĭ acesteĭ foĭ se va plăti din casele sătescĭ, şi anume satele cu numĕr maĭ mare de 50 familiĭ vor plăti 25 leĭ pe an cursul pieţeĭ, acel cu maĭ puţin de 50 familiĭ vor da 12 $^1/_2$ leĭ.

Departamentul din lăuntru va expedui în fie-care Lunĭ exemplarele acesteĭ foĭ la ţinuturĭ, unde privighetoriĭ vor fi însărcinaţĭ de a le împărţi pe la satele ocólelor lor. In tótă Dumineca, dupe eşire din biserică, preotul va ceti în auḑul tuturor acéstă fóe, care apoĭ se va depune spre păstrare. Preţul acesteĭ foĭ pentru persónele particulare este 35 leĭ pe an; ea va începe la 1 Aprilie viitor. Prenumeraţia se face la institutul «Albineĭ.»

La 2 Aprilie 1839, în No. 26 al «Albineĭ românescĭ» vestesce apoĭ că:

«Redacţia acesteĭ gazete, dorind a spori folosul cititorilor sĕĭ, încunosciinţéză pe D-lor premuneranţĭ de peste an: cum că «Fóia sătéscă» care ese odată pe sĕptămână, pe anul curgĕtor se va alătura gratis către exemplarele Albineĭ».

Ceva maĭ têrḑiŭ *Fóia săténă* o luă Kogălniceanu s'o imprime la tipografia Mitropolieĭ, cum maĭ sus deja vĕḑurăm.

La Buzĕŭ, apare la începutul anuluĭ 1839, *Vestitorul bisericesc.*

«Albina românéscă» No. 9, din 29 Ianuarie 1839, o anunţă ast-fel:

«La Buzĕŭ a început sub redacţia P. Ierodiacon Romano şi profesorul Munteanu, a se

publica o gazetă religiósă și morală, intitulată *Vestitorul bisericesc*, a căreia scop este a hrăni duhul religios și moralul, avênd și un adaos cu meditațiĭ religióse. Acéstă fóie în mic quarto ese odată pe sĕptămână și ține un galben pe an.»

România luĭ Florian Aaron nu maĭ apare în 1839, din neplata abonamentuluĭ subscriitorilor. La Craiova «Mozaicul» sub redacțiunea luĭ Leca, de la 1 Octombre 1838.

Despre *Mozaicul* luĭ Leca grăesce așĭa G. Asaki, în No. 35 al «Albineĭ românescĭ» din 4 Maiŭ 1839:

«Literatura românéscă

O nouă fóie de literatură a rĕsărit peste orizonul Românieĭ. D. Profesor Leca de la Craiova a început a publica la Octombre 1838 «Mozaicul» cel interesant și aduce la cunoscințe obștieĭ următóre:

«Mozaicul» 'și-a luat cursul de sunt 6 lunĭ, cu tóte acestea redactorul nu lipsesce a maĭ repeta și acum prin acéstă însciinţare rugăciunile séle, indemnând pe toțĭ iubitoriĭ de citire a se prenumera la dînsul, séŭ numaĭ pe semestrul al duoilea, care este de la 1 Aprilie până la 1 Octombre, séŭ de la începutul sĕŭ care le-a fost la 1 Octombre anuluĭ trecut.

Fiind-că acéstă fóe nu coprinde articole politice, séŭ alte novitale de tóte ḑilele, ce deosebite istorióre interesante de petrecere, ș. c. l. precum dupe alăturatul numĕr se póte înțelege, socotesc că nu va fi de prisos, ceĭ ce vor bine-voi a se abona acum, a primi și numerile trecute, de vreme ce pot fi tot-d'a-una interesate pentru un iubitor de citire, și maĭ cu sémă în sfîrșit fiind complecte se pot lega și păstra în colecția cititoruluĭ.

Prețul acesteĭ foĭ, precum și la sfîrșitul fie-căruĭ numĕr, se póte vedea, este duoĭ galbenĭ pe an.

Abonația se face și pe la toțĭ D-niĭ profesorĭ publicĭ aĭ județelor.

1839, Aprilie 1. Craiova.

Const. Leca, redactor.»

Asemenea informațiunĭ asupra jurnalismuluĭ le dă G. Asaki ast-fel:

Privire asupra gazetelor românescĭ

D. I. Eliad, căruia țéra românâscă este datóre cu urzirea aceleĭ întêiŭ gazete în limba nóstră și cu multe lucrărĭ literare, acuma, dupe ḑece anĭ de cercare și luare aminte, a îmbunătățit a sa fóie, maĭ potrivit cu trebuința și gustul cititorilor. «Curierul românesc» se va publica în tóte ḑilele în format în 4, și anume: duoĕ orĭ pe sĕptămână cu novitale politice din țĕrĭ străine, de duoĕ orĭ cu novitale oficiale din lăuntru, și de duoĕ orĭ cu articole de literatură.

Pe cât ne bucurăm de acéstă nouă punere la cale, cu atâta ne tânguim de încetarea jurnaluluĭ *România*, care cu dreptul se bucură de o mare îmbrățișare, și chiar insciinţarea redacțieĭ însémnă cuvêntul precurmăreĭ sale, nu lipseĭ abonaților, ci a plățeĭ preţuluĭ de abonament.

La Craiova s'a început a duoa fóie intitulată *Mozaicul*, sub redacția D-luĭ Leca.

Cantorul de avis va a se publica ca și până acum. Asemenea și gazeta de Brașov, care în a eĭ fóie literară dă adese orĭ notițe fórte interesante despre Transilvania și despre literatura românéscă, în cât vĕdesce zilosul cel luminat al redactoruluĭ sĕŭ, D. doctorul Bariți. *)

*) »Albina românéscă« No. 4, din 12 Ianuarie 1839.

Iată însăşĭ darea de sémă a «Curieruluĭ românesc» No. 110, din 6 Iulie 1839:

«Curierul românesc» are să urmeze pe al duoilea semestru, ca şi până acum, potrivit cu programa de la începutul anuluĭ.

In semestrul d'ântêiŭ s'aŭ dat 108 numere, 11 suplimente şi 41 buletine peste tot 163, 10 numere peste datoria redacţieĭ. Don Kişot, dupe ce a făcut petrecerea cititorilor ascultând marile lor isbânḑĭ, va înceta de a se maĭ publica prin Curier, cu tóte că e fórte de trebuinţă a 'ĭ se arĕta isprăvile, cel puţin până când eroul se întórce a casă din călĕtoria sa; a încetat însă, căcĭ ne am socotit, că românilor nu prea le plac donkişonadele. Scopul acesteĭ publicărĭ a fost, ca să se facă eroul cunoscut publiculuĭ cititor şi ca să se recomande, că se dă afară în deosebită carte în octavo în patru tomurĭ de câte 15 cóle fiecare; doritoriĭ se vor adresa la redacţie. Preţul fie-căruĭ tom va fi 4 sfanţĭ, şi baniĭ se vor plăti la sfîrşitul tipărireĭ fie-căruĭ tom, când se va da de scire prin glasul «Curieruluĭ».

*

Aḑĭ ne lăudăm cu jurnalele carĭ apărură la 1835; bieţiĭ lor redactorĭ avură însă marĭ şi une-orĭ neînvinse greutăţĭ ca să le publice!

Amărit de asemenea dificultăţĭ, I. Eliad publică, în No. 33 al «Curieruluĭ românesc» din 1 Martie 1839, următórea socotélă:

Cheltuelile uneĭ gazete

In Ţéra românéscă ca să iasă o gazetă de 100 cóle pe an trebuesc cel puţin:

	Leĭ
Plata tiparuluĭ câte 100 leĭ cóla	10.000
Plata hârtieĭ nu se póte hotărî nefiind hotărît numĕrul abonaţilor, însă sĕ se ia un numĕr de 200, fac 43 topurĭ, hârtie próstă câte un galben, 43 galvenĭ; hârtie bună câte 2 galbenĭ. Vom avea aci un termen de miḑloc	2.000
Plata unuĭ colaborator cel puţin câte 150 leĭ pe lună	1.800
Plata unuĭ împărţitor câte 80 leĭ pe lună	960
Cheltuiala scriitoruluĭ, hârtie, céră roşie, bulinurĭ, lemne şi altele, câte 60 leĭ	720
Cheltuiala gazetelor streine cel puţin	1.000
Portul gazetelor şi al scrisorilor câte 40 leĭ pe lună	480
Chiria caseĭ	1.000
	17.960

Redactorul însă trebue într'un an, să facă articole, să alerge la censură, să ia responsabilitatea asuprăşĭ, să citéscă gazete, să alégă vestirĭ şi havadişurĭ, să se pomenéscă în respundere pentru alegerea sa de unde nicĭ nu s'ar gândi, să traducă, să îngrijéscă eşirea şi împărţirea gazetelor, adică să fie rob un an de ḑile de géba pentru patrie!

Pentru că venitul uneĭ gazete se urcă cel mult până la 150 abonaţĭ plătiţĭ câte 4 galbenĭ, 600 galbenĭ adică 19.200

17.960 se scad cheltuelile.

1.240 'ĭ rĕmân câştig ca să împlinéscă cu dênşiĭ paguba banilor lipsă, cheltuelĭ extra-ordinare, birjă, ş.c.l., ş.c.l., ş.c.l.

Câţĭ aŭ întreprins redacţia uneĭ gazete aŭ încercat acestea, şi pot vedea cât de modestă este acéstă însemnare şi cât aŭ păgubit şi vreme şi banĭ. Dar acéstă socotélă se face nu-

maĭ pe séma redactoruluĭ, nu însă și pe a tipografuluĭ, carĭ baniĭ luĭ s'aŭ pus în capul fóieĭ, în sumă de 10.000 leĭ. El n'are a se plânge când 'șĭ va lua baniĭ pe deplin.

Insă dacă este tréba așa, cine maĭ pune pe ómenĭ a întreprinde redacția uneĭ gazete? Neîncercarea, nepățirea, rîvna de a face și eĭ ceva, simțirea rușineĭ de a remarca țéra fără o fóie publică, bună-rea, în vécul acesta, trebuința de a'șĭ comunica părerile, ce până în sfârșit vede că nu le póte da afară dupe cum voiesce și că de le va da, nu 'l ascultă nimenĭ. Se obosesce în sfîrșit neputênd dobêndi nicĭ folosul și rěsplata morală; se lasă și îl urméză altul, séŭ neîncercat, séŭ odihnit, ca să se ostenéscă și el.»

*

Pentru a înlesni publicarea gazetelor și a cărților românescĭ se încercă la 1839 înființarea unuĭ cerc saŭ club.

«Curierul român», din Ianuarie 1839, (dice «Albina românéscă», No. 5 din 15 Ianuarie) publică prospectul unuĭ cerc de întrunire de nobilĭ pămêntenĭ și străinĭ, carele are a se informa la Bucurescĭ. Scopul de frunte al acestuĭ aședĕmînt este citirea gazetelor și a cărților românescĭ și străine, prețul abonamentuluĭ este pe an 12 galbenĭ.

Direcția va fi încredințată unuĭ comitet și prin un statut organic se vor statornici legiuirile dupĕ care aŭ a se povățui abonațiĭ.»

*

Inginerul A. Popovicĭ de care am vorbit maĭ sus, încă a cercat să editeze un jurnal în octavo, lunar câte 4 cóle sub titlul «*Dacia veche și nouă.*»

Iată prospectul acesteĭ foĭ:

«Subiscălitul, face cunoscut nației române din principaturile Românieĭ și Moldoveĭ, că aŭ hotărît de la 1 Maiŭ a anuluĭ curgĕtor, să dea un jurnal în octavo, pe tótă luna câte 4 cóle, (De se vor aduna prenumeranți ce la sfârșitul insciințăreĭ se arétă) sub titlul: «Dacia veche și nouă», care va coprinde în sine:

1. Geografia cea veche a grecilor și a romanilor, împreunată cu Archeologia și Etnografia ce privesce asupra acestor provinciĭ.

2. Numirea orașelor și a cetăților dupĕ vremea luĭ Erodot din vécul Persienilor, Galatenilor, Machedonenilor, Antioch-cel-Mare, Mitridat, Pompeus, Augustus, Impĕratul Traian și ale următoriior luĭ, și cum s'aŭ numit la acele timpurĭ și cum se numesc acum, fără ale cărora descriere nicĭ o-dată istoria patrieĭ nóstre nu se póte alcătui, fiind încurcată de neajunsurile autorilor străinĭ cu carĭ ne-aŭ încolțat până acum.

3. Descălecarea Galatenilor, Persienilor, Machedonilor Romanilor și altor noróde într'aceste provinciĭ.

4. Făptuirile lor până ce s'aŭ românit, aŭ eșit de aicĭ și aŭ alcătuit nouă regate saŭ împărățiĭ.

5. Hotarele Dacieĭ vechĭ și nouĕ în fie-care sută de anĭ și ce aŭ priceput geografiĭ vechĭ subt nume de Scitia, Sormația, Dardania, Tracia, Mezia; dupĕ acésta Dacia luĭ Traian și Dacia luĭ Aurelian, Transalpina și cea dintre ripe Valeria, Iliria, Panonia, Galo-Grecia.

6. Descrierea anticităților găsite până acum în provinciile acestea.

7. Dupe acésta se va scrie istoria Geților, Galatenilor, Schiților și a altor ginte până la August.

8. Coloniele aduse de Romanĭ, de la Augustus și până la despărțirea împĕrăție rĕsăritului de apus adică a scaunului Romei și Constantinopolului.

9. Și iarăș va urma înaintirea istorieĭ de la împĕratul Traian necurmat până la venirea turcilor în Europa.

10. Episcopatele alcătuite de Constantin Magnus în provinciile acestea. Patriarchia alcătuită de împĕratul Iustinian M. Sovórele ținute în provinciile acestea. Intrigile Papilor de la Roma și întinderea lor. Traducerea sânteĭ scripturĭ cu litere gotice în orașul Sucéva. Traducerea cărților cu slove cirilice în monastirea Strihaia, lângă Motru, județul Mehedinți. Lățirea lor la Novogrod. Cuviosul Nestor este român și cu scris numaĭ pentru Dacia, ș.c.l.

11. Starea cea politicéscă și milităréscă a romanilor de ostașiĭ și flotele lor.

Tóte înscrisele mele nu vor fi traducerĭ ci originale, scóse din autoriĭ ceĭ maĭ clasicĭ aĭ grecilor și romanilor, din Erodot, ... , Appianus, Strabon, Claudius, Ptolomeĭ, Plinius, Pompeius, Iustin, Lucius, Dio Casius, Polĭvius, Florus, s. a., descoperite întêiași dată de mine pe mărturia a maĭ sus arĕtaților autorĭ și socotesc că vor fi îndemnațĭ autoriĭ altor staturĭ ce aŭ scris asupra acestor provinciĭ, a'și îndrepta istoriile patrieĭ lor. Nicĭ un autor român saŭ moldovean n'aŭ scris maĭ mult, fără numaĭ cât aŭ găsit scris de vornicul Nestor Ureche, Miron Costin, prințul D. Cantemir, pentru țéra românéscă însă numaĭ logofĕtul Greceanu, pe vremea luĭ Constantin Vodă Brâncoveanu și după dênșiĭ s'aŭ îndemnat nemțiĭ, ungurii, italieniĭ, francesiĭ, a scrie de provinciile acestea, fără a cerceta și a pătrunde ființa adevĕruluĭ; fără a avea câtușĭ de puțin prepus, că aicea cu statul o-dată tétrul cel mare al întêmplărilor, care aŭ resturnat păgânătatea, colosul Romeĭ 'l-aŭ dărăpănat, religia crescinéscă s'a întemeiat, s'a lățit și aŭ alcătuit atâtea împĕrăție și regate în Europa.

Ca să pot tipări arĕtatele fragmente, 'mĭ trebuesc cel puțin 500 de abonațĭ, fără a le cărora deplin numĕr nu sunt în stare a sluji nației. Pentru care sfêrșit fac rugăminte a se iscăli numele abonaților carĭ vor bine-voi a ajuta la tipărirea acestor descoperirĭ.

Pentru 52 de cóle este hotărît prețul 2 galbenĭ pe an, dupe primirea celuĭ d'întêiŭ numĕr va urma plata.

Inceputul se va face, cu descrierea cetățeĭ Istrianopolis, descoperită la anul 1834. Dupe acésta cu descrierea cetățeĭ Odiosus saŭ Gergina, ș. a.

Abonația se face în Bucurescĭ la D. Med. Iordache Pop, profesor de geometrie și la D. I. Romanov, librarul; în Iașĭ la D. Com. Iordachi Melinescu și la D. Pahar G. Seulescu, profesor de istorie; în Focșanĭ la D. doctor de med. Corhofer; în Bucovina la S. S. părintele Archim. Melhisedec de Lemeni; la Botoșanĭ, în Moldova, D. staroste de sudițĭ Odrițki; în Craiova la D. profesor Leca redactorul Mozaiculuĭ și la subsemnatul.

Craiova, 1839 Martie.

Alexandru Popovicĭ,
Inginerul nouluĭ oraș Severin.

La Brașov continuă «Fóia pentru minte, anima și literatură» pe lângă «Gazeta Transilvanieĭ».

Deja am amintit multe din articolele publicate în acéstă prețiósă fóie. Vom maĭ aminti aci: «Vechimĭ din Dacia Mediteraneeă, Studiŭ epigrafic pag. (211); Insemnare asupra călătorieĭ luĭ P. A. Gegö în Moldavia, din 1836, ca să cerceteze satele de Unguri, trimis de Academia ungurésca din Pesta (No. 43, 44, 45, 46); Memoriul luĭ Danville, traducție de Treb. Laurian (No. 47, pag. 369); *Domnișoriĭ (coconașiĭ) noștri de astădĭ*, Portret

de om de nimică! Niscarĭ cuvinte române necunoscute încă la toţĭ (fila 220); Trebue Românii să se unéscă să'şĭ facă o limbă unică?; Conversaţiĭ intime ale luĭ Göthe, culese de Eckerman, în limba francesă, dupre «Curierul român» (fila 102), etc.»

*

«La Epopeea abarca todo el Mundo» (In barca epopeeĭ încape tótă lumea) dice Gill de Zarate. De cât lumea ajunge o-dată atât mare, că nu maĭ póte încăpea în o barcă. Aşĭa începe a fi cu bibliografia românéscă. De aci înainte numaĭ apariţiunea cărţilor române de valóre maĭ deosebită, va fi consignată de noĭ în aceste anale. Anexăm aci copiĭ totuşĭ de pe catalógele librăriilor Iosif Romanov, Bell şi a depositului de la Ion Eliad.

*

Musica şi teatru continuă a'şĭ avea manifestărĭ de cultură.

D-lor Tomasoni şi Devivo, dupe ce aŭ încheiat a lor îndatorire la teatrul italian din Odesa, trecênd pe aci a dat, în 17 Martie, împreună cu D. I. Furo o represintaţie extraordinară, alcătuită din deosebite scene din Norma, Bărbierul de Sevila şi Belizaru. Musica cea frumósă, glasurile cele armonióse şi próspete a basuluĭ şi a tenoruluĭ, al lor joc plin de sentiment, aŭ încântat pe publicul, carele a vĕdit la acest prilegiŭ gustul sĕŭ pentru musica cea bună, aplauduind cu covêrşire pe aceştĭ cântăreţĭ însemnaţĭ.

Conservatorul moldovenesc, care împreună aŭ lucrat, asemenea s'aŭ deosebit prin meşteşugul cu care aŭ cântat chorurile cele frumóse din Norma, în care întéiaşĭ dată versusurile italiene s'aŭ întrunit cu cele românescĭ, informând cea maĭ frumósă armonie.

In «Curierul român» din 15 Februarie 1839 No. 24 citim:

«Mare concert dat de D-ra Eleonora Naiman, violistă, Duminecă la 19 Februarie 1839 la teatru.»

Acéstă artistă se produsă şi la Iaşĭ.

Foiletonul «Albineĭ românescĭ» No. 31, din 20 Aprile 1839, scrie:

Al duoilea şi de pe urmă concert al mademoazeleĭ Eleonora Naiman

«Plăcuta aducere aminte, care a lăsat în inimele tuturor ascultătorilor acel întâiŭ concert a M-zeleĭ Eleonore, a adunat şi în astă séră un numeros public, maĭ ales de dame, care se părea împărtăşindu-se de lauda cuvenită uneĭ marĭ artiste de secsul lor. Fantasiile luĭ Lipinski cu tóte ale sale greutăţĭ şi podóbe, sunate cu sentiment şi cu har nerostit, aŭ încununat triumful D-reĭ Naiman, care s'a urat de publicul cunoscĕtor cu entusiastice aplauduri.»

*

G. Asaki presintă compturile Conservatoruluĭ filarmonic din Iaşĭ de la înfiinţarea luĭ. In aceste compturĭ vom putea culege informaţiunĭ despre mersul societăţeĭ, etc. Eată-le:

Venitul conservatoruluĭ de la înfiinţarea sa

Leĭ	Banĭ	
9.074	20	Adunaţĭ prin D. Spătar Alexandri, de la abonaţĭ şi de la 2 representaţiĭ.
8.250	—	In 230 galbenĭ, incasaţĭ prin D. Stolnic Iancu Drĕghicĭ.
1.725	—	De la represintaţia din 8 Aprilie.
980	—	„ „ „ „ 30 „
1.782	20	„ „ „ „ 17 Octombre.

Leĭ	Banĭ	
7.000	—	De la Eforie.
280	—	De la D. Logofĕt Catargiu în 8 galbenĭ.
1.075	—	De la representaţia din 24 Octombre.
552	20	„ „ „ „ 21 Noembre.
665	—	„ „ „ „ 25 „
189	30	„ „ Hatmănésca Elisa Palade în 5 galbenĭ şi jumĕtate.
40	—	Pe patru scaune de la D. Maisonable.
40	—	„ „ „ „ „ „ Alecu Palade.
1.047	30	De la represintaţia de la 2 Decembre.
897	—	„ „ „ „ „ 14 „
230	—	Tot de la acestea în deosebĭ.
915	—	De la represintaţia din 4 Ianuarie.
767	20	„ „ „ „ 11 „
805	—	„ „ „ „ 18 „
420	—	12 galbenĭ de la D. Spătar Alexandri, pentru D. Sardar Drăghicĭ.
420	—	De la D. Hatman Teodor Balş.
420	—	„ „ „ Căminar Costache Negruzzi.
1.033	20	De la represintaţia a II-a a Normeĭ.
1.750	—	De la P. I. Domn în 50 galbenĭ.
420	—	In 12 galbenĭ de la D. Spătar Ión Casu.
525	—	In 15 galbenĭ de la Consulul Rusieĭ.
420	—	In 12 galbenĭ de la Spătarul Alexandri.
190	—	In 5 galbenĭ şi 6 sorocoveţĭ de la D-na Profira Lăţescu.
41.914	30	

Cheltuelĭ . . . . . 57.029 leĭ 04 parale
Venit . . . . . 41.914 „ 36 „
Datorie . . . . . 15.114 leĭ 14 parale

In lista cheltuelelor se vede că Norma a costat 3.789 leĭ şi 15 parale.

Vĕḑênd deficitul sĕŭ, Asaki cere ajutorul guvernuluĭ. El adreséză la Departamentul din lăuntru o adresă în care ḑice: «Insuflat de dorinţa de a îndemna cultura naţionalá prin îndeletnicirile dramatice, iscăliţiĭ aŭ alcătuit, în Octombre 1836, prin subscrierea compatrioţilor un conservator filarmonic şi dramatic spre a forma elevĭ pentru un teatru naţional, pentru care cinstita Ocârmuire a învoit din casa Eforieĭ câte 200 galbenĭ pe an. Un şir de representaţiĭ plăcute în limba patrieĭ, aŭ vĕdit obştieĭ neaşteptatul spor care eleviĭ aŭ făcut în ramul dramatic şi în musica vocală. Urmarea învĕţătureĭ 'ĭ-ar fi adus la deplinătatea dorită, décă cheltuelile cele grele cu ţinerea a duoĭ profesorĭ şi neîncăsuirea pe al II-lea an a sumeĭ hărăzite de ocârmuire nu ar fi silit pe direcţie a conteni de o-dată acea lucrare.

Dupe cercetarea lucrărilor de la înfiinţarea conservatoruluĭ până la cea din urmă representaţie, s'aŭ cheltuit 56.927 leĭ, în vreme când s'aŭ incasat numaĭ 41.914 leĭ, în cât direcţia se află însărcinată cu o datorie de 15.013 leĭ. Drept aceea fiind-că o asemenea

intreprindere a agonisit protecția ocârmuireĭ și îmbrățișarea boerilor și a publiculuĭ, care prin înscrisul alĕturat către Domnitor arĕtă a lor dorință a se înființa un teatru național, iscăliții încredințațĭ de buna-voință a cinstituluĭ Departament de a sprijini obștescĭ folositóre și plăcute așeḑămênturĭ, se rógă a lua în băgare de sémă acésta a obșteĭ dorință și a înlesni mijlócele, atât pentru plata datorieĭ, cum și pentru urmarea acestuĭ așeḑĕmênt.»

Iașĭ, 15 Februarie 1839.

Așĭa dér teatrul național este staționar, de nu și maĭ în scădere în 1839—1840.

Nu maĭ bine merg lucrurile la Bucurescĭ, unde în 1839—1840, aprópe numaĭ piese streine se jócă.

CAP. III

ANUL 1840

. . . «Să aşteptăm în pace al sórteĭ viitor!»

Gr. Alexandrescu.

MUNTENIA

Cu începutul anuluĭ 1840 se face şi la Bucurescĭ un început de curent nu prea favoritor scóleĭ de la S-tu Sava. Obştésca Adunare a Munteniei în sesiunea de iarnă a anuluĭ 1840, presentéză Domnitoruluĭ un raport, cu No. 193, cerênd «o maĭ desvoltată şi maĭ bună regularisire a sistemeĭ scolastice». La acéstă cerere a obştesceĭ Adunărĭ, Domnitorul, cu oficiul sĕŭ No. 170 din 15 Martie, rĕspunde că: «Vom căuta cu deosebită îngrijire şi înşine şi prin organele ce vom socoti, ceea ce ar trebui să se facă pentru ca să priméscă desvoltarea cuviinciósă o aşa însemnată ramură a administraţieĭ». *)

Numaĭ în 30 Maiŭ, 1840, Domnitorul Alexandru D. Ghica adreséză Departamentuluĭ credinţeĭ şi al învĕţăturilor publice oficiul cu No. 354, prin care amintind cererile obştesceĭ Adunărĭ, numesce o comisiune pe lângă Eforiĭ scólelor, care comisiune împreună cu Eforiĭ «povăţuindu-se de cele legiuite şi urmate până acum, precum şi de ofisurile şi raporturile de maĭ sus pomenite *[corespondenţa Domnitoruluĭ cu obştésca Adunare]* vor cerceta starea scólelor, îmbunătăţirile de carĭ va avea acum trebuinţă învĕţătura publică, şi în sfêrşit vor shibzui mijlócele ce vor socoti de trebuinţă spre îndreptarea, séŭ complectuirea sistemuluĭ de acum al învĕţăturilor. D-luĭ şeful Departamentuluĭ de credinţă şi al învĕţăturilor publice va da disposiţiunile acestuĭ oficiŭ în cunoscinţa madularilor pomeniteĭ comisiĭ, stăruind şi din parte-ĭ a se îndeletnici comisia cât maĭ fără zăbavă de o lucrare ce iubirea de omenire cere de la dênsa».

In preambulul oficiuluĭ acestuia, ḑice Domnitorul, că «învĕţătura publică fiind unul din cele maĭ neapĕrate obiecturĭ ale oblăduitórelor nóstre îngrijirĭ, pentru că principiul învĕţătureĭ este nedespărţit de principiul moraluluĭ obştesc, că desvoltarea celuĭ d'întêiŭ trage firesce cu sineşĭ desvoltarea celuĭ din urmă, că acolea se pregătesce tinerimea din care apoĭ se alcătuesce societatea, că puterea uneĭ asemenea pregătirĭ nu se mărginesce numaĭ în cele de acum folosurĭ, şi prin urmare că o bună chibzuire întru acésta este pentru toţĭ o datorie cu atât maĭ sfîntă pe cât coprinde într'ênsa, pe lângă fericirile par-

*) Veḑĭ anexa.

ticulare şi fericirea societăţeĭ, pe lângă fericirea nóstră şi semințele fericireĭ urmaşilor noştri....»

Vorbe frumóse carĭ nu scim întru cât corespundeaŭ cu realitatea simţirilor unora din membriĭ influinţĭ din societatea bucurescianǎ, carĭ la întuneric complotaŭ cu al de Vaillant contra limbeĭ românescĭ din liceŭ.

Intărdierea de anĭ ce se pune întru realisarea acesteĭ reforme cerută comisiuneĭ ad-hoc, ne face să bănuim, că nu prea era asemenea reformă dorită de Eforie şi de Petrache Poenaru.

Membriĭ adauşĭ pe lângă Eforiĭ spre a constitui comisiunea orînduită prin oficiul maĭ sus analisat eraŭ: Logofĕtul Stefan Bălăceanul, Logofĕtul Manolache Băleanul, Paharnicul C. Faka, Vistierul Alecu Ghica, Aga C. Suţu, Doctorul Arsaki.

Ministerul învĕţăturilor publice convócă comisiunea prin circulările No. 1.579, 1.585 din 4 Iunie.

Nu se pare că s'aŭ adunat adesea acéstă comisiune, de óre-ce, precum vom vedea, nicĭ în 1842 Noembre, lucrarea proiectuluĭ de reformă a învĕţămêntuluĭ nu era încă terminată.

*

Budgetul pe 1840, cât privesce personalul scólelor muntene, se póte vedea din statul plăţilor făcute pe luna Decembre acest an. Anexăm acest stat care ne dă numele tutulor institutorilor şi profesorilor şi programa urmată în diversele scolĭ secundare şi superióre. Cu maĭ multe detaliĭ vom afla acéstă programă maĭ departe la rubrica examenelor. *)

*

In anul acesta 1840, aflăm urme de lucrărĭ la Eforia scólelor din Muntenia, cu referinţă la înfiinţarea de scóle şi pentru fete.

Iată un raport al Eforieĭ către Domnitor, din 9 Iulie 1840, cu No. 512:

«Numĕrul scólelor de întêia învĕţătură cresce din ḑi în ḑi maĭ mult. Aicĭ în Bucurescĭ cât şi de pe la satele din judeţe maĭ pe la tóte bisericile se află aşeḑată câte o scólă particulară de învĕţăturĭ începĕtóre; dar tóte aceste scóle precum şi cele ce se ţin cu cheltuiala Statuluĭ sunt numaĭ pentru băeţĭ, iar fetele se află până acum lipsite chiar de cea maĭ simplă învĕţătură a citireĭ şi a scriereĭ. Cu tóte acestea fetele fac şi ele pe jumĕtate parte din societate; ele vor fi odată mume, vor avea în îngrijirea lor economia caseĭ, crescerea copiilor; ele trebue să se însciinţeze, în vêrsta încă fragedă, de îndatoririle ce societatea la vreme va cere de la dênsele. De aceea Eforia cunoscênd că acum este vremea a se lua mĕsurĭ şi pentru învĕţătura sexuluĭ femeesc, caută a îmbrăţişa tot prilegiul pentru a aşeḑa şi pentru fete scóle de întêia învĕţătură. Luând dar în băgare de sémă că la S-tu Spiridon noŭ se află încă încăperĭ, carĭ se pot întrebuinţa pentru asemenea scólă, şi fiind-că Epitropia acestuĭ sfînt aşeḑămênt pĕtrunsă de folosul ce va resulta din întrebuinţarea încăperilor cerute, le slobóde fără plată de chirie, Eforia chibzuesce a face la acelea încăperĭ meremetul trebuincios cu cheltuială din casa scólelor, şi să aşeḑe acolo o scólă de fete externe, unde să se înveţe dupe metodul Lancasterian: citirea, scrierea, cele patru lucrărĭ ale aritmeticeĭ, catechismul legeĭ ortodoxe, cusuturile şi alte lucrărĭ de mână ce sunt îndeletniciri ale sexuluĭ.

Pentru ţinerea acesteĭ scóle Eforia propune a se aşeḑa un învĕţător român, cu léfă de 150 leĭ pe lună, şi o femee care să scie carte şi să aibă sciinţa de felurĭ de lucrurĭ de mână. Acésta avênd léfă de iarăşĭ 150 leĭ pe lună, şi locuind într'o odăiţă alăturĭ cu

*) Veḑĭ dosarul ministeruluĭ cultelor, No. 19, din 1840, cât privesce comisiunea reformeĭ.

scóla va învĕţa pe fete cusăturĭ, împletiturĭ şi alte asemenea trebuincióse lucrurĭ, şi va îngriji să se păzéscă buna orînduială între scolărițe la venirea lor în scólă şi la ducerea lor a casă.

Spre întêmpinarea acestor lefĭ precum şi pentru marametul încăperilor din vreme în vreme şi încălḑirea lor în timpul ierneĭ, se socotesce de trebuinţă un fond de 5.400 leĭ pe an.

Supunênd în cunoscinţa I. Vóstre acéstă chibzuire, Eforia nu se îndoesce a nădăjdui, că înţelepciunea M. Vóstre, pĕtrunḑênd trebuinţa de a se deschide şi sexuluĭ femeesc un drum de luminare, pentru a se pregăti mijlóce de fericirea casnică, va aproba plecata propunere de a se da pe fie-care an din casa scólelor suma de 5.400 leĭ spre ţinerea maĭ sus ḑiseĭ scóle de fete externe, şi dându-se la acéstă înaltă deslegare a M. Vóstre, să se facă îndată şi punerea în lucrare».

Asemenea frumósa propunere a Eforieĭ nu pare să fi avut imediat aplicare şi aprobare. *)

*

Pe când în Moldova profesorul de limba rusésca Pelteki se jăluia că nu are scolarĭ la clasa acésta, în 1840 un numĕr de scolarĭ de la S-tu Sava, provocaţĭ de sigur de ceĭ interesaţĭ, presentéză Domnitoruluĭ următórea petiţiune, cerênd reînfiinţarea cursuluĭ de limba rusésca:

«Când s'a reformat colegiul naţional de aicĭ, între cele-alte limbĭ se urma, dupe regulament, şi acea rusésca, dar dupe un curs de câţĭ-va anĭ a încetat, din pricină că D. profesor Girot, a voit să mérgă pentru puţină vreme în ale Italieĭ staturĭ. Apoĭ fiind-că din aceĭ scolarĭ câţĭ-va tot ne maĭ aflăm doritorĭ de a ne perfecţiona în acéstă limbă, ca să nu fim pentru tot-d'a-una precum am rĕmas numaĭ cu óreşĭ-carĭ ideĭ; îndrăsnim cu cel maĭ adînc respect a ruga pe Măria Vóstră, ca un protector al muselor şi obştesc părinte al tinerimeĭ, că dacă va găsi de cuviinţă Inalta Inţelepciune a Mărieĭ Vóstre, să porunciţĭ, ca iarăşĭ să reîncépă predarea acesteĭ limbĭ, căcĭ décă odată catedra este aşeḑată, se pot găsi şi alţĭ mulţĭ doritorĭ.

Şi rugându-ne plecaţĭ de Măria Vóstră, ca să vĕ milostiviţĭ a face şi acéstă facere de bine pe lângă alte multe ce revĕrsaţĭ neîncetat,

Rĕmânem aĭ Inălţimeĭ Vóstre prea plecate slugĭ: *Alexandru Asanopolu, fiul, Stolnicul Sotirache, Hristea Theodor, Canciu Fencin, Bonciu Jon, Constantin Stoian, Giurea Nedelcu, Petre Piscupescu, Dimitrie Januliŭ, Căpitan Cichanski, pentru fiul meŭ.*»

Resoluţia domnéscă

«Noĭ Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,
Cu mila luĭ Dumnezeŭ, Domn a tótă Ţéra Românéscă.

Departamentul Credinţeĭ se va înţelege cu Eforia scólelor asupra cereреĭ ce fac jăluitoriĭ scolarĭ, şi de vreme ce în colegiul naţional de aicĭ a fost maĭ 'nainte catedra întocmită pentru limba cea rusésca, va face punere la cale a se urma şi pe viitorime de se va socoti că sunt îndestuĭ scolarĭ cu dorinţă de a învĕţa acéstă limbă.»

1840 Noembre 5.

Pecetia domnéscă

Şeful secţieĭ, *Petrescu.*

*) Veḑĭ dosarul No. 252, din 1840, ministerul cultelor.

Adresa logofețieĭ Trebilor Bisericescĭ cu No. 2.836, din 16 Noembre 1840, către Eforia scólelor.

«Din coprinderea alăturateĭ pe lângă acésta în copie-jalbă a ḑece scolarĭ ce aŭ dat către Măria Sa Prea Inălțatul nostru Domn, îndestulându-se cinstita Eforie de cererea ce fac de a se așeḑa în colegiŭ catedra de limba rusésca precum a fost, ca să urmeze cursul învețăturilor dupe dorința ce aŭ;

Departamentul, potrivit cu luminata Mărieĭ Sale rosoluție ce aŭ bine-voit a pune la acéstă jalbă, nu lipsesce cu cinste a face cunoscut Cinstiteĭ Eforiĭ, ca vĕḑându-se temeiurile luminateĭ Mărieĭ Sale poruncĭ, să facă cuviinciósa punere la cale. *)

Domnitorul Alexandru Ghica nemulțămise pe muscalĭ. Acestia deșteptară opositiunea în țéră. Prin mĕsura reintroducereĭ limbeĭ rusescĭ în scólă, spera óre Alexandru Ghica să'șĭ facă prietinĭ iarășĭ pe muscalĭ?

Evenimentele care precipită mazilirea Domnitoruluĭ, vor proba că atâta concesiune nu satisface pe Rusia.

*

Dăm în anexă câte-va acte din 1840, din care se constată încă o-dată, că Dimitrie Vilie a introdus în Muntenia maĭ întâiŭ sistema lancasteriană de și în limba grécă. Domnitorul dăruesce luĭ Vilie o gratificațiune de 100 galbenĭ. **)

In privința admitereĭ scolarilor la scólele primare din comune și capitale de județe, avem în 1840 o curiósă disposițiune comunicată profesorilor din județe cu circulările No. 47—64 din luna Ianuarie:

«Câțĭ-va din D-vóstre profesoriĭ, aŭ făcut întrebare Eforieĭ, décă trebue să se priméscă la învețătură în scólele publice și țiganiĭ, și déca trebue să se îndatoreze și eĭ la contribuirea întocmireĭ scólelor comunale. Eforia socotesce de cuviință, ca printr'acéstă circulară, să facă cunoscut și D-vóstre, că nicĭ o legiuire din Regulamentul Organic nu opresce pe țiganĭ de a se bucura și eĭ de dreptul ce aŭ toțĭ locuitoriĭ acesteĭ țĕrĭ, să învețe carte și să se lumineze, ca să cunóscă maĭ bine datoriile lor de creștinĭ și de ómenĭ în societate. De aceea toțĭ copiiĭ de țiganĭ, ce se vor trimite la scólă să fie primițĭ de o potrivă cu ceĭ-alțĭ, și prin urmare tóte familiile de țiganĭ ce vor fi cu locuința pe la sate, aŭ să plătéscă aceĭ duoĭ leĭ ce s'aŭ hotărît a da pentru învețătorul satuluĭ, fie-care enoriaș fără deosebire de tréptă.» ***)

*

Noĭ moderniĭ credem a fi inițiatoriĭ maĭ a tuturor lucrurilor bune și fórte adesea orĭ suntem în eróre. Așĭa unuia din noĭ cred că eĭ maĭ întâiŭ aŭ dat de înțeleptul fapt că se cuvine ca țĕrile române să ajute pe bulgarĭ și pe sêrbĭ în cultura lor. Apoĭ asemenea bun

*) Dos. No. 26, din 1840, Ministerul de culte.

**) Veḑĭ anexele.

***) Dos. No. 229 de Ministerul de culte.

lucru 'l pricepuse un Petru Poenaru ca și un George Asaki, cu un jumĕtate de secol în urmă. In 1840 Domnitorul Alexandru Ghica cu oficiŭ domnesc No. 387 din 7 Iulie, documentéză acéstă aserțiune a nóstră în modul următor :

«Noĭ Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn a tótă Țéra Românéscă.

Către Departamentul Trebilor Bisericescĭ.

Vĕdênd raportul ce ni-s'aŭ înfățișat de către Eforia scólelor sub No. 342, prin care ne arétă că Panait Rasiad de la Turnava, fiind aședat în pensionatul colegiuluĭ S-tuluĭ Sava de la sfîrșitul anuluĭ 1833, și a urmat până acum învĕțăturile cu silință și bună purtare, iar acum voind să se întórcă în patria sa și fiind-că se află în lipsă despre cheltuiala drumuluĭ, a chibzuit acea Eforie, ca să se dea numituluĭ spre ajutor ducĕ-decĭ și duoĭ galbenĭ împĕrătescĭ din casa Statuluĭ.

Poruncim cele următóre :

Se vor sloboḑi numituluĭ acești galbenĭ ducĕ-decĭ și douĭ pentru cheltuelile drumuluĭ, și către acésta 'ĭ se vor sloboḑi încă 15 galbenĭ pentru cumpărătórea cărților și a altor trebuincióse profesieĭ séle.

Dumnéluĭ Șeful Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ, va aduce acéstă poruncă a nóstră la îndeplinire.» *)

(Semnat), *Alexandru Ghica.*

Secretarul Statuluĭ, *Constantin Cantacuzino.*

*

In 1840, dupe anaforaua Sfatuluĭ ocârmuitoriŭ, No. 1.349, motivat de raportul Departamentuluĭ din lăuntru cu No. 16.178, Domnitorul aprobă : «a se da câte un om de slujbă scólelor de pe afară, cu léfă din veniturile Eforieĭ, pe la têrgurile unde sunt Eforiĭ.**)

*

Cu referințe la scólele sătescĭ din Muntenia, se cade să înregistrătăm unele acte.

Raportul profesoruluĭ Vasilache Jorju în urma revisiuneĭ ce a făcut scólelor din județul Ilfov, datat din 16 Maiŭ 1840, ne arétă că orĭ cât de puțin, totușĭ progres a putut să constate. Și că cu tótă insuficiența localelor și puținătatea numĕruluĭ scolarilor frecuentatorĭ, instituțiunea scólelor sătescĭ este o glorie a luĭ Alexandru Ghica.

Iată raportul luĭ V. Jorju, profesorul scóleĭ normale din județul Ilfov :

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor Naționale

Profesorul scóleĭ normale din județul Ilfov

Plecând din Bucurescĭ la 3 Aprilie, pentru a revisui scólele comunale din acest județ, am urmat pe cât m'a iertat vremea și de starea lor cu cinste face cunoscut cinstiteĭ Eforiĭ cele următóre :

---

*) Dos. No. 20 din 1840, Ministerul de culte.

**) Dosar No. 168 curent, arch. Statuluĭ.

Plasa Sabaruluĭ

Satul Gilava

Duoĕ-ḑecĭ şi şése de copiĭ, 20 eraŭ atuncĭ în scóla, silabiseaŭ şi scriaŭ cu băgare de sémă, dintre dênşiĭ citeaŭ binişor, scriaŭ dictando şi învĕţaseră şi rugăciunĭ; scóla e prea mică, trebue lărgită, trăgênd păreţiĭ în marginea prispeĭ şi lungită până în odaia candidatuluĭ, stricând tinda din lăuntru care este de prisos.

Măgurelele

Candidatul lipsea într'alt sat, cincĭ-spre-ḑece copiĭ şedeaŭ în scóla; scóla trebue lărgită cu prispa şi adăugându-se tinda la lungime.

Flocestiĭ

Duoĕ-ḑecĭ şi patru copiĭ aŭ învĕţat, 18 eraŭ atuncĭ în scóla, scóla trebue lărgită cu prispa; citirea şi scrierea cu băgare de sémă, 6 copiĭ învĕţaŭ rugăciunĭ. Pentru scóla cumpĕrată o casă bună, dar trebue lărgită cu prispa şi adăugată tinda la lungime.

Simidreniĭ

Şépte-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 13 eraŭ, învĕţătura cu puţina băgare de sémă, pentru scóla cumpĕraseră o casă (mare) care cu nicĭ un meremet nu póte fi bună.

Clinceni

Învĕţătura fără băgare de sémă, candidatul în mare neorânduială; scóla trebue lărgită cu prispa şi lungită cu tinda.

Sloboḑia

Treĭ-ḑecĭ şi nouĕ de copiĭ aŭ învĕţat, 35 eraŭ, numaĭ 4 cunosceaŭ slovele şi nicĭ nu scriaŭ din multa neorânduială a candidatuluĭ; scóla trebue lungită cu tinda.

Domnesciĭ-de-Jos

Opt-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 14 eraŭ, învĕţătura cu băgare de sémă, învĕţaŭ într'o casă dată de proprietar pe care vrea să o drégă pentru scóla, dar nu póte împlini trebuinţa, fiind de zid şi numaĭ de duoĭ stânjenĭ lungă şi de duoĭ lată.

Domnesciĭ-de-Sus

Şépte-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ, învĕţătura cu băgare de sémă; învĕţaŭ într'o casă prea mică închiriată de sat; pentru scóla nicĭ o rostire.

Caţichea

Candidatul lipsea ; aŭ învĕţat copiĭ prea puţină vreme din îndărătnicia candidatuluĭ, fiind şi prea . . . . . ; scóla trebue lărgită cu prispa şi lungită cu tinda.

Ciorogârla

Candidatul, care a urmat în scóla normală, l'a gonit proprietarul la 6 Martie, puind în locu'ĭ să înveţe copiĭ pe un altul, care singur nu cunósce tablele de citire.

Colintina-din-Deal

Treĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ, citeaŭ pe table bine, nu scriaŭ, neavênd cele trebuincióse, învĕţaŭ într'o casă veche meremetisită; pentru scóla nicĭ o rostire.

Poenariĭ-luĭ-Enuţă

Patru-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 12 eraŭ, învĕţătura cu băgare de sémă; 5 învĕţaŭ rugăciunĭ şi ceva cântărĭ; scóla e făcută dupe model şi mărimea caselor de sat.

Colintina-din-Vale

Şése-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 13 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă, învĕţa într'o casă închiriată de sat, scóla e neisprăvită, trebue lărgită cu prispa.

Aleşiĭ luĭ Mihaiŭ-Vodă

Duoĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, candidatul lipsea atuncĭ, scóla trebue lărgită cu prispa şi lungită cu tinda.

Gândava

Unu-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ; învĕţaŭ cu puţină băgare de sémă; scóla trebue făcută amênduoĕ odăile una, lărgindu-se cu prispa şi adăugându-se altă odae pentru candidat.

Gura Cruceruluĭ

Duoĕ-ḑecĭ copiĭ aŭ învĕţat cu băgare de sémă, 10 cântaŭ binişor; scólă nu era; învăţaŭ în casa candidatuluĭ, până se va aşeḑa satul la linie ca să facă scólă.

Cornetul-din-Vale

Copiĭ nu învĕţaŭ, căcĭ la sloboḑirea candidatuluĭ din scólă, ne fiind table tipărite, nu i s'a dat. Scóla fiind numaĭ urzită, trebue lungită cu câte un stânjen, ridicată temelia şi maĭ înălţat tavanul.

Dărăsci

Patru-ḑecĭ de copiĭ aŭ învĕţat, 27 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă, învĕţaŭ într'o casă prea mică închiriată de sat, scóla urzită prea mică, trebue făcută o scólă maĭ mare, fiind No. Enoriaşilor trecut de 200.

Ciulescii

Duoĕ-ḑecĭ de copiĭ aŭ învĕţat, 17 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; 5 învĕţaŭ şi rugăciunĭ. Pentru scólă cumpĕraseră o casă, care trebue lărgită cu prispa şi făcute amênduoĕ odăile una şi adăugênd odaia pentru candidat.

Copăceniĭ-de-miḑloc

Copiĭ nu aŭ învĕţat, candidatul a lipsit tótă véra din scólă; scóla trebue lărgită cu prispa şi adăugată tinda la lungime.

Copăceniĭ

Patru-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, candidatul era de 2 sĕptĕmânĭ rĕŭ bolnav; scóla trebue lungită cu prispa şi lungită cu tinda.

Colibaşiĭ

Duoĕ-ḑecĭ şi unu copiĭ aŭ învĕţat, 17 eraŭ, învĕţătura cu băgare de sémă; scóla fiind începută prea mică, am oprit'o din lucru şi s'aŭ învoit săteniĭ cu arendaşul, ca să o prefacă, căreia 'ĭ-am hotărît o mărime potrivită cu numĕrul Enoriaşilor.

Dobreniĭ

Duoĕ-ḑecĭ şi şépte de copiĭ, 20 eraŭ; citirea şi scrierea pe tablă cu băgare de sémă, 6 citeaŭ ḑiceri slobod pe orĭ-ce carte şi învĕţaseră şi rugăciunĭ, unul lucra adunarea şi scăderea din aritmetică şi scria dictando binişor; scóla prea mică şi ca să se îndrepteze nu se póte.

Bercenii

Ḑece copiĭ aŭ învĕţat; nu 'ĭ maĭ învĕţa de 3 sĕptĕmânĭ, căcĭ nu vrea să 'ĭ dea a învĕţa în casa candidatuluĭ. Scóla, fiind numaĭ urzită, trebue lungită şi lărgită cu câte un stânjen, înălţată temelia de duoĕ palme şi maĭ ridicat tavanul.

Stiubeiŭ

Şése-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ învĕţătura cu puţină băgare de sémă, învĕţaŭ; într'o casă mică închiriată de Sat; nu e nicĭ o rostire.

Orescii-Cruceruluĭ

Opt copiĭ aŭ învĕţat; nu 'ĭ maĭ învĕţa de sĕptĕmânĭ, pentru că nu vrea să 'ĭ dea. Pentru scólă aveaŭ gătit din material, dar nu începuse la lucru.

Ciocoveni

Duoĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, citirea cu băgare de sémă, nu scriaŭ, neavênd cele trebuincióse; pentru scólă nicĭ o rostire.

Valea-Draguluĭ

Ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 8 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; învĕţaŭ în tinda caseĭ candidatuluĭ, neavênd altă casă gătită.

Plasa Oltenişeĭ

Satul Frumuşei

Duoĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat; candidatul lipsea de 2 ḑile; pentru scólă nicĭ o rostire.

Heresci

Candidatul lipsea; pentru scólă dreseseră o casă dată de proprietar pentru acésta, care póte fi de ajuns.

Hotaru

Candidatul lipsea de duoĕ sĕptĕmânĭ; pentru scólă nicĭ o rostire.

Crivetiu

Şése-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 10 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; învĕţaŭ într'o casă închiriată de sat; pentru scólă nicĭ o rostire.

Rodovanu

Şése-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 15 eraŭ; la silabism cu puţină băgare de sémă, nu scriaŭ, neavênd cele trebuincióse, 6 citeaŭ binişor, învĕţaseră rugăciunĭ şi cântărĭ; învĕţaŭ într'o casă prea mică; scóla începută prea mică, trebue făcută una maĭ mare, fiind numĕrul enoriaşilor trecut de 320.

Cascióre le

Ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 8 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă; învĕţaŭ într'o casă închiriată de sat, pentru scólă nicĭ o rostire.

Chirnogiĭ

Treĭ-ḑecĭ şi cincĭ copiĭ aŭ învĕţat, 16 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă, 6 citeaŭ binişor şi învĕţaŭ rugăciunĭ; învĕţaŭ într'o casă dată de proprietar; scólă nu e, trebue făcută maĭ mare, fiind numĕrul enoriaşilor trecut de 360.

Gălbenaşi

Patru-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat; nu 'ĭ maĭ învĕţa fiind luaţĭ la muncă ceĭ maĭ mulţĭ, scóla e prea mică şi ca să se îndrepteze nu stă miḑloc decât să se prefacă.

Suhatul

Şépte-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 13 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă; scólă nu e, nefiind încă satul aşeḑat la linie.

Aproḑiĭ

Nu a ţinut scólă, pentru că nu 'ĭ-a dat casă; pentru scólă nicĭ o rostire.

Anica

Duoĕ-ḑecĭ şi treĭ copiĭ aŭ învĕţat, 23 eraŭ; silabismu cu puţină băgare de sémă, 6 citeaŭ şi scriaŭ binişor, învĕţaŭ şi rugăciunĭ; învĕţaŭ în casa candidatuluĭ; pentru scolă nicĭ o rostire.

Ulmeni

Duoĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; învĕţaŭ în casa unuĭ sătén, în care era şi un resboiŭ; pentru scólă nicĭ o rostire; spuneaŭ că o să facă Excelenţa Sa D. Spătar C. Ghica.

Plasa Ciocănescilor

Curatesci

Treĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat; 8 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă; scóla prea mică şi ca să se îndrepteze trebue prefăcută.

Gâriceni

Şése-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, învĕţătura cu băgare de sémă; scóla aşa de mică în cât fiind într'ênsa 3 băncĭ, cercurile nu se pot lăsa.

Frasinetu

Un-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat. 8 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; scóla trebue lungită cu tinda şi lărgită cu prispa de la spate, fiind făcută cu duoĕ prispe.

Obilesci-Nouĭ

Duoĕ-ḑecĭ copiĭ aŭ învĕţat; 16 eraŭ, învĕţătura cu băgare de sémă, 6 învĕţaseră rugăciunĭ, scóla trebue lungită cu tinda.

Făureĭ

Copiĭ nu învĕţa de o lună, nevrênd sătenii să'ĭ dee; scóla prea mică şi pardoséla maĭ jos decât faţa pământuluĭ.

Nenciulzi

Cinci-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 11 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; acest sat ar trebui unit cu Ulmu, fiind maĭ un trup, căcĭ are numaĭ 45 de enoriaşĭ.

Ulmu

Copiĭ nu învĕţaŭ de duoĕ lunĭ, fiind candidatul rĕŭ bolnav; scóla urzită prea mică, trebue făcută alta maĭ mare, fiind numĕrul enoriaşilor trecut de 200.

Bişneagu

Duoĕ-ḑecĭ copiĭ aŭ învĕţat, 8 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă, 4 învĕţaŭ şi rugăciunĭ; pentru scólă nicĭ o rostire.

Tărasci

Duoĭ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat; aŭ învĕţat într'o scólă dată de un săten, nu'ĭ maĭ învĕţa de o lună, ne maĭ vrênd sătenul să dea casa; pentru scólă nicĭ o rostire.

Ciocaneţiĭ-Sîrbĭ

Nuoĕ-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 13 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă, învĕţaŭ într'o casă închiriată de sat.

Ciocaneţiĭ-Români

Duoĭ copiĭ aŭ învĕţat; din neorânduiala candidatuluĭ învĕţătura fără băgare de sémă; scóla începută prea strîmtă, NB. Aceste duoĕ sate trebue unite fiind un trup şi de o proprietate, numaĭ cu numire de Ciocan: românĭ şi sîrbĭ.

Obileţiĭ-Vechĭ

Opt-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 11 eraŭ; învĕţătura cu băŭare de sémă; scóla trebue lungită cu tinda şi lărgită cu prispa.

Săruleţiĭ

Patru-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 11 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă; scóla prea mică; trebue lungită cu tinda şi lărgită cu prispa.

Plasa

Duoĕ-ḑecĭ şi patru copiĭ aŭ învĕţat; 'ĭ-a învĕţat în casa candidatuluĭ, pentru care 'ĭ plătia chiria; nu 'ĭ maĭ învĕţa de duoĕ sĕptĕmânĭ din neorânduiala candidatuluĭ; pentru scólă nicĭ o rostire.

Belciugatu

Un-spre-ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 4 eraŭ; învĕţătura cu puţină băgare de sémă, învĕţaŭ în casa închiriată de sat; pentru scólă nicĭ o rostire.

Plasa Dâmboviţeĭ

Afumaţiĭ

Treĭ-spre ḑece copiĭ aŭ învĕţat, 9 eraŭ; învĕţătura cu băgare de sémă, învĕţaŭ într'o casă închiriată de sat; pentru scólă nicĭ o rostire. Fiind-că maĭ tóte scólele, unde sunt făcute, sunt aşeḑate în faţa pămêntuluĭ, cu tavanul jos şi aŭ prea puţină deosebire de casele sătenilor, plecat rog pe cinstita Eforie a face cele de cuviinţă, ca în satele în care nu sunt încă începute, să le facă ridicate de duoĕ palme din faţa pămêntuluĭ, tavanu maĭ înalt şi ferestrele maĭ marĭ.

Profesor, *B. Jorju.*

No. 16. 1840, Maiŭ 16.

Din acest raport, repetint, lectorul póte vedea cu câtă nepregătire se începură scólele sătescĭ în Muntenia. Déca acésta se întâmpla în judeţul Ilfov, cel maĭ sub ochiĭ Eforieĭ, ce se petrecea în judeţele cele maĭ depărtate de centru? Decât, încă o-dată, nu scădem nimic, cu asemenea observaţiunĭ, din onórea şi lauda ce se cade celor carĭ aŭ grăbit înfiinţarea de scolĭ sătescĭ.

In 17 Iunie 1840, Eforia adreséză către profesoriĭ scólelor normale o circulară relativă la candidaţiĭ ce se pregăteaŭ ca să devină învĕţătorĭ sătescĭ şi la scólele lor de prin sate:

Circulara către profesoriĭ scólelor normale, din anul 1840, Iunie 17.

«La cercetarea ce acum se va face anume candidaţilor de învĕţătorĭ, cunoscênd D-ta că uniĭ dintr'ênşiĭ ce vor fi urmat regulat învĕţăturile într'acea scólă, pot lua numire de învĕţătorĭ, veĭ trimite în canţilerie listă de numele acelora, cu gradul fie-căreia învĕţăturĭ, ca să li se dea dupe aceea la mână un fel de atestat.

Deosebit se scrie D-tale, că candidaţiĭ cu întórcerea lor acum pe la sate, să nu fie îndatoraţĭ a ţinea scólă în luna de vacanţă, ci numaĭ Sâmbătă séra, Dumineca şi în sĕrbătorĭ să strîngă pe copiĭ şi să 'ĭ ducă la biserică; iar la 15 August să se întórcă toţĭ candidaţiĭ iarăşĭ la scólă, unde vor rĕmânea precum şi în aniĭ trecuţĭ până la sfârşitul luĭ Septembre.

*

O importantă disposiţiune a Eforieĭ este aceea regulând plata nouilor învĕţătorĭ sătescĭ. Iată acea disposiţiune comunicată în Aprilie 30 către Visteria ţĕreĭ:

Adresa Eforieĭ scólelor, cu No. 273 din 20 Aprilie, anul 1840, către Cinstita Vistierie a Prinţipatuluĭ.

«Prin proiectul din regulamensul organic se hotărăsce, că pentru plata învĕţătorilor dupe la sate să se rĕspunḑă de fie-care enoriaş câte leĭ duoĭ, dându-se deosebit învĕţătoruluĭ şi câte duoĕ chile de bucate.

Fiind-că acum dupe mĕsurile ce s'aŭ luat, s'aŭ întocmit scolĭ comunale maĭ pe la tóte satele din Prinţipat, şi învĕţătoriĭ de pe la aceste scolĭ cércă o mare neînlesnire, cu primirea dreptuluĭ lor din mâna sătenilor, Eforia socotesce de cuviinţă a da în cunoscinţa cinstiteĭ Visteriĭ următórea chibzuire:

1. Fie-care enoriaş este dator a da la cutia satuluĭ aceĭ duoĭ leĭ, însă un leŭ la S-tu Gheorghe şi altul la S-tu Dimitrie.

2. Când învĕţătoriĭ de pe la sate vor fi să priméscă plata lor, adecă la sfêrşitul fiecăruia din semestrele S-tuluĭ Gheorghe şi S-tuluĭ Dimitrie, să se înfăţişeze la cutia satuluĭ, din care, faţă cu feţele orînduite prin regulament pentru deschiderea cutieĭ să 'ĭ se dea baniĭ pe numĕrul enoriaşilor dintr'acel sat, şi să dea învĕţătorul cfitanţie de primire.

3. Făcêndu-se acéstă plată, subcârmuirea să se îndatoreze a încunosciinţa îndată ocârmuirea locală, care va însciinţa Eforieĭ pentru a eĭ regulă şi pentru mĕsurile ce trebue să se dea în cunoscinţa profesoruluĭ fie-căreĭ scóle din oraş, ca să se scie că învĕţătoriĭ 'şĭ-aŭ primit'o, şi să nu rĕmână la nicĭ unul dintr'ênşiĭ cuvênt de pricinuire la lipsa lor din scóla normală.

Cinstita Visterie cu cinste este rugată, să bine-voiască a pune în lucrare cele de cuviinţă spre întocmirea mĕsurilor arĕtate, ca învĕţătoriĭ de pe la sate să 'şĭ priméscă regulat aceĭ duoĭ leĭ d'a dreptul din cutia satuluĭ, şi a împărtăşi apoĭ pe Eforie cu cinstit rĕspuns.»

*

Din analele învĕţămêntuluĭ privat vedem, că pensionatele de fete Comble şi Vaillant, cel întêiŭ n'a maĭ primit subvenţiune în anul trecut, şi că al duoilea urméză să nu maĭ aibă subvenţiune de la 1 Ianuarie 1841. Eforia propune a se da din fosta subvenţiune a D-neĭ Vaillant un ajutor de 80 galbenĭ pe anul viitor nouluĭ institut de fete al D-neĭ *Buvelot.*

Domnitorul a încuviinţat acésta, şi încuviinţarea Domnitoruluĭ o comunică Secretariatul către Departamentul trebilor bisericescĭ în modul următor:

Secretariatul Statuluĭ

Anul 1840, Decembre 23.

No. 1.913.

Cinstitul Departament al trebilor bisericescĭ

«Cinstita Eforie a scólelor naţionale, prin raportul cu No. 812, ce a adresat către M. S. Vodă, arĕtă cererea ce prin jalbă a făcut D-eĭ Carolina Buvelot, că neputênd ţine în cuviinciósă stare scóla de demósele externe întocmită într'acéstă Capitală, să i se slobóḑă din casa scólelor un ajutor, ca să pótă plăti chiria caseĭ în care ţine acéstă scólă. Şi că subvenţia ce sloboḑia din casa scólelor pentru duoĕ pansionate de fete ce aŭ fost sub direcţia Dameĭ de Comble şi Vaillant a încetat de a i se maĭ da pentru cel d'întêiŭ de este acum un an, iar pentru cel de sub îngrijirea Dameĭ Vaillant este să înceteze de la 1 Ghenarie 1841. Chibzuind cinstita Eforie pentru cuvênt că este mulţămită de starea morală în care se află acest aşeḑămênt, care nădăjduesce a se ţinea şi pe viitorime cu asemenea bună orînduială, să se sloboḑă la scóla acésta, ce se ţine de Dama Buvelot din subvenţia ce se rĕspundea pentru pansionatul Dameĭ Vaillant, un ajutor pe anul 1841, de galbenĭ optḑecĭ, pentru plata chirieĭ caseĭ.

Inălţimea sa prin resoluţia ce a bine-voit a pune asupra pomenituluĭ raport, primesce de bună acéstă chibzuire; de care Secretariatul Statuluĭ, pe de o parte a dat acésta în cunoscinţa Cinstiteĭ Eforiĭ, iar pe de alta, nu lipsesce cu cinste a face cunoscut şi aceluĭ Cinstit Departament spre cuviinciósa urmare.

Secretarul Statuluĭ, *Constantin Cantacuzino.*»

Ca urmare a acesteĭ adrese, Departamentul bisericesc prin cea cu No. 3.298, din 31 Decembre, 'ĭ face cunoscut, ca să dea arĕtaţiĭ banĭ Dameĭ Buvelot pentru plata chirieĭ caseĭ aceluĭ externat.

Nu se găseaŭ banĭ pentru externatul de fete de la S-tu Spiridon şi se găsiră pentru o străină, favorită a cuĭ-va din societate!

*

Să trecem acum la rubrica examenelor din 1840. Aceste examene s'aŭ ţinut în Bucurescĭ de la 16 până la 22 Iunie, de la 9—11 ore diminéţa, iar pentru desemn şi caligrafie la 3—5 dupe ameaḑĭ.

Programul cursurilor cu numele profesorilor de la scólele din Bucurescĭ din S-tul Sava începênd de la clasele primare până la cursul de legĭ, lectorul le va folosi din anexa nóstră de la acéstă pagină. *)

La ocasiunea examenelor din Iulie, Eforia a publicat şi un tabel despre starea tutulor scólelor din Prinţipat. Din acest tabel se vede, că la data acésta se numĕraŭ 1.990 de scóle sătescĭ, cu 40.995 scolarĭ.

De sigur este mult optimism în asemenea cifre, căcĭ ce e dreptul, astăḑĭ încă nu se întâlnesc tocmaĭ reale urmele învĕţăreĭ a citi şi a scri a unuĭ numĕr atât de considerabil de sătenĭ, în generaţiunea care învĕţa la 1840 în cele 1.990 de scolĭ, generaţiune din care, orĭ cât să fie, ar urma să întâlnim astăḑĭ un numĕr destul de considerabil de indivi ḑĭ pe la sate.

Scolĭ normale prin judeţe aŭ existat în Cerneţĭ, Jiŭ, Craiova, Caracal, Rŏmnicu-Vâlcea, Slatina, Pitescĭ, C.-Lung, Têrgovişte, Ploescĭ, Vălenĭ, Buzĕŭ, Focşanĭ, Brăila, Călăraşĭ, Giurgiu, Ruşi-de-Vede, Bucurescĭ, cu o populaţiune totală de 1.589 de scolarĭ.

Scólele sucursale din Bucurescĭ: biserica Amzi şi S-tul George, aŭ 307 scolarĭ înscrişĭ, dar la examen s'aŭ presentat numaĭ 203.

Scóla începĕtóre de la S-tu Sava a avut înscrişĭ 583 de scolarĭ, dar la examene aŭ fost numaĭ 385. De ce? Eforia nu dă nicĭ o informaţiune despre acésta.

La Craiova în clasele începĕtóre lucrurile se petrece maĭ în regulă. Din 296 scolarĭ înscrişĭ sunt examinaţĭ 264.

Scolĭ private se maĭ cunosc în 1840 un numĕr de 117 cu 2.884 scolarĭ. Din acestea numaĭ 66 sunt scolĭ cu limbă românéscă, iar cele-alte sunt cu limbĭ străine: grecéscă, francesă, una armenéscă, duoĕ nemţescĭ şi 13 evreescĭ (acestea 13 aŭ 232 de scolarĭ evreĭ).

Umaniorele din Craiova cu patru clase avură 89 de scolarĭ (examinaţĭ 88).

Umaniorele din S-tu Sava presentară la examen 205 scolarĭ numaĭ din 310 înscrişĭ.

Clasele complementare:

Literatura limbeĭ eline, 14 înscrişĭ şi 8 examinaţĭ.

Cursul legilor, 42 înscrişĭ, 32 examinaţĭ.

Cursul de matematicĭ, 5 înscrişĭ şi atâţia examinaţĭ.

In total se constată existenţa în Iulie 1840 a 2.107 scolĭ de tóte gradele cu 49 de profesorĭ, afară de învĕţătoriĭ sătescĭ şi 46.672 de scolarĭ. **)

---

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ anexa.

*

In 17 și 18 Iulie 1840, conform art. 86 din regulamentul scóleĭ de moșit, se făcu primul examen al acesteĭ scolĭ pe care lectorul o cunósce din anul anterior. O comisiune de doctorĭ compusă din: Ión Rasti, C. Alexandridis, A. Carazisu, V. Formion și N. Crețulescu, examinéză 16 eleve ale acestuĭ curs ținut de Doctorul Sporer.

Examinatele primesc diplomele de móșe. *)

*

La ocasiunea solemnitățeĭ distribuireĭ premiilor s'aŭ ținut discursurĭ pe carĭ nu le maĭ înregistrăm neaducêndu-ne informațiunĭ maĭ deosebite de cât cele de sus.

*

In Moldova G. Asaki urmăresce cu stăruință zidirea camerilor suplimentare și a arculuĭ carele e destinat să lege cele duoĕ case în care s'aŭ aședat internatul și clasele Academieĭ Mihăilene.

Epitropia supune afacerea la hotărîrea Domnitoruluĭ, în 3 Ianuarie 1840, cu anaforaua No. 4. Domnitorul aprobă construcțiunea pe suma 115.130 leĭ.

Dupe tóte încercările făcute de a se da acésta în licitație în 1840, G. Asaki nu isbutesce să găséscă un întreprindĕtor cu prețul de maĭ sus. Și lucrarea acésta se va trăgăna și aniĭ viitorĭ, dupe cum vom avea ocasiunea să o vedem.

*

O schimbare intervine în Epitropia scólelor.

La Fevruarie 1840, comitetul central cu adresa No. 59, vestesce Epitropieĭ învĕțăturilor publice, dupe însciințarea ce 'ĭ-a făcut Departamentul trebilor din lăuntru prin otnoșenia No. 2.801, că Domnitorul cu ofisul No. 5 din acéstă lună a însărcinat ca Epitrop pe luminarea sa Bezadea Iorgu Suțu în locul D-sale Hatmanuluĭ Grigore Ghica, demisionat din causa intereselor séle *personale.* **)

Intre schimbările introduse în cursul anuluĭ 1840, în programul și în personalul Academieĭ, avem de însemnat aci următórele:

«Prețuind folosul ce se nasce din învĕțătura și deplina cunoscință a limbeĭ elenice, a aceleĭ latine și a literatureĭ lor, Epitropia a hotărît ca toțĭ eleviĭ carĭ aŭ petrecut cele 4 clase colegiale, intrând la înalte, încă în curs de duoĭ anĭ să aibă a se îndeletnici cu studiul autorilor clasicĭ, a căror cunoscință va fi neapĕrat trebuitóre pentru câștigarea diplomelor. Drept aceea spre lămurire autoriĭ clasicĭ se vor tâlcui și în limba nouă grecéscă și în cea francesă. Afară de eleviĭ ordinarĭ aĭ Academieĭ, se vor primi și toțĭ doritoriĭ acesteĭ învĕțăturĭ.***)

Cu raportul sĕŭ către Epitropie, din 2 Septembre 1840, comitetul academic prin raportul către Epitropie No. 38, propune să se împuțineze obiectele extraordinare; acestea absorbiaŭ timpul elevilor de la învĕțăturile obligatóre.

---

*) »Buletinul oficial« No. 50, din 1 August 1840.

**) Dos. No. 173 curent, arch. Statuluĭ.

***) Dos. No. 45 curent, arch. Statuluĭ.

Epitropia în 11 Septembre 1840, sub No. 209, rĕspunde comitetuluĭ academic, că: «luând aminte la neapĕrata trebuinţă a întemeia învĕţătura limbilor clasice, elenă şi latină, care din pricina lipseĭ cărţilor scolastice nu aŭ putut spori, acuma dupe ce s'aŭ tipărit cea maĭ mare parte a acestor cărţĭ, şi încredinţându-se că pe lângă alte multe materiĭ, paradosindu-se de aceste limbĭ în colegiĭ numaĭ 4 anĭ, acest period nu este îndestul pentru temelnica lor învĕţătură, Epitropia rĕnduesce, ca scolariĭ ce aŭ petrecut clasele colegieĭ, înaintându-se la învĕţăturile 'nalte să fie datorĭ a urma în clas ordinar, învĕţătura acestor limbĭ cu a lor literatură şi a căror cunoscinţă va fi elevilor neapĕrată la câştigarea diplomelor.»

Epitropia vĕdând din catalóge că profesorul de limba francesă St. André, nu are nicĭ măcar ceĭ 12 elevĭ ceruţĭ de reglementul special al scólelor pentru înfiinţarea unuĭ curs extraordinar, suprimă catedra în interes de economie. St. André avea numaĭ 4 scolarĭ. *)

Cu tóte acestea G. Asaki, împins de iubirea sa pentru limba italiană, îndémnă pe Epitropie în Octombre în 1840, să maĭ adaoge şi acéstă limbă între cursurile complimentare ale Academieĭ. Ca să nu fie totuşĭ nimic de ḑis contra acesteĭ adăogirĭ, Asaki, pre recomandatul sĕŭ profesor de limba italiană Croscelli, 'l însărcinéză să predea un curs special de literatură elenică şi latină.

Cu anaforaua No. 250 din 20 Octombre 1840, Epitropiĭ scólelor, Mitropolitul Veniamin, N. Suţu, G. Suţu şi Cinta Logofĕtul, cer Domnitoruluĭ Sturdza numirea luĭ Croscelli «din Statul Romeĭ, profesor de limba latină la clasurile 'nalte, luând aminte la neapĕrata trebuinţă a se întemeia în Academie cunoscinţa limbelor elenă şi latină, care intră în sistema uneĭ clasice învĕţăturĭ.»

Recomandatul profesor va maĭ preda la altă clasă şi limba italiană; «care atât pentru interesurile comerciale, ce din ḑi în ḑi se întind cu staturile Italieĭ, cât şi pentru a eĭ afinitate cu acea românéscă, póte aduce înduoit folos, precum acéstă limbă se află trecută şi în programa studiilor de la Bucurescĭ.»

Acéstă regulare va începe cu budgetul anuluĭ viitor **)

Deja în Maiŭ 1840, Epitropia încercase a căpătui pe cunoscutul Comis G. Crasa, înfiinţând pentru dĕnsul o catedră de limba elenă şi latină, ca curs special. Epitropia în 12 Maiŭ scrie comitetuluĭ academic să instaleze pe Crasa.

In 13 Maiŭ 1840, comitetul (G. Asaki, P. Câmpeanu, Sĕulescu şi Dr. Stamate) închee jurnal prin care constată, că a păşit către lucrarea ordonată «adunând în sala cea mare pe toţĭ scolariĭ internĭ şi externĭ. Decĭ după ce li-s'aŭ făcut cunoscut folosul ce ar putea avea eĭ din acest curs şi li-s'aŭ făcut îndemnarea cuviinciósă spre a se înscrie, atât de către D. referendar cât şi de către însuşĭ D-luĭ Comisul G. Crasa, în fiinţa şi a secretaruluĭ, aŭ aşteptat să se înscrie carĭ ar voi să urmeze acest curs. Dar atât dupe aşteptare în acea ḑi, cum şi a duoa ḑi, nu s'aŭ arĕtat nicĭ unul care să se aréte doritor să urmeze.» ***)

Antipatic precum era Crasa profesorilor românĭ, carĭ cunosceaŭ intrigile luĭ contra scóleĭ române, n'aŭ avut multă dificultate să ajungă la resultatul acesta, căcĭ scolariĭ cu inima lor caldă şi intusiastă urmaŭ pe învĕţătoriĭ lor românĭ şi nu aveaŭ nevoie nicĭ chiar

*) „Albina românéscă" No. 74, din 1840.

**) Dos. No. 26 curent, arch. Statuluĭ.

***) Dos. No. 45, fila 25, arch. Statuluĭ.

să fie provocaţĭ pentru a lua decisiunĭ în direcţie naţională. Ast-fel ceea ce 'i s'a refusat luĭ Crasa în Maiŭ, comitetul academic vede bucuros acordându-se luĭ Croscelli în Octombre.

Cu noul semestru scolar 1840—41, se maĭ întâmplă unele schimbărĭ în personalul gimnasiuluĭ.

T. Codrescu e numit la 1 Septembre supleant de limba francasă la clasul I elementar în locul luĭ Sacheti, care a fost desărcinat de acéstă catedră. *)

In August 1840, cu decretul 162, s'a orênduit catichet la colegiul economal Gh. Mihăilescu, în locul economuluĭ Ión Mielu care rĕmâne numaĭ la scóla de fete. **)

*

Până în fine G. Asaki n'a putut împedica acordarea de burse orĭ ajutóre la tineriĭ feciorĭ de boerĭ din baniĭ scólelor destinaţĭ pentru bursierĭ eşiţĭ în regulă dintre absolvenţiĭ Academieĭ Mihăilene.

Epitropia a acordat stipendiĭ neregulate, de sigur din ordinea Domnitoruluĭ şi la câţĭva feciorĭ de boerĭ. Aşĭa a fost 800 galbenĭ în 1840 suma acestor ajutóre boerescĭ. Epitropia dispune prin anafora la Domn, din 21 Iunie 1840 cu No. 145, ca la finele anuluĭ acestuia să înceteze stipendiul fiilor Vorn. Ion Epureanu şi să se dea din acéstă economie 150 galbenĭ pe an Comisuluĭ Mateiŭ Milo, căcĭ nicĭ un stipendiŭ nu se maĭ póte plăti din ceĭ 1.000 galbenĭ prevĕduţĭ în budget pentru ceĭ 6 tinerĭ din Austria, peste 800 galbenĭ ce se cheltuia cu fiiĭ de boerĭ. (Dosar 166, arch. Statuluĭ, pag. 124).

Domnitorul a aprobat acéstă propunere.

Acésta n'a împedicat, ca în Octombre 1840, tineriĭ Alecu şi Grigore Romalos să fie ajutaţĭ tot din casa scólelor să mérgă la studiĭ la Paris. In casul lor este totuşĭ causa că urmară cât-va timp în Academia Mihăiléná.

Mateiŭ Milo insistând şi în acest an dupe ce 'i se promise 150 galbenĭ pe an cu începere de la 1841, acum în August 1840 cere totuşĭ să încépă subvenţia de la ultimul semestru al anuluĭ 1840. Acéstă cerere se aprobă în 9 Septembre de către Epitropie.

Un bursier trimite Epitropia în 1840 pentru pictura şi litografie, dupe ce promisese acésta încă din anul trecut 1839 şi presentase pentru acésta Domnitoruluĭ anaforaua cu No. 154.

In 16 Aprilie 1840 cu adresa No. 85, Epitropia încunosciinţéză pe Gheorghe Panaiteanu, că 'i s'a făcut stipendiŭ pentru Bavaria, pentru desemnul istoric şi litografia «aplicând maĭ ales al D-tale talent pentru miniatură şi litografie cu tóte ale ei manipulaţiĭ şi metoduri şi anatomia.» Panaiteanul este obligat pe lângă acestea a învĕţa noul şi vechiul testament, istoria universală şi mitologia. Va trimite în fie-care an probe de desenurĭ, de litografie şi de composiţiĭ. Bursa pe an 770 florinţĭ în argint, va locui împreună cu locotenentul Dimitrie Asaki şi cu Lemeny «atât pentru moralicescul ajutor cât şi pentru economie.»

La finele studiilor va face o compunere în arta ce a îmbrăţişat, după însemnarea Epi-

*) Dos. 45, fila 25, arch. Statuluĭ.

**) Dos. 54, arch. Statuluĭ, fila 315.

tropieĭ. Acéstă operă «la exposiţia Academieĭ în München să învrednicéscă aprobaţia publică, dupe care Epitropia 'l va putea trimite şi la alte capitale ale Europeĭ, ca folosindu-se la sporirea arteĭ, la înturnare în patrie să póţă practica acest ram spre podóba luĭ şi învĕţătura tinerimeĭ.»

In acest sens a dat declaraţiune Epitropieĭ G. Panaiteanul. Epitropia 'ĭ-a liberat un certificat în limba latină cu data 1 Aprilie 1840, de absoluţiunea gimnasiuluĭ. In acest atestat i se spune că după ce în materiile claselor a obţinut nota eminenţa «ex arte vero pingendi semper primum praemium obtinuit.» *)

*

Dintre bursieriĭ vechĭ maĭ eraŭ în străinĕtate Fetu şi Zefirescu, afară de Asaki şi de Lemeny.

Doctorul Cihac, mergênd în 1840, la congresul naturaliştilor din Germania, din Erlangen, împreună cu Doctorul Mayer, tot din Moldova, a fost rugat de Epitropie cu adresa No. 30, din Iunie 19, să cerceteze pe bursieriĭ Moldovenĭ din străinĕtate. Intorcêndu-se de la congres Doctorul Cihac, raportéză Epitropieĭ, la 4 Noembre 1840, că a cercetat la Viena despre bursieriĭ Fetu şi Zefirescu. Fetu se pregătea de examenele de doctorat în drept. «Pe Zefirescu nu 'l-am aflat la Viena şi am aflat că se afla la Weisenburg, în Moravia, lângă Tropau.» De la München aduce sciri bune despre Asaki, Lemeny şi Panaiteanul, «Dacă li se va maĭ învoi luĭ Lemeni şi Panaiteanu o petrecere apoĭ vre-o 5 – 6 anĭ la Roma, cum arĕtă marele zugrav Schwankenthaler . . . . se vor face artiştĭ vrednicĭ.»

*

E de observat că şi Eforia scólelor din Ţéra Muntenească cu jurnalul sĕŭ 754 din 5 Iulie 1840, cere Domnitoruluĭ să se trimită la Roma un bursier pentru pictură şi anume pe Negulicĭ.

*

Stipendistul Anastase Fetul este aşteptat încă în 1840. Epitropia în vedere cu dênsul maĭ înfiinţéză o catedră la cursul de legĭ: Dreptul roman şi sciinţele politice. Ca să afle banĭ pentru plata acesteĭ catedre Epitropia propune desfiinţarea catedreĭ de limba francesă superióră, pe motiv că aşeḑĕmêntul cere ca pentru ca să existe o catedră extraordinară, urméză să aibă cel puţin 12 scolarĭ. «Apoĭ dupe cercetarea catalógelor de astăḑĭ, încredinţându-se Epitropia, că la clasul de literatură pentru amênduoĭ profesoriĭ se află numaĭ 16 scolarĭ». Va să ḑică ar rĕmânea numaĭ 4 scolarĭ pentru al duoilea profesor, Epitropia propune să se conserve unul din duoĭ profesorĭ şi anume Iordan şi să se elimenéze cel-alt St. Andre . . . . Economia de la acéstă catedră va servi la plata celeĭ nouă de lege **)

Anastase Fetul nu vine însă să ia catedra şi o cere pentru suplinire cu jumĕtate de léfă Petru Câmpeanu. Cu anaforaua No. 215 din 10 Septembre, Epitropia supune la aprobarea Domnitoruluĭ.

---

*) Veḑĭ anexa şi dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ, fila 118.

**) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ, fila 73.

Petru Câmpeanu, în petiţiunea sa către Eforie, din 1840, August 19, arétă că a fost adus în ţéră cu 3 anĭ în urmă. Acum se rógă, de óre-ce are să se înfiinţeze anul al duoilea al facultăţeĭ de legĭ, în Septembre viitor, la care prevede că are să suplinéscă pe Fetul, care nu s'a întors de la Viena, să'l scutéscă Epitropia de sarcina economatuluĭ, pe care o îndeplinesce gratuit, ba şi de sarcina de inspector, ca să'şĭ pótă căuta de catedrele de legĭ şi filosofie. *)

*

Am vĕdut pregătirile din anul trecut pentru organisarea uneĭ scóle de arte şi meseriĭ. Iată în ce mod «Albina românească» No. 24, anunţă primele pregătirĭ pentru clădirea localuluĭ scóleĭ în cursul anuluĭ:

Cercarea de tóte ţilele dovedind folosul ce s'ar produce pentru locuitoriĭ acesteĭ Ţĕrĭ, din înfiinţarea unuĭ clas industrios dintre pămênteni, Epitropia învĕţămêntuluĭ public povĕţuită de disposiţiile din regulamentul organic a scólelor aŭ întocmit un proiect aşeţĕtor scólelor de meşteşugurĭ sub povĕţuirea profesoruluĭ Mihalic.

Locul pe care ea se zidi acéstă scólă, s'a ales alăturea cu institutul pentru învĕţătura fetelor, ca unul ce este în miţlocul politieĭ şi are o uliţă despărţitóre.

P. I. Domn, prin resoluţia din 20 Martie, bine-voind a întări acest proiect, Epitropia a hotărît a se începe şi a se sĕvîrşi ridicarea în cursul acesteĭ verĭ şi drept acea a da în antreprindere prin mezat, la aceia ce vor înfăţişa cele maĭ folositóre condiţiĭ pentru casa scólelor.» **)

La 1 Iunie 1840, s'a pus piatra fundamentală a localuluĭ scóleĭ de meseriĭ cu solemnitate, de către epitropiĭ principiĭ Nicolae şi George Suţu, comitetul academic, Spătarul C. Negruzzi, presidentul Eforieĭ orăşenescĭ, a luĭ Botzan, representantul corporaţiilor Capitaleĭ, etc.

Iată coprinderea documentuluĭ pus în temelie: «Sub auspiţiile P. I. Domn M. G. Sturdza Voevod, Domnul Ţĕreĭ, întemeietorul folositórelor aşeţĕmênturĭ în patrie, dupe propunerea Epitropitropieĭ învĕţăturilor publice: P. S. S. Mitropolitul Veniamin Costache, Logofĕtul Nicu Cantacuzino, Luminările Sale princiĭ Niculae şi George Suţu şi a referendaruluĭ Aga G. Asaki, s'aŭ înfiinţat în Iaşĭ cel întéiŭ institut de arte şi meşteşugurĭ pentru formarea industrieĭ naţionale şi cu invocaţia ajutoruluĭ prea înalt séŭ pus pe locul scólelor, piatra temelieĭ acesteĭ zidirĭ, în 1 Iulie anul 1840.»

Preşedintele Eforieĭ Negruzzi, a rostit câte-va cuvinte la acéstă ocasiune, mulţămind Epitropieĭ şi Domnitoruluĭ, pentru acel folositor aşeţĕmênt ***)

Maĭ înainte de acésta Epitropia presintéză Domnitoruluĭ, sub No. 124 din Maiŭ 20, următórea anafora:

---

*) Dosarul No. 54 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Epitropia a propus pentru localul scóleĭ de arte grădina scóleĭ de fete de la S-tu Ilie:

„Scóla menită pentru informarea unuĭ clas industrios din pămêntenĭ în meşteşugurĭ şi în manufacturĭ cerute şi de art. LXVI, cap. al 3-lea, litera F din legĭuirea organică, să se aşeţe pe locul unde acum se află óre-care copacĭ aĭ scóleĭ fetelor.

Acest loc se socotesce cu atât maĭ priitor unuĭ asemenea Aşeţĕmênt, cu cât se află în miţlocul politieĭ şi are o uliţă deosebită.“

Acésta de către Epitropia scólelor la No. 24 Martie 1840, sub No. 69, s'a comunicat departamentul din lăuntru.

***) »Albina românească« No. 52 din 4 Iulie 1840.

«Incuviinţându-se de către Inălţimea Vóstră zidirea caseĭ pentru scóla de arte şi meşteşugurĭ, care dată fiind în antreprisă, are a se găti în luna August viitor, Epitropia cu tot respectul supune Inălţimeĭ Vóstre principiile pe care socotesce a se întemeia organisaţia acesteĭ scolĭ, rugând a hotărî cele ce în a Vóstră înţelepciune şi îngrijire Veţĭ judeca priitoriŭ pentru acest aşeḑămênt, ca să pótă după acésta păşi Epitropia spre prelucrarea unuĭ regulament detailat atingĕtoriŭ de acest obiect.»

Iată principiile organisaţieĭ scóleĭ:

1. Potrivit cu legĭuirea Regulamentuluĭ organic, se va aşeḑa în Iaşĭ o scólă de arte şi meşteşugurĭ.

2. In acéstă scólă se vor învĕţa de o-dată şése, cele maĭ neapĕrate meşteşugurĭ, şi anume: 1) Lăcătuşeria, 2) Ferăria, 3) Rotăria, 4) Curelăria, 5) Dulgheria şi al 6-lea Strungăria.

3. Cursul aceleĭ maĭ îndelungate învĕţăturĭ va ţinea 4 anĭ.

4. Acéstă scólă avênd de scop a informa meşterĭ pămêntenĭ moldovenĭ, nimenea care nu este moldovean séŭ împămêntenit aicea, nu va avea drept de a fi primit spre învĕţătură.

5. Infiinţarea acestuĭ scop cerênd a da ucenicilor pe lângă învĕţătură materială şi o crescere morală spre a informa din eĭ, nu numaĭ ghibacĭ ci bine înorinduiţĭ şi cinstiţĭ artizanĭ, apoĭ neapĕrat este a supune pe ucenicĭ întru tóte acestea lucrurĭ, la o necurmată regulă şi priveghere.

6. Acésta neputêndu-se acum împlini prin ţinerea ucenicilor internĭ din pricină că mijlócele aşeḑămêntuluĭ nu iartă o asemenea însemnătóre cheltuială, apoĭ spre a se dobêndi şi grăbi încă resultatul dorit, uceniciĭ ordinarĭ se vor lua din:

a) Duoĭ-spre-ḑece dintre militariĭ carĭ slujesc de treĭ anĭ şi aŭ óre-care sciinţă séŭ plecare către unele din obiectele sus însemnate; aceştia urmând a locui în casarmă cu rênduială militară vor veni în tóte ḑilele la ceasul învĕţătureĭ, şi séra de asemenea se vor inturna în a lor quartire.

b) Din 12 ucenicĭ externĭ, şi:

c) Din 12 internĭ, carĭ s'ar da voie direcţieĭ acesteĭ scóle a'ĭ priimi cu plată numaĭ a îndestulăreĭ lor.

Afară de economia şi exacteţa învĕţătureĭ, Epitropia socotesce, că se va dobêndi maĭ grabnic sigur rod de la militarĭ, care atât pentru că sunt sub necurmată priveghere, cât şi maĭ înaintaţĭ în vêrstă, din a lor sîrguinţă şi ghibăcie aştéptă îmbunătăţirile viitóre a stăreĭ lor, prin învĕţarea unuĭ meşteşug folositor, în vreme când tinerii de 12 până la 15 anĭ, ce ar locui împrăştiaţĭ în deosebite quartale a politieĭ, nu ar putea urma exact şi cu asemenea sîrguinţă, nicĭ disciplineĭ de a veni în scólă în tóte ḑilele ale anuluĭ de la 3 până la 4 césurĭ diminéţa, atât din pricina vrêsteĭ, cât şi pentru elementarele împedicărĭ.

7. Pe lângă zidire, lemnele şi luminarea de peste an, ce va da Epitropia pentru acest aşeḑămênt, se vor face din casa scólelor ateliile, şi se vor cumpĕra trebuitórele instrumenturĭ odată pe tot-d'a-una, îndatoriţĭ fiind maistriĭ a le păstra în întregime.

8. Epitropia va însimbria pe maistriĭ şi va cumpĕra în anul întêiŭ materialurile trebuitóre pentru învĕţătura ucenicilor, precum, lemn, fer, curele, etc., va da lemn de foc şi lumînărĭ.

9. In anul al duoilea va plăti numaĭ maistrilor şi va da lemn de foc, iar materialul şi alte cheltuelĭ, va fi datóre direcţia prin maistriĭ şi ucenicĭ a scóte din a lor lucru.

10. In anul al treilea şi al patrulea nu se va da alta de cât localul şi lemnul de foc,

iar léfa maistrilor, cumpĕrarea materialuluĭ şi alte cheltuelĭ, vor eşi din lucrul întrebuinţărilor.

11. Lucrul anuluĭ al cincilea şi acelor viitorĭ va trebui să producă folos acesteĭ scolĭ pentru despăgubirea cheltuelilor ce se vor face întru aşeḑarea acesteĭ scóle despre care se vor face la vreme cuvenitele disposiţiĭ.

12. Păzirea acestora este pusă asupra direcţieĭ acesteĭ scóle sub povăţuirea şi controlul «Epitropieĭ.» *)

Acestea s'aŭ comunicat Visterieĭ la 30 Iunie 1840, sub No. 154, de Epitropia scólelor.

*

In tómnă localul era gata şi Epitropia publică următorul avis, în 10 Noembre 1840:

«Intre facerile de bine care deréză din ramul învĕţăturilor publice, s'aŭ adaus acuma aşeḑarea uneĭ scolĭ de arte şi meşteşugurĭ, menită a deschide tinerimeĭ moldovene o nouă carieră folositóre în practicarea manufacturilor şi a industrieĭ.

Pentru acest scop s'a zidit din noŭ casă încăpĕtóre pe locul grădineĭ scóleĭ fetelor, avênd intrare din uliţa Majilor. Dupe principiile încuviinţate de Prea Inaltul Domn în acéstă scólă, se vor învĕţa în chip practic de odată următórele şése meşteşugurĭ: 1. Rotăria, 2. Ferăria de fabrică, 3. Lăcătuşeria cea fină, 4. Strungăria, 5. Saidacaria, şi al 6. Maşinăria.

Ţintirea acesteĭ scolĭ fiind a informa clasurĭ de meşterĭ moldovenĭ, nicĭ un tîner, ce nu este moldovan séŭ împămêntenit, nu va avea drept de a fi primit spre învĕţătură.

Infiinţarea acestuĭ scop cerênd a da ucenicilor pe lângă învĕţătura materială a meşteşuguluĭ şi o crescere morală, spre a informa din eĭ nu numaĭ ghibacĭ, ci bine orînduiţĭ şi cinstiţĭ artizanĭ, apoĭ eĭ se vor supune la o regulă şi privighere statornică, şi în tótă Duminica şi sĕrbătórea vor fi datorĭ a se întruni dupe S-ta leturghie în clas pentru ascultarea învĕţăturilor morale şi practisirea în cetire, scriere, aritmetică şi desemnul liniar.

Uceniciĭ se vor alcătui din:

a) 12 militarĭ carĭ avênd plecare şi óre-care cunoscinţă, în unul din meşteşugurile sus însemnate, aceştia urmând a locui în casarmă vor veni în tóte ḑilele numaĭ spre învĕţătură.

b) Din 12 ucenicĭ din afară, carĭ de asemenea vor veni numaĭ pentru învĕţătură.

c) Din 12 ucenicĭ pe carĭ direcţia acesteĭ scóle va priimi cu şederea şi îndestularea lor cu o sumă hotărîtă pe un an; pe lângă încăpere, lemne de foc şi lumînărĭ, Epitropia a pus la cale a se face din partea eĭ ateliile şi a se cumpĕra instrumentele şi uneltele trebuitóre pentru învĕţarea ucenicilor, odată pentru tot-d'a-una, îndatoriţĭ fiind, direcţia şi maistriĭ a păstra acestea tóte în întregime; asemenea se vor da pe anul întêiŭ materialul trebuitor, pentru învĕţătura ucenicilor, precum: lemn, fer, curele, etc. Iar pe aniĭ viitorĭ se vor face alte punerĭ la cale, spre a ajunge scóla în stare de a se ţine de sine prin a sa producere de manufactură.

Drept aceea avênd a se deschide cursul învĕţăturilor sus însemnate în luna luĭ Ghenarie 1841, tineriĭ carĭ aŭ plecare pentru unele din meşteşugurile însemnate şi însuşirĭ cerute de plină sănĕtate şi vrêsta de la 14—20 anĭ, se vor adresa către Epitropie, aducênd o autentică mărturie, de numele familieĭ, vêrsta şi moralitatea lor, precum şi meseria părinteluĭ, şi dupe cercetarea cuvenită, candidaţiĭ se vor înscrie în catalogul ucenicilor, până la împlinirea numĕruluĭ rênduit.» **)

---

*) Manual adm., Tom. II, pag. 343.

**) Man. adm., Tom. II, pag. 345.

Acésta este publicată prin buletinul din 22 Decembre 1840, No. 101, şi adaos la «Fóia sătéscă» No. 18.

«Albina românéscă» No. 97, din 1840, anunţă deschiderea scóleĭ în Ianuarie 1841, sub direcţia luĭ Mihailic de Hodocin.

*

Doctorul Cihac cu ocasia călĕtorieĭ sale în Germania, a visitat la Viena K. K. societatea agronomică. Cihac raportéză Epitropieĭ că, «am intrat cu ea în relaţiĭ şi am pus a se face acolo 10 modele pentru scóla de arte şi meşteşugurĭ din Iaşĭ, care se vor putea aicea fabrica spre folosul agricultureĭ. Intre aceste modele se însémnă plugul de cartofe, acel olandez, şi maşina pentru desghiocarea popuşoilor, care curăţă într'o ḑi până la 300 demerliĭ.»

*

Seminarul de la Socola capătă în mod oficial numele de *Seminaria Veniamina*. La 1 Ianuarie 1840, la recepţiunea de la curte s'a rostit un cuvênt şi din partea seminaruluĭ.

In acéstă ḑi M. Sturdza adreséză Mitropolituluĭ Veniamin o scrisóre prin care amintind lucrările şi ostenelile ce a depus Mitropolitul «aprópe jumĕtate de véc întru lucrul păstorieĭ sufletescĭ, în care diastamă n'aţĭ pregetat a aduce turma cuvêntătóre încredinţată voĕ de marele Archiereŭ, către paşunea cea neîntristătóre a învĕţăturei luĭ Isus Christos, tot o-dată sîrguinţeĭ a îmbunătăţi starea morală a bisericeĭ şi a cleruluĭ iubiteĭ patrieĭ nóstre, prin informarea preoţilor vrednicĭ de a învĕţa poporul la altarul Domnuluĭ, şi luând aminte, că seminaria Socoleĭ aţĭ înfiinţat'o nu numaĭ ca aşeḑĕmênt de învĕţăturile teologice, dar şi ca asil al *muzeĭ şi al literatureĭ românescĭ*, făcêndu-vĕ, dupĕ Apostolul, nouă pildă bună, drept acésta spre a vĕ încunosciinţa în viitorime faptele vóstre...» Domnul hotărresce, ca seminariul să pórte numele de Seminaria Veniamină. Tot o-dată Domnitorul trimite Mitropolituluĭ 3 medaliĭ ale sale, una pentru a se pune în temelia noueĭ Mitropoliĭ, alta pentru archiva seminariuluĭ şi o a treia pentru Mitropolit. *)

In 1840 se face proiectul pentru cârmuirea şi regularisirea avereĭ Mitropolieĭ şi a Episcopilor în următórea coprindere:

«*Art. 1.* Veniturile sânteĭ Mitropoliĭ şi ale Episcopiilor cu metócele lor, se vor da în arendă pe un soroc de treĭ anĭ, hotărîndu-se ḑilele vînḑĕreĭ prin publicaţiĭ şi glasul Buletinuluĭ de către Mitropolie dupe condiţiile potrivite cu glăsuirea Regulamentuluĭ ce însuşĭ S-ta Mitropolie le va da. Arenduirea moşiilor S-teĭ Mitropoliĭ şi ale Episcopiilor cu ale metócelor lor se va face din treĭ în treĭ anĭ. cu începutul de la anul 1842 când se şi isprăvesc sorócele celor maĭ din urmă orênduite moşieĭ.

Art. 2. Tot venitul S-teĭ Mitropoliĭ şi ale metócelor, se va împărţi în şépte părţĭ alcătuite în patru paragrafurĭ şi anume:

§ 1. Va coprinde în sine patru părţĭ din şépte, care va rĕmânea asupra prea Sânţieĭ Sale Părinteluĭ Mitropolit, cu îndatorire a ţinea staturile de personal sub literile A, B, D, E, F, şi ce va prisosi peste acésta va fi pentru persóna P. S.S., iar simbriile acelor feţe se vor întocmi într'o listă de P. S. S. Părintele Mitropolit şi cu părinţiĭ Episcopĭ, şi se va da în cunoscinţa obşteşteĭ Adunărĭ în cea d'întâiŭ sesie, însă toţĭ amploiaţiĭ ce alcătuesc aşeḑă-

*) «Albina românéscă» No 1, din 4 Ianuarie 1840.

rile arĕtate în staturile sub literile de maĭ sus, atât parte bisericéscă, cât şi parte mirenéscă, vor fi născuţĭ românĭ şi se vor orêndui de către P. S. S. părintele Mitropolitul; iar Vicarul şi mădularele consistoriuluĭ cu presidentul se vor alege de către P. S. S. şi se vor întări de Domn, căcĭ Vicarul care împlinesce locul Mitropolituluĭ în lucrărĭ duhovnicescĭ, este o persónă maĭ însemnată, iar consistoriul fiind-că are înclinare cu partea mirenéscă.

§ 2. O parte numaĭ din şépte va sluji spre ţinerea de duoĕ seminarurĭ, din care unul este orênduit spre învĕţăturĭ celor ce vor să priméscă darul preoţieĭ, iar cel-l-alt ce se chiamă şi central, pentru ceĭ ce vor să facă un curs de maĭ 'nalte învĕţăturĭ dupe legiuirea anuluĭ 1835.

Numĕrul scolarilor celor d'întêiŭ va fi negreşit înduoit peste cel de acum, iar pentru amênduoĕ Mitropolitul va face la vreme un Stat osebit şi 'l va supune prin Departamentul credinţeĭ la întărirea Domnuluĭ şi va îngriji cu d'inadinsul, să aducă la amênduoĕ profesorĭ, şi cu sciinţe bune, şi cu purtărĭ bune moralicescĭ.

Către acésta una din celea d'întêiŭ datoriĭ ale Mitropolituluĭ va fi să facă numaĭ decât încăperile cele trebuincióse pentru amênduoĕ aceste seminariĭ. *)»

Acest proiect a fost dat cu ofisul No. 422 în desbaterea obşteşteĭ Adunărĭ. Ea 'l supune aprobăreĭ Domnitoruluĭ la 22 Iunie 1840.

La 8 Noembre Academia Mihăileană serbéză aniversarea fundaţiuneĭ sale. Dupe biserică s'aŭ întrunit profesoriĭ în sala cea mare a Academieĭ şi Pahar. Seulescu a citit o disertaţiune asupra stăreĭ şi întêmplărilor literatureĭ în principate şi maĭ ales în Moldova.

La recepţiunea de la Palat referendarul Asaki a ţinut un discurs de felicitare din partea Epitropieĭ scólelor.

«La acest prilegiŭ P. I. Domn a bine-voit a încredinţa P. S. S. Mitropolit hrisovul care a bine-voit a'l da Academieĭ, prin care se sfinţesc principiile învĕţăturilor, driturile şi perogativele tuturor acestor aşeḑĕmînturĭ şi a proprietăţilor precum şi a claselor profesorilor.

Cuvintele cu care P. I. Domn a însoţit acest dar preţios este o nouă dovadă de înţelepciunea sa înaltă şi de a sa îngrijire pentru întemeierea bunelor învĕţăturĭ şi a industrieĭ în patrie.»

La academie Epitropia a primit felicitările boerilor, la 3 ore ospĕţ de 80 persóne, între care profesorĭ şi elevĭ, séra iluminaţiune a Academieĭ şi oraşuluĭ şi tétru de scolarĭ. **)

La ocasiunea acesteĭ aniversărĭ a Domnitoruluĭ M. Sturdza de la 8 Noembre 1840 ***) aniversală serbată cu o pompă extraordinară, combinându-se cu serbarea aniversăreĭ Academieĭ, G. Asaki a ţinut să dobêndéscă pentru scólele organisate prin munca luĭ o nouă recunóscere şi întărire oficială a lor. Decĭ aŭ pregătit un mare pergament frúmos şi ca-

---

*) Veḑĭ anexa de la acéstă pagină.

**) «Albina românească» No. 89 din 1840.

***) Aniversarea Domnitoruluĭ, 8 Noembre, s'a serbat cu un banchet la Academie (de care maĭ sus vorbirăm) care a costat visteria 2.000 de leĭ.

La acéstă serbare s'a făcut şi o scenă pentru tablourĭ.

S'aŭ cheltuit $\frac{1.840}{3.628}$ de leĭ pentru serbarea aniversăreĭ fundaţieĭ Academieĭ, cu ospĕţ, iluminaţie, teatru, musică, şi din aceştĭ banĭ s'aŭ cheltuit 136 de leĭ pentru un pergament, care a servit pentru hrisov şi pentru plata legĕtoruluĭ hrisovuluĭ, găitanul de mĕtase şi pecetea.

(Dosarul No. 55 curent, Archiva Statuluĭ.)

ligraficesce scris, coprindênd hrisovul universal al scólelor și de posesiune a localelor ce li s'aŭ afectat consecutiv. Acestuĭ hrisov s'aŭ atârnat prin găitan de mătase sigiliul Statuluĭ în capsă de argint. Hrisovul s'a citit la serbarea de la Academie, după ce Vodă cum vědurăm, îl încredință Mitropolituluĭ.

Iată coprinsul hrisovuluĭ:

Hrisovul Domnesc din 8 Noembre 1840, prin care se întăresc drepturile scólelor din Capitală și proprietățile lor.

«Omul este cetățén a duoĕ lumĭ, a pămêntuluĭ și a ceruluĭ, a sale însușirĭ avênd a ţinti către împlinirea acestuĭ scopos înduoit; în vechime părinţiĭ povăţuiaŭ pe fiĭ lor spre a 'ĭ înzestra cu învĕţăturile trebuitóre, iar maĭ în urmă ocârmuirile aŭ aședat scóle publice pentru tinerime, precum și uniĭ din procatochiĭ noștri s'aŭ fost îngrijit pentru asemenea aședĕmînte plăcute luĭ Dumnedeŭ.

Cercarea multor vécurĭ aŭ vĕdit pe aceĭ ómenĭ maĭ fericiţĭ, carĭ aŭ câștigat și aŭ practisit cu sfinţenie învĕţăturile Dumnedeesceĭ religiĭ și felurite cunoscinţĭ traiuluĭ folositóre; de acest princip povĕţuindu-ne, Noĭ, încă fiind sinepitrop a scólelor, nu am pregetat a pregăti viitorimea scólelor în patrie introducênd în ele limba națională ca un organ maĭ înlesnicios a rĕspândireĭ cunoscinţelor elementare și positive, aplicând acestea către industrie, arte și meșteșugurĭ.

Cu introducerea legĭuireĭ organice s'aŭ adaus și pe la ţinuturĭ asemenea scolĭ, iar în Capitalie pe lângă scóla Vasiliană, s'aŭ întemeiat o colegie pentru învĕţătura sciinţelor umanióre și a limbelor clasice, precum și din moderne acele maĭ politicite; dupe propunerea Epitropieĭ scólelor, încredinţându-ne că propășirea tinerimeĭ, cere o întindere maĭ mare a învĕţăturilor, cu ajutorul pronieĭ luminătóre lumeĭ, la anul 1835, am urdit Academia pentru a căreia povăţuire am întărit și un înadins reglement, înzestrând acéstă a nóstră Academie cu cabinet de instrumente: matematice, fisice, chimice, agronomice și cu o bibliotecă publică, apoĭ pentru introducere și întemeierea cunoscinţelor aplicate, s'aŭ maĭ subordinat Academieĭ alte ramurĭ speciale, în cât învĕţătura publică în Moldova se compune astădĭ din:

1. Scolĭ începĕtóre în Capitalie și la ţinuturĭ.

2. Din colegia din Iașĭ.

3. Din Academia cu treĭ facultăţĭ: filosofie, legĭ și teologie, ce este orânduită a se învĕţa la seminaria Veniamina; iar pentru cunoscinţele speciale carĭ vor deschide tinerimeĭ o carieră folositóre, s'aŭ urdit: *a)* scóla inginerieĭ civile; *b)* scóla de zugrăvitură; *c)* scóla pentru învĕţătura fetelor, în cunoscinţa elementară și în lucru de mână; *d)* institutul de arte și meșteșugurĭ, îngrijindu-se a înfiinţa în viitorime și acel de agronomie, ţintitor a povĕţui lucrarea pămêntuluĭ ce este isvorul înavuţireĭ Ţĕreĭ; afară de acestea, lângă scóla Vasiliană și Academie, se ţin în duoĕ instituturĭ deosebite, cu cheltuiala Statuluĭ însemnător numĕr de tinerĭ, parte fiĭ aĭ dregătorilor Statuluĭ, parte orfanĭ și de părinţĭ scăpĕtaţĭ. Pentru organisarea și încăperea acestor deosebite ramurĭ afară de zidirile și averile cuvenite scólelor dupe documenturĭ și rostire capitoluluĭ IX, art. 419 din regulamentul organic. Noĭ am maĭ adaus prin cumpĕrare din venitul scólelor în Capitalie: *a)* palatul Academieĭ; *b)* institutul pentru crescerea tinerilor; *c)* casa scóleĭ pentru învĕţătura fetelor; *d)* și a scóleĭ de arte și meșteșugurĭ din noŭ zidită, în coprinsul îngrăditureĭ acesteĭ din urmă, care acestea tóte le întărim de vecĭnica proprietate a scólelor după documentele și hotărniciile fieșĭ-căreia din casele sus numite. Asemenea pentru întêmpinarea cheltuelilor la

ţinerea şi îmbunătăţirea a tot ramul de învăţătură, pe temeiul celor maĭ sus dise, şi după rostirea aşeḑămîntuluĭ special, se vor întrebuinţa cu cea maĭ mare scumpătate veniturile ce sunt rînduite prin regulamentul organic, cap. III, secţia 2, art. 74, § XII şi cap. IX, art. 423, puind îndatorire asupra Epitropieĭ de astăḑĭ şi aceĭ după vreme, nu numaĭ a păstra şi a întrebuinţa cu folos acoste venituri, ce şi a se îngrija cu a lor sporire întru întêmpinarea cheltuelilor ce va cere îmbunătăţirea propăşitóre a ramuluĭ de publică învăţătura în patrie. Orânduind în acest chip organisaţia şi ţinerea scólelor publice, poruncim a se păzi cu sfinţenie în vecĭ tóte legĭuirile, pronomiile hărăzite acestor aşeḑămînturĭ, tagmeĭ profesorilor şi a scólelor şi poftim pe urmaşiĭ Domnieĭ Mele, a le păzi şi a le spori în cât prin putinţă, iar compatrioţilor noştriĭ, le punem îndatorire a fi cu rîvnă în privinţa acestuĭ aşeḑământ din care se vor secera rodurile uneĭ trainice fericirĭ pe pământ şi a mântuireĭ sufletuluĭ.

Scrisu-s'aŭ în residenţia nóstră Iaşĭ, în ḑiua aniversală a Sfinţilor Arhangelĭ 8 Noembre, o mie opt sute patru-ḑecĭ de la Domnul Cristos, în al 7-a an al Domnieĭ Nóstre.»

Acest hrisov în întregul sĕŭ s'a publicat spre omenésca sciinţă prin buletinul oficial No. 93 din 24 Noembre 1840.

*

Invăţământul privat a preocupat serios pe G. Asaki în 1840. In Ianuarie 20, referendarul scólelor presentéză Epitropieĭ referatul sĕŭ cu No. 5, în care ḑice: «Art. 1 şi 6 a reglementuluĭ scólelor, numĕră între aşeḑămintele de învăţătură publică: scóle începătóre şi pensionaturĭ private, carĭ sunt datóre a se povăţui după reglement special orânduit de Epitropie şi întărit de guvern. Pentru aplicaţia acesteĭ legĭuirĭ, dupe cererea Epitropieĭ, s'aŭ primit de la departamentul din lăuntru, alĕturat tabloul al tutulor scólelor şi pensiónelor private din principat, din care se arĕtă 116 asemenea aşeḑămînturĭ cu 1.565 scolarĭ de ambe-sexe.

Iscălitul cu cinste supuind aceste, rog să bine-voiască Cinstita Epitropie a hotărî cele ce va socoti de cuviinţă pentru privigherea acestor aşeḑămînturĭ după principiile înţelepte şi mântuitóre care povăţuesc ramul de învăţătura publică.»

Aga G. Asaki.

In Martie 1840, Epitropia adreséză tutulor scólelor private (după tabelul publicat de noĭ la anul 1839), următórea circulară:

Epitropia învăţăturilor publice în Principatul Moldoveĭ

Către Domnul . . . . .

«Fiind-că în puterea legiuirilor statornicite pentru ramul de învăţătură în acest Principat, atât pansionaturile cât şi scólile private, sunt puse sub nemijlocita privighere a Epitropieĭ, D-ta eştĭ poftit a'ĭ împărtăşi: programa studiilor dupre care se povăţuesce aşeḑământul D-tale, numele autorilor ce se paradosesc, a profesorilor şi a pedagogilor întrebuinţaţĭ, precum şi acel al elevilor, care lămuririĭ, le veĭ adresa fără întârḑiere spre sciinţa Epitropieĭ.»

La 20 Decembre 1840, Epitropia încheie următorul jurnal:

«Astăḑĭ, 20 Noembre 1840, adunându-se mădulările Epitropieĭ aŭ hotărît următórele:

Potrivit cu disposiția art. 6 din așeḑămêntul scólelor, prin carĭ tóte pensiónele particulare de creșterea tinerimeĭ de ambe-sexe sunt puse sub privigherea Epitropieĭ și îndatorite a se povețui după reglemente speciale orînduite spre acest scop de Epitropie și întărite de guvern, Epitropia pune asupra comitetuluĭ însărcinare a alcătui asemenea reglement, carele să se razime pe principiile coprinse în așeḑămîntul Academieĭ, potrivindu-le după neapărata trebuință a acelor pensióne, de a primi tinerimea o crescere întemeiată pe dogmele sânteĭ nóstre religiĭ, cunoscința îndatoririlor sociale precum și pe o învețătură solidă.

Pentru de a ajunge la acest scopos se socotesce neapărat, că așa precum directoriĭ unor asemenea pensióne să aibă cuvenita închezășluire de a lor vrednicie morală, așa și profesoriĭ și pedagogiĭ întrebuințațĭ în acele pensióne să fie îndatorițĭ a se legitima despre temeinica cunoscință a obiectelor carĭ se însărcinéză a paradosi; asemenea pentru că Epitropia a primit de la tóte pensiónele până acum înființate, raporturĭ cu lămuririle cerute, nicĭ un pension nu se va putea înființa în viitorime fără împlinirea disposițiunilor de maĭ sus. Drept care, spre cunoscință, acéstă punere la cale se va împărtăși departamentuluĭ din lăuntru și redacțieĭ *Albineĭ* spre a fi sciută și păzită, atât în Capitală cât și pe la ținuturĭ.

(Semnațĭ), *Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ.*

Canta Logofĕtul, N. Șuțu, G. Șuțu. *)

*

Scóla de fete din Iașĭ dă ocasiune Epitropieĭ, la 1 Iulie 1840, să încheie următorul jurnal, în urma uneĭ reviziĭ făcute de ea la acéstă scólă:

«Astădĭ, Lunĭ, 1 Iulie 1840, făcênd Epitropia învețăturilor publice revisie la scóla fetelor, s'aŭ încredințat că pentru propășirea acesteĭ scóle, paza buneĭ orînduelĭ și îndemânare la paradosire, este neapărat a se aduce împlinire următórele:

1. Cursul învețăturilor fiind alcătuit de 4 anĭ, trebuesc a fi pentru clase 4 deosebite odăĭ.

2. Scolărițele fiind tóte externe și pentru mărginirea mijlócelor și a localuluĭ sunt numaĭ patru stipendiste din partea Statuluĭ, nimenĭ din profesorĭ s'aŭ dregătorĭ ce locuesc în coprinsul scóleĭ, nu va putea ține sub nicĭ un cuvênt, cu șederea alte fete.

3. De asemenea nu este iertat acestora a primi de din afară spre învețătură alte scolărițe de cât acelea ce urméză regulat cursul public al învețăturei. Se înțelege că și pentru cuvêntul buneĭ-cuviințe nu se vor primi tinerĭ nicĭ pentru învețătură, dar nicĭ pentru visită.

4. Orĭ-carĭ cererĭ orĭ tânguire ar avea a face profesoriĭ orĭ dregĕtoriĭ, sunt datorĭ a se înfățișa prin înscris în seanța Epitropieĭ.

Cu punerea în lucrare a acestora se însărcinéză D. referendarul, care orĭ-ce mică abatere este dator a o aduce în scris la sciința Epitropieĭ, iar D-luĭ Sărdaru Samoil Botezat, care ca unul ce se află cu locuința la acel institut este însărcinat cu nemijlocita priveghiare a lucrărilor, va însciința despre tóte pe D-luĭ referendarul, carele dupe cum s'aŭ ḑis, va înscunosciința pe Epitropie» **).

(Semnațĭ), *Veniamin Mitropolitul.*

N. Șuțu, G. Șuțu.

---

*) Dosarul No. 144 curent, Archiva Statuluĭ, fila 22.

**) Dosarul No. 61 curent, Archiva Statuluĭ, pagina 4.

în scólele primare judeţene din Moldova puţine prefaceri în 1840.

In Octombre Epitropia rênduesce la Pétra institutor maĭ cu sciinţă de carte, dér Asaki va cere Epitropieĭ, la 16 Octombre 1841, conservarea luĭ C. Nanu ca adjunct cu 1.000 leĭ pe an. *)

•

Din dările de sémă la ocasiunea examenelor, lectorele va culege încă informaţiunile ce noĭ omitem aicĭ, spre a nu fi obligaţĭ de a le repeţi de duoĕ orĭ.

Examenele speciale a tutulor scólelor publice din Iaşĭ, pentru semestrul de iarnă s'a făcut cu începere de la 7 Februarie până la 24, dupe programul următor, din care putem vede şi materiile învĕţate şi numele profesorilor.

Comitetul Academic întocmesce programa examenelor de iarnă, care se va face de la 14 la 24 Februarie. Se va face apoĭ generalnică înfăţişare.

Epitropia ordonă pentru acest examen ca fie-care profesor sĕ aibă pe masă la examen lista nominală a scolarilor şi cartóne cu întrebările. Alt şir de întrebărĭ şi alt şir de scolarĭ vor fi pregătiţĭ pentru examenul generalnic. **)

PROGRAMĂ

Pentru examenele speciale în scólele publice din Iaşĭ, pe semestrul de iarnă 1840—1841

In ḑilele jos însemnate de la 9—2 césurĭ.

A. Clasele începĕtóre

Vineri 7 şi Sâmbătă 8 Februarie

a) *Clasul Elementar I.* 1. Sântele rugăciunĭ. 2. Citirea. 3. Scrierea. 4. Memorisaţia din întêele cunoscinţe partea I, II şi III. 5. Din aritmetică numerarea, adunarea şi substragerea.

b) *Clasul II.* 1. Catihisul. 2. Din gramatica românéscă până la verburĭ. 3. Citirea latină. 4. Din geografie preliminările până la Europa. 5. Din aritmetică cele patru specii. 6. Caligrafia.

c) *Clasul III.* 1. Istoria sântă nouă. 2. Din sintaxul românesc până la gerunziĭ. 3. Declinaţia I şi dialogurĭ latine. 4. Din aritmetică numerile complexe şi fracţiile. 5. Caligrafia. 6. Din Istoria naturală, mineralogia. 7. Din geografie Asia şi Africa.

B. Clasele colegiale

Luni 10 Februarie

a) *Clasul I.* 1. Din religie: teologia Archiepiscopuluĭ Platon, de la inceperea cunoscinţeĭ omenescĭ până la obştésca purtare de grijá a luĭ Dumnezeŭ pentru om. 2. Din gramatica latină partea etimologică până la «de Verbis regularibus» cu excepţiĭ. 3. Din aritmetică până la numerile complexe inclusive. 4. Din chronologie introducerea şi din Istoria veche până la al II-lea period, inceput cu marele Kir al perşilor. 5. Din geografie, Portugalia, Spania, Franţa, Italia şi Elveţia în special.

---

*) Dosarul No. 54 curent, Archiva Statuluĭ, pagina 133.

**) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 120.

Marţĭ 11 Februarie

b) *Clasul II.* 1. Din religie, teologia Archiepiscopuluĭ Platon, de la descoperirea Sânteĭ scripturĭ până la prigonirea bisericeĭ luĭ Hs. 2. Din gramatica latină partea sintactică până la dativ cu exerciţiĭ. 3. Din aritmetică, fracţiile, ḑecimalele, cvadratele şi cubele. 4. Chronologia de la August până la marele Carol. 5. Din geografie despre Germania, Prusia, Danemarca şi confederaţia germană în special.

Mercurĭ 12 Februarie

c) *Clasul III.* 1. Din religie, teologia Archiepiscopuluĭ Platon, de la trimiterea S-tuluĭ duh până la taĭna S-tuluĭ mir. 2. Din retorică, elocuţia. 3. Din chronologie, Istoria Rusieĭ şi Polonieĭ. 4. Geografia Moldoveĭ în general, geografia Asieĭ în special. 5. Algebra: cele 4 speciĭ ale algebreĭ, extragerea rădăcineĭ pătrate şi cubice, equaţiile trepteĭ I şi a II-a. 6. Din limba latină: «de puritate orationis» cu tălmăcirea autorilor clasicĭ, şi anticile Romanilor. 7. Din limba elenă, citirea, scrierea, memorisaţiĭ de cuvinte şi dialogurĭ.

Joĭ 13 Februarie

d) *Clasul IV.* 1. Din religie, teologia Archiepiscopuluĭ Platon, despre credinţă până la chemarea S-ţilor întrŭ ajutor. 2. Din retorică, disposiţia cu trataţiĭ speciale asupra genurilor vorbeĭ şi exerciţiĭ asupra regulelor retoricescĭ. 3. Din Istorie, Franţa până la suirea Burbonilor pe tronul eĭ. 4. Introducerea în mitologie: conspectul eĭ. 5. Despre geografia veche şi introducerea Asia şi Africa în special. 6. Din geometrie, longometria şi planimetria pe scurt. 7. Istoria naturală, extragerea tuturor producturilor natureĭ, animalele sugĕtóre. 8. Din limba elenă, gramatica partea I până la verburĭ, exerciţiĭ asupra regulelor gramaticale. 9. Din anticele Romanilor, împărţirea poporuluĭ şi miliţia.

C. **Invĕţăturile înalte**

Vineri 14 Februarie

Anul I. Din filosofie cunoscinţele pregătitóre către logică, şi din logică până la conceptuĭ. 2. Din matematică, algebra.

Anul II. 1. Cunoscinţele pregătitóre către filosofia morală şi din însăşĭ filosofia morală până obligaţiile morale inclusive. 2. Din fisică, *a)* Introducerea. *b)* Insuşimile generale ale trupurilor. *c)* Observaţiĭ generale. *d)* Legile mişcăreĭ trupurilor solide. *e)* Acelor fluide. *f)* Acelor gazóse. *g)* Acustica, şi *h)* Chimia cu óre-care experimente.

Legile

Sâmbătă 15 Februarie

Anul I. 1. Cunoscinţele pregătitóre către teoria legilor, şi din însăşĭ teorie până la feluritele chipurĭ legiuite prin care se câştigă şi se înstrăinéză averile în statul social firesc, séŭ cel extraţivil. 2. Din statistică: conceptul şi principiile generale.

Anul II. 1. Din dreptul roman: *a)* Introducerea, şi *b)* Istoria dreptuluĭ roman împărţită în 4 perióde. 2. Sciinţele politice: *a)* Introducerea, şi *b)* Ideia organismuluĭ politic împreună cu stările principale ce se nasc din elementele şi natura aceluiaşĭ; *c)* Cele treĭ sisteme ale iconomiilor politicĭ: adecă comercială, fisiopractică şi industrială, împreună cu patroniĭ, principiile şi argumentele lor.

Invĕţăturĭ extraordinare

Clasul I franţez

a) Citirea, scrierea, cuvinte, sentinţe, fabule şi traducerĭ franceso-românescĭ. *b*) Din gramatică, până la verburĭ cu cele duoĕ verburĭ auxiliare.

Clasul II

a) Gramatica şi sintaxul. *b*) Traducerĭ franceso-românescĭ. *c*) Exerciţiĭ. *d*) Naraţiĭ memorizate.

Clasul III

a) Greutăţile de căpetenie ale sintaxuluĭ, exerciţiĭ de traducerĭ, composiţiĭ şi declamaţiĭ. *b*) Principiĭ de literatură, genurile în proză, exerciţiĭ asupra composiţiilor.

Clasul I german

a) Citirea. *b*) Caligrafia. *c*) Tălmăcirĭ. *d*) Gramatica până la verburĭ inclusive. *e*) Memorisaţiĭ, dictando.

Clasul II

a) Din stilistică, regulele stiluluĭ în special. *b*) Dictando cu analis etimologic şi sintactic. *c*) Declamaţiĭ din autoriĭ clasicĭ. *d*) Traducerĭ.

Limba rosiană

a) Cetirea. *b*) Cuvinte. *c*) Gramatica până la pronume. *d*) Tălmăcirĭ. *e*) Sintaxul până la numerale. *f*) Dictando. *g*) Caligrafia. *h*) Memorisaţiĭ.

Clasul inginerieĭ

a) Aritmetica. *b*) Algebra. *c*) Desemnul linear.

Clasul de zugrăvitură

Desemnul istoric.

D-niĭ profesorĭ ce tratéză aceste obiecte

Clasul I începĕtor, D. Nicolae Măcărescu.
Clasul II şi III începĕtor, religie, Păr. Icon. I. Mielu.
Pentru gramatica românéscă, G. Necolaŭ.
Pentru geografie şi aritmetică, D. Medel. V. Peltichi.
Cetirea latină şi Istoria naturală, D. Stol. G. Stihi.
Pentru desenul linear şi caligrafie, D. Slug. P. Antoniu.

Clasele colegiale

S-ţia sa Ieromonahul I. Proca, de religie.

D. Stolnic N. Draghinicĭ, de latină, antichităţile Romanilor, de algebră şi geometrie în III şi IV colegial.

D. Stolnic D. Gusti, de geografia nouă şi veche, mitologie şi poesie în al III-lea şi al IV-lea colegial.

D. Stolnic I. Albineţ, de retorică şi istoria universală, în al III-lea şi al IV-lea colegial.

D. Stolnic I. Stavrat, de chronologie și geografia nouă, în clasul I și al II-lea colegial.
D. Sluger V. Paulini, de aritmetică și latină în clasul I și al II-lea colegial.

In clasele înalte

D. Maior și cavaler Doct. Cihac, de istoria naturală.
D. Paharnic G. Seulescu, de statistică.
D. Căminar Doct. P. Câmpeanu, de filosofie și legĭ.
D. Doct. T. Stamati, de matematică și fisică.

Clasele extraordinare

D. A. Costinescu, de inginerie și desen.
D. T. Codresco, D. St. André, A. Malguverne și D. Jordan, de limba francesă.
D. Serd. S. Botezatu, de limba germană.
D. Medeln. V. Peltichi, de limba rosiană.
D. C. Evnomie, de limba elenă.
D. M. Lefler, de zugrăvie.

Institutul pentru învĕţătura fetelor

S-ţia sa Ieromonahul I. Proca de religie. D. Serdar Botezatu de limba românéscă, geografie și caligrafie. M-ma Fotino de lucru de mână. Păr. Diac. Bucur de începuturĭ. D. L. Stavski de desenul florilor și peisajurĭ.

Profesorĭ ţinutalĭ

La Botoșanĭ, D. Clucer A. Corlăţan. Roman, D. I. Nastasan. Hușĭ, S-ţia sa Iconomul I. Silvanu. Galaţĭ, D. Sluger I. Biţu. Focșanĭ, D. Sluger G. Paulini. Bêrlad, D. Sluger I. Zăhărescu. Bacăŭ, D. C. Platon.

«Albina românéscă» No. 18, de la 3 Martie, anunţând terminarea examenilor de iarnă, vestesce solemnitatea împărţireĭ premiilor pe ḑiua de 7 Martie. Am vĕḑut că încă din anul trecut rĕmăsese a se împărţi premiile, la acéstă ocasiune fiind-că G. Asaki ţinea să asiste la solemnitate și la examene membriĭ obștesceĭ Adunărĭ. Ast-fel spera Asaki să facă din eĭ prietinĭ aĭ scóleĭ, pentru ḑiua când intriga ar maĭ încerca să dărîme opera luĭ.

La examenele din Februarie, dupe stăruinţa neadormituluĭ referendar al scólelor, aŭ asistat în adevĕr numerośĭ membri aĭ Adunăreĭ, carĭ s'aŭ convins de progresele realisate în învĕţămênt, și apoĭ aŭ provocat în sînul obștesceĭ Adunărĭ un vot de mulţămire pentru G. Asaki. Prin canalul Vorniculuĭ Iordache Balș, obștésca Adunare mulţămesce luĭ G. Asaki pentru serviciile aduse ţĕreĭ. *)

La 7 Martie avu loc examenul generalnic și împărţirea premiilor «în faţa înaltuluĭ cliros, a D-lor ministri, a Epitropieĭ, a deputaţilor obștesceĭ Adunărĭ, a boerilor și a unuĭ mare numĕr de străinĭ. Din fie-care clas s'aŭ scos câte 3 scolarĭ carĭ aŭ rĕspuns cu lămurire. Aceĭ din retorică, literatură francesă și românéscă, aŭ declamat câte-va composiţiĭ carĭ aŭ câștigat obștésca încuviinţare a ascultătorilor.

Logica și introducere în legile positive, paradosite de D. Dr. Căminar-Câmpeanu, atât

*) »Albina românéscă« No. 18, din 1840.

prin a lor coprindere cât şi prin noutatea materieĭ în limbă, cu covêrşire aŭ ţintit luarea aminte a publiculuĭ.

Eleviĭ D-luĭ Dr. Stamate aŭ făcut câte-va experimente din chimie şi anume: urdirea gazuluĭ oxigen şi hidrogen şi aplicaţia preseĭ real.

Aceste exerciţiĭ s'aŭ încheiat prin înfăţişarea deosebitelor lucrărĭ ale elevilor precum: traducerea prescurtăreĭ călătorieĭ tinĕruluĭ Anacharsis şi a galerieĭ morale a luĭ Ségur.

Zugrăvele cu uleiŭ, desemnurĭ de architectură, de geometrie şi litografiĭ, lucrate de elevĭ împodobeaŭ păreţiĭ saleĭ.

*

Examenele semestruluĭ al II-lea Epitropia dispune a se face de la 25 Iunie la 6 Iulie, iar la 7 Iulie examenul scólelor de fete.

Aceste examene se fac dupe programa următóre:

PROGRAMA

Pentru examenul special în scólele publice din Iaşĭ, pe semestrul de véră anul 1840

In ḑilele jos însemnate diminéţa de la 9—2

A. Clasele începĕtóre

Marţĭ în 25 şi Miercurĭ în 26 Iunie

a) *Clasul elementar.*— 1. Sfintele rugăciunĭ. 2. Cetirea cu o parte din întêele cunosciinţe. 3. Din aritmetică: numĕrarea, adunarea, subtragerea, înmulţirea şi împărţirea. 4. Scrierea. 5. Memorizaţiĭ din întêele cunosciinţe.

b) Clasul II.—1. Din catichisis: Istoria sfîntă de la zidirea lumeĭ până la Xs. 2. Din gramatica românéscă partea etimologică cu analis. 3. Cetirea latină. 4. Din geografie: preliminarele şi Europa. 5. Din Aritmetică: numerile complexe, cele patru speciĭ.

c) Clasul III.—1. Din învĕţăturĭ morale. 2. Din gramatica românéscă: sintaxul partea a II, a III şi a IV cu analis, compunerea propositiilor şi a ḑicerilor. 3. Declinaţia numelor latine şi cetirea. 4. Din geografie: America şi Australia. 5. Din Aritmetică: regulele de treĭ şi ale societăţeĭ. 6. Din istoria naturală: mineralele arḑibile şi botanica. 7. Caligrafia.

B. Clasele colegiale

Jouĭ în 27 Iunie

a) Clasul I.—1. Din religie: catichisul partea întêia. 2. Din gramatica latină: *a*) de la verburĭ până la sfêrşitul etimologieĭ, *b*) exerciţiĭ gramaticale, *c*) traducerĭ cu analis etimologic. 3. Din aritmetică: cele patru speţiĭ fracţionare. 4. Din Chronologie: de la Kirus al Persieĭ până la August. 5. Din geografie: despre staturile Austrieĭ în special.

Vinerĭ în 28 Iunie

b) Clasul II.— 1. Religia: istoria nouluĭ testament. 2. Din gramatica latină: *a*) partea sintactică de la regimenul genitivuluĭ până la sfêrşitul sintaxuluĭ, *b*) exerciţiĭ sintactice, *c*) traducerĭ cu analis. 3. Din aritmetică: *a*) proporţiile, *b*) regula de treĭ, *c*) a dobêndilor *d*) a societăţeĭ, şi *e*) falsă. 4. Din Chronologie: de la Marele Carol până la Cruciate inclusiv. 5. Din geografie: Marea Britanie, Norvegia, Swedia, Grecia, Rusia şi Turcia în special.

Luni în 1 Iulie

c) Clasul III.—1. Religia: tâlcuirea Sfteĭ scripturĭ. 2. Din retorică: partea a II-a invenţia. 3. Din istoria statelor nordice şi a imperieĭ romano-germane. 4. Din geografie: Africa, America şi Australia în special. 5. Algebra: equaţiile trépta I şi II-a, progresele aritmetice, geometrice şi logaritmice. 6. Din limba latină: regimenul nominativ, genitiv. Antichităţile romanilor. 7. Din limba elenă: partea I-a gramaticală cu declinaţiile şi exerciţiile.

Dupe ameadă

d) Clasul IV.—1. Urmarea din tâlcuirea Sfteĭ scripturĭ. 2. Istoria poesieĭ, reguele prosodieĭ şi aplicaţia lor. 3. Din istorie: de la revoluţia francesă până la pacea de la Tilsit. 4. Mitologia. 5. Despre geografia veche a Europeĭ. 6. Din geometrie: stereometria. 7. Limba latină şi anticele romanilor. 8. Din istoria naturală: despre pasĕrĭ şi repetiţie despre animalele sugĕtóre. 9. Din limba elenă: gramatica cu verburile şi sintaxul, exerciţiĭ asupra regulelor gramaticale.

Filosofia

Marţi în 2 Iulie

Anul I. Din filosofie: de la conţepturĭ până la sfêrşit. 2. Din fisică partea chimică: *a*) metaloiḑiĭ, *b*) de acrime în special, *c*) de metale şi sărurĭ în general. 3. Din filocalie: caliologia pură şi aplicată, estetica pură şi aplicată.

Jouĭ în 4 Iulie

Anul I al legilor

a) 1. Dreptul extra-social ipotecit (în statul vătĕmăreĭ). 2. Dreptul social până în capĕt. *b*) Din statistică: partea materială în special.

Clasul inginerieĭ: a) Geometria plană. *b*) Desemnul şi introduceri la geometria practică.

Clasele extra-ordinare

Vineri în 5 Iulie

A) Clasul I. — *Francesa*: gramatica până la participiul inclusiv, verburile neregulate, memorisaţiĭ, fabule în prosă şi versurĭ, cetire din Telemac.

Clasul II.—1. Sintaxul. 2. Traduceri din limba francesă în românéscă. 3. Memorisaţiĭ.

Clasul III, secţia I.— *a*) Retorica: din invenţie. *b*) Exerciţiile de declamaţie.

Secţia II. — Din literatura francesă: poesia cu declamaţiĭ din Racine şi Corneille.

B) *Limba germană.*

Clasul I.— *a*) Cetirea, caligrafia şi tălmăcirea.

Clasul II.— *b*). Gramatica de la verburĭ până la interjecţiĭ, memorisaţiĭ, tălmăcirĭ şi caligrafia.

Clasul III.— *a*) Sintaxul de la regimenele căderilor cerute de verburĭ până la întrebuinţarea interjecţiilor. *b*) Literatura: despre poesia dramatică.

C) *Limba rosiană*: 1. Gramatica partea etimologică cu analis. 2. Tălmăcire. 3. Dictando. 4. Memorisaţiĭ şi dialogurĭ.

Clasul de măestriĭ libere

d) Planurĭ de geometrie, de architectură şi zugrăvit istoric. *)

*) Dos. No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 131 şi 146.

Examenul scóleĭ de fete urméză a se ţine dupe programul următor:

PROGRAMA

Examenuluĭ public în Iaşĭ, la institutul pentru învĕţătura fetelor

Duminică în 7 Iulie la 10 césurĭ diminéţa, 1840.

Clasul I.—Rostirea Sf. rugăciunĭ, silabirea, cetire, scrisóre, numerare, lucru de mână.

Clasul II.—Catihisis pe scurt, începuturile pe scurt a gramaticeĭ românescĭ, învĕţăturĭ morale din întêile cunoscinţe partea I, aritmetică patru speţiĭ cu numere simple, rostire de fabule, scrisóre, lucru de mână.

Clasul III.— Istoria testamentuluĭ noŭ, gramatica românéscă, aritmetică patru speţiĭ cu numere complexe, geografie: preliminările, Europa în general şi Turcia în special, ţinerea catastihurilor casnice, scriere dictando cu regulile ortografieĭ, întêile cunoscinţe partea II, caligrafie, desemnul florilor, lucru de mână în felurite cusăturĭ şi tapiseriĭ. *)

Nu maĭ aducem o nouă dare de sémă despre aceste examene din Iunie-Iulie, căcĭ ar fi o repetiţiune zadarnică a celor ḑise la examenul de iarnă. Vom aminti numaĭ un incident ridicat cu ocasiunea acestor examene.

Căpitan M. Kogălniceanu în *Dacia literară*, faţa 305, vorbind de examenele publice, critică pe profesorul D-rul C. Stamati. Acesta vede în critică atacurĭ personale, şi în 12 Iunie 1840 cere Epitropieĭ să'ĭ îmbrăţişeze causa, să urmăréscă pe Kogălniceanu ca insultátor chiar al Epitropieĭ şi al universităţeĭ de Viena, de-óre-ce Kogălniceanu nu ţine în sémă diploma luĭ din Viena şi numirea luĭ de profesor de către Epitropie.

In 18 Iulie Epitropia se adreséză la secretariatul de Stat şi poftesce că atât pentru ea cât şi pentru al eĭ profesor, căpitan M. Kogălniceanu, redactor rĕspunḑĕtor al «Dacieĭ literare» să le dea o formalnică publică reparaţie, şi comisia de censură să poruncéscă numituluĭ redactor îngrădirea pe viitorime a unor asemenĭ abaterĭ şi contenirea tutulor expresiilor şi noimelor ţintitóre a aţîţa desbinărĭ între aceĭ ce se îndeletnicesc pentru luminare publică şi carĭ sunt datorĭ a întruni impriinţa unuĭ scop atât de lăudat. **)

«Albina românéscă» No. 55, dă sémă despre examenul scóleĭ de fete. Aducem acéstă dare de sémă pentru că pomenesce de exposiţiunea lucrărilor de mână şi de mulţămirea exprimată de Epitropie în urma examenelor.

«La examenul scóleĭ de fete s'a deosebit exposiţiunea lucrărilor de mână în numĕr de 577 bucăţĭ. Epitropia cu actul din 12 Iulie a mulţămit tutulor profesorilor aĭ academieĭ, aĭ Vasilianeĭ şi aĭ scóleĭ fetelor pentru sîrguinţa cu care 'şĭ-a împlinit datoriile.

O deputaţie de fete, ce se cresc cu cheltuiala Statuluĭ, însoţite de ale lor profesóre, aŭ mers apoĭ la Belvederu domnesc de la Socola şi aŭ presentat Dómneĭ câte-va manufacturĭ ale lor. Dómna le-aŭ remunerat dându-le una mie leĭ».

*

Scóle sătescĭ continuă a fi puţine în Moldova. Peste cele deja cunoscute lectoruluĭ, maĭ înregistrăm în 1840 scóla înfiinţată de archimandritul Veniamin Rosetti la monastirea

*) Dosarul No. 18, Archiva Statuluĭ.

**) Dos. No. 120 curent, Archiva Statuluĭ, fila 80 şi 81.

Doljăsci, avênd ca profesor pe Ión Cartu, fost stipendist al Vasilianeĭ. *) In Iulie s'a ţinut examen şi la scóla primară.

*

La rubrica mişcăreĭ sciinţifice, artistice şi literare, avem de pus în primul loc inavuţirea simţitóre în acest an a bibliotecelor şi cabinetelor cu colecţiunĭ sciinţifice.

Dupe nouile articole din legea scólelor, reformată de curînd, art. 127 şi 128, carĭ aŭ înlocuit paragrafele 226 şi 227 din legea scólelor de la 1835 a Moldoveĭ, fie-care autor orĭ editor de orĭ-ce fel de scriere, fiind ţinut a trimite bibliotecei publice de la academie câte 5 exemplare, colecţiunea bibliotecei spori simţitor. Pe lângă acéstă sorginte de inavuţire, biblioteca avu trecut în budget pe la 1840 o cifră de 22 de miĭ de leĭ, din care sumă aveaŭ să se cumpere şi instrumente de fisică, etc.

La 1840 aflăm bibliotecar al bibliotecei de la academia din Iaşĭ pe Stolnicul Dimitrie Gusti. Léfă 'ĭ se va da numaĭ de la 1841, Iunie. **)

Bibliotecarul D. Gusti întocmesce cel d'intêiŭ regulament al bibliotecei din Iaşĭ. Acest regulament consistând din 32 articole e supus aprobăreĭ Domnitoruluĭ de către Epitropie cu anaforaua No. 235 din 9 Octombre 1840. M. Sturdza dă aprobarea sa regulamentuluĭ în 17 Octombre.

Neuitatul D. Gusti provócă pe Epitropĭ să intre în schimb biblioteca din Iaşĭ cu Eforia scólelor din Bucurescĭ. G. Asaki corige cu mâna sa Adresa Epitropieĭ din Iulie 1840, adresată Eforieĭ Bucurescene în obiectul schimbuluĭ de cărţĭ.

Acéstă adresă coprinde un minunat pasagiu ce suntem datorĭ a'l reproduce aci noĭ istoricul cultureĭ naţionale. Iată pasagiul:

«*Unirea* cea morală a naţieĭ moldo-române către care ţintesc mântuitórele aşeďĕminte a acestor duoĕ ţĕrĭ, nu se póte maĭ bine încheia de cât prin o aseměnată crescere a tinerimeĭ, prin potrivita îndeplinire a limbeĭ naţionale prin o reciprocă împrumutare a cărţilor, dupe care se paradosesc învĕţăturile în scólele publice şi altor uvragiurĭ încuviinţate. Epitropia încredinţată că cinstita Eforie a scólelor împărtăşesce asemenea principiĭ, propune a trimite către biblioteca publică a colegiuluĭ din Bucurescĭ tóte producturile literare şi a frumóselor arte, vechĭ şi nouĭ, ce până acum s'aŭ publicat în Moldova şi a urma de asemenea în viitorime, poftind de a se împărtăşi bibliotecei de aicea cărţile vechĭ şi nouĭ ce s'aŭ tipărit în coprinsul ţĕreĭ românescĭ. De se va îmbrăţişa acéstă propunere îndată să şi păşéscă întru a eĭ punere în lucrare». ***)

In 8 Iunie 1840, Epitropia aflând că colaboratorul Eforieĭ scóleĭ din Bucurescĭ, Dr. Picolo, se duce la Paris în afaceri de ale Eforieĭ, 'ĭ deschide un credit de 11.000 leĭ, cu rugăminte să cumpere cărţĭ pentru biblioteca din Iaşĭ şi unele aparate pentru cabinetul de fisică. ****)

---

*) D. Xenopol în Memoriul asupra învĕţăturilor superióre în Moldova, îĭ greşesce numele dicêndu'ĭ Ión Costea. Veďĭ »Albina românéscă« No. 42, din 1840.

**) Dos. No. 135 curent, Archiva Statuluĭ, fila 30.

***) Dosarul No. 113 curent, Archiva Statuluĭ, fila 22.

****) Dosarul No. 113 curent, Archiva Statuluĭ, fila 80.

*

In anul acesta Eforia scólelor din Bucurescĭ ia o frumósă mĕsură, pe care universitatea francesă sunt numaĭ puţinĭ anĭ a cerut să se aplice în Francia. Eforia crează bibliotecele populare în fie-care capitală de judeţ. Décă de la 1840 până astădĭ disposiţiunea admirabilă a Eforieĭ scólelor se păzea, ce bogate bibliotecĭ se aflaŭ acum prin tóte oraşele ţĕreĭ!

Poruncĭ către magistraturile şi comisiile târgurilor:

«Infiinţarea scólelor întocmite prin capitalele judeţelor privind spre luminarea învĕţătureĭ tinerimeĭ atât celor ce hălăduesc în părţile loculuĭ cât şi pentru clasele locuitorilor de prin sate ce 'şĭ îmbunĕtăţéză ale lor cunoscinţe din predarea lecţiilor ce li se urméză iarăşĭ de învĕţătoriĭ scólelor normale, iar întocmitórea punere la cale a acestuĭ aşeḑĕmênt, fiind maĭ presus de orĭ-ce cuvînt de laudă s'ar cuveni înalteĭ stăpêniri pentru buna voinţă ce a arĕtat pururea spre statornica formalisire a acesteĭ întreprinderĭ folositóre obşteĭ, şi dupe alt cuvînt trebuinţa cerênd neapĕrat ca încăperile acestea ale scólelor naţionale de prin judeţe să fie înzestrate pe cât putinţa şi mijlócele vor erta de bibliotece coprinḑĕtóre de orĭ-ce cărţĭ s'ar publica şi s'aŭ dat în tipar în limba românéscă, orĭ tălmăcite séŭ compuse de autorĭ.

Spre a se vedea întru asemenea încăpere hotărîtă pentru publica învĕţătură, obiectul de împodobire şi de neapĕrată trebuinţă, atât pentru sciinţa ce trebue să aibă scóla de verĭ-ce lucrare literară s'ar izvodi şi s'ar tipări precum maĭ sus s'a ḑis, cât şi pentru premiile ce s'ar cuveni să se împarţă la examenele ce se fac, pe la scolariĭ ce înaintéză în urmarea cursuluĭ învĕţătureĭ; Departamentul grăbesce a chema băgarea de sémă a aceluĭ magistrat, punêndu'ĭ înainte, ca îndată dupe primirea aceştia, să tocméscă a face înlăuntru în încăperea scóleĭ un dulap închipuit în formă de bibliotecă, în lungime de un stânjen şi duoĕ palme, în înălţime de duoĕ-spre-ḑece palme domnescĭ, şi fundul înlăuntru de duoĕ palme domnescĭ, cu uşă în tăbliĭ fără teasurĭ; acest dulap îndată ce se va întocmi să se însciinţeze Departamentuluĭ preţul luĭ spre a se da cuvenita deslegare magistratuluĭ pentru plata banilor, luându-se îngrijire a se face cu economia cerută fără a se urma cheltuială maĭ multă peste aceea ce lucru ar merita; iar către acestea îndatorindu-se magistratul ca pe viitorime la alcătuirea budgeturilor sale de peste an, pe de o parte să lase în reservă câte leĭ duoĕ sute spre a se întrebuinţa în cumpĕrătóre de asemenea cărţĭ tipărite, compuse séŭ traduse, începênd îndată de acum a face o colecţie, de câte duoĕ séŭ treĭ trupurĭ din aceste cărţĭ tipărite din noŭ ca să se depue spre păstrare în biblioteca scóleĭ naţionale.

De primirea acesteĭ poruncĭ şi urmare întocmaĭ se aştéptă raport fără zăbavă.»

Impulsiunea dată pentru crearea cabinetuluĭ de fisică din Iaşĭ, este puternică maĭ ales în urma experimentelor publice făcute la examenele de iarnă 1840.

M. Sturdza acordase 30.000 leĭ în cursul visterieĭ pentru cumpĕrarea de instrumente de fisică, de matematică şi cărţĭ. In Martie 1840 se maĭ adaoge pentru acésta suma de 8.864 leĭ. Ba chiar şi dintre persónele particulare vin să ajute îmbogăţirea cabinetuluĭ de fisică; aşa că profesorul T. Stamati, la 28 Martie acest an, maĭ dispune şi de alte dotaţiunĭ pentru cabinetul sĕŭ. *)

Nu târḑiŭ «Albina românéscă» No. 78, anunţă:

«Inceperea cabinetuluĭ de instrumente de fisică şi de matematică prin sosirea unuĭ

*) Dosarul No. 168 curent, Archiva Statuluĭ.

transport de instrumente din Paris, într'acestea se află și instrumentele daghereotipieĭ cu carĭ doctorul T. Stamati a făcut câte-va vedute în Iașĭ».

Incercările în daghereotipie ale luĭ T. Stamati sunt primele carĭ se făcură în principatele române.

*

Profesorul A. Costinescu vĕḑênd succesul cabinetuluĭ de fisică și de chimie, cere și el în 20 August 1840, ca Epitropia să 'ĭ doteze clasul de matematică cu instrumentele necesare pentru practica și învĕțarea inginerieĭ civile. Epitropia scrie visterieĭ să libereze profesoruluĭ Costinescu 2.246 leĭ pentru aparatele claseĭ de inginerie, dupe lista presentată de el. Acéstă autorisare este din 3 Octombre 1840. *)

*

Deja am vĕḑut că Moldova ia și în anul acesta parte la congresul naturaliștilor din Erlangen, ținut la 18 Septembre. Din partea Moldoveĭ aŭ fost de față Doctoriĭ Mayer și Cihac.

In raportul sĕŭ către Epitropie dupe întórcere din Germania, Cihac dă sémă de lucrarea luĭ la congres și achisițiunile ce a făcut pentru cabinetul de sciințele naturale. D-rul Cihac era obligat să dea asemenea sémă Epitropieĭ, căcĭ la 25 Maiŭ 1840, prin intervențiunea prețedinteluĭ societățeĭ de naturaliștĭ, Vornicul Sturdza obținuse prin resoluțiunea Domnitoruluĭ, M. Sturdza, pusă pe petițiunea societățeĭ, o sumă de 50 galbenĭ pentru mergerea la Stutgard, Maintz și Francfort, de unde s'a propus societățeĭ schimburĭ de colecțiunĭ. Fiind-că D-rul maior Cihac în 1838 mergênd la Friburg, a dobêndit colecțiĭ de peste 10.000 leĭ pentru cabinetul din Iașĭ, societatea trimite tot pe acesta, cerênd Domnitoruluĭ pentru el și un congediŭ de 3 $^1/_2$ lunĭ, în care timp va fi înlocuit ca doctor la institutele de învĕțătură de D-rul Cuciureanu.

«Albina românéscă» No. 80, dă sémă de congresul naturaliștilor din Germania la Erlangen, în 18 Septembre. Aŭ luat parte la acest congres representanțĭ aĭ țĕreĭ românescĭ și aĭ Moldoveĭ, Doctoriĭ Mayer și Cihac.

Cihac a făcut o dare de sémă despre scólele și cultura Moldoveĭ, și a înscris pe mulțĭ învĕțațĭ germanĭ ca membriĭ aĭ societățeĭ naturaliștilor din Iașĭ.

Iată ce ḑice însușĭ D-rul Cihac despre resultatele călĕtorieĭ sale: «Am împărtășit relațiĭ (la congresul din Erlangen) despre starea învĕțătureĭ și a sîrguințeĭ, prea I. Domn și a cinstiteĭ Epitropiĭ, pentru întemeiarea tutulor ramurilor de învĕțătură și a industrieĭ. Acolo am avut prilegiŭ a înoui și a încheia legăturĭ cu ceĭ întêiŭ învĕțațĭ și directorĭ aĭ altor cabineturĭ spre folosulașeḑĕmintelor nóstre...»

La Maintz Cihac a căpĕtat în schimb 75 exemplare animale sugĕtóre și păsĕrĭ, și a inodat relațiĭ cu societatea de acolo. La Leyda a câștigat prin schimb de la slăvitul călĕtor Sibolt óre-care obiecte interesante între care un leopard de Bengal.

Societatea de Heidelberg încă a promis a inavuți cabinetul din Iașĭ. D-rul Cihac merse până la Paris de unde aduse un jaguar și un tigru (împăiațĭ?).

In total D-rul Cihac îmbogățesce cabinetul cu 150 de exemplare, pe carĭ le valoréză la suma de 8.000 leĭ.

Pentru călĕtoria sa, D-rul Cihac a primit de la Epitropie 1.000 de galbenĭ.

---

*) Dosarul No. 168 curent, Archiva Statuluĭ.

*

Numĕrul inginerilor românĭ în ţéra muntenéscă sporesce în 1840 prin D. A. Christea Orĕscu, care capĕtă act de liberă practică la lucrărĭ topografice şi mĕsurătorĭ de moşiĭ prin actul sub No. 6.116 din 16 August 1840. D. Orĕscu este astăḑĭ rectorile universităţeĭ din Bucurescĭ. *)

E pur şî muove!

Să înregistrăm tot aci la rubrica progreselor sciinţelor lucrarea din 1840 relativă la pădurĭ.

D. Mihailic de Hodocin a publicat în 1840 broşura cu titlul: *Observaţie asupra stăreĭ pădurilor în valea Bistriţeĭ-de-Sus.* **)

M. Viclemescu cere luĭ Vodă tipărirea lucrăreĭ sale: «Crescerea şi înmulţirea aguḑilor şi a gândacilor de mătase». Comitetul academic cercetând'o, o respinge din causa greşelilor de limbă, de şi recunósce că cât pentru fond ar fi utilă. ***)

Viclemescu este cel maĭ vechiŭ propagator al cultureĭ gândacilor de mătase. Din nenorocire pentru el nimenĭ nu 'l-aŭ înţeles şi nu 'l-aŭ ajutat!

In tipografia colegiuluĭ S-tu Sava a apărut în 1840: «Cura cu apă rece a D-ruluĭ Prisnici de la Grefenberg». E o traducere.

*

Musica pentru cultul căruia G. Asaki făcuse atât de mult până astăḑĭ, dobêndesce în 30 Martie anul 1840, o recunóscere formală. Epitropia, conformându-se resoluţiuneĭ Domnitoruluĭ M. Sturdza, acordă un ajutor elevuluĭ Constantin Jan care merge în străinĕtate să înveţe *musichia şi dramatica.*

*

Scóla de pictură din Iaşĭ ca şi clasa luĭ Wallenstein din Bucurescĭ, produc tinerĭ cu aplicaţiunĭ la pictură şi la artele surorĭ.

G. Panaiteanu, elev al academieĭ Mihăilene, a litografiat în 1840 portretul Impĕratuluĭ Nicolae, de pe halcografia profesoruluĭ Brait. Asemenea tot de el şi în acelaşĭ an a fost litografiat portretul Regineĭ Victoria.

Am vĕḑut deja că şi Eforia din Bucurescĭ trămite bursierĭ în străinĕtate pentru pictură pe I. D. Negulicĭ. Acesta auḑise de scóla specială din Iaşĭ şi era acolo, dând probe de talent, după ce pe propriele luĭ spese fusese la Paris şi nu putuse rĕmânea din lipsă de miḑlóce.

Iată raportul Eforieĭ către Domnitor din 5 Iulie 1840, sub No. 504:

«Intre cunoscinţele carĭ slujesc a înălţa sentimentele omuluĭ, pictura, acéstă oglindă a natureĭ ca şi istoria desvoltéză în sufletul sĕŭ gustul armonieĭ în frumuseţe şi în virtute, ura viţiuluĭ şi dorirea de a'şĭ deşĕvêrşi cinevaşĭ ale sale facultăţĭ morale. Prin urmare, ca unul din cele maĭ energice îndemnurĭ spre bine, arta pictureĭ este un ram din cele maĭ

*) Dosarul No. 54 curent, Archiva Statuluĭ, din 1840.

**) »Albina românéscă« No. 25, din 28 Martie 1840.

***) Dosarul No. 21 curent, Archiva Statuluĭ.

folositóre ale învĕţăturei publice. Acéstă cunoscinţă încă fiind însă din nestatornicia vremurilor prea puţin întinsă într'acéstă ţéră, nu se află între românĭ profesorĭ deprinşĭ în asemenea învĕţătură.

Ca să se pótă dar forma pe viitor dintre fiĭ acesteĭ ţĕrĭ artiştĭ destoinicĭ de a lăţĭ şi între românĭ acest gust, Eforia a chibzuit a da miḑlóce de o cam dată măcar numaĭ unuia dintre tinerii ce se vor găsi cu maĭ multă aplicare la asemenea învĕţătură spre a se desĕvêrşi în vre-una din Academiile Europeĭ. In privinţa acésta luându-se prilegiŭ a recunósce lucrările D-luĭ Negulicĭ se revĕḑuse că acest tênĕr are firescĭ dispositiĭ la arta pictureĭ, şi că numaĭ din lipsa cheltuelilor trebuincióse precurmându-şĭ învĕţătura ce începuse în Academia de la Paris s'a întors aicea, Eforia chibzuesce a da D-luĭ Negulici din casa scólelor câte 200 galbenĭ pe an, ca să mérgă la Roma spre a'şĭ desĕvêrşi la Academia de acolo, în curs de 5 anĭ începuturile ce aŭ dobêndit în arta pictureĭ şi dupe acest soroc să fie dator a se întórce iarăşĭ aicea în ţéra românească ca să slujéscă într'un curs de alţĭ 5 anĭ între profesoriĭ publicĭ, cu léfa ce se va hotărî în sfatul Eforieĭ, potrivită cu importanţa acesteĭ îndatoririĭ.

Pe temeiul paragrafelor 120 şi 256 din reglementul scólelor, subpuind Eforia în cunoscinţa Mărieĭ Vóstre acéstă chibzuire şi nădăjduind Inalta Mărieĭ Vóstre aprobaţie face plecaţĭ rugăciune a i se da deslegare de punerea în lucrare».

Departamentul trebilor bisericescĭ comunică cu adresa No. 1.640 din 10 Septembre, către Eforia scólelor decretul Domnitoruluĭ, sub No. 572 din 5 Septembre, aprobând propunerea Eforieĭ.

Iată decretul domnesc:

Noĭ, Alexandru Dimitrie Ghica Voevod,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn Stăpânitor a tótă Ţéra Românească,

Către Departamentul trebilor bisericescĭ.

Vĕḑênd raportul ce ne-aŭ înfăţişat Eforia scólelor naţionale sub No. 504, prin care ne arétă că cunoscinţa pictureĭ fiind prea puţin întinsă într'acéstă ţéră, nu se află între românĭ profesorĭ deprinşĭ în asemenea învĕţătură şi cată ca să se pótă forma pe viitor artiştĭ destoinicĭ de a lăţi între românĭ acest gust; Eforia a chibzuit ca pentru dispositiile ce are la arta pictureĭ Negulicĭ, unul din tinerii de aicĭ, să se dea numituluĭ din casa scólelor câte galbenĭ 200 (duoĕ-sute) pe an, ca să mérgă la Roma spre a'şĭ desĕvêrşi la Academia de acolo, în curs de cincĭ anĭ, începuturile ce aŭ dobêndit în arta pictureĭ la Paris şi dupĕ acest soroc să fie dator a se întórce iarăşĭ aicĭ ca să slujéscă într'un curs de alţĭ cincĭ anĭ între profesoriĭ publicĭ cu léfa ce i se va hotărî.

Luând Domnia mea în băgare de sémă § § 120 şi 256 din regulamentul scólelor priimim de bună maĭ sus ḑisa chibzuire şi primim a se face urmare întocmaĭ.

Dumnéluĭ, şeful Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ va aduce acéstă poruncă a nóstră la îndeplinire.

(Urméză semnătura Mărieĭ Sale luĭ Vodă.)

Secretarul Statuluĭ, *C. Cantacuzino.* *)

No. 572. 1840, Septembre 5.

---

*) Dos. No. 23 de la ministerul de culte din 1840.

Negulicĭ primi însciinţare despre acésta fiind în laşĭ unde rĕmase până în Octombre, aci găsind un curent artistic maĭ pronunţat de cât în Bucurescĭ, graţie iubitoruluĭ de arte G. Asaki.

Ludovic Stavsky, continuă şi el a preda desemnul la scóla fetelor.

In Ianuarie 1840 se primesc la biblioteca Academieĭ exemplarele litografiate pentru usul claseĭ de pictură.

*

In 1840 aŭ apĕrut séŭ se promite că vor apĕrea tabelele următóre cu subiecte din istoria Moldoveĭ, din cele opt promise de G. Asaki, încă din 1833.

Din acestea în 1840, apăru Zina Dochia şi Traian şi pare-ni-se şi Alexandru-cel-Bun, priimind coróna şi clamida bizantină de la împĕratul Paleologul.

Pe viitorime Asaki promite încă 6 tabele însoţite de descrierea istorică românesce şi franţuzesce. Acele tabele aveaŭ să fie:

1) Lupta moldovenilor la Marienburg; 2) Bătălia de la Baia cu Mateiŭ Corvin; 3) Bătălia de la Dumbrava-Roşie; 4) Pompa de înmormêntare în câmpul de bătălie de la Valea-Albă; 5) Ovidiu în miḑlocul Dacilor; 6) Arborele chronologic al Domnilor Moldoveĭ până la Mihaiŭ Sturza. *)

*

O mare jale cernesce în anul acesta inima Mitropolituluĭ Veniamin şi dă ocasiune ignoranţeĭ să examineze incapacitatea sciinţeĭ în architectură. Zidirea Mitropolieĭ celeĭ nouĕ începută acum de 7 anĭ se surpa prăvuşindu-i-se bolţile, de rĕmân în picióre numaĭ zidurile externe şi cele 4 turnurĭ.

Veniamin spera să trăiască până va vedea sfinţit marele monument....

El era destinat să nu fie recládit şi terminat de cât în ḑilele nóstre, dupe o jumĕtate de secol în stare de ruină întristătóre.

Nenorocitul architect, care cu puţin înainte câştigase lauda publică pentru zidirea palatuluĭ luĭ Rosnovanu, astăḑĭ ia lumea în cap umilit şi ruşinat.

Palatul Domnesc care de la focul din urmă rĕmăsese şi el o tristă ruină, va începe a fi şi el ridicat în anul acesta.

Societatea ce a cumpĕrat poşlina grâuluĭ a primit prin contract obligaţiunea de a reconstrui acest palat istoric.

*

In direcţiunea literară anul 1840 se glorifică cu intrarea în arena publicităţeĭ a unuia din ceĭ maĭ iluştriĭ scriitorĭ poligrafĭ şi om de Stat al românilor. Este M. Kogălniceanu!

La 30 Ianuarie apare *Dacia literară* sub direcţiunea acestuĭ neîntrecut bărbat. Costachi Negruzzi, cu minunatul sĕŭ Alexandru Lăpuşneanu **); V. Alexandri, cu debuturile

---

*) «Albina românească» No. 22 din 1840. Dacia literala ediţiunea 1859, pag. 219.

**) In Curierul român No. 2 din 1840, Costache Negruzzi publică nuvela «Riga Poloniĭ» şi Prinţul Moldoveĭ, 1713.

sale în nuvelă; *A. Donicĭ*, cu neîntrecutele sale fabule *); C. Stamati, glas duios de dincolo de Prut, se adună la *Dacia literară* pentru a face din ia în scurt timp una din foile cele maĭ însemnate ale românilor.

Kogălniceanu devine centrul de gravitaţiune a mişcăreĭ culturale din Moldova, ba vom ḑice că din tóte Ţările române acum privirile se întorc către dênsul. El nu maĭ scrie nicĭ grăeşte ca *moldovean* ci ca român. El urmăresce cu neadormire tóte manifestările culturale din tóte Ţările române şi în *Dacia literară* le face cunoscute, le aprobă cu iubire, orĭ le critică cu aprindere când le crede prejudicióse românismuluĭ. Deja am vĕḑut critica născută în literatura românească sub condeile fin ascuţite ale luĭ Eliad şi Costache Negruzzi. Nimenea însă ca M. Kogălniceanu n'aŭ exercitat cu putere şi cu succes asemenea condeiŭ de critic. Să póte că une orĭ Kogălniceanu să fie ultrat cu negru tabelul ce nu'ĭ convenea. Nu'ĭ scădem întru nimica gloria literară şi de critic când îl aflăm uneorĭ nedrept cu G. Asaki. De sigur Kogălniceanu simte că aripele geniuluĭ îl avênta maĭ departe de cât toţĭ ceĭ din generaţiunea luĭ G. Asaki şi el ar vrea ca şi acea generaţiune să păşască sburând ca dênsul. De aci critica luĭ acervă contra multor lucrărĭ ale luĭ G. Asaki. Bănuim că astăḑĭ *istoricul* Kogălniceanu n'ar aproba tóte criticele îndreptate în curs de maĭ mulţĭ anĭ, de la 1840 contra luĭ Asaki.

Din critica luĭ Kogălniceanu vom aminti acea a tabeluluĭ luĭ Alexandru-cel-Bun, litografiat de Hofman. «Albina românească No. 23 din 21 Martie 184, apără pe Hofman şi ḑice că tabloul s'a lucrat de tinerĭ moldovenĭ (Alexandru Asaki l'a lucrat dupe modelul luĭ Hofman.)

G. Asaki imputa luĭ M. Kogălniceanu modul de a face critică şi 'ĭ amintesce că:

«Dass gefühl mensclicher Beschränktheit und die Einsicht dass das Volkommenste nur Ideal ist, lehrt den Kritiker bei Beurtheilung menschlicher Erzeugnisse nachsichtig zu sein, ja selbst, um seines eigenen Genusses willen, der Beurtheilung im Leben eine Grenze zu setzen, um nicht mit Recht gehasst zu werden», adecă:

«Cunoscinţele ce avem despre mărginirea omenéscă şi încredinţarea că lucrul cel maĭ perfect este numaĭ un ideal, învéţă pe criticĭ a fi îngăduitorĭ în judecata producerilor omenescĭ, ba chiar şi pentru a sa mulţămire trebue să mărginéscă în viaţă critica spre a nu se face cu dreptul urît.»

M. Kogălniceanu în rĕspunsul sĕŭ recunósce că Asaki «este bărbatul acela care în vremĭ grele s'a strădănuit pentru luminarea némuluĭ sĕŭ, că este acela carele pentru literatura Moldoveĭ aŭ făcut singur maĭ mult de cât tóţĭ moldoveniĭ împreună.»

M. Kogălniceanu declară că cu tóte acestea va continua a critica obiectiv faptele orĭ lucrările luĭ G. Asaki. In adevĕr el critică în mod favorabil lucrarea luĭ G. Asaki Dochia şi Traian. Numaĭ în privinţa ortografieĭ limbeĭ de astă dată nu e mulţumit. In adevĕr că limba luĭ G. Asaki nu era la înălţimea progreselor ce limba făcuse sub alte condeie. Acéstă imputare o face şi Eliad în «Curierul român» No. 12.

Eliade reproduce dupe «Albina românească» o dare de sémă despre deschiderea obşteşteĭ adunărĭ din Iaşĭ, subliniind în acest articol tóte vorbele cu rea ortografie şi ḑicênd în

*) A. Donicĭ a publicat fabulele sale şi a donat în 1840 biblioteceĭ publice 100 exemplare. Când Donicĭ publică din fabulele sale atuncĭ publicul înţelese superioritatea luĭ faţă cu încercările de fabulă ale luĭ G. Seulescu publicate maĭ multe în »Albina românească.«

mod ironic: «că se vede tréba că s'aŭ strecurat mulţime de erate în graba tiparuluĭ.» Eliade face apoĭ lista acestor cuvinte, arĕtând cum le-aŭ scris Asaki şi cum trebue scrise:

gheneralnica, origină romană şi tip slav.

seanţilor,	seanţelor,
reglement,	regulament,
înaintit,	înaintat,
clasurilor,	claselor,
comerţuluĭ,	comerciuluĭ,
ia,	ea,
biugeaua,	bugetul,
finansurilor,	finanţelor,
catagrafiĭ,	catagrafieĭ,
recomendui,	recomanda,
siguripsire,	asigurare,
interarisesce,	intereséză,
fondamentalile,	fondamentalele,
printipiĭ,	principe.

Deja în No. 8 al «Curieruluĭ» Eliade vorbind despre «Albina românească» a luĭ Asaki, se bucura, nu numaĭ căcĭ acéstă fóie va eşi în format maĭ mare, dar maĭ ales că 'şĭ-aŭ înbunătăţit ortografia. Ea nu maĭ e gazetă *literală ci literară;* nu va maĭ avea *feileton,* ci *foileton;* va scrie *haracter* în loc de *haractir; functionar* şi nu *fôncsionar*.... nu va maĭ ḑice *adresuit* ci *adresat;* va lepĕda acele vorbe streine care puţină simpatie aŭ cu limba nóstră; spre pildă *evghenis, evgenicos, zilos* în loc de *râvna* séŭ *zel.* Eliad doresce şi îmbunătăţirea *moraluluĭ* gazeteĭ luĭ Asaki, ca să dobêndéscă aprobaţia moldovenilor «care eraŭ până acum fórte supĕraţĭ pentru mierea acesteĭ insecte «(Albina românească)» ce o culege din nisce plante din câmpurĭ streine şi nu moldovenescĭ.»

«Curie'ul» publică apoĭ din foiletonul «Albineĭ» un articol de sigur scris de Seulescu, intitulat *Lecsicografie.* Autorul acestuĭ articol îşĭ propune să publice tóte cuvintele de formă şi origină latine ce va afla în cărţĭ vechĭ, îndemnând pe scriitorĭ să le întrebuinţeze ca să nu maĭ strige ceĭ nepricepuţĭ că se strică limba cu vorbe nouă. Autorul lecsicografieĭ aduce câte-va cuvinte din Psaltirea luĭ Corezi.

*

Tot la 1840 Kogălniceanu redactéză şi prima fóie de conţinut istoric: «*Archiva românească*», care apare tot la cantora *Dacieĭ literare.* Cu pătrunderea sa generală marele bărbat a vĕḑut ce elemente lipsesc pentru istoria romanilor şi decĭ s'aŭ pus pe lucru şi în cele duoĕ tomurĭ, care cu titlul de Archivă va da istorieĭ naţionale, M. Kogălniceanu pune adevĕratele fundamente ale istorieĭ românilor, publicând cronicĭ vechĭ, monografiĭ, hrisóve, etc., carĭ fac din archiva românească şi până astăḑĭ o colecţiune ce nu póte lipsi din biblioteca nicĭ unuĭ român, care se ocupă de istoria românilor.

Acéstă istorie datoresce luĭ M. Kogălniceanu, basele ce el a pus studiuluĭ eĭ, imensele progrese ce aŭ făcut de atuncĭ şi până astăḑĭ.

Eliad în «Curierul român» No. 27, anunţă apariţiunea primuluĭ şi al duoilea numĕr a jurnaluluĭ *Dacia literară* sub redacţiunea căp. M. Kogălniceanu, adjutantul Domnesc. Eliad se bucură dimpreună cu tótă naţia despre dobêndirea uneĭ asemenea averĭ literare

«printr'ênsa vedem acum curat, că în vecĭ am avut și avem toțĭ românĭĭ aceeașĭ limbă, pe care mulțĭ din munteni, moldoveni și ungureni aŭ vrut să o facă fășiĭ și să o împărțéscă în atâtea părțĭ maĭ câte și sate.»

In adevĕr că limba românească se afirma în progres pe tótă ḑiua. Eliad face resboiŭ luĭ ѫ și 'l înlocuesce prin z, ba și prin 8. «Curierul român» No. 9 publică o justificare ce dă Eliad pentru ce aŭ înlocuit în limbă pe ѫ prin z și pre C ѫ N T prin C 8 N T. Maĭ sunt, ḑice Eliad și alțĭ românĭ de cât noĭ, carĭ aŭ păstrat formele cele bune, și decĭ propune să se adopte în limbă formele cele bune păstrate în vre-o provinție română.

Este de amintit și pacienția cu care Eliad cércă a aduce pe românĭ de la alfabetul cirilic la cel latin. De acum înainte mereŭ, s'ar putea ḑice pe fie-care an, Eliad introduce în scrierile sale câte o literă duoĕ din alfabetul latin, și înlătură equivalantele lor din alfabetul cirilian. Ast-fel cu încetul el făcea educațiunea ochiuluĭ cetitor românesc. Puțina cunoscință de limba latină introdusă prin programul scólelor moldovene de gradul începĕtor, nu contribue și ea puțin a înlesni trecerea, la un moment dat, de la grafia slavonă la cea latină.

Eliad era scóla de tótă ḑiua pentru scrierea limbeĭ române, dar nu lăsa nebiciuit și pe scriitoriĭ pretențioșĭ. In «Curierul» No. 6, din 1840, Eliad publică un articol intitulat: *Despre autorĭ.*

Se arétă aci, carĭ sunt însușirile cerute de la un scriitor: cunoscința limbeĭ în care scrie, un chip de vedere al lucrurilor maĭ pre sus de al glóteĭ, simțirea cu întregime a solieĭ séle, dorința în deobște a bineluĭ și stârpirea rĕuluĭ.

Ca tip de autor carĭ nu are asemenea însușirĭ, scriitorul din No. 6 al «Curieruluĭ,» promite a da în numeriĭ următorĭ un articol intitulat: «*D. Sarsailă autorul.*» Sub acest nume de Sarsailă se personifică abusul și ridicolul tutulor celor carĭ, séŭ din nesciință séŭ din patimă întrebuințéză așĭa de nevrednic scrisul, fără a aținti la nicĭ o folosință óre-care de morală séŭ de instrucție.

Eliad nu lua în susul pĕruluĭ numaĭ pe stricătoriĭ de limbă și pe *sarsailiĭ*, ci se maĭ ridica și în *contra pseudonimilor și a anonimilor*. In «Curierul» No. 7, din 1840, el arétă, că în istoria literatureĭ românescĭ se află înbrebuințat *pseudonimul* și *anonimul*. Anonimul a fost în uz în cărțile bisericescĭ din causa de smerenie. Eliad recunósce că ceĭ maĭ mulțĭ din scriitoriĭ vechĭ aŭ fost moldoveni și ungureni adecă transilvăneni, carĭ ne aŭ creat o limbă pe o scară așĭa de mare, dupe cum se va vedea în paralelismul dintre limba română și limba italiană și ni-aŭ legiuit nisce tipĭ de la care din nenorocire în ḑiua de astăḑĭ se depărtéză mulțĭ din fraţiĭ noștri de dincolo de Carpațĭ, întrebuințând ungurismĭ, germanismĭ și latinismĭ în frase și perióde.» Ion Eliad se ridică energic în contra limbeĭ românescĭ în dialecte precum sunt cărțile cele maĭ nouĕ și maĭ ales protestă contra împestrițireĭ limbeĭ cu streinismĭ.

Eliad apoĭ amintesce că pseudonimele și anonimele se arĕtară de la începutul gazetelor românescĭ. El cere ca fie-cine să'și pună numele de față, căcĭ atuncĭ evitéză de a cădea în sarcasme și necuviințe. Tóte acestea le spune Eliad cam în pilda luĭ Seulescu, carele în articolul sĕŭ: «*Observațiile grămăticescĭ*» luând de rîs în de obște pe toțĭ munteniĭ, se iscălesce S***. Seulescu fu silit maĭ apoĭ să'și dea numele pe față. Eliad ḑice, că e bine să se întrebuinţeze în scriere mijlóce cinstite și îndémnă redacțiile și tipografiele române să nu se pogóre nicĭ o-dată a se face organe ale neruşinăreĭ.

Décă n'ar fi scris decât ast-fel Eliad, n'ar fi dat de lucru mult censureĭ. Aproposit de o traducere a căpitanuluĭ Stefan Stoica: «*Ḑiua de pe urmă a unuĭ osêndit*», el ḑice, că acéstă carte 'ĭ-a suggerat multe ideĭ, dar care nu le póte spune: «e fórfeca care îţĭ taie limba; e un căluş care 'ţĭ astupă gura; e o pilă care îţĭ tocesce péna, şi acésta se numesce..... Sciŭ toţĭ cum se numesce, şi sciŭ iar că nu e lucru românesc».

Eliad pentru întêiaşĭ dată pune în comparaţiune deprinderile românuluĭ cu ale némurilor ḑise civilisate. «Românii n'aŭ nevoie de călăŭ....»

Eliad se ridică contra pretinseĭ nobilimĭ. Recunósce că primiĭ boerĭ era oştenĭ apărătorĭ aĭ ţereĭ, dar feciorii de boerĭ nu clironomiaŭ demnitatea părintéscă. Se bucură Eliad de acéstă superioritate în societate a românuluĭ şi maĭ ales se bucură, că românii aŭ adoptat limba românéscă în biserică, precum nu o aŭ alte popóre. *)

Ḑicênd că tace lucrurĭ de frica censureĭ, Eliad le spunea atât de supărăcióse pentru boerime, cât şi M. Kogălniceanu la Iaşĭ. Acésta ne explică organisaţiunea cea nouă dată censureĭ şi întărită prin ofisul domnesc de la 15 Martie 1840, pentru întocmirea uneĭ secţiĭ cu trebuincioşiĭ amploiaţĭ, întru cercetarea cărţilor ce se tipăresc:

«Cercetarea cărţilor şi a gazetelor ce se tipăresc, care se află întrupată în atribuţiile Secretariatuluĭ Statuluĭ, avênd până acum îndeletnicirĭ potrivite, putea fi întêmpinată numaĭ cu un amploiat, numit şef al meseĭ eĭ, dar acum îndeletnicirile eĭ făcêndu-se mult maĭ grele şi felurite, din pricină că şi gazetele s'aŭ înmulţit în numĕr de patru de o cam dată, şi tipografiĭ s'aŭ întocmit cincĭ, şi literatura naţională mergênd spre sporire, manuscriptele se îmbulzesc firesce şi trebuesc tóte cercetate şi întórse la vreme autorilor, către acésta mulţimea cărţilor ce vin din străinĕtate trebuind a fi cercetate în scurtă vreme, ca să nu se pricinuiască întârḑiere şi zăticnire acestuĭ negoţ, s'aŭ luat în băgare de sémă, că un singur amploiat, adecă şeful meseĭ cercetăreĭ cărţilor, neavênd trebuinciósele ajutóre, nu póte îndeplini singur cu cuvenită scumpĕtate îndatoririle puse asupră-ĭ, a cerceta adecă şi cărţile străine şi cele ce se tipăresc aicĭ, şi tóte gazetele şi orĭ-ce publicaţiĭ; de aceea este neapĕrată trebuinţă a se întocmi o secţie, făcêndu-se cel de acum censor, şef al secţieĭ, cu adaos de leĭ 500 pe lună, peste 500 ce aŭ avut până acum ca un şef de masă, şi dându-se un stolnăcialnic cu leĭ 500 pe lună, şi cu cuvenita sciinţă de limbĭ străine, şi un scriitor, care va fi şi registrator, cu leĭ 250 pe lună, iarăşĭ cu cunosciinţă de alte limbĭ, care acestea lefĭ însuméză peste tot leĭ una mie duoĕ sute cincĭ-ḑecĭ pe lună...»

In 1840 Adolf Hennig, librarul, deschide un cabinet de lectură în Iaşĭ. Acésta este o nouă sorginte de muncă pentru censura moldovénă.

Apoĭ Grigore Alexandrescu, cu versurile luĭ. «Anul 1840? Dar C. Carageali, din «Foiletonul Albineĭ» No. 55? Nicĭ chiar versurile tinĕruluĭ Cuciureanu, publicate în «Albina românéscă», nu scăpară de nemilostivele fórfece, carĭ vor face pe Grigore Alexandrescu, în una din scrisorile sale în versurĭ, sĕ declare, că din causa lor a îmbrăţişat ramura apologuluĭ.

Dar nu facem aci un curs de literatură, ci înşirăm numaĭ istoria cultureĭ naţionale, şi de aceea numaĭ cât indicăm şirul desbaterilor stârnite în direcţiunea literară şi pironim în memoria lectoruluĭ câte-va din faptele bibliografice ale timpuluĭ.

---

*) »Curierul român« No. 20, din 1840.

*

Literatura didactică este în spor asupra anuluĭ trecut prin frumósele lucrărĭ didactice ale Eforieĭ din Bucurescĭ și prin câte-va cărțĭ tipărite, séŭ retipărite în Iașĭ.

Vĕduva profesoruluĭ Fabian, cu suplica din 15 Ianuarie către Epitropie, cere retipărirea cărțeĭ soțuluĭ sĕŭ: *Elementele geografieĭ*, carte ce nu se maĭ afla de vînḑare. Epitropia încuviințéză cererea.

G. Seulescu promite a retipări în tetrage de la unu la duoĕ cóle pe lună «Psaltirea luĭ Corezi» și a luĭ Dosofteiŭ, etc.

Seulescu nu 'șĭ-a ținut cuvêntul, și a lăsat acéstă sarcină Academieĭ viitóre române, în sînul căruia se păstreze și lucrările harniculuĭ profesor: Glosarele la aceste cărțĭ vechĭ.

In 20 Martie 1840, profesorul T. Stamati cere Epitropieĭ tipărirea unuĭ curs de matematică, compilat de el pentru clasele înalte. *)

Nicĭ Stamati nu scim să 'șĭ fi ținut cuvêntul, póte din causa sĕrăcieĭ, căcĭ Asaki arétă, că tipărirea a 500 exemplare și în 2 tomurĭ a cursuluĭ de înalta matematică, prelucrat de T. Stamati, ar costa 8.000 leĭ, la Institutul Albineĭ.

D. M. Kogălniceanu anunță tipărirea la Cantora Dacieĭ literare a letopisetelor Valachieĭ și Moldoveĭ. **)

D. Kogălniceanu 'șĭ-a ținut cuvêntul, de și maĭ târḑiŭ.

Dar nu avem numaĭ promisiunĭ în anul acesta, ci și realitățĭ:

Gr. Pleșoianu a publicat o traducțiune a uneĭ istoriĭ morale intitulată *Columbul*, care se află de vînḑare la librăriile românescĭ Ioan Romanov și Wisarion Rus.

Acestașĭ numĕr al «Curieruluĭ» anunță aparațiunea curêndă a unuĭ *Epistolar*, cules din ceĭ maĭ vestițĭ autorĭ. ***)

Inginerul Popovicĭ publică articolul «Rînduiala bisericéscă în Dacia», care articol se coprinde în maĭ multe numere. ****)

Pitaru Teodosie Aroneanu traduce din rusesce romanul *Ivan Vigighin*, a luĭ Tadeu Bulgariu.

Am renunțat de a face o bibliografie completă a anuluĭ, dar nu putem să nu cităm tipărirea în anul acesta, la tipografia Eliad, a «Băgărilor de sémă asupra canónelor gramaticeĭ române» de *Iordache Golescu*; apoĭ «Căderea dracilor» de Eliad, a Condiceĭ comercială publicată de S. Marcovicĭ, a Manualuluĭ de filosofie de A. T. Laurian, a începutuluĭ apĕrăreĭ Vocabulariuluĭ franceso-român, de Poenaru, Aaron și Hil, de care am vorbit aiurea, și a aceleĭ numeróse seriĭ de traducerĭ de romanurĭ și nuvele, care aŭ făcut deliciile generațiunilor de la 1840 până târḑiŭ. Cine nu scie ce eveniment era în societatea română din ambele principate, apariția unor traducerĭ, ca «Gonsalv de Cordova séŭ luarea Granadeĭ», tradusă de Alecu Vasiliu după Florian; Istoria luĭ Napoleon (din franțuzesce, de Scarlat Gianoglu); Aristomen și Gorgo din grecesce, de Vasile Drăghici; Don Chisot (după Florian, de I. Roset); Frumósa Carolina, de Nicolau; Capela, etc. etc.?

---

*) Dosarul No. 21, Archiva Statuluĭ.

**) „Dacia literară", pag. 214.

***) „Curierul român" No. 5 din 1840.

****) „Curierul român" No. 20 din 1840.

*

Jurnalismul continuă a fi represintat, precum vĕdurăm, de următórele foĭ:

In Iaşĭ «Albina românéscă», «Buletinul oficial», «Fóia sătéscă». G. Asaki va edita nn târdiŭ «Icóna lumeĭ». In «Albina românéscă» No. 79 din 1840 pentru 1 Septembre 1840 se anunţă, tot la tipografia Albineĭ, apariţiunea *Adunătoruluĭ român*, jurnal sciinţific, literar şi industrial, care nu scim să fie apărut.

Logofĕtul Lupu Balş dăruesce 30 galbenĭ abonament anticipat pe 3 anĭ pentru publicaţiunea jurnaluluĭ anunţat *Adunătorul moldo-român*, şi adreséză luĭ G. Asaki séŭ redacţiuneĭ jurnaluluĭ o scrisóre încurăgiatóre. *)

Oziris nu a putut să apară, dar în locu-ĭ se promite a se publica la Institutul Albineĭ cartea intitulată *Dascălul sătĕnuluĭ*. Noĭ n'am vĕdut'o şi nu scim de aŭ apărat.

Ca suplement gratis la «Fóia sătéscă» de la 1 Aprilie, s'a publicat o-dată pe lună, o fóie de agricultură, industrie şi negoţ, prelucrare dupĕ Maison Rustique du XIX siècle. **)

Reamintim aci apariţiunea în Iaşĭ a «Dacieĭ literare» şi a «Archiveĭ istorice». Tóte aceste publicaţiunĭ se fáceaŭ la tipografia Albineĭ şi a Mitropolieĭ. Acésta din urmă era acum sub direcţiunea D-luĭ M. Kogălniceanu, care a fost tocmaĭ din acéstă causă une-orĭ în óre-carĭ neînţelegerĭ cu Institutul Albineĭ. G. Asaki ca să învingă concurenţa cu privilegiata sa tipografie, 'şĭ cere de la Eforie léfa de referendar pe 2 anĭ (12.000 leĭ) ca să'şĭ înzestreze tipografia cu machine nouĭ.

La Bucurescĭ «*Curierul de ambe sexe*» continuă în periodul al III-lea. «Curierul român» am vĕdut ce bogăţiĭ literare aducea. «Buletinul oficial», «Cantorul de avise şi de comerciŭ» a luĭ Zacharia Carcalechi; «Vestitorul bisericesc» continuă a apărea în Bucurescĭ.

Ión Penescu institutor la Brăila, publică şi el programul a duoĕ gazete: *Mercur*, jurnal comercial bihebdomadar, pentru portul Brăileĭ, şi «Económa română» jurnal hebdomadar pentru dame.

Despre *Mercur* M. Kogălniceanu vorbesce cu laudă în «Dacia literară», la pag. 345. Nu scim nimica de fóia a duoa.

In Transilvania continuă foile luĭ G. Bariţiŭ şi Fóia Duminiceĭ.

Şi cu tóte aceste diverse publicaţiunĭ, un anonim scrie luĭ Ion Eliad şi'l întrĕbă ce cărţĭ de cetit să dea la copiiĭ sĕĭ?

«Un anonim abonat al «Curieruluĭ» încă de la 1828, ḑice că 'şĭ-a crescut copiiĭ în limba românéscă aşa cum a rĕspândit'o «Curierul românesc» şi 'ĭ-a învĕţat să citéscă şi să scrie acéstă limbă, decât acum nu scie ce cărţĭ să le dea de citit în acéstă limbă. Eliad iĭ rĕspunde lăudându'l că se ocupă cu educaţiunea românéscă a copiilor sĕĭ şi 'ĭ mărturisesce, că nu prea sunt multe cărţĭ, dar că totuşĭ sunt în ḑiua de astăḑĭ câte-va. 'I recomandă Vechiul şi noul testament, tradus de E. Poteca; apoĭ scrierea în duoĕ tomurĭ intitulată «Istoria Testamentuluĭ vechiŭ şi noŭ», tradusă de părintele fost protopop Ión. Dupĕ acésta Catichisul luĭ F. Aron. Apoĭ datoriile omuluĭ creştin şi Meditaţiĭ religióse, cele d'întêiŭ scóse din cartea Paharniculuĭ Sim. Marcovicĭ şi cele de al duoilea din ale luĭ Munteanu, profesor de teologie în seminarul de la Buzĕŭ.» *)

---

*) „Albina românéscă" No. 81 din 1840.

**) „Dacia literară", pag. 217.

***) »Curierul românesc« No. 17, din 1840.

*

Din efemeridele generale ale anuluĭ 1840, vom aminti mórtea Proto-Mediculuĭ din Bucurescĭ C. Estiotu.

P. Poenaru publică cuvîntarea ce aŭ ţinut la înmormîntarea acestuĭ bărbat. Din acéstă lucrare a luĭ Poenaru se vede, că Estíot 'şĭ a făcut prima educaţiune în ţéră, apoĭ a învĕţat medicina la Paris. Intorcêndu-se în ţéră s'a semnalat în timpul epidemiilor ce bântuiră ţéra ajungênd proto-medic al eĭ. *)

«Buletinul ofiial» al Ţĕreĭ românescĭ coprinde dările de sémă a câtor-va serbărĭ de la palat. Aşa este serbarea de anul noŭ din 1840, la 1 Ianuarie. La recepţiunea de la palat **) s'a înfăţişat şi corpul profesoral, carele prin Eforia scólelor a rostit un cuvênt asupra învĕţătureĭ obştescĭ «care sub domnirea M. Tale face atâtea înaintărĭ şi pregătesce o viitorime vrednică de a recunósce şi a se folosi de atâtea facerĭ de bine ale P. I. Domn.»

«Curierul român» No. 4, reproduce cuvêntul rostit la palat la 1 Ianuarie de proto-medicul Estiotul şi un altul de Bălăşescul profesorul seminaruluĭ mitropolitan.

Estiotu în discursul sĕŭ vorbesce de progresul omenireĭ în sciinţe şi în special laudă pe Domnitor, căcĭ în dóue rênduri a remunerat simpli soldaţĭ păzitorĭ pe marginea Dunăreĭ, căcĭ s'aŭ împotrivit a lăsa să trécă în ţéră străinĭ rĕŭ intenţionaţĭ.

N. Bălăşescul, profesor de teologie, ḑice în discursul către Domnitor, la 1 Ianuarie 1840: «Folosul cel maĭ mare, care se póte aduce patrieĭ, fără tótă îndoiala este de îngrijirea şi învĕţătura tinerimeĭ, căcĭ numaĭ o crescere bună şi potrivită véculuĭ şi împrejurărilor póte să facă bărbaţĭ vrednicĭ şi vîrtuoşĭ, pe ale cărora destoĭniciĭ să'şĭ pótă răzima némul la vremea sa nădejdile sale.

De acest sfînt adevĕr eştĭ Măria Ta desĕvîrşit pĕtruns; mărturiĭ netăgăduite este rîvna cea ferbinte cu care protectezĭ scólele publice şi încuragiezĭ pe tinerĭ, ca să îmbrăţişeze învĕţătura cu rîvnă, îndemnându'ĭ să sporéscă în obiceiurĭ şi în năravurĭ morale, fiind-că basul fericireĭ uneĭ naţiĭ este moralul.» Oratorul pune în realţ religiositatea Domnuluĭ, ca fiŭ al pravoslavniceĭ bisericĭ şi exclamă urând anĭ mulţĭ şi fericiţĭ Domnitoruluĭ.

La ocasiunea aniversăleĭ Domnitoruluĭ Alexandru Ghica, oraşul bucurescĭ a fost iluminat. La S-tul Sava era un transparent care represinta bustul Domnitoruluĭ pe un altar; la drépta un ţĕran bĕtrân în starea próstă de maĭ 'nainte înfăţişa la acel altar tinerimea ţĕrană, ca să aibă un viitor maĭ fericit. La stânga Minerva sub egida sa apĕrând colegiul S-tul Sava şi închinând la altarul Domnuluĭ pe scolarĭ. ***)

*

«Curierul românesc» No. 19.

Gr. Papadopolu a fost rênduit profesor la colegiul naţional de limba grécă veche. El publică în No. 19 un «Fragment din meditaţiile asupra ḑicerilor.» ****)

---

*) „Curierul român" No. 10 din 1840.

**) Curierul român No. 1 din 1840.

***) „Buletinul" No. 34 din 1840.

****) Veḑĭ şi No. 21.

*

Cea maĭ preţiósă scire cu care putem termina istoria anuluĭ anuluĭ 1840, este aceea despre un noŭ discurs al luĭ A. Hasdeŭ, rostit la 24 Iunie 1840, la examenul scóleĭ din Hotin, al căruĭ efor era acest patriot bărbat. Acest discurs a fost intitulat: «Suvenire de cele trecute, ideĭ de cele de faţă şi arĕtare de cele viitóre ale Moldoveĭ.» *)

*

In 29 Iunie a fost ales de Adunarea obştéscă din Bucurescĭ, Episcopul Neofit la scaunul vĕduv al Mitropolieĭ ţĕreĭ Românescĭ.

*

Ne rĕmâne a aduce informaţiunile anuluĭ despre teatru.

Pentru stagiunea 1840, teatrul a fost administrat de doctorul Th. Stamati.

«Dacia literară» a criticat direcţiunea luĭ Stamati.

La 20 Februarie 1840, s'a jucat pe scena din Iaşĭ comedia de la Cotzebu, tradusă de Saradarul S. Botezatu: «Nenorocita păţire a Boureanuluĭ.»

La 23 Februarie avea să se dea «Furiosul» în beneficiul D-neĭ Langhina.

In genere nimic bătător la ochĭ ca operă dramatică.

Pentru stagiunea teatrală din 1840—1841 şi în Moldova şi în Muntenia avem scirĭ bune de înregistrat.

La Iaşĭ guvernul «simţind că teatrul românesc n'ar putea nicĭ o-dată înflori cât ar fi în concurenţă cu teatrul francez, aŭ hotărît, că de la 15 Maiŭ viitor să încredinţeze ambele scene uneĭ singure direcţie naţionale.

Aşĭa der acéstă direcţie s'a încredinţat Spătaruluĭ C. Negruzzi şi Comisul V. Alexandri şi Căpitanuluĭ M. Kogălniceanu, cu îndatorire ca în iarna viitóre să se dea pe sĕptĕmână representaţiĭ francese şi o-dată românescĭ.» **)

La Bucurescĭ în Iunie 1840, obştésca Adunare presentase Domnitoruluĭ anafora prin care-ĭ propuné să se facă un proiect pentru clădirea teatruluĭ naţional şi să se subvenţioneze de Stat. Ḑice acéstă anafora, care este fórte memorabilă în istoria teatruluĭ românesc:

«Cu trimiterea socotelelor anuluĭ 1838, ce s'a îndreptat către Inălţimea Vóstră prin plecat raport cu No. 345, între alte chipzuirĭ, la periodul al treilea se coprinde, că unele din cheltuelĭ ale poliţieĭ de aci din capitală, ce se plătea de către municipalitatea oraşuluĭ, să se plătéscă din visterie, şi fiind-că pe viitor, cu început de la anul 1841, Sfatul oraşenesc se uşuréză de acéstă cheltuială, apoĭ obştésca Adunare a chibzuit să róge cu supunere pe Inălţimea Vóstră, a porunci să se facă un proect pentru clădirea şi ţinerea unuĭ

*) „Curierul" No. 10 şi „Dacia literară", pag. 348.

*) „Dacia literară" pag. 221.

teatru naţional, şi de un repertorion spre învĕţătura tinerimeĭ, ce s'a socotit a fi de mare folos spre înaintarea luminăreĭ şi a moraluluĭ; pentru care să rĕmână spre întrebuinţare pe tot anul jumĕtate baniĭ din maĭ sus pomenita sumă, ce se sloboḑia în cheltuelile poliţieĭ. Acéstă chibzuire cu supunere se dă în cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre pentru punerea la cale ce se va găsi de cuviinţă.»

Intărit prin oficiŭ la anul 1840, Iunie 4.

*

Din repertorul teatruluĭ frances notăm că s'aŭ dat la 1 Octombre 1841, «la Dame Blanche.»

CAP. IV

ANUL 1841

MUNTENIA

Comisiunea rînduită în 1840 în Ţéra Românéscă pentru a proiecta reforma învĕţămêntuluĭ, nu înaintéză de loc lucrarea. In 29 Octombre 1841, ea nu dăduse nicĭ un semn de viaţă. Departamentul bisericesc, la acéstă dată, cu adresa No. 2.501, scrie comisiuneĭ «alcătuite pentru cercetarea şi îmbunătăţirea scólelor publice», amintind data înfiinţăreĭ sale, că aŭ trecut un an aprópe de atuncĭ şi că acum fiind apropiată deschiderea obştesceĭ Adunărĭ, acum nu maĭ póte primi întârdiere.» Sub No. 2.530 Departamentul scrie şi Eforieĭ scólelor.

*

In aşteptarea reformeĭ, scólele rĕmân cu budgetul anterior. Dăm în anexă statul general al scólelor pe luna Decembre 1841.*)

In aşteptarea tot a acesteĭ reforme, un fel de stagnaţiune se póte constata în lucrările Eforieĭ scólelor. Aşa, Marele Logofĕt Barbu Stirbeiŭ, membru al Eforieĭ, îşĭ dă demisia din Eforie. Acéstă demisie este primită de Vodă Ghica, prin ofisul princiar No. 615, din 5 Iulie 1841, şi postul rĕmâne neocupat până în 1843 Aprilie.

Singura prefacere importantă în personalul Eforieĭ, este introducerea în ea a luĭ Ioan Eliad, ceva maĭ târdiŭ. De sigur acéstă intrare a luĭ Eliad în Eforie e datorită luĭ Petru Poenaru, carele în momentele acestea în carĭ sĕ grămădeaŭ norĭ pe cerul scóleĭ, ca şi pe a Domnieĭ luĭ Alexandru Ghica, simţi nevoĭe să întăréscă cetatea cultureĭ, cu capul şi braţele unuĭ bărbat ca Eliad.

*

In Moldova lucrarea urmărită de G. Asaki, relativă la zidirea arculuĭ, nu merge înainte. In Martie 1841, cu anaforaua No. 41, Epitropia arétă Domnitoruluĭ Sturdza, că încă nu s'aŭ putut găsi până acum întreprindĕtor al lucrăreĭ. Acuma Ioan Costacov de-

*) Vedĭ anexa de la acéstă pagină.

clară că o primesce asuprăşĭ, dar nu cu preţul de 115.000 al devisuluĭ, ci cu 125.000 leĭ. Epitropia cere Domnitoruluĭ voie a-ĭ da lucrarea pe garanţia Doctoruluĭ Cuciureanu. Costacov primesce a da gata arcul la 1 Octombre 1842, ceea ce vom vedea cum că nu se realiséză.

*

Iată câteva prefaceri relative la programul gimnasiuluĭ de la Academia din Iaşĭ pe 1841:

Cu raportul No. . . din 21 Aprilie 1841 comitetul acedemic propune, ca religiunea să nu se mărginéscă la catichis (sĕ preda catichismul luĭ Platon), ci să se predea religiunea încă din clasa ântêia, şi într'a duoa de la gimnasiŭ să se predea istoria Sfântă pentru tinerimea moldo-română, «care tipărindu-se dupĕ încuviinţarea P. I. S. Mitroplit, nu va lipsi a rĕspunde la scopul propus». Se scie că cartea introdusă a fost tradusă de fiica luĭ G. Asaki, Ermiona, maĭ târţiŭ Dómna Quinet.

Propunerea acésta a comitetuluĭ academic este semnată de Aga, G. Asaki, G. Seulescu, L. Iordan, P. Câmpineanu şi Th. Stamati.

La 1 Martie 1841 sĕ introduce în Academia din Iaşĭ un profesor de gimnastică şi de înnotat (?).

Este deja cunoscut *Luzzatto*, căruia i se plătesce pentru acésta 2.000 leĭ pe an. Lecţiunile le va da Duminica dupe leturghie şi Joia dupe amiaţi, în curs de 3 ore, iarna în sala Academieĭ; iar în cele-l-alte timpurĭ afară, la aer «precum şi înnotarea cu chipul însemnat de Epitropie şi acésta dupĕ înadins instrucţiĭ şi regulĭ întemeiate pentru asemenea lucrărĭ şi cu păzirea aceleĭ maĭ marĭ îngrijirĭ a nu se aduce vre-o vătĕmare elevilor acestor învĕţăturĭ». Ordinea de numire a luĭ Luzzatto este din Februarie 1841, sub No. 32.

S'aŭ cumpĕrat cu 333 leĭ apăratele necesare pentru gimnastică şi s'a luat disposiţiune a nu se libera Duminica nicĭ un elev până dupĕ terminarea lecţiuneĭ de gimnastică. *)

*

Din catalogul stipendiştilor Vasilianĭ pe 1841 socotim util a aminti notele caracteristice însemnate de către comitetul academic la câţĭva din scolariĭ, carĭ maĭ târţiŭ aŭ căpătat o notorietate publică şi din carĭ uniĭ până astăţĭ ocupă între noĭ scena publică.

G. Apostoleanu, de 12 anĭ: sirguinţă şi talent, caracter blând.
Ioan Fĕtu, 17 anĭ: sirguinţă şi talent, blând. **)
Panaite Donicĭ: sirguinţă şi talent, blând.
Nicolae Ionescu, 19 anĭ: talent, caracter cam aprig.
C. Nanu: talent, blând.

NB. Aceştĭ duoĭ: eraŭ în anul I de legĭ. ***)

---

*) Dosarul No. 248 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Acum când publicăm acéstă lucrare Ion Fĕtul nu maĭ este, decât fapta că 'ş-a lăsat averea Academieĭ române ĭ a asigurat eternă amintire.

***) Dosarul No. 18 curent, fila 97, Archiva Statuluĭ.

*

O mişcare nefavorabilă constatăm în 1841, pentru clasa de zugrăvie. In 29 Septembre 1841 Epitropia observă, că la acéstă clasă sunt puţinĭ scolarĭ «şi nicĭ s'aŭ vĕdut până acum resultatul dorit».

«Epitropia dă vină pe profesoriĭ de până acum şi propune ca profesor pe Stavski de la scóla de fete, de ale căruia merite Epitropia este încredinţată». *)

Cursul de legĭ ié óre-care îmbunătăţirĭ în semestrul I, 1841—1842. G. Asaki cu adresa «de la Cetăţuia Petreĭ», în 27 Octombre 1841 referă către Epitropie şi 'ĭ arétă, că cursul legilor la Academie sĕ alcătuesce din 3 anĭ şi că cu paradosirea anuluĭ I-iŭ şi al II-lea aŭ fost însărcinat P. Câmpineanu; ca să nu'şĭ piardă timpul studenţiĭ de anul al III-lea, referendarul propune a li se da profesor noŭ pre jurisconsultul Damaschin Bojinca, căcĭ Anastase Fĕtul n'a putut veni încă nicĭ până acum de la studiĭ din Viena. Bojinca va preda Regulamentul organic comentat, condica civilă şi condica criminale etc.

*

De *seminarul Veniamin* s'aŭ ocupat obştésca Adunare încă în 1840. Prin oficiul No. . . Martie 28 s'aŭ întărit legea votată de obştésca Adunare, pentru ca să nu se maĭ hirotonisésca preoţĭ decât din absolvenţiĭ seminariuluĭ. Cu acest scop sĕ dotéză prin lege seminariul de la Socola cu un venit de 40.000 leĭ de la Episcopia Romanuluĭ şi 30.000 leĭ de la cea de Huşĭ, peste ceea ce dădeaŭ anteriormente aceste Episcopiĭ acestuĭ seminariŭ.

Iată legea în cestiune, după Manualul administrativ, tomul al II-lea, pag. 352.

«1) Pe viitorime, socotindu-se de la începutul anuluĭ curgĕtor 1841, vremelnicesce, pe cât va fi trebuinţă, sĕ se dea la seminariul Veniamin, din mŏnăstirea Socola, de către Episcopia Romanuluĭ câte 40 miĭ leĭ, şi de către Episcopia Huşuluĭ câte 30 miĭ leĭ pe fie-care an, înţelegêndu-se coprins în acéstă sumă, şi ajutorul ce maĭ d'inainte urméză a da la dânsa aceste Episcopiĭ.

2) Pentru a putea câştiga tagma preoţéscă stima acea pe care în adevĕr o vrednicesce, să nu pótă pe viitorime a se hirotonisi preoţĭ aicea în principat, din alte osebite feţe, de cât numaĭ din aceĭ, câţĭ trecênd cursul învĕţăturilor în pomenita seminarie, din mŏnăstirea Socola, vor fi cu deplină sciinţă a dogmelor duhovnicescĭ şi tot o-dată împodobiţĭ de un bun moral; iar până la vremea când vor eşi din seminarie asemenea bărbaţĭ, cu carĭ se pótă a se îndestula o aşa trebuinţă, proprietariĭ satelor cu bisericĭ, pe unde ar fi lipsă de preoţĭ, sĕ se adreseze către P. S. S. Mitropolit, séŭ către unul din P. Sfinţiţiĭ episcopĭ de Roman şi de Huşĭ, precum acele sate dupe a lor posiţie s'ar afla, de eparchia mitropolieĭ, séŭ de acele a vre-uneĭ din Episcopiĭ, pentru ca P. S. Mitropolitul, séŭ Prea Sfinţiĭ Episcopĭ, să pue la cale a se îndeplini lipsa de preoţĭ la acele sate, cu luarea din preoţiĭ ce sunt de prisos, peste trebuinţe pe la deosebite locurĭ.»

Acéstă legiuire de către Secretarul de Stat la 9 Maiŭ 1841 sub No. 860 s'aŭ trimes redacţieĭ spre publicare.

*

Seminarul Veniamin a dobândit nu de mult un profesor maĭ bun, în persóna fostuluĭ stipendist al Statuluĭ Anton Velini. Acesta face cursul de fisică şi chimie la Socola. In

*) Dosarul No. 58, Archiva Statuluĭ.

seminar încă nu se afla organisat un cabinet de aparate pentru fisică şi chimie. La 1 Septembre 1841, după stăruinţa luĭ Velini, Epitropia specială a seminaruluĭ Veniamin rógă pe Epitropia învĕţăturei publice să fie autorisat Velini, a veni cu scolariĭ sĕĭ de la Socola la Academie spre a face o-dată pe sĕptĕmână experimente în cabinetul de fisică şi chimie de acolo. Cu tótă neplăcerea luĭ Th. Stamati acéstă cerere a Epitropieĭ speciale, cu adresa No. 3 comunicată Epitropieĭ învĕţăturilor publice, este aprobată.

*

In personalul didactic al seminariuluĭ, pe lângă vechiĭ profesorĭ: Paharnicul Enache, preotul Const. Theodorescu şi Andreĭ Theodorescu, după stăruinţa luĭ Bojinca, sĕ maĭ aduseră profesorĭ streinĭ şi anume menţionăm pe Procopovicĭ pentru Exegeze şi limba ebraică, Mandişefski pentru teologie, Nasiovicĭ pentru limba latină. Toţĭ aceştia aŭ fost aduşĭ din Bucovina. Directorul Bojinca are şi catedra de filosofie.

*

Anul 1841 vede în fine organisată scóla de arte şi meşteşugurĭ. Prin o publicaţie din 18 Iunie 1841 se ḑice:

«Direcţia învĕţăturilor publice în principatul Măldoveĭ cu adresa No. 52 către eforia oraşuluĭ Iaşĭ vestesce, că Duminică în 22 Iunie la 10 césurĭ diminéţa, are a se face sfinţirea şi deschiderea scóleĭ de arte şi meşteşugurĭ. Direcţia invită membriĭ Eforieĭ şi representanţĭ din partea corporaţiilor.» *)

In vedere cu deschiderea acésta a scóleĭ deschidere a căruĭ solemnitate o póte afia lectorul din «Albina rom.» din timp, Epitropia a publicat instrucţiunile necesare, atât cu referinţe la maistri, cât şi la ucenicĭ. Dăm acestea în anexă, dupe *Manualul adm.* tom. II, de la No. 814 şi 815 **).

Pentru a înlesni scóleĭ înfiinţânde populaţiunea necesară de scolarĭ, Epitropia arétă, prin următórea publicaţiune, carĭ sunt câştigurile de care aŭ a se folosi ceĭ ce vor termina în scólă învĕţătura unuĭ meşteşug:

«Apropiindu-se termenul deschidereĭ scóleĭ de arte şi meşteşugurĭ menită a informa ghibaci meşterĭ pămêntenĭ, spre a da tinerimeĭ un indemn de a se hărăzi acestuĭ ram şi o închezăşluire a inviitorimeĭ lor, Epitropia a socotit de cuviinţă a statornici, ca la încheerea cursuluĭ de patru anĭ, făcêndu-se o generalnică cercetare de starea învĕţătureĭ ucenicilor, acela carele prin ghibăcie, bună purtare şi pregătirea uneĭ lăudate manufacturĭ de probă, va câştiga premie, se va declara calfă; el va fi dator a maĭ petrece la scólă şi a lucra în a sa nouă însuşime în curs de un an, dupe care se va declara maestru meşteşuguluĭ sĕŭ; atuncea va prmi din economia direcţieĭ, cele maĭ neapĕrate instrumente şi unelte a meşteşuguluĭ, iar de la epitropie o patentă spre a putea deschide în ţéră o atelie fără care nicĭ unuia din acestia nu va fi permis a unelti vre un meşteşug, şi pe lângă acestea, dupe înalta încuviinţare, acel maestru se va scuti de tótă darea către ocârmuire în curs de ceĭ ântêĭ treĭ anĭ. Acéstă din urmă hărăzire, cerênd încuviinţarea înălţimeĭ vóstre Epitropia cu tot respectul o supune înalteĭ vóstre hotărîrĭ» ***).

---

*) Dosarul No. 55 curent, Arch. Stat.

**) Veḑĭ anexele de la acéstă pagină.

***) Acéstă mĕsură s'a aprobat prin resoluţiunea luĭ M. Sturdza, pe anaforaua Epitropieĭ No. 85 din 28 Aprilie 1841.

Ca să se înlesnéscă mijlócele necesare pentru întreţinerea scóleĭ înfiinţate, Epitropia propuse tutulor Eforiilor judeţene, cu adresa din 20 Octombre 1841 sub No. 258, ca fie-care din ele să trămiţă bursierĭ întreţinuţĭ de ele, plătind câte 600 leĭ pe an fie-care. Meşteriĭ carĭ vor eşi din scólă fiind întreţinuţĭ la ea de către Eforie, vor fi datorĭ, apoĭ să se aşeḑe în oraşul care 'ĭ-aŭ stipendiat. Epitropia recurgea la acéstă mĕsură recunoscênd că n'aŭ isbutit să adune scolarĭ meseriaşĭ numaĭ după publicaţiunile făcute, în numĕr suficient.

*

Din ramura scólelor primare notăm donaţiunea făcută, în 9 Iulie 1841, de Vornicul Alexandru Cuza. Acesta, intusiasmat de resultatul examenelor din acea şi de la Bacăŭ, donéză baniĭ scutelnicilor sĕĭ pe rangul de agă în ajutorul zidireĭ scóleĭ de la Bacăŭ şi pentru ţinerea cu tóte mijlócele la învĕţăturĭ a duoĭ scolarĭ bunĭ.

In 20 Februarie 1841, Stol G. Stichi institutor la clasa începĕtóre din Treĭ-Erarchĭ este însărcinat, cu ordinul direcţieĭ învĕţăturilor publice să predea, pre lângă obiectele ce are în sémă, gramat. rom., în locul religiuneĭ, care o va preda de acum înainte economul Ioan Mielul *).

Scóla primară din Vasluiŭ îşĭ numĕră aniĭ de esistenţă de la 1841.

Am vĕḑut cum pe lângă scóla primară din Botoşanĭ era adaos un profesor de limba germană. In 13 Maiŭ 1841 se rînduesce profesor de limba francesă Olivari şi i se dă pentru prelegere (dupe jurn. comit. acad.) orele de la 4—6 «începênd tóte acele materiĭ ce se învaţă la clasul I începĕtor al limbeĭ francese de la Academie» **).

Hatmanul T. Balş înfiinţéză scólă publică pe moşia sa Darabani şi cere de la Domnitor o subvenţiune şi din partea Epitropieĭ.

M. Sturdza, cu resoluţiunea sa din 21 Martie 1841, aprobă a se da subvenţiune pentru înfiinţarea acesteĭ scolĭ «ca la un început de bună pildă». Epitropia acordă 1000 leĭ anual la disposiţiunea Logof. Balş şi numesce profesor la scóla din Darabanĭ pe George Crudu, dându-ĭ instrucţiile acestea :

1) Copiiĭ primiţĭ vor fi între 8 şi 14 anĭ şi la numĕr potrivit cu încăperea caseĭ.

2) Clasele se vor ţine véra 2 óre diminéţa şi 2 la tócă, iar iarna 3 ore de rând.

3) Cursul va fi de 2 anĭ: *anul I:* Abecedarul înadins tipărit pentru scóle de la sate, în care se coprinde : Cetirea, Introducere în Gramatica prescurtată, Rugăciunĭ, Partea I din Catichis, Adunarea şi substragerea mentală, scrierea ; *anul II*: Partea II din Gramatica prescurtată, Istoria Sfântă, Patru speciĭ şi numerile complese, Intâile cunoscinţe, Istorisirĭ morale, óre-care cunoscinţe de lucrarea pămêntuluĭ, Caligrafia, pentru ceĭ cu aplicare cântărĭ bisericescĭ.

4) In grădina scóleĭ va avea fieşĭ care ucenic o porţie căre o va prelucra şi pomĭ pe carĭ 'ĭ va cultiva.

5) Ucenicĭĭ vor urma regulat la tóte serbările bisericescĭ ; eĭ 'şĭ vor îndeplini datoriile religióse ***).

---

*) Veḑĭ dos. No. 20 arch. stat.

**) Dos. No. 144 curent arch. stat.

***) Dos. No. 247 curent arch. stat.

*

Scólele sătescĭ tot slab de tot în Moldova, unde Statul n'a făcut încă nimica pentru ele. Dar nu merg cu mult maĭ hine cele din ţéra Muntenéscă, judecând dupe raportul luĭ Vasilache Jorj:

Cinstiteĭ Eforiĭ a Scólelor Naţionale.

Prof. scóleĭ naţionale din judeţul Ilfov

«Dupe scirile aduse de revisoriĭ plăşilor, cu cinste fac cunoscut cinstiteĭ Eforiĭ, că învĕţătura copiilor din acest judeţ *merge prea slab, atât din lipsa încăperilor, cât şi din ne darea celor trebuincióse,* dupe care socotiŭ de trebuinţă spre a mĕ duce a reviḑui pe cât mê va ierta vremea.

Dar, ca să pótă acéstă revisie aduce o maĭ bună îmbunătăţire, rog pe cinstita Eforie să bine-voiască a face cele de cuviinţă, ca să mérgă împreună cu mine şi sub-ocârmuitorul plăşeĭ, ca, otărîndu-se o dată facerea încăperilor, alăturarea satelor şi altor trebuincióse, să se şi pună în lucrare.»

Profesor, *V. Jorju.*

No. 10. 14 Martie 1841.

Déca judeţul Ilfov, cel maĭ apropiat de privegherea de la centru, merge aşa de slab, ce putem aştepta de la judeţele maĭ depărtate?

Iată alt raport al aceluiaşĭ revizor, din acestaşĭ an, nu maĭ puţin întristător:

Cinstiteĭ Eforiĭ a Scólelor Naţionale.

Prof. scóleĭ normale din judeţul Ilfov.

«In *cele maĭ multe sate* dintr'acest *judeţ nefiind încă făcute scóle,* rog pe cinstita Eforie să bine-voiască a face cele de cuviinţă, ca să se facă cât se va putea maĭ curênd, căcĭ se apropie vremea învĕţătureĭ copiilor sătenĭ şi din *pricina neîncăperilor se face mare împedecare în învĕţătura lor.* Dar, pentru că prin sate pre unde s'a isprăvit sunt cu totul nepotrivite cu trebuinţa, o rog a face cele de cuviinţă, ca să le facă aşeḑate pre stâlpii caseĭ, căcĭ le fac de slugesce faţa pămêntuluĭ de pardosélă, maĭ înalte, ferestrile maĭ marĭ, mărimea săleĭ de învĕţat copiiĭ se fiă cel puţin de cincĭ stânjenĭ lungă şi patru lată, în satele cu No. maĭ mic de o sută cincĭ-ḑecĭ de familiĭ, şi forma după plan; căcĭ, dupe cum se fac, cu nicĭ un chip nu se pot învĕţa copiiĭ într'ênsele dupe modul Lancasterian.

Profesor, *B. Jorju.*»

No. 52. 1841, Septembre 22, Bucurescĭ.

Dăm în anecse alte douĕ rapórte ale luĭ Vasilache Jorju, din acestaşĭ an *)

*

Incă în anul trecut 1840 luna Martie, armeniĭ din Iaşĭ aŭ lucrat nisce statute pentru înfiinţarea uneĭ scolĭ pe lângă biserica lor, în care scólă să se învеţe limbele: armenéscă, românéscă, francesă şi germană. Patriarchia arméná din Constantinopole aprobă statu-

*) Veḑĭ anexele.

tele, în 18 septembre 1840. Nu toţĭ armeniĭ vĕd cu ochĭ bunĭ înfiinţarea acesteĭ scóle propriĭ. Epitropia bisericeĭ se rógă atuncĭ de guvernul Moldoveĭ să protégă scóla contra *resvrătitorilor*.

Epitropia trămite statutele în cercetarea comit. Academic, Comitetul acesta le aprobă.

Mitropolitul Veniamin, în 22 Octombre 1841, cu anaforaua No. 248, supune statutele la aprobarea Domnitoruluĭ şi îĭ cere un hrisov special pentru scólă armenéscă din Iaşĭ, care să fie sub Epitropia învĕţăturilor publice, pentru ca învĕţătura din ea să fie uniformă cu cea din scólele statuluĭ. *)

In 8 Noembre 1841, sub No. 163, Domnitorul M. Studza acordă hrisovul cerut, iar în 15 Decembre sub No. 300, Epitropia îl comunică Eforieĭ armenescĭ spre aplicare. Dăm în anexe aceste acte **), însemnând numaĭ, că dupe art. 1, scólele armene aŭ se fie înpreunate cu ramul învĕţ. publice ale Moldoveĭ, că vor avea aceeaşĭ organisaţie şi că limba de predare va fi cea românéscă, afară pentru obiectul religiuneĭ.

*

Lucrarea începută în anul trecut cu referinţă la învĕţămêntul privat continuă în câtva şi în 1840. Mitropolitul Veniamin este de mare ajutor luĭ G. Asaki în campania întreprinsă contra învĕţămêntuluĭ privat, care fără să aibă în favórea sa atestaţiunea merituluĭ sciinţific, făcea o daunătóre concurenţă învĕţămêntuluĭ public, numaĭ pentru că în scóla privată se putea maĭ bine vorbi o limbă streină.

Mitropolitul Venimin combate scóla privată din punctul de vedere al învĕţ. religiuneĭ. In 29 Decembre 1841, cu adresa No. 366 către Epitropie, Veniamin arétă că se primesc în scólele publice scolarĭ, carĭ aŭ învĕţat în pensióne private, carĭ scolarĭ n'aŭ învĕţat acolo celea ale religieĭ şi decĭ sunt spre scandalul şi stricarea scolarilor din scólele publice în care sunt primiţĭ; decĭ Mitropolitul cere, ca să fie obligate tóte pensiónele a avea profesor de religie, un catichet, pe care îl va designa Mitropolia pentru capitală, iar în ţinuturĭ va fi ales de către inspecţia scóleĭ publice în unire cu Protoerul. Acest catichet să predea în pensióne catichisul şi morala crestină şi să împărtăşéscă pe elevĭ cel puţin de duoĕ orĭ pe an, în postul mare şi în al Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ ***).

Comitetul Acad. n'aŭ terminat lucrarea instrucţiunilor scólelor private cu care l'am vĕdut însărcinat în anul trecut de către Epitropie. In 13 Maiŭ 1841 cu adresa No. 103 Epitropia cere din noŭ comitetuluĭ să grăbéscă lucrărea ****).

*

Din dările de sémă asupra examenilor anuluĭ acestuia nu vom aduce decât următóre estrase:

In jurnalul Comit. Academic constatând la 27 Februarie 1842, resultatele examenelor de iarnă, începute la 18 Februarie, cu Institutul Vasilian, ni s'aŭ păstrat informaţiunile următóre:

---

*) Dos. No. 137 saŭ 139.

**) Vedĭ anexele.

***) Dos. No. 144 curent, arch. Stat. fila 32.

****) Idem.

Numĕrul scolarilor din 3 clase primare de la Vasiliana fu de 172.
In clasa I colegială 40 scolarĭ.
„ „ II „ 27 „
„ „ III „ 19 „
„ „ IV „ 13 „
Mercurĭ în 25 Februarie a fost examenul claselor de filosofie, care aveaŭ 19 scolarĭ.
Joĭ în 26 Februarie, examen la clasele de legĭ, cu 11 scolarĭ.
Vinerĭ 27 Februarie clasul de inginerie, cu 6 scolarĭ.
Clasul I de limba francesă 30 scolarĭ.
„ II „ „ „ 17 „
„ III „ „ „ 9 „
„ I „ „ germană 19 „
„ II „ „ „ 7 „
„ „ „ „ „ 3 „
Peste tot 382 de scolarĭ.
Procesele-verbale pentru esamen sunt semnate de G. Asaki, G. Seulescu, P. Câmpean şi L. Iordan.

10 ḑile din Iuliŭ aŭ durat examenele de véră din acest an.

In 11 Iulie, cu raportul No. 22, Comitetul Academic vestesce acésta Epitropieĭ şi termină ḑicênd: «Apoĭ pentru încheierea anuluĭ scolastic avênd a se face publica generala înfăţişare, Comitetul făcênd tóte pregătirile cuvenite, rógă pe cinstita Epitropie să binevoiască a hotărî ḑiua uneĭ asemenĭ înfăţişărĭ». Epitropia hotăresce ḑiua de 15 *).

La examenele semestruluĭ de iarnă începute la 7 Febrnarie şi durând 8 ḑile, în ḑiua de 13 aŭ asistat Mitropolitul, Episcopul de Roman, Epitropia, D. Koţebu, consulul Rusieĭ, membriĭ Adunăreĭ generale şi mulţĭ streinĭ. S'aŭ examinat clasele înalte de Matematică, Fisică şi legĭ, prin sorţĭ; eleviĭ claselor de fisică aŭ făcut întêia óră experimente cu instrumente asupra porositățeĭ trupurilor şi formarea gazelor, «care lucrărĭ aŭ adus obştéscă mulţămire.» **)

Comitetul Academic propune Epitropieĭ începerea examenelor de iarnă la 7 Februarie. «Apoĭ de a se vĕdi publiculuĭ sirguinţa scolarilor, comitetul socotesce, ca fie-care să rĕspundă la întrebările ce se vor scóte din întêmplare din urnele din care în deosebĭ se vor depune în fiinţa publiculuĭ tóte chestiile objectelor paradosite.» ***)

Comitetul Academic propune, cu raportul No. 30, a se începe examenele chiar în Iunie, fiind că se cer a se deşerta unele camere, căcĭ are a se începe zidirea la Institutul Academic. Aceste examene s'aŭ terminat la 27 Iunie. ****)

Dăm în anexă principalele discursurĭ rostite la Bucurescĭ şi Iaşĭ cu ocasiunea examenelor 1840—41. *****)

---

*) Dos. No. 18 curent fila 94 arch. Stat.
**) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 226.
***) Dosarul No. 18 cureni, Archiva Statuluĭ, fila 157.
****) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ.
*****) Veḑĭ anexa de la acéstă pagină.

*

In direcția cultureĭ generale, notăm că pe 1841, pentru cumpĕrare de cărțĭ la Academia din Iașĭ și de instrumente, budgetul prevede suma de 22.000 leĭ. *)

Bibliotecaruluĭ Dimitrie Gusti i se dă în 1841 un ajutor, pe Costache Jan, plătit cu 1.200 leĭ pe an ca și bibliotecarul. **)

Epitropia cércă în 1841 să înmulțéscă fondul de cumpĕrătóre de cărțĭ pentru bibliotecă, organisând o loterie din cărțile tipărite și trimițênd biletele loterieĭ la sameșiĭ de prin județe, pentru a le desface. Acéstă loterie merge anevoïe. ***)

*

Clasa de inginerie dă în 1841 Septembre unul din eleviĭ sĕĭ ca ajutor ingineruluĭ Omer, însărcinat să facă studiĭ pentru navigabilitatea Siretuluĭ. Sfatul cârmuitor, conform unuĭ articol din Regulamentul organic ié asemenea dispositiune, care se comunică Epitropieĭ de Secretariatul de Stat, cu adresa No. 1.603 din 6 Septembre 1841.

Tênĕrul inginer ajutor a fost G. Giușcă.

*

Am vĕdut maĭ sus óre-care desfavóre aruncată asupra claseĭ de zugrăvie. G. Asaki părintele eĭ, o protege însă și ea scapă momentan de amenințarea desființăreĭ.

Cu anaforaua No. 230 din 30, Septembre 1841, este rechiămat profesor al claseĭ de zugrăvie, cunoscutul Schiavoni, ca să ridice clasa din căderea în care era, căcĭ ḑice Epitropia: «de la o vreme încóce nu aŭ produs nicĭ un lucru carele să corespundă îngrijireĭ ce în totul Inălțimea Vóstră avețĭ pentru întemeierea învĕțăturilor și a artelor frumóse.» ****)

*

La Bucurescĭ Obștésca Adunare face o lege importantă din respectul archivelor și a istorieĭ naționale. Domnitorul întăresce, cu oficiul sĕŭ No. 528 din 1841 Iunie 8, legea acésta pentru întocmirea uneĭ Comisiunĭ însărcinată de a înscrie în întreite condice documentele monastirilor închinate și neînchinate, pe care 'șĭ sprijină proprietățile lor.

Iată acéstă legiuire :

Secția I

«*Art. 1.* Să se alcătuiască o comisie de un numĕr de patru fețe, asupra cărora să se încredințeze acéstă lucrare și carĭ să aibă cuvenita destoinicie, ca să cunóscă chipul așternereĭ și a lucrăreĭ documentelor, din care unul va fi obraz bisericesc, ales de P. S. Părint. Mitropolitul și se va întări de Domn; iar dintre toțĭ aceștia, unul, carele va avea sciința des-

*) Dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ, fila 140.
**) Dosarul No. 135, fila 81.
***) Dosarul No. 135, Archiva Statuluĭ.
****) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ.

toinicieĭ pentru partea istorică, va fi însărcinat a culege din coprinderea documentelor, materialul atingĕtor de istoria ţĕreĭ cu îndatorire să alcătuiască şi o prescurtare cronologică şi istorică pentru fie-care monastire în parte spre a se tipări în folosul aceĭ monastirĭ cu cheltuiala sa.

Art. 2. Osebit vor fi şi şése lucrătorĭ pe lângă acea Comisie, şi un tălmăciŭ cu sciinţă de limba slovenéscă, pentru tălmăcirea tuturor documentelor slovenescĭ.

Art. 3. Indeletnicirea acesteĭ comisiĭ fiind vremelnicéscă, se mărginesce a sĕvîrşi lucrările îndatoririlor eĭ în soroc de treĭ anĭ cel mult.

Art. 4. Să se alcătuiască condicĭ în numĕr de treĭ, de fie-care monastire, în care să se trécă şi să se scrie tóte documenturile fie-căreĭ monastirĭ cu cea maĭ bună rânduială.

Art. 5. Dupe ce se va trece în condicĭ tóte documenturile atingĕtóre de o moşie séŭ acea proprietate, să iscăléscă în jos madulările Comisieĭ, urmând asemenea pentru fie-care monastire în parte şi tóte aceste condicĭ dupĕ ce se va sfârşi înscrierea într'însele a acelor documenturĭ, cu chipul de maĭ sus, se vor şnurui şi se vor pecetlui cu domnéscă pecete.

Art. 6. Din acest numĕr întreit de condicĭ, una să se dea egumenilor monastirilor, alta să se depue la deosebită archivă a sânteĭ Mitropoliĭ şi alta la departamentul treburilor bisericescĭ, ca să fie la orĭ-ce trebuinţă în vedere.

Art. 7. Iar acele documente alcătuindu-se în formă de file şi adeverindu-se în sfârşit numĕrul filelor de madulările Comisieĭ, să se şnuruiască şi să se pecetluiască cu pecetea departamentuluĭ credinţeĭ, dupĕ care apoĭ să se întórcă în păstrare la fie-care monastire de la care s'a luat.

Art. 8. Spre înlesnirea şi fără zăbavă lucrare a acesteĭ Comisiĭ, ea va fi datóre a se înţelege cu departamentul, prin al căruĭ canal şi ajutor să se céră strîngerea la un loc a documentelor monastirescĭ, dupe chipul ce se va cunósce înlesnitor.

Acéstă comisie 'şĭ va avea locul adunăreĭ sale spre a sa îndeletnicire întru lucrările îndatoririlor sale, la sânta Mitropolie.

Secţia II

Pentru chipul respundereĭ simbrieĭ mădularilor Comisieĭ şi lucrarea lor de cancelarie

Art. 9. Atât madulărilor comisieĭ, cât şi lucrătorilor cancelarieĭ, li se vor plăti simbriĭ însemnate prin alăturatul stat sub litera A.

Art. 10. Baniĭ trebuincioşĭ la plata acelor simbriĭ să se ia din venitul averilor monastirescĭ: cu chipul următor:

Art. 11. Să se aştérnă lista de către departamentul trebilor bisericescĭ de tóte monastirele de obşte închinate şi neînchinate, care să se clasificariséscă în cele patru stărĭ, precum este legiurea şi de la anul 1834 Aprilie, pentru mŏnastirile neînchinate.

Art. 12. Să se facă socotélă de câţĭ banĭ urméză să plătéscă fie-care mŏnastire pe an spre acoperirea plăţeĭ de simbriĭ ale madularilor şi lucrătorilor canţelarieĭ, însemnat prin alăturatul stat, cu analoghie dupĕ starea şi puterea fie-căreĭ mŏnastirĭ, însă până va veni şi mŏnastirile în orînduiala celor pămêntescĭ, ca să pótă face clasificaţia cu scumpĕtate dupĕ cele adevĕrate venituri ale fie-căreĭ mŏnastirĭ dintre aceste, P. S. Păr. mitropolitul cu Departamentul trebilor bisericescĭ vor face o socotélă aproximativă de analoghia cuvenită pe an să rĕspundă fie-care mŏnastire în parte.

Art. 13. Aceştĭ banĭ să se rĕspundă neapĕrat în duoĕ rînduri pe an de către egumeniĭ

acelor mŏnastirĭ, la Departamentul trebilor bisericescĭ, de unde să se dea pe fie-care lună slujbaşilor Comisieĭ.

Art. 14. Iar rĕspunderea banilor în simbriile acesteĭ Comisiĭ de mŏnastirile neînchinate se va urma din sumele extraordinare ce închipuesc casele lor de reservă.

Art. 15. Madularile Comisieĭ şi secretarul eĭ să se alégă şi să se hotăréscă d'a dreptul de către Inălţimea sa, afară din obrazul bisericesc, care se va alege de P. S. Părintele mitropolitul şi se va supune la întărirea Domnuluĭ, potrivit dispositieĭ art. 1. Iar ajutorul şi scriitoriĭ se vor alege de secretariĭ Comisieĭ, afară iarăşĭ din tâlmaciul pentru documenturile slovenescĭ, carele se va alege de P. S. Părintele mitropolit cu Logofeţia bisericéscă, şi se va supune la întărirea Domnuluĭ.» *)

Comisiunea documentală din 4 membriĭ, dintre care una o faţă bisericéscă, compusă în modul următor :

Prea cuvioşia sa archimand. Efrosin Poteca, egumen mŏnastireĭ Motru, Vornicul Iordache Golescu, maior Ión Stefan Voinescu, şi Stolnicul Răducanu Tocilescu.

Membriĭ aceştia aŭ câte 1.000 leĭ pe lună, *analoghisiţĭ* pe mŏnastirile închinate şi neînchinate.

Cancelaria comisiuneĭ se compune din:

1 secretar, 500 leĭ, 1 traducĕtor, 500 leĭ, 1 ajutor, 300 leĭ, 4 scriitorĭ, 800 leĭ; 1 odăiaş, 60 leĭ; 1 alergător, 60 leĭ; cheltuiala cancelarieĭ, 100 leĭ.

Scopul înfiinţăreĭ acesteĭ comisiunĭ era minunat, dar nu tocmaĭ a corespuns lucrarea eĭ la scop, din causă de nesuficientă pregătire sciinţifică istorică a membrilor sĕĭ.

*

In anul acesta Asaki înfiinţéză fabrica sa de hârtie de lângă Peatra; guvernul acordă luĭ Asaki privilegiul aprovisionăreĭ tutulor cancelariilor cu hârtie de la fabrica de la Petrodava, cum o numesce fundatorul eĭ. Epitropia, în 10 Iunie 1842, trimite o circulară, cu No. 239—250, către tóte scólele din ţéră, ţicêndu-le: «după hotărîrea înalteĭ ocârmuirĭ avênd a se îndestula tóte instanţele cu hârtie de scris de la fabrica moldovenéscă, asemenea D-ta escĭ îndatorat, ca tóte lucrările ce aĭ, să se scrie pe asemenea hârtie precum şi toţĭ scolariĭ să întrebuinţeze tot de acéstă hârtie, care îndată se va trimite D-tale câtimea ce 'ţĭ va trebui peste tot pe întreg anul». **)

Cu marĭ dificultăţĭ înfiinţéză Asaki acéstă fabrică.

G. Asaki cere Epitropieĭ, ca să ajute la înfiinţarea fabriceĭ de hârtie, să 'ĭ anticipeze léfa de referendar pe întreg anul viitor 1842. Epitropia aprobă. ***)

Se scie sórta acesteĭ încercărĭ de industrie naţională; ea căḑu nu târḑiŭ, din causă că nu putu ţine concurenţa cu fabricile din străinĕtate, carĭ n'aŭ fost oprite de a 'şĭ introduce fabricatele în Moldova.

*

Cartea românéscă nu este staţionară în 1841.

In 21 Iulie acest an, Eforiĭ M. Ghica, I. Eliad şi P. Poenaru presintă Domnitoruluĭ

*) Dosarul No. 152 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 250 curent, Archiva Statuluĭ.

***) Dosarul No. 54, Archiva Statuluĭ, fila 343.

anaforana sub No. 559, prin care recunoscênd nevoia de a se traduce în limba românéscă maĭ 'nainte de tóte autoriĭ clasicĭ, constată că profesorul Aristia, cu tóte greutățile sarcineĭ sale și cu tótă sĕrăcia în care se află, a trodus și tipărit în anul trecut 6 rapsodiĭ de la Omer. De atuncĭ Aristia a fost silit să facă o călĕtorie în Grecia, de unde întorcêndu-se s'a pus iar pe lucru, și are acum gata duoĕ rapsodiĭ, dar nu le póte tipări din lipsă de banĭ.

Dorința obștéscă este, să se publice asemenea lucrare; decĭ Eforia rógă pe Domnitor să acorde luĭ Aristia un ajutor pentru tipărire, pe lângă vre-o gratificație încurăgiătóre.

Cu aprobarea Sfatuluĭ se dă luĭ Aristia 200 galbenĭ gratificațiune și ajutor pentru tipărirea maĭ departe a luĭ Omer. Acésta în Noembre 1841. *)

Tot ast-fel era rĕsplătit la Moldova Doctorul Cihac.

Prin ofisul domnesc No. 39, se rĕsplătesc slujbele și meritele Doctoruluĭ Cihac, maĭ ales în ramul scolastic, donându-i-se 200 de galbenĭ. **)

Asemenea Epitropia dă 300 galbenĭ prețul a 100 exemplare, redactoruluĭ «Fóieĭ sătescĭ» Mihail Kogălniceanu, care are direcția tipografieĭ Mitropolieĭ, când vestesce Epitropieĭ, că se tipăresce cartea tradusă de mitropolitul Veniamin, «*Istoria bisericéscă a luĭ Meletie arhiepiscopul Atheneĭ.*»

In 17 Octombre 1841, profesorul Hil cere Eforieĭ, să se cerceteze gramatica latină ce aŭ lucrat și să se imprime.

O cercetéză profesoriĭ Papadopolu, Genilie, și o află bună. Eforia hotăresce tipărirea eĭ într'o mie de exemplare, dintre care 400 să se dea autoruluĭ. ***)

Gramatica latino-română a luĭ Paulini încă începe a dispare. La 11 Februarie 1841 nu maĭ era decât 150 de exemplare. ****)

In 8 Octombre, direcția învĕțămêntuluĭ public scrie Doctoruluĭ Samati, Stolniculuĭ Albineț și Stolniculuĭ Gusti, să revadă împreună cu G. Seulescu extractul gramaticeĭ române al acestuia, pentru o nouă edițiune.

«*Sciința veterinară*», este cartea prelucrată de Doctor Hubotzi, veterinar al Statuluĭ românesc, ce va apărea numaĭ în 1842.

Locotenentul D. Asaki, fostul bursier al Statuluĭ român, încă a publicat o carte sciințifică: «O regulă de analis matematic, în cartea intitulată: Ueber die Umkuchwung der Reigen, etc. D. Asaki o dedică Academieĭ Mihăilene, în speranța că comitetul Academic va stărui la Epitropie, să fie trimis la Paris să învețe architectura.

Th. Codrescu, profesor de limba francesă de la gimnasiul din Iași, publică în acestași an o mică gramatică francesă dupe Noel și Chapsal.

Ioan Eliad tipăresce Prescurtare de gramatica limbeĭ romano-italiene.

L. Repey publică în limba francesă și română, la Bucurescĭ, «Istoria elementară pentru trebuința tinerimeĭ moldo-românescĭ.»

---

*) Dosarul No. 25, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 54, Archiva Statuluĭ, fila 342.

***) Vedĭ jurnalul Eforieĭ No. 980 din 10 Noembre 1841. A duoa edițiune se va face în Februarie 1842.

****) Dosarul No. 135 curent, Archiva Statuluĭ, fila 33.

Mitropolitul Veniamin publică 4 volume din Bisericésca istorie a luĭ Meletie Mitropolitul Atheneĭ, tradusă de dênsul.

P. Poenarul publică în tipografia de la sfântu Sava: Element de algebră dupe Apeltauer, traducere din latinesce cu adăugirĭ.

Th. Stamate editéză, la Institutul Albineĭ, Manualul de istoria naturală, lucrat de el.

Apare tomul al duoilea al Vocabularuluĭ franceso-român de Poenaru, Hil și Aaron.

Multă sensațiune ocasionéză în femeile române, traducerea romanuluĭ «Malvina» de D-na Cotin, traducere de I. Gheorghiade din Iașĭ.

Anton Pan publică fabule și istorióre care vor deveni atât de populare.

Nu avem nicĭ de astă dată intențiunea de a face o bibliografie complectă. Mărginim lucrarea anuluĭ acestuia aci, amintind numaĭ, că în loc de fóia anunțată în anul trecut sub titlul *Adunătorul românesc*, institutul Albineĭ va publica «Spicuitorul românesc», cu textul frances și român (Le glaneur Moldo-Valaque).

CAP. V

ANUL 1842

Duoĕ evenimente însemnate aŭ, în 1842, o înrîurire deosebită asupra mersuluĭ scóleĭ şi a cultureĭ generale în ambele principate: îndepărtarea luĭ Veniamin din scaunul Metropolitan al Moldoveĭ şi a luĭ Al. D. Ghica din tronul ţĕreĭ Munteneschĭ.

Situaţiunea scólelor din Muntenia, la finea anuluĭ 1842, este oglindită prin următorul stat de presinţă din luna Decembre :

§ I.

Scólele incepĕtóre de prin judeţe

	Leĭ	Leĭ
Cerneţiĭ, léfa profesoruluĭ D. Frumuşeanu	200	—
Idem, pentru cheltuelile scóleĭ	100	300
Têrgu-Jiuluĭ, léfa profesoruluĭ A. Popescu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	350
Rômnicul-Vâlceĭ, léfa profesoruluĭ T. Serghiad	—	250
Caracal, léfa profesoruluĭ Truţescu	250	—
Idem, cheltuala scóleĭ	120	370
Pitescĭ, léfa profesoruluĭ N. Simonid	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	120	370
Câmpulung, léfa profesoruluĭ I. Brezoianu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	350
Giurgiu, léfa profesoruluĭ S. Turnavitu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	120	370
Slatina, léfa profesoruluĭ claseĭ I şi II, N. Cociu	200	—
Idem, léfa profesoruluĭ claseĭ III, C. Stanciovicĭ	250	—
Idem cheltuiala scóleĭ, în primirea acestuia	200	650
Brăila, léfa profesoruluĭ I. Poenaru	—	250
Buzĕŭ, léfa profesoruluĭ D. Romanov	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	120	370
Focşanĭ, léfa profesoruluĭ A. Fortunati	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	350

	Leĭ	Leĭ
Ploescĭ, léfa profesoruluĭ I. Gorjan	250	—
Idem cheltuiala scóleĭ	120	370
Tèrgoviște, léfa profesoruluĭ M. Drăghicescu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	350
Călărașĭ, léfa profesoruluĭ Constantinescu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	120	370
Vălenii-de-Munte, léfa profesoruluĭ D. Almășeanu	250	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	350
Rușii-de-Vede, léfa profesoruluĭ V. Urzescu	200	—
Idem, cheltuiala scóleĭ	100	300

§ II.

Scólele începĕtóre din Craiova

Léfa profesoruluĭ de clasa I și a II-a, G. Mihăescu	250	—
„ „ „ „ III, G. Cálinescu	300	—

Scólele umanióre

Profesorul de gramatica românéscă de clasa I și II și pentru inspecția scóleĭ, D. Serghiad	550	—
Profesor de geografie în clasa III-a și de aritmetică în clasa IV-a, C. Barbobicĭ	350	—
Profesor de caligrafie în clasa I și de desemn în clasa II-a, III-a și a IV-a, C. Leca	400	—
Profesor de grecesce în clasul III și al IV-lea, C. Mandanioti .	350	—
Profesor de franțuzesce în câte patru clase, Dufour	500	2.700

§ III

Scólele începĕtóre din Bucurescĭ

Léfa profesoruluĭ clasa I și II-a în colegiŭ, V. Jorj	300	—
„ „ „ III-a idem I. Poenaru . . .	350	—
„ „ „ IV-a idem A. Marin	350	—
Supleantuluĭ pentru aceste clase, M. Papazolu	100	—
Profesoruluĭ de clasa I și II în scóla de la Sf. George-vechiŭ, C. Petrovicĭ	300	—
Profesorul de clasa I și II-a în scóla de la biserica Amzi, A. Zot	300	—
Idem pentru cheltuiala scóleĭ în primirea profesoruluĭ . . .	430	1.830

Scólele umanióre

Léfa profesoruluĭ de gram. română clasa I. II și III-a I. Pop	600	—
„ „ „ caligrafie în clasa I, A. Pop	250	—
„ „ „ franțuzesce In clasa I și II, C. Aristia .	400	—
„ „ „ geografie în clasa II și chronologie în clasa III-a, I. Genilie	400	—
„ „ „ franțuzesce în clasa III, Buvellot	325	—

	Leĭ	Leĭ
Léfa profesoruluĭ de franţuzesce în clasa IV, Jobin	325	—
„ „ „ istorie, în clasa IV şi V, F. Aaron . . .	500	—
„ „ „ gréică, în clasa IV şi V, G. Ioanid . . .	500	—
„ „ „ desen în clasa II, III, IV şi V, S. Valeştein	500	—
„ „ „ latinéscă în clasa V şi VI, G. Hill . . .	400	—
„ „ „ retorică în clasa VI, S. Marcovicĭ . . .	500	—
„ „ „ franţuzéscă în clasa V şi VI, I. Theot .	787½	5487½

Invĕţăturĭ complementare

Profesorul de aritmetică în clasa VI de umanióre şi de geometrie în clasa I complementară, G. Pop	500	—
Profesorul de literatura limbeĭ elinescĭ în clasa 6 umanióre şi cl. I complementară, Gr. Papadopolu	750	—
Profesorul de filosofie în clasa I şi II, A. Laurian	500	—
„ „ algebră în cl. I şi de trigonometrie în cl. II, D. Pavlid	800	—
„ „ drept roman, C. Moroiu	500	—
„ „ „ civil, Gr. Ferichid	500	—
„ „ „ judecătoresc, C. Brăiloiu	500	—
„ „ „ comercial, A. Racoviţă	500	4.550

§ IV.

Alte cheltuelĭ şi lefĭ regulate

Directorul scólelor, P. Poenaru	1250	—
Colaboratorul Eforieĭ, Ioan Eliad	500	—
Conservatorul biblioteceĭ colegiuluĭ, G. Ioanid	200	—
Custode, ajutor acestuia, A. Nenovicĭ	100	—
Conservator museuluĭ naţional, S. Valenştain	200	—
Rovisorul scólelor de prin judeţe, D. Jianu	400	—
Candidaţĭ de profes., M. Iarcu, C. Burlan, C. Codreanu câte 50 leĭ.	150	—
Portarul colegiuluĭ şi îndeplinitor slujbeĭ de epistat. Costache Theodoru	200	—
Léfa a 7 ómenĭ de slujbă câte 60 leĭ pe lună, însă 6 pentru sălile claselor şi unul ajutor-conservatoruluĭ muzeuluĭ în primirea luĭ C. Teodoru	420	3.420

§ V.

Cancelaria

Secretarul N. Iliescu	300	—
Casierul Constantin Cernovodeanu	300	.
Registratorul P. Teulescu	150	—
Scriitoriĭ cancelarieĭ { G. Politimos	100	—
V. Ionescu	75	—
N. Georgescu	75	—
Cheltuiala cancelarieĭ, în primirea secretaruluĭ	200	1.200
		24.907½

Anexăm şi întregul budget al scólelor din Muntenia pe 1842. Principalele observaţiunĭ ce avem de făcut asupra acestuĭ budget sunt aceste:

La venituri, pe lângă cunoscuta cifră de 350.000 leĭ, se maĭ adaog leĭ 750 venitul de la capitalul de 7.500 lei lăsaţĭ scólelor de reposatul episcop Argeşuluĭ.

La cheltuelĭ s'a adaos 2.000 leĭ la clasa II a învĕţăturilor complementare, analogia pe 4 lunĭ, de la Septembre 1842, pentru noua catedră de filosofie înfiinţată pentru A. Tr. Laurian. *)

Profesorul Florian Aaron, este în 1842 la St. Sava, pentru istoria generală, la cl. V. Continuă şi pe 1842 întreţinerea a 12 stipendiştĭ în pensionatul colegiuluĭ.

In venitul maĭ sus însemnat pentru 1842, nu este coprins şi venitul particular al scóleĭ Obedeanu şi al aceleĭ din Slatina. Din acest venit se întreţin bisericile, sólele, se plătesce léfă doctoruluĭ oraşuluĭ Slatina şi s'aŭ distras, pentru 1842, cifra de 14.490 leĭ pentru a se trămite 3 noĭ tinerĭ în streinătate, sub pretext de a se forma din eĭ profesorĭ «întradins pentru scóla din Slatina». In realitate aceĭ 3 tinerĭ întorşĭ de la studiĭ din streinătate nu aveaŭ să fie profesorĭ de scólele primare de la Slatina.

In adevĕr s'aŭ trămis la Berlin tineriĭ Mihail Goga pentru sciinţele fisice şi naturale, Ioan Zalomit, asemenea la Berlin, pentru sciinţele juridice şi pe Toma Constantin la Viena pentru artele grafice. Bursa celor doĭ d'intéiŭ s'aŭ fixat 180 galbenĭ pe an şi celuĭ din urmă 100.

Din venitul ordinar de 350.750 pe anul 1842 încă s'aŭ trimis în streinătate pe Negulicĭ, la Paris, pentru pictură (200 galbenĭ pe an), A. Christe (Orescu) la Berlin, pentru architectură (180 galbenĭ) şi Velisteanu (?) la Viena pentru desemn (100 galbenĭ). Tot din acest venit s'aŭ prevĕdut 100 galbenĭ cheltuiala drumuluĭ de întórcere din Viena, a fostuluĭ bursier Chistea Căpitanovicĭ, care a studiat acolo botanica.

*

Adăogim, ca anexă la informaţiunile de maĭ sus, o listă generală de sporirile făcute peste regulamentul scólelor şi întărite treptat prin budgeturĭ anuale. Din acésta se va vedea câtă abilitate i-aŭ trebuit luĭ P. Poenaru, ca se strecóre, peste prevederile legalĭ, importantele îmbunătăţirĭ sĕvĕrşite de la 1830 încóce. **)

*

Comisiunea cunoscută din aniĭ trecuţĭ 1840—1841, pentru reforma scólelor, n'aŭ terminat nicĭ o lucrare până la mazilirea luĭ Alexandru D. Ghica Vodă. Dupĕ venirea la tron a nouluĭ Domnitor G. Bibescu, comisiunea a fost provocată din noŭ să'şĭ termine lucrarea. Departamentul trebilor bisericescĭ adreséză în 9 Noembre 1842 circulările cu No. 3.064—3.069 către membriĭ comisiuneĭ: marele Logofĕt Ştefan Bălăceanu, Vist. Alecu Ghica, Aga G. Suţu, Pach. Faca şi Arsachi. Li se spune, că sfatul administrativ a încheiat la 17 Octombre un jurnal pentru budgetul scólelor pe 1843 şi că *căimăcămia* aŭ aprobat şi ea acel budget, dar că sĕ cere de la comisiune împlinirea misiuneĭ ce are încă din 1840. Sunt întrebaţĭ comisariĭ din ce împrejurărĭ în curgere de duoĭ anĭ aŭ încetat de a se maĭ aduna?

In 10 Noembre 1842, Logofĕtul Ştefan Bălăceanul, care presida Comisiunea, provócă şi el direct pe colegiĭ sĕĭ prin adresele No. 976—981, în coprinderea următóre:

---

*) In »Istoria românilor« a sa, Laurian încă amintesce data intrăreĭ séle ca profesor de filosofie la St. Sava, pag. 601.

**) Veḑĭ anexa.

«Cinstita logofeţie a biserceşcilor, cu adresa No. 3.064, îmĭ dă în cunoşcinţă atât jurnalul cinstituluĭ Sfat administrativ, încheiat la 17 Octombre trecut, cât şi porunca cinstitei căimăcămiĭ No. 157, prin care s'a chibzuit, ca pe de o parte să se întórcă la cinstita Eforie a scólelor budgetul pe anul 1843, ce se adresase către Măria Sa fostul Domn, cu adăogire de câte-va catedre ce sunt încă vacante din cele coprinse în regulamentul scólelor şi de alte modificaţiĭ în sfera învĕţăturilor publice; pe de alta să se pohtéscă D-niĭ mădularĭ aĭ Comisieĭ întocmite în anul 1840, după ofisul fostuluĭ Domn, cu No. 354, ca să se adune şi să se chibzuiască despre starea învĕţăturilor publice.

Cu cinste, dar rog pe D-vóstră, ce sunteţĭ unul din mădulariĭ aceştiĭ Comisiĭ, ca sĕ binevoiţĭ a veni până la mine, unde sunt şi tóte hârtiile atingĕtóre de lucrările aceştiĭ Comisiĭ, Duminică în 15 ale acestiĭ lunĭ, la 6 césurĭ séra, ca sĕ ne sfătuim cu toţiĭ despre lucrările ce sunt să se maĭ facă, potrivit cu îndatoririle acesteĭ Comisiĭ.»

Alexandru Ghica în Noembre 16 arétă departamentuluĭ bisericesc, că el n'a luat parte la Comisiune încă de la început şi că va continua a nu lua parte. *)

Eforia întrebată de departamentul bisericesc, cu adresa No. 3.163 din 19 Noembre, de ce n'a fost chiămat la şedinţele comisiuneĭ Vistierul Alexandru Ghica, rĕspunde sub No. 1.075 din Decembre 5, că tot-d'a-una a fost învitat la şedinţă şi că a şi semnat de primirea invităreĭ şi decĭ că eforia n'are nicĭ o vină că nu aŭ venit la şedinţă. «Acum însă sĕ nădăjduesce, că după adesea seanţe ce se ţin, lucrările acestea ale cinstiteĭ Comisiĭ nu vor să interţie mult de a lua sĕvârşire.» **)

*

In 1842 Iunie 8, s'a împlinit vacanţa din Eforie, numindu-se Logofĕtul C. Cantacuzino efor în locul Banuluĭ M. Ghica, fratele Domnitoruluĭ Alexandru Ghica, despre a căruia demisiune am făcut menţiune la istoria anuluĭ trecut. ***)

*

Anexăm programa dupe care s'aŭ făcut examenele anuluĭ scolar 1841 până la 15 Iunie 1842. Din acéstă programă sĕ va vedea lămurit tot ce s'aŭ învĕţat la S-tul Sava în anul acesta şi cu ce anume profesorĭ. ****)

*

Iată acum şi tabelul de starea generală a scólelor din principat până la 1 Iunie 1842. Din acest tabel se vede, că numĕrul total al scolarilor pe acest an a fost de 54.890, din care 48.711 aŭ fost pe la scólele sătescĭ, carĭ scolĭ sătescĭ aŭ fost în numĕr de 2.213. Scolĭ private, în 1842, aŭ fost 145 cu 3.429 scolarĭ.

Colegiul S-tuluĭ Sava aŭ avut în clasele începĕtóre elevĭ examinaţĭ 341, iar în cele 6 clase umanióre elevĭ examinaţĭ 157.

Cursurile de legĭ aŭ avut la examen 18 studenţĭ, iar clasa de matematicĭ 8.

Scóla centrală din Craiova, la cursul începĕtor aŭ numĕrat la examene 249 scolarĭ, iar în cele 4 clase umanióre 89 de scolarĭ.

---

*) Dosarul No. 19 curent, archiva ministeruluĭ de culte 1842.

**) Dosarul No. 19, archiva ministeruluĭ cultelor 1842.

***) Vedĭ ofisul Domnesc cu No. 402 din 1842.

****) Vedĭ anexa.

STA
Scólelor din tot Prinţipatul

SCOALELE DE PRIN JUDEŢE								Totalul	
Numele judeţelor	Scóle comunale		Scóle private			Scóle normale		No. scólelor	No. scolarilor
	No. scólelor	No. scolarilor	No. scólelor	Felul învĕţăturei	No. scolarilor	Numele oraşuluĭ	No. scolarilor		
Mehedinţĭ	260	6630	—	—	—	Cerneţi	114	260	6744
Gorjul	160	3806	—	—	—	T.-Jiuluĭ	vac.	160	3806
Doljul	150	5125	13	4 grecescĭ 6 românescĭ 3 nemţescĭ	354	Craiova	*	163	5479
Romanaţiĭ	111	3069	1	grecéscă	20	Caracal	99	112	3188
Vâlcea	179	4726	—	—	—	Rômnicu	120	179	4846
Oltul	113	2404	—	—	—	Slatina	154	113	2558
Argeşul	142	3109	5	3 românescĭ 2 grecescĭ	127	Pitesci	113	147	3349
Muscelu	85	1447	—	—	—	C.-Lung	95	85	1542
Dâmboviţa	146	2192	3	1 franţuzécă 1 românéscă 1 grecéscă	20	Têrgovişte	94	149	2306
Prahova	51	721	16	8 românescĭ 4 elinescĭ 1 francesă 1 bulgară 2 evreescĭ	341	Ploesci	158	67	1220
Săcueni	138	2190	—	1 grecéscă	9	Văleni	90	139	2289
Buzĕu	101	1521	1	grecéscă	10	Buzĕu	87	102	1618
R.-Sărat	96	2024	4	2 românescĭ 1 francesă 1 grecéscă	38	Focşani	50	100	2112
Brăila	30	710	1	grecéscă	25	Brăila	168	31	903
Ialomiţa	50	915	6	4 românescĭ 2 grecescĭ	70	Călăraşi	45	56	1030
Vlaşca	143	3721	4	2 românescĭ 1 grecéscă 1 pension	97	Giurgiu	203	147	4021
Teleorman	132	2237	2	grecescĭ	55	R.-de-Vede	64	134	2356
Ilfovul	126	2164	88	54 române 12 grecescĭ 2 nemţescĭ 13 evreeccĭ 1 arménă 3 pens. de copiĭ şi fete şi 3 scóle de fete.	2263	Bucurescĭ	*	214	4427
	2213	48,711	145		3429		1654	2358	53,794

*) Veţĭ tabla din potrivă pentru Craiova şi Bucurescĭ.

REA

până la 1 Iulie 1842

SCOALELE DE PRIN JUDEȚE			Total		
			No. scóle-lor	No. profe-sorilor	No. scola-rilor
Suma . . .			2358 *	16 **	53,794
Scóla centrală din Craiova			—	8	338
CLASELE	No. scolarilor înscriș	No. scolarilor examinați			
Clasul I și II de începătorĭ	212	197			
„ III, idem	60	52			
„ I, II, III și IV de umanióre. . . .	95	89			
	367	338			
Scólele din Bucurescĭ					
Scóle sucursale :	—	—	—	2	228
Biserica Amzi clasul I și II	139	103			
Sântul George-Vechĭ, idem	192	125			
	331	228			
Colegiul Sântul Sava					
Clase începătóre	—	—	—	3	341
Clasul I și II	271	210			
„ III	130	69			
„ IV	95	62			
	496	341			
Clasele umanióre	—	—	—	14	157
Literatura limbeĭ elenescĭ	—	—			
Clasul I	86	57			
„ II	53	34			
„ III	30	24			
„ IV	26	20			
„ V	22	17			
„ VI	10	5			
	227	157			
Clase complementare	—	—	—	7	32
Literatura limbeĭ elenescĭ	8	6			
Cursul legilor					
Dreptul roman	11	3			
„ civil	9	8			
„ comercial	3	2			
„ judecătoresc și criminal.	5	5			
Cursul matematicei					
Algebra, geometria și trigonometria . . .	9	8			
	39	32	—	—	54,890

*) Câte un profesor de fie-care scólă. **) Câte un un profesor de fie-care Capitală a judeților

Orĭ cât de frumóse sunt cifrele din tabelele de maĭ sus cu referinţă la scólelele sătescĭ, nu trebu sĕ uităm că realitatea era ceva maĭ jos. Iată câteva acte carĭ demonstréză acest adevĕr, pe care istoria nu'l póte ascunde :

Circulară către profesoriĭ de prin judeţe

1842, Februarie 6.

«Eforia a luat sciinţă de la ceĭ maĭ avuţĭ propietarĭ dintr'acel judeţ, *că învĕţătoriĭ scólelor de prin sate nu păzesc scóla*, când sunt îndatoraţĭ a da învĕţăturĭ la copiiĭ satuluĭ, ci o pustiesc fórte des şi că în biserica satuluĭ nu fac slujbă de cântăreţ séŭ de ţircovnic uniĭ dintr'aceĭ candidaţĭ, ce primesc acele douĕ chile de bucate şi că în sfârşit aceĭ învĕţătorĭ iaŭ aceĭ duoĭ leĭ şi porumbul fără a face vre-o ispravă.

Eforia scrie D-tale, că fără întârdiere să te înţelegĭ atât cu revisoriĭ, însărcinaţĭ cu cercetarea scólelor comunale, cât şi cu uniĭ din candidaţĭ pentru starea acelor scóle, cerênd pentru dovadă de urmarea copiilor în scólă încredinţarea aleşilor la 1 Iulie până în trimestrele în care acela va voi să'şĭ dea demimisia, séŭ se va fi făcut nevĕdut de la scóla satuluĭ.

Acéstă regulă o facĭ D-ta cunoscută tutor învĕţătorilor, ca să aibă din vreme sciinţă.»

No. 1.457 Cerneţĭ. No. 1.458 Târgu-Jiuluĭ.
No. 1.459 Caracal. No. 1.460 Vâlcea.
No. 1.461 Pitescĭ. No. 1.462 Câmpu-Lung.
No. 1.463 Ploescĭ. No. 1.464 Târgovişte.

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor obstescĭ

Raport despre scólele sătescĭ din Ilfov

«Intre pedecile, ce opresc învĕţătura copiilor sătenĭ, lipsa scólelor este una prea însemnată, fiind-că dupĕ ce încă până *acum nu s'a făcut în cea maĭ mare parte, apoĭ* şi *cele isprăvite, fiind rĕŭ făcute şi lăsându-le neisprăvite, s'aŭ derăpănat.* Acésta cu cinste arĕtându-o cinstiteĭ Eforiĭ, o rog sĕ bine-voiască a face cele de cuviinţă, ca atât unde nu sunt să se clădéscă şi pe cele făcute sĕ le grijéscă de acum, ca să se pótă găti până la vremea începereĭ învĕţătureĭ copiilor sătenĭ într'acéstă iarnă.»

Profesor, *V. Jorju.*

No. 66. 1842, Septembre 2, Bucurescĭ.

Cinstituluĭ departament din lăuntru

«Profosorul scólelor începĕtóre dintru acest judeţ, făcênd revisia scólelor de prin sate, prin raportul sĕŭ de sub No. 69 dă în cunoscinţă acesteĭ Eforieĭ, că în cea maĭ mare parte încă până acum nu s'aŭ făcut punere la cale de a se clădi scóle şi din potrivă şi cele începute, lăsându-se neisprăvite, se derapănă, din care pricină urméză că nicĭ candidaţiĭ să nu aibă unde învĕţa pe copiĭ sătenilor.

Ci fiind-că din căderile şi datoriile acesteĭ Eforiĭ este de a preveghea atât pentru clădirea, îmbunătăţirea, înaintarea scólelor normale de prin oraşe, cât şi a acelor comunale de prin sate, pentru care se întêmpină maĭ multe împedicărĭ; — de aceea are cinste iarăşĭ a maĭ ruga pe acel cinstit departament, ca sĕ bine-voiască de a lua mĕsurile cuviincóse, atât de a se clădi scólele din noŭ, cât şi ale sĕvêrşi pe cele începute şi nesĕvêrşite,

căcĭ, lăsândule aceste din urmă în starea de acum, neapĕrat urméză a se derăpăna cu totul şi în urmă a se face cu cheltuelĭ, cu carĭ se împovoréză satele, maĭ vîrtos când cinstitul departament preţuesce, că de un mare folos şi trebuinţă este pentru înaintarea civilisaţieĭ şi a buneĭ crescerĭ, din care se aştéptă fericirea obsteĭ, să se deşĕvĕrşéscă scólele.— Acéstă nădăjduită fericire nu lipsesce Eforia a o recomendui la părintésca îngrijire a cinstituluĭ departament.»

*

Veniamin lasă scaunul Mitropolitan al Moldoveĭ în luna luĭ Ianuarie în 28 ḑile, 1842. Era de 35 de anĭ când s'a ridicat la acest scaun. Acum se duce la monastirea Slatina, bĕtrân şi amărît.

Nicolae Istrate ne aréta doliul care coprinse pe tot publicul român la ştirea dimisiuneĭ luĭ Veniamin, Treĭ ḑile nu se maĭ sfârşia lumea din tóte treptele societăţiĭ Iaşane, care aŭ percurs apartamentele Mitropolieĭ spre a da o ultimă sărutare de mână fostuluĭ prelat al ţĕreĭ. M. Sturdza se temu de o manifestaţiune populară, care ar fi putut impune Domnitoruluĭ păstrarea în scaun a luĭ Veniamin, decĭ ordonă ca ilustrul Prelat să fie pornit spre monastirea Slatina, chiar nóptea. Intriga a triumfat în contra luĭ Veniamin, dar din istoria cultureĭ naţionale ea nu'ĭ va putea şterge numele înscris cu laudă!

*

Cu începutul semestruluĭ al duoilea scolar comitetul academic, conformându-se nouluĭ plan, noueĭ reforme pregătită şi aprobată în Februarie 1842 de Mihaiŭ Sturdza, aŭ închipuit planul studiilor pentru scólele publice ce dăm în anexă *).

Epitropia la finea luĭ Februarie 1842 primind cu raportul referendaruluĭ lucrarea comitetuluĭ aprobă planul şi 'l comunică comitetuluĭ academic împreună cu copiĭ dupe anafora şi cu budgetul cheltuelilor pe 1842.

Din acest plan de studiĭ vedem, că se adaugă un curs de agronomie pe 3 anĭ şi că fosta clasă de inginerie tinde a deveni o adevĕrată facultate de sciinţĭ pe un curs de 3 anĭ.

Cursurile gimnasiale sunt reduse la 4 anĭ, ceea ce este maĭ puţin bine decât la St. Sava din Bucurescĭ.

Importanţa ce ié cursul de inginerie se datoresce D-luĭ Ioan Ghica, care de curênd sosit în Iaşĭ, primesce însărcinarea, ca în unire cu inginerul Omer, prof. Constantinescu şi Comitetul Academic, să alcătuiască programa specificată a claseĭ de inginerie.

Comitetul Academic şi membriĭ comisarĭ propun, cu jurnalul No. 6 din 26 Februariŭ 1842, pentru clasa de inginerie o programă împărţită pe 4 anĭ, ast-fel:

Anul I. *Semestrul I:* Matematica elementară şi anume: Aritmetica, Algebra şi Planimetria, Desemnul de figură şi peĭsage.

Semestrul II: Matematica specială şi anume:

Stereometria, din Algebra, teoria generală a equaţiunilor, Trigonometria, aplicaţiunea Algebreĭ la Geometrie.

Toţĭ eleviĭ vor fi primiţĭ a intra la acest clas, dar de dritul de a putea urma clasele viitóre, se vor împărtăşi aceĭ numaĭ ce vor câstiga la esamen note bune.

---

*) Veḑĭ anexa.

Anul II. Geometria descriptivă cu aplicaţiile sale la umbre, perspectivă, şarpantagiŭ. Calculul diferenţial şi integral, Fisica. Chimia, Desemnul linial. Din istoria naturală vor învěţa maĭ special numaĭ partea atingătóre de vitele trebuitóre la industrie.

Anul III. Din acest an se vor împărţi eleviĭ în douě secţiĭ, fieşĭ care de duoĭ anĭ:

a) In ingineri constructorĭ, şi

b) Ingineri explotatorĭ.

Mineralogia, Geologia: Din acestea se vor învěţa numaĭ părţile atingětóre de materiile întrebuinţate la construcţiĭ. Construcţia drumurilor, uliţilor şi a canalelor. Mecanica raţională şi resistenţa materialelor. Fisica aplicată. Architectura, desemnul maşinelor.

Anul IV. *Ingineri constructorĭ:* Mecanica aplicată, calculul machinelor şi construcţia lor. Construcţia de poduri, de drumurĭ de fer şi a lucrărilor publice precum şi a canalurilor, desemn de architectură, ridicarea planurilor.

Anul III. *Ingineria esploatatoare:* Geologia, Chimia industrială, metalurgia, mecanica aplicată la construcţiunea machinelor întrebuinţate la băĭ, exploataţia băilor, cu câte-va notiţe de architectură, ridicarea planurilor sub pământene. Desemnul liniar.

Pentru temeĭnica învěţare a acestora eleviĭ vor fi datorĭ a lucra, atât la experimentele chimieĭ şi a fisiceĭ, precum şi în timp de véră a face lucrărĭ geodesice şi geologice cercărĭ.

Apoĭ pentru că eleviĭ se vor alege prin a lor capacitate şi la încheerea învěţăturei se vor supune unuĭ examen riguros, urméză, ca aceştĭ elevĭ vor fi înzestraţĭ cu tóte însuşirile trebuitóre pentru practicarea epanghelmeĭ lor; decĭ pentru de a li se asigura o viitorime resplătitóre ostenelelor lor şi tot-o-dată a îndemna şi pre alţiĭ întru agonisirea acestor sciinţe ţěreĭ folositóre, Comitetul a socotit, ca cinstita Epitropie să mijlocéscă la P. I. Domn, ca eleviĭ acestuĭ clas, carĭ vor dobêndi diploma îndeplinireĭ lor, să formeze un corpos de ingineri şi fieşĭ care să se învrednicéscă îndată de rang de ofiţerĭ şi purtând şi semnele distinctive ale corposuluĭ şi avênd drit a fi aşeḑaţĭ pe la residenţiile ţinuturilor şi aiurea cu prerogativele de ingineri aĭ Statuluĭ *).

Semnaţĭ: *G. Asaki aga, G. Seulescu Pach, P. Campeanu, A. Costinescu, I. D. Chica, T. Stamati.*

No. 6. Iaşĭ, 20 Februarie 1842.

In 3 Martie 1842 Epitropia presintă Domnuluĭ anaforaua No. 93 în coprindere:

«Pentru de a aduce întru înplinire noua organisare a clasuluĭ de inginerie, întărit de I. V., Epitropia, dupe propunerea comitetutuĭ şi a profesorilor întrebuinţaţĭ la acel clas, aŭ socotit de cuviinţă, a se urma acésta în curs de patru anĭ potrivit cu programa alăturată. Apoĭ fiind că pentru sěvêrşirea acestuĭ curs se vor cere multe ostenelĭ şi talent însemnător, de la a căruia aplicaţie ţéra va putea aştepta rodul cel maĭ folositor, Epitropia socotesce, că spre asigurarea elevilor, ce dupe esamenele riguróse vor învrednicĭ diplome, eĭ se alcătuiască un corpos de ingineri şi fie-care din acestia să aibă grad de ofiţer, purtând semnele distinctive ale corposuluĭ, şi avênd drit a fi întrebuinţaţĭ, atât pe la residenţiile ţinutale, cât şi pe aiurea, ca ingineri aĭ Statuluĭ şi a se împărtăşi de folosurile acestora. Supuind cu tot respectul aceste měsurĭ la înţelepciunea şi la părintésca îngrijire ce aveţĭ pentru ramul învěţăturilor, Epitropia aştéptă hotărîre **)».

Semnaţĭ: *N. Suţu, G. Suţu*

---

*) Dos. No. 169 curent, Arch. Stat.

**) Dos. No. 169 curent, Arch. Stat.

Domnitorul îndréptă afacerea în *desbaterea Sfatuluĭ cârmuitor.*

Numaĭ în Maiŭ 1842 Epitropia trămite cestiunea la Sfatul cârmuitor.

Planul de organisare propus de domnu Ion Ghica pentru cursul de inginerie, am vĕdut maĭ sus, că aŭ primit unele modificărĭ în sinul Epitropieĭ.

In loc de patru anĭ cursul s'aŭ făcut pe treĭ. Numaĭ puţin trebue să constatăm, că prin introducerea domnuluĭ I. Ghica în personalul didactic al Academieĭ Mihăilene, scóla a dobândit forţe noĭ şi un prestigiŭ deosebit. Aparţinênd la clasa înaltă a societăţeĭ, Ion Ghica arétă boerimeĭ, că profesoratul este o misiune nobilă şi invidiabilă.

*

Crasa care isbutise, cu tótă neplăcerea Comitetuluĭ Academic, să aibă catedra specială de literatura elină şi latină, încetéză de a ocupa acéstă catedră la 1 Februarie 1842 *).

De la 1 Iulie 1842 este numit profesor de religiune la gimnasiŭ, Ioan Popescu-Poenaru în locul Archimandrituluĭ Ghedeon Proca, care nu urma regulat la clase, decĭ aŭ fost depărtat. **)

*

In anul acesta seminariul Veniamin intră în o nouă fasă. Dupe ce în locul luĭ Bojinca isbutise a lua directoratul Suhopan, care adusese din Bucovina patria luĭ câţĭ-va profesorĭ, precum vĕdurăm în anul trecut, acum în Aprilie 1842, cu retragerea din directorat a luĭ Suhopan se înlătură şi profesoriĭ Bucovinenĭ. Pe cât timp fusese în scaunul Mitropolitan Veniamin, Asaki nu se prea amesteca în mersul seminaruluĭ de la Socola, acum Eforia provócă pe Comitetul Academic, să se ocupe cu organisarea seminaruluĭ.

Dupe noua organisare urméză a se deschide în 1842 clasa a V a seminaruluĭ, cu începere dela Septembre.

Se introduc în seminariŭ profesorĭ noĭ şi Epitropia învĕţăturilor publice întocmesce noul program de studiĭ, cât şi regulamentul de administraţiune internă ***).

Noiĭ profesorĭ sunt: Filaret Scriban, Ioan Maior, Leon Filipescu, V. Melinescu, I. Verdeanu (ca econom) şi Dr. Vârnav, care succede doctoruluĭ Viola, ca doctor al seminaruluĭ.

Ioan Trifu Maior din Transilvania e numit profesor ordinar de Istoria şi Retorică cu aplicaţiune la facerea cuvintelor bisericescĭ, cu 4800 leĭ pe an, locuinţă, încălḑit, luminare şi hrană.

Asemenea e numit Lăzărescu pentru limba română, Geografiă şi Logică, de la 1 Octombre.

Asemenea e numit *Lupu David* pentru cântările bisericescĭ.

Asemenea *Constantin Facaş* e numit adjunt profesor pentru Catichis, Istoria biblică şi cea bisericéscă.

Asemenea *Leon Filipescu* adjunt profesor pentru Aritmetică, Geometrie, construcţiĭ de economie rurală.

---

*) Dos. No 54 arch. stat. fila 366.

**) Dos. No. 54 curent arch. stat.

***) Dos. No. 256 curent arch. stat. Regl. de administraţiune este din 31 Maiŭ 1842.

Profesorilor căsătoriţĭ din seminariŭ li se dedea $4^1/_2$ stânjenĭ lemne de foc şi 40 vedre vin, 3 oca lumînărĭ pe lună, 4 oca carne şi 5 pânĭ pe ḑi; aceste provisiĭ variaŭ dupe numĕrul membrilor familieĭ.

Căsătoriţĭ era prof. Maior, Lupu David şi Cost. Facaş. Pentru ḑile de post li se dedea câte 150 căpăţînĭ de varḑă pe an, de la 2 la 3 mierţe cartofĭ, la 10 oca fasole pe lună, 2 dimerliĭ sfecle pe lună, 2 oca cépă pe lună, de la 400—600 prajĭ pe an, 1 oca pătrunjel pe lună şi 1—$1^1/_2$ oca unt-de-lemn pe lună *).

La 27 Septembre 1842 Epitropia învĕţ. public dispune, ca să se înfiinţeze clasa a V-a cu clericĭ absolvenţĭ aĭ claseĭ a IV din trecut, chiămaţĭ pentru acésta prin publicaţie în gazetă a se înfăţişa la Comitetul academic, care va alege pre ceĭ cu atestate maĭ bune, carĭ se vor aşeḑa în seminariŭ.

Noul regl. al seminariuluĭ coprinḑând între obiectele cl. V şi *instrucţiunĭ sanitare*, Epitropia dă acéstă catedră D-ruluĭ Vârnav, care va fi şi doctorul seminaruluĭ şi va preda materia de 2 orĭ pe sĕptĕmână, cu léfă 3600 leĭ pe an.

NB. Dr. Vârnav succeda, ca doctor seminaruluĭ, doctoruluĭ Viola.

Dr. Vârnav este însărcinat tot o-dată a face în limba românéscă un manual pentru parochĭ **).

Lefile profesorilor încep la 1 Octombre, iar al profes. *Maior*, venit din Transilvania, la 1 Septembre; ca despăgubire de cheltuelile drumuluĭ i se va plăti léfa de la 1 Septembre.

Anexam aci séma seminaruluĭ pe 1842, de venituri şi cheltuelĭ, pentru a se vedea maĭ în detail starea materială şi culturală a seminariuluĭ la 1842 ***).

In 20 Septembre 1842, Arhiereul de maĭ apoĭ Filaret Scriban este numit rector al seminaruluĭ.

*

Clasa V din noŭ înfiinţată coprinde materiile următóre:

Din Teologie: Fundamentala partea I.

Din Morală: Introducerea şi cap. I până la ideea desĕvĕrşireĭ morale inclusiv.

Din pastorala: Cap. I. Povĕţuirĭ pentru preoţĭ în de obşte şi cap. II, despre datoriile preoţilor de a învĕţa pe poporenĭ. Alcătuirĭ teologice şi cuvinte bisericescĭ, făcute de clericĭ. Deprinderĭ în cuvinte bisericescĭ. Medicina populară.

Sciinţele teologice sunt încredinţate luĭ Filaret Scriban.

Din acestea vedem, că seminarul de la Socola ié întru adevĕr un avênt deosebit şi că, ca şi în trecut, rĕmâne prima scólă clericală din principate.

*

La rubrica scólelor primare judeţene vom aminti carĭ sunt, la Iunie 1842, numele institutorilor din judeţe.

Suceava: Protosinghelul Neofit Scriban.

Neamţu: G. Filipescu (Pétra).

---

*) Dos. No. 256 curent arch. stat.

**) Dos. No. 256 curent arch. stat.

***) Veḑĭ anexa.

Roman : Ioan Nastasiu.
Bacău : G. Platon.
Putna : C. Paulini (Focșanĭ).
Galați : Ión Vitzu.
Tecuciŭ : Nicoleanu (din 1842).
Bêrlad : Ioan Zăhărescu.
Botoșanĭ : V. Paulini.
Iașĭ : N, Verdeanul.
Vasluiŭ : Iordache Galeri.
Hușĭ : Economu Ioan Silivestru.
Têrgul-Frumos, de la Septembre 1842, N. Verdeanul *)

*

In 3 Februarie 1842, referendarul Asaki, cere Epitropieĭ facerea a 12 sigiliĭ pentru cele 12 scolĭ din țérĕ. **)

*

Instructiv este tabelul arĕtând populațiunea scólelor primare județene, strecurată prin ele până la 1842.

Iată aceste cifre :

	Anul	Scolarĭ
Roman :	1832	32
„	1833	20
„	1834	27
„	1835	42
„	1836	31
„	1837	14
„	1838	7
„	1839	6
„	1840	15
„	1841	24
„	1842	24
	Total	242

	Anul	Scolarĭ
Galați :	1832	42
„	1833	32
„	1834	11
„	1835	18
„	1836	24
„	1837	9
Galați :	1838	20
„	1839	29
„	1840	5
„	1841	12
„	1842	8
	Total	210

	Anul	Scolarĭ
Botoșanĭ :	1832	39
„	1833	24
„	1834	33
„	1835	29
„	1836	26
„	1837	25
„	1838	32
„	1839	31
„	1840	20
„	1841	23
„	1842	15
	Total	306

*) Dosarul No. 54, arch. Statuluĭ.
**) Dosarul No. 287 curent, Archiva Statuluĭ.

	Anul	Scolarĭ
Bacăŭ:	1839	20
„	1840	15
„	1841	10
„	1842	18
	Total	63

	Anul	Scolarĭ
Huşĭ:	1832	45
„	1833	16
„	1834	16
„	1835	14
„	1836	20
„	1837	22
„	1838	40
„	1839	50
„	1840	51
„	1841	63
„	1842	41
	Total	388

	Anul	Scolarĭ
Bêrlad:	1832	16
„	1833	30
„	1834	40
„	1835	42
„	1836	26
„	1837	32
„	1838	34
„	1839	30
„	1840	40
„	1841	47
„	1842	59
	Total	396

	Anul	Scolarĭ
Fălticenĭ:	1842	16
Tecuciŭ:	1842	17
Peatra:	1836	35
„	1837	18
„	1838	29
„	1839	17
„	1840	22
„	1841	—
„	1842	9
	Total	130

	Anul	Scolarĭ
Focşanĭ:	1832	33
„	1833	—
„	1834	33
„	1835	35
„	1836	31
„	1837	37
„	1838	35
„	1839	33
„	1840	40
„	1841	36
„	1842	48
	Total	361

	Anul	Scolarĭ
Vasluiŭ:	1841	31 *)
„	1842	12
	Total	43

	Anul	Scolarĭ
Têrgu-Frumos:	1841	39
„	1842	11
	Total	50

Suma totală a scolarilor carĭ aŭ absolvit cursurile primare în judeţe orĭ încă le urméză în 1842, a fost de 2.209. **)

*

Scólele sătescĭ se îmulţesc cu anevoie în Moldova; în 1842 monastirea Vorona a deschis scóle la satele Icoşeniĭ şi Poiana-Lungă, dar se jăluesce isprăvnicieĭ, că săteniĭ nu vor

*) La grabnica deschidere a scóleĭ din Vasluiŭ a contribuit harnicul comisar al têrguluĭ Vel Polcovnic Luca. El a cheltuit 800 leĭ pentru mobilier, ca să nu întârdie scóla. In 19 Decembre 1842 Epitropia cu ordinul No. 704 către sameşia scólelor a dispus despăgubirea luĭ Luca.
(Dos. No. 1 curent, Archiva Statuluĭ, pag. 62.)

**) Dos. 351 curent, Archiva Statuluĭ.

să'şĭ tremită copiiĭ la scóle. Ispravnicul, cu adresa No. 6.604 din 30 Iunie 1842, rĕspunde că a însărcinat pe privighetorul de ocolul Siretuluĭ să'ĭ supue la aşa îndatorire, şi tot o-dată arétă şi egumenuluĭ mulţămire pentru râvna ce o întrebuinţéză către omenire. *)

*

Scólele de arte continuă cu 26 ucenicĭ întreţinuţĭ de Stat la diferitele ateliĭ (veḑĭ condica 296 curent, Archiva Statuluĭ).

*

Scólele armenescĭ capĕtă un supliment de instrucţiunĭ aprobate de sfatul ocârmuitor la 24 August 1842. Asemenea instrucţiunĭ privesc atât partea intelectuală cât şi cea materială a scólelor armene, de aceea le şi dăm în anexă. Prin acestea instrucţiĭ este şi vorba de înfiinţare a unor scolĭ prin judeţe unde se află armenĭ. Dăm tot o-dată aci **) porunca Epitropieĭ din 27 Martie 1842, sub No. 138, aprobând uniforma scolarilor armenĭ.

«In urmarea raportuluĭ directoruluĭ scólelor publice armene din capitalie, prin carĭ cere ca spre deosebire scolariĭ sĕ pótă purta uniforme, Epitropia încuviinţéză a li se face în următorul chip: frac, pantalonĭ şi şapcă de postav albastru închis, iar gulerul şi vipusca de postav vişiniŭ deschis, pentru care se împărtăsesce acésta spre sciinţa Eforieĭ.» (Manual administrativ, tomul II, No. 835).

La 22 Octombre sĕ serbéză cu mare pompă la scóla arménă din Iaşĭ aniversarea dăreĭ hrisovuluĭ luĭ M. Sturdza, pentru scólele armene. ***)

*

Indată ce armeniĭ aŭ scolĭ speciale, G. Asaki să gândesce şi la evreĭ. In 4 Decembre 1842 el presintă Episcopieĭ următorul important referat:

«Inmulţirea evreilor din ḑi în ḑi în ţéră, alcătuesce o parte însemnătóre a impoporăreĭ sale. Acest neam de şi în privirea materială este supus administraţieĭ locale, a luĭ parte morală se află fără nicĭ o direcţie, în cât evreiĭ carĭ aicea se bucură de însemnătóre folosurĭ 'şĭ păstréză în préjma moldovenilor o posiţie de streinĭ, pentru că nu se insuflă de principiile carĭ pe conlocuitoriĭ unuĭ stat, de şi de deosebită religie, 'ĭ prefac în un trup politic de mădulărĭ folositóre societăţeĭ. Aşa precum guvernul se îngrijesce pentru luminarea celor-l'alte confesiĭ, de asemenea are drituri rezemate pe insemnator interes al Statuluĭ, de a povĕţui şi crescerea evreilor, fără a jicni câtuşĭ de puţin a lor principiĭ religióse. Pe aşa temeiŭ se cuvine a îndrepta a lor morală şi a le lor cunoscinţe dupe un metod urmat şi prin ţĕrile învecinate. Drept aceea, décă cinstita Epitropie ar încuviinţa o asemenea mĕsură ţintitóre a paraliza rĕul ce va spori din părăsirea unuĭ asemenea obiect, apoĭ neapĕrat ar fi a aduce, atât din Rosia cum şi din Austria, reglementele scólelor evreescĭ, carĭ de asemenea se află sub priveghierea guvernuluĭ». ****)

---

*) Dosarul No. 262, Archiva Statuluĭ

**) Veḑĭ anexa

***) Dosarul No. 279 curent, Archiva Statuluĭ.

****) Dosarul No. 288 curent, Archiva Statuluĭ. Nu am aflat lucrarea maĭ departe asupra acestuĭ raport.

*

Lucrarea începută în anii din urmă cu referinţa la scólele private din Moldova, se termină prin promulgarea «instrucţiilor pentru pensiónele de educaţie» constatătóre din 26 articole. Le dăm în anexă *).

Prin aceste instrucţii directorii de pensióne, de ori-ce naţiune séu protecţiune, se pun sub directa cercetare a autorităţilor scolare. Nimeni nu póte ţine scólă privată fără prealabilă autorisare a Epitropiei, în urma presintărei de atestate recunoscute bune de către Comitetul Academic. Tot asemenea şi pentru personalul didactic al pensiónelor.

Acéstă mĕsură nu are retroactivitate peste data Regulamentului organic. Programa studiilor la gradul I şi al II-lea este obligatorie acea publică, dar împărţite materiile ori pe câţi ani. Limba de predare póte fi ori-care, afară de religie şi limba românéscă. Cărţile scolastice sunt cele aprobate de Stat. Vor fi duoĕ examene publice, ca şi la scólele Statului. La încheierea unui curs elevul se va supune la un examen general, în fiinţa autorităţei scolare şi va dobândi atestat formal, cu care va putea fi admis la scólele Statului. Examenul pensiónelor de fete se va face înaintea unui comisar rênduit de Epitropie. Pedépsa trupéscă este netolerată în scólele private.

S'a permis deschiderea de scoli de către necreştini, dar numai pentru coreligionari. (2 Iunie 1842, No. 219).

In Iulie 1842, cu adresa No. 281, Epitropia scrie Postelnicieĭ, comunicându'i instrucţiunile de mai sus, împărtăşite deja directorilor de pensióne şi publicate prin Buletin şi o învoită «a împărtăşi acéstă punere la cale şi consulatelor de care atârnă unii din directorii pensiónelor, spre a fi întocmai următori.» **)

In 28 Iulie 1842, Epitropia cere din noŭ ministerului de interne, prin ispravnici facerea unei catagrafii a tuturor scólelor private, cu arĕtarea numĕrului elevilor şi a locului de situaţiune.

Dăm în anexă ***) acéstă nouă catagrafie, dupe dosarul 144 curent, archiva Statului.

*

Conform noului Regulament al învĕţămêntului privat, în 13 Septembre 1842, Samuil Torcaner capĕtă de la Epitropie voie să predea limbile francesă, germană şi italiană. ****)

*

Din învĕţămêntul privat al Ţĕrei Românescĭ, în 1842, nimic important. Eforia scólelor, la 1 Iulie, cu raport la Domnitorul Alex. D. Ghica, acordă lui Gianiloni o gratificare de 50 de galbeni pentru buna stare în care 'şi tine scóla privată.

*

Despre stipendiştii Moldovei în 1842 culegem informaţiunile următóre:

In 20 Februarie 1842, Pitar Vasile Scriban Popescu 'şi-a terminat studiile şi a primit diploma de magister în teologie, cu data din 5 Aprilie 1842. Vasile Scriban s'a şi călugă-

---

*) Vedĭ anexa.

**) Dos. No. 144, fila 42, arch. Statului.

***) Vedĭ anexa.

****) Dos. No. 288, arch. Statului.

rit cu numele de Filaret. El a lucrat ca tesă «óre-care sciinţe istoricescĭ despre starea Bisericeĭ Moldoveĭ şi a Valachieĭ dintru început şi până în timpul nostru.» Lucrarea a fost băgată în sémă şi de Sinodul bisericeĭ rusescĭ. *) Cum s'a întors Scriban în ţéră, l'am vĕdut numit profesor şi rector la seminariul din Socola.

In Octombre 1842, Lemeni este autorisat să mérgă de la München la Roma pentru studiul maĭ departe al pictureĭ.

Anastasie Fĕtul a trecut doctoratul în legĭ la Viena, dar în loc de a se întórce la Iaşĭ, plécă pentru Paris şi cere Epitropieĭ voĭe, să facă acolo doctoratul în medicină. Epitropia refusă şi 'ĭ scrie să se întórcă numaĭ decât la Iaşĭ, căci la d'impotrivă *va fi nevoită a întrebuinţa alte mijlóce.* Anastasie Fĕtul nu se supuse, de şi cu multă lipsă avu a continua studiile de medicină la Paris.

*

Sub Mitropolitul Veniamin se întreţinea de Mitropolie o clasă de musichie, plătindu-se léfă pentru acésta la doĭ psalţĭ.

In Aprilie 1842, Epitropia refusă a plăti 3.000 leĭ léfă pentru psalţiĭ, carĭ predaŭ musichia la Mitropolie, ţicênd că aŭ aflat acéstă léfă de prisos, dupe statornicirea din noŭ a organisaţieĭ seminariilor.

Prin adresa No. 264, din 22 Iunie 1842, Epitropia miţlocesce la Sfatul administrativ, dupe cererea Comitetuluĭ Mitropolieĭ, să nu se trécă în budgetul Seminaruluĭ 3.000 de leĭ léfa a ceĭ duoĭ psalţĭ.

In urmă, la Noembre 1842, se dispune, ca asemenea cheltuială să se facă din budgetul Mitropolieĭ şi să se restitue seminaruluĭ Veniamin suma plătită din budgetul luĭ. **)

Noue resistenţe din partea Epitropieĭ de a recunósce aceste lefĭ, fac să intervină Domnitorul. El care, în aniĭ trecuţĭ refusase a aproba înscrierea acestuĭ condeiŭ în budgetul scólelor, ordonă în Decembre, Epitropieĭ, să plătéscă léfa datorită. ***)

*

Din efemeridele anuluĭ 1842, se cuvine a însemna aci câte-va.

La 24 Iunie 1842, Comitetul central cu adresa No. 176, vestesce Epitropieĭ, dupe încunosciinţarea ce şi el a primit de la Secretariatul de Stat, cu adresa No. 1.390, că Domnitorul, prin ofisurile No. 38 şi 39, aŭ numit epitropĭ pre Logofĕtul şi Cavaler Lupu Balş şi Hatmanul Grigoriţă Ghica. ****)

*

Lefile profesorilor eraŭ fórte neregulat plătite. Cunóscem maĭ multe petiţiunĭ reclamând léfa întârţiată. La dosarul No. 54 (Archiva Statuluĭ) există una semnată de profesoriĭ: I. Ionescu, I. Albineţ, El. Iordan, D. Gusti, Stichi, Constandache, D. Stoica, G. Vasiliu, P. Antoni, T. Codrescu, G. Schiavoni, S. Botezatu.

---

*) Dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ.

**) Dos. No. 282 curent, arch. Statuluĭ.

***) Dos. No. 54 curent, arch. Statuluĭ.

****) Membriĭ în comitetul central eraŭ N. Suţu, A. Suţu, Spătarul Iacob Veisa. (Dosarul No. 173, arch. Statuluĭ.)

*

Anul scolar 1842—1843 nu începe în Iaşĭ la 1 Septembre, ci la 1 Octombre, din causa neterminăreĭ reparaţiunilor localelor scolare.

*

In semestrul I scolar 1842—1843, bibliotecar nu maĭ este, la Iasĭ, D. Gusti, ci T. Codrescu, care va continua în acéstă funcţiune maĭ mult timp. *)

In acest an, pentru serbarea aniversăreĭ Academieĭ, G. Seulescu a făcut publicaţiunea No. 601, îndemnând pe eleviĭ şi stipendiştiĭ osebitelor clase, să pregătéscă felurite compuneri, pentru a fi declamate în *seanţa* Academieĭ. Aceste compuneri se vor trimite în mod anonim, dar câte cu un semn din partea autoruluĭ, spre cercetarea comitetuluĭ academic.

Autorul celor care se vor găsi vrednice, se va încununa şi se va înscrie într'o condică onorătóre şi se va publica. **)

*

Din raport al cultureĭ generale înregistrăm următórele scirĭ:

In 1842, Eforia oraşuluĭ Iaşĭ se ocupă cu ridicarea planuluĭ oraşuluĭ. Profesorul A. Costinescu dirige cât-va timp acéstă lucrare, apoĭ se demite. ***)

*

In acestaşĭ an inginerul Omer, ajutat de elevul inginer G. Giuşcă, face cercetărĭ în interesul navigabilităţiĭ Prutuluĭ. ****)

*

Cabinetul de sciinţe naturale sporesce pe fie-ce an în mod fórte lăudabil. El lucréză a'şĭ avea casele propriĭ şi isbutesce, cum vom vedea din lucrările ce vom aduce în anul următor.

*

Clasa de zugrăvie continuă în 1842 protegiată de Asaki. La 24 Septembre 1842, Asaki propune Epitropieĭ, să se aducă un numĕr de busturĭ de ipsos şi alte forme antice pentru sistematica învĕţare a zugrăvieĭ. Epitropia aprobă şi dă luĭ Schiavoni pentru acésta 1.000 leĭ pentru cumpĕrare de material pentru tinerii cariĭ n'aŭ mijlóce. *****)

Eforia scólelor din Bucurescĭ însărcinéză pe zugravul Dragomir cu pictura bisericeĭ Sfinţilor Voivoţĭ şi alte lucrărĭ de arte, dupe cum sunt arĕtate în copia anexată aci. ******)

---

*) Dosarul No. 135, arch. Statuluĭ.

**) Dos. No. 55, pag. 31. arch. Statuluĭ.

***) Dos. No. 169 curent, arch. Statuluĭ.

****) Dos. No. 169 curent, archiva Statuluĭ fila 23.

*****) Dosarul No. 58, pag. 63.

******) Veţĭ anexa acesteĭ pagine.

*

In privinţa bibliografică avem de observat, că în budgetul Munteniei continuă a fi prevĕduţĭ 5.000 leĭ pentru cumpĕrarea de cărţĭ pentru bibliotecă, dar cifra de 2.000 leĭ pentru subscripţiunile întêmplătóre la publicaţiunĭ de cărţĭ nouĭ s'a scăḑut la 1.000 leĭ.

Cu tóte acestea Eforiĭ I. Cantacuzino şi P. Poenaru, prin jurnalul din Iulie 1842, ḑic: «Pentru scrierea istorieĭ românescĭ pe lângă alte isvóre se găsesc şi chronografe manuscrise şi fiind-că acestea nu se pot dobândi lesne în disposiţia celor ce ar voi să se îndeletnicéscă cu scrierea istorieĭ românescĭ, Eforia chibzuesce, că este de trebuinţă a se publica prin tipariŭ manuscrisele de chronografe, care ar fi maĭ întinse şi maĭ autentice, şi acum maĭ întâiŭ manuscrisul acela care se află în bibliotecă, adeverit la fie-care fóie cu pecetea Domnuluĭ Ştefan Cantacuzino.

Tótă cheltuiala acesteĭ tipăriri în 1.000 exemplare se va rĕspunde din casa scólelor şi pentru ostenéla editoruluĭ se vor da 300 bucăţĭ din 1.000 exemplare ce vor eşi la tipar, ca să le vînḑă în folosul sĕŭ; însă ridicarea acestor 300 bucăţĭ şi începerea vînḑĕreĭ lor de către editor pe séma sa, se va face dupe ce se va sĕvêrşi vinderea celor 700 exemplare cu un preţ potrivit, ast-fel ca din acest numĕr de exemplare să iasă tótă cheltuiala ce se va face cu tipărirea chronografuluĭ.»

Asemenea hotăresce a se tipări şi manuscrisul de *Povĕţuirile luĭ Neagoe Vodă* către fiul sĕŭ, dăruit de Spătărul Antochie Sion de la Iaşĭ, urmându-se şi cu acéstă tipărire disposiţiile maĭ sus arĕtate, precum şi manuscrisul a luĭ *Carol al XII-lea* al Svedieĭ. Editorul este părintele eclesiarc Ion. S'a tipărit până la anul 1842 cartea luĭ Neagoe Vodă. *)

*

Obştésca Adunare din Iaşĭ, în Martie 1842, încă a fost hotărît o sumă de banĭ pentru tipărirea de cărţĭ în limba naţională.

La Iunie, I. Ionescu, referindu-se la votul obşteşteĭ Adunărĭ, propune Epitropieĭ să'ĭ tipăréscă un tratat de agricultură, ce a compilat.

Doctor Stamate cere tipărirea cărţeĭ sale de fisică pentru gimnasiŭ.

La 9 Noembre, Parucic Th. Hurmusachi, cere luĭ Vodă tipărirea unuĭ «Tetragloson elementar». Domnitorul recomandă cartea Epitropieĭ, care şi ea o trimete la Comitetul Academic.

La 20 Octombre, Th. Codrescu, profesor de limba francesă la clasa I din gimnasiŭ, cere tipărirea gramaticeĭ francese, prelucrată dupe Noël şi Chapsal, cum şi a cărţeĭ Dialogurĭ franceso-române.

In 1842 apar cărţĭ numeróse şi multe utile. Doctor Ioan Huboţi, obţine aprobarea tipăririeĭ de către Eforia scólelor din Bucurescĭ a cărţeĭ séle «*Sciinţa veterinară.*»

Eforia scólelor cumpĕră de la C. Loga, directorul scólelor naţionale românescĭ şi sêrbescĭ de pe graniţa Banatuluĭ Austrieĭ, următórele cărţĭ române: Tâlcul Evangelic, Epistolarul şi Pruncĭĭ ceĭ părăsiţĭ. *) Acelaşĭ Constantin Dimitrie Loga a maĭ tipărit deja şi

*) Dosarul 288, Archiva Statuluĭ.
**) Dos. No. 291 curent, Archiva Statuluĭ.

alte cărţĭ şi avea gata de tipar un numĕr de 5. Loga a înfiinţat scóla românéscă din Pesta şi a deschis apoĭ în districtul regimentuluĭ Banaticescu, scóla preparandă pentru copiiĭ militarilor. Dăm în anexă *) apelul adresat de Loga în 1842, din Bucurescĭ pentru a aduna subscripţiĭ cu care să publice o istorie a românilor, de la întemeiarea Romeĭ până la 1842.

In Iaşĭ apare broşura I şi II din *Lecsiconul de conversaţiĭ*, lucrat şi publicat de o societate literară, în frunte avênd pe G. Asaki.

Fabulele luĭ A. Donicĭ în duoĕ părţĭ, ediţiunea a duoa şi poesiile vechĭ şi noue a luĭ Grigore Alexandrescu sunt din lucrările maĭ importante ale acestuĭ an.

In Transilvania, Barac edă populara istorie a luĭ *Arghir* şi *Elena*, iar Ioan Rusu tipă resce *Icóna pămêntuluĭ*, la Blasiu.

Iordache Marinescu îşĭ republică unele lucrărĭ pentru «*Fóia pentru minte*», între carĭ vom aminti lucrarea despre «*Doină*» din No. 11 al «*Foiĭ pentru minte.*»

Eclesiarchul curţeĭ Muntene, Ion, a tipărit «*Testamentul*» şi cere Domnitoruluĭ, în Septembre 1842, să se impună câte un exemplar de fie-care scolar de scólă sătéscă.

Se tipăresce o mie exemplare din «*Mecanica practică*», de profesor Minovicĭ, pentru clasa a patra primară. A fost cercetată acéstă carte de Poenaru, Pavlid şi Papadopolu, aprobată şi tipărită în Martie 1842.

Apar în Iaşĭ Legĭuirile guvernuluĭ Moldoveĭ, de la 1834—1841 în 4⁰.

Dintre jurnale încetéză *Vestitorul bisericesc*, din Buzĕŭ.

*

Pe când jurnalul unguresc Elenkor, în 1842 punea Principatele sub rubrica Ungarieĭ, G. Asaki cânta în versurĭ *Cetatea Neamţuluĭ* şi pe Ştefan-cel-Mare învingĕtorul luĭ Corvin, iar în jurnalul sĕŭ «Spicuitorul Moldo-românesc» publica articolul: *Romániĭ Ano-Vlachieĭ.*

*

Nu vom închide analele pe 1842, fără de a înregistra şcirile îmbucurătóre date de *Fóia pentru minte* No. 33, din 1842, că şi romániĭ din Bucovina încep a se mişca; că eĭ vor avea în Cernăuţĭ o scólă trivială şi una de fetiţe, că la Sucéva va fi o scólă normală şi în Cernăuţĭ un gimnasiŭ.

Durere! în aceste scolĭ limba românéscă nu are nicĭ o însemnătate.

---

*) Veḑĭ anexa acesteĭ pagine.

CAP. VI

ANUL 1843-1844

Nu pentru a micşora cadrul acesteĭ lucrărĭ, ci pentru că cu cât mergem înainte cu lucrările relative la scólă, ele se repet şi sémănă între ele, socotirăm cu cale să imbinăm pe cât posibil aniĭ, carĭ ne presintă aprópe acelaşĭ aspect.

Aşĭa ne par a fi aniĭ 1843 şi 1844.

Budgetul scólelor din Muntenia, fixat o-dată la venitur̆ĭ în sumă de 350.000 leĭ, urma să fie suficient până la 1840. Art. 257 din Regulamentul Organic dispunênd acéstă sumă ca venit al scólelor de la 1 Iulie 1831, avusese în vedere îndestularea primelor trebuinţe.

Aceste trebuinţe sporiră din an în an, dar cu tóte încercările ce am vĕdut din partea Eforieĭ scólelor de a căpăta adăogirea veniturilor, lucrul nu se realisâ, nicĭ la 1840, termenul la care se promisese adăogirea acelor venitur̆ĭ, nicĭ în aniĭ următorĭ. La ocasiunea presintăreĭ, încă în 1842, la întărirea Domnitoruluĭ Alexandru Ghica, a proiectuluĭ noŭ de budget, Eforia face către Domnitor un raport *), prin care arétă insuficienţa fonduluĭ de 350.000, şi că «lipsa se simte din ḑi în ḑi maĭ mult şi Eforia ar trage asupră'şĭ hula obşteĭ, décă ar maĭ prelungi cu tăcerea asemenea stare a scólelor publice»; ea propune unele adăogirĭ şi îmbunătăţirĭ, pentru anul scolastic 1842—1843.

Eforiĭ Cantacuzino, Ión Eliad şi P. Poenaru cer un adaos de 252.200 leĭ, adecă un budget de 602.950 leĭ.

Braviĭ Eforĭ cereaŭ:

Adăogirea a câte un institutor la fie-care din cele 14 scolĭ primare judeţene;

Adăogirea unuĭ profesor de armonie bisericéscă la scóla începĕtóre de la S-tu Sava;

Adăogirea a câte un institutor la scólele începĕtóre de la Amza şi S-tu Gheorghe.

Crearea încă a ducĕ scolĭ în culorile de Verde şi de Albastru, cu câte duoĭ profesorĭ;

Adăogirea la clasele umaniore a unuĭ profesor de ţinerea registrelor;

Un profesor pentru pictura de *câmpenie* şi istorie, în clasele 4, 5 şi 6, Wallenstein rĕmânênd numaĭ cu elementele de liniaţie în cele d'întêiŭ 3 clase umaniore;

Crearea uneĭ catedre de literatură şi poesie, în clasele complimentare.

Continuarea în 1843 a catedreĭ de filosofie, dată luĭ Laurian.

Să se adaoge o catedră de fisică în clasa I complimentară.

---

*) Veḑĭ anexa.

La cursurile speciale se înfiinţéză catedra de calculul diferenţial şi integral şi geodezie şi catedra de mecanică şi de architectură.

Intre cursurĭ slobode se înfiinţâ:

O catedră de botanică şi de agricultură în duoĕ clase;

O catedră de istoria naturală pentru duoĕ clase.

O catedră de limba slavonă, alta de italiană şi una de nemţesce.

La § 5 al budgetuluĭ proiectat, Eforiĭ cereaŭ 50.000 leĭ pentru tipărirea cărţilor didactice şi alte producţiĭ literare, în loc de mia de leĭ din anul trecut.

Asemenea proiect de budget rĕmase neaprobat de Domnitor, căcĭ supraveni mazilirea luĭ, iar Sfatul administrativ, în Noembre 1842, lasă tot venitul vechiŭ pentru scolĭ pe motiv că încă din 1840 era rênduită o comisiune însărcinată cu cercetarea situaţiuneĭ scólelor. *)

Am vĕḑut cum acea comisiune, numită din capul loculuĭ cu rele intenţiunĭ, nu realizase până la data acésta nicĭ o lucrare.

Nu eraŭ trecute în budgetul proiectat numaĭ îmbunătăţirile maĭ sus enumĕrate în anaforaua Eforieĭ către Domnitorul Ghica, sub No. 700 din 18 August; budgetul proiectat maĭ coprindé şi următórele:

Adăugirĭ la lefile slujbaşilor cancelarieĭ şi a speselor eĭ;

Un paragraf extraordinar de 97.960 leĭ *„pentru deosebite trebuinţe“*;

Se adaoge o clasă a IV-a la clasele începĕtóre din Craiova;

Asemenea catedra de armonia bisericéscă, ca la Bucurescĭ;

Clasele de umanióre din Craiova se întocmesc ca cele din Bucurescĭ;

Se adaog cheltuelile scóleĭ şi bisericeĭ Obedeanu;

Asemenea ale scóleĭ Ionaşcu din Slatina;

Se adaogă şi un al duoilea profesor la scóla din Ploescĭ.

Acelaşĭ budget de 350.000 leĭ, plus 750 dobênda legatuluĭ Episcopuluĭ de Argeş, plus 252.200 adaosul, rĕmase lucrător şi pe anul 1844. **)

Din anexe se pot vedea schimbările supravenite în tóte scólele din Muntenia. Aceste schimbărĭ sunt puţine de altmintrelea. Din sinul Eforieĭ a eşit D-rul N. Picolo, care s'a mutat la Paris şi a căpătat léfă de 7.875 leĭ pe an cu titlul de corespondent.

Bursierĭĭ în străinătate sunt ceĭ cunoscuţĭ din anul trecut.

La Craiova pensionatul de fete, creat la 1841, din veniturile bisericeĭ Maica Precista, continuă să existe din acele venituri, sub Epitropul bisericeĭ, Vornicul Iordache Oteteleşanu.

La scóla din Brăila, care este ajutată cu 6.000 leĭ pe an de magistratul local şi cu dobânda de la 3.500 leĭ dăruiţĭ scóleĭ la 1841 Iulie, de D-niĭ Faranga şi Sarav, membriĭ tribunaluluĭ Mercantil, şi altă sumă 5.055 leĭ de la corpul Mercantil, primesce un adaos de catedre pe lângă aceea a profesoruluĭ de românesce I. Penescu şi anume:

O catedră de elinesce, una de grecéscă vorbitóre şi câte una de slavonă şi italiană.

Acest budget s'a întărit de Domnitor, cu ofisul No. 22 din Maiŭ 1844, şi s'a comunicat Eforieĭ de către Departamentul bisericesc, în 20 Maiŭ 1844, cu adresa No. 1.263.

---

*) Dosarul No. 43 curent, Archiva ministeruluĭ de culte. In acéstă încheere a sfatuluĭ administrativ este semnat şi Câmpineanu.

**) Veḑĭ în anexă budgetul pe 1843 şi 1844.

In aplicaţiunea sa în cursul anuluĭ 1844, budgetul, de care vorbim maĭ sus, a primit unele modificaţiunĭ, atât la venituri, cât şi la cheltuelĭ, carĭ modificaţiunĭ se pot vedea în séma aci anexată după o copie chiar din acel timp.

In acéstă sémă se pot nota şi câte-va schimbărĭ în personal.

Ca să póată Eforia justifica unele sporurĭ la cheltuelĭ, ea a umflat veniturile cu cifrele ce crede posibil să incaseze în cursul anuluĭ după cărţĭ vîndute şi dupe datoriĭ, carĭ nu tóte ni se par că aŭ fost plătite.

*

La 14 Aprilie 1843, Departamentul credinţeĭ, care din împrejurărĭ amânase complectarea vacanţieĭ din Eforia scólelor, presentéză Domnitoruluĭ G. Bibescu, conform art. 118 din Regulamentul scólelor, în locul demisionatuluĭ Logofĕt Stirbeiŭ din 5 Iulie 1841, un noŭ membru, pe lângă Alexandru Filipescu, Logofĕtul Constantin Cantacuzino şi inspectorul membru Efor Paharnicul Ión Eliad.

*

La rubrica scólelor primare de judeţe constatăm, că Ploesceniĭ cer Domnitoruluĭ în 30 Martie 1843, să li se dea din fondurile propriĭ ale scóleĭ, profesorĭ de limbile francesă şi grécă. Eforia se mărginesce a adăogi, în Noembre 1843, un al duoilea institutor de limba românèscă, la clasa I şi II cu 200 leĭ léfă pe lună.

*

La scólele sătescĭ, aducem în anexă un tabel constatând starea materială a scólelor comunale din judeţul Ilfov. *) După acéstă listă se póte judeca de restul scólelor din ţéră.

Greutăţile ce întêmpină Eforia pentru a face revisia scólelor sătescĭ prin institutoriĭ din judeţe, o împing, în 1843, să céră Departamentuluĭ credinţeĭ, cu raportul No. 700 din 7 August, să ştirbeze mica léfă a învĕţătorilor sătescĭ, luându-le ḑeciuiala din acéstă léfă, pentru a servi la plata revisoruluĭ.

Iată acéstă puţin chibzuită mĕsură :

«La anul 1833, legiuindu-se léfa învĕţătorilor de prin sate câte duoĭ leĭ de fieşĭ-care enoriaş sátén, Eforia scólelor a întocmit pe acest temeiŭ scólele comunale, aşeḑând, din anul 1838, câte un învĕţător la fieşĭ-care sat, ce s'a găsit a avea maĭ mult de 50 familiĭ. Tot de o-dată Eforia chibzuind şi pentru mijlócele de priveghere asupra acestor învĕţătorĭ, ca să 'şĭ împlinéscă ale lor datoriĭ, a orînduit ca la satul cel maĭ mare din fie-care plasă, léfa de duoĭ leĭ de fie-care familie să se împarţă între duoĭ învĕţătorĭ, din care unul să fie îndatorat în timpul de iarnă a învĕţa copiiĭ în scóla satuluĭ, iar cel-alt, cu numire de sub revisor, să ămble tótă iarnă necontenit din scólă în scólă, tótă plasa, ca să privegheze pentru aducerea la îndeplinire a regulelor întocmite şi să raporteze pe fie-care lună pentru orĭ-ce va cere trebuinţa, prin graiŭ séŭ prin scris, profesoruluĭ de la scóla normală, ca şi acesta să dea la fieşĭ-care treĭ lunĭ Eforieĭ sciinţă despre tóte.

Din cercare de patru anĭ Eforia a constatat că cu aceştĭ sub-revisorĭ precum se afla întocmiţĭ, nu se póte îndeplini scopul, pentru că nefiind îndestul plătită a luĭ slujă, din pricină

*) Veḑĭ anexa.

că se împarte între duoĭ învĕţătorĭ léfa ce se adună de la un sat, ceĭ maĭ mulţĭ se lépĕdă din slujba de sub-revisorĭ, şi maĭ tot-d'a-una este trebuinţă a se lua recruţĭ în învĕţătura acesteĭ slujbĭ.

Spre depărtarea acesteĭ pedicĭ în revisuirea scólelor, Eforia a chibzuit, ca pentru a se face sub-revisoruluĭ o léfă maĭ corespunḑĕtóre cu ale sale osteneli, să fie datorĭ fieşĭ-care învĕţător, a'ĭ da ḑeciuială din léfa sa, plătind acéstă ḑeciuială în duoĕ câştiurĭ, adică jumĕtate la Sfântu Gheorghe şi jumĕtate la Sfântu Dimitrie, precum şi învĕţătorul 'şĭ primesce de la sat léfa sa; cu acest mijloc sub-revisorul uneĭ plăşĭ ar putea închega o léfă de la 300 până la 400 leĭ pe an, cu care urmând a fi maĭ mulţămit, se va îndemna a nu se lepĕda de acéstă slujbă.» *)

Cu mare dificultate puteaŭ primi învĕţătoriĭ de pe la sate ceĭ duoĭ leĭ darea scolară a locuitorilor. Aducem aci o circulară a Eforieĭ către institutoriĭ din judeţe în acéstă privinţă, din 28 Noembre 1844, sub No. 996—1.068 inclusiv. Scutirile ce invocaŭ în favórea lor unele bresle, încă împuţinaŭ salariile învĕţătorilor. Apoĭ fiind-că învĕţător era ales cântăreţul séŭ paracliserul bisericeĭ, pe la unele moşiĭ nu maĭ era primit învĕţătorul ca paracliser séŭ cântăreţ şi aşa 'şĭ perdea dreptul de a primi de la sătenĭ din magasia de reservă cele duoĕ chile de bucate.

Eforia intervine către logofeţia bisericéscă, încă din 7 Martie 1844, cu adresa No. 264, cerênd îndreptarea acestor rele.

Iată aceste acte:

Eforia înţelegêndu-se cu cinstita Logofeţie bisericeşcilor, pentru neînlesnirile ce cércă candidaţiĭ de învĕţătorĭ aĭ satelor cu primirea acelor duoĭ leĭ şi a chilelor de porumb, cinstita logofeţie dă acum în cunoscinţa Eforieĭ, cu adresa No. 2.158, ţircularea poruncă ce cinstitul Departament din lăuntru a slobodit către tóte ocârmuirile judeţelor, pentru regularisirea şi buna orânduială cu care pe viitor ale rĕspunde simbria candidaţilor de învĕţătorĭ; acea ţircular̆ă coprinde:

«Potrivit legĭuirilor şi cererii cinstiteĭ logofeţiĭ a credinţeĭ, spre a se regularisi rĕspunderea drepturilor învĕţătorilor de prin scólele comunale, şi a nu se maĭ da prilej de felurĭ de neorânduelĭ, Departamentul avênd în vedere paragraful din urmă al art. 8 din legĭuirea din anul 1834 pentru seminare, protopopĭ şi preoţĭ, scrie aceĭ ocârmuirĭ ca să păzéscă pe viitorime cele următóre:

1. «Pârcălabiĭ satelor, de obşte să se îndatoreze, ca pe lângă baniĭ capitaţieĭ să împlinéscă tot-de-o-dată pe fie-care trimestru încă câte 20 parale de la tótă familia aflătóre cu locuinţa în sat, fără deosebire: fie dajnic, patentar, mazîl séŭ orĭ-ce altă trĕptă măcar, bez dorobanţiĭ şi ceĭ scutiţĭ pentru militarĭ, pentru plata învĕţămêntuluĭ scóleĭ comunale, cuvenită luĭ pe un trimestru, din ceĭ câte duoĭ leĭ ce'ĭ sunt hotărîţĭ prin art. 8 din predisa legĭuire a i se da pe an, ca pentru un obştesc folos de care se împărţăşesc toţĭ copiiĭ enoriaşilor satuluĭ unde numitul va fi predând lecţiĭ.

2. «După împlinirea acestor câte 20 parale, de la fie-care sătén enoriaş, suma ce se va aduna pârcălabul va fi dator să o dea, ca şi baniĭ capitaţieĭ, subt-ocârmuitoruluĭ, cu fóie osebită arĕtătóre de toţĭ enoriaşiĭ Satuluĭ, adecă de câţĭ înscrişĭ fiind în tabla de capitaţie se vor afla în fiinţă, de spornicii ce vor rĕspunde capitaţia lor în cutia satuluĭ aseménat cu foile trimestriale ale cutiilor, şi de a altor orânduelĭ ómenĭ; iar la sfêrşit cisluind nu-

*) Dos. No. 109 din 1843, ministerul cultelor.

mĕrul enoriaşilor şi suma banilor, o va iscăli subt-cârmuitorul pentru primire la răfuirea de socotélă a fieşĭ-căruia trimestru.

3. «Subt-cârmuitoriĭ vor ţinea socotélă, împărţită pe sate, ca la fie-care trimestru să înscrie nouĕle primirĭ de banĭ, până la sfârşitul anuluĭ, după alăturata formă.

4. «Subt-cârmuitoriĭ vor înscrie tot-de-o-dată într'altă mână suma banilor ce vor rĕspunde la sfârşitul fie-căruia trimistru învĕţătorilor de sate, ce se vor afla în lucrare, şi vor înfăţişa act formal de a lor orânduire; vor popri însă ḑeciuiala din baniĭ ce se vor strînge şi o vor rĕspunde d'a-dreptul sub-revizorilor, ce vor fi orânduiţĭ şi vor înfăţişa pomenitul act, şi vor încredinţa aceştia precum şi învĕţătoriĭ de sate primirea banilor subt a lor iscălitură în condică.

5. «La încheierea acestor socotelĭ între subt-cârmuitorĭ cu pârcălabiĭ de sate, precum asemenea şi cu învĕţătoriĭ de sate şi sub-revizoriĭ la sfârşitul fie-căruia trimestru, se vor urma aceleaşĭ orânduelĭ şi formalităţĭ ce se păzesc şi pentru baniĭ capitaţieĭ.

6. «Prin Departament se vor trămite cârmuiriĭ câte duoĕ condicĭ de fie-care sub-cârmuitor, după numĕrul plăşilor ce sunt astăḑĭ în fiinţă, spre a trece într'unele sumele banilor ce se vor primi de la pârcălabĭ, iar în cele de al duoilea respunderile ce vor face către învĕţătoriĭ scólelor comunale şi către sub-revizorĭ, fiind îndatoraţĭ ca pe fie-care trimestru să încheie socotélă despre acésta cu cârmuirea, potrivit modeluluĭ de maĭ sus, care apoĭ va îndrepta prescurtare la Departament.

7. «La sfârşitul anuluĭ Cârmuirea adunând tóte aceste condicĭ, şi cercetându-le spre încredinţare, de s'aŭ urmat regulat rĕspunderile persónelor cărora li se cuvenea, de li s'aŭ dat sumele deplin, şi alte asemenea împrejurărĭ, va încheia socotelile anuluĭ şi le va adeveri însuşĭ iscăliturile învĕţătorilor de prin sate şi ale sub-revizoruluĭ de sunt într'adevĕr ale lor, şi că aŭ primit simbria ce li se cuvenea.

8. «Cârmuirea va înainta maĭ sus ḑisele condicĭ la Departament, adeverite de dênsa.

9. «Când se vor sloboḑi preoţilor după la bisericĭ hotărîtele treĭ kile de bucate din magasiile de reservă, să se dea asemenea şi învĕţătorilor de sate acele douĕ kile osebit legĭuite pe séma numiţilor, luându-se însă cu dinadinsul îngrijire, ca pe viitorime toţĭ învĕţătoriĭ de prin scólele sătescĭ să împlinéscă neapĕrat şi slujba de cântăreţĭ.»

Dumnéta dar veĭ da acéstă coprindere, în cunoscinţa tuturor candidaţilor de învĕţătorĭ şi sub-revizorilor, ca să vaḑă orânduiala cu care aŭ a primi de acum înainte aceĭ duoĭ leĭ, şi să se conformeze întru tóte cu câte se vor cere şi de la dênşiĭ, potrivit cu coprinderea porunciĭ cinstituluĭ Departament. Deosebit te veĭ înţelege şi Dumnéta cu cinstita Ocârmuire locală la fie-care încheere de socotélă a anuluĭ, pentru cât se atinge de rĕspunderea simbrieĭ învţătorilor comunalĭ şi a sub-revisorilor.

Adresa Eforieĭ scólelor din Bucurescĭ, Prinţipatul Românieĭ, sub No. 264, anul 1844, luna Maiŭ în 7.

Cinstiteĭ Logofeţiĭ a Bisericescilor.

Din adesele raporturĭ ce se primesc de la profesoriĭ şcólelor normale, s'a înştiinţat Eforia :

1) Că învĕţătoriĭ satelor întâmpină marĭ greutăţĭ şi smăcinărĭ pentru primirea acelor doĭ leĭ ce le sînt hotărîţĭ de la fie-care enoriaş sătean ;

2) Că breslaşiĭ, precum némurĭ, postelniceĭ, mazîlĭ, patentarĭ, sudiţĭ, dorobanţĭ, vătăşeĭ şi surugiĭ vor să se apere cu totul de acéstă dare ;

3) Că acele douĕ chile de bucate ce le sunt iar hotărîte învĕţătorilor nu li se respund sub feluri de pricinuiri.

Cât pentru punctul cel din tâiŭ, cunoscêndu-l din raporturile profesorilor că smăcinarea ce le face pentru primirea acelor duoĭ leĭ, este din pricină, că nicĭ de către sătenĭ, nicĭ de către sub câmuitorĭ, nu le socotesce acéstă léfă ca o dare regulată prin legiuirĭ şi neapĕrat trebuinciósă a se rĕspunde învĕţătoruluĭ la vremea hotărîtă, ci şi uniĭ şi alţiĭ fac pe învĕţătorĭ şi pe sub-revizorĭ de 'şĭ perd vremea în alergărĭ de multe orĭ zadarnice pentru a'şĭ primi acea puţină léfă, Eforia este de părere, că pentru a lipsi orĭ-ce îndărătnicire din partea enoriaşilor sătenĭ, cât şi orĭ-ce pricinuire de amânare din partea subcârmuitorilor, să se facă orînduială ca aceştĭ duoĭ leĭ să se împlinéscă dinpreună cu dajdia vistiericéscă, câte duoĕ-ḑecĭ parale pe fie-care trimestru, şi când la sfârşitul unuĭ semestru va merge la sub-cârmuire orĭ învĕţătorul séŭ sub-revizorul, să li se slobódă atuncĭ pe deplin suma ce i se va cuveni pe acel semestru, subt adeverinţa şi iscălitura primitoruluĭ, însoţită cu listă de numele fie-căreia familiĭ de la care se va fi împlinit baniĭ.

Pentru al doilea punct, în regulament nu se face nicĭ o deosebire de bresle pentru scutirea de plata învĕţătoruluĭ, ci se ḑice că fie-care enoriaş sătén să aibă a da câte doĭ leĭ. Orĭ cine dar locuesce într'un sat este enoriaş al comunităţiĭ aceluĭ sat, şi prin urmare dator a contribui pentru ţinerea şcóleĭ comunale. De aceea Eforia chibzuesce ca pe lângă familiile ce se află în tabla de capitaţia birnicilor, să se alăture pentru plata învĕţătoruluĭ şi tóte cele-l-alte familiĭ ale breslelor, deosebindu-se numaĭ vĕduvile şi nevolnicĭ; aprobându-se acéstă mĕsură, apoĭ Eforia va da învĕţătorilor de prin sate instrucţiĭ ca se adreseze profesoruluĭ din capitala judeţuluĭ asemenea tablă, ca şi dînsul să o îndrepteze către ocârmuire, şi va fi dator învĕţătorul să dea asemenea tablă de douĕ orĭ pe an, adecă la începutul semestrurilor Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru.

Pentru al treilea punct: acela al respundereĭ bucatelor, regulamentul iarăşĭ hotărasce, ca din magazia de reserva satuluĭ să se dea preotuluĭ treĭ chile bucate: cântăreţuluĭ douĕ şi paracliseruluĭ alte douĕ. Invĕţătorul satuluĭ dar orĭ ca cântăreţ, séŭ ca paracliser, are drept a'şĭ primi pe deplin acele duoĕ chile de bucate ce regulamentul hotărasce, căcĭ şi de nu va fi învĕţătorul cântăreţ el tot este dator să stăruiască în slujba bisericeĭ ca paracliser, ducêndu-se tot-d'auna cu copii şcóleĭ la biserică Sâmbătă séra, Duminica şi în tóte sĕrbătorile dupe instrucţiile ce le sunt date.

Pentru multe sate s'aŭ priimit raporturĭ, că orĭ proprietarul, séŭ preoţiĭ, se împotrivesc de a primi pe învĕţătorul satuluĭ de cântăreţ séŭ de paracliser, fiind-că voesc să dea chilele de bucate la vre un alt sprijinit al lor, şi cu acésta învĕţătoriĭ satelor se văd lipsiţĭ de un drept ce regulamentul le a hotărît, şi de aceea mulţĭ dintrînşiĭ neputêndu-se ajuta numaĭ cu acea puţină léfă de doĭ leĭ de la fie care familie, orĭ se lépădă de acéstă slujbă, séŭ nu o îndeplinesc cu cuvenita stăruire, îndeletnicindu-se a'şĭ întâmpina prin lucrul mânelor acea cătăţime de bucate ce i se tăgăduesce de la magasia de reservă.

Eforia cu cinste dând acestea în cunoscinţa Cinstiteĭ Logofeţiĭ, plecat o rógă să binevoiescă a lua înţelegere cu cinstitul departament din lăuntru, spre a se da de acolo întru acésta, cuvenitele instrucţiĭ autorităţilor respective.

Pentru mădularile Eforieĭ, *P. Poenaru.*

Secretar, *N. Iliescu.*

*

La 22 Aprilie 1843, ḑiua aniversară a Domnitoruluĭ Ştirbeiŭ, corpul profesoral, prin vocea luĭ P. Poenaru, directorul scólelor, salută pre Domnitor. Poenaru în discursul sĕŭ ḑice: «Tinerimea de prin scólele publice va fi povĕţuită în învĕţăturĭ ca să pótă da fami, liilor casnicĭ de cel maĭ bun înţeles, şi Statuluĭ bărbaţĭ vrednicĭ de a obşteĭ încredere.» Domnitorul rĕspunde: «Primesc încredinţarea ce'mĭ daţĭ.... şi cu atât maĭ mult mĕ bucur de rîvna corpuluĭ profesoral, că acésta mi se înfăţişéză prin organul Dumitale D-le Poenaru, care în slujba de director al scólelor obştescĭ, în care te aflĭ de la prima organisaţie a acestor aşeḑĕminte, aĭ dat dovadă de nepregetată strădanie.» *)

Asemenea serbare şi cuvîntărĭ se repeţiră şi în 1844, ba chiar şi prin unele judeţe. Aşa la Craiova profesorul Grigore Mihăescu rosti cuvêntare de onomastica Domnitoruluĭ.» **)

Noul Domnitor, în escursiunea ce făcu în 1844 în ţéră, visită scólele judeţene. Acéstă visită domnéscă dete ocasiune la cuvêntărĭ noue, dintre care notăm pe a institutoruluĭ Brezoianu din «Cetatea luĭ Radu-Negru.» ***)

*

Intre mĕsurile de peste an ale Eforieĭ, cu referinţă la personalul didactic, avem de notat aplicarea şi la corpul profesoral a mĕsureĭ, care nu permitea pâşirea peste hotar a funcţionarilor publicĭ fără încuviinţare prin decret domnesc. Acéstă disposiţiune se luă pentru a evita absentarea de la clase a unora din profesorĭ carĭ, fiind de origine din Ardeal, absentaŭ prea adesea de la datorie pentru a merge a casă.

*

Starea generală a învĕţămêntuluĭ pe 1843—1844, la 1 Iulie se póte vedea în anexata programă de tipar şi în tabelul alipit. Aci lectorul va vedea nu numaĭ ḑilele în carĭ s'aŭ întêmplat examenele de véră, dar şi programa detailată, şi numele profesorilor scólelor din Bucurescĭ, şi încă şi statistica generală.

Acéstă statistică ne dă, la Iulie 1843, cifra de 2.203 scolĭ sătescĭ cu 43.079 scolarĭ. Eraŭ încă 170 scolĭ private de tóte limbile cu 4.807 scolarĭ. Scóla centrală din Craiova avea în clasele începĕtóre 322 de scolarĭ iar în umanióre 78. Scólele primare din judeţe afară de Craiova şi Bucurescĭ numerară 2.023 de scolarĭ. Scólele primare din Bucurescĭ, Amza şi S-tu Gheorghe avură la examen 240 scolarĭ.

Clasele începĕtóre de la S-tu Sava fură frecuentate de 450 de scolarĭ, din carĭ la examen se presentară 333. Iarăşĭ nu avem explicaţiune pentru acéstă diferinţă mare între cifra scolarilor admişĭ şi acelor examinaţĭ. 205 scolarĭ frecuentară cele 6 clase umanióre din Bucurescĭ.

Clasele complimentare ne daŭ puţinĭ scolarĭ la limba latină, elenă şi cursul de filosofie; 10 scolarĭ la cursurile de drept. La cursul de matematicĭ nu se indică numĕrul scolarilor.

---

*) „Fóia pentru minte“ din 1843, pag. 146.
**) „Gazeta oficiala“ No. 39.
***) „Fóia pentru minte“ din 1844, pag. 324.

Maĭ alăturăm şi tabla cursurilor urmate la S-tu Sava începênd de la clasele începătóre până la cele complimentare. *)

Anexăm egalmente discursul clucer. Petru Poenaru la ocasiunea solemnităţeĭ examenuluĭ general din Iulie 1843. **)

*

O măsură luată de Eforie în 1843, este acea relativă la înfiinţarea unuĭ corespondinte la Paris, pentru a priveghea pe tineriĭ carĭ merg acolo să'şĭ facă studiile.

Iată anaforaua supusă Domnitoruluĭ, în acest object sub No. 296, din 27 Martie 1843

Prea Inălţate Dómne,

«Scólele Parisuluĭ sunt de obşte cunoscute, de cele maĭ înlesnitóre pentru tot felul de învĕţăturĭ trebuincióse. Acolo studentul deosebit de înaltele talente în felurĭ de specialităţĭ află şi în vreme şi în mijlócele de traiŭ o maĭ mare iconomie decât în orĭ-care altă capitală. Varietatea cursurilor ce se fac în felurĭ de sciinţe, mulţimea bibliotecelor, bogăţia museurilor, feluritele măestriĭ şi alte aşedĕmênturĭ de industrie, unde studentul póte alătura teoria cu practica, scutirea de a plăti cevaşĭ pentru a pătrunde prin tóte acestea, în sfîrşit ilustraţia învĕţaţilor profesorĭ şi a căpeteniilor acestor aşedĕmênturĭ, sunt puternice îndemnărĭ pentru studentul doritor de a'şĭ sĕvêrşi învĕţăturile, să prefereze Parisul ca de singura scólă a lumeĭ, unde el póte în maĭ scurtă vreme, cu maĭ mare iconomie şi în maĭ multă desĕvêrşire să dobêndesce cele maĭ folositóre sciinţe. Dar cu cât acéstă capitală a lumeĭ învĕţată este bogată în mijlóce de desĕvêrşirea omuluĭ în cunoscinţe folositóre societăţiĭ, cu atât ea este bêntuită şi de felurĭ de stricăciunĭ, ce tot-d'auna se întroduce în mijlocul populaţiilor, unde se îmbulzesc de tot felul de ómenĭ şi tênĕrul student ce s'ar lăsa fără povĕţuitor în noianul acesteĭ capitale, ar fi ca vasul de plutire, ce s'ar arunca fără cărmă în valurile mării.

Eforia, Prea înălţate Dómne, avênd în vedere aceste împregiurărĭ, supune Mărieĭ-Vóstre următórele băgărĭ de sémă şi chibzuesce :

Din părinţiĭ ce duc copiiĭ în străinĕtate spre a'şĭ desĕvêrşi învĕţăturile uniĭ aleg scólele Parisuluĭ, şi ceĭ maĭ mulţĭ dintr'aceştia îşĭ lasă acolo copiiĭ în vêrstă prea fragetă fără nicĭ un povĕţuitor. Iar alţiĭ de şi cunoscu covêrşirea acelor scólo peste orĭ-carĭ altele, de şi îşĭ pregătesc copiiĭ cu ântêile învĕţăturĭ în limba francesă, dar temêndu-se de multele ispite, carĭ în Paris fórte lesne pot rătăci pe un tênĕr lipsit de mentor, îĭ trămit la alte învĕţăturĭ în a cărora limbă nu le aŭ dat nicĭ o pregătire.

Asemenea sfială a avut şi Eforia de a lăsa pe pensionariĭ sĕĭ sĕ se ducă la Paris, şi 'ĭ-a trămis la Berlin, în vreme ce eĭ îşĭ făcuseră aicĭ învĕţăturile pregătitóre maĭ mult în limba francesă.

Dintr'acéstă nepotrivită înstreinare a copiilor urméză, că din ceĭ trămişĭ la Paris, aceea carĭ sunt lăsaţĭ de capul lor, orĭ sĕ rătăcesc în netrebniciĭ, séŭ cel puţin îşĭ perd vremea la îndeletniciri zadarnice, la învĕţăturĭ nepotrivite cu trebuinţele ţĕreĭ nóstre. Iar din ceĭ trimişĭ la alte universităţĭ, ceĭ maĭ mulţĭ îşĭ perd o nepreţuită vreme, anĭ întregĭ până a învĕţa limba şi apoĭ când ar putea să învete şi vre-o sciinţă, îĭ ajunge vêrsta şi ne maĭ putênd a se lupta cu strîmtorarea despre mijlócele traiuluĭ în străinĕtate, se întorc a casă neîntemeiaţĭ în nicĭ o sciinţă.

---

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ anexa după «Fóia pentru minte» No. 31, din 2 August 1843.

Spre depărtarea acestiĭ rătăciriĭ Eforia a chibzuit, că este de mare trebuinţă să aibă în Paris un corespondent o persónă cu învĕţătură temeĭnică şi cu caracter cinstit, care avênd léfă din casa scólelor, sĕ fie însărcinat a priveghea de aprópe tóte pasurile tinerilor ce se trimit acolo la învĕţătură povĕţuindu'ĭ la ale lor îndeletniciriĭ atât pe aceĭa pe cariĭ Eforia îĭ va încredinţa luĭ, cât şi pe ceĭ-ce îĭ vor recomanda părinţiĭ lor. Deosebit de acésta corespondentul să fie dator a îngriji de orĭ-ce altă însărcinăriĭ îĭ va da Eforia în trebuinţele învĕţatureĭ publice, precum cupĕrătórea de cărţĭ şi de alte objecte trebuincióse scolarilor, cercetare despre persóne destoĭnice, cariĭ s'ar cere pentru profesoriĭ la scólele publice séŭ pentru pedagogĭ pe la case particolare.

Asemenea corespondent cu ceruta rîvnă şi destoĭnicie Eforia ar avea în persóna D-luĭ Doctor Picolo, care acum se află aşeḑat în Paris; întinsele cunoscinţe a le acesteĭ persóne, a sa iubire de strădanie întru a fi folositor românilor, precum tot-d'a-una s'a arĕtat aicĭ în postul ce a ocupat în vreme de câţĭ-va anĭ, ca inspector al colegiuluĭ S-tu Sava, şi conlucrător al Eforieĭ, chezăşuesc cel maĭ bun resultat din îngrijirea ce i se va încredinţa.

Pentru acéstă însărcinare Eforia chibzuesce, că s'ar cuveni a se hotărî numiteĭ persóne din casa scólelor o léfă de duoĕ sute galbenĭ pe an. Supuind dar Mărieĭ-Vóstre acéstă chibzuire Eforia plecată vĕ rógă, că de o veţĭ găsi şi Măria-Vóstră cuviinciósă sĕ bine-voiţĭ a da înaltă deslegare de aducerea la îndeplinire.

(A. Filipescu, C. Cantacuzino, P. Poenaru).

In urmarea acestuĭ raport, departamentul trebilor bisericescĭ, prin adresa cu No. 3.156 din 21 Iulie, comunică în *extenso* copie dupĕ ofisul Domnitoruluĭ Bibescu, cu No. 9, din 19 Iulie acel an.» *)

Iată deccretul luĭ G. Dimitrie Bibescu:

«Noĭ Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn şi stăpânitor a tótă Ţéra românéscă.

Către departamentul trebilor bisercescĭ

«Vĕḑênd raportul Eforieĭ scólelor cu No. 296, prin care acea Eforie ne arétă, că scólele Parisuluĭ fiind de obşte cunoscute de cele maĭ înlesnitóre de tot felul de învĕţăturĭ trebuincióse, mulţĭ din tineriĭ aceştiĭ ţĕrĭ alérgă acolo ca la singura scólă a lumeĭ unde scolariĭ pot în maĭ scurtă vreme, cu maĭ mare economie şi cu maĭ multă deşĕvêrşire să dobêndéscă cele maĭ folositóre sciinţe; dar fiind-că cu cât acéstă capitală a lumeĭ învĕţate este bogată în mijlócele deşĕvêrşireĭ în multe cunoscinţe folositóre societăţeĭ, cu atât este bêntuită de tot felul de stricăciunĭ, ce se introduc în mijlocul populaţiilor, unde se îmbulzesc de tot felul de ómenĭ; de aceea Eforia chibzuesce, că este de mare trebuinţă să aibă în Paris un corespondent, o persónă în învĕţătură temeinică şi cu caracter cinstit, care avênd léfă din casa scólelor, să fie însemnat a priveghea de aprópe tóte pasurile tinerilor ce se trimit acolo la învĕţătură, povĕţuindu'ĭ la ale lor îndeletniciriĭ, atât pe aceĭa pe care Eforia ar avea prilej a'ĭ încredinţa luĭ, cât şi pe ceĭ-ce 'ĭ vor recomanda părinţiĭ lor, şi tot acest corespondent să fie dator a îngriji de orĭ-ce altă însărcinare ce'ĭ va da Eforia în trebuinţele învĕţatureĭ publice, precum cumpĕrătórea de cărţĭ şi de alte obiecte tre-

*) Dosarul din Archiva ministeruluĭ de culte No. 302 din 1843.

buincióse scólelor; cercetare despre persóne destoinice carĭ s'ar cere pentru profesorĭ la scólele publice, séŭ pentru pedagogĭ pe la case particulare.

Luând în băgare de sĕmă propunerea ce face eforia pentru orînduirea unuĭ asemenea corespondent în persóna D-luĭ doctor Picolo, care acum se află aşeḑat în Paris, precum şi chibzuirea ca pentru acéstă însărcinare sĕ se dea numiteĭ persóne din casa scólelor o léfă de duoĕ sute galbenĭ pe an ;

Noĭ primim propunerea Eforieĭ, cu atât maĭ mult cu cât şi înşine am avut prilej a cunósce câtă mare trebuinţă este de un asemenea corespondent într'acea capitală, spre povĕţuirea tinerilor, carĭ s'ar trimite acolo spre învĕţătură, iar maĭ cu osebire pentru comunicaţia nuoelor descoperirĭ folositóre înaintăriĭ civilisaţieĭ, ce pe tóte ḑilele se fac în Paris, precum şi pentru întîmpinarea comisiunelor ce trebuinţele scólelor nóstre ar cere dintr'acea parte de loc. Veciniĭ şi fraţiĭ noştriĭ moldovenĭ aŭ simţit trebuinţă şi folosul orînduireĭ unuĭ asemenea corespondent încă de maĭ mulţĭ anĭ, şi de atuncĭ biblioteca scóleĭ şi cabinetul lor de arte şi meşteşugurĭ a luat o fórte mare desvoltare. Cât pentru alegerea ce Eforia a făcut de bărbatul pe care socotesce de cuviinţă a'l însărcina cu acéstă îndatorire, noĭ nu putem decât a o congratula, urânduĭ, că şi pe viitorime tóte a le eĭ alegerĭ să fie aşa de bine nemerite. Suma însă de 200 galbenĭ, nu ni se pare a corespunde nicĭ cu însărcinările ce se pun asupra unuĭ asemenea corespondent, nicĭ cu greutatea cheltuelelor din partea loculuĭ. De aceea noĭ găsim cu cale a se adăoga pe lângă aceĭ 200 galbenĭ alţĭ 50 ca să fie léfă anuală de 250 galbenĭ.

Dumnéluĭ şeful departamentuluĭ credinţeĭ va aduce acéstă poruncă la îndeplinire.»

Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod.

Şeful departamentuluĭ credinţeĭ, *Alexandru Florescu.*

*

În Iaşĭ lucrarea arculuĭ şi a adausuluĭ de clădirĭ, care avea să fie gata încă în 1842, G. Asaki prin referatul sĕŭ către Eforie, din 16 Aprilie 1843, constată că e departe de a fi gata şi după executarea antreprenoruluĭ Costacov, în Septembre 17, acelaşĭ an, lucrul tot n'a mers în spor. Noua Epitropie a scólelor (C. Mavrocordat, N. Suţu şi Balş) constată acésta şi numesce o comisiune din Caminar P. Campeanu, Pach. T. Stamati, D. Popp şi inginerul A. Costinescu dirigintele lucrăreĭ, să constate starea lucruluĭ şi a materialuluĭ întrebuinţat. Se vede că Costinescu era bănuit de părtenire pentru antreprenor. Membriĭ comisiuneĭ refusă de a lua parte la lucrare, declarându-se necompetenţĭ. Atuncĭ Costinescu, la 24 Septembre 1843, cere o nouă comisiune de ómenĭ specialĭ. Se numesc Colonel Singurof şi architecţiĭ Cubelca şi Bascinski. Tot-o-dată Epitropia vestesce şi pe doctorul Cihac, că antreprenorul pentru care a garantat nu 'şĭ fase datoria şi că Epitropia se va vedea silită a se despăgubi de la D-ru Cihac garantul antreprenoruluĭ.

Comisiunea cea nouă raportéză, că lucrarea s'a făcut bună şi cu material bun, dar că întreprinḑĕtorul nu póte să o termine cu baniĭ ce maĭ are a primi.

Costinescu declară, în Octombre 1843, că primesce asupră'ĭ lucrarea cu baniĭ rĕmaşĭ. Epitropia aprobă. In anul următor lucrarea continuă, dar cu întărḑiere, din causa nesosireĭ la timp a petreĭ cioplite, care se aducea de la Scheia. In anul următor 1845 arcul fu gata, dar Costinescu nu s'a supus nicĭ o-dată să'l adorne cu baso-relievele şi cu inscripţiunile ce eraŭ în planul proiect. *(Veḑĭ ilustraţiunea anexată.)*

*

In privinţa mersuluĭ scólelor din Moldova pe aceştĭ anĭ avem de constatat cele maĭ de jos.

Dumnu M. Kogălniceanu deschide în 1843 Noembre 24, cursul sĕŭ de *Istoria Românilor* la Academia din Iaşĭ. A fost acesta un mare eveniment nu numaĭ în scólă, dar şi în tótă lumea românéscă. Cine chiar de atuncĭ încóce n'a cetit cu emoţiune patrioticul şi luminatul sĕŭ discurs de deschiderea cursuluĭ, publicat apoĭ în fruntea tomuluĭ I al Letopisiţelor Moldoveĭ?

Ce mişcare frumósă se deştéptă de M. Kogălniceanu profesor de Istorie, de Ioan Ghica profesor şi inspector al Academieĭ! *) Dar direcţiunea ce ia cultura naţională sub impulsiunea lor nu va întărdia a fi displăcută puternicilor ḑileĭ, prin liberalismul, democraţia şi maĭ presus de tóte naţionalismul ce caracterisézǎ acéstă mişcare. De aci vom vedea în curênd nouĕ ameninţărĭ pentru scólele române din Moldova.

*

Din funcţiunea de inspector al Academieĭ, esercitată de D. I. Ghica, avem câte-va acte care documentézǎ cunoscuta luĭ seriositate la lucru public. In 15 Noembre 1843, inspectorul I. Ghica cere comitetuluĭ Academic, din care face parte, ca toţĭ profesoriĭ să intre în clasele respective, fără întărḑiere, îndată dupĕ sunarea clopoţeluluĭ.

Tot în 15 Noembre 1843, I. Ghica presentézǎ comitetuluĭ Academic un jurnal scris de mâna sa, în privinţa pedepseĭ corporale. Consiliul Academic, ḑice asest jurnal: «adunat astăḑĭ în 15 Noembre 1843, în seanţă extraordinară, a hotărît ca nicĭ un profesor să nu pedepséscă un elev, orĭ-care de sineşĭ, ci să'l trămită la inspectorul respectiv, arĕtându'ĭ vina şi acesta 'l va pedepsi potrivit cu instrucţiile ce are întru acésta, iar cancelaria va face circulară.» Cu I. Ghica semnézǎ numaĭ P. Câmpeanu, iar Th. Stamati pune osebita socotinţa următóre: «Acéstă mĕsură însă se va împărtăşi în taină profesorilor, ca nu din publicitate să urmeze obrăznicie între scolarĭ şi nesupunere, în cât profesorul să fie nevoit pe loc a le face înfrĕnare.»

Acéstă mĕsură G. Caliman, secretarul comitetuluĭ Academic, o vestesce în aceeaşĭ ḑi la toţĭ profesoriĭ. **)

*

Puţine sunt prefacerile în personalul scólelor din Moldova şi în programul Academieĭ.

In 23 Octombre anul 1843, Sfatul Academic fixézǎ programul matematicilor în clasele colegiale şi de filosofie în ordinea următóre: *a*) Aritmetica, *b*) Algebra, *c*) Geometria, *d*) Trigonometria, *e*) Teoria generală a equaţiilor, *f*) Geometria analitică, *g*) Geometria Descriptivă. Dintru aceste părţĭ cele a, b, c, să fie obligate în clasele 1 până la 5 de colegiŭ, cele-alte părţĭ vor fi facultative în aniĭ 1 şi 2 de filosofie, însă numaĭ pentru ceĭ ce vor urma facultatea de legĭ, iar pentru ceĭ din alte facultăţĭ să fie obligatorie. ***)

---

*) Dosarul No. 332 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ, fila 105.

***) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

La aceeaşĭ dată de 23 Octombre, I. Ghica provócă o mĕsură, care arétă puţina afecţiune ce avé încă de atuncĭ pentru muscalĭ.

Comitetul Academic (Ión Ghica, T. Stamati, P. Câmpeanu şi G. Seulescu), dispune ca una din duoĕ limbĭ francesă şi germană să fie obligatorie, iar rusésca *fiind extraordinară* să se predea de la $4^1/_2$ post m. înainte.

Epitropia (N. Şuţu, A. Balş), a aprobat în 30 Octombre acéstă disposiţiune. *)

Clasa de agricultură la care preda I. Ionescu, reîntors de la Paris, nu prea mergea bine din respectul populaţiuneĭ scolare.

Serdarul I. Ionescu, se tânguesce Epitropieĭ, că dupĕ ce aŭ paradosit în Academie Agricultura în 3 semestre, acum voind a începe şi semestrul al 4-lea, din 12 elevĭ câţĭ aŭ urmat nu s'aŭ maĭ presentat de cât 4. **)

*

Intre profesoriĭ noĭ aĭ Academieĭ, aflăm în acest an pe Dimitrie Stoica, român de peste Carpaţĭ, profesor de limba latină. Dimitrie Lazarescu, Dimitrie Pop, încă aŭ un rol maĭ important în anul acesta. La April 1843, Poenaru este numit profesor de religiune la clasele colegiale din Academie, la acelea începĕtóre ale instituluĭ Vasilian şi la scólele de fete.

Cu referinţă la scolarĭ şi de sigur dupe îndemnul luĭ Ión Ghica inspectorul, Sfatul Academieĭ, dupĕ încuviinţarea Epitropieĭ, stabilesce însemnarea notelor de la 0 la 20 şi dispune, ca scolarul să nu pótă fi promovat décă în cursul trimestruluĭ nu va avea cel puţin media 10. ***)

Asemenea disposiţiune n'a ţinut mult timp şi iarăşĭ s'a revenit la notarea de la 0—4.

*

Cursurile de drept dobândesc un noŭ profesor în 28 Martie 1843.

La acéstă dată Comis. Nicolae Docan Iurist-consult al Statuluĭ, este numit profesor de dreptul Romanilor şi condica civilă a Patrieĭ, spre îndeplinirea cursurilor de legĭ al anuluĭ al III-lea, de la 1 Aprilie, de treĭ orĭ pe sĕptĕmână. ****)

Cele-alte mĕsurĭ, modificărĭ în programe şi personal, se vor vedea la rubrica examenelor anuale.

*

In timpul vacanţeĭ scaunuluĭ Mitropolitan din Iaşĭ Domnitorul Sturza, îndemnat de sigur şi de Epitropia scólelor, decide, că seminarul să fie reorganisat. In loc însă de a lăsa acéstă sarcină asupra Epitropieĭ scólelor, înfiinţéză o Epitropie specială a seminaruluĭ cu ofiisul Domnesc No. 31 din 1 Iunie 1843. Domnitorul se numesce pe sineşĭ în Epitropie şi pe vĕrul sĕŭ Alexandru Sturdza, Sfetnicul de Stat rusesc.

---

*) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 330 curenf, Archiva Statuluĭ.

***) Dosarul No. 330, Archiva Statuluĭ.

****) Dosarul No. 330, Archiva Statuluĭ şi No. 20, fila 104.

Iată acest oficiŭ şi actele ce l-'aŭ motivat :

Ofisul Domnitoruluĭ către Sfatul ocârmuitor, din 1 Iunie 1843, cu No. 31

«Statornica nóstră cugetare către orĭ-ce obiect atingĕtor de îmbunătăţirile obşteşcĭ poveţuindu-ne a ne folosi din prilegiul înfătoşereĭ în patria nóstră a prea iubituluĭ nostru vĕr a Escelenţeĭ Sale adevĕratuluĭ Sfetnic de Stat Alexandru Sturdza, a căruia înţelepciune şi luminată educaţie întemeiată pe principiile ortodoxeĭ nóstre religie sunt obşteşce cunoscute, Noĭ ne-am înţeles cu Escelenţa Sa asupra organisaţieĭ învĕţăturilor seminariale de Socola, a cărĭa îngrijire este, în acéstă curgere de vreme a vacanţeĭ scaunuluĭ Mitropolieĭ, vremelnicesce încredinţată Epitropiĭ învĕţăturilor publice, şi dar fiind că dupe cele chibzuite urmeze trebuinţa a se da o deosebită direcţie acesteĭ învĕţăturĭ maĭ potrivită cu informarea clericilor şi întemeiate pe principiĭ neamestecate cu rătăcirile lumescĭ; Noĭ am poftit pe Excelenţa Sa a se face părtaş uneĭ asemenea creştineşcĭ şi mântuitóre fapte şi a primi îngrijirea lămurireĭ elementelor sistemeĭ ce are a fi temeiul dăscălireĭ clirosoluĭ, potrivit cu starea şi trebuinţele ţĕreĭ nóstre, care proposiţie avênd doritul resultat şi unindu-ne şi Noĭ a ne însărcina împreună cu Escelenţa Sa cu Epitropia seminaruluĭ, până la instalarea nouluĭ Mitropolit, apoĭ lucrările vor urma într'acest chip, adecă: Escelenţa Sa în lipsa de aicĭ unde este venit pentru puţină vreme, nu va înceta şi din depărtare a împărtăşi cunoscinţele sale spre întemeierea acestuĭ aşedămênt, însărcinând spre acésta ca un organ pe o persónă ce va socoti de cuvinţă; pentru care regularisire noĭ încunosciinţăm pe Sfatul ocârmuitor, spre a se face împărtăşire locurilor cuvenite.»

Secretarul de Stat al Moldoveĭ, cu adresa No. 540 din 5 Iunie 1843, comunică Epitropieĭ ofisul de sus şi Epitropia ordonă să se predee Epitropieĭ seminaruluĭ Veniamin tóte actele şi documentele relative la el.

Aceleaşĭ acte le cere Epitropia seminaruluĭ Veniamin, în 23 Iunie 1843, cu adresa sa No. 4 către Epitropie.

Acéstă predare de acte se realiséză.

Adresa Epitropieĭ seminaruluĭ Veniamin este semnată de A. Balş, care se pare că ţiné locul luĭ Al. Sturdza. *)

*

Numaĭ dorul de a se ameliora seminarul Veniamin nu pare să fie fost mobilul actelor de maĭ sus. In adevĕr, studiile în seminar, încă din 1842 nu eraŭ inferióre studiilor din umaniórele de la Academie. Existaŭ chiar maĭ multe clase decât la Academie. La seminar se înfiiinţéză clasa V (cum vĕdurăm) încă din 1842, pe când la Academie sunt numaĭ 4. Profesoriĭ în numĕr de 6 la seminariŭ, sunt iarăşĭ bunĭ... Este de presupus, că seminarul administrând singur averea monastireĭ Socola şi deosebite venituri, dădea Epitropilor şi vre-un beneficiŭ material.....

Din materiile predate în semestrul de iarnă $1842/_3$ la Socola, se va putea vedea situaţiunea intelectuală a seminaruluĭ Veniamin.

---

*) Dosarul No. 343, curent, Archiva Statuluĭ.

Dăm în notă acéstă programă, publicată la ocasiunea examenelor de iarnă 1842—1843, Martie 15—18.

Cu un asemenea program se putea spera înzestrarea bisericeĭ cu preoţĭ din ce în ce maĭ învĕţaţĭ. Aşa, dar acésta nu corespundea cu interesele unora şi maĭ ales a nouluĭ Mitropolit Meletie, care dăduse multe miĭ de galbenĭ pentru cârja archipastorală *) şi ţinea să se despăgubéscă cât maĭ iute, preoţind de a valma pe toţĭ ignoranţiĭ carĭ îĭ puteaŭ plăti . . . . , G. Asahi protestă, iar Mitropolitul 'ĭ rĕspunse: «că de acum luându-se disposiţiĭ de a se regula parochiile, nu se vor maĭ face preoţĭ decât din ceĭ maĭ învĕţaţĭ.»

Departe de a se îndrepta rĕul, el sĕ legitimă prin înfiinţarea, pe lângă seminariŭ maĭ ântêiŭ (în 13 Ianuarie 1843), şi apoĭ la Decembre în 6 acelaşĭ an, prin capitalele de judeţe a unor scóle ḑise *Cathechetice*. Sub cuvênt că din seminar nu es destuĭ candidaţĭ pentru preoţie, la cererea Mitropolituluĭ Meletie, sĕ deschid asemenea scolĭ de patru anĭ de ḑile, cu un program fórte redus (Catechisul, Istorieĭ Santă, pildele luĭ Solomon, Cantarile bisericescĭ, Propedia, şi instrucţiĭ de economie), şi cu câte abia un profesor.

---

*) Mitropolitul Meletie se întorcea la reşedinţa Metropolitană, dupĕ ceremonia luăreĭ Cărjeĭ la Palat, în careta Domnéscă. Vĕḑênd iniţiala Domnitoruluĭ pe caretă, Mitropolitul ḑicea către Adjutantul Domnesc de lângă el, cu mult spirit: *„multe m! multe m!,“* pronunţând litera *M* dupĕ grecesce: *mi*... Aluzie la multele *miĭ* de galbenĭ ce împărţise pentru a se face Mitropolit.

Eacă programul examenelor din Seminariŭ în 15 Martie, program de care vorbirăm maĭ sus:

Clasul I.

Din catichis: Nouĕ părţĭ ale simboluluĭ credinţeĭ.

Din Isroria S-teĭ Scripturĭ: Introducerea în S-ta Scriptură şi istoria de la zidirea lumeĭ, până la scóterea luĭ Moisi din apă.

Din gramatică: Până la verburĭ.

Din geografie: Preliminarele, Asia veche, ţĕrile cele maĭ însemnate precum: Babilonia, Asiria, Media, Persia, Finicia şi Asia Mică.

Din aritmetică: Introducerea şi cele patru speţiĭ.

Din teoreticon: Cunóscerea semnelor, scara începĕtóre, paralaghia pregătitóre.

Din cântărĭ: Glasul întêiŭ până la stihoavnă. 1. Rînduiala rugăciuneĭ de séră, a mânecăreĭ şi a leturghieĭ în ḑi de Duminecă. 2. Rînduiala sfîntuluĭ ce are privighere, décă se va întâmpla Duminecа. 3. Rînduiala în cele-alte ḑile ale sĕptĕmâneĭ.

Clasul II.

Din Istoria bisericéscă: Introducerea, vécul I şi al II-lea.

Din geografie: Moldova, Valahia, Evropa şi Asia pe scurt.

Din istoria naturală: Mineralogia şi o parte din zoologie.

Din aritmetică: Până la cvadrate.

Sintaxul tot.

Din catavasieriŭ: Catavasiile adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ, a nascereĭ luĭ Hristos şi a Pascelor. 1. Rînduiala rugeĭ de séră, a mânecăreĭ şi a leturghieĭ în ḑi de Duminecă. 2. Rînduiala sfîntuluĭ ce are privighere, décă se va întêmpla Duminecă. 3. Rînduiala în cele-l-alte ḑile ale sĕptĕmâneĭ.

Marţĭ 16 Martie

Clasul III

Din archeologia biblică: Introducerea, despre Agricultura, Măestriile, scinţele şi neguţitoria celor vechĭ.

D. Erbiceanu, în Istoria specială a Semin. Veniamin face judiciósă critică a acestor scolĭ, a căror origine este numaĭ pofta de câştig a Mitropolituluĭ Meletie. Noĭ aducem în anexă atât vorbirea D-luĭ Erbiceanu despre aceste scolĭ cathechetice, cât şi cele ce adaugă D-luĭ apoĭ despre resultatele dobândite în seminarul regulat Veniamin, până la 1845.

Din retorică: Introducerea, invenţia şi compunerĭ.

Din istoria universală: Introducerea şi Istoria staturilor de la început şi până la rĕsbóele greco-perisienescĭ subt Xerxe.

Din logică: Introducerea şi logica până la judeţe.

Din geometrie: Planimetria şi Stereometria.

Din antologie: Un rînd de heruvice marĭ şi practica în deobşte.

Mercurĭ, 17 Martie

Clasul IV

Din teologie: Introducerea şi *Erminevtica* partea I şi II, până la tratăţia despre contecst, inclusive.

Din retorică: Introducerea, Invenţia, Disposiţia şi din Elocuţie o purte; începuturĭ despre stil şi cuvinte.

Din istoria universală: Introducerea şi Istoria staturilor de la început până la al doilea triumvirat, subt Octavian, Antonie şi Lepid.

Economia rurală, teoretică şi practică: Partea I.

Din construcţiĭ: Inceputurĭ de mehanică.

Din antologie: Un rînd de heruvice marĭ şi practică în deobşte.

Joĭ, 18 Martie

Clasul V

Din teologie; *Fundamentala* partea I. Din *Morală*: Introducerea şi cap. I până la ideèa desĕvîrşireĭ morale inclusive.

Din pastorală: Cap. I, povĕţuirĭ pentru preoţĭ în deobşte. Cap. II, despre datoriile preoţilor de a învĕţa pe poporenĭ.

Alcătuirĭ Teologice şi cuvinte bisericescĭ făcute de clericĭ.

Deprinderĭ în cuvinte bisericescĭ.

Din medicina populară:

A. Invĕţăturĭ elementare din Anatomie şi Fisiologie.

B. Invĕţăturĭ populare din Terapia specială şi anume:

a) Divisia bólelor.

b) Soiurile ferbinţelelor.

c) Soiurile junghiurilor.

d) Purtarea de grijă a bolnavilor cu ferbinţele.

C. Metodul de a vindeca bólele omenescĭ cu apă rece.

Profesorii ce paradosesc învĕţăturile seminarice

Pre cuvioşia Sa Magistrul de Teologie Archimandritul Filaret Scriban: Teologia fundamentală, Erminevtica, Dogmatica, Morala, Pastorala şi Archeologia.

D-luĭ doctorul Aga Costachi Vĕrnav: Medicina populară.

D. Maioreanul: Retorica, Istoria şi facerea cuvintelor.

D-luĭ L. Filipescu: Istoria naturală, Matematica şi Agronomia.

D-luĭ D. Lăzărescu: Logica, Geografia, Gramatica şi Sintaxul.

D-luĭ C. Făcaşĭ: Catihisul, Istoria Biblică, Bisericéscă şi Aritmetica.

D-luĭ I Lupu: Cântările bisericescĭ şi Tipicul.

*

Numĕrul scolarilor din seminar era:
Clasa I: 28, clasa II: 7, clasa III: 10, clasa IV: 13, clasa V: 11; total 69.

Am vĕḑut, în 1839, hrisovul Domnitoruluĭ M. Sturdza pentru monăstirea Neamţuluĭ. După acest hrisov urma, că la monastirea acésta sĕ se înfiinţeze o scólă bisericéscă. Abĭa în 1843 acéstă scólă ié o direcţiune maĭ bună şi am putea ḑice, că numaĭ acum sĕ şi în-înfiinţéză.

Egumenul monăstireĭ Neamţu şi Secu, prin raport la Domnitor, din 5 August 1843, referindu-se la hrisovul ce Mihaiŭ Sturdza a dat la 1839 pentru acéstă monăstire, cere ca protosinghelul Neofit Scriban egumen la monăstirea Mogoşesci să'şĭ lase locotenent la acea monăstire şi sĕ vină la monăstirea Neamţu, pentru a orîndui scóla duhovnicéscă.

Domnitorul M. Sturdza pune pe acest raport resoluţiune: «se încuviinţéză acéstă cerere spre împlinirea căria se posvolesce protosinghelul Neofit ca să'şĭ orînduiască vechil la Mogoşescĭ, şi sĕ se aşeḑe la monăstirea Neamţuluĭ, unde va paradosi limba elinéscă, a căria sciinţă este de mare folos pentru înţelegerea scripturilor şi a cărţilor sfinţilor părinţĭ, tălcuind ucenicilor şi în limba patrieĭ. In 12 August 1843. Urméză semnătura Domnéscă.

Pe timpul acesta Mitropolia era administrată de un comitet. Acesta scrise archimandrituluĭ Neofit să mérgă să urzéscă scóla şi vesti acésta şi stariţuluĭ monăstireĭ Neamţuluĭ, cu adresa No. 1.079, din 1843 Octombre 19.

La 29 Aprilie 1844, Mitropolitul Meletie lasă pe Neofit Scriban numaĭ ca profesor la monăstire şi 'l înlocuesce în egumenia de la Mogoşescĭ.

Neofit Scriban continuă la acéstă scólă, precum vedem din adeverinţa de primirea lefeĭ, până la 29 Aprilie anul 1848. *)

*

După exemplul dat de seminarul Veniamin, în 1842, consiliul academic în 1843 Martie 24, cu jurnalul No. 17, cere Epitropieĭ scólelor să se adaoge la umanióre o clasă, a V-a, în care sĕ se înveţe literatura elenă şi latină, istoria naturală, algebra şi geometria elementară.

Maĭ ceru prin acelaşĭ jurnal fixarea unuĭ ajutor bănesc din casa scólelor, cu care pe rînd să se pótă tipări cărţile carĭ lipsesc. **)

*

Scóla de arte şi meseriĭ, la examenul din 28 Martie, a dat doveḑĭ de progres. S'aŭ expus maĭ multe lucrărĭ făcute de către diverşĭ ucenicĭ românĭ din scólă şi anume: ***)

---

*) Dosarul No. 311 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 330 curent, Arch. Statuluĭ.

***) In 14 Ianuarie 1843, direcţia scólelor ordonă scóleĭ de arte să pregătéscă pentru examenul public din Februarie, prin scolariĭ din fie-care atelier, maĭ multe obiecte pentru a se face o exposiţiune publică.

(Dosarul No. 320, Archiva Statuluĭ).

In atelia strungărieĭ: *C. Nutriceanu* a expus 2 razóre, un scaun de vênat, o pereche sfeşnice şi nisce picióre de aninat straie.

Pavel Petrovicĭ: o bibliotecă volantă, o călimare mare, un disc şi o lingură pentru nisip.

Scarlat Carp: duoĕ pahare, o călimare, un cultuc.

Atelia stolerieĭ: Vasile Petrovicĭ un scaun dupĕ jurnalul de Lipsca şi o casă rotundă.

Vasile Panaitescu: o masă pentru bolnav, şi o mĕsuţă.

Dimitrie Ioan: un straiar (de atârnat haine) şi duoĕ dulăpaşe de cărţĭ.

Atelia rotărieĭ: *Daniel Petrovicĭ* un coş de droşculiţă.

C. Focşănescu: patru róte de droşculiţă.

Ştefan Lascarache: dricurĭ de droşculiţă.

Săidăcăria şi zugrăvia. *Simion Teodor*: duoĕ sipeţele, îmbrăcatul scaunuluĭ de vênat cu tapiserie şi îmbrăcatul drosceĭ în lucrul săidăcărieĭ.

Dorneanu G.: un gémantan în 3 părţĭ cu treĭ încuetorĭ; la lucru de sipeterie, făcutul capreĭ de droşcă (săidăcărie), lustruirea (zugrăvie).

Teodor Plop: un frĕŭ englezesc (lucru de curelărie) şi zugrăvitul drosceĭ.

G. Berial: aŭ îmbrăcat scaunul dupe jurnalul de Lipsca (tapiserie) şi aŭ zugrăvit droşca.

Alecu Enache: aŭ făcut tóte curelele de la droşcă (saidăcărie) şi zugrăvit droşca.

Atelia ferărieĭ: G. Trandafir, Coman Păvălucă, N. Siman, G. Teliban, N. Gheorghiu, toţĭ aceştia aŭ ferecat droşca.

Atelia lăcătuşieĭ: *Teodor Bârza* o bróscă mare îmbrăcată cu alamă, duoĕ şurupurĭ la scaunul de vênat şi duoĕ cârlige.

C. Eftimie: o bróscă de uşă şi o córdă la masa de bolnav.

Constantin Posângă: o bróscă de uşă.

Bereţki Alecu, Ion Coldreanu şi G. Păvăliu, fie-care câte duoĕ brósce. *)

*

In 1843 Martie 24, prin jurnalul No. 17, comitetul academic face Epitropieĭ o bună propunere relativă la învĕţămêntul primar.

La ocasiunea examenelor speciale, arétă Epitropieĭ că la un oraş de 60.000 locuitorĭ, cum sunt Iaşiĭ, nu ajunge o singură scólă începĕtóre şi decĭ propune a se maĭ înfiinţa câte una în suburbiile Tătăraşĭ, Têrguşor şi Pĕcurarĭ, câte un clas normal, dupĕ pilda scólelor din ţinuturĭ, avênd câte un profesor şi un supleant.

Comitetul maĭ cere înfiinţarea şi claseĭ a V-a la scóla din Treĭ-Erarchĭ, pentru scolariĭ carĭ nu vor sĕ urmeze colegiul. **)

*

Sunt în 1843 scolĭ primare în 12 judeţe cu câte un institutor, iar la Iaşĭ cu duoĭ (N. Macarescu şi C. Nanu), cu o populaţiune de 1.025 scolarĭ.

Pentru inspectarea acestor scolĭ, în 1843 Epitropia numesce un revizor special al sĕŭ. Prin ordinea No. 737 din 8 Decembre 1843, Epitropia cere Sfatuluĭ academic sĕ facă

*) Dosarul No. 18 curent, Archiva Statuluĭ, fila 5.

**) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

instrucţiunĭ după care să se povĕţuéscă acel revizor în cercetarea fie-căreia scóle, cât privesce local, profesor, scolarĭ, etc. *)

*

O scólă primară pentru adulţĭ şi anume pentru militarĭ, sĕ înfiinţéză în Iaşĭ şi alta la Galaţĭ, prin actele ce dăm la vale:

In 29 Noembre 1844 Principele D. Sturdza, hetmanul oştireĭ, cu adresa No. 2.340 scrie Epitropieĭ că: «între alte obiecte ce pun în lucrare privitóre la înflorirea milițieĭ, găsind unul neapĕrat, ca unter-oficeriĭ să scie a ceti şi a scrie cu partea I-a a aritmeticeĭ, în cât şi slujbeĭ să fie maĭ folositorĭ şi eĭ să rĕmână, după eşire din slujbă, cu un talant înlesnicios vieţuireĭ lor, eŭ am poruncit ca toţĭ Unter-oficeriĭ ce nu sciŭ nicĭ cum a ceti şi a scrie, cum şi aceĭ ce aŭ puţină sciinţă, într'un ceas hotărît pe ḑi şi anume după amiaḑi, de la 2 până la 4, să se adune în sala înadins însemnată din casarmă spre a lua lecţiĭ de la un adins profesor şi fiind-că într'acésta a urmat şi maĭ înainte înţelegere cu cinstita Epitropie, precum privesc din adresele Epitropieĭ din aniĭ 1833 şi 1835, No. 78 şi 92, iar în lucrare nu s'aŭ pus, eŭ acum poftesc pe cinstita Epitropie, să bine-voiéscă a orêndui un profesor, carele să aĭbă metod potrivit împrejurăreĭ de a da lecţiĭ la aşa ómenĭ de felurite vrêste, în cât eĭ cu înlesnire în scurtă vreme să pótă învĕţa, căcĭ prelungirea aduce împedicărĭ slujbeĭ, îndatorindu-se acel profesor de a veni în tóte ḑilele la sala de învĕţare în termenul pomenit.

Tot cu asemenea rênduială poftesc ca să îndatorim şi pe profesorul scóleĭ din Galaţĭ de a merge la casarma de acolo şi a da lecţiĭ Unter-oficerilor din acea casarmă, séŭ a se trimite un altul de aicea înadins pentru militarĭ.»

Referendarul G. Asaki referă asupra acesteĭ adrese, că încă din 1833 şi 1835, Epitropia a fost propus general inspectoruluĭ milițieĭ de a alege şi a trimite pe cadeţĭ şi oficerĭ la clasul de inginerie, care atuncĭ se formase.

Asaki adaogă, că adjutanţiĭ, oficeriĭ şi cadeţiĭ trimişĭ la acel clas, fórte puţin 'l-aŭ frecuentat.

Epitropia rĕspunde Hĕtmănieĭ că nu are în budget înscrisă o léfă pentru profesoriĭ, ce cere pentru învĕţarea unter-oficerilor la casarmele din Iaşĭ şi Galaţĭ, dar că 'ĭ póte recomanda pentru asemenea scop duoĭ tinerĭ elevĭ, décă hădmănia le póte da léfă din budgetul sĕŭ.

Pentru casarma de la Galaţĭ, Epitropia în Ianuarie 1845, recomandă învĕţător pe candidatul supleant la scóla publică din Galaţĭ, Costache Teofan.

Nu scim décă la Iaşĭ a fost numit unul.

De altmintrelea şi Teofan, în Aprilie 1845, se lépădă de post şi Hetmanul D. Sturdza cu adresa No. 845 cere Epitropieĭ alt profesor.

Teofan se lepădă, pentru că ceruse să fie primit în armată ca iuncăr şi nu 'l-aŭ primit decât ca unter-oficer.

In Iulie însă 1845, Teofan cere să continue a da lecţiĭ unter-oficerilor din Galaţĭ, ceea ce se şi aprobă.

Se cuvine să nu trecem în uitare încercarea făcută în 1843, de un misionar englez, de a deschide scólă de propagandă religiósă.

---

*) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ.

De și protegiat de mult influintele consul prusesc Neugebauer, și măcar că misionarul Herman Filip declară că în scólă nu va primi decât israeliţĭ, Epitropia făcu ca sfatul administrativ al ţĕreĭ să refuse autorisaţiunea deschidereĭ uneĭ asemenea scolĭ de propagandă.

Herman Filip misionar al bisericeĭ scoţiene, ceru voĭe să deschidă în Iaşĭ o scólă pentru crescerea tinerimeĭ evreescĭ cu 2 secţiunĭ, una de băeţĭ și alta de fete.

Epitropia ceru deslegare la sfatul administrativ, de și credé, că o asemenea scólă, în care se va preda și limba românéscă, póte fi folositóre pentru cultura naţiuneĭ evreescĭ și pentru interesul societăţeĭ, dar în privirea *altor motivurĭ* și ca un lucru noŭ, Epitropia voia deslegare la referatul eĭ din 10 Aprilie 1843, sub No. 194. Sfatul administrativ nu încuviinţéză deschiderea unor asemenea scolĭ. (Veḑĭ anexa secretariatuluĭ de Stat, No. 1.393 din 24 Maiŭ 1843.)

Consulul prusesc Neugebauer intervine, repeţim, în 8 Iunie, stil noŭ 1843, în favórea cereреĭ misionaruluĭ Filip, către Epitropie în modul următor:

«Copiiĭ prusienilor și aĭ statelor din confederaţiunea germană, de confesiune evangelică, nu maĭ aŭ scólă germană din causa lipseĭ de fondurĭ. Fiind-că D. Filip, scoţian, vrea să admită scolarĭ germanĭ la învĕţătură în scóla ce voĭesce să stabiléscă conform cu petiţiunea luĭ de la 19 Aprilie, și fiind-că nicĭ politica nicĭ religiunea nu aŭ nimica de comun cu învĕţarea cetireĭ și scriereĭ; considerând că guvernul va preferi să aibă în ţéră ómenĭ învĕţaţĭ de orĭ-ce naţionalitate ar fi, rog pe onorabila Epitropie să bine-voiéscă a grăbi deschiderea scóleĭ D-luĭ Filip.» *)

Consilierul intim și consul general al M. S. Prusiene, *Neugebauer.*

*

La rubrica bursierilor din străinĕtate în 1843—1844, culegem informaţiunile aceste:

Dupĕ cererea sfatuluĭ academic, din Iunie 1844, Epitropia, cu raportul No. 60 din 6 Iunie, hotărésce a trimite la Paris pe tînĕrul Ión Martino, să înveţe ingineria civilă și să urmeze în scóla politechnică. **)

Tot în 21 Iunie 1844, Epitropia cere Domnitoruluĭ aprobare de a ajuta pe Anastasie Fĕtu cu 200 galbenĭ pentru a termina medicina la Paris. ***)

In Martie 1844 Epitropia maĭ acordă un an bursă luĭ Lemeni, pentru perfecţionarea în pictură la Academia S-t Luca din Roma.

Am vĕḑut bursieriĭ muntenĭ și anume pe A. Orĕscu, trimis la München pentru architectură, pe Căpitanovicĭ la Viena pentru botanică și Wallenstein Heinrich la München pentru pictură; aceștĭ duoĭ din urmă se și întorc în ţéră la 1844.

*

Nimic esenţial cât privesce scólele private din anul acesta. Dăm în anexă ****) originalul instrucţiilor pensiónelor de educaţie în Moldova, cum se dădea la mâna fie-căruĭ director

---

*) Dosarul No. 288 curent, Archiva Statuluĭ.

NB. In acest dosar n'am aflat altă urmare la afacere, dar scóla nu se deschisă.

**) Dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ.

***) Dosarul No. 238 curent, Archiva Statuluĭ.

****) Veḑĭ anexa.

de scólă privată. Acest exemplar a fost dat de comitetul academic D-luĭ Iohan Eivas, care în 1844 a obţinut autorisaţiunea de a deschide pensionat privat.

Examenele de semestrul de iarnă se fac cu începere de la 24 Februarie până la 20 Martie.

In semestrul de iarnă 1842—1843, aŭ urmat la limba elină, la clasul I gimnasial, 35 elevĭ; la clasul II, 18; la clasul III, 14; la clasul IV, 14. *)

La acestaşĭ semestru şi an, la clasele începătóre din Treĭ Ierarchĭ, aŭ urmat:

Clasul I,	144	elevĭ,
„ II,	40	„
„ III,	24	„
Total . .	208	elevĭ. **)

In semestrul de iarnă 1843, la clasa de agricultură aŭ urmat 12 elevĭ şi aŭ dat examen numaĭ 3, cu profesorele Ión Ionescu.

Lucrările înfăţişate la *generalnicul* examen din 28 Martie 1843:

1. *Cărţile şi manuscripte*

Lecsicon de conversaţie, Harta chronologică a Moldoveĭ, partea I-a; Geografia veche, Geografia nouă, Belizar, Dascălul agronomieĭ, Epitome, Vóiagul luĭ Anacharsis.

2. *Hărţĭ şi planurĭ*

Harta Moldoveĭ, planul scóleĭ de înnotare, planul topografic al grădineĭ publice cu scóla de înnotare şi băile, perspectiva Academieĭ, casa scóleĭ ţinutale, fabrica de sticle.

3. *Zugrăvitur şi litografiĭ*

Maica Domnuluĭ în uleiŭ, Sultanul, Belizar, S-ta familie, descăpăţînarea S-tuluĭ Ión, Sabinele, lupta Moldovenilor, desemn, miliţia Moldoveĭ, planurĭ de architectură, desemnurĭ istorice.

Compunerĭ

Mausoleum răposatuluĭ mareluĭ Logofăt Gr. Sturdza, descripţia igienică asupra folosuluĭ băilor şi a înnotăreĭ, Belizar, compunerĭ de istorie. ***)

NB. La scóla de zugrăvie s'aŭ expus:

7 bucăţĭ cu colóre, 9 bucăţĭ de pe natură, 5 bucăţĭ litografie, 26 bucăţĭ cu crida albă şi négră.

Intre invitaţiĭ la examenul de véră, din 1843, aflăm pe *Coţebu*, consul rusesc, *Eisenbach*

*) Dosarul No. 320 curent, Archiva Statuluĭ.
**) Veţĭ anexa dupe dosar No. 320.
***) Dosarul No. 320 curent, Archiva Statuluĭ.

consul austriac, *Hubert* consul frances, *Pardner* consul engles, maior *Voinescu* consul grecesc, etc. *)

Examenele de véră, în acest an 1843, se ţin de la 26 Iunie până la 8 Iulie. **)

*

Am vĕḑut în rubricile de maĭ sus, că învĕţămêntul public n'a stat pe loc în Moldova în 1843. Cu tóte acestea progresele sĕvîrşite şi pentru demonstrarea evidentă a cărora Asaki făcuse din examene o ocasiune solemnă, eraŭ departe de a place celor ce vedeaŭ cu ochĭ rĕĭ deşteptarea naţională în direcţiunea românéscă şi liberală.

Cursul de istorie naţională de la Academie a D-luĭ M. Kogălniceanu, de la Noembre 1843, putea duce fórte departe acéstă frumósă direcţiune. Dar nicĭ nu era încă deschis acest curs şi cu manifestaţiunile direcţiuneĭ din scolĭ de până acum încă era de ajuns, pentru ca neamiciĭ scoleĭ române să lucreze contra eĭ. Campania oficială ascundea negreşit intenţiunile ostile, declarând numaĭ dorul de a se îmbunătăţi învĕţămêntul, tocmaĭ după cum se petrecură lucrurile şi în Bucurescĭ.

Istoric veridic, nu putem nega, că de îmbunătăţirĭ marĭ eraŭ susceptibile scólele de tóte gradele din Moldova. Un personagiŭ strein ţĕreĭ, dér om de altmintrelea cult, devine la data acésta, în Iaşĭ, un important factor al lucrărilor de reformă a scólelor; acesta este cunoscutul Neugebauer. Dăm în anexă ***) traducerea dăreĭ de sémă despre scolĭ ce maĭ apoĭ a publicat Neugebauer în apreţuitele séle scrierĭ despre Principatele române.

Representant natural al scóleĭ germane, opiniunile luĭ Neugebauer, când a fost vorba de reorganisare a Academieĭ şi în genere a scólelor din Moldova, avură o ponderositate însemnată în sfatul Domnitoruluĭ Sturdza. Campania acésta de reforme începe îndată după examenele de véră a anuluĭ 1843, prin următórea adresă a Epitropieĭ învĕţăturilor publice către Comitetul academic, adresă scrisă în urma unor şedinţĭ prealabile ţinute de Epitropie d'impreună cu Comitetul, cu scop de a pune basele reformeĭ:

«Organisaţia ramuluĭ de învĕţătură, informată pe temeiul regulamentuluĭ provisoriŭ întărit de Prea Inălţatul Domn, după experienţa cercată în cursul timpuluĭ, cere óre-care reformă, spre a fi în armonie cu desvelirea către care ţintesce acest aşeḑămênt. Epitropia în seanţile eĭ a desbătut cu acel Comitet, tóte disposiţiile ce se socotesc folositóre pentru îmbunătăţirea ramuluĭ de învĕţătură; la încheiarea acestor lucrărĭ, Comitetul, este poftit ca luând în băgare de sémă adnotaţiile puse de Prea Inălţatul Domn pe observaţiile D-luĭ *Neugebauer* şi disposiţiile însemnate în acéstă seanţă de D. referendar, să se îndeletnicéscă cu redacţia nouluĭ reglement pe sus însemnatele prinţipiĭ, care 'l va supune Epitropia cât maĭ în grabă, spre a putea căpĕta înalta încuviinţare şi a se pune în lucrare cu începutul anuluĭ scolastic viitor. Comitetul va avea încă în privire de a specifica cu tótă lămurirea putinciósă, atât partea sciinţifică, cât şi acea administrativă, cu întinderea şi mărginirea cerută, pentru ca tótă organisaţia scólelor în de-obşte să pótă înainta cu spor către scoposul, la carele trebue să ţintéscă învĕţăturile publice.» ****)

N. Suţu.

No. 402. Iaşĭ, 11 Iulie 1843.

---

*) Dosarul No. 320 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Veḑĭ programul tipărit. Dosarul No. 320, Archiva Statuluĭ. Veḑĭ anexa.

***) Veḑĭ anexa.

****) Dosarul No. 20 curent, Archiva Statuluĭ, fila III.

Iată jurnalul încheiat de Comitetul Academic:

Jurnal

«Comitetul învĕţăturilor publice în Principatul Moldoveĭ, sub prezidenţia D. Logofĕt Nicolae Cantacuzino, întrunindu-se spre a chibzui asupra reformeĭ ce are a se face în Academia Mihăilénă, aŭ cunoscut, dupĕ cercetarea maĭ înainte făcută, cum că sunt deosebite ponturĭ, care cer înadins luarea aminte a Cinstiteĭ Epitropiĭ; drept aceea aŭ luat îndrăsnéla a'ĭ supune următorul proiect, rugându-o să bine-voiască a'l aduce la cunoscinţa Prea Inaltuluĭ Domn, ca luând luminata întărire să fie alăturat în formă de anexă către reglementul scolastic

Acea întâiŭ închezăşluire a sporireĭ uneĭ scóle publice legată fiind în cinstirea ce se cuvine profesorilor şi altor dregĕtorĭ a căror ostenele aŭ a siguripsi binele acelor scóle, Comitetul a cunoscut neapĕrat, de a statornici o erarchie în rangurile profesorieĭ, dupĕ pilda urmată în Prusia şi Austria.

Insemnărĭ (cu alt condeiŭ).

Acestea sunt prevĕdute şi hotărîte prin art. 119 a Reglementuluĭ scolastic, întemeiat pe legiuirile obşteşteĭ obicĭnuiteĭ Adunărĭ, carĭ aŭ hotărît dreptăluirea rangurilor.

NB. *Credem că aceste observaţiunĭ sunt făcute de Eforie, dupĕ presentarea jurnaluluĭ comitetuluĭ Academic, şi anume prin G. Asaki, care ţine să nu se modifice Reglementul existent.*

Nestrămutarea profesorilor şi a dregĕtorilor scolarĭ este prevĕdută prin art. 104 a Reglementuluĭ scolastic.

Acéstă întîmplare este prevĕdută prin art. 13 şi 123 din organisaţia Reglementuluĭ scolastic.

Drept acea se va legiui ca tóte mădulările aflătóre în slujba scólelor publice atât în Academie cât şi la cele-l'alte aşedĕmînturĭ de învĕţătură, se vor împărţĭ în 3 clasurĭ: în candidaţĭ carĭ vor fi învĕţătorĭ la cele 2 clasurĭ a ghimnasieĭ, în adiuncţĭ pentru clasurile intro-mijlocite şi în profesorĭ pentru clasurile înalte.

Profesoruluĭ, se vor cuveni cinstea şi driturile legate cu rangul de Spătar.

Adiunctuluĭ, acele a ranguluĭ de Paharnic şi în sfĕrşit *candidatuluĭ* acele a ranguluĭ de Serdar.

Profesorul, nicĭ alt dregĕtor al învĕţăturilor publice, nu va fi scos din postul sĕŭ, decât în urmarea otorîreĭ Comitetuluĭ învĕţăturilor, întemeiat pe cercetare şi întărit de cinstita Epitropie, căria va supune al sĕŭ raport şi prin care s'ar dovedi vinovăţia pîrîtuluĭ.

La întêmplare când aŭ a se face óre-care luare aminte pentru nesîrguinţa la împlinirea datoriilor, Comitetul va fi împuternicit a împlini acésta în forma cuvenită.

Dovedindu-se din cercare că mulţĭ din elevĭ de din afară a Academieĭ sunt fiĭ a părinţilor nevoesĭ, carĭ nu aŭ chipurĭ de a întêmpina a lor ţinere, asemenea copiĭ nu vor fi volnicĭ a urma decât numai acele 2 clasurĭ a ghimnazieĭ, unde eĭ vor învĕţa a ceti şa scrie in a lor maică limbă, acele 4 speţiĭ de aritmetică, cathechism şi principiile moraluluĭ.

Acéstă disposiţie nu se póte aplica decât numaĭ pentru fiiĭ de dregĕtorĭ aĭ Statuluĭ şi pentru stipendiştĭ, carĭ se cresc cu cheltuiala Statuluĭ, precum este leguit prin art. 163 a Reglementuluĭ scolastic.

Ce se atinge de tineriĭ a căror părinţĭ vor fi dat *doveḑĭ de mijlócele tinerilor, aceştia vor putea sĕvêrşi cursul ghimnastic* (sic) *séŭ a se împărtăşi şi de o deplină învĕţătură în clasurile maĭ înalte. Dar în acestea duoĕ întêmplărĭ părinţiĭ vor fi îndatoriţĭ a declarui, cum că vor ţine pe fiĭ lor de a urma regulat şi cu sîrguinţă clasurile în tot cursul învĕţăturilor.*

Acéstă primire*a* (sic) a fiiilor sĕrmanĭ şi cu deosebit talent, este prevĕḑută prin art. 162 a Reglementuluĭ scolastic.

Ocârmuirea va avea drit de a alege dintre eleviĭ *a stăreĭ celor neavuţĭ, pre aceĭ carĭ se vor deosebi prin a lor alese talenturĭ, pre carĭ le* (sic) *va creşce pe cheltuiala Statuluĭ, spre a'ĭ face vrednicĭ a fi cu viitorime în slujba deosebitelor ramurĭ a învĕţăturilor publice.*

Prosimisirea elevilor cu atestaturĭ bune a intra în slujba Statuluĭ, este prevĕḑută prin art. 390 a « Organic. reglement », prin art. 143—144 a Reglement. scolastic şi prin întăritură domnéscă, pusă asupra anaforaleĭ Epitropieĭ.

Scoposul Academieĭ fiind de a informa pentru Stat dregĕtorĭ cu sciinţă, apoĭ acest scopos nu se póte câştiga, décă tinerii ce se primesc în slujbă politicéscă séŭ ostenéscă nu vor înfătoşa maĭ înainte atestaturĭ, carĭ se vor da de la Academie, la încheierea învĕţăturilor. Nicĭ un têněr, care nu va avea asemenea document, nu se va primi în slujba Statuluĭ şi spre a înfăţioşa tinerimeĭ un îndemn şi o mulţămită, se va hotărî, că orĭ-ce têněr, care la sĕvîrşirea învĕţăturilor va face examen, va putea câştiga cinstea şi driturile ranguluĭ de care se va arĕta vrednic.

Facerea examenelor pentru câştigarea titlurilor sciinţifice este rânduită prin art. 139—140 şi 141 a Reglementuluĭ scolastic.

Examene vor fi duoĕ spre câştigarea a unuia din duoĕ ranguri sciinţifice, adecă de candidaţĭ şi de magisterĭ.

Candidatul va câştiga cinste şi driturile ranguluĭ de *(loc liber.)*

Maghistru acela a ranguluĭ *(loc liber)* şi cu acéstă însuşire se vor primi în slujba Statuluĭ.

Aceste împrejurărĭ sunt prevĕḑute prin art. 115 a Reglementuluĭ scolastic.

Asemenea îndemnător lucru fiind, ca publicul să nu se facă la nicĭ o întêmplare jertfa nesciinţeĭ acelora carĭ urméză epanghelma de învĕţătorĭ de limbă séŭ de povĕţuitorĭ de copiĭ, se va legiui, că orĭ-ce ipochimen a voi ca să fie profesor de limbă, séŭ de orĭ-care sciinţă, va fi îndatorit a se supune unuĭ examen, la întêmplare când n'ar putea înfătoşa documenturĭ doveditóre cum că aŭ încheiat cursul învĕţăturilor în verĭ-o scólă séŭ Universitate a Europeĭ. Persónele bărbaţĭ séŭ femeĭ, carĭ ar voi să aşeḑe pansióne de fiĭ séŭ fiice, vor fi îndatorite a lua maĭ întêiŭ voie de la Comitet*ul* (sic).

Limba patrieĭ este otărît a fi fundamentală în scólele publice prin art.... a Organicesc. Reglement.

De şi limba românească s'aŭ primit a fi limba fundamentală în învĕţăturile Academieĭ, dar cercarea a dovedit, că spre a înlesni elevilor folositóre mijlóce de îndeletnicire, neapĕrat este a se paradosi în tóte ḑilele limba francesă; spre acest scopos, în numĕrul pedagoghilor se vor primi

Ce se atinge de limba

francesă, ca una ce este cerută şi folositóre a eĭ învĕţare, este otărîtă a fi în tóte ḑilele, pentru care sunt şi 3 clasurĭ; însă acéstă mĕsură nu s'a putut pune încă în lucrare din pricina lipseĭ îndestulatelor paradosurĭ.

Pedagogiĭ repetitorĭ cerându-se a fi nu numaĭ pentru limba francesă şi ghermană, dar şi pentru obiectele ordinare a sciinţelor, o asemenea mĕsură s'a prevĕḑut prin art. 172 a Reglementuluĭ scolastic.

duoĭ streinĭ, carĭ vor ghimnasi pe elevĭ întru învĕţarea mathemelor de tóte ḑilele, ce vor fi primit în limba francesă şi cea germană.

Dregătoriĭ şi profesoriĭ scólelor publice avênd a primi regulat a lor léfă, Cinstita Epitropie va bine-voi a supune Înălţimeĭ Sale neapĕrata trebuinţă a se plăti cu mare esacteţă lefile, ca unele ce sunt singure mijlóce a traiuluĭ celor maĭ mulţĭ dregătorĭ.

Asemenea casa scólelor publice trebue să fie pururea în stare de a întêmpina ḑilnicele cheltuelĭ a institutuluĭ, fiind că cea maĭ mică lipsă aduce mare smintélă.

Invĕţarea limbeĭ latine este otărîtă prin Reglement, art. 14-15, a se începe în clasurile ghimnaziale, carele este al patrulea clas scolastic la care numaĭ ceĭ sîrguitorĭ tinerĭ pot ajunge în vêrsta de 12 anĭ, potrivită fiind acéstă mĕsură maĭ vêrtos după sporiul şi clasul, iar nu după vêrstă, aşĭa urmându-se în tóte ghimnasiile Europeĭ, unde tinerimea în deobşte se pregătesce cu acéstă limbă, trebuitóre şi pentru literatura clasică, séŭ pentru una din facultăţĭ: a theologieĭ, a mediţineĭ séŭ a pravililor, care scolariĭ numaĭ după sĕvêrşirea filosofieĭ 'şĭ póte alege

Dovedindu-se prin ispită, că învĕţarea limbeĭ latine este trebuitóre numaĭ pentru aceĭ tinerĭ, carĭ ar dori să urmeze învăţătureĭ pravelilor teologhieĭ séŭ a mediţineĭ, apoĭ spre a nu împedica sporirea elevilor prin înmulţirea limbelor, acest clas nu se va învĕţa decât când tineriĭ vor ajunge la vêrsta de 12 anĭ.

*

Din jurnalul şi observaţiunile marginale de maĭ sus se vĕd şi intenţiunile reacţiuneĭ şi lupta luĭ G. Asaki şi a multor altora în favórea scóleĭ. *Domnitorul şi protectoriĭ sĕĭ streinĭ, speriaţĭ de avêntul ideilor liberale, prin crescerea în gimnasiŭ a copiilor ómenilor sĕracĭ, desmoşteniţĭ de drepturĭ, caută să împedice aceştĭ copiĭ de a maĭ trece prin scólele umanióre şi înalte. Numaĭ fiiĭ privilegiaţilor vor avea de acum dreptul să înveţe maĭ mult decât scóla primară. Din sărăcime, Statul 'şĭ reservă dreptul să admită la studiile superióre numaĭ câţĭ-va stipendiştĭ, carĭ se vor destina la profesorat!*

Iată acum şi schiţa de regulament cu observaţiunile nóstre:

Despre organisaţia scólelor publice în Principatul Moldoveĭ

Impărţirea scólelor în privirea materiilor şi a timpuluĭ.

§ 1. Scólele publice se vor împărţi:

A) In scóle începĕtóre şi normale *[1]). B) în cele gimnasiale *[2]). C) Academice *[3]).

§ 2. Iar materiile se vor împărţi: 1) In materiĭ ordinare *[4]) şi, 2) Extraordinare *[5]).

a/ Materiile ordinare *[6]) sunt acelea pe care fie-care tênĕr ce intră în scólele publice, fără osebire, este dator a le învĕţa, potrivit cu chiămarea ce va dori să îmbrăţişeze. *b/* Materiile extraordinare *[7]) sunt acelea a căror învĕţare nu este neapĕrată, ce atârnă de sloboda voinţă a tinĕruluĭ, séŭ a părinţilor.

Materiĭ ordinare *[8])

A) *Scólele normale* *[9])

§ 3. De materiile şi timpul învĕţăreĭ lor.

§ 4. Scólele începĕtóre séŭ normale se vor împărţi: 1) In scólele de sexul bărbătesc şi al 2-lea de sexul femeesc.

1) Cele de sexul bărbătesc se vor alcătui din 3 clase, paradosite prin 3 anĭ.

In clasul şi anul I normal, dupe metodul lancastric se va învĕţa: 1) Cunóscerea literilor, silabirea ci citirea românéscă. 2) Inceputurile scriereĭ. 3) Numerarea, adiţia şi substracţia practică. 4) Sfiintele rugăciunĭ coprinse în cartea orênduită.

In clasul şi anul II se va învĕţa: 1) Scrierea din dictando. 2) Citirea din întâele cunoscinţe. 3) Caligrafia. 4) Din gramatica românéscă, etimologa. 5) Cunóscerea literilor latine, silabirea şi cetirea. 6) Patru speţiĭ aritmetice cu numere întregĭ, împreună cu regulile lor. 7) Catechism, partea I. 8) Introducerea în geografie.

In clasul şi anul al III-lea se va învĕţa: 1) Din gramatica românéscă, sintaxul vulgar. 2) Elementele geografieĭ pe scurt. 3) Din aritmetică, până la fracţiĭ inclusiv şi numerile complexe. 4) Scrierea latină. 5) Din catechism partea II-a.

---

*[1]) De mâna luĭ G. Asaki, pare că este înlocuită vorba *şi* prin un parantez, iară dupĕ vorba «*normale*» este cea-l-altă linie închiţênd parenteza.

*[2]) Vorba „ghimnasiale" este pusă în parenteză, şi G. Asaki a propus în locu-ĭ vorbele: »*secundare séŭ de trépta a duoa*«, vorbe scrise pe deasupra vorbeĭ din parenteză.

*[3]) Corectat: „*în cele înalte*".

*[4]) Corectat „*obligatore*" *[5]) corectat: „*neobligatore*" *[6]) şi *[7]) corectat prin: „*obligatore şi neobligatore*" *[8]) („*obligatore*") *[9]) corectat: »*începĕtóre*«.

NB. Pe lângă aceste clase normale se va adăugi un clas extraordinar numit *real* *) menit pentru aceĭ scolarĭ, carĭ nu vor putea, séŭ nu vor voi a urma clasele gimnasiale și vor dori a se deprinde la vre-o măestrie. In acest clas se va învĕța: 1) Exercițiĭ în alcătuirea epistolelor. 2) Geografia Moldoveĭ și a țĕreĭ românescĭ **). 3) Din aritmetică regula de treĭ și ținerea registrelor. 4) Caligrafia. 5) Desenul lineal și mecanica populară. ***)

II. Scóla (normală) pentru partea femeească se va alcătui din 3 clase paradosite prin 3 anĭ.

In clasul și anul I se va învĕța: 1) Cunóscerea literilor și cetirea românéscă. 2) Scrierea. 3) Numerarea. 4) Sântele rugăciunĭ.

In clasul și anul II se va învĕța: 1) Cetirea dupe ton din cărțile rênduite. 2) Scrierea dupe dictando. 3) Caligrafia. 4) Gramatica românéscă partea etimologică. 5) Aritmetica cele 4 specii dupe regulĭ. 6) Conspectul istorieĭ-naturale cu aplicație la *deprinderea lucrurilor* ****) *femeescĭ*. 7) Catichisis partea I.

In clasul și anul III se va învĕța: 1) Sintaxul limbeĭ românescĭ pe scurt. 2) Aritmetica până la regula de treĭ inclusiv și ținerea catastihurilor casnice. 3) Urmarea conspectuluĭ istorieĭ naturale până la sfîrșit, cu cunoscințe de economie casnică. 4) Catichism, partea II.

NB. Afară de sus însemnatele materiĭ, prin tóte 3 clasele se va învĕța lucrul de mână trebuincios părțeĭ femeescĭ.

B. *Scólele ghimnasiale* *****)

Materiile și timpul învĕțătureĭ lor:

Materiile scólelor ghimnasiale împărțite în patru clase se vor paradosi prin 4 anĭ, din care duoĕ se vor numi *gramaticale* și duoĕ *umanióre*.

In clasul și anul I gramatical se va învĕța:

1. Din gramatica latină: Etimologia cu aplicația regulelor și traducerĭ din limba latină în limba românéscă. 2. Geografia universală și specială a Moldoveĭ și țĕreĭ Românescĭ, a Turcieĭ și a Rusieĭ europene, cu a Austrieĭ și a Prusieĭ. 3) Aritmetica practică și teoretică, până la regula de treĭ. 4) Chronologia și istoria pe scurt, periodul I: dintru început până la căderea Imperiuluĭ Roman de apus. 5) Din religie: Invĕțătura moraluluĭ creștinesc, partea I.

In clasul și anul II gramatical se va învĕța:

1. Din gramatica latină: Sintaxul vulgar cu aplicație potrivită din christomatie, traducêndu-se din limba latină în limba românéscă. 2. Din geografie: a Germanieĭ, Olandeĭ, Belgieĭ, Franțeĭ, Ispanieĭ, Portugalieĭ, Italieĭ, Grecieĭ, Anglieĭ și a staturilor Europeĭ nordice: Danemarca, Svedia. 3) Din aritmetică regula de treĭ cu tóte spețiile și reducția numerilor. 4) Din chronologie și istorie: Periodul al II-lea de la căderea Imperiuluĭ Roman de apus până la cruciate. 5) Din religie: Invĕțăturĭ morale crescine partea II.

In clasul și anul III, numit I umanior, se va învĕța:

---

*) Corectat: „*technic*“ **) adauge: „cu istoria patrieĭ pe scurt“ ***) aci adaugă: 6) Istoria naturală cu aplicația practică in chemie și comerț în privirea măestriilor de ḑilnicele trebuințe ale economieĭ casnice, precum și ideĭ practice de comerț.

****) Vorbele subliniate sunt șterse și înlocuite de G. Asaki prin. „practica din chemie și comerț“ în privirea măestriilor de ḑilnice trebuințe ale economieĭ casnice.

*****) Inlocuite prin vorbele: „B. Invĕțăturile de gradul al duoilea“ (ghimnasiile).

1. Retorica. 2. Sintaxul ornat al limbeĭ latine cu analisul retoricilor Romanĭ. 3. Anticele grecilor şi romanilor. 4. Principiile algebreĭ. 5. Geografia Asieĭ, Africeĭ, Americeĭ şi Australieĭ. 6. Din chronologie şi istorie: Periodul al III-lea, de la cruciate până la descoperirea Americeĭ. 7. Inceputul limbeĭ elene, cu partea etimologică şi traducere din limba elinéscă în limba românescă.

In clasul şi anul al IV-lea numit al II-lea umanior se va învĕţa:

1. Mitologia. 2. Poesia. 3. Cetirea şi analisul autorilor poeţĭ aĭ romanilor. 4. Geografie matematică şi geografie veche. 5. Geometria elementară. 6. Din chronologie şi istorie: Periodul al IV-lea de la descoperirea Americeĭ până în ḑilele nóstre. 7. Urmarea limbeĭ elene, sintaxul vulgar cu analisul şi cetirea în christomatia elenă, traducêndu-se din limba elenă în limba românéscă.

Facultăţile *)

Facultatea filosofică

Materiile acesteĭ facultăţĭ se vor paradosi prin 2 anĭ.

In anul I se vor paradosi:

1. Introducerea în filosofie. Logica şi metafisica curată.
2. Algebra şi geometria.
3. Istoria universală şi pragmatică.
4. Istoria naturală.

In anul al duoilea se va paradosi:

1. Estetica, filosofia morală şi istoria filosofieĭ.
2. Fisica **) cu tóte ramurile eĭ.
3. Urmarea istorieĭ universale şi pragmatice.
4. Urmarea istorieĭ naturale.

II.

Facultatea juridică

Materiile acesteĭ facultăţĭ se vor paradosi în 3 anĭ.

In anul I: 1) Teoria legilor în general. 2) Statistica Europeĭ şi a celor-l-alte părţĭ ale pămêntuluĭ.

In anul II: 1) Dreptul Romanilor. 2) Sciinţele politice coprinḑênd: poliţia, economia Statuluĭ şi finanţiul.

In anul III: 1) Dreptul ţivil al Moldoveĭ. 2) Dreptul criminal. 3) Procedura ţivilă şi criminală. 4) Dreptul comercial şi cambial. 5) Stilul politic judecătoresc.

II.

Materiĭ extraordinare (neobligatóre)

A. *Sciinţele politechnice*

In anul I: 1) Algebra, geometria teoretică şi practică. 2) Teoria architectureĭ civile. 3) Desenul prospectoriŭ şi facerea de planurĭ, atât geometrice, cât si architectonice.

---

*) Inlocuit cu vorbele: »*Invĕţăturile înalte*«.

**) In locul acestor materiĭ corectorul însemnéză în anul I: 1) Matematica elementară. 2) Geometria descriptivă. 3) Elemente de desen liniar, topografic, architectonic şi maşinal.

In anul al II-lea : 1) Idraulica. 2) Mecanica. 3) Urmarea architectureĭ. 4) Sciinţa drumurilor. 5) Astronomia populară. 6) Urmarea desenurilor geometrice şi architectonice. *)

Cursul economic

Anul I : 1) Istoria naturală în special. 2) Economia câmpuluĭ. 3) Technologia economică. 4) Fisica technică. 5) Desenul lineal. **)

Anul II : 1) Urmarea economieĭ câmpuluĭ. 2) Sciinţa forestrală. 3) Chimia. 4) Veterinăria. 5) Desenul lineal. ***)

NB. Către aceste se maĭ socóte şi institutul technic în care, pe lângă scóla reală adausă la cele normale, ca un curs extraordinar, se va învĕţa câte-va din meşteşugurile cele maĭ de nevoĭe în traiul social şi folositor. ****)

G. *Cursurĭ filologice*

1) Limba elinéscă. 2) Limba francesă. 3) Limba germană. 4) Limba rosiană.

D. *Măestriĭ libere*

Desenul şi zugrăvitura cu tóte părţile lor.

*

In vedere cu mişcarea de reformă a Academieĭ, Epitropia la 30 Noembre 1843, compusă din C. Mavrocordat, N. Şuţu şi Lupu Balş, hotăresce, ca Comitetul Academic să ié maĭ cu stăruinţă la mână lucrările relative la scolĭ şi pentru acest scop să se adune regulat Marţia, Joia şi Sâmbăta, la 6 ore dupe amiaḑi.

J u r n a l

«Astăḑĭ Marţĭ, în 30 Noembre, adunându se mădulările Epitropieĭ învĕţăturilor publice, aŭ luat aminte, că întemeerea scólelor din prinţipat, şi în urmare propăşirea şi desvoltarea învĕţăturilor, atârnă neapĕrat de la stăruitórea îngrijire, nu numaĭ a Epitropieĭ, ce şi a Sfatuluĭ academic; că numitul Sfat este îndatorit, dupe aşeḑĕmêntul scólelor, a lua sciinţă de tot ce se atinge de partea scienţifică, precum şi de acea materială şi economică, şi a se îndeletnici cu multă scumpătate de îndreptările ce ar trebui să se facă în unile, şi de îmbunătăţirile ce s'ar putea întroduce în altele; că Epitropia singuiă nu este în stare a lucra cu tótă dorita nemerire către un sfârşit atât de însemnător şi pe care guvernul şi obştia sunt îndreptate al aştepta, fără a fi sprijinită d'impreună rîvnitórea lucrare a Sfatu-

---

*) G. Asaki, modifică anul al II-lea şi adaugă un al III-lea an. Eată ce însemnéză la anul a-II-lea : 1) Inalta matematică. 2) Geometria practică şi, 3) Desenul eĭ pe larg. Anul III : 1) Mecanica ţnaltă. 2) Architectura şi, 3) Desenul lor pe larg.

**) Din cursul economic corectorele pune la anul I numaĭ agronomia, veterinăria şi technologia.

***) In anul al II-lea corectorul lasă : 1) Agronomia (urmare). Sciinţa forestracă şi hemia şi sul lprimă tot restul şi NB.

****) Corectorele adaugă un al treilea an, în care pune : sub titlu *Comerciul* : a) ţinerea registre-oi, b) sciinţa comercială, c) sciinţa mărfurilor şi, d) corespondenţa.

(Dos. No. 20 curent, arch. Statuluĭ.)

luĭ academic, carele fiind înjghebat din ceĭ maĭ vrednicĭ bărbaţĭ, are tóte însuşirile de a putea lumina pe Epitropie, şi a chiama a sa îngrijire asupra orĭ-căruia obiect ce este de competenţia eĭ; aŭ găsit de a sa neapărată datorie a pune înainte şi a pofti pe mădulările Sfatuluĭ academic, ca pătrunzêndu-se de sânţenia datoriilor, ce razimă pe D-lor de o potrivă ca şi pe Epitropie, se urmeze a se aduna regulat în ḑilele şi la césurile hotărîte, adecă, Marţĭ, Joĭ şi Sâmbătă, de la 6 césurĭ după amiaḑă-ḑi, spre a se îndeletnici cu sîrguinţă de tot ce se atinge de acest ram al învĕţăturilor publice, în privirea morală intelectuală şi economică, căcĭ într'altfel nicĭ un bine nu se póte nădăjdui. Drept aceea ce va face adres fieşĭ-căruĭa.»

*

Un început de punere în lucrare a nouelor programe se face cu noul an scolar 1843—1844.

Din programele orariĭ anexate *) aci, se póte vede acéstă nouă direcţiune dată învĕţămêntuluĭ, de la clasele elementare până la facultăţĭ.

*

Scóla de fete din Iaşĭ încă a căpĕtat óre-carĭ îmbunătăţirĭ în personal şi programe, precum acésta se va pute vedé în tabelul presentat de Comitet, despre starea generală a învĕţămêntuluĭ, la finele anuluĭ 1843, către Epitropia scólelor. **)

*

Secretariatul de Stat al Moldoveĭ, cu adresa către Epitropie, No. 3.358 din 16 Decembre 1843, cere sciinţă de situaţia învĕţătureĭ publice, de populaţia scolară din tóte scólele.

Epitropia cere aceste informaţiunĭ la Sfatul Academic.

Primind de la acésta cerutele lămurirĭ, Epitropia rĕspunde Secretariatuluĭ, la 29 Decembre 1843, cu adresa No. 787, în modul următor, însemnând şi îmbunătăţirile de la începutul anuluĭ curent scolar :

1. Învĕţătura religiósă a tinerimeĭ fiind maĭ de cuviinţă a se încredinţa îngrijireĭ preotuluĭ, începutul s'a făcut cu Capitalia şi cu Târgul-Petreĭ, unde s'aŭ rânduit catichet din clericiĭ ceĭ maĭ vrednicĭ aĭ seminarieĭ, carĭ aŭ săvêrşit învĕţăturile lor, avênd ḑisa rânduială, potrivit dorinţiĭ Prea Inălţatuluĭ Domn, a se introduce pe rênd în tóte scólele Principatuluĭ. La acéstă învĕţătură s'a adaus duoĕ lecţiĭ pe sĕptĕmână, una pentru tâlmăcirea Evangelieĭ şi alta pentru tălmăcirea Apostoluluĭ.

2. Pentru învĕţătura istorieĭ s'a primit sistema, care se întrebuinţéză şi în alte maĭ multe gimnasiĭ ale Prusieĭ.

---

*) Vedĭ anexa.

**) Anexăm şi orariul scóleĭ de fete pe anul 1843.

3. In clasul II de filosofie s'a aşeḑat un curs pragmatic de istoria naţională şi acésta o suntem datorĭ D-séle majoruluĭ M. Kogălniceanu, care însuşĭ a cerut a se însărcina cu acest curs, fără de nicĭ un fel de renumeraţie.

4. In învĕţăturile gradul III-lea s'a aşeḑat o catedră de economie politică.

Asemenea s'a adaus la învĕţătura legilor, în care se paradosesce dreptul civil român şi acel al Moldoveĭ şi anul al III-lea, şi pe ascultătoriĭ din acest clas, după mijlocirea Epitropieĭ, Inălţimea Sa a bine-voit a încuviinţa să se rânduiască pe la deosebite instanţe judecătorescĭ, pentru ca o-dată cu teoria să dobêndésca şi practică.

5. Ca să nu suferim lipsă de autorĭ, atât în partea literară, cât şi în părţile sciinţifice, s'aŭ hotărît ca fiesce-care elev să înveţe una din limbele germană, séŭ francesă, dupe voinţă; însă aceea o-dată alésă, să fie obligat a o urma în tótă vremea cât va petrece în colegie, ca săvêrşind învĕţĕtura colegiale, să cunóscă bine şi acea limbă.

Potrivit rostireĭ art. . . . din Reglementul organic, tóte sciinţele se învaţă în limba română ; pentru care s'a şi pus însărcinare asupra profesorilor respectivĭ a deosebitelor clasurĭ de a alcătui şi a traduce din ceĭ maĭ bunĭ autorĭ în limba românească materiile ce alcătuesc obiectul paradosireĭ lor. Spre acest sfêrşit s'aŭ însemnat în budgetul scólelor o sumă de banĭ, ca să se înlesnéscă tipărirea cărţilor neapĕrat de trebuinţă.

6. Atât biblioteca publică a Academieĭ, cât şi cabinetul de fisică, chimie şi inginerie, prin cumpĕrarea de nouĭ căărţĭ şi instrumente s'aŭ maĭ înavuţit în acest an.

După dăruirea ce a făcut învĕţămintelor publice reposatul Comis Codreanu a moşieĭ sale Văleni şi Sêrbiĭ, cu cătunul eĭ. Epitropia a plătit datoriile reposatuluĭ de . . . leĭ şi a trecut acea moşie în proprietate scólelor, cu un venit anual 8.800 leĭ, precum s'aŭ găsit contractate.

7. Pe lângă proprietatea ce casa scólelor are pe la unele din ţinuturĭ, de asemenea şi la politia Tecuciuluĭ s'a săvîrşit în tómna acéata zidirea uneĭ case de scólă după planul dat de Epitropie, pe un loc îndestul de mare şi bine îngrădit, în cât acum se şi ţin prelectiile în acéstă scólă.

8. Precum în colegiile Germanieĭ, limba elenă s'a făcut obligată, ca şi limba latină, iar nu facultativă, precum aŭ fost până acum.

Numĕrul total al elevilor din Moldova este de 1.639, din carĭ 120 sunt internĭ şi se ţin în institutul Academieĭ şi Vasiliana, pe cheltuiala Statuluĭ şi 10 fete tinere, care se cresc la institutul Academieĭ, cu asemenea orânduială; şi pentru ca să se pótă mări şi clasele colegiale, Epitropia se îndeletnicesce cu întocmirea a 3 clase primare, adecă în Tătăraşĭ, Têrguşor şi Pĕcurarĭ. Aceste scóle se vor deschide îndată după serbătorile Pascilor.

Asemenea se silesce cu aşeḑarea şi întemeerea celor maĭ bune şi putincióse după împrejurărĭ rânduială şi disciplină, atât în privinţa morală şi sciinţifică, cât şi materială.

Iar despre distribuţia elevilor a deosebitelor clase, a obiectelor ce se paradosesc şi a profesorilor orânduiţĭ, cinstitul Secretariat se va lămuri din tabelele aci alăturate. *)

---

*) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

Tabelul pe 1843 anexat la adresa către Secretariatul de Stat al Moldaviei.

Clasele	Obiectele	Profesorii	Numărul elevilor
I.	Religia Geografia Matematica Istoria Gramatica română Limba latină	G. Ionescu Sol. I. Stavrat G. Vasiliu Stolnicul I. Albineţ D. Lăzărescu D. Stoica	42 scolarĭ.
II.	Religia Matematica Geografia Istoria Gramatica română Limba latină Limba elină	G. Ionescu G. Vasiliu I. Stavrat I. Albineţ D. Lăzărescu G. Stoica Căminarul C. Evnomie	27 scolarĭ.
III.	Peste materiile din clasul II cu aceĭaşĭ profesorĭ, se adaugă Retorica In locul limbeĭ române : anticităţile romanilor	Serdarul D. Gusti D. Lăzărescu	17 scolarĭ.
IV.	Aceleaşĭ materiĭ şi aceĭaşĭ profesorĭ, decât în locul anticilor romane este Mitologia	Lăzărescu	15 scolarĭ.
V.	Religia Istoria Matematica Limba elină Istoria naţională Antropologia	Aceiaşĭ profesorĭ Serdarul I. Ionescn Căminarul Câmpeanu	10 scolarĭ.
Anul II filosofia.	Geologia séŭ principiile despre cunoscinţe omenescĭ Matematica Fisica	P. Câmpeanu Pach. A. Costinescu Pach. A. Stamati	10 scolarĭ.
Anul I de legĭ.	Teoria legilor şi Poliţia séŭ principiile despre siguranţa din lăuntru a Statuluĭ	P. Câmpeanu	6 scolarĭ.
Anul II de legĭ.	Dreptul civil roman şi al Moldoveĭ Economia politică	Banul Bojinca Spătarul I. Ghica	13 scolarĭ.
		Total . . .	140 scolarĭ. *)

*) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

Clasele	Obiectele	Ţinutul	Profesorii	No. elevilor Lancastr.	I normal	II normal
Lancastric	Cetirea, memorizaţiĭ, scrierea, numerarea	Botoşanĭ	V. Paulini	74	34	
		Bacăŭ	Platon	46	34	
		Bêrlad	Zaharescu	112	34	
		Vasluiŭ	Galerie	25	16	
		Galaţĭ	I. Vitzu	103	10	
		Iaşĭ	N. Macarescu şi C. Nanu	91	53	
		Peatra	Clucerul V. Eliad	36	12	
		Roman	I. Zamfirescu	64	32	
		T.-Frumos	N. Verdeanu	34	11	
		Tecuciŭ	G. Nicoleanu	26	12	
		Focşanĭ	C. Paulini	51	26	
		Huşĭ	Cucern. Icon. I. Silvestru	44	46	
I normal	Religia Gramatica română Geografia Aritmetica Caligrafia	In tóte judeţele ca maĭ sus	Ca maĭ sus, iar la Iaşĭ în locul celor duoĭ de sus: V. Peltichi, G. Stichi, I. Poenaru şi Partenie			
II normal	Religia, cetire Cetire latină Gramatica română Geografia Biografia Aritmetica Caligrafia	Botoşanĭ Bacăŭ Vasluiŭ Pétra Tecuciŭ Focşanĭ Iaşĭ	Aceiaşĭ profesorĭ			14 3 13 10 12 16 23

Scóla de fete

Lancastric	Religia, silabirea, cetirea, scrierea, numerarea Lucru de mână	Iaşĭ	I. Poenaru Elena Boian Maria Alexandra şi Anica Poni	43
I normal	Catichis Gramatica română Aritmetica Cetire, scriere Lucru de mână	Iaşĭ	I. Poenaru Catinca Fabian Elencu Boian Maria Alexandra	33 eleve
II normal	Religia Gramatica rom. Aritm. Geografia Ţinerea catastihurilor casnice Dictando Caligrafia Desen de florĭ şi peisage Lucru de mână	Iaşĭ	I. Poenaru Samuel Botezatu Stawski Anica Poni Elencu Boian Catinca Fabian	17

Scólele armene

4 clase în Iaşĭ; peste programul public limbele armeană şi francesă, cu 73 scolarĭ; câte duoĕ clase în scólele din Roman, Botoşanĭ şi Focşanĭ.

La Roman şi Botoşanĭ limba germană în loc de limba francesă.

Clasele	Obiectele	Ţinutul	Profesoriĭ	No. elevilor
		Roman Botoşanĭ Focşanĭ		120 56 45

Scóla de măestrie

	Cetirea, scrierea Aritm., Principiĭ de geometrie, desen şi ornamente, strungăria, rotăria, stolăria, saidăcăria, zugrăvia, ferăria şi lăcătuşia	Iaşĭ	Director Pach. A. Costinescu 4 maestri 4 călfĭ 1 contorist 1 comisionar	25
			Total . .	1.533 *)

Dupĕ condica matriculară No. 363 curent, Archiva Statuluĭ, iată statistica scólelor cât privesce populaţiunea de scolarĭ pe 1843:

Clasul lancastric Treĭ-Erarchĭ	144	eleví.
„ I normal	16	„
„ II „	23	„
„ I colegial	46	„
„ II „	23	„
„ III „	20	„
„ IV „	16	„
„ I filosof	10	„
„ II „	8	„
„ I de legĭ	6	„
„ II „	3	„
„ III „	—	
„ I seminar	28	„
„ II „	7	„
„ III „	10	„
„ IV „	13	„
„ V „	11	„

*) Dos. No. 330 curent, arch. Statuluĭ.

Scóla de arte

Atelia strungărieĭ	4	elevĭ.
„ stolerieĭ	4	„
„ rotărieĭ	4	„
„ saidăcărieĭ şi zugrăvieĭ	6	„
„ ferărieĭ	5	„
„ lăcătuşieĭ	6	„

NB. Ceĭ maĭ vechĭ intraţĭ în scólă din aceştia sunt din Iunie 1841. Clasul candidaţilor 55 elevĭ, toţĭ din anul 1843.

Scóla arménă

Clas I	27	elevĭ.
„ II	14	„
„ III	20	„

Scóla elementară Fôlticenĭ

Clas I	36	elevĭ.
„ II	11	„
Botoşanĭ clas I	94	„
„ „ II	23	„
„ secţia II	7	„
Pétra clas I	46	„
„ „ II	15	„
Roman clas I	85	„
„ „ II	21	„
Têrgu-Frumos clas I	33	„
„ „ II	7	„
Bacăŭ clas I	50	„
„ „ II	17	„
Focşanĭ clas I	35	„
„ „ II	26	„
„ „ III	16	„
Galaţĭ clas I	74	„
„ „ II	12	„
Tecuciŭ clas I.	30	„
„ „ II.	18	„
Bêrlad clas I	108	„
„ „ II	52	„
Huşĭ clas I	40	„
„ „ II	35	„
Vasluiŭ clas I	29	„
„ „ I, secţia II-a.	17	„
„ „ II	7	„

Impărţirea obiectelor ce se învéţă în scólele publice în Moldova, gradul I séŭ învĕţăturile începĕtóre pe 1843.

Clas I lancastrian

1) Sfintele rugăciunĭ. 2) Cetirea şi scriere română. 3) Inceputul aritmeticeĭ după un metod practic. 4) Memorisaţiĭ dintr'o carte elementară scolastică.

Clas II

1) Catechis partea I şi Istoria biblică. 2) Caligrafia. 3) Gramatica română, etimologia pe scurt. 4) Istoria patrieĭ pe scurt. 5) Aritmetica patru speciĭ cu numere întregĭ. 6) Cunoscinţe generale din geografie.

Clas III

1) Catechis partea II credinţa, dragostea şi nădejdea. 2) Caligrafia şi scrierea dictando. 3) Gramatica română, sintaxa pe scurt. 4) Istoria patrieĭ pe scurt. 5) Cetire şi scriere latină. 6) Fracţiile şi numerile complexe. 7) Continuaţie din geografie.

Scóla reală în curs de duoĭ anĭ

Clasul I

1) Un tractat de moral aplicat la datoriile omuluĭ creştin şi cetăţén. 2) Exerciţiĭ de compunere în limba română. 3) Geografia şi Istoria principat. 4) Regula de treĭ şi ţinerea registrelor. 5) Caligrafia, desemnul liniar. 6) Istoria naturală pe scurt cu aplicaţiĭ practice din chimie la economia domestică.

Clasul II

1) Exerciţiĭ în stilul epistolar. 2) Cunoscinţĭ statistice a Europeĭ şi maĭ în special a principatelor. 3) Mecanica populară şi desemnul. 4) Regula societăţeĭ împreună cu cele-l-alte ramurĭ a aritmeticeĭ practice. 5) Dopia scriptură şi deosebite cunoscinţĭ mercantile. 6) Cunoscinţĭ din geometria practică cu aplicaţie la mecanică.

Invĕţăturile grad II la colegiŭ

Clas I

1) Religia: partea I despre firésca cunoscinţă a luĭ Dumneḑeŭ. 2) Limba latină: începuturĭ gramat. din etimologie. 3) Gramatica română: etim. 4) Geografia universală şi în special Europa. 5) Prescurtare din Istoria Universală, până la căderea Imperiuluĭ Roman. 6) Aritmetica până la quadrate.

Clas II

1) Religia: partea II despre credinţa evangbelicéscă. 2) Sintaxa limbeĭ române. 3) Inceputurĭ din limba elenă. 4) Continuaţia limbeĭ latine. 5) Continuarea geograf. specială Asia şi Africa. 6) Continuarea Istorieĭ Universală, până la cruciate. 7) Continuarea aritmeticeĭ.

Clas III

1) Religia: partea III despre legea Dumneḑeéscă. 2) Limba latină: sintaxa. 3) Contin. din limba elenă. 4) Continuarea din geografia specială, America şi Oceania. 5) Continuarea

Istorieĭ Universale până la descoperirea Americeĭ. 6) Matematica. 7) Retorica. 8) Anticele grecilor.

Clas IV

1) Istoria naturală. 2) Religia. 3) Analisul autorilor latinĭ şi tratăţia de prosodia limbeĭ latine. 4) Sintaxa limbeĭ elene. 5) Geografia veche. 6) Din Istcrie, urmare până în ḑilele nóstre. 7) Matematica. 8) Anticele romanilor. 8) Sintaxa limbeĭ elene.

Clas V

1) Religia. 2) Elem. din fisică. 3) Antropologia pe scurt. 4) Istoria patrieĭ. 5) Tractat de morala. 6) Literatura latină. 7) Prosodia limbeĭ elene. 8) Mitologia. 9) Poesia şi literatura rom. 10) Matematica. 11) Istoria naturală.

Invĕţăturile înalte.

Facultatea filosofică. Anul I, a) logica cu introducerea eĭ, b) matematica înaltă, c) Istoria Universală pragmatică, d) Istoria literatureĭ vechĭ, e) Istoria Naturală. *Anul* II, a) Gnozeologia şi filosofia morală, b) fisica, c) Statistica, d) Istoria patrieĭ pragmatică, e) Istoria literatureĭ nuoĕ.

Facultatea juridică. Anul I, a) drept natural, b) drept roman, c) poliţia.

Anul II, a) economia politică, b) drept comercial, c) drept criminal cu procedura luĭ.

Anul III, drept civil al Moldoveĭ din preună cu procedura civilă şi stilul politico judecătoresc.

Cursul inginerieĭ

Anul I, a) matematica elementară, b) geometria descrip., c) desemn liniar topografic.

Anul II, a) înalta matematică, b) geometria practică, c) desenul geodetic.

Anul III, a) mecanica înaltă, b) architectura, facere de şosele şi de podurĭ, c) desenul idem şi de maşine.

Cursul economieĭ rurale

Anul I, a) agronomie, b) technologie, c) veterinărie.

Anul II, a) agronomie, b) sciinţele forestrale, c) chimia aplicată.

Anul III, inaintire în obiectele anilor trecuţĭ şi aplicaţia lor la industrie şi comerciŭ.

Cursurĭ filologice

1. Limba elenă } Obligate în Colegiŭ.
2. Limba latină }
3. Limba francesă } Din care una este obligată pentru aceĭ ce aŭ să urmeze învĕţăturile înalte.
4. Limba germană }
5. Limba rosiană.

Măestrii libere.

1. Desemnul istoric şi zugrăvitul cu uleĭ.
2. Desemn liniar. *)

---

*) Dosarul No. 330 curent, Archiva Statuluĭ.

*

De şi prin programul de sus se vede că G. Asaki isbutise a păstra în noua organisaţiune a Academieĭ Mihăilene clasa de zugrăvie, totuşĭ noĭ am aflat în Dos. No. 333 din Archiva Statuluĭ, că acéstă scólă s'a desfiinţat din 1843.

*

In anul 1844, Obştésca Adunare a Moldoveĭ înfiinţéză prin anume lege, Vornicia séŭ Departamentul averilor bisericescĭ, prevĕḑut în aşeḑĕmêntul atingĕtor de regularea averilor Mitropolieĭ şi a Episcopiilor.

Şeful acestuĭ Departament are rangul de Vornic. Atribuţiunile luĭ se pot vedea în legea ce anexăm la acéstă pagină. *)

Deocamdată, prin legea anexată, Vornicul afacerilor bisericescĭ nu are amestic la scolĭ, ci numaĭ un slab control asupra candidaţilor de preoţie. La art. 4 i se dă şi privigherea activă asupra învĕţătureĭ din seminariĭ, care totuşĭ rĕmân sub atârnarea directă a Mitropolituluĭ şi a Episcopilor.

*

Graţie stăruinţeĭ amicilor scólelor, precum din actele de maĭ sus vĕḑurăm campania întreprinsă contra lor, nu isbuti decât să le invigoreze şi maĭ mult. Limba românéscă căria de atâţia anĭ se făcea resboiŭ, voind a se înlocui cu o limbă streină în învĕţămênt, triumfâ şi de astă-dată. Epitropia, sub impulsiunea luĭ G. Asaki, face un pas şi maĭ departe împreună cu Comitetul Academic, ea se ocupă de chiar predarea gramaticeĭ limbeĭ române în scólele primare şi secondare. Epitropia adunându-se în şedinţă împreună cu Sfatul Academic, aŭ încheiat următorul jurnal:

«Astăḑĭ Marţĭ în 2 Noembre, adunându-se mădulările Epitropieĭ învĕţăturilor publice în seansă cu Sfatul Academic, aŭ luat în băgare de sémă neapĕrata trebuinţă ce urméză de duoĕ gramaticĭ în limba românéscă, una pentru clasele primare şi alta pentru acelea colegiale; după îndestula debataţie, cu unită socotinţă, s'aŭ găsit de cuviinţă:

1. Să se însghebe o comisie de D-luĭ Spătaru C. Negrutzi, carele insuflat de râvna pentru desvoltarea limbeĭ patrieĭ pe temeiurĭ statornice aŭ primit a fi conlucrător, de D. Dr. P. Câmpeanu şi de D. profesor I. Albineţ, cărora se va trămite în deosebĭ adresul cuviincios.

2. Comisia se va îndeletnici cu alcătuirea uneĭ gramatice pentru scólele primare, avênd de pravĕţ pe cât înrîurile sub care limba nóstră aŭ ajuns la starea de astăḑĭ vor erta, a se face maĭ potrivit cu duhul eĭ, pe cât se va putea maĭ simplă şi maĭ coprinḑĕtóre pentru înlesnirea învĕţăreĭ tinerimeĭ. D-luĭ profesor de gramatică, stoln. Stichi, ca unul care maĭ mulţĭ anĭ aŭ paradosit acest obiect, va supune comisieĭ manuscriptul sĕŭ; ea va lua în băgare de sémă şi gramatica compusă de tênĕrul I. Ionescu, ce epitropia aŭ aflat că acesta ar fi pregătit. Tot o-dată va cerceta şi gramatica română a D-luĭ Pop din Valachia.

Comisia făcênd asupra astora observaţiile sale, şi îndreptările ce ar socoti de cuviinţă,

---

*) Veḑĭ anexa.

le va supune apoĭ pe lângă a sa socotinţă Epitropieĭ, dintre care apoĭ aceea ce se va găsi maĭ bună să se tipăréscă cu cheltuiala caseĭ scólelor şi Epitropia trăgênd numaĭ înaintirile ce va fi făcut pentru tipărirea eĭ, tot folosul ce va eşi din vênţare, ca o gramatică care singură se va întrebuinţa în tóte scólele, va fi al autoruluĭ.

3. Alcătuirea uneĭ gramatice îndeplinită, care să coprindă partea etimologică şi acea sintactică, se va pune la concurs. Spre acest sfârşit să se publicarisésică prin jurnalurile de aicea, Gazeta din Transilvania şi foile din Valachia, că autoriĭ carĭ ar voi să se îndeletnicéscă cu alcătuirea uneĭ asemenea gramatice, să bine-voiască, în termen de 6 săptămânĭ, din ţiua publicaţieĭ să înscinţeze pe epitropie, însemnând şi vremea în care ar putea găti ceruta lucrare. Alcătuirile ce se vor aduna de la maĭ mulţĭ autorĭ, séŭ de la unul, se vor supune cercetăriĭ Sfatuluĭ Academic şi acea care va dobêndi aprobaţia luĭ, se va încuviinţa de Epitropie, ca să slujéscă de carte scolastică pentru clasele elementare în coprinsul principatuluĭ acestuia şi tipărindu-se cu cheltuiala scólelor, tot folosul va fi curat al autoruluĭ, păstrându-i-se potrivit legilor şi dreptatea de a nu se putea retipări, nicĭ vinde de către nimenea altul.

4. Epitropia luând aminte, că şi acele puţine cărţĭ ce se întrebuinţéză acum, sunt în multe privirĭ neîmpăcătóre şi maĭ tóte prea scumpe, în cât mulţĭ din copiiĭ săracĭ nu le pot cumpěra, să se pue însărcinare asupra Sfatuluĭ Academic de ale cerceta şi pe acele ce va socoti că se va putea întrebuinţa pănĕ la alcătuirea altor maĭ bune, le va face sciut Epitropieĭ însemnând şi preţurile cu carĭ se va încredinţa că se pot vinde cu un folos mĕsurat şi potrivit pentru autor. *)

*

D. M. Kogălniceanu devenit centrul de gravitaţiune a mişcăreĭ culturale din Moldova, provócă în 1844 în contra sa tóte rigorile regimuluĭ despotic şi arbitrar al luĭ M. Sturdza.

In mijlocul ierneĭ, deja ilustrul bărbat este exilat la monastirea Râşca.

Iată actele relative la acest exil care vor servi când-va viitoruluĭ biograf a D-luĭ Kogălniceanu.

Cu porunca No. 999 din 24 Octombre 1844, Mitropolitul Meletie scrie Archimandrituluĭ Teodorit, egumenul monastireĭ Râşca:

«Potrivit adresuluĭ Departamentuluĭ trebilor din lăuntru către noĭ, nu maĭ puţin şi acel de a dreptul către prea cuvioşia ta, sub No. 22.060, scriem, ca primindu-se acolo la monastirea Râşca pe D-luĭ Majorul M. Kogălniceanu, ce după înalta încuviinţare se trămită spre cuvenita îndreptare, să fiĭ cu cea de maĭ aprópe îngrijire a fi sub privigherea rânduită şi întocmaĭ precum departamentul 'ţĭ însemnéză prin numerarisitul adres, iar de primire să ni se raportuiască.»

Iată şi porunca directă a departamentuluĭ de interne:

Către Prea Cuvioşia Sa Archimandritul monastireĭ Râşca.

«Dupĕ înalta încuviinţare, D-luĭ Majorul M. Kogălniceanu urméză a fi periorisit spre cuvenita îndreptare la acea monastire. Decĭ departamentul împărtăşind acésta prea cuvioşieĭ Vóstre, tot-o-dată, potrivit cu punerea la cale făcută, vĕ face cunoscut, ca să

*) Dosarul No. 330, Archiva Statuluĭ.

aveţĭ cea de maĭ aprópe privighere ca acéstă faţă să nu pótă avea cu nimenĭ, sub orĭ-ce închipuire, relaţiĭ de întâlnire séŭ în scris, nicĭ măcar a putea eşi cât de puţin afară din ograda monastireĭ, avênd îngrijirea, ca şi slujitoriĭ ispravnicieĭ ţinutuluĭ, precum şi unter oficerul şi duoĭ soldaţĭ ce sunt rânduiţĭ spre pază să îndeplinéscă cuvenita îndatorirea lor.»

(Semnat), *Canta Vel Logofĕt.*

Secţia IV-a din departamentul din lăuntru, cu No. 22.060 din 22 Octombre 1844.

In 25 Octombre 1844, cu raportul No. 47, către departamentul din lăuntru, Egumenul de Râşca înştiinţéză că a primit pe majorul M. Kogălniceanu.

Cu porunca No. 24.377 din 27 Noembre 1844, Logofĕtul Canta, ministru din lăuntru, scrie Archimandrit. Teodorit de la Râşca, că Domnitorul cu resoluţia din 26 Noembre a bine-voit a porunci să se slobóţă din periorisire de la Râşca D-luĭ majorul M. Kogălniceanu.

*

Tot la Râşca a fost exilat, prin isprăvnicia de la Sucéva, Pitar Ion Niculescu, pe care isprăvnicia îl numesce *lipsitul de minte.* Din porunca Mitropolituluĭ Meletie, către egumenul de Râşca, No. 370, Aprilie 25, anul 1845, vedem maĭ bine ce este de a se înţelege cu vorbele: *lipsitul de minte.*

Iată acéstă poruncă:

«Dupĕ încredinţarea primită de ocârmuire, că pitarul Iancu Niculescu, ce se pórtă nestatornic prin tóte ţinuturile, lipsit fiind de întregimea minţeĭ, pricinuesce felurite supărărĭ societăţeĭ comune, cu bârfele atingĕtóre personal fără osebire, întrebuinţând tótă opinia slăbiciuneĭ sale în scriere de satire atacărisitóre obştesce, a hotărît al periorisi în monastirea Râşca, pe o vreme cât s'ar socoti îndestulă pentru a'şĭ veni în adevĕrata cunoscinţă şi parăsire; potrivit căria hotărîre, dupĕ impărtăşirea departamentuluĭ din lăuntru, cu adresul sub No. 7.424, scriem prea cuvioşieĭ Tale, să fie primit a sta în cuviinciósa pază şi îndatorit de a merge la biserică în tótă vremea.»

La 16 Maiŭ Nicolescu a fost depus la monastire. Egumenul scrie Mitropolituluĭ sub No. 27 în 6 Iunie 1845, că Nicolescu «a urmat cu mergerea la sânta biserică în vremea pravileĭ şi ascultând cu osârdie sânta rugăciune, dupĕ poruncă, a dat dovadă pentru venirea în bună cuviinţă.» Egumenul cere deslegare.

In 30 Iunie 1845, Niculescu prin o suplică către departamîntul din lăuntru ţice, că nu e culpabil, dar că chiar de ar fi, dupĕ 3 lunĭ de arest la monastire nu maĭ cere dreptate ci îndurare şi ertare de greşelile ce i se impută, că pe viitor se va purta bine şi se va feri de orĭ-ce neorânduială. Numaĭ în 16 Iulie 1845, cu porunca 14.286, către egumenul monastireĭ, Logofĕtul Canta liberéză pe Niculescu «dar tot-o-dată se face poftire şi cuvioşieĭ Tale, ca maĭ înainte de sloboţirea numituluĭ să'l sfătuescĭ duhovnicesce şi să'l îndemnĭ de a se părăsi de asemenea necuviinţe şi a nu maĭ ămbla din loc în loc.» *)

*) Dos. No. 589 curent, Archiva Statuluĭ.

Ministru din lăuntru Iordache Ghica Logofătul, cu ordinul No. 26.259 din 18 Noembre 1846, exiléză la Râşca pe Căminarul N. Istrate, după ofisul Domnesc No. 42.

Ministrul cere ca: «Pe vremea cât va şedea sub acelaşĭ arest să i se pórte de grije cu ale mâncăreĭ, iar pentru pază urméză a i se orândui de către D. dregătorul un cinovic vrednic şi 2 slujitorĭ spre a fi pururea nemişcaţĭ pe lângă pomenitul arestuit, avêndu'l în de aprópe priveghiare, atât pentru necacerdisire, precum şi de a nu avea nicĭ un fel de relaţie séŭ corespondenţe cu nimenea.» *)

*

Cu un an şi câte-va lunĭ maĭ înainte Epitropia seólelor apreţuind fabulele luĭ Alex. Donicĭ, publicate în jurnalele D-luĭ Kogălniceanu şi în duoĕ broşurĭ separate, intervenisă la acelaşĭ Domnitor, carele la 1844 va exila pe Kogălniceanu la Râşca, să recompenseze meritele literare ale fabulistuluĭ!

Iată anaforaua Epitropieĭ către Domnitor, din Ianuarie 1843:

Prea înălţate Dómne,

«Insufleţirea literatureĭ, prin care se cresce cultura limbeĭ şi luminarea naţieĭ, după pilda Statelor sporite întru asemenea prin singurul mijloc că pe ceĭ ce aŭ adus rodurĭ frumóselor literĭ şi arte, pururea 'í-aŭ ales şi 'í-aŭ recunoscut, îndémnă pe Epitropia învĕţăturilor plecat a recomanda Inălţimeĭ Vóstre pe D. Alecu Donicĭ, care isprăvind cursul învĕţăturilor sale în Petersburg, la anul 1825, când aŭ eşit din corposul I-iŭ de cadeţĭ oficer în armie, avênd cunoscinţa de limbele ruséscă, francesă, nemţéscă şi română, de teologie, istorie, geografie, statistica, aritmetică, algebra, geometrie, fortificaţiĭ de câmp, artilerie, lucrare de planurĭ, desen şi jurisprudenţe în parte, precum dovedesc formularul şi atestatul comandiruluĭ armeĭ a 2-a Graf Witkenstein.

După acésta D. Donicĭ statornicindu-se în Moldova nu aŭ pregetat a se face folositor atât prin scrierile sale, cât şi prin râvna către înaintire, pentru care acéstă Epitropie 'ĭ-aŭ şi arĕtat mulţămirea sa prin adresurile de la 1840 şi 1842 sub No. 171 şi 267.

Cunoscênd însă a Inălţimeĭ Vóstre firéscă plecare ce aveţĭ a resplăti talentul, cutéză a vĕ ruga, ca în privirea ostenelelor literare şi a neamuluĭ D-luĭ A. Donicĭ nu maĭ puţin şi ca îndemn pentru viitor, se bine-voiţĭ a'l dărui cu un rang ce I. V. veţĭ socoti de cuviinţă **).

*

Din respectul cultureĭ generale amintim, că în Ianuarie 1844 s'a înfiinţat în Bucurescĭ o societate literară compusă din Eliad, C. Boliak, Gr. Alexandrescu, doĭ fraţĭ Bălcescĭ, Eugen Predescu, Major Tell, doĭ verĭ Golescĭ, I. Voinescu, Laurian şi N. Bălăşescu.

Societatea decide să editeze o mică bibliotecă românéscă în maĭ multe volume ***)

Ce constelaţiune frumósă pe ceriul literatureĭ naţionale! Nume ilustre şi scumpe ro-

---

*) Dosarul No. 389 curent, Archiva Statuluĭ, fila 25.

**) Dos. No. 87 curent, archiva Statuluĭ fila 82.

***) „Fóia pentru minte“ No. 9 din 1844.

mânilor, capacităţĭ şi talente carĭ aŭ lăsat dîră neştérsă de lumină în urma lor chiar când aŭ încetat de a maĭ lumina în mijlocul naţiuneĭ, ca sorĭ neînseraţĭ!

Uniĭ din aceştĭ bărbaţĭ n'aŭ scris, dar aŭ pus inima şi punga lor în serviciul celor carĭ aŭ ţinut a mâna un condeiŭ românesc. Suntem în preţiua apariţiuneĭ *Magasinuluĭ istoric pentru Dacia* în care Bălcescul, demn emul al luĭ M. Kogălniceanu, alăturea cu Laurian va îmbogăţi cu nemuritóre studiĭ istoria naţională.

*

Societatea de sciinţe naturale din Iaşĭ are a trece din anul 1843/44 printr'o fasă de luptă pentru a'şĭ asigura independinţa ameninţată de Epitropia scólelor.

Cu anaforaua Epitropieĭ din 2 August 1843 sub No. 442, după resoluţiunea Domnéscă din 18 August acelaşĭ an, se dă împrumut societăţeĭ de naturalişti o sumă de banĭ cu care să se ajute în plata caselor ce aŭ cumpĕrat pentru cabinet.

Nu târţiŭ însă Epitropia face raport noŭ la Domnitor şi amintindu'ĭ că Statul a împrumutat societăţeĭ sume importante, adauge la acésta că: «acéstă societate de cât-va timp este numaĭ nominală şi că tótă sarcina şi responsabilitatea aŭ rĕmas numaĭ asupra D-sale Dr. Cihac.» Epitropia conchide că: «Spre a putea sprijini maĭ bine râvna cea vrednică de laudă a acestuĭ bărbat întru înavuţirea şi îndeplinirea cabinetuluĭ, este maĭ cu priinţă ca acel public aşeţĕmênt să se puie sub mijlocita disposiţie a Epitropieĭ, către care administratoriĭ cabinetuluĭ să se adreseze întru tóte a lor lucrărĭ dupe óre-care nouĕ temeiurĭ privitóre la sporul acestuĭ aşeţĕmênt şi la folosul învĕţăturilor, maĭ în special a acelor elevĭ aĭ Academieĭ, carĭ urmând obiectul istorieĭ naturale, pot afla acolo icóne lămuritóre şi practice a acesteĭ sciinţĭ *).

Se vede că disposiţiunea de maĭ sus n'aŭ plăcut membrilor societăţiĭ. Insuşĭ Cihac înfăţişându-se înaintea Sfatuluĭ administrativ aŭ protestat în contra mĕsureĭ de sus şi probat, că societatea este persónă morală independentă. Epitropia se decise atuncĭ a renunţa la mĕsura de sus prin o nouă anafora la Domn, cu No. 482 din August 1843 în coprinderea următóre:

Dupe ce amintesce cele coprinse în anaforaoa de la 22 Noembre şi subvenţiunea de 6000 leĭ acordată de Contele Kiselef de la Stat dupe raportul Sfatuluĭ administrativ din 6 Martie 1834; sprijinindu-se apoĭ pe art. 25 a statutelor societăţiĭ, prin care se declara averea eĭ ca avere publică, Epitropia îşĭ recunósce dreptul, ca guvern, de privighere şi să controleze lucrările direcţieĭ societăţiĭ. Cu atât maĭ mult, ţice Epitropia, i se cuvine acest control, că societatea avênd dreptul cu vot hotărîtor prin majoritate sĕ prefacă *elementele sale*, s'ar putea întêmpla, ca interesele cabinetuluĭ să ajungă pe mânĭ streine. Iată de ce Epitropia încă la 14 Dechembre 1842 a împărtăşit societăţiĭ hotărîrea In. Vóstre prin care i s'aŭ încredinţat privigherea cabinetuluĭ **), însă până astăţĭ nu numaĭ nu aŭ

---

*) Dosarul No. 57 curent, archiva Statuluĭ.

**) Aŭ contribuit credem la acéstă sequestrare a independenţeĭ societăţeĭ şi faptul unor repeţite reclamaţiunĭ a profesoruluĭ Ion Ionescu către comitetul Academic, că de la cabinet nu i se împrumută pentru lecţiunĭ, obiectele de care are nevoie (Veţĭ dosarul de maĭ sus, la pag. 31, 32, 33 şi 34).

Societatea rĕspunde, în 2 Ianuarie 1844, cu No. 2 la nemulţămirile D-luĭ I. Ionescu că tot-d'auna colecţiunele cabinetuluĭ sunt la disposiţiunea luĭ, dar numaĭ în lăuntrul cabinetuluĭ, fiind gata direcţia a'l deschide pentru profesorĭ la ţiua şi ora ce vor hotărî. (Pag. 48, dosarul supra-citat).

luat vre un respuns, ci D. Cihac, vice-president al societăţeĭ, înfăţoşându-se înaintea Sfatuluĭ Administrativ, aŭ făcut din viŭ graiŭ un fel de protest asupra orĭ-căriĭ mĕsurĭ, ţintitóre a mărgini neatârnarea societăţeĭ, nevoindu-se a o înfăţişa ca un individ îndestrat cu tóta puterea în lucrările atingĕtóre de a sa proprietate.

«Epitropia are fără îndoială deplină încredere în persónele care povăţuesc astădĭ acest aşeḑĕmênt şi al cărora zelos chiar de la început aŭ făptuit propăşirea vederată a cabinetuluĭ, însă cu neputinţă îĭ este a nu lua aminte, că încredinţările rostite înaintea Sfatuluĭ ţintesc chiar a preface principiul pe care s'aŭ întemeiat cabinetul. Décă dupĕ cursul timpuluĭ, persónele bine-făcĕtóre, care prin a lor dănuirĭ, aŭ confăptuit la formarea acestuĭ aşeḑĕmênt nu vor maĭ fi; décă direcţia va fi încetat a se înfăţişa de persónele care astădĭ o pórtă, óre atuncĭ clironomiĭ lor vor putea reclama proprietatea şi o vor putea disposa, séŭ că se cuvine guvernuluĭ de a se îngriji de ea, ca de o avere publică? O asemenea întrebare nu se pare a fi supusă îndoieleĭ.

Drept aceea Epitropia, neputênd pînă acuma pe de o parte avea nicĭ o privighere asupra lucrărilor societăţeĭ sus însemnate, şi despre alta aflând lăturalnic, că direcţia acesteĭ societăţĭ a intrat în óre-care transacţie împovărătóre, a cărora detaliurĭ nu'ĭ sunt cunoscute, rógă pe I. Vóstră să bine-voiţĭ a o desărcina de responsabilitatea, care întru asta s'a pus asupra sa şi întru a Vóstră înţelepciune să rânduiţĭ mĕsurile de privighere. care se par a fi în atributele guvernuluĭ, séŭ statornicirea neatârnateĭ puterĭ, care cere direcţia».

Secretariatul de Stat cu adresa No. 2422, din 24 August 1843, comunică Epitropieĭ resoluţiunea pusă de Domnitor pe anaforaoa de sus.

«In privire că principiile coprinse în acéstă anafora sunt fórte temeinice şi că societatea cabinetuluĭ natural nu'şĭ póte însuşi dreptul de proprietate personală, nicĭ de neatârnare, se va îndatori a supune pe fiesce-carele an la Sfat lămurită socoteala de intrărĭ şi cheltuelĭ, precum şi extract de obiecturile aflătóre în acel cabinet, cu arĕtare a celor adăugite în fiesce-carele an; în acest chip urmând, nu este trebuinţă a fi supus Epitropieĭ învĕţ. publice, care se află împovorată de alte îndeletniciri».

Societatea şi cabinetul de istorie naturală încep a fi persecutate, căcĭ Epitropia opresce din subvenţia eĭ anuală baniĭ cuveniţĭ în plata datorieĭ societăţeĭ către Epitropie, care la Noembre 1843 se urcă la 26.494 leĭ. (Fila 37 dos. supra-citat).

In 2 Ianuarie 1844, cu adresa sa No. 1, Societatea nu se cunósce datóre Epitropieĭ decât cu 24.943 de leĭ, sumă pe care propune să o plătéscă prin condeile următóre ce Epitropia este poftită a'şĭ retrage de la Visterie:

Chiria caselor de la Octombre 1843 la S-tul Gheorghe 1844, 126 galbenĭ	Leĭ	3.969
Baniĭ care Epitropia, fără înalta încuviinţare, dupe adresa No. 666 'i-aŭ scăḑut	„	3.000
Scăḑênd acésta de la suma datorită, rĕmâne Societatea datóre cu 17.974 leĭ.	„	6.969
Baniĭ pentru 10 acţiĭ, care dupe înalta resoluţie, visteria are a'ĭ incasa de la D-niĭ acţionarĭ şi de la D-lor mădularĭĭ Societăţeĭ până la 1839, 398 galbenĭ	„	12.537

După care incasare, rĕmâne Societatea datóre 5.437 leĭ, ce s'ar fi putut uşor plăti în 2 anĭ, décă Cinstita Epitropie *neaşteptat nu ar fi precurmat adjutorul hărăzit Societăţeĭ*, când dupe socotelile supuse ocârmuireĭ, lămurit se vederéză, că singurul scop al societăţeĭ este a se uşura de datoriĭ, spre a putea dupe acésta întrebuinţa tóte miḑlócele pentru sporirea Cabinetuluĭ.

Vornicul Sturdza, Dr. Cihac, F. Bell şi Vincler.

*

Din respect al mersuluĭ sciinţelor amintim aci că, cu ordinea No. 25 din 14 Ianuarie 1843, direcţia scólelor scrie profesoruluĭ de architect. şi inginerie, ca să pregătéscă cu eleviĭ sĕĭ, pentru exposiţiunea examenuluĭ public, maĭ multe planurĭ şi anume: 1) Planul uneĭ scóle publice ca profil etc. 2) Arcul Academieĭ. 3) Fabrica de hârtie. 4) Fabrica de sticlă cu descriere şi devis. 5) Institutul de înnotare, cu băĭ, grădinĭ, etc. 6) Planurĭ de podurĭ şi alte desenurĭ. *)

In Iunie 1843, Comisia centrală a economieĭ rurale a Principatuluĭ Moldoveĭ în care era Vornic. Beldiman, G. Asaki, Mihalic de Hodocin, în 23 Iunie 1843 cu adresa No. 10, vestind Epitropieĭ, că aŭ adus din ţĕrĭ străine duoĭ veterinarĭ, unul pentru Ţéra de Sus şi altul pentru Ţéra de Jos, Comisia centrală invită Epitropia ca, «pentru a se folosi şi Moldoveniĭ de acéstă învĕţătură... să se dea duoĭ tinerĭ din stipendiştiĭ carĭ cunosc şi limba germană şi carĭ vor avea plecare a practisi acest mesteşug, iar pentru a lor ţinere vor primi de la Comisie léfa de 100 leĭ pe lună.»

Epitropia încuviinţéză propunerea. **)

Leon Filipescu, imprimă la 1843 «Dascălul agronomieĭ» din limba germană de D. Slipper, directorul institutuluĭ agronomic din Hohenhaim. Scim că Leon Filipescu preda economia rurală la seminariul Veniamin. ***)

La 1844, sciinţa a perdut pe Stavrache Nicolescu, doctor în sciinţe şi chimist. El donă colegiuluĭ naţional din Bucurescĭ preţióse colecţiunĭ de chimie, fisică şi mineralogie. Eforia puse portretul luĭ Nicolescu în muzĕul naţional în semn de recunoscinţă.

La Bucurescĭ pentru trebuinţa spitaluluĭ de la Colţea, doctor Vartiade publică un tratat «Mica chirurgie» la tipografia Copain.

In Iaşĭ în 1844, s'a încins o polemică cu profesorul de agronomie Ión Ionescu, contra căruia se imprimă broşura «Refutaţia articoluluĭ intitulat: Imbunătăţirĭ în agricultura nóstră.»

---

*) Dos. No. 320 curent, arch. Statuluĭ.

**) Dos. No. 330 curent, archiva Statuluĭ.

***) Leon Filipescu, profesor de economia rurală, cu adresa către Epitropie din 10 Ianuarie 1843, arétă că a tradus din limba germană cartea intitulată „*Manual popular de economia rurală*“ de Schliper şi cere să fie tipărită pentru eleviĭ din clasa respectivă.

Comitetul academic împreună cu directorul Mihailic, aflând cartea bine tradusă şi cerênd traducĕtorul numaĭ adăugirea unuĭ capitol despre oĭ, Epitropia în 1 Martie 1843, a cerut prin raport la Domn de a se abona prin un numĕr de exemplare, pentru a ajutora tipărirea cărţeĭ.

*

Din deja mult lărgitul câmp al literatureĭ naţionale, spicuim, din recolta anilor 1843 şi 1844, frumóse şi preţióse opere în diverse direcţiunĭ. La Bucurescĭ I. Eliade 'şĭ-a a cheltuit însă multul-puţin ce avusese, pentru tipărire de numeróse cărţĭ. Ajuns în strîmtorare finanţiară, Eliade se vede silit să apeleze la Domnitorul Bibescu. Acesta trimite petiţiunea luĭ Eliade în desbaterea Sfatuluĭ administrativ extraordinar.

Asupra petiţiuneĭ luĭ Eliad, opinéză Sfatul în mod favorabil şi Domnitorul aprobă încheerea Sfatuluĭ extraordinar prin oficiul următor:

Ofiţiŭ al M. Sale Prea Inălţatuluĭ nostru Domn

«Noĭ Gheorghe Bibescu Dimitrie Voevod,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ Domn stăpânitor a tótă Ţéra românéscă.

Către Departamentul credinţeĭ

Vĕdênd raportul No. 8.705, ce Ni s'a înfăţişat de către Sfatul administrativ extraordinar şi prin care Ni se supune a sa chibzuire asupra cereresĭ ce prin jalbă Ne aŭ făcut Paharnicul Ión Eliade ca să fie ajutorat la strimtorata sa de acum posiţie, prin înlesnireа ce 'i-s'ar face, ca să desfacă o parte din cărţile ce are tipărite cu din ale sale fonduri, atât din scrierile ce însuşĭ a dat la lumină, cât şi din ale altora, şi 'ĭ sunt rĕmase în fiinţă într'o numerósă cătăţime; că jăluitorul pentru netăgăduitele însemnătóre jertfirĭ cu care a contribuit, atât pentru formarea uneĭ regulate tipografiĭ, cât şi pentru înaintarea literatureĭ spre luminarea naţieĭ românescĭ prin ale sale scrierĭ, cu care acesta a îndemnat şi pe alţiĭ de a'l imita, meritéză cerutul de dênsul ajutor.

Luând în băgare de sémă găsirea cu cale ce face Sfatul spre acest sfîrşit, ca precum în trecuta vreme fie-care din mŏnăstirile de aci avea câte o mică bibliotecă, iar acum este cu totul în nefiinţă, ruinându-se acéstă folositóre întocmire împreună cu tóte cele-l-alte către care a privit înfiinţarea şi înzestrarea lor, să se îndatoreze tóţe mŏnăstirile din acest prinţipat, închinate şi neînchinate, să cumpere din acele cărţĭ ale Paharniculuĭ Eliade, alcătuite în micĭ bibliotecĭ, preţuind fie-care galbenĭ împĕrătescĭ duoĭ-spre-ḑece, cele de clasul I câte treĭ de acele bibliotecĭ, cele de clasul al II-lea câte 2, şi cele de clasul III câte una, ca cu acésta, şi o începere de treptelnică restatornicire a bibliotecilor să se facă, şi înlesnirea de care este fórte întrebuinţat numitul Paharnic să se întâmpine.

Noĭ cu mulţămire privind drépta preţuire care Sfatul Nostru face strădanieĭ şi jártfele aceluĭ Paharnic Eliade, căruia limba şi literatura Nóstră este întru adevĕr mult datóre, cu plăcere ne unim cu chibzuirea Sfatuluĭ, căcĭ una din cele maĭ marĭ dorinţĭ a Nóstre este de a încuragia literile pe cât mijlócele Ne iartă, şi poruncim ca D-luĭ Şeful aceluĭ Departament să se înţelégă pentru aducerea întru sĕvêrşire a acesteĭ chibzuirĭ cu Prea Sânţia Sa Mitropolitul, a căruia rîvnă bine cunoscută pentru câte pot înainta civilisaţia némuluĭ şi încuragiarea celor ce jertfesc tóte ale lor sudorĭ întru acest sfîrşit, Ne dá încredinţare, că se va aduce şi din partea Prea Şânţieĭ Sale tótă cuviinciósa stăruire, spre venirea întru ajutorul pomenituluĭ Paharnic Eliade.

(Urméză iscălitura M. Sale.)

Secretarul Statuluĭ, *M. Băleanul.*

No. 9.

1844, Ianuarie 8.

Numaĭ în anul următor 1845, se aduce la împlinire hotărîrea Domnéscă.

Maiorul I. Voinescu traduce tablele istorice ale doctoruluĭ Eduard Wehre, archivar în Saxonia, și adaugă la finea lor tablă de istoria cultureĭ a Prinţipatuluĭ Românieĭ despre starea socială din ţéra românéscă.

In 1844 se publică «Terra Blaccorum» in Magazin für Geschichte Litteratur und alle Denk-und merkwürdigsten Siebenbürgens» de Antonie Kurtz cu ajutorul luĭ Graf. Iosif Kemeny. *)

Archiereul Filaret, rectorul seminariuluĭ Veniamin, cere de la Epitropie să tipăréscă traducerea ce a făcut din lucrarea în limba ruséscă a luĭ Alex. Sturdza : «*Scrisorĭ despre datoriile dregătorieĭ preoţescĭ.*

Tipărirea acesteĭ cărţĭ va costa 16.250 leĭ în 2.500 exemplare, dupe declararea tipografieĭ «Albineĭ.»

Maiorul M. Kogălniceanul, «căruia Mitropolitul a dat 2 din téscurile tipografieĭ mitropolieĭ, cu condiţie a le aduce în stare cuviinciósă și dupe urmare a se folosi de driturile ale acesteĭ tipografiĭ cu tipărirea cărţilor bisericescĭ, prin înscris aŭ făcut arĕtare acestuĭ comitet al Mitropolieĭ și al mŏnăstirilor pămêntescĭ, că manuscriptul tradus de Prea cucern. arch. Filaret Scriban, «Pentru datoriile preoţilor», învoit a se tipări cu cheltuiala seminarieĭ, s'ar fi trimis la altă tipografie.» Traducerea arch. Filaret Scriban, s'a tipărit totuși la institutul Albineĭ, în duoĕ volume cu titlul: «Epistoliĭ séŭ scrisorĭ despre datoriile sânteĭ dregĕtoriĭ preoţescĭ.»

Filaret Scriban a maĭ tipărit la 1844 : «Invĕţăturĭ religióse, morale și istorice de Alex. Sturdza» traducere.

Comitetul cere Domnitoruluĭ cu anaforaua 564 din 1843 Maiŭ 16, să nu se jignéscă privileghiurile tipografieĭ Mitropolieĭ, «să bine-voiţĭ a porunci pe de o parte a se da arĕtatul manuscript spre tipărire în tipografia Mitropolieĭ, precum însușĭ Exc. S. D. General Sturdza autorul aceleĭ cărţĭ aŭ cerut dupe încredinţarea ce veţĭ lua I. Vóstră din înscrisul Exc. Sale, iar pe de alta a se regularisi ca pe viitorime tóte cărţile bisericescĭ și acelea ale seminarieĭ să se tipăréscă în tipografia Mitropolieĭ precum s'aŭ urmat și până acum.

Fiind-că manuscrisul apucase a se da la tipografia luĭ Asaki, D. Kogălniceanu renunţă la pretenţie cu condiţiune ca să nu se repete lucrul în viitor.

In 1 Iunie 1844, Domnitorul ordonă a se împărţi cartea tipărită în dar la preoţiĭ din ţéră, iar Epitropia scólelor să restitue, când se va închipui, Epitropieĭ seminariuluĭ ceĭ 16.000 leĭ cheltuiţĭ pentru tipar, ca să pótă semnariul tipări și alte cărţĭ trebuitóre.

Traducătoruluĭ Scriban i se exprimă mulţămirĭ din ordinea Domnitoruluĭ. **)

Arch. Filaret Scriban, traduce în 1844 cartea luĭ Petru Movilă, *Mărturisirea ortodoxă.*

Comitetul Mitropolieĭ în 7 Ianuarie 1844, cu ordinea No. 3, dispune a se tipări la mŏnastirea Neamţuluĭ. ***)

---

*) „Fóia pentru minte" din 1844.

**) Dos. No. 300 curent, archiva Statuluĭ.

***) Dos. No. 300 curent, archiva Statuluĭ.

In 1845 se publică «*Pidalionul*» tradus de Mitropolitul Veniamin și «*Piatra scandaleĭ*», séŭ lămurire despre începutul și pricinile adevĕrate ale schismeĭ și a neînțelegereĭ între ambele bisericĭ.

In 14 Iunie 1843, I. Albineț arĕtă că a compus un catechis de istorie universală pentru clasele începĕtóre; o prescurtare de istorie universală pentru clasele colegiale (dupe care autorul și propune acéstă materie) și Istoria Prințipatuluĭ Moldoveĭ pe scurt Scim că s'a tipărit din aceste numaĭ Istoria.

In 18 Iunie 1843, M. Kogălniceanu declară Epitropieĭ că, a tradus Geografia luĭ Balbi și propune tipărirea eĭ, cât și a unuĭ dicționar istoric, în care se cuprinde și viața Domnilor și bărbaților strălucițĭ aĭ Românilor, la care ḑice că lucréză. Aceste cărțĭ cere să se tipăréscă din fondul votat de Adunare pentru tipărirea de cărțĭ.

La 1843 arch. Ghermano Vida, imprimă tomul I al croniceĭ luĭ Șincaĭ în Iașĭ. Acéstă edițiune nu merse maĭ departe.

Ecaterina Asaki, traduce și publică în 1843 la Iașĭ, Istoria Grecieĭ de Dr. Goldschmit.
Tot la Iașĭ apar poesiile luĭ Grigore Alexandrescu în 1843.
Asemenea tabloul chronologic, partea I, de G. Asaki.
La Cernăuțĭ termină gramatica sa moldo-română Teoctist Blajevicĭ. *)

Cărțile didactice cu deosebire se înmulțesc și în Bucurescĭ și în Iașĭ.
In 17 Octombre 1843, sunt chiămațĭ în cancelaria Sfataluĭ academic toțĭ profesoriĭ ordinarĭ și extraordinarĭ să aducă însemnare de cărțile de care aŭ a se servi pe semestru de iarnă spre a se cerceta de către Sfat.
NB. Cursurile se deschid la 20 Octombre. **)

La Noembre 1844, referendarul Asaki, cere de la toțĭ profesoriĭ manuscrisele, séŭ cărțile dupe care predaŭ, spre observare și apoĭ se vor înapoia neîntârḑiat. ***)

Asemenea anuale și repețite controluri produceau acel bun resultat, că profesoriĭ se sileaŭ să îmbunătățéscă manuscriptele lor.

Din cărțile didactice voiŭ reaminti numaĭ retipărirea, în Septembre 1843, la S-tul Sava a 5.000 de manuale și a unuĭ numĕr de tabele lancastrice, cum și a aritmeticeĭ pentru scóla primară lucrată de D. Alexe Marin.

In 1844, profesorul N. Bălășescu tipăresce un început din dicționarul latino-românesc, care n'a avut decât câte-va fascicule, până în 1846, și a rĕmas neterminat.

---

*) Dos. No. 135, fila 112, arch. Statuluĭ.
**) Dos No. 320 curent, arch. Statuluĭ.
***) Dosar No. 388 curent, archiva Statuluĭ.

C. Aristia retipăresce gramatica sa francesă în 1844.

In Ardél Gavra publică curiósa sa «Sarcina I dramatico-chronico-istorico-Şincaĭ-Klainiană.»

Andreĭ Mureşianu scrie, în No. 26 al «Fóieĭ pentru minte» din 26 Iunie 1844, «Câteva reflexiunĭ asupra poesieĭ nóstre.»

El spune, că românul începe cântarea sa cu «*frunză verde*» pentru ca să'şĭ ajute cadenţa versuluĭ următor, ceea-ce noĭ în cursul nostru de literatură am constatat că este o eróre.

Căpitan Constantin Olteniceanu, publică, în 1844, în No 42 şi 43 al «Fóeĭ pentru minte», un bun catalog de cărţĭ vechĭ românescĭ.

Tot în «Fóia pentru minte» No. 14 din 5 Aprilie 1843, s'a publicat un bun studiŭ *istoric* sub titlul: «Dintr'un pugilar.»

In acelaş an în luna Martie a fost polemică între Gr. Papadopolu, care ataca dicţionarul de la Buda şi Moise S. Nak care 'l apără.

*

Fórte importanţĭ sunt aniĭ 1843 şi 1844 din respectul poesieĭ. Bolintinénul începe a cânta; C. Roseti publică în 1843: «Césurile de mulţămire», la tipografia Fridrich Wallbaum; C. Stamati publică: «Povestea poveştilor»; G. Sion editéză la 1844, la cantorul «Fóeĭ sătescĭ» poesiile sale, cu titlul împrumutat de la C. A. Roseti: «Césurĭ de mulţămire»; Costache Nogruzzi publică satirile luĭ Antioch Cantemir, în unire cu A. Donicĭ. Gr. Alexandrescu 'şĭ vede tipărite poesiile la Iaşĭ. C. Boliak se face din ce în ce maĭ cunoscut. Dar Conaki? Dar Eliad?...

*

Să nu uĭtăm a memora aci apariţiunea în 1844 a studiuluĭ luĭ N. Pălcescu: «Puterea armată şi arta militară a Romanilor.» S'a tipărit la cantorul «Fóeĭ sătescĭ» din Iaşĭ.

Dintre cărţile care exercitară o influinţă asupra femeeĭ române, amintim romanul «Matilda» de D-na Cotin, tradus de C. Conachi, şi «Clotilda şi Edmond», tradus de Ión Negulicĭ. *)

Asemenea «Bianca-Capelo.»

O influinţă extraordinară începe a esercita teatrul naţional asupra moravurilor. Sub direcţiunea luĭ Alexandri şi Kogălniceanu, apar pe scenă piese de mult efect în privinţa moravurilor. Intr'acestea numim pe «C. C. Iorgu de la Sadagura.»

---

*) Tomul al II-lea a apărut numaĭ în 1846.

*

«Jurnalistica natională» numĕră câte-va foĭ maĭ mult, cu tóte piedicile ce întâmpină din partea censureĭ.»

Atât era de împedicătóre censura, că Epitropia scólelor ea însăşĭ reclamă, în 23 Septembre 1843, contra eĭ, la Postelnicie (Moldova), căcĭ ḑisa censură nu permite să intre în ţéră, nicĭ cărţile cumpĕrate pentru bibliotecă «cărţĭ care fiind scolare, nu maĭ aŭ trebuinţă a fi censurate. *)

In 4 Octombre 1843, Epitropia duce reclamaţiunea acésta prin anafora chiar către Domnitor. (Acelaşĭ dosar, fila 65).

La Iaşĭ apare «Propăşirea» luĭ Kogălniceanu. Censura nu'ĭ dă voĭe să pună asemenea îngrozitor cuvênt de *propăşire* în capul fóeĭ. Este decĭ suprimat şi lăsat loc liber în locul cuvêntuluĭ, iar ca titlu rĕmâne numaĭ : «*Fóe sciinţifică şi literară a Moldoveĭ.*» **)

Dar persecuţiunile contra redactorilor eĭ şi în special asupra luĭ M. Kogălniceanu, aŭ făcut scurtă durata acesteĭ foĭ importante, abia de vre-o 9 lunĭ.

Tot la Iaşĭ apare, în 1844, «Povĕţuitorul sănĕtăţeĭ şi al economieĭ» fóie periodică pentru poporul românesc, de Dr. C. Varnav, (de duoĕ orĭ pe lună).

La Bucurescĭ apare în 1843 «Invĕţătorul satuluĭ» de profesoriĭ colegiuluĭ S-tuluĭ Sava.

«Curierul de ambe-sexe» 'şĭ sĕvêrşi la 1844 al 4-lea period.

«Albina românéscă» publică suplimente cu titlu: «Archiva albineĭ pentru archeologie românéscă şi industrie».

Nu maĭ vorbesc de vechile foĭ din Bucurescĭ, Iaşĭ şi Braşov, carĭ continuă. Dăm în anexă un elenc de articolele principale din tóte foile romane, pe 1843 şi 1844. ***)

*

Bibliotecile din Bucurescĭ şi Iaşĭ, graţie sporireĭ bibliografice, din care am spicuit maĭ sus puţine cărţĭ, devin pe tótă ḑiua maĭ importante.

La acésta a contribuit în parte şi înfiiinţarea, în 2 Octombre 1842, prin regularea luĭ G. Asaki, la biblioteca din Iaşĭ a uneĭ cărţĭ de aur pentru inscrierea numeluĭ donatorilor.

In 24 August 1844, bibliotecarul Academieĭ Mihăilene cere Epitropieĭ să se facă : «O culegere sistematică a cărţilor tipărite în limba românéscă séŭ a manuscriptelor vrednice de păstrare.» Pentru acésta cere să se determine o sumă de banĭ şi tot o-dată «a împrospĕta cererea la tóte tipografiile Moldoveĭ să aĭbă a da pentru biblioteca publică numĕrul cuvenit de exemplare, nu numaĭ din cele ce se tipăresc, ci şi din cele maĭ d'inainte publicate.»

Asemenea să se facă apel pe la mŏnăstirĭ, séŭ şi particularĭ, carĭ ar avea manuscripte interesante, de a le depune ca nisce dănuitorĭ în bibliotecă spre păstrare, séŭ şi a lor publicaţie dupe cererea trebuinţeĭ. Tot o-dată socotesce a se propune Eforieĭ scólelor din ţéra românéscă schimbul de tóte cărţile ce se tipăresc în Moldova. ****)

---

*) Dosar No. 135 curent, arch. Statuluĭ.

**) In No. 34 al „Propăşireĭ“ 21 August, publică Gr. Alexandrescu poesia despre „Kozia“.

***) Veḑĭ anexa.

****) Dosarul No. 166, Archiva Statuluĭ, fila 351.

In 1843, dupe ce în sala cea mare a palatuluĭ Academieĭ a stat cât-va timp Arch. Statuluĭ din Moldova, la Octombre acel an, s'aŭ dat ordin pentru strămutare, în interesul biblioteceĭ. *)

A fost un moment vorba, și încă de la 1842, să se contopéscă biblioteca Academieĭ Mihăilene cu aceea a cabinetuluĭ de sciințele naturale. **)

In 6 Septembre 1843, Eforia scólelor muntene adreséză Departamentuluĭ din lăuntru sub No. 827, cerere în favórea bibliotecelor provocate a se înființa în fie-care oraș de județ pe lângă scóla primară, încă din 1841. Eforia scrie Departamentuluĭ din lăuutru arĕtându'ĭ că dupe sciința sa în unele orașe, orășeniĭ ar fi împrumutat cărțĭ pe care nu le-aŭ maĭ întors «și nicĭ se scie de unde se maĭ pot cere.» Eforia cere de la Departamentul din lăuntru să se adune tóte acele cărțĭ de maghistraturile orașelor și să se dea în séma profesorilor, ca să se așeḑe în dulapul scóleĭ, înlesnind fiesce-căruia citirea lor cu chipul ce profesorul va găsi cuviincios, pe a sa rĕspundere. Eforia maĭ cere și lista de tóte cărțile cumpĕrate până acum la fiesce-care oraș «ca cu mergerea revizoruluĭ spre cercetarea scólelor normale să îngrijéscă a revizui și acea bibliotecă spre maĭ regulata eĭ păstrare. In fine maĭ adaogă Eforia, cerere, ca alegerea cărților să se lase pe séma profesoruluĭ căruia Eforia 'ĭ-a scris să alégă pe cele maĭ folositóre.

In 27 Ianuarie 1844, Eforia, cu adresa No. 87, scrie Departamentuluĭ din lăuntru, invitându'l să poruncéscă maghistraturilor să cumpere pentru bibliotecile din județele respective din cărțile tipărite cu banĭ din casa scólelor.

Din anexata adresă se pot vedea care sunt acele cărțĭ. ***)

*

Nu putem încheea acestĭ anĭ fără de a aminti, că la 1844, Domnitorul Bibescu a liberat țiganiĭ mŏnăstirescĭ și cu birul lor a hotărît să se rĕscumpere și ceĭ particularĭ. Cesar Boliac a lăudat acéstă faptă cu mult intusiasm. ****)

*

Să amintim de asemenea năzuințele românilor din Transilvania și din Banat în privința scólelor. Un învĕțător din districtul Caransebeșuluĭ, anume din Lugoș, publică în 24 Octombre 1843, în «Fóia pentru minte», un articol intitulat: «Scólele nóstre române din Ungaria.» Autorul este fórte pesimist și arétă, că scólele merg rĕŭ de la mórtea inspectoruluĭ Nesturovicĭ.

Nu așĭa de rĕŭ ni se par că merg, cu tóte acestea, scólele grănicerilor și nicĭ chiar cele din Brașov, cu atât maĭ puțin cele ale confesiuneĭ greco-unite.

In 1844 *un român transilvănean* îndémnă în «Fóia pentru minte» No. 49 și 50, să se organiseze scóle românescĭ în sate: «6, 7 sate să se împreune la ridicarea uneĭ scóle

---

*) Dosarul No. 332 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 135 curent, Archiva Statuluĭ, fila 61.

***) Veḑĭ anexele.

****) Veḑĭ „Fóia pentru minte“ din 1844, No. 40, pag. 215.

centrale, în care să nu învețe copiiĭ numaĭ rugăcĭunile și psalmiĭ, ci să se pună temeiŭ și pentru maĭ mult, să se pregătéscă și pentru gimnasium, pentru de a putea intra la meșeșugurĭ, etc.» (Pag. 391).

*

La rubrica teatruluĭ național pe anul 1844, aflăm o corespondență între Epitropia scólelor și secretariatul de Stat al țĕreĭ. Acésta cu adresa No. 2.426 din 9 Octombre 1884, sub semnătura luĭ N. Mavrocordat arétă Epitropieĭ, că «una din condițiile contractuluĭ încheiat cu direcția teatruluĭ din Iașĭ, fiind și cea de a forma în arta musicală și dramatică un numĕr de 12 tinerĭ pămêntenĭ de ambele sexe...», cere Epitropieĭ să se alégă dintre elevĭ tinerĭ și tinere până la numĕr de 12, ce vor avea însușirĭ și vor dori a îmbrățișa acéstă artă la care direcția teatruluĭ se îndatoresce a'ĭ deprinde și a însemna césul pentru asemenea, în chip ca să nu se împedice de la cursurile învĕțăturilor.»

Puțina simpatie ce esistă între actualiĭ directorĭ aĭ teatruluĭ național și între G. Asaki, face ca Epitropia să rĕspundă Secretariatuluĭ de Stat (de care până atuncĭ ținea teatrul), sub semnătura luĭ Lupu Balș, cu adresa No. 648 din 20 Octombre 1844, că «eleviĭ institutelor sunt îndestul de ocupațĭ cu învĕțăturile ce li se paradosesc, încât este cu neputință să le încapă vremea a se îndeletnici cu artele frumóse, ce li s'ar arĕta de către direcția teatruluĭ.»

Suntem departe de aniĭ în care G. Asaki afla posibil, că scolariĭ din Academie să facă și pe actorĭ în născêndu'l teatru național!

CAP. VII

ANUL 1845-1846

Referendarul scólelor moldovene G. Asaki, publică în 1845 o dare de sémă despre scólele din Moldova de la a lor înfiinţare până la 1843. Cu acéstă publicaţiune intitulată «*Exposiţia stăreĭ învĕţăturilor publice în Moldova*» G. Asaki, pe de o parte legitima tot ce făcuse în trecut pentru cultura publică română, şi pe de alta, anexând la lucrarea sa un proiect de reformă a scólelor, esă înaintea curentuluĭ de care şi în aniĭ trecuţĭ am vorbit şi caută să înlăture deasupra scólelor reformele neamice proiectate de uniĭ şi alţiĭ.

Incă din aniĭ trecuţĭ am constatat urcându-se fluxul valurilor, sub carĭ, câţĭ va anĭ după aceea, momentan se va îneca scóla cu limbă românéscă. In 1845 Ianuarie, obştésca obicĭnuită Adunare, la ocasiunea cercetărilor semilor Epitropieĭ scólelor, înfiinţéză prin vot, o comisiune compusă din Vornicul Balş, Vornicul Sturdza, Beldiman, C. Negrutzi, Vornicul Alecu Sturdza, cu misiunea de a cerceta mersul scólelor şi causele *neprogresuluĭ* lor. Acéstă comisiune adreséză Epitropieĭ învĕţăturilor publice în Ianuarie 25 anul 1845 adresa sub No. 3, cerênd Epitropieĭ «a-ĭ da în scris sciinţă despre pricinele carĭ ea le ar cunósce că sunt pedică propăşireĭ învĕţăturilor publice şi crescereĭ morale; asemenea şi lista de profesoriĭ din capitalie ce predaŭ învĕţăturile atât în limba naţională, cât şi în alte limbĭ streine, însemnând la fiesce care obiecturile şi césurile în care predaŭ, i alte însărcinărĭ ce vor fi avênd în sfera scolastică, precum şi lista de directoriĭ i inspectoriĭ tuturor aşeḑĕmênturilor din capitalie i a ucenicilor internĭ şi externĭ, cariĭ în ce ram de învĕţătură îşĭ aŭ îndeletnicirea? Tot o-dată va bine-voi Epitropia a'şĭ da şi ideea sa în scris asupra mĕsurilor pe carĭ le ar socoti pe viitor că sunt maĭ bune şi maĭ nemerite întru statornicirea propăşireĭ învĕţăturilor.»

In 3 Februarie 1845, membriĭ comisiuneĭ, vornicĭĭ Balş, Sturdza Al. şi Beldiman, cer din noŭ de la Epitropie sciinţele de maĭ sus, ḑicênd că «nu póte înainta lucrările séle din pricina neprimireĭ rĕspunsuluĭ» Epitropieĭ.

Rĕspunde Epitropia la 6 Februarie, sub No. 50, că ea «a luat mĕsurile cuvenite a se prelucra asemenea sciinţă, care gătindu-se, i se vor împărtăşi.»

O nouă repeţire a cereреĭ comisiuneĭ (sub semnătura a 5 membri) din Februarie 7, sub No. 12, de sigur se crucesce cu rĕspunsul de sus al Epitopieĭ din 6 Februarie. Acum comisiunea cere, orĭ informaţiunile arĕtate, «séŭ în sfârşit a'ĭ rĕspunde aceea ce va socoti de cuviinţă.»

In 13 Februarie sub No. 53, Epitropia, «amu de o-dată» trămite comisiuneĭ: progra-

mele primare, gimnasiale și a facultăților, lista profesorilor cu însemnarea materiilor ce paradosesc și a amploiaților, lista elevilor, stipendiștĭ, internĭ și externĭ din capitalie; lista profesorilor și scolarilor scóleĭ armene; profesoriĭ și scolarele de la scóla de fete; lista cărților scolastice și a manuscriselor.

Dăm în anexe tóte aceste liste și programe. *)

La 21 Februarie sub No. 16, comisia maĭ cere Epitropieĭ regulamentul scolastic și informațiunĭ despe seminarul Veniamin, despre care impută Epitropieĭ că nu 'ĭ a comunicat nicĭ o scire ș'o întrébă de ce?

Din listele trămise de epitropie constatăm și principalele sume cheltuite de ea pentru diversele cabinete, bibliotecĭ.

Epitropia rĕspundênd în 24 Februarie, sub No. 80, la adresa comisiuneĭ sub No. 18, îĭ trămite regulamentul scólelor cum și un noŭ proiect de regulament «care are trebuință de óre-care adăogire ce ispita în practică a dovedit», tot o-dată Epitropia vestesce comisiuneĭ, că încep examenele de iarnă după programul ce'ĭ comunică și o învită a fi față la ele «din care se va încredința de progresul tinerimeĭ».

La Martie 6 sub No. 96, Epitropia rĕspunde abia acum la adresele comisiuneĭ No. 3 de maĭ sus, la întrebarea despre pricinile ce Epitropia le cunósce a fi împedicat propășirea învĕțăturilor publice și a crescereĭ morale. Epitropia rĕspunde că «*organisația scólelor naționale de la restatornicirea lor, în împărțire, s'a făcut pe principiĭ adoptate în țĕrile cultivite, cu óre-care modificație cerută de împrejurările stăreĭ nóstre și dupe asemenea principiĭ aŭ urmat cursul învĕțăturilor de și în óre-carĭ împrejurărĭ și timpurĭ, acest ram n'aŭ putut rĕmânea nejignit de óre-care stingheriri. Ce se atinge de crescerea morală, Epitropia cu mângâere póte încredința, că dintre 15.613 scolarĭ ce în acest period aŭ învĕțat în scólele publice nu cunósce pe unul carele, să fie tras asupra sa o defăimare publică séŭ osânda legilor.*

«Despre resultatul învĕțăturilor trecute mărturisesc osebite producturĭ literare lucrate de aceĭ tinerĭ și vrednicia cu carĭ pórtă însărcinările ce li s'aŭ încredințat. Iar despre starea scolarilor de față, cinstita comisie are ocasie a se încredința însăși la examenele publice ce se fac».

Adresa acésta, corectată cu însuși mâna luĭ G. Asaki, termină arĕtând că, pedica principală progreselor scólelor este: «*că dupe tótă stăruirea Epitropieĭ, potrivit cu hotărîrea Inaltuluĭ Domn, nu s'aŭ putut aduce încă în deobște condiția care să îndatorésca la învĕțătură regulată pe fie-care tîner doritor de a intra în vre-o slujbă a Statuluĭ*».

Epitropia ḑice, că din causa acésta e mic numĕrul externilor și nicĭ nu urméză regulat și de aci vine că scólele sunt lipsite de mijlócele de a putea produce resultatul dorit și Statul nu are candidațĭ de funcționarĭ «înzestrațĭ cu felurite sciințĭ neapĕrate în administrație și în ramul judecătoresc».

Cu cincĭ ḑile maĭ înainte de acéstă adresă G. Asaki provocat de comisiune, ca director al scólelor, să'ĭ dea sciințele cerute Epitropieĭ, cu adresa No. 97 din 1 Martie 1845, îĭ comunică:

«Exposiția istorică a scólelor întemeiată pe documente» de carĭ vorbirăm chiar la începutul istorieĭ acestuĭ an. Adresa acésta a luĭ G. Asaki sub No. 97, este scrisă chiar de G. Asaki. **)

---

*) Veḑĭ anexele.

**) Dosarul No. 471 curent, Archiva Statuluĭ, fila 28.

Comisiunea Adunăreĭ nu e mulţămită cu rĕspunsul Epitropieĭ No. 96, prin care Epitropia apĕră scólele. In 9 Martie 1845, cu adresa No. 24, comisiunea amintesce Epitropieĭ că alt-fel aŭ grăit verbal în faţa obştesceĭ Adunărĭ despre scolĭ, ba chiar şi în faţa comisiuneĭ, care a fost numită de Adunare, în urma declaraţiunilor verbale ale Epitropieĭ. «Şi dar fiind-că rĕspunsul Epitropieĭ este departe şi de mărturisirea făcută şi de sciinţele ce comisia prin numerarisitele adrese cere, apoĭ ne rĕmâne în nădejde de a le primi fără întârdiere».

Se vede că vre-unul din membriĭ Epitropieĭ, partisan al pretinseĭ reforme a scólelor, provocase rĕnduirea comisiuneĭ de Adunare şi acum în urmă schimbase tactica şi consimţise a lucra în înţelegere cu Asaki.

Despre seminarul Veniamin, Epitropia nu putea să dea informaţiunĭ, de óre-ce încă din 1843, prin ofisul Domnesc No. 31, acest seminar se luase de sub privegherea eĭ.

Comisiunea vĕdĕnd resistenţa Epitropieĭ, prin adresa No. 34 din 14 Martie, învită pe Epitropĭ să vină la şedinţa *eĭ în 16 Martie, la casele Logofĕtuluĭ Dimitrie Sturdza unde se adună comisia.* Epitropia prin circulară convócă şi pe membriĭ comitetuluĭ Academic.

Acum conflictul între comisiune şi Epitropie este eminent. Comisiunea vĕdĕnd că nu o póte scóte la capĕt cu Epitropia, caută să'şĭ facă *partizanĭ între profesorĭ* şi se adreséză la uniĭ din eĭ în particular pentru a'şĭ dobĕndi sciinţele dorite.

Epitropia aflând de acésta adreséză, în 19 Martie sub No. 140, următóre acirculară către mădulările Sfatuluĭ Academic şi către toţĭ profesoriĭ Academieĭ:

«Epitropia luând lăturalnic sciinţă, că comisia alésă din sînul obştesceĭ Adunărĭ, ce are de instrucţiĭ a sta în relaţie cu Epitropia pentru îmbunătăţirea ramuluĭ de învĕţătură, s'ar fi adresat la uniĭ din D-vóstre de a da relaţie despre pedicile ce până acum *se dice* că aŭ stătut întru sporirea învĕţăturilor, precum şi de mĕsurile ce trebue a se lua pentru înaintarea învĕţăturilor; Pentru acésta dar se face cunoscut tuturor D-vóste, că pregătind tóte acele relaţiĭ, maĭ întâiŭ să se împărtăşéscă Epitropieĭ, care împreună cu D-vóstre în sesie extraordinară să se desbată opinia fiesce căruia şi Epitropia va lua însărcinare de cea maĭ departe lucrare».

Semnat, *C. Mavrocordat.*

Asupra acesteĭ circulărĭ profesoriĭ I. Ionescu, I. Albineţ şi P. Câmpeanu dic că aŭ vĕdut şi vor fi următorĭ, iar A. Costinescu scrie, că aŭ vĕdut circulara la 20 Martie, iar el apucase a da socotinţa luĭ la comisiune în 15 Martie. Asemenea prof. de legĭ, Banu D. Bojinca arĕtă, că aŭ apucat a da socotinţa sa la comisiune în 16 Martie.

Acum Epitropia séŭ cel puţin majoritatea Epitropieĭ, supărată pe comisiune pentru procedarea eĭ, intră în Martie 23 cu raport direct la obştésca obicĭnuită Adunare, sub No. 145, în coprinderea următóre:

«In sesia anuluĭ trecut la prilegiul cercetăreĭ semeĭ caseĭ scólelor, cinstita Adunare, potrivit cu atributele séle, îngrijindu-se de starea învĕţăturilor publice şi dorind a lor îmbunătăţire, aŭ ales din sînul eĭ o comisie însărcinând'o a se îndeletnici în cursul anuluĭ, împreună cu Epitropia, despre mĕsurile cele maĭ nemerite pentru dobĕndirea aceluĭ scop dorit. Anul se apropie a se încheea şi scólele nu s'aŭ învrednicit a fi visitate de acea comisie, încât Epitropia aŭ fost nevoită, prin adresele din 28 Decembre 1844, a împrospăta punerea la cale a cinstiteĭ Adunărĭ, şi tocmaĭ în 1845 comisia înjghebându-se aŭ cerut de la

Epitropie óre-carĭ sciinţe asupra scólelor, precum şi de la referendarul a căruia lucrare încuviinţată şi de Epitropie s'aŭ dat comisieĭ, împreună cu un proiect de îmbunătăţirea scólelor, cerut de experienţă a maĭ multor anĭ adecă: a reorganisa scólele începetóre şi gimnasia *tot în limba patrieĭ* *), a îndemâna traducerea şi tipărirea cărţilor scolastice în limba românéscă, şi în loc de a trămite peste hotar tinerĭ pentru de a'ĭ forma acolo în epangelma de profesorie, a aduce aicĭ câţĭ-va bunĭ profesorĭ din Francia şi Germania, ceruţĭ de la guvernele respective, carĭ aceştĭ învĕţaţĭ în deosebite specialităţĭ să fie însărcinaţĭ, nu numaĭ de a forma, sub ochiĭ guvernuluĭ, profesorĭ din pămênteni, în ramurile lor, ce încă a paradosi a lor sciinţă în public şi la fiĭ de boerĭ. Neîndestulându-se cu acésta, comisia aŭ cerut socotinţă asupra scólelor şi de la 6 profesorĭ, carĭ propuind punerea în lucrare a proiectuluĭ de maĭ sus, că ar putea fi lor de vătĕmare, prin înscrisurĭ date formal comisieĭ, restâlmăcind ţintirea proiectuluĭ, nu numaĭ că s'aŭ degradat pe sine, ce încă aŭ cutezat a atinge şi pe direcţia învĕţăturilor, carĭ prin regl. organic şi al scólelor este încredinţată Epitropieĭ. Acéstă lucrare a comisieĭ rezemată numaĭ pe sciinţele căpĕtate de la uniĭ din aceĭ profesorĭ, iar nu cercetate la faţa loculuĭ, aŭ împărtăşit cinstiteĭ Adunărĭ numaĭ defecturile, fără a propune mĕsurile pentru a lor înlăturare şi îmbunătăţirea scólelor şi din care pricină nicĭ s'aŭ iscălit de tóte mădulările comisieĭ. Drept aceea fiind că comisia nu aŭ fost următóre însărcinăreĭ date de cinstita Adunare, nicĭ Epitropia nu se póte uni cu acea lucrare, ca una ce nu rĕspunde la aşteptarea cinstiteĭ Adunărĭ».

Tot o-dată Epitropia prin anafora către Domnitor sub No. 146 de la aceeaşĭ dată 23 Martie, îl rógă să recomande obştesteĭ Adunărĭ lucrarea referendaruluĭ G. Asaki. «Expoşiţie de starea scólelor de la a lor înfiinţare 1828—1843, şi socotinţa despre a lor îmbunătăţire», ca Adunarea să aibă în vedere şi acéstă lucrare, când numita comisie va da al eĭ raport asupra scólelor.

Amărîtul părinte al sólelor Moldoveĭ G. Asaki, bine scié ce plan se urmărea contra scólelor. In «*Chestia învĕţătureĭ*» Asaki nu cuteză a spune că Rusia împinge la stricarea scólelor de o potrivă cu boeriĭ speriaţĭ că prin luminarea mojicimeĭ îşĭ perd privilegiurile, ci se mărginesce a ḑice, că rĕsboiul contra scólelor române provine de acolo, că: «câteva persóne, *înrîuritóre*, prin a lor posiţie, deprinse a considera dregătoriile aducĕtóre de câştig, ca o clironomie privilegiată a familiilor marĭ, eraŭ departe de a încuviinţa un sistem de învĕţătură publică, care indănuia fără deosebire cu tóte acele cunoscinţe pe aceĭ avuţĭ ca şi pe ceĭ săracĭ, şi de carĭ aceştĭ din urmă dese orĭ se foloseaŭ maĭ mult; de aceea s'aŭ şi insuflat neîncrederea în ţintirea acestuĭ sistem...»

Şi maĭ departe G. Asaki, numesce reforma proiectată în 1846, «o fatală lovire în desvălirea şi propăşirea învĕţătureĭ naţionale.» **)

---

*) A mĕsurat cum fluxul duşman *scóleĭ cu limbă română* se urcase, se ridicase şi oposiţiunea naţionalĕ. Sentimentele aceştia eraŭ acele ale ţĕreĭ. Nu se póte să fie ignorat M. Sturdza şi aĭ sĕĭ acésta. Domnitorul creḑu însă că asemenea oposiţiune va putea fi învinsă de o camdată prin ameninţărĭ. Aşĭa ne explicăm vorbele luĭ din Mesagiul de deschidere a Adunăreĭ obştescĭ în 1846. „*Inconjurat de dragostea vóstră nădăjduim sub umbrirea îndurăreĭ cerescĭ a nu fi siliţĭ de a întrebuinţa puterea spre asigurarea liniştiteĭ petrecerĭ a Moldovenilor; iar décă împotriva de nădejdĭ legiuite, duhul rĕuluĭ ar sufla în părţile aceste, aceĭ-ce s'a ademeni vor simţi greutatea braţuluĭ stăpânireĭ.*"

Comisiunea Adunăreĭ, în care era un C. Negruzzi, nu cuteză să se pună faţiş în contra limbeĭ române în scóle, ceea ce era acum drapelul oposiţiuneĭ, şi în raportul sĕŭ începe cu declararea că reorganisaţia gimnasiuluĭ va fi tot cu l. română.

**) Chestia învĕţătureĭ publice.

Cu o ḑi maĭ înainte la 22 Martie Vorniciĭ I. Balş, Costache şi Alecu Sturdza, Beldiman şi Negrutz (afară de Hetmanul Aslan, care n'a luat parte la comisiune) presentaseră obştesceĭ Adunărĭ raportul ce dăm în anexă.

Comisia arétă, că disposiţiunea Adunăreĭ de la 24 Aprilie 1844, s'aŭ comunicat eĭ numaĭ la 5 Ianuarie 1845.

Se jăluesce comisiunea de întârḑierea ce a pus Epitropia de a'ĭ da informaţiunĭ, unele nedându-se până astăḑĭ şi profesoriĭ fiind opriţĭ prin poruncă de a da directe lămurirĭ comisiuneĭ. Cu tóte aceste greutăţĭ comisiunea maĭ întêiŭ se declară (o! putere a curentuluĭ naţional!) *contra isgonireĭ limbeĭ române de organ al învĕţămêntuluĭ* şi apoĭ arétă, carĭ sunt dupĕ dênsa defectuositătile în învĕţămênt. Aceste i se par a fi următórele:

a) Nepăzirea uneĭ statornice bine organisite sisteme a învĕţăture ĭ, măcar pe un timp de 12 anĭ. Desele reforme, maĭ cu sémă în facultăţĭ aŭ fost de mare împedicare.

b) Neinformarea de scóle începĕtóre maĭ înainte de crearea colegiuluĭ.

Colegiul şi cursurile superióre eraŭ ţinta isbirilor reacţiuneĭ. Boeriĭ simţiaŭ că le scapă din mână cârma ţĕreĭ prin creaţiunea din mojicime a claseĭ culte. Acéstă temere e manifestă, atât în discursurile din Adunare, cât şi în scrierile ce reacţiunea publică spre a'şĭ justifica — dragă Dómne, — rĕsboiul contra acelor scóle. Un boier din Adunare cerea deosibirea de studiĭ pentru fiiĭ de boierĭ, de studiile pentru mojicime, de óre ce «dobitócele nu se hrănesc tóte tot cu un fel de nutreţ!»

Acelaş lucru îl şi tipăreaŭ în broşură «*Proiect pentru reorganisarea învĕţăturilor*» ḑicênd: «dregătoriile publice n'ar putea fi încredinţate decât la ómenĭ cu óre-care stare, pe când cea altă parte a cetăţenilor se dedă la îndeletnicirile negoţuluĭ, a meşteşugurilor şi a lucrăreĭ pamêntuluĭ, de unde ar urma, că décă am da tot acea învĕţătură treptelor societăţeĭ care se găsesc în împrejurărĭ deosebite, ar fi tot aşa precum de a supune la una şi aceeaşĭ hrană vietăţĭ de soiurĭ deosebite.» (pag. 5, 6 etc.).

c) Lipsa de cărţĭ scolastice tipărite, eleviĭ siliţĭ fiind a scrie materiile cu perderea unuĭ preţios timp.

Insuşĭ M. Sturdza, pentru a justifica isgonirea limbeĭ române din scóle aduce apoĭ acest pretest al lipseĭ de cărţĭ didactice în limba română. (Veḑĭ adresa luĭ M. Sturdza, din 1847 către obştésca Adunare).

Comisia propune înfiinţarea uneĭ tipografie a scólelor conform regulamentuluĭ organic, pentru a se tipări cărţĭ scolare, încuviinţate de sfatul Academic, carĭ cărţĭ să se pótă da eftin, iar să nu fie obiect de speculaţie, de nu pot să le cumpere copiiĭ săracĭ şi părăsesc scóla.

d) Comisia recunósce necesitatea pentru îmulţirea şi sporirea scólelor a se aplica legea din 1835 Martie 10, ca Epitropia să recomande pe viitor pe absolvenţiĭ vrednicĭ de a fi funcţionarĭ. Acum de îndată ce sciŭ a ceti şi scrie tineriĭ abandonă cartea.

e) Starea neînfloritóre a biblioticeĭ, din causă că sumele prevĕḑute pe fie-care an pentru îmbunătăţirea eĭ s'aŭ întrebuinţat în alte afacerĭ.

f) Nedeosebirea îndatoririlor morale ale elevilor cu cele materiale ale instituturilor întrunite acum în persóna inspectoruluĭ.

g) Nesiguranţa profesorilor în postul lor şi însărcinarea lor cu maĭ multe îndatoririĭ.

h) Adesea schimbare a elevilor de la un obiect la altul, ceea ce face că nu învaţă nicĭ unul bine.

i) Lipsa uneĭ catedre de pedagogie, unde să se formeze pedagogĭ vrednicĭ, carĭ astădĭ lipsesc cu totul.

l) Lipsa uneĭ programe tipărită şi publicată fixând ḑilnica îndatorire a fie-căruia profesor şi orariul materiilor.

m) Aci comisia 'şĭ arétă tótă supĕrarea eĭ pe G. Asaki şi uniĭ Epitropĭ ḑicênd, că principala causă a rĕuluĭ vine din slaba disciplină şi priveghere a personaluluĭ scólelor, din lipsa uneĭ direcţiĭ, care fără părtinire séŭ prigonire să se îndeletnicéscă cu interesele bineluĭ scólelor.

Comisia terminând, ḑice că nu aŭ avut timp să studieze şi se formuleze proiectul de lege pentru reforma scólelor.

Obştésca obicĭnuită Adunare aŭ luat în desbatere imediat raportul comisiuneĭ şi în 26 Martie 1845, supune Domnitoruluĭ anaforaua cu No. 84 *), prin care arétă, că aŭ primit «Exposiţia pentru starea învĕţăturilor publice» de G. Asaki, şi aŭ adresat'o comisieĭ spre a o avea în privire la lucrare. Tot o-dată Adunarea arétă Domnitoruluĭ, că aŭ primit de la comisie raportul maĭ sus analisat şi că aŭ prelungit mandatul comisieĭ, ca să'şĭ termine lucrarea.

Adunarea maĭ cere Domnitoruluĭ şi numirea în comisiune a luĭ Beizadea Gr. Sturdza fiul Mărieĭ Sale, şi să aibă voie comisia a chiăma în particular pe fie-care profesor şi ale cere orĭ-ce sciinţă ar avea de trebuinţă.

Secretarul de Stat al Moldoveĭ, cu adresa No. 805 din Aprilie 10, vestesce Epitropieĭ scólelor, că Domnitorul aŭ aprobat anaforaua Adunăreĭ cu următórea resoluţie, în care cetitorul nostru va vedea lesne indirecta critică ce Domnitorul face administraţieĭ scolare de până acum şi decĭ în deosebĭ luĭ G. Asaki, vechiul referendar al scólelor.

Iată resoluţiunea Domnéscă: «Find-că după dorinţa care în tótă vremea am avut pentru înaintarea şi acea maĭ nemerită direcţie a învĕţăturilor publice, s'aŭ dat tóte înlesnirile câte Epitropia scólelor aŭ cerut, spre a cea maĭ bună ispravă, întărim comisia orânduită de Adunare, la care va face parte şi prinţul Grigore, după cererea Adunăreĭ şi ca un sin-Epitrop al învĕţăturilor publice. Pe temeiul dar al acesteĭ anaforale, comisia va pregăti cele ce va găsi maĭ de priinţă în chibzuirile sale potrivindu-le şi cu veniturile de astădĭ a scólelor.»

Lucrarea acésta a Adunăreĭ a provocat unele prefacerĭ în sînul Epitropieĭ scólelor.

In 12 Maiŭ Secretariatul de Stat al Moldoveĭ, cu adresa No. 1.130 vestesce Epitropieĭ, că «dupe reforma ce s'aŭ socotit de trebuinţă a se face aceĭ Epitropiĭ, P. I. Domn aŭ bine-voit a rêndui... Mădulărĭ a eĭ, împreună cu D-luĭ Logofătul C. Mavrocordat, pre luminarea sa Beizadea N. Suţu şi pe D. Aga Lascar Roset». **)

Epitropiĭ în Iunie 4 dispun: să se facă adresă comisieĭ, că Epitropia avênd gata lucrările séle, comisia să hotăréscă ḑiua şi locul unde se întrunesce, spre a fi faţă şi Epitropia, pentru a se pune în relaţiĭ şi a se înţelege în organisaţia ce are a se face ramuluĭ învĕţăturilor. ***)

La 6 Aprilie 1845 deja Secretariatul de Stat cu adresa No. 771 vestesce Epitropieĭ, că în locul Vorniculuĭ Lupu Balş, demisionat, Domnitorul, cu ofisul No. 15, aŭ numit Epitrop pe fiul sĕŭ Principele Grigore Sturdza. In ofis către «*Prea iubitul nostru fiŭ,*

---

*) Vedĭ anexa dupe dosar cu No. 471 curent, Archiva Statuluĭ, fila 54.

**) Dosarul No. 173 curent, Archiva Statuluĭ.

***) Dosarul No. 471 curent, Archiva Statuluĭ, fila 51.

Luminăţia Sa Prinţul Gr. Mihaiŭ Sturdza, amintesce maĭ întêiŭ, că obştésca Adunare a fost rânduit din sînul sĕŭ o comisie, care să se pue «*în relaţie şi a se înţelege cu Epitropia învĕţăturei publice în osebitele lucrărĭ şi regularisirea atingătóre de casa scólelor*» şi că acéstă comisiune n'aŭ putut a sĕvêrşi lucrarea. Domnitorul află din acésta şi din causa demisiuneĭ luĭ Balş, ocasiune «a întrebuinţa cu încredere talentele şi cunoscinţele Luminăreĭ Tale în acest obiect de mare cuviinţă, ce se atinge de ramul cel maĭ delicat al crescereĭ şi învĕţătureĭ tinerimeĭ patrieĭ.» Domnitorul numind pe Principele Grigore Sturdza în Epitropie cu ofisul cu No. 15, îl însărcinéză tot de o-dată «de a împreună lucru cu arĕtata maĭ sus comisie, până la sĕvêrşirea îndatoririlor eĭ, «în privire maĭ ales că Adunarea obştéscă, prin anaforaua din 26 Martie, cu No. 84, ne aŭ făcut o asemenea proposiţie; şi dar chiămând a Luminăriĭ tale sîrguinţă întru împlinirea acesteĭ însărcinărĭ de Mădulariŭ a Epitropieĭ scólelor, iubim a crede, că prin o înţeléptă chipzuire a trebuinţelor de îmbunătăţire ce se vor socoti neapărate şi prin o nemerită propunere a mijlócelor de îndreptare, aşteptarea Nóstră de a vedea sporirea acestuĭ ram, va fi încoronată cu isprăvĭ potrivite dorinţeĭ şi îngrijireĭ Nóstre, întru înaintarea învĕţăturilor pe bazurĭ ce slujesc de povĕţuire la cele maĭ bine întocmite de asemenea aşeḑĕmênturĭ». *)

In 12 Iunie încă comisiunea nu putuse a se adunà, din causă că Principile Gr. Sturdza nu era în Iaşĭ, iar Vorniciĭ Costache şi Alecu Sturdza şi Hĕtmanul Alecu Aslan eraŭ ocupaţĭ cu catagrafia locuitorilor ţĕreĭ, pe când Vorniciĭ I. Balş şi V. Beldiman lipseaŭ peste hotar.

La 5 Octombre 1845, tot nu era adunată comisiunea. Epitropia prin anafora la Domnitor, arĕtă neadunarea comisiunieĭ şi că anul scolastic avênd să începă se perde un simţitor timp cu aşteptarea organisăreĭ celeĭ nuoe. Domnitorul dă ofisu către departamentul din lăuntru să invite membriĭ comisiuneĭ, orĭ unde ar fi, ca până la 20 octombre să fie toţĭ în Iaşĭ, căcĭ de unde nu Epitropia va lucra numaĭ cu membriĭ carĭ sunt de faţă.**)

Caracteristic este rĕspunsul ce dă, la provocarea Epitropieĭ, Vornicul C. Sturdza. ***)

Ḑice C. Sturdza, că în loc să arĕte Epitropia, că din neîntrunirea comisieĭ se aduce perdere simţitóre scólelor, «mult maĭ nemerit ar fi fost décă ar fi avut o asemenea îngrijire maĭ timpuriŭ, căcĭ atuncĭ nu se perdea nicĭ curgerea anilor de la înfiinţarea acestor instituturĭ şi nicĭ ar fi căutat chipurĭ cum pentru a sa nepriveghere se învoesce a învinovăţi acum pe boeriĭ comisarĭ că nu s'aŭ putut aduna...»

Maĭ amintesce C. Sturdza, că chiar décă comisia ar fi lucrat, nu se putea aplica reforma eĭ decât dupe votul Adunăreĭ.

In fine în ultimile ḑile din Octombre comisiunea se întrunesce, afară de Aslan şi principele G. Sturdza.

In loc de a se ocupa imediat de proiectul de reformă, comisiunea, cu jurnalul sĕŭ şi adresa către Epitropie din 1 Noembre, cere acestia socotéla, décă aŭ aplicat vre o lucrare pentru înlăturarea defectelor constatate de comisiune în scolĭ. defecte denunţate Adunăreĭ în Martie 1845 cu raportul comisiuneĭ No. 38. Epitropia respunde în Noembre 4, cu adresa No. 501 ****) că lucrarea anterióră a comisieĭ nu era obligatorie pentru Epitropie, resoluţiunea Domnitoruluĭ pe anaforaoa adunăreĭ îndatorind pe Epitropie numaĭ a con-

---

*) Dosarul No. 173, Archiva Statuluĭ.

**) Veḑĭ în anexă anaforaua Epitropieĭ din 28 Septembre 1845, sub No. 457, la fila 63 a dosaruluĭ sus citat.

***) Veḑĭ anexa dupe fila 84.

****) Veḑĭ anexa de la fila 86 a dos. supra citat.

lucra cu comisia la o reformă radicala a sistemeĭ învĕţăturilor; de aceea aŭ lăsat tóte în statu-quo până la acea reformă.

Epitropia, credem în neunire cu G. Asaki, a presentat încă în ultimele lunĭ a anuluĭ 1845 (Noembre 2, sub No. 497 *) referatul sĕŭ către «comisiunea reveḑuitóre organisaţieĭ scolastice.»

Iată analisa acestuĭ act fórte reacţionar:

Epitropia vĕḑênd lista defectelor constatate în scóle, ḑice maĭ întêiŭ că nu e vorba de a se face procesul vecheĭ direcţiunĭ a scólelor, ci de a se îndrepta reul décă rĕŭ este. Se vede că vre un membru din adunare a înfruntat Epitropia aducênd de exemplu progresele realisate în scóle de Grecia, căcĭ Epitropia respunde maĭ ântêiŭ arĕtând înlesnirile ce greciĭ aŭ avut pentru a merge maĭ iute ca Moldova. Greciĭ aŭ avut o limbă din vechiŭ cultivită, iar limba românéscă «de puţinĭ anĭ începênd a se cultivi, lipsa de cărţĭ şi de profesorĭ este o împedicare din cele maĭ însemnătóre. Nemulţămiţĭ cu procesul ce fac limbeĭ române, Epitropiĭ şi în particular pe cât bănuim, Mavrocordat, arĕtă apoĭ că scopul scólelor române cată să fie învĕţămêntul începĕtor iar nu predarea sciinţelor înalte. Scólele începĕtóre ajung la trebuinţa tuturor clasurilor şi pentru trebuinţele negoţuluĭ şi industrieĭ. «Societatea nóstră este compusă de familiĭ, carĭ *avênd mijlóce* doresc a da copiilor educaţie sciinţifică şi acésta ne arĕtă trebuinţa înfiinţăreĭ gimnasiilor; iar în parte (şi acesta este cel maĭ numeros clas) de familiĭ carĭ neavênd miḑlóce nu se pot lipsi pe o îndelungată vreme de ajutorul copiilor lor, carĭ cu nerăbdare aştéptă césul în care eĭ trecênd peste cruda copilărie, le vor putea da ajutorul trebuitor la meseria sĕŭ brésla ce'ĭ hrănesce».

Epitropia tot ce găsesce posibil pentru ceĭ din clasa acésta, este crearea de *scóle reale*, «carĭ vor ţinti către lăţirea cunoscinţeĭ industriale, comerciale şi agricole. Singurul desideriŭ al Epitropieĭ vrednic de laudă, este să se înfiinţeze scolĭ elementare măcar prin satele cele maĭ locuite. Cât privesce învĕţătura înaltă, Epitropia înclină pentru amânarea organisăreĭ eĭ, orĭ cât acésta ar displace publiculuĭ nerăbdător. Să se pregătéscă maĭ întêiŭ limba naţională, să avem cărţĭ precum şi scolarĭ în stare a urma cursurile şi să se formeze profesorĭ. Epitropia nu admite părerea luĭ Asaki de a se aduce învĕţaţĭ streinĭ ca profesorĭ, căcĭ atuncĭ s'ar preface academia nóstră într'o Universitate germană orĭ francesă.

In definitiv vede salvarea numaĭ în desvoltarea învĕţătureĭ începĕtóre şi în pregătirea de cărţĭ folositóre «căcĭ nu numaĭ literatura naţională se află cu totul înapoiată, că în formarea limbeĭ n'aŭ avut nicĭ o regulă statornicită, că nicĭ una din sciinţele menite pentru luminarea şi civilisarea uneĭ naţiĭ nu se află tălmăcite în limba românéscă, dar nicĭ cărţĭ elementare bine alcătuite nu se găsesc de cât 3 séŭ 4».

De aci conchide Epitropia că: «*isvoresc nenumerate greutăţĭ pentru învĕţătura academică în limba naţională*».

Conform cu asemenea mod de a vedea, Epitropia a lucrat regulamentul de la 1843, încă ne pus în lucrare. Şi măcar că nu era pus în lucrare Epitropia a şi înmulţit scolile începĕtóre, adăogindu-se în Iaşĭ scólele din Têrgşor, Păcurarĭ şi Tătărăşĭ. Prin regulamentul proiectat eraŭ prevĕḑute şi scóle sătescĭ.

---

*) Veḑĭ anexa de la fila 64 a dosaruluĭ sus citat.

In acelaşĭ regulament la § 5 se creaŭ patru scóle reale. La § 24 se prevedea crearea claseĭ de pedagogie propusă de comisie.

Epitropia trece în revisie maĭ multe din paragrafele proiectuluĭ din regulamentul scolar ce am anexat la istoriculuĭ anuluĭ 1843. Epitropia insistă asupra necesităţeĭ de a nu se maĭ da slujbele publice decât la absolvenţiĭ scólelor publice; şi asupra § 129 şi 130 relative la înmulţirea cărţilor.

Scóla de măestrie încă e patronată de Epitropie, în lucrarea sa către comisiune.

De şi precum vedem din actul de maĭ sus Epitropia reînoită a făcut paşĭ în sensul curentuluĭ oficial, contrariŭ învĕţămêntuluĭ înalt românesc şi chiar şi celuĭ secundar, pentru că deştepta clasa sĕracă asupra drepturilor eĭ în Stat, totuşĭ Epitropia nu dă conclusiunĭ categorice: să se desfiinţeze, séŭ nu cursurile înalte şi gimnasiul cu limba românéscă? Dar acésta va fi opera anilor viitorĭ aĭ domnieĭ luĭ M. Sturdza.

De o cam dată comisiunea manifestă o antipatie pentru starea de faţă a scólelor la orĭ-ce ocasiune.

In Noembre, duoĭ membriĭ aĭ comisiuneĭ Cost. Sturdza şi C. Negruţi, fac inspecţiunĭ pe la scólele primare şi arétă, prin raportul lor No. 4 către comisiune, că totul merge rĕŭ*) Localul imposibil şi alăturea cu o cârciumă; scolarĭ nu sunt de ajuns, că părinţiĭ nu vor să'şĭ dea copii la scólă, căcĭ Epitropia n'aŭ publicat scopul înfiinţăreĭ scóleĭ; că lipsesc tipăriturile pentru învĕţătura mutuală şi plăcile de scris; că este abecedarul luĭ Sĕulescu impus învĕţătorilor cu preţ fórte mare, dar că e rĕŭ tipărit şi greŭ de citit şi de înţeles şi că institutoriĭ sunt rĕŭ plătiţĭ, dar că şi mica lor léfă li se opresce pentru abecedarul luĭ Seulescu.

Nu putem nega că multe din aceste arĕtărĭ, semnate de un bărbat ca C. Negruţiĭ, eraŭ adevĕrate; dar în loc de a se fi făcut capete de acusare contra vecheĭ direcţiunĭ a scólelor şi a se da ocasiune numaĭ de lovirea a lor din partea celor carĭ nu-le iubeaŭ, era póte maĭ românesc lucru să se constate rĕul cu maĭ puţin aparat de formalism şi cu maĭ multă dreptate, arĕtându-se şi aceea, că dacă la Pĕcurarĭ localul de scólă era impropriŭ, rĕul provinea din lipsa de mijlóce pentru a se clădi unul anume; că décă nu eraŭ tóte tablele cancastrice necesare şi plăcile de scris, vina era şi a budgetuluĭ redus al scólelor; că décă scolariĭ eraŭ puţinĭ, putea să se aviseze maĭ de timpuriŭ la obligătivitatea învĕţămêntuluĭ public primar etc. etc.

Dăm în anexă **) respunsul Epitropieĭ la asemenea acusaţiunĭ, din 5 Noembre 1845 sub No. 501.

Nu tot ce ḑice Epitropia este de admis, dar are şi ea dreptăţile eĭ.

In definitiv procesul rĕmâne pendent şi vom avea a ne ocupa de el în istoricul anilor viitorĭ.

*

Am vĕḑut în procesul dintre Epitropia şi Comisiunea adunăreĭ, presentate de Epitropie şi de G. Asaki, numeróse acte din care cetitorul a putut afla îmbunătăţirile şi schimbările supravenite în personalul scólelor din Moldova.

Totuşĭ aducem aci unele informaţiunĭ speciale. (*Veḑĭ budgetele scólelor Moldoveĭ în anexă* ***).

---

*) Veḑĭ anexa de la pagina 88 a dos. sus citat.

**) Veḑĭ anexa.

***) Veḑĭ anexele dupe dosarul No. 459 curent, ArchivaStatuluĭ.

Curentul contrar Rusieĭ, în scóle, este pe tótă ḑiua maĭ făţiş. D. Ion Ghica nu maĭ este inspector Academieĭ Mihailene, dar direcţiunea continuă.

In acest an 1845 profesor de limba ruséscă aflăm pre un G. Constandake; acesta în Maiŭ 18, se jăluesce că n'are elevĭ, că ceĭ care s'aŭ înscris s'aŭ lăsat şi învinovăţesce maĭ ales pe fostul inspector Ion Ghica, «care prin deriderile sale şi impedicărĭ ce fácea elevilor de a urma la acest clas, aŭ descurajat pe mulţĭ». Maĭ se jăluesce că prin desfiinţarea unuia din 3 profesorĭ de limba francesă, combinându-se clasele celor 2 s'aŭ luat orele de séră, care eraŭ ale limbeĭ rusescĭ şi că scolariĭ preferind să mé.gă la limba francesă 'ĭ-a maĭ remas numaĭ vre o 4, de care nicĭ de eĭ nu'ĭ sigur. Decĭ Epitropia să îmbunătăţéscă cursul, orĭ să'l desfiinţeze.

D. Gusti locotenent de inspector raportéză Comitetuluĭ academieĭ la 23 Maiŭ 1845, că la clasul de limba ruséscă nu maĭ sunt scolarĭ. In 29 Iunie 1845, Comitetul academic la rândul sĕŭ raportéză Epitropieĭ acelaşĭ lucru. Epitropia pune resoluţiune, să nu se maĭ dea léfa luĭ Costandake decât până la 18 Maiŭ. (Dosarul No. 45 curent, Archiva Statuluĭ.)

In locul rĕmas vacant de inspector al Academieĭ în 1845 trece profesorele P. Campeanu. Acesta, în 9 Maiŭ 1845, presintă raport de starea de faţă a Academieĭ *). Eraŭ 5 clase colegiale, 2 de filosofie, 3 de legĭ, 1 clas de agricultură şi limbele extraordinare. Predaŭ 18 profesorĭ, din carĭ 5 predaŭ limbele estraordinare.

Personalul internatuluĭ:

	8	elevĭ în clasa I.
	10	„ „ „ II.
	6	„ „ „ III.
	7	„ „ „ IV.
	4	„ „ „ V.
	5	„ „ „ I de filosofie.
	3	„ „ anul I de legĭ.
	5	„ „ „ II „ „
	12	„ „ „ III „ „ La aceştia se adaog 57 stipendiştĭ de la Vasiliana.
Total . .	60	elevĭ

Şef pedagog, *D. Gusti.*
Repeţitor frances, *Armand Loisel.*
„ românĭ, *Pangrate Ioan, Gusti Ioan, Mărgineanu G.*

Personalul didactic al Academieĭ Mihăilene şi al Vasilianeĭ, se va vedea în programa esamenelor din Februarie 1845, ce vom aduce maĭ la vale.

In Octombre 1846 este din noŭ numit profesor de gimnastică la Academia Mihăileană Luzzatto. Acesta instaléză din noŭ aparatele, lucrate de astă-dată la scóla de meseriĭ **).

*

G. Asaki, ca referendar al scólelor, presintă şi el Epitropieĭ în 6 Aprilie 1845, raportul No. 159 despre starea generală a scólelor din Moldova.

---

*) Veḑĭ Dosarul No. 446 curent, Archiva Statuluĭ pag. 11.
**) Dosarul No. 248 curent, Archiva Statuluĭ.

Eraŭ la data acésta: 1650 scolarĭ în Moldova, distribuiţĭ aşea:

579 în Iaşĭ *).
104 fete, idem.
967 la judeţe.

Din aceştia 121 eraŭ crescuţĭ gratis în institute, din carĭ 8 fete.

Numĕrul total al profesorilor publicĭ 41, repetitorĭ 6 şi 10 supleanţĭ rânduiţĭ la scólele din judeţe, pentru ajutorarea institutorilor **).

Scóla de fete, continuă, sub direcţiunea luĭ Samuel Botezatu, ajutat de 2 profesorĭ (Păr. Ioan Poenaru şi Stavski) şi 3 femeĭ (Catinca Fabian, Elencu Boian şi Maria Alexandru).

Până la finele anuluĭ scolar, sunt 133 de eleve, dintre aceste 13 sunt locuitóre în institut, din care 8 bursiere, una cu cheltuiala Domnitoruluĭ, şi cele-l-alte cu cheltuiala părinţilor.

Programul de învĕţăturĭ este acel adus la scirea Comisiuneĭ adunăreĭ.

*

Am vĕdut încă din anul trecut pregătirile pentru înfiinţarea în judeţe a scólelor catechetice, acele scolĭ menite a da Mitropolituluĭ Meletie un mijloc legal de a'şĭ înmulţi câştigul de la candidaţiĭ la preoţie. Se pregăteaŭ în seminariŭ 12 tinerĭ clericĭ, carĭ să ocupe posturile de la cele 12 scolĭ. In 1845 aŭ urmat multă corespondenţă cu Vornicul averilor bisericescĭ. Mitropolitul Meletie în calitate de Epitrop al seminariuluĭ Veniamin, ămbla se pună mâna pe tot venitul mŏnăstireĭ Socola, dér Vornicul averilor bisericescĭ P. Balş, se împotrivi la acéstă dorinţă a Mitropolituluĭ. Epitropia seminariuluĭ Veniamin, ceru că măcar să se trécă în budgetul averilor eparchiale suma de 12 miĭ leĭ pe an pentru 12 caticheţĭ aĭ scólelor bisericescĭ ţinutale. In Martie 1845, Epitropia Veniamină numi profesorul scóleĭ catechetice din Tecucĭ pe ieroul G. Dumitrescu, şi ceru Departamentuluĭ averilor bisericescĭ, cu adresa No. 94, să i se plătéscă léfa de la 1 Aprilie, câte 1.000 leĭ pe an. Vornicul P. Balş sub cuvênt că monastirea Socola nu voĭesce să satisfacă cererea, Mitropolituluĭ, până ce seminariile şi scólele bisericescĭ, conform legeĭ de la 1835 şi a legeĭ înfiinţătóre vornicieĭ bisericescĭ, nu vor fi trecute sub privigherea directă a acesteĭ Vorniciĭ, împreună cu averile monastireĭ Socola; P. Balş cere decĭ desfiinţarea Epitropieĭ specială a seminariuluĭ Veniamin, maĭ ales că seminariul încaséză venituri maĭ marĭ decât budgetul ce i s'a fixat pentru seminariŭ.

Mitropolitul intervine la Domnitor, iar P. Balş, în Noembre 1845, ne maĭ avênd în contro, promite că se va plăti léfa catichetuluĭ de la Tecucĭ, dupe ce se vor satisface cele-l-alte cheltuelĭ. Intre aceste cheltuelĭ era maĭ întêiŭ plata datoriilor Mitropolieĭ şi terminarea bisericeĭ catedrale «şi până atuncea nu póte sloboḑi nicĭ un ban nimăruĭ». ***)

Acest conflict continuă şi în Ianuarie 1846.

---

*) Din aceştia în cele 3 clase începĕtóre de la Vasiliana eraŭ 207 scolarĭ cu 6 profesorĭ. Censor al institutuluĭ Vasilian era, la 1845, G. Stihi. (Dosar. No 446 curent, Arhiva Stat.

**) Dos. No. 446 curent, Arch. Stat.

***) Din adresa Departamentuluĭ averilor bisericescĭ către Epitropia seminaruluĭ, din 24 Septembre 1845, cu No. 1.179, dosarul cu No. 437 curent, Archiva Statuluĭ, fila 5. Veḑĭ şi dosarul cu No. 482 curent, Archiva Statuluĭ.

Dăm în anexă *) anaforaua din 9 Iunie 1846 cu No. 154, a Mitropolituluĭ Meletie, către Domnitorul Sturdza, relativă la seminariul Veniamin. Mitropolitul se jăluesce că seminariștiĭ în loc de a se face preoțĭ intră în slujbele Statuluĭ și în boeriĭ. Mitropolitul cere îmbunătățirea sórteĭ preoților de prin sate.

Domnitorul a pus pe acéstă anafora resoluția următóre: «cunoscêndu-se a fi mĕsurile coprinse în acéstă anafora înțelepte și bine chipuite, pune înaintea Sfatuluĭ extraordinar:

1) Ca să se facă cunoscut tuturor instanțelor cârmuitóre și judecătorescĭ, ca fiĭ de preoțĭ să nu fie primițĭ în cancelariĭ séŭ în alte slujbe, fie polițienescĭ, fie militărescĭ, avênd eĭ menirile lor, cele duhovnicescĭ, pentru carĭ sunt seminarie, catechetiĭ orânduițĭ pe la ținuturĭ și scóla de mŏnăstirea Neamțuluĭ;

2) Sfatul va pune în lucrare a se da preoților de prin sate, în analogia numĕruluĭ locuitorilor, dupe Regulament, pămêntul orânduit și cele-l-alte spre închipuirea traiuluĭ preoților de mir, iar pentru monachĭ S. S. Mitropolitul va pune în lucrare mĕsurile propuse în acéstă anafora. **)

13 Iunie 1846.

(Urméză șachul Domnesc și sigiliul).

Dăm în anexă instrucțiile generale pentru scólele cathichetice de prin ținuturĭ.

*

Scóla de arte și meseriĭ, ca să'șĭ îmulțéscă numĕrul ucenicilor, aŭ recurs la Domnitor și la Sfatul administrativ, precum vĕdurăm în 1844, ca să se oblige Eforiile de județe, de a întreține bursierĭ aĭ lor, ca ucenicĭ aĭ scóleĭ. In 1845 Fevruarie, se adauge la bursa de 600 leĭ, la care este obligată fie-care Eforie de județ, încă câte 100 leĭ, prin anaforaua Sfatuluĭ, următóre:

Anaforaua Sfatuluĭ din 14 Februarie 1845 sub No. 304, cu înalta resoluție din 15 Februarie 1845, pentru ucenicii ce se trămit la învĕțătură de către Eforie.

«In anul trecut 1844, Sfatul prin anaforaua cu No. 4, aŭ supus cunoscințeĭ Inălțimeĭ Vóstre, mijlocirea Epitropieĭ învĕțăturilor publice, pentru ca să sporéscă numĕrul ucenicilor de la scóla de măistriĭ până la 26 și să se adaoge încă 100 leĭ, pe lângă aceĭ 600, ce se dă pe an de către fie-care Eforie, pentru hrana și îmbrăcarea unuĭ ucenic, precum și când la întêmplare Eforiile s'ar apăra că nu pot găsi numĕrul ucenicilor ceruțĭ, să trămită la Epitropie analogul banilor cuveniți, pentru că ea maĭ cu înlesnire ar găsi aicea tinerĭ cu însușirile trebuincióse.

Acéstă mijlocire a pomeniteĭ Epitropiĭ, încuviințându-se de către Inălțimea Vóstre, s'aŭ și împărtășit de atuncea Departamentuluĭ din lăuntru spre a o pune în lucrare. Departamentul însă acum prin referatul cu No. 1.392, propune Sfatuluĭ socotința sa întru acésta, că de vreme ce baniĭ ce se daŭ de către Eforiĭ pentru învĕțătura unor asemenea tinerĭ, sub temeĭ că eĭ învĕțând să se trămită la forul locuinței lor, pentru că prin a lor meșteșugurĭ luminându-se și alțiĭ de acolo, să se sunóscă și târgul folosit de cheltuelile ce aŭ făcut pentru învĕțătura lor, apoĭ să se pue maĭ bine un fel de aspră îndatorire Eforiilor, că numaĭ decât să găséscă tineriĭ ce sunt datorĭ a da, iar la din împotrivă baniĭ ce cere Epitropia să se dea eĭ, să rĕmâe în folosul Eforiilor, căcĭ dându-se eĭ pentru ca să se

*) Vedĭ anexa.

**) Dos. No. 262 curent, Archiva Statuluĭ.

alcătuiască precum ea făgăduesce tineri de aicea, acésta ar fi numaí o zadarnică cheltuială, lesne înţelegêndu-se, că un asemenea têněr fiind de aicea nu se va meĭ duce în têrgul acela pe a cuĭ socotélă aŭ învĕţat.

Decĭ Sfatul încuviinţând asemenea socotinţă a Departamentuluĭ din lăuntru, plecat o aduce la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre spre aprobaţie.»

Acéstă anafora de către Secretariatul de Stat la 17 Februarie 1845 sub No. 245, s'aŭ comunicat Departamentuluĭ din lăuntru.

Inaltă resoluţie:

Se încuviinţéză cu aceea, că décă trimisul cu cheltuiala Eforieĭ nu va voi a se întórce după sĕvêrşirea învĕţătureĭ la ţinutul de unde este ţinut, să se îndatoréscă a plăti Eforieĭ cheltuiala făcută cu el. *)

Iată şi lista sumelor datorite de fie-care Eforie pentru bursieriĭ lor la scóla de arte şi meseriĭ din Iaşĭ, pe 1846:

LISTĂ

De sumele ce fie-care Eforie este datóre a da pentru ţinerea tinerilor în scóla de arte şi câţĭ tinerĭ urméză a se ţine pe conta fie-căria din Eforiĭ, după legiuirea Obştesceĭ Adunărĭ din 1846?

No. tinerilor	LOCALUL EFORIILOR	Suma totală pe an	
		Leĭ	B.
2	Eforia din Dorohoiŭ, a 700 leĭ unul pe an	1.400	—
2	„ „ Têrgul-Frumos	1.400	—
2	„ „ Folticenĭ	1.400	—
2	„ „ Neamţul	1.400	—
2	„ „ Peatra	1.400	—
2	„ „ Roman	1 400	—
3	„ „ Bacăŭ	1.400	—
2	„ „ Têrgul-Ocneĭ	2.100	—
2	„ „ Focşanĭ	1.400	—
2	„ „ Bêrlad	1.400	—
2	„ „ Tecuciŭ	1.400	—
3	„ „ Galaţi	1.400	—
3	„ „ Huşi	2.100	—
3	„ „ Botoşanĭ	2.100	—
3	„ „ Capitala Iaşĭ	2.100	—
35	Duoĕ-ţecĭ şi patru miĭ, cincĭ sute leĭ	2.100	—
		24.500	—

Pentru Casier, *V. Ciudin.*

*

Despre scólele sătescĭ din Moldova, tot nimic alta decât desideriile coprinse în proiectul de reformă din 1843, şi din memoriul Epitropieĭ, presentat Comisiuneĭ Adunăreĭ în 1844—1845. Numaĭ *pia desideria!...*

*) Manualul adminisrativ, tomul al II-lea.

Scólele sătescĭ de carĭ am pomenit în anĭ trecuţĭ continue ele? Numerósele dosare ce am consultat, fie în Archiva Statuluĭ, fie în acea atât de neregulată şi ruinată a ministe ruluĭ de culte şi instrucţiune publică, nimic nu ne spuseră despre aceste scolĭ.

*

Am vĕḑut în anul trecut 1843, urmărindu-se ideea Mitropolituluĭ Veniamin, de a se obliga institutele private să aibă câte un catichet de religiunea ortodoxă. Acéstă mĕsură se urmăresce şi anul 1845 cu circulara din 20 Ianuarie, către tóte comitetele de inspecţiune a scólelor din judeţe. Se cere tot o-dată prin acéstă circulară o nouă catagrafie a scólelor private.

Acéstă catagrafie este ordonată să o facă în Iaşĭ, revisorul scólelor Rozali. *)

In 4 Maiŭ 1845, Sfatul academic însărcinéză pe G. Seulescu şi Th. Stamati, se facă inspecţiunea instituturilor din capitală, ca delegaţĭ oficialĭ. Theodor Stamati, cu raportul sĕŭ din 20 Iunie 1845, cere ca Epitropia să scrie tuturor directorilor de scolĭ private să vie să dea examen la Academie, potrivit cu art. 17 din instrucţie, iar directoriţelor pe a casă orĭ la scóla fetelor, hotărîndu-le şi ḑilele de examen, care ar putea fi de la 9 – 15 Iulie viitor.

Epitropia aprobă acéstă propunere a luĭ T. Stamati.

Deja în 20 Ianuarie 1845, revisorul scólelor, Rozali, prin raportul sĕŭ către Epitropie arĕtase, că numĕrul total al elevilor din scólele private din Iaşĭ este 118, iar a elevelor de 65. Numĕrul profesorilor din aceste scóle e de 42.

Programele fórte în neregulă şi catichetul lipsesce; posturile nu se ţin, afară de institutul Albineţ; profesoriĭ nu sunt autorisaţĭ; clase în regulă nu există.

In Iulie Epitropia numesce treĭ comisiunĭ compuse din proforiĭ Bojinca, I. Ionescu şi Codrescu; a duoa comisiune: Seulescu, Loisel şi revisorul Rozali; iar a treia din T. Stamati, S. Botezatu şi D. Popp, carĭ comisiunĭ sĕ asiste la examenele de la tóte scólele private din Iaşĭ.

Dupe tóte asemenea lucrărĭ constatăm în 1845 şi 1846, óre-care control esercitat în scólele private; în tot casul nu maĭ póte deschide scólă privată cu atâta înlesnire orĭ-ce ignorant.

La Galaţĭ, profesorul scóleĭ publice Vitzu, în 1846 Octombre, cere să i se dea voie a deschide un internat pentru înlesnirea tinerilor din judeţ carĭ ar voi să urmeze clasul real public. Acéstă învoire sĕ dă de Epitropie. **)

In Iaşĭ, în 1845—1846 şi chiar 1847, sunt următórele pensióne private: Sachetti, Iambona, Fotino, Athanasiade, Iordan, Morangé, Eivas, Freof, Filolog Frei, Eleonora Asan, Smolenschi, Amelia Webel, Brissedou, Smaranda Batschinschi şi M. Isacescu.

*

Examenele în Moldova, pentru semestrul de iarnă, se fac în mijlocul agitaţiuneĭ provo-

---

*) Dosarul No. 445 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 445, Archiva Statuluĭ.

cate de lucrările din Adunarea obștéscă, cu referință la reforma scólelor. La examenele de iarnă, care încep la 26 Februarie în Iași și la 25 prin județe, se fac pregătiri deosebite, de a se proba comisiunei rênduite ca scólele își fac datoria. Membriĭ Comisiunei sunt invitați în mod special să asiste la examene. La 12 Martie asistă întréga obștéscă Adunare.*) Dăm în anexă**) la acéstă pagină programa după care s'aŭ fácut examenile și care programă coprinde și detailarea materiilor învățate.

Examenul de véră se face la 2 Iulie și ține până la 11, iar prin județe la ḑile speciale determinate. Dăm în anexă***) programul acestor examene, fiind-că coprinde și materiile predate în cursul semestruluĭ al duoilea. ****)

Din acest program se vede că cursurile superióre sunt reduse de astădată la un an de filosofie, iar ceĭ 3 anĭ de legĭ nu maĭ aŭ decât duoĭ profesorĭ, pe Bojinca și Câmpeanu. Limba ruséscă nu se maĭ redă, ci numaĭ cea francesă și germană. Clasa de inginerie continuă a fi închisă. Clasa de zugrăvie iarăși asemenea.

*

Scólele din țéra muntenéscă nu fac maĭ mulțĭ pași înainte în acești anĭ, decât ce am constatat în anul trecut. Anexăm statul lefilor personaluluĭ pe Decembre 1845, spre a se vedea confirmarea acesteĭ aserțiunĭ, cum și numele profesorilor din tótă țéra. *****)

O prefacere de notat în programa S-tuluĭ Sava, este înființarea uneĭ catedre de limba germană, cu noul semestru scolar 1845—1846.

Iată adresa eforieĭ către Departamentul credinței, cu No. 830 din August 1845, justificând asemenea adăugire de catedră:

«La colegiul S-tul Sava, neaflându-se în ființă catedra de limba nemțéscă și fiind obștéscă dorință pentru adăugirea acesteĭ învățăturĭ pe lângă cele-l-alte ale colegiuluĭ, Eforia chibzuesce, că într'adevĕr trebuința de o asemenea catedră este neapĕrată, nu numaĭ pentru că acéstă limbă este una din cele maĭ cultivate din ḑiua de astăḑĭ, dér maĭ ales pentru contactul în care se află acest Principat cu Germania în privința negoțuluĭ.

De aceea Eforia, plecat propune Cinstituluĭ Departament, ca cu deschiderea de acum a claselor, să se înființeze catedră de limba germană și îngrijind a găsi pentru acest post o persónă cu destoĭnicie despre sciința ce se cere, recomandéză pe D. Carol Sweder, german de nație, care de multă vreme se află într'acéstă Capitală, ocupându-se cu darea de lecțiĭ de limba germană, și care este cunoscut de persónă înavățită cu temeĭnică sciință, atât într'acéstă limbă, cât și în cea latină și franceză. Léfa pentru acéstă catedră se propune a fi de 400 leĭ pe lună, iar pentru orânduiala după care va fi să se urmeze cursul acesteĭ limbĭ, Eforia chibzuesce, ca acéstă învățătură să fie obligată și cursul eĭ să fie de treĭ anĭ, începêndu-se de la clasul al 6-lea de umanióre, până la al 2-lea complementar inclusiv.

Acésta dér, a Eforieĭ chibzuire, Cinstitul Departament bine-voind, o va supune Prea

---

*) Dosarul No. 238 curent, Archiva Statuluĭ.
**) Veḑĭ anexa.
***) Veḑĭ anexa.
****) Veḑĭ dosarul No. 446 curent, Archiva Statuluĭ, fila 127.
*****) Veḑĭ anexa.

Inălţatuluĭ nostru Domn, ca, de se va aproba, să se dea înaltă deslegare, ca să se aducă la îndeplinire.»

(Semnat): Director, *P. Poenaru*, *Secretar*, *Teulescu*.

Departamentul credinţeĭ supune Domnitoruluĭ propunerea luĭ P. Poenaru, cu următorul raport:

Prea Inălţate Dómne,

«Eforia scólelor prin adresa cu No. 830, face arĕtare, că în colegiul S-tul Sava neaflându-se în fiinţă catedră de limba nemţéscă, şi fiind obştéscă dorinţă pentru adăugirea acesteĭ învĕţăturĭ pe lângă cele-l-alte ale colegiuluĭ, chibzuesce că într'adevĕr trebuinţa de o asemenea catedră este neapĕrată, nu numaĭ că acéstă limbă este una din cele maĭ cultivate din ḑiua de astăḑĭ, dér maĭ ales pentru contactul în care se află acest Prinţipat cu Germania în privinţa negoţuluĭ. De aceea, propune Cinstita Eforie, ca cu deschiderea de acum a claselor, să se înfiinţeze catedra de limba germană, şi îngrijind a găsi pentru acest post o persóně cu destoĭnicie despre sciinţa ce se cere, recomandă pe D. Carol Sweder, german de naţie, care de multă vreme se află într'acéstă Capitală, ocupându-se cu darea de lecţiĭ în limba germană, şi care este cunoscut de persóně înavuţită cu temeĭnică sciinţă, atât într'acéstă limbă, cât şi în cea latină şi francesă.

Leafa pentru acéstă catedră se propune a fi de 400 leĭ pe lună, iar pentru orânduiala după care va fi să se urmeze cursul acesteĭ limbĭ, Eforia chibzuesce, ca acéstă învĕţătură să fie obligată şi cursul eĭ, să fie de treĭ anĭ, începêndu-se de la clasul al 6-lea de umanióre, până la al 2-lea complementar inclusiv.

Acésta dér, a Eforieĭ chibzuire, Departamentul plecat o supune la cunoscinţa Mărieĭ Vóstre, ca, de o veţĭ júdeca cuviinciósă, să bine-voiţĭ a da înaltă deslegare de aducerea la îndeplinire.»

Şeful Departamentuluĭ, *Florescu*.

Anul 1845, luna August 31.

No. 2.850.

Noul titular al catedreĭ este decĭ Carol Schweder *).

Schimbărĭ în personalul de la S-tul Sava nu aflăm decât, că Laurian ţine şi cursul complementar de limba latină pe lângă catedra de filosofie, iar la legĭ catedra dreptuluĭ judecătoresc şi criminal este vacantă.

La introducerea cursuluĭ de filosofie, în 1845, Laurian ḑice: «Noĭ românĭĭ, suntem o naţiune care se află încă în copilărie, şi abĭa am ajuns la cunoscinţa de noĭ înşi-ne. No încă n'avem filosofĭ..... Dée dătătorul tutulor, ca să se reverse între noĭ românĭĭ lumina eĭ, ca să ne putem bucura şi noĭ de bine-facerile eĭ. Dorinţa se simte între noĭ din tóte părţile..... Inlesnirile sub guvernul celuĭ maĭ mare iubitor de înţelepciune şi a celuĭ maĭ zelos cultivator al eĭ, încă nu vor lipsi» **).

---

*) Dos. No. 84 din 1845, archiva ministeruluĭ de culte.

**) Fóia pentru minte No. 31 din Iulie 30.

Iată programul materiilor predate la S-tul Sava în 1845—1846:

TABLA

De cursurile urmate în Colegiul S-tul Sava în anul scolar 1845—1846.

	No. scolarilor		No. scolarilor
Clase începĕtóre a)	379	Suma d'inapoĭ	379
I-iŭ, II-lea b)		*Umaniore* c)	235
Citire și sciere dupĕ metodul lancasterian.		I-iŭ Inceputurile limbeĭ franțozescĭ. Compoziţiĭ în limba românéscă, cu aplicaţia regulilor gramat. Caligrafie.	
III-lea		II-lea Stilul românesc, avênd drept model S-ta Scriptură, și alte scrierĭ morale și religióse. Etimologia limbeĭ franțozescĭ. Geografia. Ţinerea registrelor. Desemnul	
Inceputurĭ de catichism. „ „ gramatică. „ „ aritmetică. Cunoscinţe usuale. Inceputurĭ de geografie.		III-lea Chronologia. Sintaxul limbeĭ franțozescĭ. Exerciţiĭ de compunere în limba românéscă. Inceputurĭ de limba grecéscă. Desemnul.	
IV-lea		IV-lea Istoria Universală, partea I. Urmarea limbeĭ elinescĭ. Inceputurĭ de limba latină. Traducţiĭ din rom. în franțuz. Desemnul.	
Inceputurĭ de geometrie și de mecanică practică. Aritmetică practică până la frângerĭ inclusiv. Cunoscinţe usuale. Desemnul liniar. Exerciţiĭ gramatice.		V-lea Istoria Universală partea II. Urmarea limbeĭ latine. Naraţie în limba franțozéscă. Sintaxul limbeĭ elinescĭ. Limba germană.	
		VI-lea Retorica. Sintaxul limbeĭ latine. Compoziţiĭ în l. franțozéscă. Traducerĭ în limba elinéscă. Limba germană.	
	379		

	No. scolarilor
Clase complementare	17
Legĭ: Dreptul roman. " civil. " judecător. " crim. } vac. " comerc. } vac. — *Filosofie şi literatură*: Filosofia. Stilul şi liter. l. franţoz. Literatura limbeĭ elinescĭ. " " latine. Limba germană. — *Matematica*: Algebra şi geometria. Trigonometria. Topografia practică. Fisica. } vacante. Chimia. } vacante.	
a) Clasele începătóre se află încă întocmite pe la tóte scólele normale de prin oraşele de căpetenie ale judeţelor şi în duoĕ scolĭ sucursale din Bucurescĭ. Numĕrul scolarilor într'aceste scóle este	631
b) Intêiul şi al duoilea clas începĕtor este aşeḑat în tóte scólele de prin sate şi în unele scóle private. Numĕrul obştesc al scolarilor într'aceste scóle este până acum de.	2.487
c) Umaniorele fac parte şi din scóla centrală a Craioveĭ. Numĕrul scolarilor într'acéstă scólă este.	53 356
Total . . .	451
	56.929

*

Scolile primare judeţene, afară de Bucurescĭ şi Craiova, *) sunt în numĕr de 16, cu 2.156 scolarĭ. La scóla din Slatina s'a introduă şi limba franceză, la Ploescĭ şi limba grecească.

Prin circulara No. 26 din 1845, adresată către toţĭ institutoriĭ din judeţe, vaccinarea copiilor a devenit obligatorie.

Eforia ordonă să se céră de la scolarĭ act de nascere, orĭ de botez, şi certificat de vaccinare.

Locuitoriĭ din C. Argeş cer scóle în 1845. Eforia scólelor propune Domnitoruluĭ să li se dea scóla din baniĭ lăsaţĭ schituluĭ Berislăveşti pentru a ţine scóla şi 6 copii la învĕţătură. Nu aflăm resolvită chestiunea în 1845.

*

Seminarile se înmulţesc. La Buzĕŭ există o umbră de seminariŭ, iar la Bucurescĭ acum sunt douĕ. Iată un act din Aprilte 1845 relativ la seminariul din Bucurescĭ cât privesce maĭ ales recrutarea scolarilor noĭ pe acest an.

Cinstiteĭ Eforiĭ a Scólelor Naţionale.

«In seminariul Sfinteĭ Mitropoliĭ, dupe hotărîrea cinstiteĭ obştesceĭ Adunărĭ, urméză a se ţinea un numĕr de 80 scolarĭ cu tótă cheltuiala Mitropolieĭ, care tinerĭ pe urmă să se facă preoţĭ la locurile unde va fi trebuinţă.

Cursul învĕţăturilor ţine 4 anĭ, şi Prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolitul, a chibzuit ca numĕrul de 80 scolarĭ să nu se aducă o dată în seminar, fiind că atuncĭ la al 4-lea an

*) La Craiova s'aŭ examinat 299 scolarĭ. La Bucurescĭ cele douĕ scóle sucursale Amzea şi S-tul Gheorghe presentară la examen 225 de scolarĭ, iar scólele începĕtóre din S-tul Sava, 427 de scolarĭ.

ar fi trebuit să iasă toţĭ aceĭ opt-ḑecĭ, căror greŭ li s'ar fi găsit locurĭ la toţĭ, ci în fiesce care an să intre 21 tinerĭ, socotindu-se câte treĭ de judeţ din 7 judeţe ale Eparhieĭ ale Sfinteĭ Mitropoliĭ, care sunt: Ilfovul, Ialomiţa, Teleormanul, Vlaşca, Prahova, Dâmboviţa şi Muscelul, şi aşa de la al 4-lea an înainte se începă a eşi câte 21 tinerĭ, când vor intra alţĭ 21. Periodul întêiŭ de 21 s'a adus în seminar la începutul anuluĭ 1843. Şi acum este a intru al 3-lea period de 21. Condiţiunile cu care se primesc aceştĭ tinerĭ în seminar sunt cele următóre: să fie feciorĭ de preoţĭ nu maĭ micĭ de 16 anĭ nicĭ maĭ marĭ de 19; să fie sănătoşĭ, bine făcuţĭ, curaţĭ la chip şi la trup, fără vre o meteahnă cât de mică fisică séŭ morală, cu limba slobodă şi pronunţia curată, cu duh şi aplecare la învĕţătură. Şi toţĭ aceştĭ tinerĭ să fie trecut clasele începĕtóre din scólele normale, iar negăsindu-se, să scie cel puţin: a ceti bine, a scrie regulat, cele patru lucrărĭ din aritmetică şi cât se va putea ceva cântărĭ bisericescĭ, şi carĭ să fi dat doveḑĭ de bună şi o înţeléptă purtare. Decĭ fiind-că în judeţe nu póte fi altul să cunóscă maĭ bine tinerimea şi ceĭ ce se osibesc între eĭ decât profesorul judeţuluĭ; de aceea cu cinste rog Cinstita Eforie să bine-voiască a da poruncă la profesoriĭ din judeţele arĕtate ce alcătuesc Eparhia Sfinteĭ Mitropoliĭ, a trimete listă de asemenea tinerĭ, cu cualităţile arĕtate, atât de prin oraş, cât şi de pe la sate, déca nu maĭ mult, câte şése de judeţ; fiind-că atâţia se aduc aicĭ ca să se alégă câte treĭ, care sînt maĭ bunĭ. Şi asemenea liste Cinstita Eforie, va bine-voi a le trămite la seminar îndatorind pe profesorĭ, ca pe aceĭ tinerĭ ce 'ĭ va recomanda Cinstiteĭ Eforiĭ, să'ĭ aréte şi Protopopuluĭ plăşeĭ, spre a fi recomandaţia Protoiereuluĭ conform cu a profesorilor (de se va putea). Aceştĭ tinerĭ se aleg acum în lunile Aprilie şi Maiŭ.

Către acestea cu cinste rog Cinstita Eforie să bine-voiască a'mĭ trămite o listă de toţĭ feciorĭ de preoţĭ şi de diaconĭ ce urméză în tóte scólele Eparhieĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, atât prin oraşe, cât şi prin sate, şi de vêrsta lor *).»

Inspectorul seminaruluĭ,
Semnat, *Ierodiaconul D. Romano.*

*

La Argeş există seminariul eparchial în casa ridicată acolo pentru acésta la 1840, sub răposatul Episcop Ilarion; se dispune clădirea unuĭ noŭ local în curtea bisericeĭ. Departamentul credinţeĭ supune Domnitoruluĭ planul construcţluneĭ ce se doresce a se zidi avênd douĕ caturĭ cu 24 camere. Acésta rĕmasă iarăşĭ un desideriu.

Cât privesce seminariul existent, în 1845 August, anaforaua maĭ sus citată sub No. 2746, constată că sînt numaĭ 20 scolarĭ cu doĭ profesorĭ, din care unul de cântările bisericescĭ. Puţină carte sciaŭ aceştĭ seminariştĭ şi cu tóte acestea 10 din eĭ capĕtă la examenul de vĕră drepturile de a se preoţi şi să dispune să se preoţéscă câte 10 scolarĭ pe fie-care an, dupe ce numĕrul lor în seminar se va urca la 40.

Aceştĭ 40 de scolarĭ se vor împărţi în 4 clase, dar numaĭ de la 1849 vor eşi scolarĭ cu 4 clase absolvite, iar până atuncĭ se vor preoţi scolari din seminariŭ dupe duoĭ şi treĭ anĭ de studiĭ **).

O dispositiune curiósă din anaforaua aci anexată, este acea de la art. VI, că protopopiĭ să îngrijéscă a însura fără întârḑiere pe seminaristiĭ absolvenţĭ. Prin art. 8 al anaforaleĭ

*) Dos. No. 366 din 1845. Arhiva Ministeruluĭ de Culte.
**) Veḑĭ anexa.

se opresce preoţirea de individiĭ, carĭ n'aŭ trecut prin seminariŭ, şi décă contingentul anual de la 40 de seminariştĭ n'ar îndestula numĕrul de preoţĭ al Eparchieĭ, se vor maĭ adăugi încă 20 de seminariştĭ internĭ din veniturile episcopieĭ, şi anume din ploconul Vlădicesc.

Art. 9 dispune că o enorie nu póte trece peste o sută familiĭ; de fie-care enorie va fi un preot, iar până la 300 de familiĭ vor fi 2, şi numaĭ de la 300 în sus pot fi treĭ, dér nicĭ o-dată maĭ mult de treĭ. Acéstă mĕsură se va aplica şi la oraş «unde va trebui să se mărginéscă treptat şi numĕrul bisericilor, ca să rĕmâie câte o biserică pentru 200 de familiĭ.

In programul atât de slab al seminariilor, anaforaoa adauge condiţiunile, ca seminariştiĭ să maĭ înveţe de la unul din profesorĭ óre-carĭ cunoscinţe de lucrarea pămêntuluĭ şi apĕrarea vitelor de epizootiĭ.

Slaba situaţiune intelectuală a seminariilor se maĭ agravéză şi prin faptul, că după stăruinţa Mitropolieĭ, pot aspira la preoţie şi ţîrcovniciĭ din judeţe, destul numaĭ ca să se maĭ perfecţioneze ceva la carte pe lângă institutorul judeţean, care 'i va da certificat că 'ĭ vrednic de preoţie, conform circulăreĭ din 19 Ianuarie 1845.

Neavênd amestec în seminariĭ şi vĕdênd insuficienţa lor sciinţifică, Eforia scólelor clasifică aceste scolĭ în dărĭ de sémă anuale, între scólele private.

Ce e maĭ curios este, că de acéstă categorie consideră Eforia şi cele duoĕ scolĭ de chirurgie, (mica chirurgie la Colţea şi scóla de moşit).

Tot în acéstă rubrică a scólelor private numĕră Eforia şi scóla de musica vocală, ce se organiséză în acest an la Bucurescĭ, dupe cum vom arĕta maĭ la vale.

*

Scólele sătescĭ din Muntenia se declară a fi în 1845 în numĕr de 2.321 cu 43.502 scolarĭ. (Vedĭ tabela de maĭ la vale).

In 1845, Eforia dă în arendă tóte moşiile ce sunt date ca venit al scólelor, după nisce contracte de o redacţiune nouă.

Prin art. 7 se prevede scutirea de datoriile proprietărescĭ a învĕţătorilor sătescĭ. *)

In 22 Ianuarie 1845, Eforia ordonă a se face catagrafie de toţĭ enoriaşiĭ din sate şi de copiiĭ lor de duoĕ orĭ pe an, la S-tul Gheorghe şi S-tul Dumitru, spre a se şti de la cine să se reclame ceĭ duoĭ leĭ pentru scólă, carĭ se vor percepe o-dată cu dajdia Visterieĭ.

Catagrafia se va face în termen dat de către fie-care candidat.

*

Examenele anuale din Bucurescĭ s'aŭ făcut cu începere de la 15 Iunie, după progra-

---

*) Vedĭ anexa.

mul ce anexăm *) din care se va putea vedea materia predată de fie-care profesor și numele lor.

La 1 Iulie a fost ceremonia împărțireĭ premiilor; directorul P. Poenarul, ține obicĭnuitul cuvênt. **)

Nimic noŭ în cuvêntarea luĭ Poenaru.

Domnitorul Bibescu rĕspunde între altele: «Nu ne facem ilusiĭ asupra trebuințelor învĕțăturilor publice. Cunóscem multele eĭ lipse și îndeplinirile ce neapĕrat cere, care astădĭ sunt cea maĭ mare a nóstră neodihnă și care nu socotim că se vor putea înființa fără o nouă și desĕvîrșită organisație. Dér până vor erta mijlócele a se face acésta, noĭ suntem încredințațĭ, că și mărginițĭ fiind la cele ce avem astădĭ, tot am putea dobêndi un resultat plăcut și folosurĭ însemnate, printr'o maĭ de aprópe băgare de sémă asupra părțeĭ morale a educațieĭ.

Va veni vremea întru care se vor ivi neapĕrat și dintre aĭ noștri bărbațĭ cu minte întinsă, acésta nu este numaĭ o singură nădejdie, ci o adâncă încredințare a nóstră, căcĭ trebuința de asemenea bărbațĭ o simțim din ḑi în ḑi maĭ mult și sciți că trebuință bine simțită a fost și pretutindenĭ și la tóte neamurile acelea carĭ a introdus îmbunătățirile și din carĭ s'aŭ născut bărbațiĭ ceĭ însemnațĭ. Aceștia însă aŭ fost și vor fi pretutindenea fórte puținĭ, pe lângă mulțimea care alérgă pentru învĕțătură.»

Domnitorul maĭ departe cere cu dinadinsul pentru «*mulțimea*» acésta, ca corpul învĕțător să'ĭ insufle cinstea religieĭ, care este temeiul cel d'intêiŭ al fericireĭ orĭ-căreĭ societățĭ, dragostea către patrie și *supunerea către ceĭ maĭ marĭ*. Ḑicênd dragostea către patrie Noĭ înțelegem acele sentimente cinstite, carĭ pot opri pe un fiŭ de orĭ-ce ar putea aduce necinste séŭ vĕtămare obștesceĭ séle mume, și carele se arĕtă prin bunele purtărĭ și prin rîvna de a contribui la odihna și binele eĭ.

Insă acel nume de patrie, nume sfânt, ar trebui să fie precum este al luĭ Dumneḑeŭ, pre care nicĭ este slobod a'l lua cinevașĭ în deșert, *nicĭ dat fie-căruia și la orĭ-ce vêrstă să intre întru ale séle taĭne* ***). Nu putem dér povĕțui în destul pre D-niĭ profesorĭ a fi cu cea maĭ mare luare aminte asupra părțeĭ celeĭ morale a educațieĭ și a se *feri de a scăpa fără socotință, séŭ cuvinte, séŭ opinii, carĭ, aruncate în duhurĭ fragede, nu pot da decât resultaturĭ vătĕmătóre.....*» ****).

*

Iată tabelele de starea generală a scólelor la examenele de véră pe 1845—1846:

---

*) Veḑĭ anexa.

**) «Fóia pentru minte» No. 29, pagina 235.

***) Transpiră și în Bucurescĭ nemulțămirea oficialilor de ideile rĕspândite prin scóle!

****) «Fóia pentru minte» No. 30.

STA
Scólelor din tot Printipatul

SCOALELE DE PRIN JUDEȚE								Totalul	
Numele județelor	Scóle comunale		Scóle private			Scólele normale		No. scólelor	No. scolarilor din tóte scólele
	No. scólelor	No. scolarilor	No. scólelor	Felul învățăturei	No. scolarilor	Clase lancastrice: Numele orașuluĭ	No. scolarilor		
Mehedinți	201	4544	2	1 grecéscă 1 germană	33	Cerneți	95	204	4672
Gorjul	170	3139	—	—	—	T.-Jiuluĭ	124	171	3263
Doljul	201	6011	9	4 românescĭ 1 grec.-nemț 2 grecescĭ 1 pens. de fete 1 scólă de fete cu 165 scolarĭ	596	Craiova	**)	211	6607
Romanațiĭ	120	2965	1	1 nemțéscă	5	Caracal	139	122	3109
Vâlcea	171	3592	1	1 seminar	60	R.-Vâlcea	160	173	3812
Oltul	112	1484	—	—	—	Slatina *)	169	113	1653
Argeșul	149	2564	10	3 românescĭ 2 grecescĭ 2 pens. de fete 1 ovreéscă 1 franțuzéscă 1 seminar	174	Pitesci	160	160	2892
Muscelu	88	1944	—	—	—	C.-Lung	163	89	2107
Dâmboviță	128	1962	2	1 románéscă 1 franțozéscă	22	Têrgoviște	97	131	2081
Prahova	180	2227	22	14 românescĭ 1 nemțéscă 3 ovreescĭ 4 grecescĭ	446	Ploesci *)	229	203	2902
—	—	—	—	—	—	V.-de-Mun.	88	1	88
Buzău	149	3218	4	2 românescĭ 1 grecéscă 1 seminar	91	Buzău	74	154	3383
R.-Sărat	100	1900	2	1 románéscă 1 franțozéscă	42	Focșani	100	103	2012
Brăila	37	878	8	6 elin., grec., franțoz., ital. și bulgărescĭ 2 pens. băieți	256	Brăila	191	46	1325
Ialomița	82	1717	—	—	—	Călărași	81	83	1798
Vlașca	143	1686	6	3 românescĭ 2 grecescĭ 1 pensionat	174	Giurgiu	86	150	1946
Teleorman	146	2242	4	2 românescĭ 2 grecescĭ	214	R.-de-Vede	200	151	2656
Ilfovul	144	1429	131	66 românescĭ 7 idem de fete 3 pens. băieți 3 idem de fete 29 ovreescĭ 2 armenescĭ 12 greeescĭ 3 nemțescĭ 1 ungurésca 2 de chirurg. 1 muz. vocală 2 seminare	3537	Bucurescĭ	**)	275	4966
	2321	43.502	202		5650		2156	2540	51.308

*) La scóla din Slatina s'a aședat și clas de franțozesce; iar la cea din Ploescĭ de grecesce.
**) Vedĭ tabla din potrivă pentru Craiova și Bucurescĭ.

REA

până la 1 Iulie 1845

SCOALELE DE PRIN JUDEȚE	Total		
	No. scóle-lor	No. profe-sorilor	No. scola-rilor
Suma . . .	2540 *	20 **	51,308
Scóla centrală din Craiova	1	8	392

CLASELE	No. scolarilor înscrișĭ	No. scolarilor examinațĭ			
Clasul I și II de începătorĭ	259	240			
„ III, idem	88	59			
„ I, II, III și IV de umanióre. . . .	120	93			
	467	392			
Scólele din Bucurescĭ					
Scóle sucursale :	—	—	2	2	235
Biserica Amzi clasul I și II	155	111			
Sântul George-Vechĭ, idem	202	124			
	357	235			
Colegiul Sântul Sava					
Clase începătóre :	—	—	—	3	427
Clasul I și II	281	195			
„ III	160	123			
„ IV	127	109			
	568	427			
Clasele umanióre	—	—	—	12	194
Clasul I	139	78			
„ II	56	29			
„ III	29	24			
„ IV	45	36			
„ V	20	16			
„ VI	13	11			
	302	194			
Clase complementare	—	—	—	5	18
Literatura limbeĭ elinescĭ } „ „ latinescĭ }	10	7			
Filosofia . . . . . }					
Cursul legilor					
Dreptul roman	6	6			
„ civil } „ comercial }	5	5			
„ judecătoresc și criminal vacant . .	—	—			
Cursul matematiceĭ					
Algebra } Geometria } . . . . . Aplicația algebreĭ la geometrie }	—	—			
	21	18	2543	50	52.574

*) Câte un învățător de fie-care scólă.

**) Câte un un profesor de fie-care Capitală a județuluĭ, afară de Slatina și Ploescĭ, unde sunt câte duoĭ.

STA

Scólelor din tot Prinţipatul

SCOALELE DE PRIN JUDEŢE								Totalul	
Numele judeţelor	Scóle comunale		Scóle private			Scóle normale		No. scólelor	No. scolarilor din tóte scólele
	No. scólelor	No. scolarilor	No. scólelor	Felul învĕţăturei	No. scolarilor	Clase lancastrice: Numele oraşuluĭ	No. scolarilor		
Mehedinţĭ	203	5026	2	1 grecéscă 1 germană	30	Cerneţi	135	206	5191
Gorjul	178	3157	—	—	—	T.-Jiuluĭ	100	179	3257
Doljul	203	6616	9	3 românescĭ 2 grec.-germ. 1 grecéscă 1 nemţéscă 1 pens. fete 1 scólă fete cu 168 scolăriţe	405	Craiova	*)	213	7021
Romanaţiĭ	125	3204	1	1 grecéscă	12	Caracal	179	127	3395
Vâlcea	173	3602	3	1 seminar 1 grecéscă 1 românéscă	120	R.-Vâlcea	174	177	3896
Oltul	105	1239	—	—	—	Slatina **)	127	106	1366
Argeşul	179	4692	9	3 românescĭ 3 grecescĭ 2 pens. fete 1 seminar	136	Pitesci	177	189	5005
Muscelu	88	1736	—	—	—	C.-Lung	170	89	1906
Dâmboviţa	142	2562	3	2 românescĭ 1 franţozéscă	46	Târgovişte	90	146	2698
Prahova	169	2355	17	11 românescĭ 1 evreéscă 4 grecescĭ 1 pension	408	Ploesci **)	205	187	2968
—	—	—	—	—	—	V.-de-Mun.	84	1	84
Buzĕu	157	3432	8	5 românescĭ 1 grecéscă 1 franţozéscă 1 seminar	167	Buzĕu	97	166	3696
R.-Sărat	101	2000	5	2 românescĭ 1 franţozéscă 2 grec.-rom.	67	Focşani	115	107	2182
Brăila	36	808	7	6 elin., grec., franţoz., ital. şi bulgăresci 1 pens. băieţĭ	188	Brăila ***)	205	44	1201
Ialomiţa	82	1358	—	—	—	Călăraşi	63	83	1421
Vlaşca	120	1856	5	2 românescĭ 2 grecescĭ 1 pens. fete	154	Giurgiu	81	126	2091
Teleorman	132	2060	3	1 românéscă 2 grecescĭ	190	R.-de-Vede	186	136	2436
Ilfovul	131	1985	133	67 românescĭ 8 idem fete 3 pens. băieţĭ 3 idem fete 29 evreescĭ 2 armenescĭ 12 grecescĭ 3 germane 1 ungurésca 2 de chirurg. 1 muz. voc. 2 seminare	3745	Bucuresci	*)	264	5730
	2324	47.688	205		5688		2188	2546	55.544

*) Veḑĭ tabla din potrivă pentru Craiova şi Bucurescĭ. **) La scóla din Slatina se află un clas şi de franţozesce, precum şi o scólă externă de fete; iar la cea din Ploescĭ de grecesce. ***) Pe lângă clasele începĕtóre în limba românéscă se maĭ află câte un profesor de limbile: elinéscă, grecéscă, italienéscă şi slavonéscă.

până la 1 Iulie 1846

SCOALELE DE PRIN JUDEȚE	Total		
	No. scóle-lor	No. profe-sorilor	No. scola-rilor
Suma . . .	2546 *)	22 **)	55 544
Scóla centrală din Craiova	1	8	451

CLASELE	No. scolarilor înscriș	No. scolarilor examinați			
Clasul I și II de începetori	307	279			
„ III, idem.	82	79			
„ I, II, III și IV de umaniore . . .	110	93			
Scólele din Bucurescĭ	499	451			
Scóle sucursale:	—	—	3	3	299
Sântul Gheorghe-Vechiŭ, clasul I și II. .	131	98			
Biserica Amzi, idem	161	110			
Scóla de la Colțea, clasul III	101	91			
Colegiul Sântul Sava	393	299			
Clase incepetóre	—	—	—	3	379
Clasul I și II	224	177			
„ III	172	128			
„ IV	122	74			
	518	379			
Clase umaniore	—	—	—	14	235
Clasul I	126	97			
„ II	58	45			
„ III.	36	30			
„ IV.	37	33			
„ V	23	17			
„ VI.	16	13			
	310	235			
Clase complementare.	—	—	—	5	17
Literatura limbeĭ elinescĭ / „ „ latinescĭ / „ „ nemțescĭ / Filosofia	19	17			
Cursul legilor					
Dreptul roman	—	6			
„ civil / „ comercial	—	—			
„ judecătoresc, și criminal vacant. .	—				
Cursul matematiceĭ					
Algebra / Geometria / Aplicația algebreĭ la geometrie	—	13			
	19	17	2550	55	56.925

*) Câte un învețător de fie-care scólă.

**) Câte un profesor de fie-care Capitală a județuluĭ, afară de Slatina, Ploescĭ, Pitescĭ și Buzĕŭ, unde sunt câte duoĭ.

*

Bursierii din ambele Principate în 1845 sunt aprópe aceeaşi.

In 10 Ianuarie 1845, D. Sturdza hatmanul oştireĭ, prin adresa No. 119, comunică Epitropieĭ resoluţiunea Domnitoruluĭ de a se trimite în străinĕtate pe spesele Statuluĭ câţĭva tinerĭ pe la scólale militare.

In 12 Februarie sub No. 379, hătmănia repeta cererea către Epitropie, care pune resoluţiune că la prileg se va face celea cuvenite, când adecă se va trimite niscaĭ tinerĭ in străinĕtate. *)

Zefirescu nu vrea să se maĭ întórcă în patrie, Epitropia 'ĭ cere 100 galbeni despăgubirea de cheltuelile făcute cu el la studiĭ. Asemenea baniĭ n'aŭ fost plătiţĭ nicĭ o-dată el devenind funcţionar în Austria.

Până la Octombre 1846, se maĭ acordă luĭ G. Lemeny subvenţiĭ pe 6 lunĭ dupe ce 4 anĭ a fost la München şi 2 anĭ la Roma. **)

Cu ofisul Domnitoruluĭ Bibescu din 28 Martie 1845, se dă 250 galbenĭ pe an bursă pentru C. C. Cornescu fiul Logofĕtuluĭ C. Cornescu şi 100 galbenĭ pentru mergerea la Paris. Un asemenea bursier care n'are scop determinat la studiĭ, nu a fost desigur pe placul directoruluĭ Poenaru.

G. Costaforu primul bacalaureat de la S-tul Sava, ajutat cu 100 galbenĭ pe an de doctorul Asaki, Vornic I. Oteteleşanu, G. Ghermani, cere în Aprilie 1845, o subvenţiune de la Stat, şi 'i se acordă 100 galbenĭ pe an. ***)

*

Biblioteca din Iaşĭ în Noembre 1843, cu încuviinţarea Domnitoruluĭ pusă pe anaforaua Epitropieĭ No. 500, se îmbogăţesce prin cumpĕrare de la D. M. Kogălniceanu cu 22 manuscripte importante din carĭ cele maĭ multe relative la istoria ţĕreĭ, chronice, etc. ****)

Teodor Codrescu, este bibliotecarul Academieĭ Mihăilene în anul acesta.

In budgetul scolastic lucrător de la 1 Octombre 1844 până la 1 Octombre 1845, nu aflăm un paragraf anumit pentru îmbogăţirea bibliotecei.

In semile anuluĭ din urmă budgetar, abĭa găsim 2.386 leĭ, un rest de plată pentru instrumentele de fisică şi chimie maĭ din vechiŭ cumpĕrate şi 2 condeie micĭ, unul de 380 leĭ şi altul de 90 leĭ, asemenea pentru cărţĭ la bibliotecă.

Din acestea vedem că în adevĕr nu prea s'a făcut mare cas de bibliotecă în ultimiĭ anĭ, din causa neajungereĭ fondurilor pentru plata lefurilor.

*

Conflictul ce am semnalat anul trecut între societatea de naturaliştĭ şi Epitropia scólelor continuă.

---

*) Dosarul No. 88 curent, Archiva Statuluĭ.

**) Dosarul No. 238 curent, Archiva Statuluĭ.

***) Dosarul No. 388, Ministerul cultelor.

****) Dosarul No. 452 curent, Archiva Statuluĭ.

Epitropul N. Suțu supĕrat pe societate, nu slăbesce a'ĭ pretinde baniĭ datoriți.

In 29 Aprilie 1845, Domnitorul, dupĕ stăruința prețedinteluĭ Societățeĭ, care de astă dată este Ghica, iartă din datoriĭ 9.745 leĭ.

Acéstă favóre domnéscă Societatea o comunică Epitropieĭ cu adresa No. 94 din 30 Maiŭ. Epitropul N. Suțu pune pe acéstă adresă următórea resoluțiune negativă: «Să se rĕspundă că așa precum casa scólélor n'a împrumutat pe Societate cu pomenita sumă și déca acésta s'ar fi făcut prin lucrarea Visterieĭ, unde se află depus capitalul scólelor, apoĭ casa acestuĭ aședĕmĕnt nu póte fi în disposiția nicĭ a Visterieĭ, nicĭ a Societățeĭ, fără ca Epitropia de care este ocârmuită să fie chiămată a îndeplini formalitățile de care este îngrădită și maĭ ales că sporirea cheltuelelor acesteĭ case și nevoia reformelor ce urméză a se face, cer osebită luare aminte în economia acelor mici midlóce menite pentru propășirea învĕțăturilor publice, dupe care urméză cu arĕtarea făcută prin anaforaua Societățeĭ, adecă, că casa scólelor ar fi împrumutat pe Societate, este întemeiată pe o neînțelegere; pe aceste temeiurĭ nu rĕmâne Epitropia de a regula vre-o lucrare în pricina pentru care urméză împărtășirea Societățeĭ.»

Acéstă nostimă resoluțiune se comunică Societățeĭ în 22 Iunie 1845 cu adresa No. 279.

*

Cu tóte aceste dificultățĭ ce se face Societățeĭ, ea prosperă; colecțiĭ însemnate sciințifice se adunaŭ mereŭ pentru sciințe naturale, agronomice, ba chiar și archeologice. Se ține ședințe în tótă luna. Aga Dr. Cuciureanu este secretarul Societățeĭ și ține corespondența din țéră și cârmuesce averea Societățeĭ. D. Fränkel are corespondență cu țĕrile străine. D. Aga Vârnav e conservator și așĕdă sistematic colecțiunile în localul propriŭ al Societățeĭ. Biblioteca e îngrijită de D. Bendela.

Societatea e împărțită în 3 secțiunĭ sciințifice: Medicală, istorio-naturală și agronomică. Secțiunile se adun o-dată pe sĕptĕmână pentru desbaterĭ sciințifice sub prețedința vice-prețedinteluĭ Postelnicul și Proto-medic Samurcaș.

Secțiunile istorio-naturală și agronomică aŭ început în anul 1845 a face lucrărĭ, iar cea medială este maĭ veche. In acésta aflăm pe doctoriĭ Cihak, Ilasciuk, Cuciureanu, Vârnav, Fränkel, Bendela, Finkelstein și magistrul în chirurgie Russu. Prețedinte e Logofĕtul Ghica, care în 1845 mulțămesce luĭ Vodă Sturdza «iubitoruluĭ de sciințe pentru că patronéză Societatea, care în țéră va înainti sciința și în afară va face ca «numele Moldoveĭ să dobândéscă dritul cetățenieĭ în Europa literată.»

*

In arta pictureĭ la Moldova nimic alta decât continuarea burseĭ luĭ Lemeny la Roma. La Bucurescĭ Wallenstein a lucrat duoĕ tablourĭ pentru muzĕŭ și anume: *Cina cea de taină* dupe Leonardo Da Vinci și «Visul luĭ Mihaiŭ Vitézul» dupe Barabași (?)

Eforia rĕsplătesce pe Wallenstein cu 1.564 leĭ.

*

Serioșĭ pașĭ înainte face musica în Muntenia. Departamentul credinșeĭ în 9 Februarie 1845, cu anaforaua Oo. 297, cere Domnitoruluĭ să se înființeze un corp de cântărețĭ la biserica Curțeĭ Vechĭ: «Atât pentru folosul ce s'ar putea aștepta la înlesnirea Seminariilor, cât și pentru bisericésca podóbă.»

Dăm în anexă proiectul pentru aşeḑămîntul *corpuluĭ cântăreţilor bisericeĭ domnescĭ de la Curtea-Veche.*

Acest proiect urmăresce îmbunăţăţirea cântărilor bisericescĭ şi formarea de învĕţătorĭ. Corul va fi de 48 de cântăreţĭ întreţinuţĭ instr'un institut ad-hoc. Vor primi scolariĭ şi învĕţăturĭ bisericescĭ şi vor avea dreptul la chirotonie dupĕ ce vor trece şi prin seminar. Scolariĭ sunt obligaţĭ a rĕmânea în cor 6 anĭ de ḑile. Invĕţăturile din scóla coruluĭ sunt cele primare. Budgetul scóleĭ prevede un director, un învĕţător de musica vocală şi un institutor pentru clasele a 3-a şi a 4-a. Budgetul urcă cu internatul şi lefile cântăreţilor la suma importantă de 43.396 leĭ. *)

Domnitorul cere ca proiectul să aibă prealabilă aprobare a Mitropolituluĭ.

Acesta dându-o, e promulgat cu ofisul No. 11 al Domnitoruluĭ Bibescu. Scóla se aşeḑă la Cotroceni; se numesce profesor Alexandru Livischi din seminarul de la Kişenĕŭ, dar până la sosirea luĭ, dă lecţiunĭ Pitarul Ión Mihuleţ ce a fost şi la miliţie. In acest timp Archiereul Visarion care nu e strein la înfiinţarea scóleĭ de musică, este eclesiarch al bisericeĭ Curţeĭ Vechĭ. Pentru recrutarea coriştilor adulţĭ, Eforia a adresat în 15 August 1845, circulărĭ la profesoriĭ de judeţe (No. 994—1011), cerêndu-le să trimită la scólă dintre candidaţiĭ ce vor avea grasul cel maĭ jos. Li se promite tótă întreţinerea gratuită şi îmbrăcămintea şi câte 300—600 leĭ pe an, dupĕ destoĭnicie. Eforia socóte că între candidaţiĭ de învĕţătorĭ se vor găsi maĭ mulţĭ cu calităţile cerute. Eforia le amintesce că vor fi consideraţĭ ca nisce seminariştĭ cu dreptul de preoţire.

Noua scólă de musică a îndemnat pe artistul I. Wachmann, profesorul de musica vocală la S-tul Sava, să publice în 1846 la tipografia C. A. Rosetti şi Winterhalter cartea: «Principiurĭ generale de musică europenéscă modernă.» In prefaţa cărţeĭ séle I. Wachman face menţiune şi se bucură din suflet «că pentru întinderea arteĭ musiceĭ, din partea M. S. P. I. nostru Domn, protectorul tuturor artelor, s'a deschis o scólă publică.»

I. Wachmann reuşise să formeze din eleviĭ de la S-tul Sava un bun cor pentru biserica scólelor. Pentru acest cor el a scris maĭ multe frumóse leturghiĭ în musică. Nu este imposibil ca succesul coruluĭ luĭ Wachman şi a năzuinţelor musicale ale luĭ Anton Pan, să fie îndemnat pe guvern şi Domnitor de a creea scóla specială de musica vocală.

*

Din mersul literatureĭ şi în genere al bibliografieĭ naţionale înregistrăm următórele fapte.

Continuă în 1845 rĕsboiul limbistic între neologiştĭ séŭ radicalĭ şi între conservatorĭ. «Fóia pentru minte» No. 10 ḑice, constatând acest rĕsboiŭ: «Noĭ am vré cu toţiĭ limba şi literatura înflorind, însă asupra unor punturĭ suntem de părerĭ fórte deosebite, în cât nu e nădejde să ne învoim curênd. Am ajuns în unele ca nicĭ la 3 să nu placă înoiturile ce face un al 4-lea. Nu face nimic, peste asemenea greutăţĭ trecură şi alţiĭ.»

In 1845, Timoteiŭ Cipariu publică: «Tatăl nostru românesc», studiĭ asupra luĭ, în No. 17 al «Fóeĭ pentru minte.»

In acelaşĭ numĕr al fóeĭ (pag. 137), se citesce articolul despre limba românéscă şi anume despre literatura nóstră şi cultura eĭ. In acest studiŭ este póte, pentru prima óră întrebuinţată vorba: «*Românismul.*»

Acest studiŭ atinge cestiunea alfabetuluĭ cirilian.

---

*) Veḑĭ anexa.

Am vĕdut maĭ sus puţina opiniune de care limba nóstră se bucura în regiunile înalte ale ţĕreĭ, dar totuşĭ literatura eĭ merse înainte protegiată de uniĭ din bărbaţiĭ cu simţirĭ românescĭ. Ast-fel Eforia scólelor din Bucurescĭ protege publicaţiunea *Magazinuluĭ istoric*, impunênd în 1846 la toţĭ egumeniĭ de mŏnăstirĭ *) de tóte clasele, câte treĭ exemplare din cele duoĕ tomurĭ deja publicate din Magazinul istoric. **)

Tot asemenea s'aŭ ordonat mŏnăstirilor abonarea orĭ cumpĕrarea de cărţĭ editate de Eliad (Dos. No. 29) şi acésta în decursul anilor până la 1861.

Din cărţile didactice, în 1845, s'a retipărit geografia de I. Genilie în 2.000 exemplare, Manualul de silabism în 6.000 exemplare, Cartea de rugăciunĭ în 5.000 exemplare, asemenea Catichisul şi Istoria sfîntă.

Litografia Walbaum publică, pe spesele Epitropieĭ, un manual de geografie a luĭ A. Pop în 6.000 exemplare.

Domnitorul Bibescu ordonă a se da 30.000 leĭ rĕsplătire luĭ P. Poenaru, F. Aaron şi Hil pentru dicţionarul lor franceso-român. (Dos. No. 16).

Poesia se îmbogăţesce mereŭ. Andreiŭ Mureşeanu publică poema *o privire peste lume*:

«Deşert e tot ce vede semeţul ochiŭ sub sóre.
Şi nu e fericire deplină pe pămênt...»

C. Negrutzi retipăresce în broşură separată baladele luĭ Hugo publicate în foiletonul Albineĭ, la indemnul luĭ Vasile Alexandri.. In o vignetă pune pleiada de 7 poeţĭ. La început Eliade, la fine Asaki. «Ce litograf mişel, gogoman, şonţu!» exclamă Negrutzi. El se justifică de acéstă pleiadă în prefaţa volumuluĭ sĕŭ: «Avem şi alţĭ poeţĭ românĭ: Rosetti, Mureşanul, Sion, Bolintineanu, etc... dar n'am putut să'ĭ coprindem în pleiada nóstră...» ***)

Bolintinénu publică «*Mihnea şi Baba*» în 1845. («Fóia pentru minte» No. 49—50.)

C. Bălăcescu scrie versurĭ. In No. 10 al «Fóieĭ pentru minte» din 1844—1845, s'a publicat de asemenea lucrărĭ.

Anton Pan publică: «Fabule şi istorióre» şi «Poesiĭ populare.»

In calea inflorită a progresuluĭ literar, păşesce deja mult stimat Vasile Alexandri, cu versurĭ şi proză: «*Ceĭ treĭ arcaşĭ*» l'aŭ arĕtat minunat scriitor de Balade, iar articolul: «Iaşiĭ în 1844» «Borsek» publicate în «*Calendarul pentru poporul românesc*» pe 1845, tipărit de M. Kogălniceanu, ne aŭ arĕtat încă o dată ce va fi, maĭ apoĭ El în «*pastelurile*» séle.

In proză C. Negrutzi ţine «*le haut du pavé*» prin «Sobieski şi Româniĭ la cetatea Neamţuluĭ», legendă cităţă cu atâta entusiasm de tot românul care nu maĭ scié ceti.

M. Kogălniceanu, publicând la cantorul «Fóieĭ sătescĭ» primul calendar pentru poporul românesc pe 1845, face o adevĕrată revoluţiune literară, prin o asemenea carte proprie a face o adevĕrată propagandă.

In acest calendar scrisă A. Donicĭ legenda hoţuluĭ «*Tunsul*». Aci, un strein, cu simţirĭ române, M. A. Corradini, sub titlul: «Haĭ la vorbă!» face bună şi judicióşă critică literară. «Maĭ de folos este, scrie Corradini, de a tălmăci o bună geografie, o bună istorie, o

*) Veḑĭ anexa.

**) Une-orĭ recomandă cărţile nouĭ către institutoriĭ din judeţe. Aşĭa în 5 Februarie 1845, le recomandă abonarea la traducerea D-luĭ Piscupescu: „Ruinarea împĕrăţieĭ Peru", în 2 volume.

***) G. Asaki a publicat în 1845 „*odă la pleiada poeţilor românĭ*". (Veḑĭ „Fóia pentru minte," pag. 234.)

„In a ceruluĭ tărie şése stele 'naintéză..."

bună economie politică decât pe Henriada, pe Achil, pre Bianca Capelo, Spaimele vrajitoresci, etc.»

O! de ar fi ascultat scriitorii romîni de asemene sfaturi! Unde eraŭ acum literatura şi bibliografia române!

Vasile Drăghicĭ traduse însă, nu o carte utilă, ci «Aristomen şi Gorgo», care avu mare influinţă în societate. Noroc că «ideia patrieĭ nu era absentă din acest roman.» *)

Istoria naţională face în 1845—1846 paşĭ fórte marĭ. M. Kogălniceanu începe publicaţiunea «Letopiseţelor Moldoveĭ» D-sa atrage atenţiunea lumeĭ streine asupra letopiseţelor, prin publicaţiunea sa: «Fragments tirés des chroniques Moldaves et Valaques.» (Iassi, 2 volume.)

Laurian şi Balcescu, în «*Magazinul istoric al Dacieĭ*», care continuă a apare în broşurĭ, fac în Bucurescĭ pentru Istorie ceea-ce D. Kogălniceanu face în Moldova. **)

G. Sĕulescu cu maĭ puţin talent, dar nu cu maĭ puţin zel ca aceştia, publică notele séle originale despre Tamblach. ***)

A. G. Lesviodax continuă publicaţiunea istorieĭ bisericescĭ din grecesce. ****)

N. D. Racoviţă traduce pe Carol al XII-lea a luĭ Voltaire, publicat în 1845 şi 1846.

Şi în alte ordine de lucrărĭ A. T. Laurian publică manualul de filosofie dupe Delavigne, iar C. Ganea dă la Iaşĭ traducerea cărţeĭ luĭ Cotonveis: principiĭ filosofice şi morale.

O publicaţiune promisă în 1846 de N. Bălăşescu, profesor la Seminariŭ, este aceea a dicţionaruluĭ latino-român, anunţată în modul următor:

Dicţionar latino-român

Lipsa şi neapĕrata trebuinţă a unuĭ *Dicţionariŭ latino-român* este fórte simţită între romînĭ, din maĭ multe cause.

1. Căcĭ numaĭ dintr'un dicţionariŭ bun latin, fiind acesta bine tradus în românesce, se póte scóte şi lucra desĕvârşit un Dicţionariŭ bun al limbeĭ române.

2 Scolarilor romînĭ, dintre carĭ ceĭ maĭ mulţĭ voesc acum a învĕţa limba latină, li s'ar ridica printr'însul acele pedicĭ şi greutăţĭ marĭ, ce întîmpină fără Dicţionarul latino-român; de cum-va nu cunosc altă limbă străină, cu care să se pótă ajuta, fiind de altmintrelea limba latină pentru romînĭ aşia de uşóră!

3. Numaĭ un Dicţionariŭ bun latin póte să îmbogăţéscă limba română deplin, botezându-se tóte cuvintele latine în românesce.

Inalt Prea Sfinţitul Domn Neofit, Archiepiscul şi Mitropolitul Ţĕreĭ Românescĭ, vĕdînd că acéstă carte atât de trebuinciósă lipsesce cu totul romînilor, îndémnă lucrarea acestuĭ Dicţionariŭ latino-român. Subt-însemnatul însărcinat cu lucrarea acestuia, alegînd de (model) tip pe cel maĭ bun şi maĭ noŭ Dicţionariŭ latin, lucrat de bărbaţiĭ însemnaţĭ germanĭ, dupe *Scheller*, *Forcellini*, *Bauer* şi *Kraft*, încunosciinţéză punerea luĭ subt tipar.

Calităţile acestuĭ *Dicţionariŭ latino-român* vor fi:

1. Va fi o traducere acurată şi desĕvârşită de cel latin, coprinţînd cincĭ-ţecĭ de miĭ cuvinte *latine*, cu tóte acestea.

---

*) In No. 28 al „Fóieĭ pentru minte“ din 1845, este publicat un articol: „*Ideĭ despre patrie*“.

**) Vedĭ „Fóia pentru minte“ din 1845, No 26.

***) Bălcescu în 1845, articolul sĕŭ „Romînii şi fanarioţiĭ.

****) Pahărnicul Geanoglu Lesviodax adaugă documente din codicele vechĭ ale Mitropolieĭ.

2. Va cuprinde în sine numaĭ latinitatea cea curată, va fi numaĭ pentru autoriĭ clasicĭ latinĭ din vêrsta de aur; barbarismĭ nu vor intra într'insul.

3. Fie-căruĭ cuvênt latin 'i se va arĕta derivaţia din naturala sa etimologie, explicându-se în tóte adevĕratele luĭ înţelesurĭ propriĭ şi figurate.

4. Cuvintelor latine se va însemna cantitatea silabelor, séŭ mĕsura tonuluĭ încât cere trebuinţa prosodieĭ.

5. Se va îngriji, încât va fi prin putinţă şi pentru curăţirea limbeĭ române; de aceea într'acest Dicţionariŭ nu vor intra acele cuvinte străine, ce nu le înţeleg toţĭ românii.

6. La sfîrşitul cărţeĭ se vor adăoga cele maĭ însemnate nume latino-române pentru *Geografia nouă*.

7. Dupe acésta vor urma duoĕ appendice, unul despre *Calendariul român*, iar altul despre: *Monetele, mĕsurile* şi *ponderele romane*.

Dicţionariul latino-român

Va avea formatul 8⁰ mare (Lexicon format), hârtie frumósă, bună, literile petit în duoĕ colóne, colóna de 60 rînduri. Mărimea de 80 asemenea cóle tipărite, care vor forma duoĕ tomurĭ. Preţul 8 fl. S. M. orĭ 24 sfanţihĭ, carele la primirea fieşte-căruĭ tom, se va rĕspunde în analogie.

Subscrierile se vor face la cancelariile S-telor Mitropoliĭ şi ale S-telor Episcopiĭ românescĭ, la toţĭ D-niĭ Protopopĭ, Profesoriĭ de Seminariĭ şi de judeţe (ţinuturĭ), la D-niĭ librarĭ din Prinţipatele române, din Transilvania şi Ungaria, şi la toţĭ colectoriĭ de abonaţĭ la gazeta de Transilvania din Braşov. Corespondenţiĭ generalĭ vor fi D. A. T. Laureanu, profesor de filosofie în Bucurescĭ. D. D. Bojinca, jurisconsulat al Statuluĭ în Iaşĭ. D. Petru Bădilă, protopop în Sibiŭ. D. T. Ţipar, canonic în Blaj. D. T. Aaron, canonic şi censor în Buda, ş. a. D. Patr. Popescu, profesor în Arad. D. N. Belia, profesor în Verşeţ. Autorul Dicţionariuluĭ orĭ unde s'ar afla va putea ţinea corespondenţă cu aceste locurĭ cardinale. D-niĭ colectorĭ sunt rugaţĭ a trimite suma subscrişilor până la sfîrşitul luneĭ luĭ August, a c. 1846. Când se va începe tipărirea, ca să se pótă sci cu apropiere, cam câte exemplare să se pună subt tésc. Din 11 exemplare se va da unul gratis.

Bucurescĭ, 14 Aprilie 1846.

Profesor, *Nicolae Bălăşescu.*

Lista Prenumeranţilor

Numĕrul exemplarelor	Numele D-lor prenumeranţĭ	Locuinţa

Jurnalistica naţională se îmbogăţesce cu «Universul», fóe sĕptĕmânală sub redacţiunea luĭ Vasile Genilie. *)

«Muzĕul român» publică în 23 Februarie 1845, versurĭ la ocasiunea căsătorieĭ fiiceĭ Domnitoruluĭ Munteniei.

«Fóia pentru minte» din Braşov, vĕdurăm ce importante articole a publicat séŭ a pro-

*) Eforia, cu circularea din 6 Maiŭ 1845, recomandă acest jurnal institutorilor din judeţe.

dus. In No. 14—15 în Aprilie 1845, acéstă fóïe publica un bun articol despre versificaţia românéscă; aci vedem pentru întêiaşĭ dată numele de *vers alb* dat versuluĭ nerimat.

S'a creḑut de uniĭ că acest nume este inventat de G. Sion la ocasiunea certeĭ luĭ cu Nicolae Istrate, când acesta a publicat drama în versurĭ nerimate: Michul Stârce.

«*Fóia sătéscă*» se impune învĕţătorilor sătescĭ, ba încă cu retrospectivitate de la Octombre 1843, prin circularea Eforieĭ din August 1845. Numerile apărute se trimit broşate pentru a fi vîndute la învĕţătorĭ.

*

Teatrul naţional 'şĭ îmbogăţesce mereŭ repertoriul. V. Alexandri a scris: «Creditoriĭ» comedie într'un act şi «Un rĕmăşag» altă comedie tot într'un act.

Din piese traduse vom cita pe «Eleonora», dramă în 3 acte de C. A. B., tipărită de Logof. Anica Florésca, născută Suţu, încă de la finele anuluĭ 1844.

Altă piesă din aniĭ aceştia este drama într'un act «Necunoscutul», tradus de T. Lehliu, din limba francesă. La imitaţiunea luĭ Alexandri se încércă T. Codrescu în comedia vodevil într'un act: *Soldatul prugitor*. Ear Caragiali tipăresce: «Repetiţia Moldavieĭ séŭ noĭ şi iar noĭ», farsă într'un act.

In 5 Octombre 1846, directoriĭ teatruluĭ din Iaşĭ sunt Beizadea N. Suţu *) şi comisul Mateĭ Milo. Aceştia cer Domnitoruluĭ aprobarea unuĭ regulament de datoriile actorilor. Aprobarea acestuĭ regutament este dată de M. Sturdza în 6 Octombre. Tot în acest an sunt reglementele oprind manifestaţiile publice la teatru. (Manual adm. tom. II, fila 368-375 şi 767—779.)

La Bucurescĭ se zidesce teatrul cel mare dar representaţiunile aŭ încetat, séŭ merg fórte rĕŭ. Acésta face pe Boliak să scrie un articol în care constată că scena naţională este în scădere. «Sub guvernul fanarioţilor într'un teatru larg cu 3 rîndurĭ de loge să schiţă ideia de un teatru naţional. In timpul rĕsmeriţeĭ, prin ţĕrĭ străine româniĭ pribegĭ proiectaŭ formarea unuĭ teatru naţional dupe resmeriţa când se aduna pribegĭ să'şĭ afle domeniile pustiate când nu sciaŭ de vor avea 3 ḑile de pace, se ocupaŭ cu un teatru naţional şi într'o limbă mixtă şi incultă se dădeaŭ tragediĭ în românesce în sala splendidă de care vorbiĭ. In aniĭ trecuţĭ s'aŭ format o trupă românéscă, care a isbutit în maĭ multe ramurĭ ale arteĭ dramatice şi care numĕră în repertoriul séŭ la 100 bucăţĭ de teatru într'un curs de 18 lunĭ...» Boliac protestă ca acum sub un guvern luminat, cu un public maĭ preparat, când limba este atât de pură şi frumósă spre a se arĕta pe scenă, ideea de teatru naţional a amorţit. «Guvernul clădesce un teatru, dar numaĭ clădirea nu ajunge, în duoĭ anĭ zidirea este gata; câţĭ anĭ trebuesc ca să se formeze o trupă?» Boliak nu vrea ca cea d'întêiŭ limbă ce se va auḑi pe scenă în noul local să fie o limbă străină.

---

*) Dosarul No. 43 şi No. 2.356, Archiva ministeruluĭ de culte şi instrucţiune publică. Deja în Ianuarie 1845, Bezadea N. Suţul şi Mateĭ Milo, ceruseră Domnitoruluĭ să le dea teatrul românesc şi Vodevilul frances cu o subvenţiune de 1.000 galbenĭ pe an. Teatru este în casele luĭ Vodă Sturdza, de la Copou (cel de curênd ars).

CAP. VIII

ANUL 1847

Acest an este plin de lucrările aşa ziselor reforme a scólelor din ambele Principate, reforme carĭ aŭ fost departe de a fi fost făcute cu bune intenţiunĭ pentru scóla română!

Pregătindu-se proiectul de către Eforia scólelor muntene, aŭ fost supus Domnitoruluĭ cu următorul scurt raport al Ministruluĭ credinţeĭ:

«Intru desvoltarea ce s'a chibzuit de trebuinţă a se da învĕţăturilor publice şi pentru a lor nouă organisaţie, Departamentul întocmind proiectul de legiuire, plecat 'l supune M. V. pe lângă acest raport, ca după cum va fi înalta M. V. bună-voinţă, să porunciţĭ a se da cuvenita urmare»

Şeful Departamentuluĭ, *Al. Florescu.*

No. 266.

1847, 7 Februarie. *)

Domnitorul cu un decret tot aşa de laconic, ordonă Departamentuluĭ de credinţă să dé proiectul în desbatere obştesceĭ Adunărĭ:

«Noĭ Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod,

Cu mila luĭ Dumneţeŭ Domn stăpânitor a tótă Ţéra românéscă.

Către departamentul credinţeĭ.

Proiectul de reorganisaţia scólelor şi de adăugarea venituluĭ lor, alăturat pe lângă ofisul nostru de sub No. 145, poruncim aceluĭ Departament să'l dea în cercetarea cinstiteĭ obştesceĭ Adunărĭ.»

Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod.

Maĭ puţin de o sĕptĕmână dupe aceea, la 13 Februarie, proiectul era deja pe masa obştesceĭ Adunărĭ:

«Astăţĭ Joĭ 13 Februarie, s'a citit în obştésca Adunare ofisul Mărieĭ Sale No. 145, în-

*) Dosarul No. 12 din 1847, Archiva ministeruluĭ de culte.

soţit de proiectul pentru organisaţia scólelor şi adăugirea veniturilor, care s'aŭ depus pe masa presidenţieĭ Adunăreĭ.»

Presidentul obştesceĭ Adunărĭ, † *Neofit*, Mitropolit Ungro-Vlachieĭ.

No. 428.

Lucru ce nu trebue să ne mire, proiectul este depus pe masa obştesceĭ Adunărĭ prin un Mesagiŭ prin care Domnitorul ḑice, că a *întărit* proiectul pentru organisaţia scólelor şi înfiinţarea pensionuluĭ de fete! Va să ḑică înainte de ce Adunarea să'l fie cercetat, proiectul era deja lege.

Obştésca Adunare *înregistréză* noua lege, în şedinţa de la 20 Februarie 1847.

«Astăḑĭ Sâmbătă 20 Februarie 1847, s'a citit în obştésca Adunare ofisul Mărieĭ Sale, cu No. 169, întăritor proiectuluĭ pentru organisaţia scólelor şi înfiinţarea pensionatuluĭ de fete, care s'a depus pe masa preşidenţieĭ Adunăreĭ.»

Presidentul obştesceĭ Adunărĭ, † *Neofit*, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ.

No. 447.

«Noĭ Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn stăpânitor a tótă Ţéra românéscă.

Către Departamentul credinţeĭ.

Poruncim aceluĭ Departament a aduce la cunoscinţa cinstiteĭ obicĭnuite obştescĭ Adunărĭ, alăturatul nostru ofis, No. 169, prin care întărim proiectul pentru organisaţia scólelor şi înfiinţarea pensionatuluĭ de fete.

D-luĭ Şeful Departamentuluĭ credinţeĭ va aduce la îndeplinire acéstă a nóstră poruncă.

(Urméză semnătura Marieĭ Séle luĭ Vodă.)

Secretarul Statuluĭ, *Manoil Bălénu.*»

No. 170.

Domnitorul D. G. Bibescu, promulgă noua lege a scólelor în *21 Februarie 1847*, cu decretul No. 169, în coprinderea următóre:

«Noĭ Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod,

Cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn stăpânitor a tótă Ţéra românéscă.

Cinstiteĭ obicĭnuiteĭ obştescĭ Adunărĭ.

Vĕḑênd raportul cu No. 443, ce ni s'a înfăţişat subt iscălitura presidentuluĭ şi a Secretarieĭ aceleĭ cinstite Adunărĭ, prin care se supune la a nóstră cunoscinţă, că cercetând proiectul pentru organisaţia scólelor şi înfiinţarea pensionatuluĭ de fete, s'a primit întocmaĭ dupe coprinderea luĭ; Noĭ, potrivit art. 49 din Regulamentul organic, întărim acel proiect aşa precum s'a încuviinţat de Cinstita Adunare. D-luĭ şeful Departamentuluĭ credinţeĭ este însărcinat cu citirea acestuĭ ofis.

(Urméză iscălitura Mărieĭ Séle).

Intocmaĭ cu originalul, Iordache Lupescu.

No. 169. 1847, Februarie 21.» *)

*) Dosarul No. 12, Archiva ministeruluĭ de culte.

Presidentul obicĭnuiteĭ obștescĭ Adunărĭ a Prinţipatuluĭ Ţĕreĭ românescĭ înapoiază legea :

Cinstituluĭ Departament al trebilor bisericescĭ.

Proiectul pentru neapĕrata organisaţie a scólelor și *infiinţarea pensionatuluĭ de fete*, cercetându-se de obștésca Adunare și supuindu-se la cunoscinţa Mărieĭ Séle prin raportul de sub No. 443, 'l-aŭ și întărit prin ofisul cu No. 169, în urmarea căruia preșidenţia are cinste a trimite aceluĭ cinstit Departament pe lângă acésta în copie pomenitul proiect, și maĭ sus numerarisitul raport și ofis întăritor spre cuvenita urmare.

Presidentul obștesceĭ Adunărĭ, † *Neofit*, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ.

Ministrul secretar de Stat, se grăbesce a supune Domnitoruluĭ prin anafora proiectul de lege pretins desbătut de obștésca Adunare.

Eată raportul Secretaruluĭ de Stat :

«*Prea Inălţate Dómne,*

Proiectul ce aţĭ bine-voit Inălţimea Vóstră a'l trimite obștesceĭ Adunărĭ cu ofisul sub No. . . . pentru neapĕrată organisaţie a scólelor și înfiinţarea pensionatuluĭ de fete, desbătându-se cu cea maĭ mare luare aminte, s'aŭ primit întru tótă întinderea sistema coprinsă într'insa și împărţită în treĭ trepte : în învĕţăturĭ prin scolĭ comunale de prin sate, în învĕţăturĭ elementare prin scolĭ normale și învĕţăturĭ academice, precum se deslușesce în proiect, asemenea și în întocmirea pensionatuluĭ de fete cu suma de banĭ ce se hotăresce, prin art. 9, a se lua pe tot anul din veniturile mŏnăstireĭ Sfântuluĭ Spiridon Noŭ, precum și pentru suma de banĭ arĕtată prin art. 10 din proiect, adecă pe lângă legiuita sumă de leĭ 350.000, să se maĭ dea pe tot anul din casa centrală suma trebuinciósă la acéstă nouă organisaţie a scólelor de leĭ 500.000 miĭ, pe temeiul încredinţăreĭ ce aŭ dat Adunăreĭ, D-luĭ Șeful Departamentuluĭ credinţeĭ, că pe tot anul, peste acoperirea tuturor cheltuelelor caseĭ centrale anuale, prisosesce suma trebuinciósă spre a se acoperi acestĭ leĭ 500.000, fără a se atinge suma aflată acum în casa reserveĭ. Precum asemenea s'aŭ hotărît a se rĕspunde din cea până acum reservă a caseĭ centrale și suma de leĭ 500.000 ce se cere de o camdată pentru pregătirea încăperilor trebuincióse, pe cât acésta va putea fi de ajuns.

Secretaria dar, supuind la cunosciinţa Mărieĭ Vóstre predisul proiect, se rógă a se da înalta întărire.

Manolache Bălăceanul, A. Florescu.

No. 443.

1847, Februarie 20.»

In câte-va ḑile proiectul devenise lege! Dăm în anexă acest proioct. *)

Să analisăm puţin acéstă lege nouă a scólelor muntene.

Invĕţătura se împarte : In cele comunale séŭ de Stat, în scóle de orașe séŭ elementare și în scóle deșĕvêrșitóre séŭ academice.

Invĕţătura sătenuluĭ se va mărgini la cetire, scriere, aritmetică (patru speţiĭ) și catechism.

In orașe se vor maĭ adăugi pe lângă materiile din scólele sătescĭ : Gramatica, elemente de Istorie și geografie și de aritmetica cu fracţiĭ.

*) Veḑĭ anexa.

Vor fi 3 scolĭ primare în Bucurescĭ și una la Craiova. In aceste 4 scolĭ primare se va maĭ învĕța cunoscințele usuale și desemnul liniar aplicat la arte și mesteșugurĭ.

Geloșĭ de titlul pompos dat de M. Sturdza scóleĭ din Iașĭ, eforiĭ bucurescenĭ, numiră și eĭ vechia scólă din S-tul Sava cu numele de Academie. Aci vor fi 12 clase în care se va învĕța limbile: latină, elenă, francesă, germană și slavonă, «cu o maĭ desĕvêrșită tot odată deprindere și în limba națională; Istoria universală, retorica, elem. filosofieĭ și ale sciinţeĭ fisico-matematice.»

La Craiova vor fi numaĭ cele d'intâiŭ 4 clase.

Va existe pe lângă Academie o facultate de legĭ pe curs de 2 anĭ.

Pe lângă Departamentul ostășesc și ca o sucursală a Academieĭ, să înfiinţéză o scólă cu înduoit scop.

Invĕțămêntul prin sate este gratuit. Cel din Academie și de limbĭ străine este cu plata de 3 galbenĭ, iar în Craiova de 2 galbenĭ pe trimestru. Scolariĭ vor fi la Academie internĭ și externĭ. Internii vor plăti câte 20 galbenĭ pe trimestru. Vor fi 24 de internĭ cu plata de la Stat, fiĭ de aĭ slujbașilor Statuluĭ, alegĭ dupe capacitate.

Se înfiinţéză în fine și în Bucurescĭ o scólă de fete din prisosul veniturilor S-tuluĭ Spiridon.

Vor fi 12 fete bursiere ale Statuluĭ, fiice de slujbașĭ scăpătațĭ. Din prisosul venituluĭ și adăugându-se suma de 50.000 leĭ, se va ţine acest pensionat de fete și se va veni dupe trebuință în ajutorul și a altor particolare instituturĭ de fete, ce s'ar întocmi în Principat. Dar ce program va fi al scóleĭ de fete? Nicĭ o lămurire.

Și pentru acéstă pretinsă reformă a scólelor, se dispune a se maĭ da din prisosul veniturilor caseĭ centrale încă câte un adaos de 500.000 leĭ pe an.

In fine se hotăresce suma de 500.000 leĭ, pentru pregătirea încăperilor Academieĭ, adecă punerea în lucrare a palatuluĭ actual al Universităţeĭ.

*

Din capul loculuĭ budgetul scólelor nu a putut, în 1847, căpăta aceĭ 500.000 leĭ, maĭ sus prevĕdutĭ, din causă că așĭa prisos de venit n'aŭ avut casa centrală. Ast-fel veniturile pe 1847, s'a urcat numaĭ la suma de 494.541 leĭ. *)

Din acest venit Eforia a cheltuit maĭ mult decât în anul trecut 6.500 leĭ, lefile pe 2 lunĭ și jumĕtate a profesorilor, de la noua scólă ostășéscă.

Paragraful înmulțireĭ stipendiștilor din internat, a rĕmas tot ca în anul trecut. Mult svon pentru puţin resultat!

*

In Septembre 1847, cu ofisul No. 32, Domnitorul Bibescu regulamentéză legea cea nouă a scólelor. Art. 1 deja diferă de lege, căcĭ nu maĭ pomenesce de Academie ci de scolĭ primare elementare, *colegiale* și speciale.

La scolĭ primare séŭ comunale dispune: aședare de scolĭ în satele populate cu 50 familiĭ în sus, orĭ carĭ nu sunt depărtate de alt sat decât cu vre 1000 stânjenĭ. Duoĕ treĭ sate pot ţinea o singură scólă.

---

*) Vedĭ anexa.

In programul scóleĭ sătescĭ ofisul domnesc adaugă povĕţuirĭ asupra lucrăreĭ pămêntuluĭ, crescerea vitelor şi alte asemenea, cum şi cântările bisericescĭ pe cât trebue a se sci pentru a se ajuta preotul la biserică. Scóla sătéscă funcţionéză numaĭ de la 1 Octombre până la 23 Aprilie. Aceste scolĭ în fie-care judeţ staŭ subt supravegherea profesoruluĭ din capitala judeţuluĭ. Acesta va fi ajutat de câte un sub-revisor de fie-care duoĕ plăşĭ, aleşĭ dintre învĕţătoriĭ de sate ceĭ maĭ bunĭ.

Léfa sub-revisorilor se va da din ţeciuiala de 2 leĭ a fie-căreĭ familiĭ sătene pentru învĕţător.

Invĕţătoriĭ şi revisoriĭ se numesc de către Eforie, dupe recomandaţia revisorilor de la judeţe.

Scólele elementare vor fi câte una în fie-care oraş de căpetenie a fie-căruĭ judeţ. Regulamentul domnesc întinde cunoscinţele usuale cu aplicaţie la plugărie şi la economia casnică şi desemnul liniar aplicat la mesteşugurĭ de întâia trebuinţă, pentru tóte scólele elementare orăşene. Scóla acésta va avea duoĭ profesorĭ pentru duoĕ clase împărţite în câte duoĕ secţiunĭ.

Vor fi treĭ revisorĭ pentru scólele din oraşe, din care unul pentru Oltenia. Vor fi în Bucurescĭ 3 scolĭ primare şi deosebit o catedră extraordinară de caligrafie cu ţinerea registrelor.

In rubrica învĕţăturilor colegiale, programul pórtă titlul de Academie. *)

In acest program nicăerĭ nu se vede limba română, în cele 8 clase gimnasiale. Acesta e scopul urmărit de noua lege? Regulamentul prevede treptata înfiinţare a claselor gimnasiale. Pentru anul scolar 1847—1848 din clasele cele vechĭ ale colegiuluĭ din Bucurescĭ rĕmân în fiinţă numaĭ 5, (Veḑĭ tabelul litera E) iar pe viitor aceste clase aŭ a se preschimba dupe nouele programe.

Acest regulament cu programele anexate, 'l-aŭ comunicat logofeţia trebilor bisericescĭ, către Eforie, cu adresa No. 3.404.

Dăm în anexă **) şi orariul stabilit la colegiul din Bucurescĭ, în tómna anuluĭ 1847.

Să nu uităm de a aminti, că avênd a se construi noul palat de la S-tul Sava, cele cincĭ clase care aŭ să funcţioneze în 1847-48, se dispune a se aşeḑa la mŏnăstirea Radu-Vodă, chiar prin ofisul cu Regulamentul de maĭ sus.

*

In semestrul de véră scolar 1846—47, programul anexat aci ne arétă că nu se făcuse încă la S-tul Sava nicĭ o reformă din cele maĭ sus proiectate.

Resultatele generale dobândite de scolile muntene până la aplicarea nouelor legĭ şi reglemente, sunt consignate de Epitropie, séŭ maĭ bine de direcţia sólelor, în tabelul statistic întocmit cu ocasiunea examenuluĭ semestruluĭ de véră. ***)

Dupe acest document numĕrul scólelor sătescĭ este de 2.309 cu 48.545 scolarĭ, adecă maĭ mult decât în anul trecut cu peste 1.000 scolarĭ. Scólele primare orăşene numĕră 2.416 scolarĭ, adecă iarăşĭ cu câte-va sute maĭ mult decât în anul trecut. In scólele private din 205 aŭ rĕmas 187, cu 35 scolarĭ maĭ puţinĭ ca în anul trecut.

---

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ anexa.

***) Veḑĭ anexa.

Clasele umanióre din S-tul Sava, aŭ examinat 115 scolarĭ, maĭ mulţĭ decât în anul trecut.

Clasele complimentare aŭ dobândit şi ele câţĭ-va studenţĭ maĭ mulţĭ.

Lăudatul Efrosin Poteca, înfiinţéză, cu venitul unuĭ capital de 1.200 galbenĭ, ce donéză S-tuluĭ Sava, duoĕ burse pentru scolariĭ sĕracĭ aĭ liceuluĭ. Departamentul credinţeĭ a vestit acéstă frumósă donaţiune prin anafora la Domnitor, sub No. 1.220, încă din 29 Martie 1846. In anul 1847, budgetul scólelor prevede decĭ pe lângă bursieriĭ plătiţi de Stat şi cele duoĕ burse plătite din fondul Poteca.

*

In urma aplicaţieĭ noueĭ legĭ scolare, cu începere de la 1 Octombre viitor, Eforia reguléză personalul scóleĭ centrale din Craiova, cu ordinul No. 1.021 din 27 Septembre în coprinderea de maĭ jos:

«In urma legiuireĭ pentru reorganisaţia scólelor publice, şi potrivit cu înaltul ofis al Mărieĭ Séle Prea Inaltuluĭ nostru Domn, Eforia a făcut pentru acea scólă următórele orînduelĭ:

La clasele elementare

Profesorul de clasa I este D. I. Brezeanul în locul D-luĭ T. Călinescu, ce se orînduesce la altă scólă.

Profesor de clasa II-a, D. Gr. Mihăescu.

La clasele ghimnasiale

Profesor de clasa a 8-a pentru limba francesă, D. Raymond.
" " " " 7-a " " " şi latină, D. Dufour.

Clase extraordinare

Profesorul pentru limba grecéscă, D. Mundoni.
" " " germană, D. Zimermann.
" " " caligrafie şi desemn, D. C. Leca.

Noua acéstă orînduială se va începe de la 1 Octombre viitor.

Veĭ vesti dar D-ta pe aceştĭ profesorĭ, ca să intre îndată în funcţiile ce li se încredinţéză.» *)

*

La rubrica scólelor primare de oraşe, avem de amintit, că dupe noua lege a scólelor din 1847, cele treĭ scolĭ elementare din Bucurescĭ, se hotăresc a fi aşeḑate, una la Radu-Vodă, a duoa în mahalaua Lucaciŭ şi a treia în Cismegiŭ.

Conform cereреĭ Ploeştenilor, din 22 Noembre 1847, de a li se da în locul limbeĭ grecescĭ profesor de limba germană, prevĕḑându-se acésta prin noua lege a scólelor, Eforia

*) Dos. No. 484, Archiva Ministeruluĭ de culte.

numesce la scóla elementară din Ploescĭ profesor de limba germană pe Hom, cu actele următóre:

«Potrivit cu noua organisaţie a scólelor publice, şi în urma Inaltuluĭ ofis al Mărieĭ Séle Prea Inălţatuluĭ nostru Domn, Eforia orênduesce pe D-ta, asemĕnat cu art. 150 din regulamentul scólelor, profesor de limba germană la scóla elementară din Ploescĭ, cu léfa de leĭ 250 pe lună, socotită de la 1 Octombre viitor, şi deosebit 100 leĭ pe lună pentru închirierea încăperilor locuinţeĭ Dumitale.

Veĭ începe dar D-ta fără întârdiere ocupaţia postuluĭ ce'ţĭ este încredinţată.»

*

Copia dupe ordinul Eforieĭ scólelor, cu No. 1.025 din 29 Noembre 1847, către Comitetul inspecţieĭ scolare din Ploescĭ.

Dosarul No. 16.

In urma legiuireĭ pentru organisaţia scólelor publice, şi potrivit cu Inaltul ofis al M. S. Prea Inălţatul nostru Domn, Eforia orênduesce profesor pentru limba germană pe D. Hom şi se desfiinţéză clasa ce a fost până acum pentru limba grecéscă.

Léfa numituluĭ profesor este de leĭ 250 pe lună şi deosebit leĭ 100 pe lună, pentru chiria încăperilor D-luĭ şi lemne de foc, care se va plăti din fondul particular al aceleĭ scolĭ şi se va începe de la 1 Octombre.

Cinstitul Comitet dér, este poftit ca indată dupe sosirea numituluĭ profesor, să facă punere la cale spre a'şĭ începe ocupaţia postuluĭ sĕŭ, şi să insciinţeze pe Eforie de ḑiua în care a ajuns profesorul acolo.

In Noembre 1847, Eforia spre a se conforma nouelor disposiţiunĭ a legeĭ scolare, numi pe ceĭ 3 revisorĭ de scole orăşene şi anume: Medeln. Florian Aaron pentru Ilfov, Dâmboviţa, Muscel, Argeş, Olt şi Teleorman. 2) T. Laurian pentru Vlaşca, Ialomiţa, Brăila, R.-Sărat, Buzĕŭ şi Prahova. 3) Serdarul Ión Maiorescu peste Dolj, Romanaţĭ, Vâlcea, Gorj şi Mehedinţĭ.

Deja în Septembre, Eforia pregătesce instrucţiunĭ pentru revisoriĭ scólelor în coprinderea următóre:

Instrucţiĭ pentru revisoriĭ scólelor.

Invĕţătura publică fiind dupe cele de astăḑĭ orînduelĭ întocmită potrivit cu trebuinţele osebitelor clase ale societăţeĭ, dupe care s'a şi hotărît sfera acesteĭ învĕţăturĭ în cercurĭ maĭ marĭ şi maĭ micĭ, iar temeiul eĭ, de la cea maĭ de jos şi până la cea maĭ înaltă, urmând a fi religia şi supunerea la datoriile către societate, Revisoriĭ pentru scólele primare de prin sate şi de prin oraşe, se orênduesc, ca să fie cu cea maĭ de aprópe privighere şi să véḑă déca sfîrşitul întocmireĭ acestor scolĭ se dobândesce; să se insciinţeze adecă prin dese cercetărĭ déca prin sate copiiĭ de ţĕranĭ întrebuinţéză vremea, când incetéză lucrările câmpuluĭ, a învĕţa să citésca, să scrie, să socotéscă, să róge pe Dumneḑeŭ şi să'ĭ mulţămescă; iar prin oraşe décă pe lângă aceste învĕţăturĭ se dobândesc şi cele-alte învĕţăturĭ şi cunoscinţe hotărîte pentru asemenea scóle, de urméză apoĭ profesoriĭ acele principiurĭ prin care să se insufle temerea şi recunoscinţa către Dumneḑeŭ şi către sfânta nóstră biserică; décă se mărginesce în cercul hotărît pentru fie care învĕţătură; décă între învĕţăturile ce eĭ sunt chiămaţĭ a da, aŭ ceruta cunoscinţă şi se ocupă cu tótă cuvenita silinţă;

şi în sfîrşit décă prin purtările lor se arétă vrednicĭ de misia ce le este încredinţată. Revisoriĭ vor aduce aminte de tóte acestea învĕţătorilor de tot gradul, de câte orĭ vor vedea că aceia se abat, orĭ prin lenevire séŭ prin dare de învĕţătură ce ar eşi din sfîrşitul propus, séŭ prin întrebuinţare de cărţĭ neprimite de Eforie, seŭ prin cuvinte către scolarĭ nepotrivite cu vêrsta şi cu disposiţia lor, séŭ în sfîrşit cu vre-o purtare împotrivitóre caracteruluĭ cu care aceia sunt îmbrăcaţĭ, şi despre tóte observările ce vor face revisoriĭ la asemenea cercetarĭ, vor raporta Eforieĭ cu deslușire, ca şi acésta să aibă a lua îndată mĕsurile ce vor trebui, spre încetarea urmărilor celor abătute şi încuragiarea celor pornite pe cale dréptă.

In Septembre s'a complectat şi Eforia scólelor, compunêndu-se din Banul Al. Filipescu, Vornicul Manole Bălăceanul, P. Poenarul, şi prin oficiul No. 453 din 4 Septembre, şi Logofĕtul C. Filipescu.

*

In 1846, a murit la Paris bursierul Goga Mihail. Eforia ceru de la Domnitor voie a trimite în locul luĭ Goga, tot pentru sciinţele naturale pe profesorul A. Marin, câte 100 galbenĭ pe an dându-i-se.

Serdarul Ch. Bozian, impiegat de 13 anĭ, în cancelaria controluluĭ, cere o bursă de câte 150 galbenĭ, spre a merge la Paris să studieze dreptul. Cererea este din 10 Aprilie 1846, şi se împlinesce în 1847.

Deja în 5 Iunie, Eforia ceruse ca în locul rĕposatuluĭ M. Goga, să fie învoit a trimite alţĭ duoĭ bursierĭ. Nu aflăm aprobare dată de Domnitor la acéstă cerere a Eforieĭ. *)

In fine Eforia adreséză în 10 Decembre 1847, Domnitoruluĭ următorul raport :

Inălţimeĭ Sale Domnuluĭ Stăpânitor a tótă Ţéra românéscă, Gheorghe Dimitrie Bibescu.

Eforia scólelor

Raport

«Cu întocmirea Academieĭ ce dupe a Mărieĭ Vóstre luminată dorinţă s'a legiuit a se înfiinţa, cunoscêndu-se de neapĕrată trebuinţă a se pregăti din vreme tinerĭ românĭ în învĕţătura sciinţelor exacte, ca să se facă destoinicĭ de a le profesa, şi din asemenea sciinţe, cea d'intâiŭ trebuinciósă fiind fisica şi chimia, Eforia a cercetat despre tinerĭĭ carĭ ar fi cu aplicare şi ar avea cunoscinţele pregătitóre pentru acest studiŭ, şi dintre toţĭ tinerĭĭ românĭ câţĭ se ocupă acum cu învĕţătura pe la universităţĭ străine, a găsit pe D-luĭ Alexandru Golescu care aflându-se de maĭ mulţĭ anĭ la scóle pe la Paris pentru învĕţătură de sciinţe fisico-matematice şi avênd dorinţa de a profesa din acele sciinţe în scólele naţionale, cere un adjutor ca să maĭ póată rĕmânea la Paris un an, spre a se deprinde maĭ cu deosebire la sciinţa fisiceĭ şi a chimieĭ, făgăduind că dupe acest termen de un an, va veni la Bucurescĭ să profeseze ḑisele sciinţe.

Acéstă dorinţă a Domnuluĭ Alexandru Golescu, Eforia îmbrăţişând'o cu bucurie, chibzuesce a primi cererea numituluĭ student şi a 'i sloboḑi din casa scólelor un ajutor de 200 galbenĭ pe termen de un an, care termen se va socoti de la 1 Ianuarie viitor, cu îndato-

*) Veḑĭ Dosarul No. 38, Archiva Ministeruluĭ de culte.

rire ca, dupe ce va maĭ repeta în curs de un an la scólele din Paris învĕţătura fisiceĭ şi a chimieĭ, să se întórcă în Bucurescĭ ca să profeseze aceste sciinţe la Academie, dând lecţie de câte treĭ orĭ pe sĕptĕmână pentru fie-care sciinţă, şi avênd léfă de 1.000 leĭ pe lună.

Eforia plecat supune acéstă a eĭ chibzuire la luminata Mărieĭ Vóstră hotărîre, ca de o veţĭ aproba, să bine-voiţĭ a da înaltă deslegare de aducerea la îndeplinire.

Alexandru Filipescu, Manoil Băleanu, C. G. Filipescu, P. Poenaru.

No. 1.492.

1847, Decembre 10.

*

In Moldova continuă campania contra scólelor secundare şi superióre române, cum continuă a spori şi partida anti-ruséscă şi anti-boeréscă.

Adunarea obştéscă urmăresce afacerea. Domnitorul Sturdza se mişcă şi făptuesce în acelaş sens ca şi Bibescu de la Munteni, solicitaţĭ fiind negreşit de aceiaşĭ factorĭ politicĭ şi de aceleaşĭ interese.

La 5 Februarie 1847, M. Sturdza, repune în Adunare cestiunea limbeĭ române. *) Domnitorul contraţicênd pe Eforul M. Sturdza, face proces limbeĭ române ca organ de învĕţămênt pe motiv că nu sunt destule cărţĭ didactice în acéstă limbă.

Orĭ câtă stăruinţă ar fi trebuit să fi pus G. Asaki ca să paraliseze loviturile; orĭ-cât însăşĭ Comisiunea Adunăreĭ nu cutéză a merge în propunerile séle până acolo unde merge gândul reacţiuneĭ boerescĭ, acest gând care a triumfat la Munteni, va triumfa în 1847 şi în Moldova. Scopul principal fiind de a face imposibilă luminarea *mojiculuĭ*, ca să nu devină stavilă boeruluĭ, acel scop se atingea prin supresiunea claselor superióre din Academie.

Nu rĕmâne îndoială, că gândul reacţiuneĭ era să nimicéscă cu totul învĕţămêntul secundar românesc, dar orĭ-cât nu se ţine sémă de manifestările opiniuneĭ publice, M. Sturdza şi Adunarea luĭ obştéscă nu cutezară să mérgă până acolo, ci lăsară să subsiste în Academie 2 clase hibride cu tendinţă maĭ mult spre *realism* decât spre clasicism. Pe lângă aceste duoĕ clase, maĭ lasă şi alţĭ duoĭ anĭ pentru studiĭ de limbĭ străine moderne: francesa, germana şi rusésca.

Dar asemenea învĕţămênt secundar trunchiat nu putea să ajungă şi pentru boerime şi nicĭ nu era creat în vedere cu acéstă clasă a societăţeĭ moldave. De aceea reacţiunea triumfând, creă pentru usul boerimeĭ un liceŭ frances, sub direcţiunea profesoruluĭ Malgouverné. Acest strein găsind interesele séle în ruinarea învĕţămêntuluĭ românesc, era de maĭ de mult timp încă continuatorul vederilor luĭ Crasan.

Malgouverné, advocat al causeĭ reacţionare, scriea şi vorbe în favórea proiectuluĭ reacţionar al Adunăreĭ obştescĭ.

Abuzând de simpatiile vechĭ ale naţiuneĭ pentru Franţa, simpatiĭ pe care le arĕta încă la finele secoluluĭ trecut guvernuluĭ frances Vice-Consulul *Parant* din Iaşĭ. (Vedĭ doc. Hurmuz., vol. III, fasc. 2) Malgouverné sfătuia pe românĭ să facă din limba francesă factorul de civilisare, spunêndu-le că şi francesiĭ s'aŭ civilisat prin cultura limbilor străine clasice!

---

*) Dăm în anexă tóte actele relative la scolĭ ce aflarăm în dosarele Adunăreĭ pe 1847.

De altmintrelea asemenea argumentare a luĭ Malgouverné era *post factum* şi maĭ mult ca o justificaţiune posterióră a isbândeĭ reacţiuneĭ. *)

Vom vedea în aniĭ următorĭ organisarea deplină a scóleĭ luĭ Malgouverne, cum şi aceea lăsată desfiinţateĭ Academiĭ, aci vom da numaĭ în anexă proiectul de lege reacţionar din 1847.

Aci însă e locul să aducem, faţă cu personalul didactic al scóleĭ luĭ Malgouverné, lista personaluluĭ de care putea dispune scóla română la 1847. In scóla franceză, care nu va întârdia a se aşeda chiar în aripa localuluĭ Academieĭ, unde era internatul, principalul şi a'şĭ putea dice unicul profesor era Malgouverné, căcĭ nu poť considera ca elemente de valóre câţĭ-va pedagogĭ, orĭ profesorĭ străinĭ.

In faţa acestuĭ personal, Asaki cu mândrie a putut pune lista următóre a personaluluĭ didactic românesc, toţĭ creaţiune a scóleĭ române, în puţinĭ anĭ de existenţa eĭ:

Căminarul Petru Câmpeanu, servind de 10 anĭ.

Paharnicul Stamati, fostul profesor de chimie şi fisică, 11 anĭ.

Stolnicul Ión Albineţ, de Istoria universală, a patrieĭ şi inspector la Vasiliana, 10 anĭ.

Serdarul D. Gusti, de retorică, poesie, şef pedagog academic şi împlinitor de inspector, 10 anĭ.

Căminarul S. Botezatu, fost profesor de limba germană şi director la scóla fetelor, 10 anĭ.

Stolnicul I. Stavrat, profesor de geografie, 11 anĭ.

G. Vasiliu, de matematică, 7 anĭ.

D. Lăzărescu, de gramatică şi mitologie, 7 anĭ.

Dumitru Stoica, 7 anĭ.

Profesorii scólelor începătóre

Stolnicul G. Stichi, profesor de gramatică, şef pedagog la Vasiliana şi inspector la scólele primare, 9 anĭ.

Vasile Peltechi, de geografie şi aritmetică, 13 anĭ.

Antonie Partene, de caligrafie, 8 anĭ.

Nic. Măcărescu, de gramatică, aritmetică şi vice-inspector, 10 anĭ.

Paharnicul T. Codrescu, de limba francesă, 5 anĭ.

Leon Filipescu, profesor la gradul al II-lea, 6 anĭ.

Profesorii ţinutalĭ

Slugerul C. Platon, Bacăŭ, 7 anĭ.

Ión Zamfirescu, Roman, 7 anĭ.

G. Nicoleanu, Tecuciŭ, 9 anĭ.

C. Paulini, Focşanĭ, 13 anĭ.

T. Negrescu, Piatra, 3 anĭ.

Medelnicerul I. Zahărescu, Bêrlad, 13 anĭ.

Stolnicul V. Paulini, Botoşanĭ, 13 anĭ.

N. Verdeanu, Fălticenĭ, 6 anĭ.

D. Nicolaŭ, supleant, fost loc-ţiitor de profesor la Focşanĭ, 4 anĭ.

---

*) „Collèges ou évolution de l'instruction publique en Moldavie" în „l'Enseignement", revista didactică francezo-română din 1849, p. 15 şi urm.

Adam Păun, Têrgu-Ocna, 3 anĭ.
Slugerul Ión Vitzu, Galaţĭ, 9 anĭ.
I. Verdeanu, Têrgu-Frumos, 4 anĭ.
C. Mironescu, profesor la scóla de gradul I din Tătărașĭ, 3 anĭ.
Ión Fĕtu, Vasluiŭ, 3 anĭ.
Ión Praga, la Păcurarĭ, 4 anĭ.
C. Averescu, la Têrgușor, 2 anĭ.

NB. Maĭ apoĭ se modifică lista acésta, căcĭ aflăm la Galaţĭ profesorĭ pe Vrabie și Pangratie; la Bêrlad, de limba latină pe Patrice Popescu, la Focșanĭ pe Rozali, fost revisor scólelor și la Hușĭ pe Costache Nanu. *)

*

Nu insistem maĭ mult asupra tristuluĭ și de istorie condamnatul câștig din aniĭ 1847 și 1849 a reacțiuneĭ moldovene. M. Sturdza a trebuit, nu târdiŭ, să fie înțeles că isbânda acésta a putut un moment opri avêntul cultureĭ naționale, dar că acésta a dat numaĭ ocasiune națiuneĭ să'și concentreze puterile, pentru o maĭ energică resistență prin care va isbuti să isgonéscă din tron pe cel care repudind un frumos trecut, devenise un instrument al reacțiuneĭ antinaționale.

Seminarul Veniamin ca și Academia Mihăiléná, trebuia să tragă atențiunea maĭ de aprópe a reacțiuneĭ, maĭ cu sémă că ea speră să mențină pe popor în starea dorită de eĭ prin preoțiĭ formațĭ în acel Seminariŭ.

Mitropolitul Miletie din interese maĭ deosebite decât ale reacțiuneĭ (acela de a putea desfința Seminariul, să pótă face preot pe cine va vrea) conduce lupta în contra Seminaruluĭ Veniamin.

Învĕțatul boer Alecu Sturdza, vĕrul Domnitoruluĭ împreună cu noul rector Filaret A. Scriban, isbutesc totușĭ și în contra și a Mitropolituluĭ și a reacțiuneĭ, să scóță de la Domnitor o lege de reorganisarea Seminariuluĭ în 1847. Acéstă lege încă pregătită în 1847, este aprobată de Mihail Sturdza la 23 Ianuarie 1848. Prin acéstă lege Seminariul nu perde din importanța sa sciințifică și culturală, totușĭ câștigă Mitropolitul Meletie, prin anexa litera G, dreptul de a preoți, când n'ar fi de ajuns ceĭ eșițĭ din Seminarie, dintre *candidațiĭ* pregătițĭ la catichetul ținutuluĭ. Aceștĭ candidațĭ sunt ținuțĭ să scie bine a ceti și scrie și să învețe la scóla catichetică catechismul cel mic cu tălmăcirea, Istoria sfântă pe scurt, cele patru spețiĭ și rînduiala bisericéscă.

Acum lovitura era dată seminaruluĭ Veniamin, căcĭ care candidat era în stare să intre în seminariŭ, să pérdă maĭ mulțĭ anĭ, în loc de a trece iute prin scóla catichetică ?

Filaret Scriban pare că a luptat contra acesteĭ disposițiunĭ. De aci ura luĭ Meletie contra luĭ Scriban.

Mitropolitul a încercat să înlocuiască pe Filaret prin Bojinca, orĭ P. Câmpeanu. Epitropul A. Sturdza, care maĭ putuse ține pept luĭ Meletie, nu maĭ este epitrop. Aceasta dupe stăruința la Domnitor a luĭ Meletie. M. Sturdza nu refuză să împlinéscă dorința Mitropolituluĭ, căcĭ nu uĭtase multele miĭ de galbenĭ cheltuite de Meletie pentru a se face Mitropolit. D. G. Erbiceanu, în istoria specială a seminariuluĭ Veniamin, ne spune cum Mitropolitul suscita el însușĭ intrigĭ în seminariŭ în contra luĭ Filaret, și cum împinse

*) Dosarul No. 87, Archiva Statuluĭ.

pe «maĭ mulţĭ elevĭ din scólă şi duoĭ profesorĭ, carĭ să acuze pe Prea S. Sa Scriban de neapt pentru direcţia scóleĭ, şi să 'ĭ céră o comisie de la Epitropie. Atâta şi trebuia ; îndată Mitropolitul în frunte cu Episcopiĭ şi cu Teodorit, Egumenul de la Râşca, închee un jurnal, basaţĭ pe spunerile elevilor şi a celor duoĭ profesorĭ; daŭ rĕmas şi rĕŭ pe Scriban, fără o cercetare locală, şi cer de la Vodă a fi scos din rectorat şi a se înlocui orĭ cu D. Bojinca, orĭ cu D. Petru Câmpeanu, maĭ ales ḑice anaforaoa, că Scriban a cerut singur să fie în linişte. Din acta causeĭ, No. 939, ce se păstréză la Mitropolie, se constată, că atât D. Petru Câmpeanu aŭ refusat de a primi asemenea însărcinare, cât şi Bojinca. Acésta'ĭ o fază a manopereĭ, iar cea-l-altă este următórea : se deschide sacul şi în aniĭ 1847, 1848, apoĭ şi în 1849, s'aŭ făcut o sumă enormă de preoţĭ fără carte, fără prepararea cerută pentru acéstă nobilă şi sublimă misiune, fără urme măcar de sciinţă religiósă! Există în direcţia archiveĭ seminariuluĭ ḑecimĭ de acte pe aceştĭ anĭ, în care nu se vede alta, decât mijlocirea Mitropolieĭ către Sămeşie, de a scóte de la dărĭ şi birurĭ pe cutare, orĭ cutare indiviḑĭ, spre a fi hirotonisiţĭ în urmă în preoţĭ. Procedura era acésta : Candidatul, dupe ce era scos de la dărĭ, se trimitea la Socola cu o scrisóre a Mitropolieĭ de a trece o formă de examen, şi apoĭ a merge la Mitropolie spre hirotonie. Cam acésta era frasa stereotipă a acestor ordine: *examinându'l curênd, ni'l veţĭ trimete la Mitropolie spre hirotonie.* Maĭ tóte aceste ordine sunt subscrise de însuşĭ Mitropolitul Meletie. Unele sunt adresate direct Catihetuluĭ de a îndeplini maĭ iute formele cerute de Regulamentul Organic.»

Dăm în anexă *) regulamentul întocmit în 1847 pentru seminariĭ, şi carele a fost promulgat la 23 Ianuarie 1848. Acest regulament a scăpat din vedere istoriculuĭ special al seminariuluĭ, profesoruluĭ Erbiceanu.

*

Scóle primare din judeţe continuă în Moldova cu vechiul program. In Iaşĭ, scóla de pe Podul-Roşu a ars şi nu a putut fi clădită decât târḑiŭ, la 1859.

In Aprilie 1847, se înfiinţéză scólă publică primară la Mihăilenĭ, şi cu decretele Epitropieĭ No. 118—120, se numesc membri aĭ comitetuluĭ de inspecţiune din Mihăilenĭ : Spătarul N. Bucşănescu, Căminarul M. Gavril şi Serdarul Calcantraur.

*

In 25 Ianuarie 1847, Epitropia scólelor (Logofĕtul C. Mavrocordat şi Beizadea Iorgu Suţu) propune, că Comitetele de inspecţiĭ din judeţe, alcătuite din ispravnicĭ şi duoĭ boierĭ particularĭ, să fie compuse pe viitor din ispravnic, preşedintele judecătorieĭ şi preşedintele Eforieĭ oraşuluĭ, sub cuvênt că ceĭ duoĭ boierĭ particularĭ nu poţ veni la şedinţe.

Eată anaforaua Epitropieĭ în acest obiect sub No. 33, supusă Domnitoruluĭ Mihail Sturdza :

Anaforaua Epitropieĭ scólelor sub No. 33, din 25 Ianuarie 1847, înalt încuviinţată la 24 Ianuarie 1847, pentru permanenta alcătuire a Comitetelor de inspecţie a scólelor publice de pe la ţinuturĭ

«Comiteturile de inspecţie a scólelor publice de pe la ţinuturĭ, astăḑĭ, se află alcătuite din D. Ispravnicul şi din 2 boierĭ particularĭ, dér ispita până acum aŭ dovedit că aceste

*) Veḑĭ anexa.

Comiteturĭ nicĭ o-dată nu sunt complecte, fiind-că cele-l-alte duoĕ mădularĭ, afară de Ispravnicul, nu sunt îndatorite a sta tot-d'a-una la reşedinţă şi a ţinea regulat seanţele atingĕtóre de trebuinţele şi îmbunătăţirile scóleĭ ce aŭ, căutându'şĭ maĭ cu priinţă interesul lor casnic şi particular, şi prin urmare a scóleĭ stă în părăginire, şi dér pentru ca o scólă publică de la ţinut să fie subt maĭ de aprópe priveghere şi îngrijire, Epitropia socotesce maĭ nemerit, décă şi Inălţimea Vóstră veţĭ bine-voi a încuviinţa, ca aceste Comiteturĭ pe viitorime să fie alcătuite, la oraşele de reşedinţă, din D-luĭ Ispravnicul, presidentul judecătorieĭ şi din D-luĭ presidentul Eforieĭ; iar la oraşele, precum : Têrgul-Frumos, Têrgul-Ocneĭ, Dorohoiŭ, unde nu este ispravnic, de D-luĭ Poliţ-maistru, presidentul Eforieĭ şi dintr'un boier particular, ce Epitropia îl va numi.

Aceştia să fie îndatoriţĭ pe fie-care sĕptĕmână, să ţie regulat seanţele lor atingĕtóre de trebile scóleĭ şi Departamentele respective, la numirea lor în slujbă, să trécă acéstă îndatorire. Epitropia cu supunere aduce acésta la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre, spre înalta hotărîre.» *)

Domnitorul aprobă mĕsura, în 24 Ianuarie 1847, iar Sfatul administrativ este sesizat de acéstă propunere în 3 Februarie 1847.

Dupe acéstă nouă sistemă de organisare a Comitetelor de inspecţiune, iată personalul lor din 1847 :

Comiteturile de inspecţie la scólele Departamentale

Focşanĭ :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Galaţĭ :	Pârcălabul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Tecuciŭ :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
	Căminar T. Moisi, care a făcut din început la scólă şi a stăruit a se face zidirea caseĭ de scólă.
Bêrlad :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
	Protopopul Vrabie, care a fost din început la scólă şi a stăruit a se face şi zidirea caseĭ de scólă.
Iaşĭ :	Episcopul.
	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Vasluiŭ :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Căminar Chiriak.

*) Manual administrativ, pag. 402.

Têrgul-Frumos :	Presidentul Eforieĭ.
	Serdarul Brânză.
	Comis Mircea.
Fălticenĭ :	Ispravniciĭ.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Roman :	Episcopul.
	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
	Comis Teodor, ce a fost de la începutul scóleĭ.
Bacăŭ :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Peatra :	Ispravniciĭ.
	Presidentul judecătorieĭ.
Botoşanĭ :	Ispravnicul.
	Presidentul judecătorieĭ.
	Presidentul Eforieĭ.
Têrgul-Ocneĭ :	Cămăraşul.
	Presidentul Eforieĭ.
	Archimandritul Paisie.

In 26 Septembre 1847, sub No. 3.968, Departamentul din lăuntru comunică Epitropieĭ o listă de prefecţiĭ, Eforiĭ şi persónele, carĭ aŭ să facă parte din nouele comitete scolare.

Eacă acea listă :

Dorohoiŭ : Spătar Nicu Bucşănescu.
Botoşanĭ : Post. Ilie Gherghel.
Suceava : Aga Dumitrache Canta.
Neamţu : Dumitrache Morlescu, Aga C. Ghica.
Roman : Aga Mateiŭ Crupenski.
Bacăŭ : Post. Nicu Roset.
Putna : Vorn. Iordache Pruncu.
Tecuciŭ : Banu Iancu Iamandi.
Galaţĭ : Post. Petrache Mavrogheni.
Tutova : Post. Gheorghe Iamandi.
Vasluiŭ : Aga Grigorie Crupenski.
Fălciŭ : Aga G. Teodoru.
Iaşĭ : Post. Mihăiţă Mihalache.
Aceştia eraŭ ispravniciĭ carĭ luaŭ parte în Comitete.

Eacă şi numele preşedinţilor de Eforiĭ :

Fălticenĭ : Căm. Ion Filipovicĭ.
Botoşanĭ : Serdar Teodor Ión.
Roman : Stoln. Costache Andrei.
Bacăŭ : Sluger Gheorghe Hociung.

Focşanĭ: Serdar C. Petrov.
Galaţĭ: D. Costache Anca.
Tecuciŭ: Sluger Nicolae Archip.
Bêrlad: Setrar Gheorghe Damian.
Huşĭ: Enache Miclea.
T.-Frumos: Căminar D. Pisoţki.
Iaşĭ: Colonel Alecu Iacovache.
T.-Ocna: Spătar Ión Lăcian.

*

Nicĭ un bursier nu e trimis în streinătate în anul 1847. In luna Februarie, Ioan Martino, fost elev al claseĭ de inginerie din Academie şi doĭ anĭ urmând scóla politechnică din Paris, este trimis la Berlin, pentru a urma maĭ departe ingineria civilă. *)

Acesta se înscrie la Berlin la scóla de architectură. Curênd apoĭ făcênd datoriĭ, Epitropia, la 15 Ianuarie 1849, îĭ taĭe bursa şi 'ĭ scrie să se întórcă în ţéră.

*

Din respect al cultureĭ generale, înregistrăm, pentru Februarie 1847, o scrisóre de recomandaţiune a Eforieĭ din Bucurescĭ către profesoriĭ din judeţe, în favórea tablouluĭ luĭ Wallenstein: «Rĕsboiul de la Călugărenĭ, care 'şĭ datoresce fiinţa de la finea anuluĭ trecut.»

Budgetul şi séma Eforieĭ scólelor pe acest an, nu ne daŭ cifre de óre-care importanţă, pentru artă, orĭ pentru muzee, şi biblioteca 'şĭ légă abĭa vre-o 26 volume ale eĭ.

Se procură un abonament pentru letopiseţele luĭ Kogălniceanu, şi să plătesce abonamentul la gazeta luĭ G. Asaki. Singura achisiţiune maĭ importantă, este o colecţiune de modele de desemn, în valóre de 960 leĭ. Se maĭ cumpĕră cărţĭ pentru bibliotecă în valóre de 2.434 leĭ.

Maĭ putem înregistra şi trimiterea la lucru inginerescа scolarilor de le matematică, la moşia Vesesci. Pentru acésta s'aŭ cheltuit 420 leĭ.

De îndată ce în Septembre se aplică noua lege, cu liceul francea în locul celuĭ românesc, bibliografia didactică fu greŭ isbită.

Eforia decisă chiar să aducă cărţile usitate în liceele din Francia, prin jurnalul sĕŭ sub No. 1.137, din 30 Septembre:

«Cunoscêndu-se trebuinţa de a se aduce cărţile trebuincióse pentru învĕţăturile ce aŭ a se urma în colegiurĭ, fiind-că la librariĭ de aicĭ nu se găsesc un numĕr îndestul pentru toţĭ scolariĭ, Eforia cbibzuesce a se scrie D-luĭ Dr. Picolo, la Paris, ca să cumpere câte 50 exemplare de tóte cărţile câte se întrebuinţéză în colegiurile franţuzescĭ, precum: gramaticĭ, dicţionare şi alte cărţĭ franţuzescĭ, latinescĭ, grecescĭ.

Se va trimite D-luĭ Picolo o sumă de 10.000 francĭ, din carĭ 3.000 francĭ să 'ĭ rĕs-

*) Dosarul No. 238 curent, Archiva Statuluĭ.

punță în primirea D-luĭ Perrot pentru cheltuiala drumuluĭ când va fi hotărît a pleca, precum deosebit i s'a scris, iar din 7.000 francĭ ce maĭ rămâne, să cumpere cărțile de carĭ aicĭ se vorbesce, și să trimită socotélă.»

(Semnațĭ): *Al. Filipescu, Manoil Băleanu, C. G. Filipescu, P. Poenaru.*

No. 1.137. 1847, Septembre 30.

Picolo a cumpărat cărțile. Eacă o scrisóre a luĭ din 31 Octombre 1847, către Poenaru:

Monsieur,

«J'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint la facture des livres et le catalogue du libraire, où vous verrez que les mêmes ouvrages servent pour la 8-me et la 7-me.

Les sept caisses marquées D. P., No. 1—7, ont été adressées a Mr. Curtis avec ordre de les expédier aussitôt qu'il les aurait reçus, à Bucarest, par la voie la plus prompte, et de s'entendre avec vous pour les frais.

J'ai touché dix mille francs chez M-rs. Pillat Will & C-ie, par ordre de M-rs. Popp, pour le compte de l'honnorable Ephorie. J'ai pris sur cette somme pour payer les livres elémentaires.

Agréez, je vous prie, Monsieur, l'assurance de la haute considération, avec laquelle j'ai l'honneur d'être

Votre dévoué serviteur,

Paris, le $\frac{\text{31 Octobre}}{\text{12 Novembre}}$ 1847. *N. Piccolo.*

5. rue d'Assas, impasse 2. *)

Analele bibliografice române ale luĭ D. Iarca, nu maĭ găsesc de înregistrat cărțĭ didactice românescĭ pe anul acesta, decât ediția a VII-a a gramaticeĭ române a luĭ I. Popp și Catechismul elementar al luĭ Aaron.

Tipografia S-tuluĭ Sava editéză numaĭ un manual de rugăciunĭ, **) iar editorul Iosif Romanov, revine la vechea *bucóvnă*, tipărinduo în 8°.

Décă maĭ se face un pas în literatură, acela este afară din scólă.

In Moldova, se maĭ tipăresc câte-va cărțĭ, grație luĭ Asaki. P. Câmpeanu scóte la institutul Albineĭ un Abecedar latin; Filaret Scriban tipăresce Istoria Sfântă pe scurt; G. Asaki tipăresce Istoria Testamentuluĭ Noŭ pentru tinerimea Moldo-română, carte aprobată de Epitropie. . . . .

Din literatura generală suntem ceva maĭ bogațĭ: Cesar Boliac tipăresce *Poesiĭ noue*; asemenea avem colecția de poesiĭ ale luĭ D. Bolintineanu, Scrisorĭ din țéra Țințărésca și Poesiĭ noue de C. Dăscălescu, etc.

Eliade publică vocabularul sĕŭ de vorbe strĕine în limba română, conchiḑênd la latinitatea nóstră, pe când inginerul Popovicĭ să încércă, într'o direcțiune opusă dar grată puternicilor ḑileĭ, să probeze cu «doveḑĭ literare pentru țéra Românéscă și Moldova, că nu s'aŭ numit Dacia și limba nóstră n'a avut nicĭ un amestec cu latina.» (Bucurescĭ, tipografia Rosetti și Winterhalter, 1847).

La 25 Septembre 1847, se termină diferendul dintre Epitropie și societatea dn natu-

---

*) Dosarul No. 456, Archiva ministeruluĭ de culte, din 1847.

**) Pitar I. Penescu tipăresce: *„Principiĭ de agricultură“* și Eforia o recomandă profesorilor n Ianuarie 1847.

raliştĭ, prin anaforaua Sfatuluĭ administrativ către Domnitorul Sturdza, sub No. 1.728. Sfatul propune să se ierte societăţeĭ datoria către scóle, de 9.745 leĭ, cu atât maĭ mult că are de acoperit casele cabinetuluĭ, din noŭ, cu fer. In 8 Octombre 1847, sub No. 2.066, Secretarul de Stat N. Mavrocordat, anunţă Epitropieĭ că Domnitorul a aprobat cererea societăţeĭ şi 'ĭ-a iertat datoria.

Se citesce în «Albina românéscă» No. 3 din 1847 :

«F. Liszt a sosit în Iasĭ unde va da treĭ concerte în salonul D-luĭ Vist. A. Balş.»

Liszt dete primul concert în salónele D-luĭ Momolo. Eram copil, pe al 13-lea an, când am ascultat, cu o neînţelésă emoţiune, pe Liszt, la primul sĕŭ concert. 'Mĭ-a rĕmas şi acum întipărită în minte acea figură lunguiaţă, slabă, cu plete lungĭ şi cu nisce degete la mână carĭ mi se părură de o lungime neobicĭnuită. In primul concert, la 5 Ianuarie 1847, Liszt cântă : Uvertura din Vilhelm Tell, Andante de la Lucia, Fantasie pe motive de la Norma, Tarantela de Rossini, Mazurca de Chopin, Poloneza din Puritani, Invitarea la vals de Weber şi micĭ melodiĭ ungurescĭ, maĭ tóte imitate dupe cântărĭ românescĭ. Următorul concert fu dat în salónele luĭ Alecu Balş, unde acum este «Sacré-coeur», vis-à-vis de statura luĭ Miron Costin, la Iaşĭ. Scirea despre aceste concerte străbătând în judeţe, aŭ sosit anume la Iaşĭ maĭ multe persóne, ca să asculte pe Liszt. Salónele Balş ne maĭ încăpênd lumea, al 3-lea concert se dete la teatru. La finea acestuĭ al 3-lea concert, publicul aplaudă frenetic încoronarea unuĭ bust al luĭ Liszt, datorit dalteĭ luĭ I. K. *amator* de sculptură. G. Asaki împărţi tipărit un sonet în onórea luĭ Liszt. A. Flechtenmacher, cu orchestra, cântă o uvertură pe *teme moldave*. Acésta produse un frumos efect. Dar un intusiasm nedescriptibil, scrie D. Gusti în No. 5 al «Albineĭ române» din 1847, coprinse pe toţĭ auditoriĭ, când la finea concertuluĭ, Liszt *improvisâ* pe tema unor hore române şi a uvertureĭ luĭ Flechtenmacher.

*

«Albina românéscă» No. 11, din 6 Februarie 1847, scrie :

«Teatru naţional va juca în beneficiul D-neĭ Sterian, Vicomtele de Letorier, comedie în treĭ acte, tradusă din franţuzesce de D. Negruzzi. Acéstă piesă rĕmasă lung timp pe afişul teatruluĭ naţional. Aşĭa o vedem dată în Februarie 1848. Nu târdiŭ se jucă «Zavistia», vodevil, tradus de Mateiŭ Milo. Nu maĭ menţionăm şi despre o trupă franceză, care alterna representaţiunile eĭ cu ale trupeĭ române.

Duminecă în 9 Februarie, «trupa naţională va avea cinstea a juca Bărbierul de Sevila». Mare intusiasm produse şi darea unuĭ tabloŭ viŭ, reproducênd gravura bătălieĭ Moldovenilor la Marienburg, în 1423 ; punerea în scenă de *Luzzato*.

«Albina românéscă» No. 16, din 23 Februarie 1847, scrie :

«D. Gheorghe Lemeni, fostul elev la Academie în clasa zugrăvitureĭ, dupe o petrecere de 8 anĭ la München şi Roma, unde fu trimis de onor. Epitropie a învĕţăturilor, pentru a se perfecţiona în astă artă, s'aŭ înturnat la Iaşĭ. Felurite lucrurĭ ce a făcut, mărturisesc talentul şi aplicaţia tênĕruluĭ nostru artist. El a avut norocire a înfăţişa alaltăerĭ Prea Inălţatuluĭ Domn, cadrul faimos al luĭ Guido Reni, represintând pe Archanghelul Mihail care învinge pe Satana. Acest lucru, ce se deosebesce prin exacteţa desenuluĭ şi lă-

murirea colorituluĭ, împodobesce astădĭ apartamentele palatuluĭ domnesc. Portreturile ce D. Lemeni a făcut aci, aŭ nu numaĭ meritul uneĭ depline semănărĭ, ce încă a unuĭ gust ce nu se póte câştiga decât la Roma, scóla tuturor artiştilor marĭ.

*

«Am primit cu plăcere numĕrul întêiŭ al fóeĭ periodice intitulate «Album», ce aŭ început a se publica la Bucurescĭ. Acésta este continuarea fóeĭ, care se tipărea în Iaşĭ la 1844, avênd între colaboritoriĭ eĭ numiĭ ceĭ maĭ aleşĭ din ambele Principate; acéstă fóe va fi nu repertoriŭ de tóte producerile originale în limba română şi aşĭa precum asociaţia literară este menită a rĕspândi cunoscinţĭ politice, Albumul are de scop a informa gustul literatureĭ începĕtóre şi a înavuţi limba de principiĭ propriĭ cu a eĭ fire. Insoţind cursul acesteĭ foĭ cu tóte urările nóstre, noĭ împărtăşim cititorilor chiar întroducerea, cu care a începu No. 1 al gazeteĭ, al căruia abonament se face în Iaşĭ la librăria D-luĭ Caliman.

Album sciinţific literar

«Fóia sciinţifică şi literară ce se tipărea în Moldova, a fost, dupe părerea néstră, cel maĭ interesant jurnal care am avut vre-o dată. Redijat de tineriĭ ceĭ maĭ cu talent din acéstă vecină ţĕră, îmbogăţit de tot ce limba nóstră producea maĭ original, el unea tóte condiţiunile ce ar fi trebuit a'ĭ merita o maĭ lungă viéţă, ar fi avut negreşit o mântuitóre influenţă asupra literatureĭ nóstre. Décă acest jurnal ar fi putut ţinea, noĭ nicĭ am fi gândit a intreprinde o altă publicaţie; dar dupe încetarea luĭ, de şi întreprinderea nóstră póte părea nesocotită, ameninţaţĭ fiind a cădea sub sórta ce aŭ apĕsat maĭ multe jurnalurĭ, nu ne putem opri de a face o încercare ce ni se pare o datorie. Căcĭ slăbirea gustuluĭ citireĭ, care de câţĭ-va anĭ merge retrogradând, este o mâhnitóre priveliște pentru toţĭ aceia carĭ iubesc şi cultivez literatura. Ca să cercetăm pricinile acesteĭ atoniĭ, acesteĭ adâncĭ apatiĭ, ar trebui să intrăm în lungĭ disertaţiĭ şi să ne hotărîm a întêmpina infocate séŭ pedante polemicĭ, de care şi scopul acestuĭ jurnal şi aplicarea nóstră ne depărtéză. Ne mărginim dar a ḑice, că publicaţia nóstră va fi un cadru deschis la tóte producţiile originale, în versurĭ, séŭ proză, care vor fi de vr'un interes şi vor avea o limbă bogată; la orĭ-ce articole de sciinţă folositóre, cu un cuvênt la tóte lucrările ale duhuluĭ. Bunele traducţiĭ vor fi primite cu mulţămire, ertându-ne câte o-dată a critica cu mĕsură şi a lăuda cu nepărtinire.

Noutăţile politice, care în planul nostru sunt de un interes secundar, vor avea asemenea loc în colónele nóstre.

Nădăjduind că tineriĭ românĭ din amênduoĕ ţĕrile, că bărbaţĭ cu talent, ce 'şĭ întrebuinţéză césurile de odihnă spre cinstea lor şi interesul înaintăreĭ, ne vor veni adesea într'ajutor, şi începem publicaţia acésta, încredinţaţĭ, că subt un guvern luminat şi înţelept, o întreprindere a căreia ţintă e desvoltarea gustuluĭ, nu póte fi decât bine vĕḑută. Cumpĕtatul preţ al gazeteĭ nóstre, póte fi o dovédă că patima întreprinḑĕtorilor nu este speculaţia.»

*

In 1847, continuă a se publica la Bucurescĭ, «Curierul românesc», tipărit cu litere, Gazeta germană, tot în Bucurescĭ, subt redacţia luĭ Schweder; la Braşov «Gazeta Tran-

silvanieĭ» și «Fóia pentru minte» ; la Galațĭ «Il Danubio», apărut la 17 Ianuarie 1847. La Blaj «Organul luminăreĭ» și «Gazeta bisericéscă» (cu litere) de Ciparіŭ, cu colaborarea luĭ Mane și Pumnul. In Iașĭ jurnalul luĭ G. Asaki.

In Bucurescĭ Societatea literară a Românieĭ, care numără în sînul eĭ boerĭ ca I. Văcărescu, C. G. Filipscu, Ștefan Golescu, I. Voinescu și scriitorĭ ca Gr. Alexandrescu, Eliad, Poenaru, etc., a publicat «*Prietenul tinerimeĭ*». P. Poenaru a salutat acéstă publicațiune. Membriĭ societățeĭ plăteaŭ câte 5 galbenĭ cotisațiune pe an și avéŭ dreptul la câte un exemplar din orĭ-ce carte tipărea asociațiunea.

Se citesce în «Albina românéscă» No. 16, din 23 Februarie 1847 :

Impărtășim următórea scrisóre ce am primit de la D. Aga Negruzzi, deputat din capitală.

Domnule redactor !

Nisce auḑirĭ ce s'aŭ fost rěspândit pentru scóla de meseriĭ, m'aŭ îndremnat a mě adresa către D. L. S. Prințul G. Suțo, unul din boeriĭ epitropĭ aĭ scólelor, și a cere óre-care lămuririĭ. Eată rěspunsul ce am primit, pe care te rog să bine-voescĭ a'l publica în colónele fóeĭ D-tale, căcĭ el slujesce a arěta agonia în care până acum tânjia acest așeḑămênt, și měsurile ce s'aŭ luat pentru îndreptarea sa.

Am cinste a fi, Domnul meŭ, s. c. l.

C. Negruzzi.

D-luĭ Aga C. Negruzzi

Domnul meŭ,

Ms grăbesc a rěspunde la întrebarea ce 'mĭ aĭ făcut cinste a'mĭ adresa asupra měsurilor, care Epitropia învěțăturilor publice, a găsit de cuviință a lua pentru scóla de meseriĭ, pentru ca să'ĭ reguleze marșa și să pótă dobândi isprăvile ce întemeierea acestuĭ așeḑěmênt a avut în vedere.

Scóla de meseriĭ s'a înființat la 1840, cu lăudatul scop de a forma meseriașĭ moldovenĭ, carĭ dupe 4 séŭ 5 anĭ, eșind maistri, să se întórcă pe la târgurile de unde eraŭ trimișĭ, spre a putea înmulți numărul meșterilor a cărora lipsă este simțită, și prin acésta a nu maĭ urma nevoia de a alerga la străinĭ pentru fabricarea celor maĭ micĭ obiecte. Șése ateliere s'aŭ fost înfiiințat în scopul acesta, care să dea tot o-dată la 26 tinerĭ din norod trimișĭ la acéstă scólă, de Eforiile târgurilor, un miḑloc statornic de viețuire.

Statutele acestuĭ așeḑămênt, dupe închipuirea ce s'a făcut atuncĭ, coprindea, că așĭa precum dupe 4 anĭ, scóla va fi în stare a merge de la sine și a produce articole manufacturate, a căror vînḑare ar fi de ajuns spre ținerea sa, Epitropia învěțăturilor se va însărcina cu cheltuelile instalațieĭ și cele-l-alte, numaĭ pentru 4 anĭ, dupe cara va fi scăpată de o cheltuială însemnătóre în budgetul sěŭ. Șése anĭ trecură de atuncĭ.

Lăsând la o parte cheltiala instalațieĭ, care însă figuréză în capitalul caseĭ scólelor ca un împrumut făcut acestuĭ așeḑěmênt împrumutul, ce se sue maĭ bine de 25.000 leĭ și care nu s'aŭ maĭ rěspuns înapoĭ; dar cheltuiala anualnică, precum se vede din semĭ, maĭ tot-d'a-una s'a suit la 60.000 leĭ, și care a fost isprava? Dupe șése anĭ trecuțĭ, nu sunt 10 ucenicĭ în stare a da un examen, și nicĭ unul care să se pótă înapoi la târgul ce l'a trimis pentru ca să deschidă o atelie de meserie.

«Dupe o aşteptere fără rod de şése anĭ, care era, Domnul meŭ, cea d'ântâiŭ datorie a Epitropieĭ? Trebuia óre să lase lucrurile să mérgă aşĭa, împotriva glăsuireĭ statutelor? Să'şĭ tragă asupra rĕspunderea uneĭ cheltuelĭ anualnice fără nicĭ un folos? Să privéscă cu nepĕsare lipsit scopul cel de căpetenie al acesteĭ scolĭ, acela adecă de a produce meseriaşĭ pămênteni? Epitropiĭ aŭ înţeles alt-fel datoriile séle. Dupe duhul statutelor, care, precum am ḑis, nu avea în vedere decât a produce regulat un numĕr de meseriaşĭ, cu cât se va putea maĭ puţină cheltuială, maĭ întâiŭ a căutat a se lămuri de starea de faţă a acesteĭ scolĭ, şi trebue a mărturisi, că a rĕmas cu totul nemulţămită de ceea ce a aflat; intrând în cercetare s'a încredinţat, chiar din raporturile direcţieĭ acestuĭ aşeḑămênt, că nu numaĭ nu póte acoperi cheltuelile séle, dar că Epitropia trebue să sporéscă subvenţia anuală ce 'i s'a hotărît, décă voesce să aibă nădejde a o vedea sporind.»

Epitropia justifică aşĭa proiectele séle de reorganisare a scóleĭ de arte şi meseriĭ.

CAP. IX

ANUL 1848

Anul 1848, în care Europa întrégă e sguduită până în fundul temeliilor sale, are și pentru ţĕrile române o însemnătate necontestabilă. Lăsând de a ne ocupa de acéstă însemnătate, din respect strict politic, noĭ consignăm aci evenimentele din acest an, carĭ aŭ exercitat o influinţă asupra mersuluĭ cultural al ţĕrilor române.

Din acest punct de vedere considerat anul 1848, 'l putem împărţi în 3 perióde distincte și anume: 1) Perióda în care guvernele și domniile reacţionare simt că fluxul ameninţător al ideilor și aspiraţiunilor contrariĭ lor se urcă mereŭ și pentru a 'l stavili eĭ cad în greşelĭ și maĭ marĭ, între care este împedicarea progresuluĭ cultural prin scolĭ și prin carte; 2) Momentul din anul 1848, în care a isbucnit revoluţiunea; și 3) tristul moment al rĕpunereĭ revoluţiuneĭ de către reacţiunea retrogradă cea maĭ îndârjită.

In prima perióda aflăm la Bucurescĭ și Iașĭ învĕţămêntul românesc superior nimicit. Câte un început de liceŭ frances înlocuesce vechile Academieĭ și colegiul S-tul Sava. Poporuluĭ se négă dreptul de o cultură maĭ pre sus decât cea elementară. Abia 12 tinerĭ sunt crescuţĭ de Stat fără distincţiune de se trag din boerime séŭ din popor, dar și aceștia nu în numele egalităţeĭ omenescĭ, ci pentru nevoia de a se forma profesorĭ, îmbuibaţĭ cu doctrinele retrogade ale timpuluĭ.

Dupe noul reacţionar aşedĕmênt al scólelor, budgetul veniturilor scólelor avea să fie urcat la 850.000 din 350.000 leĭ, peste budgetele speciale ale scólelor cu fondurĭ proprĭĭ. Asemenea venit nu s'a incasat în totalitate, ce numaĭ până la suma de 460.000 leĭ.

Cu asemenea banĭ, până la sbucnirea revoluţiuneĭ muntene s'a întreţinut aşa ḑisa Academie, sub provisorul Monti, pe suma de 560.508 leĭ, în care intra și cheltuelile claselor rĕmase din desfiinţatul colegiŭ. *)

Dăm în anexă **) și budgetele speciale ale scólelor cu venituri proprĭĭ.

Despre starea învĕţămêntuluĭ deplorabilă din acéstă perióda, ni se se strînge inima să grăim maĭ mult. Din norocire pentru cultura naţională, starea de lucrurĭ înfiinţată prin regulamentul reacţionar, încetéză în curênd, prin revoluţiunea care pune capĕt și Domnieĭ luĭ Bibescu.

Din prima fasă a scólelor, la 1848, să aducem totuşĭ unele informaţiunĭ:

1) Eforiĭ, Alexandru Filipescu, Man. Băleanul și P. Poenarul, prin jurnalul No. 196 de

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ anexa.

la 3 Februarie 1848, convin să ţină regulat şedinţă în fie-ce Mercurĭ, la ora 1 dupe amiaḑĭ. «Décă ar fi împedicare, se va ţinea a duoa ḑi, ca să nu trécă săptămâna fără şedinţă.» *)

2) Eforiĭ scólelor, Al. Filipescu, Man. Băleanu şi *P. Poenaru* (?) se pun să înfiinţeze aşĭa ḑisa Academie, cu limba francesă, carea începe, în Ianuarie 1848, cu clasele 8, 7 şi 6. Cer luĭ Vodă, permisiune a aduce profesorĭ din Francia, cât şi un provisor pentru internat:

Inălţimeĭ Sale,
Domnuluĭ stăpânitor a tótă Ţéra românéscă, Gheorghe Dimitrie Bibescu.

Eforia scólelor

Raport.

«Potrivit cu noua legiuire a reorganisaţieĭ scólelor, Eforia chibzuind a înfiinţa acum îndată parte din Academia ce s'a legiuit a se întocmi în capitală, socotesce a aşeḑa acum pentru anul d'ântêiŭ, numaĭ 3 clase, adecă a 8-a, a 7-a şi a 6-a, rămânând ca cele-alte clase să se adaoge din an în an câte una, treptelnicesce potrivit cu propăşirea scolarilor în a lor pregătire în clase maĭ 'nalte.

Pentru acéstă întocmire trebuesc maĭ întêiŭ profesorĭ, carĭ având bună cunoscinţă de limba şi literatura latină, grecéscă şi francesă, să fie însărcinaţĭ cu tóte obiectele de învĕţătură ale claseĭ lor respective; al duoilea un provisor pentru cârmuirea internatuluĭ Academieĭ, care provisor pe lângă cunoscinţele ce s'a ḑis că trebue să aibă profesoriĭ, să fie şi cu deprindere în ramura administrativă a unuĭ aşeḑământ de învĕţătura publică. Şi fiind-că persóne cu asemenea cunoscinţe, trebue a se aduce într'adins din străinĕtate, Eforia, dupe ce s'a informat prin corespondenţă despre condiţiile cu care s'ar putea dobândi asemenea profesorĭ, a încheiat alăturatele treĭ contracte, şi plecat le supune la luminata Mărieĭ Vóstre resoluţie, că de le veţĭ aproba să bine-voiţĭ a da Inalta poruncă de urmare.»

(Semnaţĭ), *A. Filipescu, Manoil Băleanu, P. Poenaru.*

1848, Ianuarie 5.

Domnitorul pune pe acéstă anafora resoluţiunea următóre:

«Ne unim întru tóte cu chibzuirea Eforieĭ».

E angagiat provizor, profesorul *Monty*. Iuliŭ Dominique Varaigue încă este angagiat profesor.

D. Iuliŭ Dominique Varaigue născut la Dugny, Depertamentul Meuseĭ, în Franţa, bacalaureat în litere, membru de universitate, supleant şi institutor la colegiul Rollin din Paris, se angajéză a veni ca profesor la colegiul din Bucurescĭ, cu léfa de 5.000 francĭ pe an, plătiţĭ lunar şi începĕtorĭ din ḑiua când va veni în capitală, plus cheltuiala drumuluĭ 700 francĭ şi dreptul la o pensiune viageră de va servi deplin 10 anĭ de 1.500 francĭ, reversibilĭ soţieĭ luĭ în cas de mórte şi copiilor caboriţĭ din căsătorie, de 'ĭ va avea, până la majorat.

Tot asemenea sunt condiţiunile din al treilea contract încheiat între Eforia scólelor cu D. Hyancinte Hurard din Departamentul la Manche, născut la Barfleur Arondisementul Cherburg din ḑisul Departament, tot bacalaureat în litere, membru de universitate şi repetitor la colegiul Rollin din Paris. Contractele sunt făcure în dublu, semnate de angajaţĭ şi angajatorĭ (membriĭ Eforieĭ), şi legalisate de Secretariatul Statuluĭ şi consulatul general al Franţeĭ, pentru autenticitate, în 22 Ianuarie 1848.

---

*) Veḑĭ anexa.

La 26 Ianuarie, Eforia prin D. Poenaru, scrie D-luĭ Picolo la Paris, ca M. S. Vodă dupe expunerea favorabilă ce I-a făcut, desfăşurând calităţile D-lor Varaigue & Hurard, a admis în întregimea lor contractele Eforieĭ încheeate cu dênşiĭ, dar «că în vederea deschidereĭ colegiuluĭ nostru, dupe Pascĭ, să întârdieze plecarea de la Paris a óspeţilor noştri până la Maiŭ.»

*

Până a nu se angaja Monty, era să se aducă, încă în 1847, pre Perrot. *)

Angajamentul cu care Eforia se învoia a lua faţă cu D. Perrot, profesor de Istorie la colegiul Ludovic cel Mare din Paris, ca să'l aducă provizor al liceuluĭ ce se forma în Bucurescĭ, cu tóte avantajele ce 'ĭ asigura, nu a fost primit de Perrot şi pentru care, Eforia instrucţiuneĭ scriind în 8 Noembre 1847, arétă D-luĭ doctor Picolo la Paris, exprimând regretul pentru acéstă nereuşită şi autorisându'l să încheiă contract cu o altă persónă, care ar oferi aceleaşĭ calităţĭ, talent şi bună reputaţiune; şi pe lângă acésta de a maĭ angaja alţĭ duoĭ profesorĭ, unul pentru a 7-a şi altul pentru a 6-a clasă, pe carĭ se va sili să 'ĭ recruteze de preferinţă pentru ceĭ maĭ agreaţĭ de prin liceele Franţeĭ séŭ dintre repetitoriĭ cunoscuţĭ cu studiĭ bine sevêrşite şi cu fond de moralitate.

---

*) *Eacă primul angajament neacceptat*

Le comité de l'instruction publique autorise M. le docteur Piccolos à passer avec M. Perrot, professeur d'histoire au collège de Louis le Grand, un contrat, en vertu duquel, M. Perrot d'une part s'engagerait a venir en Valachie pour se charger des fonctions de Proviseur du lycée établi dans la capitale de Bucarest.

A se titre M. Perrot sera chargé de la direction de l'enseignement dans les classes du dit lycée, de surveiller la moralité et la discipline des élèves, d'inspecter leurs études, et d'èclairer de ses lumières et de son expérience les délibérations du comité de l'instruction publique, lorsque celui-ci jugerait nécessaire d'introduire quelques améliorations dans l'enseignement. Il aura d'ailleurs à remplir toutes les fonctions administratives et autres qui d'après les réglements de l'université de France appartiennent aux proviseurs de collèges royaux.

Comme les classes du lycée ne pourront être complétées que graduellement, à mesure qu'il y aura des élèves préparés pour chaque classe, et que par conséquent le nombre des élèves sera dans les premières années peu considérable, M. Perrot remplira provisoirement aussi les fonctions de censeur du dit lycée.

D'autre part le comité de l'instruction publique s'engage à allouer à M. Perrot un traitement annuel de neuf mille francs, payable par mois; lequel traitement sera porté à douze mlile francs après trois ans de service accomplis. Dans le cas où après ce terme de trois ans de service M. Perrot (ce qu'à Dieu ne plaise) viendrait à décéder en Valachie, sa veuve aurait droit à une pension de 1.200 francs, réversible en cas de décés de la dite veuve, sur les enfants issus de son mariage avec M. Perrot et ne devant s'èteindre qu'à l'époque ou tous auraient atteint l'âge de la majorité suivant la loi Française.

Après dix années révolues de service, M. Perrot aura droit personnellement à une pension viagère de 3 000 francs, laquelle après son décés sera réversible sur la veuve et sur les enfants issus de leur mariage, également jusqu'à l'époque où tous auraient atteint l'âge de la majorité, suivant la loi française.

M. Perrot recevra à son départ de Paris trois mille francs pour les frais de son voyages jusqu'ici à Bucarest.

Arrivé dans la capitale, M. Perrot occupera immédiatement le logement qui lui est destiné au lycée et rentrera dans l'exercice de ses fonctions relativement auxquelles le proviseur relèvera du comité dit Ephorie des écoles; ce comité formant aujourd'hui le conseil de S. A. S. le Prince régnant pour tout ce qui concerne les affaires de l'instruction publique.

Alexandre Philipescu, Emanoil Ballianu, C. G. Philipescu, P. Poenaru.

Din actele de maĭ sus, se vede, că la Ianuarie 1848, Academia orĭ gimnasiul francez nu exista încă; în Aprilie Eforia încă se ocupa cu regularea personaluluĭ didactic al nouluĭ colegiŭ frances. In contraḑicere cu noul regulament al scólelor, Eforia decisă ca numaĭ limba română să se înveţe în noul institut, dar că profesorul de limba română să predea tot în românesce şi aritmetica.

Inălţimeĭ Séle,

Domnuluĭ stăpânitor a tótă Ţéra românéscă, Gheorghe Dimitrie Bibescu.

Eforia scólelor

Raport.

Cu întocmirea claselor Academieĭ, fiind trebuinţa a se aşeḑa şi catedra de gramatica limbeĭ românescĭ, Eforia dupe chibzuirea ce a avut cu D-luĭ provizorul, chibzuesce ca profesorul acesteĭ catedre, să se însărcineze a da lecţie de gramatica limbeĭ românescĭ şi de aritmetică, de duoĕ orĭ pe săptămână, în fie-care din cele treĭ clase ale Academieĭ, ce se întocmesc acum în anul d'ântêiŭ şi să aĭbă léfa 500 leĭ pe lună.

Asemenea găsesce cu cale Eforia, dupe înţelegerea cu D. provizor, de a se aseḑa acum şi profesoriĭ de caligrafie şi desemn, amânduoĭ cu léfa de câte 300 leĭ pe lună.

Acéstă chibzuire, Eforia plecat o supune la cunoscinţa Mărieĭ Vóstre, că de o veţĭ aproba să bine-voiţĭ a da înalta hotărîre de urmare.

Alexandru Filipescu, Manoil Băleanu, P. Poenaru.

No. 445. 1848, Aprilie 24.

Un alt raport al Eforieĭ către Domnitor ḑice:

«D-luĭ provizorul Academieĭ, cu raportul No. 43, încunosciinţéză Eforieĭ, că spre a se putea păzi buna orênduială între scolariĭ pensionatuluĭ Academieĭ, chibzuesce de neapărată trebuinţă a avea un ajutor la inspecţiile D-séle, şi că spre acest sfîrşit D. profesor Varaigue a primit a lua asupraşĭ o parte din însărcinările acesteĭ privigherĭ.

Tot-d'o-dată chibzuesce D. provizor de trebuinţă, ca pedagogiĭ ce se află în slujba acestuĭ pensionat, să li se facă óre-care lecţiĭ spre adăugirea cunoscinţelor ce le trebuesc, atât pentru funcţia de pedagog, cât şi pentru pregătirea de profesorĭ şi că spre acest sfîrşit D. Hurard s'ar însărcina cu asemenea lecţiĭ, adăogându-i-se pe lângă acésta şi deosebita îndatorire de a lua şi dênsul parte la privegherea asupra învĕţăture scolarilor internĭ.

Pentru bonificaţia adăugireĭ ostenelelor acestor duoĭ profesorĭ, face următórea propunere: D-niĭ proresorĭ Varaigne şi Hurard, să'şĭ aĭbă locuinţa în lăuntrul Academieĭ şi să li se dea cele trebuincióse ale hraneĭ D-lor, precum şi ale încălḑireĭ şi luminăreĭ locuinţeĭ.

Eforia cunoscênd că propunerile acestea ale D-luĭ provizor sunt spre folosul aşeḑămêntuluĭ public, supune la Luminata hotărîre a Măreĭ Vóstre, acéstă chibzuire, că de o veţĭ aproba, să bine-voiţĭ a da înalta poruncă de s se sloboḑi locuinţa numiţilor duoĭ profesorĭ în lăuntrul Academieĭ şi a li se întâmpina cele trebuincióse, spre hrana D-lor şi spre încălḑirea şi luminarea aceleĭ locuinţe din fondurile internatuluĭ».

Alexandru Filipescu, Manoil Băleanu, P. Poenaru.

No· 555. Aprilie 30.

Studiile făcêndu-se aprópe exclusiv în limba franceză, am arĕtat deja cum bibliografia didactică se sărăcesce în 1848. Abĭa ce maĭ tipăresc cărţĭ pentru predarea religiuneĭ.

In 26 Ianuarie 1848, Eforia a retipărit 5.000 exemplare «Manual de rugăciuni» și 5.000 exemplare «Istoria testamentului». In 30 Aprilie a cumpărat 1.000 exemplare «*Prietenul tinerimei*» de la Societatea literară. *)

*

Nu avem a face, aici, istoricul isbucnirei revoluțiunei de la 1848. Pentru scopul ce urmărim, ajunge să spunem, că prin realizarea ei scólele nóstre (din Muntenia) intră în a doua perióda istorică.

In scurta perióda a duoa, cultura românéscă, greŭ isbită în trecut, promite a'și relua cursul înfloritor prin mĕsurile Locotenenței domnescĭ; dar triumful causei bune este întârdiat pe de o parte de epidemia holerei **) care bântue în țéră, și pe de alta din împrejurarea că revoluțiunea isbucnesce într'un moment când scólele sunt închise prin faptul și a vacanțelor de véră.

Guvernul luĭ Bibescu speriat de pregătirile revoluțiunei, creduse a o stavila dărîmând chiar umbra de scólă ce maĭ subsistase prin legea cea nouă a scólelor.

Locotenența domnéscă a revoluțiunei, a hotărît restabilirea învĕțămêntuluĭ național, decĭ și al colegiuluĭ, d'impreună cu a cursurilor superióre, care aveaŭ să fie redeschise cu noul semestru 1848—1849.

Unul din cele d'ântâiŭ acte ale Locotenenței de la 1848, aŭ fost supresiunea Eforiei și apoĭ a taxeĭ marĭ ce se cerea de la scolariĭ ce voiaŭ să frecuenteze cursurile secundare și superióre. Aceste taxe le pusese regimul Bibescu, spre a împedica intrarea în scólă a Românilor, din clasele desmoștenite. Dice locotenența «fiind-că instrucția publică este singurul organ ce contribuesce la întinderea cunoscințelor și lățirea ideilor, și fiind-că printr'însa numaĭ se póte forma bărbațĭ folositorĭ patrieĭ, noul guvern a socotit acésta una din cele maĭ serióse ocupațiĭ ale séle; prin urmare dar, cunoscênd că contribuirea de un galben pe lună, la care se îndatora a rĕspunde orĭ-care scolar ar fi dorit să urmeze regulat cursurile ce se predaŭ în Academia națională, este o stavilă pentru tinerimea ce ar putea să se foloséscă din învĕțătură, și care neavênd mijlóce spre rĕspunderea uneĭ asemenea taxe, se mulțămesce într'o singură învĕțătură ce nu'l póte ajuta spre desvoltarea unuĭ duh ce ar sluji și chiar în folosul patrieĭ lor, aŭ chibzuit a se desființa în viitor acéstă contribuție, potrivit principiilor constituțieĭ, avênd a se folosi de o potrivă orĭ-carĭ ar dori să urmeze cursurile academice; drept aceea dar, se dă în cunoscința obștieĭ acéstă punere la cale spre sciință.

Salutare și Frăție.»

Acéstă însciințare a ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice ne amintesce, că gratuitatea învĕțămêntuluĭ a fost proclamată prin Constituțiunea de la 1848.

In conformitate cu Constituțiunea ***) de la 15 Iunie și cu decretul Locotenenței din 25 Iunie 1848, No. 117, Eforia scólelor (în care era Alex. Filipescu, C. G. Filipescu, Manoil Bălăceanu, și în care cu regret vĕdurăm persistând și P. Poenaru), este desființată.

---

*) Dosarul No. 477, Archiva Ministeruluĭ de culte.

**) Chiar în ziua sbucnireĭ revoluțiuneĭ, Eforia scólelor, cu raportul No. 784, ceru Minist. credinței voie de la Domnitor, ca să închidă scólele din causa holereĭ.

***) Vezĭ anexa.

Eată decretul pentru acésta :

«In numele poporuluĭ Român,

Dreptate-Frăţie!

Guvernul provisoriŭ.

«Dupe Constituţiunea jurată de popor în ḑiua de 15 Iunie, ministerul credinţeĭ şi al instrucţiuneĭ publice, avênd tótă rĕspunderea organisaţieĭ şi administraţieĭ scólelor din tot principatul ţĕreĭ românescĭ, Eforia scólelor se desfiinţéză, şi D. ministru va avea să poruncéscă de-a dreptul către tot corpul profesorilor.

Membriĭ guvernuluĭ provisoriŭ :

† *Neofit*, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ, *Stefan Golescu*, *) *I. Eliad*, *A. G. Golescu*, *Rosetti*, *I. C. Brătianu*, şi o altă semnătură nedescifrabilă.

Acest decret, Locotenenţa 'l adreséză ministruluĭ instrucţiuneĭ publice.

Isbucnind revoluţiunea şi în Transilvania, câţĭ-va din profesoriĭ ardelenĭ, în contra voinţeĭ luĭ Bibescu, să grăbiseră a merge în patria lor. Aşĭa aŭ fost: Maiorescu, Laurian, etc., carĭ merseră să ia parte la memorabila adunare de la Blasiu.

Dăm în anexă **) o petiţiune a luĭ Maiorescu şi decretul guvernuluĭ provisoriŭ, prin care recunósce legitimitatea absentăreĭ luĭ Maiorescu de la post, şi 'ĭ dă salariul pe cât a absentat.

Luĭ Laurian încă i se recunósce acest drept, dér ocupat în Ardeal, luĭ i se trimite ordin de rechiămare la catedra de filosofie, ce este de a se reînfiinţa cu noul semestru scolar 1848—1849, numaĭ la 3 Septembre.

Intre acestea, Locotenenţa, după propunerea ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice, a decis să se numéscă o comisiune pentru îmbunătăţirea învĕţătureĭ publice ; în acea comisiune avea să figureze şi Laurian. In adresa de chiămare la ambele catedre de filosofie şi de limba latină, se comunică luĭ Laurian scire şi despre numirea luĭ în ḑisa comisiune. Eată decretul :

«*Dreptate-Frăţie!*

La deschiderea claselor colegiuluĭ S-tul Sava, fiind a se restatornici catedra de filosofie şi de limba latină în paralel cu limba română, şi fiind probată capacitatea Dumitale în aceste învĕţăturĭ, ministerul te invită să bine-voescĭ a veni ca să ocupĭ ḑisele catedre, avênd apuntamentele de 1.000 leĭ pe lună, adecă câte 500 leĭ de fie-cate catedră, cu începere de la 15 ale curgĕtoruluĭ Septembre.

Deosebit se face Dumitale cunoscut că eştĭ numit membru al comisiuneĭ pentru îmbunătăţirea învĕţăturilor publice, şi că urméză a nu se zăbovi venirea Dumitale aicĭ pentru conlucrare cu ceĭ-l-alţĭ membriĭ aĭ acesteĭ comisiĭ.

Salutare şi Frăţie.» ***)

No. 958. 1848, Septembre 3.

---

*) Numaĭ Christian Tell şi Mitropolitul semnéză cu slove chirilice; toţĭ ceĭ-alţĭ semnéză cu litere latine.

**) Veḑĭ anexa.

***) Dosarul No. 484 din 1848, archiva ministeruluĭ de culte.

Cu adresa No. 2.569 din 16 Iulie 1848, se învoesce luĭ Laurian de a maĭ sta în Ardeal şi a i se da léfa pe trecut.

Mĕsurile pregătitóre de redeschiderea scólelor, sub guvernul provisoriŭ, sunt : relative la colegiŭ şi cursurile superióre; relative la scólele primare din judeţe; relative la scólele sătescĭ, şi relative la cultură în genere.

Din mĕsurile relative la colegiŭ şi cursurĭ superióre, dăm precădere decretuluĭ din 16 August, cu No. 868.

Locotenenţa este solicitată de ministrul instrucţiuneĭ publice să 'ĭ permită de a reduce preţul internatuluĭ de la S-tul Sava de la 80 la 60 galbenĭ, de a spori numĕrul stipendiştilor *) cu cheltuiala Statuluĭ până la 24, aleşĭ prin concurs, de la clasa a II-a umanióră şi să grăbéscă de a redeschide pensionatul din S-tul Sava.

Dreptate-Frăţie

Onor. Locotenenţe,

No. 868. — 1848, August 16.

«In urma lucrărilor comisieĭ numite pentru organisarea scólelor, luându-se disposiţiĭ ce aŭ a se pune în lucrare cu începerea cursurilor de la 1 Septembre viitor. Acest minister face cunoscut onor. Locotenenţe cele următóre :

1. Preţul anual al scolarilor internĭ din pensionatul din S-tul Sava, de unde era de 80 galbenĭ şi îmbrăcămintea şi alte necesariĭ de la părinţĭ, să se reducă la 60 galbenĭ pe an, fără a maĭ da părinţiĭ nimic alt decât aşternutul şi rufele la început, cum şi cărţile învĕţăturilor.

2. Numĕrul stipendiştilor ce se ţin cu cheltuiala Statuluĭ, să se sue la 24.

3 Stipendiştiĭ să se ia dintre scolariĭ ce aŭ terminat cu eminenţă prima clasă de umanióre, dupe o hotărîre a uneĭ comisiĭ numite într'adins dintre profesorĭ, dupe alegerea ministruluĭ instrucţieĭ publice.

Spre a putea să se deschidă pensionatul din S-tul Sava în modul arĕtat, şi spre a putea a se da o sciinţă publiculuĭ, ministerul solesce la onor. Locotenenţă un decret împuternicitor.

Salutare şi Frăţie.»

Locotenenţa Domnéscă aprobă, cu ofisul No. 452, din 19 August 1848, propunerea de maĭ sus.

*

Ministrul instrucţiuneĭ publice, cu adresa No. 480 din 9 Septembre 1848, scrie luĭ Monti provisorul, împărtăşindu'ĭ programa de învĕţăturile, ce cu mutarea claselor de la Radu-Vodă, aŭ a se complecta în colegiul S-tuluĭ Sava. «Şi eştĭ poftit, D-le provisor, ca pentru distribuţia timpuluĭ pe fie-care lecţie, să te înţelegĭ cu consiliul profesoral, care va vesti pe D-ta de ḑiua în care va fi să vĕ adunaţĭ sub presidenţia ministeruluĭ.»

*

Eată programa întocmită de guvernul provisoriŭ :

Clase colegiale

Clasa I

Gramatica latină. . . . . } In paralel cu gramatica limbeĭ române.
Gramatica franceză . . . . . }

*) Dosarul No. 480, archiva ministeruluĭ cultelor.

Istoria Sântă . . . . . .
Istoria naturală şi geografia . . . .
Calcul . . . . . .
Caligrafia.
} In limba română.

Clasa II

Gramatica latină şi stil de scriere în limba română.
Limba franceză.
Istoria Sântă . . . . . .
Istoria naturală şi geografia . . . .
Calcul . . . . . .
Caligrafia şi ţinerea registrelor . . .
Desemn.
} In limba română.

Clasa III

Limba latină şi franceză.
Limba grécă modernă . . . . . .
Istoria universală şi geografia . . . .
Instrucţie religiósă . . . . . .
Calcul . . . . . .
Desemn.
} In limba română.

Clasa IV

Limba latină şi franceză.
Limba grecéscă veche, explicată în limba grecéscă nouă.
Istoria universală.
Aritmetica resonată.
Desemn.

Clasa V

Limbile : latină, franceză, elenă şi germană.
Istoria universală . . . . . .
Algebra . . . . . .
Desemn.
} In limba română.

Clasa VI

Retorica, în limba franceză.
Limbile : elenă şi germană.
Geometria.
Desemn.

Clase complementare

Clasa I

Filosofia . . . . . .
Fisica . . . . . .
Trigonometria. . . . . .
Limba italiană.
} In limba română.
Desemn.

Clasa II

Filosofie în limba franceză.
Chimia.
Geometria descriptivă și desemn. . . } In limba română.
Istoria naturală în general . . . . . }
Limba italiană.

*

Monti reclamă că a fost adus prin contract pentru a fi însărcinat cu direcțiunea învățământului în clasele Academieĭ, și decĭ, nu primesce titlul de provisor, cerênd conformarea ministeruluĭ la contract, séŭ o despăgubire de 3.000 galbenĭ, ca să se întórcă la Paris.

*

Cu referință la scóla primară, Locotenența Domnéscă dă, în 2 Septembre, sub No. 505, cu semnătura luĭ I. Eliad și Christ. Tell un decret, asupra raportuluĭ ministruluĭ instrucțiuneĭ publice No. 939, prin care aprobă în principiŭ a se numi câte 3 institutorĭ de fie-care scólă primară; totușĭ, constatând lipsa de locale în carĭ să se pótă despărți clasele la 3 profesorĭ, de-o-cam-dată se aplică mĕsura numaĭ la scóĭa din Radu-Vodă și la cea din Craiova, numindu-se al 3-lea institutor pentru a IV-a, cu léfa de 500 leĭ pe lună. *)

*

Locotenența Domnéscă s'a ocupat în August 1848, cu crearea de scóle și pentru fete. Eată însemnatul raport al ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, din 18 August 1848, sub No. 867 :

«*Libertate-Frăție !*

Conform institutelor celor noue ce chiamă pe toțĭ cetățeniĭ la aceleașĭ drepturĭ, către adevĕr și lumină ;

Incredințat ministrul instrucțiuneĭ publice, că până nu vom avea cetăténe bune, sóțe și și mame bune, nu vom avea nicĭ generațiile viitóre maĭ bune ;

Acest minister face cunoscut onor. Locotenențe Domnescĭ și *cere* a se decreta, *că* de la 1 Septembre viitor, cu începerea anuluĭ scolar, să se începă învățătura egal și paralel pentru amênduoĕ sexele și *cel* puțin de-o-cam-dată să se facă începutul pentru clasele primare.

Prin urmare cere împuternicire :

1. Că pe lângă scóla de fete a Dómneĭ cetățeneĭ Știrbeiŭ, să se maĭ înființeze în Capitală alte 4 scóle, de fie-care despărțire câte una.

2. Prin județe aflându-se scóle de fete numaĭ în Craiova, Slatina și Ploescĭ, să se înființeze, și în cele-l-alte județe câte una.

3. In Bucurescĭ, de-o-cam-dată neaflându-se până la S-tul Dumitru case de închiriat

*) Vedĭ anexa, E de observat că cele maĭ multe din decretele guvernuluĭ revoluțiuneĭ de la 1848, sunt scrise cu litere latine.

pentru aceste scóle, să fie invitate monastirile S-tuluĭ Spiridon-Noŭ, Şerban-Vodă şi Episcopia Râmnic, a bine-voi a ceda încăperile cuvenite.

Ministerul va da programa învĕţăturilor şi budgetul cheltuelilor.»

Locotenenţa Domnéscă a aprobat acéstă cerere, cu decretul No. 453, din 19 August. Decretul este semnat de membriĭ Locotenenţeĭ, N. Golescu, I. Eliad şi Chr. Tell.

In urma acestuĭ decret, ministerul instrucţiuneĭ publice, pune următórea resoluţiune:

«Să se publice acest decret şi să se întocméscă budgetul pentru cheltuelile ce trebuesc la înfiinţarea acestor scóle, care budget, se va supune onor. Locotenenţe spre a da deslegare de întrebuinţarea unuĭ asemenea fond.»

In 9 Septembre 1848, cu No. 976, se şi supune budgetul, în sumă de 149.500 leĭ pentru 5 scolĭ în Bucurescĭ şi 12 în judeţe, pentru că la Craiova, Slatina şi Ploescĭ există scolĭ de fete din fondurĭ particulare, şi la Caracal este fond propriŭ, de la care se va putea întocmi scóla de fete.

Localurile scólelor se vor plăti de magistraţiĭ oraşuluĭ, séŭ din ajutorurile ce ar da pentru acésta locuitoriĭ orăşenĭ. Urméză budgetul pe care 'l dăm în anexă *).

Necesitatea de învĕţătură pentru fete, începuse a se simţi încă d'inainte de revoluţia de la 1848. Deja în Martie 5, acest an, cu raport la Domn No. 320, Eforia propusese la cererea locuitorilor din Cerneţĭ, înfiinţarea acolo a uneĭ scóle de fete, unde să se înveţe carte românéscă şi lucrul de mână. Acéstă scólă urma să se întreţină din taxa ce se va strînge de la scolariĭ claseĭ de limba germană, înfiinţată acolo pe lângă scóla publică, încă din Octombre anul 1847. Fie-care scolar plătea câte 4 galbenĭ pe an, şi urma la limba germană 22 de scolarĭ. Profesorul va fi plătit din venitul de 2.000 leĭ ce are scóla.

Domnitorul Bibescu aprobă acéstă propunere.

La 13 Septembre 1848, cu adresa No. 1 003, Elencu Becereasa a fost numită învĕţătóre la scóla de fete înfiinţată la colórea de Roşu, cu 200 leĭ pe lună, de la 15 Septembre, şi cu îndatorirea de a îngriji de scólă, locuind în ea şi priveghiând scolarele când sunt la scólă **).

*

Scólele sătescĭ aŭ ocupat atenţiunea Eforieĭ înainte de revoluţiune. Aşĭa în Martie, Eforia care ceruse ca lefile învĕţătorilor de la sate să se plătéscă prin subt ocârmuitorĭ pe fie-care trimestru, revócă asemenea lucrare, şi cere ministruluĭ de interne, ca plata simbrieĭ învĕţătorilor să se facă de cârmuitor, în faţa profesoruluĭ scóleĭ normale. Ministrul A. Vilara, aprobă cererea Eforieĭ în 1 Martie anul 1846, cu adresa No. 496 *).

*) Dosarele No. 271, 94 şi 473, archiva ministeruluĭ de culte.

I. Maiorescu, inspectorul scólelor de la Craiova, în 12 Martie anul 1848, cu raportul No. 40, arétă Eforieĭ inconvenientul ce este din mĕsura acésta, căcĭ învĕţătoriĭ spre a 'şĭ lua léfa sunt scutiţĭ să vină în capitala judeţuluĭ să 'şĭ piardă timpul solicitându'şĭ léfa. Eforia nu ţine sémă de asemenea arĕtare.

Din dosarul No. 94 al ministeruluĭ de culte, se vede că léfa învĕţătorilor sătescĭ varia după numĕrul birnicilor, însă din jumĕtatea dăreĭ totală prelevată în sat. Léfa fiind în

*) Vedĭ anexa de la acéstă pagină.

**) Dosarul No. 481 din 1848, archiva ministeruluĭ de culte.

legătură cu sporirea, séŭ descrescerea birnicilor din comună, fluctua din semestru în semestru dupe suma prelevată. Aşĭa de exemplu în Vlaşca, găsesc învĕţătorĭ plătiţĭ pe semestru între 23 şi 150 de leĭ.

In 7 Iunie 1848, Eforia adreséză următórea circulară, care probéză înainte de tóte cât de insuficient eraŭ localele existente ale scólelor sătescĭ :

«Eforia, cunoscênd trebuinţa «*de a se clădi din noŭ încăperile de scóle prin tóte satele judeţelor şi a se repara cât maĭ fără zăbavă acele scóle, ce sunt în próstă stare,*» s'a adresat către onor. Departament din lăuntru, ca să chibzuiéscă a se pune în lucrare acéstă mĕsură.

Onor. Departament acum prin adresa No. 1.222, rĕspunde Eforieĭ că maĭ înainte de a face punerea la cale pentru clădirea din noŭ cu meremetul scólelor, trebuinţa este de a cunósce satele acelea în carĭ séŭ lipsesc scólele, séŭ sunt încăperile în próstă stare.

De aceea se scrie D-téle, ca îndată dupe primirea acesteia, să puĭ a se face prin subtrevisoriĭ plăşilor obştéscă catagrafie pentru tóte scólele, arĕtând atât pentru acelea ce lipsesc cu totul din unele sate, cât şi pentru acelea, ce sunt bune şi cât se va putea maĭ fără zăbavă să trimiţĭ aci acea catagrafie.

Intr'acea catagrafie, dupe care să înaintéză aci modelul, să se vorbéscă şi pentru mobilele, ce sunt de trebuinţă în fie-care scólă.»

No. 748 Cerneţi. No. 749 Têrgu-Jiuluĭ. No. 750 Caracal. No. 751 Râmnicu-Vâlcea. No. 752 inspectorul din Craiova. No. 753 Slatina. No. 754 Pitescĭ. No. 755 Câmpu-Lung. No. 756 Giurgiu. No. 757 Călăraşĭ. No. 758 Brăila. No. 759 Focşanĭ. No. 760 Buzĕŭ. No. 761 Têrgovişte a.

Programa scólelor sătescĭ ce 'şĭ propunea Eforia să o aplice în 1848, era următórea :

Despărţirea I

Silabisirea şi citirea dupe tablele lancastrice şi dupe manualele corespundĕtoriĭ.

Invĕţătură pe din afară a rugăciunilor în 16 table.

Deprindere la scriere şi însemnarea numerilor aritmeticĭ.

Despărţirea II

Citire pe extract din S-ta Scriptură în 22 table, şi pe prescurtare de vechiul şi noul testament, coprins în 34 table.

Scriere dupe model de caligrafie dupe spunere.

Din aritmetică adunarea şi scăderea coprinsă în 13 table.

Despărţirea III

Citire cu înţelegere de noul testament şi alte cărţĭ religióse şi morale.

Scriere dupe model de caligrafie maĭ întinse şi dupe spunere.

Din aritmetică: cele 4 lucrărĭ simple coprinse în 14 table.

Invĕţătura pe din afară a catihisuluĭ, ce se coprinde în 12 table.

Oare-care cunoscinţe usuale aplicate la plugărie.

*

Guvernămêntul luĭ Bibescu simţind că se face óre-care propagandă resvrătitóre printre candidaţiĭ scólelor din sate la ocasiunea concentrăreĭ lor la capitala judeţuluĭ, a fost decis să oprésca adunarea lor în Iunie 1848.

Pe dată ce revoluţiunea a isbucnit, guvernul provisoriŭ dă decretul No. 92 din 1848, Iunie 24, pentru readunarea condidaţilor sătescĭ în capitala judeţuluĭ, tocmaĭ cu scop de propagandă.

Eată decretul :

«In numele poporuluĭ român

Dreptate-Frăţie

Guvernul provisoriŭ.

«Fiind-că guvernul trecut făcuse un act arbitrar şi în potriva folosuluĭ public de a popri adunarea candidaţilor de sate din capitalele judeţelor, şi fiind-că guvernul vremelnic vede câtă luminare s'ar rĕspândi în ţéră prin candidaţĭ ;

Decretă :

Se vor strînge în cea maĭ scurtă vreme toţĭ candidaţiĭ satelor în scólelor judeţelor.

D. ministru al instrucţiuneĭ publice, prin înţelegere cu D. ministru din lăuntru, va executa cele decretate.

Membriĭ guvernuluĭ : † *Neofit*, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ, *I. Eliad, Stefan Golescu*, şi o semnătură nedescifrabilă.

La 25 Iunie, Ministrul instrucţiuneĭ publice adreséză circulara, a căreia minută originală o anexăm *), prin care ordonă convocarea candidaţilor la capitala judeţuluĭ, nu numaĭ în interesul scóleĭ, ci pentru ca profesoriĭ să'ĭ lumineze «asupra constituţieĭ, să le facă explicaţiĭ cu deamănuntul a proclamaţieĭ liberatóre, să le insufle şi să le împrumute sentimentele (profesoruluĭ), să'ĭ lumineze asupra drepturilor, fără a uĭta şi însăşĭ datoriile ce avem fie-care. «Fă, D-le profesor, din învĕţătorĭ organe fidele ale libertăţeĭ, trimete'ĭ în sate a lumina pe fraţiĭ lor, şi tot o-dată a le insufla spiritul păceĭ şi al buneĭ orênduelĭ, căcĭ numaĭ buna orênduială póte a ne întări libertăţile ; fă din trimişĭ apostolĭ închinaţĭ libertăţeĭ, iar nu *demagogĭ şi turburătorĭ*. Libertatea, pacea, ordinea, acestea sunt cele maĭ frumóse însărcinărĭ ale D-téle. Iéle cu bărbăţie asupra D-téle şi veĭ servi causa sacră, a semnată luptătorilor pentru libertate.»

In interesul propagandeĭ acesteea, guvernul chiamă, în 19 Iulie, cu circulara No. 2.587, la Bucurescĭ, învĕţătoriĭ din Văleniĭ, Ruşiĭ-de-Vede, Buzĕŭ, Ploescĭ, Brăila, Târgovişte, Caracal, Giurgiŭ, Câmpu-Lung, Craiova, Jiĭ şi Cerneţĭ ; li se plătesce drumul.

Deja Ministerul instrucţiuneĭ publice, în 6 Iulie, cu adresa No. 2428, ceruse ministeruluĭ de interne un număr de 54 exemplare din proclamaţie, spre a se trimite institutorilor din judeţe să le citéscă şi să le esplice candidaţilor «fiind-că urméză ca constituţiunea liberatóre să se deslușéscă tuturor locuitorilor de prin sate prin candidaţiĭ lor de profesorĭ, iar aceştia a se lumina şi a se pregăti pentru sĕvêrşirea misieĭ ce e pusă asupra lor...»

Ministerul din lăuntru, în 9 Iulie 1848, cu adresa No. 3.904, trimite 60 exemplare din proclamaţie «*d'ale constituţiuneĭ libertăţeĭ*». In aceeaşĭ ḑi Ministerul instrucţiuneĭ publice, cu circulara No. 2.459—2.476, le trimite la profesoriĭ din judeţe, ḑicêndu-le : «Luând aminte Departamentul, că mulţĭ din D-vóstre aŭ lăsat nepusă în lucrare porunca cu No. prin cere se pune îndatorire D-vóstre de a tălmăci proclamaţia liberatóre tuturor candidaţilor de profesorĭ de prin sate şi a'ĭ lumina, ast-fel încât să pótă şi deslușĭ pe fraţiĭ

*) Vedĭ anexa.

lor de pe la sate, și fiind-că acésta este una din cele maĭ delicate însărcinărĭ puse asupra D-vóstre, vi se scrie și prin acésta a face cât maĭ în grabă punere la cale de a se strînge toţĭ candidaţiĭ scólelor de sate, prin ajutorul administraţiuneĭ locale, cărora le veţĭ face tóte deslușirile și'ĭ veţĭ lumina asupra ḑiseĭ proclamaţiĭ..., tot o-dată însă nu veţĭ perde din vedere a se deslși, că drepturile ce prin noua constituţiune se făgăduesce locuitoruluĭ român, le va dobândi dupe deschiderea Adunăreĭ naţionale. Pentru acest sfîrșit, dar, vi se alătură pe lângă acésta treĭ din aceste programe spre a vĕ sluji la însărcinarea ce este pusă asupra D-vóstre, de care se și aștéptă resultatul plăcut.»

In 7 Iulie 1848, profesorul de la Târgoviște cu raportul No. 148, arétă, că candidaţiĭ din judeţul luĭ aŭ refusat să vină la Târgovisce până ce nu li se vor plăti lefile arierate din trimestrul trecut.

Ministrul de istrucţiune scrie în 12 Iulie cu No. 2.490:

«Bine-voiţĭ a face punere la cale prin administraţia locală, de a se grăbi strîngerea tuturor candidaţilor de sate la scóla normală din acel oraș, îndestulându'ĭ tot o-dată și asupra pretenţieĭ lor de va fi adevĕrată, precum de a li se rĕspunde pe viitor léfa regulat pe fiecare trimestru de administraţia locală, potrivit punerilor la cale ce sunt făcute.

Acésta se scrie cârmuitoruluĭ și profesoruluĭ din Târgoviște. Profesorul scóleĭ normale din T.-Jiul prin raportul din 30 Iunie, către Departamentul instrucţiuneĭ publice, sub No. 74 *) vestesce citirea în piaţa orașuluĭ, la 20 Iunie, a proclamaţieĭ și cere maĭ multe exemplare din ele pentru propagandă.

Institutorul Călinescu, de la Jiŭ, este fórte activ în propagandă și scrie circulărĭ către învĕţătoriĭ satelor, în care le explică cele 21 articole ale Constituţieĭ.

In 3 Iulie, acestașĭ institutor, cu raportul No. 85, se tânguesce contra administraţieĭ, că «nu numaĭ că nu sunt ascultat, ci încă stavilit prin miĭ de miḑlóce pentru care nu sciŭ cum să mĕ rog onor. Departamentuluĭ, a face cele de cuviinţă, spre a mĕ înlesni în lucrările misiuneĭ mele». **) Maĭ cere Călinescu și câte-va proclamaţiĭ tipărite, că el a scris cu mâna cele 21 articole și le a explicat, «*dar fac maĭ multă intipărire sătenilor, vĕḑându-le tipărite.*» In 13 Iulie 1848, cu raportul No. 77, profesorul I. G. Gorjan din Ploescĭ, scrie ministruluĭ instrucţiuneĭ publice, că aŭ adunat candidaţiĭ «din tóte puterile mele ba și însumĭ m'am dus prin vre-o câte-va sate până acum de am propagat tot ce am sciut maĭ bine în favórea poporuluĭ nostru și fiţĭ încredinţaţĭ, că nu încetez nicĭ de cum ba în contra, fac maĭ mult decât s'ar nădăjdui.»

In 19 Iulie 1848, bóla holereĭ bântue rĕŭ în Olt și învĕţătorul Stancovicĭ, nu póte aduna din pricina eĭ pe candidaţĭ, ci prin sub-revisoriĭ de plășĭ le-aŭ comunicat «o întinsă deslușire asupra causeĭ sacre a patrieĭ, și asupra proclamaţieĭ liberatóre.» Adaugă apoĭ că la 10 Iulie: «Aflând că simpla propagare a învĕţătorilor de sate sporesce, m'am pus și însumĭ în fruntea populuĭ Slatina și de faţă cu D. administrator, am făcut un discurs asupra împregiurărilor de sus, care de toţĭ s'aŭ ascultat și s'a primit cu bucurie.»

Tot în interesul propagandeĭ prin sate, guvernul provisor dă o nouă direcţiune «Invĕţătoruluĭ satuluĭ», punêndu'l sub direcţiunea secretaruluĭ guvernuluĭ N. Bălcescu, prin următorul decret:

---

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ în anexă minuta originală prin care Ministerul instrucţiuneĭ publice, comunică celuĭ de uṭerne asemenea arĕtare.

Dreptate Frăţie

In numele poporuluĭ român

Guvernul provisoriŭ

«Cunoscêndu-se neapĕrata trebuinţă, ca fóia periodică «Invĕţătorul satuluĭ», sa iea o direcţia maĭ cuvenită misieĭ séle, guvernul încredinţéză (sic) redacţia acesteĭ foĭ secretaruluĭ seŭ D. N. Bălcescul, care va îngriji a 'şĭ găsi pentru acésta colaboratoriĭ trebuincioşĭ, rĕmâind acéstă fóe cu totul în sarcina D-luĭ.

Salutare şi Frăţie!

Membriĭ guvernuluĭ: † *Neofit*, Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ, *I. Eliade*, *Roseti*, *Chr. Tell*, *St. Golescu*, *N. Minco*.

No. 269. 1848, Iulie 14. Bucurescĭ.

Acest decret fu primit la Ministerul de instrucţiune publică, în 15 Iulie, sub No. 2.252.

*

Din respectul cultureĭ generale, semnalăm încă 2 acte ale Locotenenţeĭ domnescĭ de la 1848.

Cu decretul eĭ din August, s'a acordat burse pentru Paris luĭ G. Creţianu şi luĭ Greg. Pereţ.

S'a decis ridicarea uneĭ statue luĭ G. Lazăr. Eată decretul Locotenenţeĭ domnescĭ pentru acéstă statue, care a fost dat să o ridice numaĭ generaţiunea următóre. Minuta originală e scrisă de I. Eliad şi se află în dosarul de la Ministerul de instrucţiune publică No. 482 din 1848.

Dreptate-Frăţie

In numele poporuluĭ român

Guvernul provisoriŭ

Spre a se recomanda posterităţeĭ memoria fericituluĭ G. Lazăr, Locotenenţa domnéscă, cu o religióşă simţire, decretă a se deschide o subscripţie pentru aridicarea statueĭ acestuĭ bărbat. Visteria Statuluĭ va subscrie 500 ducaţĭ.

Statua se va ridica în S-tul Sava.

D. Ministru al credinţeĭ va recomanda lista subscripţieĭ la patriotismul românilor şi va pune în lucrare decretul acesta.

Membriĭ Locotenenţieĭ: *N. Golescu. Hr. Tell. I. Eliade.*

Ministrul trebilor din afară, *I Voinescu II.*

No. 440. 1848, August 15.»

Deschiderea subscripţiuneĭ împreună cu decretul, s'a publicat în *Monitor* şi în foile *România* şi *Poporul suveran.*

*

Dar acum e timpul să dăm rênd în acéstă istorie imparţială şi faptelor guvernuluĭ reacţiuneĭ şi al invasiuneĭ străine, care succedă revoluţiuneĭ, la finele luĭ Septembre 1848.

Acésta este a treia fază din anul 1848.

In 27 Septembre, Eforia scólelor este reînfiinţată, ca prim act de restaurare a guvernuluĭ noŭ.

Reînfiinţarea Eforieĭ se face cu decretul Căĭmăcămieĭ. Sunt rechiămaţĭ eforĭ Banul Alexandru Filipescu şi Vornicul Emanoil Băleanu. Dăm în anexă originala adresă a Departamentuluĭ logofeţieĭ trebilor bisericescĭ şi instrucţieĭ publice, sub No. 3.104, din 27 Septembre 1848, vestind Eforieĭ reînfiinţarea eĭ.

Din noŭ înfiinţateĭ Eforiĭ, acelaşĭ Departament 'i comunică, a duoa ḑi, (28 Septembre) sub No. 3.123, copie dupe decretul No. 53 «al Excelenţieĭ Sale comisaruluĭ împĕrătesc (turc) către Caĭmacamul, relativ la administraţia şi justiţia ţĕreĭ. Le dăm în anexe.

Deja şi Departamentul trebilor bisericescĭ, cu No. 3.144, ordonă Eforieĭ să se deşerte localele scolare din Bucurescĭ, pentru a se pune la disposiţiunea oştirilor străine, carĭ aveaŭ să intre la 10 Octombre în capitala Muntenieĭ. *)

De acum tótă finea anuluĭ acestuia este consacrată numaĭ la desfiinţărĭ şi închiderĭ de scóle !...

Localul de la mŏnăstirea Antim este şi el ocupat de turcĭ, ales fiind pentru acésta de Omer-Paşa.

Eforia n'a putut deşerta sălile unde era biblioteca, museul şi tipografia şi a cerut, în 8 Octombre, să rĕmână loculuĭ, fiind aşeḑate în atenanţe, care se puteaŭ despărţi de celel-alte case printr'un *parmaclic*.

Acéstă cerere este semnată de Eforiĭ P. Poenaru şi Alexandru Filipescu.

Petru Poenaru, servind guverne care nimicesc opera luĭ!

Petru Poenaru care vinde prin licitaţie, pentru că n'are unde să o ţină, tótă dota scóleĭ din S-tul Sava, dupe lista ce anexăm aci! **)

Petru Poenaru, care la 20 Octombre 1848, cere, ca efor la Caĭmacam, să se vinḑă la licitaţie materialul adunat cu gând să se clădéscă noul palat!

«O cătăţime de grinḑĭ de brad ce s'aŭ fost cumpĕrat de Eforie, de sunt câţĭ-va anĭ, pentru clădirea museuluĭ ce se chibzuia a se zidi, se află depusă în S-tul Sava, cu scânduri de brad învelită. Acum însă cu ocupaţia încăperilor Academieĭ de oştirile împĕrătescĭ, învelitórea aceleĭ cherestele fiind luată şi făcută paturĭ şi laviţĭ în trebuinţa acestor oştirĭ, în cea maĭ mare parte a rĕmas cherestéua desvĕlită, şi fiind că de acum înainte nu se maĭ póte păstra acéstă cherestea, maĭ vîrtos că multă dintr'insa a şi început a putreḑi, nicĭ se póte nădăjdui a se pune curênd în lucrare clădirea museuluĭ, Eferia socotesce de trebuinţă, să vîndă acéstă cherestea prin licitaţie, şi a se băga în casa scólelor baniĭ ce vor eşi din acéstă vînḑare.

(Semnat), Efor, *A. Filipescu, P. Poenaru.*

No. 1 020. 1848, Octombre 20.

---

*) Caĭmacamul Cautacuzino a hotărît prefacerea localelor de scólă în casărmĭ şi spitale rusescĭ încă la 25 Septembre 1848. Eată textul memorabiluluĭ decret al Căĭmacamuluĭ, din 30 Sept. 1848:

„Fiind-că oştirile rusescĭ mâne intră în capitală şi trebuinţa cere ca să se ocupe şi încăperile din S tul Sava, Căĭmăcămia poftesce pe acel cinstit Departament, ca prin înţelegere cu acel al trebilor din lăuntru, să facă a se deşerta tóte acele încăperĭ, *în soroc de 24 césurĭ*, spre a fi gata mâne să priméscă într'insele oştirea hotărîtă a le ocupa."

(Dosarul No. 61 din 1848.)

**) Veḑĭ anexa.

*

Internatul S-tuluĭ Sava, abia redeschis, se închide din noŭ, cu tot strigătul părinţilor carĭ aveaŭ copiĭ în scólă, pentru carĭ chiar dăduse plată pe semestrul început. Eforia adreséză în privinţa acésta Căĭmăcămieĭ următorul raport :

«Uniĭ din părinţiĭ ce aŭ avut copiĭ aşeḑaţĭ în Academie, atât ca scolarĭ internĭ, cât şi externĭ, s'aŭ îndreptat cu cererĭ către Eforie de a li se întórce înapoĭ cu analoghie baniĭ ce aŭ rĕmas rĕspunşĭ pentru plata taxeĭ învĕţătureĭ; adecă pentru pensionat câte 20 galbenĭ pe an trimestru, început de la 1 Maiŭ şi celor-l-alţĭ câte 3 galbenĭ tot pe acel trimestru, sub cuvênt că aceĭ scolarĭ aŭ urmat lecţiile numaĭ pe o lună. Etoria luând în băgare de sémă reclamaţia acestor părinţĭ, şi vĕḑênd că Academia a fost deschisă de la Maiŭ şi până la 14 Iunie şi că de atuncĭ a încetat învĕţăturile int'acest aşeḑĕmênt, plecat supune cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, că de şi într'adevĕr Academia a fost deschisă numaĭ până la 14 Iunie, dar fiind-că încetarea învĕţăturilor de atuncĭ încóce, n'a venit din vre-o deosebită oprire din partea Eforieĭ, ci din pricina epidemieĭ bóleĭ holereĭ şi a turburărilor ce s'aŭ ivit, şi fiind-că plăţile profesorilor şi a celor-l-alţĭ ómenĭ de slujbă în trebuinţa acestuĭ aşeḑămênt, s'a urmat pe deplin, până când s'a ocupat de oştirile împĕrătescĭ încăperile acesteĭ Academiĭ, cheltuindu-se dintr'acel venit al taxeĭ cu nădejde de a se deschide iarăşĭ Academia, Eforia nicĭ găsesce că ar fi cu drept, nicĭ are mijlóce de a întórce acea taxă ce 'i se cere cu analoghie pe o lună şi jumĕtate, ci supune acéstă chibzuire Cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, aşteptând hotărîrea ce acesta va bine-voi a da.»

No. 1.019.

1848, Octombre 20.»

Căĭmăcămia aprobă propunerea Eforieĭ, dupe jurnalul Sfatuluĭ administrativ extraordinar, căruia 'i s'a supus casul prin actul următor :

Căĭmăcămia Ţĕreĭ românescĭ

Cinstituluĭ Sfat administrativ extraordinar

«Se trimite cinstituluĭ Sfat administrativ alăturatele în original adrese ale cinstituluĭ Departament al credinţeĭ şi cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, sub No. 3.447 şi 1.019, în privinţa pretenţiilor făcute de către uniĭ din părinţiĭ, carĭ aŭ avut copiĭ aşeḑaţĭ în Academie de a li se da cu analogie baniĭ ce aŭ rĕspuns pentru plata taxeĭ învĕţătureĭ, subt cuvênt că aceĭ scolarĭ a urmat lecţiile numaĭ pe o lună, şi se poftesce, ca luând în băgare de sémă atât acele pretenţiĭ, cât şi cuvintele date împotrivă de către cinstita Eforie a scólelor, să chibzuéscă asupra dreptuluĭ ce se declară atât părinţiĭ copiilor, că 'l aŭ, cât şi Eforia scólelor, că 'l are, şi să se hotăréscă chipul prin care nu s'ar vĕtăma dreptul nicĭ uneia din părţĭ.

D-luĭ Şeful Departamentuluĭ credinţeĭ, este însărcinat a da cinstituluĭ Sfat trebuinciósele deslușirĭ întru acésta, precum şi a face cuvenita lucrare.»

Caimacam, *C. Cantacuzino.*

No. 219.

Bucurescĭ, 9 Noembre 1848.

Eată şi jurnalul încheiat de Sfatul Administrativ :

Jurnal

«In seanţa Sfatuluĭ administrativ extraordinar de la 8 Decembre 1848, luându-se în băgare de sémă ofisul cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, cu No. 912, cu însoţitul pe lângă dênsul ra-

port al cinstiteĭ Logofețiĭ a credinţeĭ cu No. 3.447, atingĕtóre de împregiurarea pensionatuluĭ Academieĭ, s'a chibzuit ca de vreme ce scolariĭ aceluĭ pensionat, din pricina evenimentelor trecute, nu s'aŭ putut urma învĕţăturile pe câtă vreme aŭ avut rĕspuns plata cuvenită, și pentru că acel pensionat se află acum suspendat, cu drepl cuvênt se cere înapoĭ de către aĭ lor părinţĭ întórcerea banilor, însă cu acéstă osebire, ca maĭ întêiŭ să se scadă analogon, ce se privesc datorĭ pe câtă vreme ar fi urmat a lor învĕţătură și apoĭ ceĭ-l-alţĭ banĭ să li se întórcă.

D-luĭ Șeful Departamentuluĭ credinţeĭ va supune acest jurnal la întărirea cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ.

(Semnaţĭ), *Constantin Suţu, C. Lenș, Alexandru Ghica, I. Câmpineanu, Ion Al. Filipescu.*

Căĭmăcămia Ţĕreĭ românescĭ

Cinstituluĭ Departament al credinţeĭ

«Chibzuirea cinstituluĭ Sfat administrativ extraordinar, așternută în jurnalul de la 8 Decembre și îndreptat Căĭmăcămieĭ pe lângă adresa Cinstituluĭ Departament No. 4124, atingĕtóre de împregiurarea pensionatuluĭ Academieĭ, se aprobéză și D-luĭ Șeful Departamentuluĭ credinţeĭ este poftit a o aduce la întocmaĭ îndeplinire.

Caĭmacam, *Constantin Cantacuzino.*

No. 1.393. 1848, Decembre 14. Bucurescĭ.

De profesoriĭ francesĭ scapă Eforia prin bună înţelegere.

Varaigne și Hurard, renunţă la tóte beneficiile contractelor lor cu Eforia, și ceru guvernuluĭ provisor, numaĭ să li se dea mijlóce pentru întórcerea în Franţa; li se formuléză renunţărĭ înscrise de către Eforie la aceste stipulaţiunĭ din contracte, iarășĭ legalisate de Consulat ca și contractele, le subscriŭ și dupe ce le daŭ Eforieĭ împreună cu originalele contracte din Ianuarie, Eforia face raport, în Noembre, la Căĭmăcămie, ca să o autorise să le dea pnntru reîntórcerea în Franţa câte 700 francĭ de fie-care.

Profesoriĭ românĭ sunt impărţiţĭ în duoĕ categoriĭ: In acusaţĭ de propagandă revoluţionară și în *supușĭ*.

In privinţa celor căduţĭ subt acusarea de rebeliune, Departamentul credinţeĭ, cere Căĭmăcămieĭ isgonirea lor. Eată aprobarea :

Căĭmăcămia Principatuluĭ Ţĕreĭ românescĭ

Cinstituluĭ Departament al credinţeĭ

Chibzuirea cinstituluĭ Departament, din adresa No. 3.288, pentru depărtarea din posturile de profesorĭ ce ocup ceĭ anume însemnaţĭ prin lista alăturată pe lângă ţisa adresă pe temeiul cuvintelor rostite acolo, se aprobéză.

Este poftit dér acel cinstit Departament, ca să îngrijéscă prin cinstita Eforie a scólelor, a se complectui, dupe rînduiala cerută, tóte acele posturĭ de profesorĭ carĭ acum rĕmân vacante, cu ómeniĭ destoĭnicĭ de dênsele, pentru a lor sciinţă și morală, fiind pămêntenĭ românĭ.

Caĭmacamul, *Constantin Cantacuzino.*

Eată lista de care se vorbesce în Ofisul domnesc maĭ sus adus :

Profesoriĭ transilvănenĭ

Scólele elementare

	Clasa	Orașul	Căsătoria
Pitarul Ión Grozescu	I	Caracal	Cu pămênténă
Zaharia Boerescu	I	Giurgiŭ	„ „
D. Pizu	II	Brăila	„ „
Pitarul A. Fortunatu	I	Focșanĭ	„ „
Ión Filimon	II	Buzĕŭ	„ „
B. Urzescu	I	Ruşiĭ-de-Vede	„ „
Ión Codre	II	Ploescĭ	„ „
D. Almășanu	—	Vălenĭ	„ „

Scóla centrală din Craiova

Clase elementare

Ión Puiu, Craiova.

Clase gimnasiale

Pitarul C. Lecca, profesor de desemn și caligrafie din Craiova, căsătorit cu pămênténă.
Serdarul I. Maiorescu, inspector și revisorul scólelor din Valachia mică, dus.

Scólele elementare din Bucurescĭ

C. Petrovicĭ, clasa I, căsătorit cu pămênténă.

Clasele colegiuluĭ din Radu-Vodă

V. Maiorescu, de Istoria universală.

Administrarea scólelor

Medelnicerul *F. Aaron*, revisorul scólelor din județe.
A. Laurian.

Acéstă listă, subt altă formă făcută, o aflu comunicată Eforieĭ, de către Departamentul credinţeĭ, sub No. 3.412. Eat'o :

Scólele elementare

	Clasa	Orașul	Căsătoria
Pitarul Ión Grozescu *)	I	Caracal	Cu pămênténă
Zaharia Boerescu	I	Giurgiŭ	„ „
Dumitru Pizu	II	Brăila	„ „
Pitarul A. Fortunatu	I	Focșanĭ	„ „
Ión Filimon	II	Buzĕŭ	„ „
V. Urzescu	I	Ruşiĭ-de-Vede	„ „
(F.) Ión Codrea **)	II	Ploescĭ	„ „
(F.) D. Almășanu **)			

*) Se declară apoĭ neamestecat în revoluție de către cetățenĭ și de către prefectul Gigărtu, în atestatul sĕŭ No. 80 din 1848, Octombre 1.

**) Tóte numele precedate de litera (F), însemnéză că *a fost fugit.*

Scóla centrală din Craiova

(F.) Ión Puianu *)

Clasele gimnasiale

Pitarul C. Lecca, profesor de desemn și caligrafie; căsătorit cu pămêntércă.
(F.) Serdarul Ión Maiorescu, inspectorul și revisorul scólelor din Valachia mică, (*dus.*)

Scólele elementare din Bucurescĭ

Costache Petrovicĭ *), I.

Clasele colegiuluĭ din Radu-Vodă

(F.) V. Maiorescu, profesor de Istoria universală. **)

Admînistrația scólelor

(F.) Medeln. *Fl. Aaron*, revisorul scólelor din județ.
(F.) *A. Laurian.*

NB. Cu circularea No. 1.031 - 1.039, li s'a vestit profesorilor nefugițĭ, destituirea 1 Noembre 1848. Dosarul No. 484, fila 19 din 1848.

Eată acum și raportul către Căimăcămie care a provocat acéstă persecuțiune:

«Departamentul luând în considerație îndeletnicirile ce aŭ avut profesoriĭ de prin scólele Principatuluĭ, s'a vĕdut că profesoriĭ ce prin alăturata listă se însemnéză, aflându-se transilvănenĭ, în loc să se mărginéscă a preda scolarilor moralul și învĕțăturile trebuincióse, s'aŭ abătut din datoriĭ cu luare de parte la causa revoluțieĭ, întrebuințând propaganda; prin urmare, Departamentul pentru o asemenea faptă ce a adus turburărĭ în deobște, chibzuesce a se depărta din posturile ce aŭ ocupat acestĭ profesorĭ, și a se orêndui în locu-le românĭ pămêntenĭ, dupe vechiul obiceiŭ, ce se vor cunósce cu destoĭnicie despre învĕțăturile ce se cer, care să nu pótă fi abătuțĭ din creștinésca datorie a omuluĭ.

No. 3.288. 1848, Octombre 15.» ***)

In urmărirea profesorilor pămêntenĭ, aflăm, în dosarul No. 444 din 1848, Archiva Ministeruluĭ de culte, lista de toțĭ ceĭ carĭ s'aŭ găsit în conturile visterieĭ, că aŭ primit léfă în calitate de comisarĭ aĭ guvernuluĭ provisoriŭ. Eată acéstă listă:

N. Nenovicĭ, Andreiŭ Pretorian (clasa II Pitescĭ), G. Turnavitu (clasa III Craiova), Codrea (clasa II Ploescĭ, *fugit*), Almășeanu (clasa III Văleni, *fugit*) G. Seladescu (clasa III Têgoviște), I. Scuticescu (clasa II Rușiĭ-de-Vede). C. Brezoianu (clasa III C. Lung, *fugit*), V. Burdeanu (clasa II, idem), Matache Iarca (clasa III Radu-Vodă), N. Șerbănescu (clasa II Slatina), D. Oprescu (clasa III Caracal ****), I. Riureanu (clasa II R.-Vâlcea), I. Ruptu-

*) Reclamă că e român craiovean și nu ardelean, în 2 Noembre 1848, la Departamentul instrucțieĭ. Acesta cu adresa din 5 Noembre 1848, sub No. 3 672, recomandă Eforieĭ petițiunea luĭ Petrovicĭ, că „de va socoti îndestul acéstă dovadă, că este român pămêntén, atuncĭ, să'l prenumere și pe dênsul între profesoriĭ pentru clasele începĕtóre.“ Doveḑile ḑice Petrovicĭ, că 'i aŭ ars la 23 Martie, când arse scóla elem. de la S-tul Gheorghe-Vechiŭ. El fu dascăl apoĭ la Lucaciŭ

**) Tóte numele precedate de litera (F), însemnéză că *a fost fugit.*

***) Dosarul No. 66, din 1848 din Archiva Ministeruluĭ de culte.

****) Mort înainte de persecuție.

reanu (clasa II Cerneţĭ), D. Duţulescu (clasa II Giurgiu), C. Burlan, (clasa II de la Cismigiŭ), G. Teodosie (clasa II Focşanĭ. *)

Eforia scólelor iea resoluţiunea, dupe ce a desorganisat scólele primare, prin persecuţiunea profesorilor, să le şi închidă, cu începere de la 1 Noembre.

Uniĭ din profesoriĭ depărtaţĭ datoriaŭ Eforieĭ pe cărţĭ şi alte obiecte ce li se încredinţaseră spre vîndare.

Eforia cere învoire Caĭmacamuluĭ, să considere ca legal făcută slujba acestor datornicĭ, carĭ continuaseră scóla în Septembre şi Octombre, pentru ca din baniĭ ce li s'ar cuveni pe aceste duoĕ lunĭ, să se despăgubéscă Eforia de sumele datorite.

Caĭmacamul I. Cantacuzino aprobă, cu ofisul No. 918 din 9 Noembre 1848.

Eată porunca Departamentuluĭ Logofeţieĭ trebilor bisericescĭ şi instrucţieĭ publice, No. 3.412, din 18 Octombre, către Eforia scólelor :

«Cu cinste se îndreptéză pe lângă acésta, în copie, porunca cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ în No..., ca vĕḑênd cinstita Eforie ceea-ce se poruncesce pentru depărtarea din slujbă a profesorilor celor ce prin alăturata listă se coprinde (*lista de sus*) care s'aŭ dovedit că aŭ luat parte la causa revoluţieĭ şi a se orêndui în locul acestora alţĭ ómenĭ, românĭ, cu sciinţă, moral şi destoĭnicie de aceste posturĭ, cinstita Eforie este rugată a se asemĕna întocmaĭ.»

In urma acestuĭ act, Eforia decretă închiderea scólelor şi adresă Căĭmăcămieĭ, următorul raport, No. 1.072, din 1 Noembre, în următórea coprindere :

Cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ a Ţĕreĭ românescĭ

Eforia scólelor

Raport

«Eforia, vĕḑênd pe de o parte, că în unele oraşe de căpetenie de prin judeţe lipsesc localităţile pentru scólele normale, ce eraŭ întocmite pe acolo, pe de alta că ceĭ maĭ mulţĭ din profesorĭ s'aŭ depărtat, atât dupe deslegarea cinstiteĭ Ocârmuirĭ, încunosciinţată prin adresa cinstituluĭ Departament al credinţeĭ cu No. 3.412, cât şi dupe încredinţarea ce a luat Eforia pentru uniĭ, a chibzuit că trebuinţa cere de o cam dată, ca tóte acele scolĭ să înceteze de a maĭ da învĕţătură pe la copiĭ, până ce se vor găsi ómenĭ pămênteni, carĭ dând dovedĭ destoĭnice despre al lor moral, să se pótă orêndui pe la acele scóle. Aemenea Eforia a socotit de neapĕrată trebuinţă ca şi scólele de prin sate **) să se închidă cu totul, rĕmâind pe viitor subt revisoriĭ şi învĕţătoriĭ acelor sate la orênduiala în care vor fi fost maĭ d'inainte şi fiind-că, precum este sciut cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, fie-care enoriaş sătean plătea învĕtătoruluĭ de sat pe an câte 2 leĭ, urméză că aceştĭ banĭ să intre de acum înainte în cutia satuluĭ, fără a se maĭ da învĕţătorilor.

Cu tóte că Eforia s'a adresat pentru aceste mĕsurĭ deadreptul către cinstitele ocârmuirĭ ale judeţelor, Eforia însă cunoscêndu-se datóre a da acésta a eĭ chibzuire şi în cunoscinţa cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, o rógă, ca să bine-voiască a porunci, ca să se dea şi din partea cinstituluĭ Departament din lăuntru cât maĭ fără zăbavă cuviinciósele circulărĭ poruncĭ pentru acesta.

No. 1.072. 1848, Neoembre 1.

---

*) Mort înainte de persecuţie. (Dosarul No. 474, Ministerul cultelor).

**) Inchiderea scólelor sătescĭ a fost provocată prin poruncă circulară adresată cârmuirilor de către Departamentul din lăuntru

(Dosarul No. 484 din 1848, Ministerul cultelor.)

Eacă actele pentru închiderea scólelor sătescĭ:

«Luând Departamentul acum sciinţă că candidaţiĭ învĕţătorĭ de sat óre cum şi logofeţĭ, ce se află orênduiţĭ pe la dênsele, atât pe vremea trecutelor evenimente, aŭ fost cele maĭ sistematice căpeteniĭ a feluritelor rĕsbunătóre şi turburătóre mişcărĭ, spre a revolta pe toţĭ ceĭ înclinaţĭ cu dênşiĭ, potrivit specialităţiĭ însărcinărilor puse asupră-le, cât şi chiar acum nu încetéză, pe cât putinţa le ar ierta, îndemnările scandalóse de a întreprinde vérĭ ce mişcare netrebnică ca să propoveduiască şi să aducă în rătăcire pe locuitorĭ, urmare cu totul împotriva duhuluĭ şi cugetuluĭ părintesc al oblăduireĭ; Departamentul grăbesce acum a trage cea maĭ de aprópe luare aminte a domnuluĭ cârmuitor, ca să cerceteze cu straşnică băgare de sémă împregiurarea aci expusă şi pe câţĭ din pomeniţiĭ candidaţĭ orĭ logofeţĭ de sate 'i va dovedi că aŭ luat, orĭ atuncĭ la început, orĭ maĭ la urmă, cea maĭ mică parte în asemenea lucrărĭ şi urmărĭ nepravilnice, séŭ că maĭ întreprind prin taĭnice mijlóce asemenea cugetărĭ, séŭ fapte privitóre la turburarea odihneĭ şi liniştеĭ obşteşcĭ, pe uniĭ ca aceĭa a'ĭ depărta numaĭ decât, atât pe candidat, cât şi aceĭ logofeţĭ de îndatorirea slujbeĭ ce îndeplinesc, trimiţênd şi Departamentuluĭ listă cu d'amĕnuntul cu numele şi categoria feluluĭ învinovăţireĭ lor şi tot într'o vreme orênduind îndată în locul logofeţilor pe alţĭ ómenĭ tihniţĭ şi liniştiţĭ şi cu purtărĭ cuviincióse ca, dupe aceea să se chibzuéscă şi să se otăréscă ceea ce trebuinţa ar cere şi pentru orênduirea candidaţilor în locul celor ce se vor arĕta din partea Ocârmuireĭ, căduţĭ în învinovĕţirea maĭ sus descrisă.

Imprejurarea fiind fórte seriósă, şi cerênd tótă luarea aminte a D-luĭ ocârmuitor, 'i se pune înainte a întrebuinţa cele maĭ iscusite mijlóce, spre îndeplinirea celor poruncite prin-tr'acésta, cu adăugire, că pentru aceĭ din candidaţĭ şi logofeţĭ ce se vor dovedi că aŭ luat parte în asemenea neprăvilniciĭ, séŭ că vor fi bănuiţĭ, să se afle ocârmuirea cu o de aprópe poliţienéscă priveghere asupră-le, şi la întêmplare de a simţi din parte-le vre-o urmare care ar da pricină de cea maĭ mică revoluţionare şi mişcare, séŭ propoveduélă, pe uniĭ ca aceia să'ĭ aresteze îndată şi să raporteze Departamentuluĭ cu deslușire, ca să se dea deslegarea pentru pedépsa ce s'ar cuveni să li se facă; de primire însă şi urmare se adastă raport fără zăbavă.

In urma acesteĭ anaforale, Sfatul administrativ deliberéză şi el asupra mĕsurilor propuse de Eforie cu referinţe la scólele sătescĭ şi încheie următorul jurnal:

«Astăţĭ la 9 Decembre în seanţa Sfatuluĭ administrativ extraordinar, citindu-se ofisul cinstiteĭ Căimăcămiĭ cu No. 903, şi însoţit pe lângă dênsul raportul Eforieĭ scólelor, cu No. 1.072, atingĕtóre de scólele de prin sate, ca să se închidă cu totul, rĕmânênd pe viitor sub revisorul şi învĕţătorul al acelor sate la orênduiala ce aŭ fost maĭ 'nainte, şi aceĭ duoĭ leĭ pe an ce se plătea de sătén, pentru învĕţător, să intre în cutia satelor; şi luându-se în băgare de sémă tóte câte se ating de acésta, dupe deslușirile date în seanţă de către D-luĭ Şeful Departamentuluĭ credinţeĭ, s'aŭ chibzuit:

1. Că baniĭ plătiţĭ învĕţătorilor satelor până la 1 Aprilie trecut, să rĕmână bunĭ plătiţĭ dupe temeiurile păzite atuncĭ.

2. De la 1 Aprilie trecut încóce, fiind-că aceştia nu s'aŭ îndeletnicit întru predarea lecţiilor din pricina împrejurărilor, încetéză de atuncĭ şi a lor plată şi prin urmare şi împlinirea banilor de la sate pe viitor, până la de isnóve disposiţiĭ.

3. Invĕţătoriĭ satelor şi sub-revisoriĭ să intre la orênduiala ce a fost maĭ 'naintea îndeletnicireĭ lor la scólele satelor, socotindu-se acésta de la 1 Aprilie 1848.

4. Baniĭ ce s'a apucat a se împlini de la sate pe anul 1848, să se céră prin Departa-

mentul din lăuntru de la cârmuirĭ şi în a lor rĕspundere socotélă exactă de baniĭ împliniţĭ din fie-care sat, câţĭ s'a rĕspuns învĕţătorilor până la 1 Aprilie, şi ceĭ-l-alţĭ unde se află şi adunându-se asemenea sciinţe prin stăruirea aceluĭ Departament, să se întórcă sumele împlinite, dupe scăderea analogon, pe treĭ lunĭ la aceĭ adevĕraţĭ sătenĭ de la carĭ s'aŭ împlinit, avênd în acésta acel cinstit Departament, tótă luarea aminte, ca să se îndeplinéscă întórcerea acestor sume pé d'intreg şi cu cea maĭ bună orênduială acelora în drept a le primi.

D-luĭ Şeful Departamentuluĭ credinţeĭ va supune acest jurnal la aprobarea cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ.»

(Semnaţĭ), *Constantin Suţu, Constantin Cantacuzino, Alexandru Ghica, I. Câmpineanu, Ión Al. Filipescu.* *)

*

Eacă cartea Căĭmăcămieĭ care a provocat actul de maĭ sus:

Căĭmăcămia Principatuluĭ Ţĕreĭ Românescĭ

Cinstituluĭ Sfat Administrativ extra-ordinar

«Cinstita Eforie a scólelor, prin adresa No. 1.072, arétă, că a chibzuit, după trebuinţă, pentru cuvintele arĕtate, că scólele normale din oraşele de căpetenie ale judeţelor să înceteze de-o-cam dată de a maĭ da învĕţătură copiilor, că aşĭa a găsit de neapărată trebuinţă, ca scólele de prin sate să se închidă cu totul, rĕmânênd pe viitor ca sub-revisoriĭ şi învĕţătoriĭ acelor sate să intre în rênduiala la care vor fi fost maĭ d'inainte, şi fiind-că fiecare ienoriaş sătean plătea învĕţătoruluĭ de sat pe an câte duoĭ leĭ, apoĭ aceştĭ banĭ urméză să intre de acum înainte în cutia satuluĭ, fără a se maĭ da învĕţătorilor.

Căĭmăcămia găsind că cu încetarea vremelnică a scólelor normale, de prin oraşele de căpetenie ale judeţelor, urméză negreşit şi încetarea scólelor de prin sate, ca unele ce atârnă de cele d'întâiŭ, trimite Cinstituluĭ Sfat Administrativ în original acea adresă a Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, poftindu-'l ca să chibzuiască asupra chipuluĭ cu carele suma banilor îndatoraţĭ locuitoriĭ sătenĭ a da pe fie-care an învĕţătoruluĭ de sat, are a intra în cutia sătéscă şi asupra întrebuinţăreĭ eĭ, de care să aréte Căĭmăcămieĭ.

D-luĭ şeful departamentuluĭ credinţeĭ, este însărcinat cu lucrarea trebuinciósă întru acésta.»

(Semnat), *Caĭmacamul Const. Cantacozino.*

No. 903. 1848, Decembre 9.

Urméză aprobarea Caĭmăcămieĭ asupra anaforaleĭ Sfatuluĭ administrativ dată maĭ sus:

Căĭmăcămia Principatuluĭ Ţĕreĭ Românescĭ

Cinstituluĭ departament al credinţeĭ

«Se aprobéză chibzuirea Cinstituluĭ Sfat Administrativ extra-ordinar, aşternută în jurnalul de la 9 Decembre, şi îndreptat Căĭmăcămieĭ, pe lângă adresul Cinstituluĭ De-

*) Dosarul No. 73, archiva ministeruluĭ de culte.

partament No. 4.123, în privinţa scólelor de prin sate, şi se poftesce acel Cinstit Departament ca, prin înţelegerea ce va avea cu acela al trebilor din lăuntru, să o aducă la întocmaĭ îndeplinire.»

(Semnat), *Caĭmacamul Const. Cantacozino.*

«Acéstă poruncă şi alăturatul jurnal să se trimită Cinstiteĭ Eforiĭ, ca să aducă la îndeplinire cele coprinse într'ênsele.»

No. 1.394. 1848, Decembre 14.

*

De îndată ce de la centru începe persecuţiunea contra profesorilor, lista de proscriptiune se adaugă dupe intervenţiunea nouilor prefecţĭ, în interesul intrigilor locale. Aşĭa, pentru exemplu, administratorul de Brăila scrie Departamentuluĭ Credinţeĭ, că profesorul de acolo Ioan Macsim, fiind unul dintre ceĭ ce a luat mare parte activă în evenimentele trecute, nu maĭ póte merita de a fi profesor, «şi arétă ca s'a făcut nevĕdut din Brăila, denunţându-'l că ar fi în Buzĕŭ.»

Suntem datorĭ a recunósce, că presenţa luĭ P. Poenarul în sînul Eforieĭ, condamnabilă din punctul de vedere strict al moraluluĭ, a fost însă de altă parte óre-cum potolitóre prigonireĭ.

Acésta chiar în timpul Căĭmăcămieĭ, până la alegerea Domnuluĭ, s'a maĭ îndulcit reprimindu-se dintre urgisiţĭ în cadrul profesoral; iar dupe numirea luĭ Vodă Ştirbeiŭ, lucrurile aŭ venit aprópe la norma de maĭ 'nainte, unora dându-li-se catedrele, altora, ca Brezoianu, dându-li-se premiĭ literariĭ pentru traducţiile cărţilor folositóre ce aŭ sĕvêrşit, altora promiţêndu-le apropiata reprimire în corpul profesoral, iar altora în fine, desvinovăţiţĭ de vina de propagandĭ rĕsvrătitorĭ ce li se imputa, dispunêndu-se a li se da alte posturĭ.

Tot luĭ Poenaru se datoresce promisiunea, contractată prin jurnalul sĕŭ din 25 Noembre 1848, de a redeschide scólele dupe un statut din viitorul an 1849, şi că la acea ocasiune profesoriĭ necompromişĭ vor fi restabiliţĭ la catedrele lor.

Jurnal

«Eforia scólelor, în urma mĕsureĭ luate de a se închide scólele publice vremelnicesce, pentru *lipsa de localităţĭ*, carĭ acum se află ocupate de oştirĭ înpĕrătescĭ, luând în băgare de sémă, pe de o parte atât starea de neajunsurĭ a caseĭ scólelor, cât şi trebuinţa de a reorganisa din noŭ învĕţătura publică şi că acestea nu se pot face în grabă, a chibzuit cele următóre :

1. Să se slobódă lefile D-lor profesorĭ, pe Septembre şi Octombre, însă numaĭ la aceia, carĭ nu vor fi luat parte activă în mişcările revoluţiuneĭ ale acestuĭ an, séŭ vor fi în categoria de care s'a vorbit în raportul Eforieĭ, către cinstita Căĭmăcămie, No. 1.073.

2. D-niĭ profesorĭ arĕtaţĭ în statul lefilor pe Septembre şi Octombre, rĕmâind sloboḍĭ de la 1 Noembre de astă îndatorire a D-lor, nu vor putea face nicĭ o cerere de léfă de aci înainte.

3. Dar, fiind-că Eforia se îndatoréză de acum cu închiarea de noĭ statute pe anul 1849, în care aŭ a se arĕta şi învĕţăturile, ce se vor cunósce de trebuinţă a se aşeda prin scólele elementare şi gimnasiale, cum şi lefile ce aŭ să se dea profesorilor, şi personalul ce are a figura acolo, vor avea precădere maĭ întêiŭ aceĭ din profesorĭ, carĭ aŭ fost până acum în scólele publice, dupe specialitatea şi capacitatea fie-căruia şi carĭ aŭ meritat şi consideraţiunea Eforieĭ şi mulţămirea obştéscă.

Eforia dar chiamă a avé D-niĭ profesorĭ puţină adăstare, până ce se va lucra şi primi de guvern budgetul pe anul viitor 1849, şi atuncĭ îndată Eforia nu va lipsi a restabili pe D-lor în catedrele ce aŭ ocupat până acum.

Acest jurnal se va trimite în copie formale la fie-care din D-niĭ profesorĭ.»

Alexandru Filipescu.

Director, *C. N. Brăiloiu.*

Secretar, *N. Iliescu.*

No. 1.104.

1848, Noembre 25.

Asemenea tot Poenarul află mijloc de a ajuta cu lefĭ pe ceĭ maĭ mulţĭ din profesoriĭ S-tuluĭ Sava, însărcinându'ĭ cu traducerĭ şi prelucrărĭ de cărţĭ didactice. Eată raportul Eforieĭ asupra acestuĭ obiect:

«*Raportul Eforieĭ scólelor cu No. 1.019 din anul 1848, Decembre 20, către Căĭmăcămie.* *)

«In urma resoluţieĭ luată dupe porunca cinstitutuluĭ Caĭmacam, de a se închide vremelnicesce scólele de tótă trépta în tot Principatul, Eforia a rĕspuns profesorilor nesupuşĭ în categoria excluşilor, lefile pe lunile Septembre şi Octomvre, iar de la Noembre 1 li s'a făcut tuturor cunoscut, că încetéză orĭ-ce léfă de profesor; însă Eforia de şi a luat acéstă mĕsură spre a depărta de asupră'ĭ orĭ-ce rĕspundere:

Luând în băgare de sémă, că cu acésta se aduce o smintélă în condiţia D-lor profesorĭ, carĭ în îmbrăţişarea profesieĭ învĕţăturel, 'şĭ-a întemeiat singurul mijloc de vieţuire; pe de altă parte, dorind a păstra în disposiţia eĭ pentru trebuinţa învĕţătureĭ publice pe aceĭ profesorĭ, carĭ, în trecuta rĕsvrătită vreme, aŭ dat doveḑĭ de bună purtare şi de o chibzuită înţelegere misieĭ lor; tot-d'o-dată ca să înlesnéscă scolarilor mijlocul şi isvórele învĕţătură la noua reorganisaţie a scólelor.

S'a chibzuit a însărcina pe aceĭ profesorĭ ce aŭ avut capacitate, a compune, fie-care în specialitatea sa, câte un uvragiŭ destinat pentru învĕţătura publică.

Subt acéstă condiţie şi însărcinare primită de D-niĭ profesorĭ, să li se urmeze lefile ce aŭ avut în colegiŭ, până la deschiderea scólelor, însă rĕspunderea lefilor, va avea loc numaĭ dupe ce aceĭ profesorĭ vor aduce gata spre tipărire, uvragiile în manuscris.

De va primi dar, cinstita Căĭmăcămie acéstă chibzuire, este rugată să bine-voiască a da deslegare ca şi Eforia, să o pótă pune în lucrare, şi să formeze legiuitul stat al lefilor ce aŭ a li se rĕspunde.»

(Semnaţĭ), *A. Filipescu, C. N. Brăiloiu.*

---

*) Dosarul No. 79 din 1848, al Ministeruluĭ cultelor.)

Rĕspunsul dat Eforieĭ scólelor de Departamentul credinţeĭ, prin adresa No. 368, din 18 Ianuarie 1849

«Dupe porunca cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, cu No. 1.577, dată asupra raportuluĭ cinstiteĭ Eforiĭ, cu No. 1.119, în privinţa chibzuireĭ de a însărcina pe uniĭ din profesorĭ ce aŭ arĕtat capacitate a compune fie-care în specialitatea sa, câte o carte destinată pentru învĕţătura publică, subt condiţia primită a D-lor, să li se urmeze lefile ce aŭ avut în colegiŭ până la deschiderea scólelor; supuindu-se la chibzuirea cinstituluĭ Sfat administrativ extraordinar, s'a hotărît ca maĭ întâiŭ să se înfăţişeze listă de aceĭ D-nĭ profesorĭ cu lefile ce aŭ avut, şi apoĭ să intre în cercetarea şi chibzuirea acesteĭ pricinĭ.

Acéstă propunere a cinstituluĭ Sfat, cu cinste se aduce la cunoscinţa cinstiteĭ Eforiĭ, ca să bine-voiască a aduce lista cerută.»

Eată şi decretul Caĭmacamuluĭ, dând afacerea în chibzuirea Sfatuluĭ, cât şi raportul cu care Departamentul credinţeĭ, aŭ supus afacerea la Căĭmăcămie:

Căĭmăcămia Ţĕreĭ Românescĭ

Cinstituluĭ Sfat Administrativ extra-ordinar

«Se trimite pe lângă acésta în chibzuirea cinstituluĭ Sfat administrativ extraordinar, adresul cinstituluĭ Departament al credinţeĭ, cu No. 4.320, d'impreună şi cu alăturata adresă a Eforieĭ scólelor No. 1.119, atingĕtor de chibzuirea ce face Eforia, ca profesorilor carĭ în trecuta rĕsvrătire, aŭ dat doveḑĭ de bună purtare şi de o chibzuită înţelegere misieĭ lor, să li se slobódă léfa până la noua reorganisaţie a scólelor, subt condiţie, ca acéstă léfă, să li se rĕspundă dupe ce fie-care va aduce gata spre tipărire, câte un uvragiŭ, ce va compune specialitatea sa, şi destinat pentru învĕţătura publisă, şi se poftesce cinstitul Sfat ca, luând în băgare de sémă propunerea Eforieĭ scólelor, să chibzuéscă de póte fi primită, spre îndeplinire şi să încunosciinţeze Căĭmăcămieĭ.»

Caĭmacam, Constantin Cantacozino.

Cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ

Departamentuluĭ Credinţeĭ

«Alăturatul raport al Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, sub No. 1.199, ce s'a primit pe lângă adresa cu No. 1.200, şi prin care chibzuesce, ca profesorilor ce în trecuta resvrătire aŭ dat doveḑĭ de bună purtare şi de o chibzuită înţelegere misieĭ lor, să li se slobódă léfa până la noua reorganisaţie a scólelor, fiind acésta a lor profesie singurul mijloc de vieţuire, însă cu condiţia ca acéstă léfă să li se rĕspundă, dupe ce fie-care va aduce gata spre tipărire câte un uvragiŭ, ce vor compune din specialitatea sa şi destinat pentru învĕţătura publică; Departamentul plecat 'l supune pe lângă acésta la cunoscinţa şi aprobarea Cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ.»

No. 4.320. 1848, Decembre 24.

Eată lista profesorilor cărora Eforia cere să li se continue lefile pentru ca să lucrede cărţĭ :

LISTA

de lefile ce aŭ primit profesoriĭ de colegiŭ maĭ jos însemnaţĭ, şi de lucrările literariĭ ce s'aŭ îndatorat a face.

Pe lună leĭ	INVĚŢĂTURILE CE AŬ PREDAT	Uvragiele clasice ce s'aŭ însărcinat a culege în limba românéscă
1.000	D. Dimitrie Pavlid, profesor de algebră şi de trigonometrie, (p. 2 clase complementare)	Trigonometria şi algebra.
500	Slugeru T. Pop, profesor de aritmetică şi geometrie, (p. 2 clase gimnasiale şi complimentare).	Aritmetica şi geometria.
400	D. Alecu Orĕscu, profesor de geometria descriptivă, (în clasele complimentare).	Geometria şi architectura,
500	Cluceru S. Marcovicĭ, profesor de istorie, (în clasele gimnasiale).	Istoria vechiă dupe..... (tradusă) şi retorica îngiugată cu cartea de literat. a luĭ Blaire.
900	Medelniceru T. Iónide, profesor de limba elenă, (în 3 clase),	Dicţionaru greco-român dupe S. Bisantie, şi extracturĭ de maxime şi istoriĭ morale.
700	Pitaru T. Hill, profesor de limba latină, (în 3 clase).	Gramatica latină a luĭ Bournouf şi dicţ. latino-român.
600	Medelniceru I. Pop, profesor de gramatică, (în 2 clase).	Istoria sântă a luĭ Duruy (traducţ.) şi tratat de punctuaţie.
250	Pitaru A. Popp, profesor de caligrafie şi de ţinerea registrelor, (în 2 clase).	Caligrafia pentru clasele gimnasiale şi ţinerea registrelor.
400	Pitaru Poenaru, profesor de clasa IV începĕtóre.	Geometria practică pentru clasele primare.
250	Serdaru I. Genilie, (fost) profesor de geografie şi de chronologie, (acesta şi are acum deosebită îndeletnicire ca bibliotecar al colegiuluĭ, şi primesce pentru acest post leĭ 500 pe lună.	O geografie pentru clasele gimnasiale, prescurtând pre Balby, şi literatura română.
250	S. Valenstein, (fost) profesor de desemn, (acesta şi are acum deosebită îndeletnicire, fiind orênduit ca observator la muzĕul naţional, şi primesce pentru acest post leĭ 500).	Elemente de istoria naturală.
5.750		

Acéstă listă a fost aprobată de Eforie abĭa în Ianuarie următor 1849, în coprinderea următóre :

Către Cinstitul Departament al trebilor Bisericescĭ, 28 Ianuarie 1849.

«Eforia, luând sciri de cele coprinse în adresa cinst. departament cu No. 368, a alcătuit alăturata aicĭ listă de numele acelor profesorĭ ce meritéză a lua neîncetat léfa până la

reorganisarea claselor gimnasiale în suma tratamentelor ce aveaŭ fie-care pe lună, şi de uvragiele ce s'aŭ îndatorat a lucra fie-care în sciinţa sa.

Pe lângă uvragiele ce aceştĭ profesorĭ s'aŭ îndatorit a face, Eforia, cunoscénd că este de neapărată trebuinţă a se face şi o geografie maĭ complectă pentru clasele gimnasiale, precum şi o istorie naturală, căcĭ aceste cărţĭ clasice aŭ fost de lipsă până acum în scólele românescĭ, a hotărît să se lucreze geografia, îndatorând pe D. I. Genilie, ce este orênduit acum bibliotecar al colegiuluĭ; dér pentru istoria naturală pe D. S. Valenstein, ce este conservator al muzĕuluĭ, şi a socotit că este cu totul drept ca, pe lângă lefile ce primesc aceştia în posturile lor de 500 leĭ, să li se facă din noŭ şi o mică adăogare de câte 250 leĭ fie-căruia pe lună, pentru ostenéla în întreprinderea arătată.

Eforia dér, are cinste a da în cunoscinţa cinstituluĭ departament, că arĕtaţiĭ în deosebita listă profesorĭ aŭ meritat în tótă vremea mulţămirea Eforieĭ, împlinindu-şĭ cu scumpătate datoriile ce le-aŭ fost încredinţate, maĭ cu sémă pe vremea turburărilor trecute, meritând nu numaĭ mulţămirea obştéscă, dér şi considerarea Stăpânireĭ, şi aceştĭ ómenĭ, unind caracterul profesoruluĭ cu acela al orăşanuluĭ cinstit şi integru, nu s'aŭ abătut nicĭ de cum de la drumul buneĭ orênduelĭ; de aceea şi Eforia, primind un raport către onor. Căimăcămie, ca să ocupe pe aceştĭ profesorĭ cu compunerea de opere didactice, a avut un înduoit scop, pe de o parte a păstra pe lângă scólă corpurĭ profesorale, ca să nu întêmpine neajunsurĭ la urmă, când se vor reorganisa învĕţăturile prin depărtarea acelor profesorĭ, séŭ prin îmbrăţişarea din partele de vre-o altă carieră, şi nicĭ ar fi cu drept ca asemenea ómenĭ, carĭ aŭ dat dovedĭ şi de un moral curat şi de sciinţă, atât prin învĕţătura orală la clasele colegiuluĭ S-tuluĭ Sava, cât şi prin adunare de culegerĭ folositóre, să se depărteze, rumpêndu-se legăturile formate de atâţĭ anĭ între dênşiĭ cu Eforia scólelor de altă parte, Eforia a chibsuit a'ĭ da în folosul obştesc şi pentru tinerime şi pentru literatura română, întrebuinţând sciinţa acestor profesorĭ în acest timp de extra-ordinară vacanţă în lucrărĭ serióse, de carĭ este lipsită învĕţătura publică.

Stefan Bellu.

In acelaşĭ timp, în care profesoriĭ aveaŭ să lucreze diferitele cărţĭ arĕtate în lista de maĭ sus, Eforia decidea să întocméscă o comisiune pentru prelucrarea uneĭ gramaticĭ românescĭ. La data acésta, Petru Poenarul a încetat de a fi directorul scólelor şi a fost înlocuit prin N. Brăiloiu.

«Eforia scólelor, privind la trebuinţa ce este de a se întocmi o gramatică a limbeĭ române, metodică, filosofică şi rezonată, dupe care să se statornicéscă regulele şi sintaxul limbeĭ, potrivit cu geniul eĭ, şi care să slujéscă de temeiŭ statornic la învĕţătura literară în clasele colegiuluĭ ce sunt a se reorganisa din noŭ;

Privind asemenea şi la folosul ce ar isvorî dintru o asemenea scriere, pentru regulata cultură a limbeĭ, şi asemenea lucrare nu se póte face cu folos, decât prin mijlócele de ómenĭ, carĭ aŭ profesat şi s'aŭ deprins în acéstă ramură a literatureĭ;

Chibzuesce şi hotăresce cele următóre:

1. Se orênduesce un comitet gramatical întocmit de D-niĭ profesorĭ I. Pop, G. Iónid, Jos. Génilie şi G. Hill, care se însărcinéză de a compune o gramatică rezonată a limbeĭ românescĭ, cu tóte regulele, pentru părţile cuvêntuluĭ, spre a sluji de temeiŭ la învĕţăturile colegiale.

2. După acéstă gramatică va compune orênduitul comitet, un manual pe scurt pentru clasele primare.

3. Aceste duoĕ scrierĭ, gătindu-se, se vor înfăţişa Eforieĭ, spre a le da în desbaterea şi revisuirea corpuluĭ profesoral, care se va chiama în adunanţă generală spre acest sfîrşit.

4. Dupe revisuirea şi primirea corposuluĭ profesoral şi întărirea Eforieĭ, gramatica şi manualul se vor da în tipar, în tipografia scóleĭ şi vor fi singure adoptate în învĕţătura publică.

5. Cheltuelile tipărireĭ, vor fi în sarcina scóleĭ, iar preţul vînḑĕreĭ va privi în folosul exclusiv al autorilor uvragiuluĭ pentru ediţia d'întĕiŭ.

6. Numĕrul exemplarelor va fi pentru gramatica resonată de 1.000, iar pentru manual de 2.000.

(Semnat), *Alexandru Filipescu.*

Director, *C. N. Brăiloiu.*

No 1.099. 1848, Noembre 24. Bucurescĭ. *)

Ni se pare că Poenaru displăcuse guvernuluĭ reacţiuneĭ, prin faptul că protegia mult profesoriĭ rĕmaşĭ în ţéră şi provoca în public protestaţiunĭ, maĭ întĕiŭ timide, apoĭ maĭ energice, contra închidereĭ scólelor.

Deja în 27 Septembre, s'a fost dat Căĭmăcămieĭ o petiţiune semnată de maĭ multe persóne, din cea maĭ influentă societate în favórea colegiuluĭ de la S-tul Sava, aşa cum 'l-aŭ fost reorganisat revoluţiunea. Femeĭ ca Elisa Ştirbeiŭ, Anastasia Vlasto şi bărbaţĭ ca, N. Băleanu, N. Lahovari, A. Ferichide, St. Fălcoianu, Scarlat Gr. Ghica, I. Budişteanu, etc. ḑic Caĭmacamuluĭ: «Acum restatornicindu-se liniştea, sub-iscăliţiĭ se grăbesc a ruga cu stăruire pe cinstita Căĭmăcămie, să bine-voiască a porunci, ca să se deschidă clasele Academieĭ, în cel maĭ scurt soroc. Acest aşeḑĕmênt, necoprinḑênd astăḑĭ decât 3 elementare şi neprimind decât copiĭ de 8—12 anĭ, nicĭ o consideraţie politică nu póte stavili deschiderea luĭ.

«Cât despre óre-carĭ modificaţiĭ, ce ar putea face la programa învĕţăturilor, acésta fiind de o mică greutate, lesne ar putea să se cerceteze şi să se desbată şi pe vremea în care copiiĭ ar urma învĕţăturile, ce cu atâta mâhnire vĕḑurăm întrerupte. Provisorul şi profesorul Academieĭ, sunt gata şi aştéptă cu nerăbdarea începerea lucrărilor lor. Destul e pentru acésta numaĭ o poruncă a cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, pe care prea plecat ne rugăm să o dea fără zăbavă.»

In 11 Noembre 1848, cam aceleaşĭ persóne se jăluesc Căĭmăcămieĭ, că nu a fost ascultată cererea lor, şi ḑic că «neavênd cuĭ încredinţa morala şi crescerea copiilor noştri, ne am adresat către D. Monti, cunoscut pentru buna îngrijire ce avea de dênşiĭ, şi 'l-am rugat să deschidă un pension.»

Eforia din porunca Căĭmăcămieĭ, autorisă pe Monti, să deschidă un pension de copiĭ, numaĭ de la 7—12 anĭ, şi cu obligaţiune că pe eleviĭ eminenţĭ, să'ĭ producă în concurs cu eleviĭ colegiuluĭ, la examenele publice, ca să concure de o potrivă la premiĭ şi la atestatele ce se vor da de Eforie.

Eleviĭ maĭ puţin bunĭ, vor fi examinaţĭ în pension de către un delegat al Eforieĭ. Pensionariĭ să înveţe religiunea românesce, de la un obraz bisericesc. *)

---

*) Dosarul No. 487 din 1848. Archiva Ministeruluĭ de culte.

*) Veḑĭ anaforaua Eforieĭ la Caĭmacam, No. 1.168, din 2 Decembre 1848, semnată de A. Filipescu şi director Brăiloiu.

*

O măsură reacţionară a Eforieĭ reînfiinţată, fu şi acea a supresiuneĭ burselor studenţilor din străinătate. Eată raportul eĭ în acésta :

Văḑêndu-se lipsa financială în care se află astăḑĭ casa scólelor, şi prin urmare neputinţa de a se maĭ urma cheltuiala cu ţinerea scolarilor la universităţĭ străine, Eforia chibzuesce să vestéscă pe aceĭ scolarĭ a se întórce în patria lor, şi pentru cheltuiala drumuluĭ la întórcere, să li se slobódă câte 80 galbenĭ la fie-care.

In alăturata listă se arétă numele acelor scolarĭ, vremea de când se afla în străinătate şi specialitatea studiilor fie-căruia.

Aéstă chibzuire, Eforia o supune la cunoscinţa cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ, că de o va încuviinţa să bine-voiască a'ĭ da deslegare de urmare».

(Iscălit), *A, Filipescu.*

No. 1.018. Octombre 20.

Numele scolarilor

Ión Zalomit, Iunie 1841, sciinţa legilor.
Costache Cornescu, Aprilie 1845, idem.
Gheorghe Costaforu, Maiŭ 1845, idem.
Alexe Marin, Octombre 1846, sciinţe matematice.
Constantin Bozianu, Maiŭ 1846, sciinţa legilor.
Iorgu Creţeanu, August 1848, idem. *)

Se face cunoscut şi doctoruluĭ Picolo la Paris, că funcţiunea sa (de corespondent cu Eforia şi de veghetor asupra conduiteĭ studenţilor de la Paris), încetéză de la 1 Octombre 1848.

*

Reorganisarea în mod reacţionar şi a fóieĭ «Invĕţătorul satuluĭ», încă n'a scăpat din vedere Caĭmacamuluĭ.

In 26 Septembre 1848, Caĭmacamul Ţĕreĭ românescĭ Cantacuzino, scrie Departamentuluĭ credinţeĭ, cu ofisul No. 149, cele următóre :

«Cinstitul Departament al trebilor din 'năuntru, prin adresa No. 393, arétă că fóia periodică intitulată «Invĕţătorul satuluĭ», ce se tipăresce de maĭ mulţĭ anĭ la tipografia scóleĭ naţionale de la S-tul Sava, a încetat de a maĭ a eşi din pricină că şi acéstă tipografie, s'a pecetluit împreună cu cele-l-alte, în ḑiua intrăreĭ armelor împĕrătescĭ în capitală. Că publicaţia acesteĭ foĭ, fiind neapĕrat trebuinciósă, maĭ cu sémă în împrejurările de acum, urméză a'şĭ lua cursul din noŭ, şi că pentru acest sfîrşit trebue a se deschide tipografia în care se imprimă. Căĭmăcămia preţuind cuvintele ce dă Departamentul din lăuntru asupra reîncepereĭ acesteĭ foĭ, poftesce pe acel cinstit Departament, ca cercetând, décă redactorul eĭ cu proprietarul tipografieĭ, pot da încredinţare, că atât fóia de gazetă, cât şi orĭce carte s'ar cere a se tipări la acea tipografie, nu se vor pune în lucrare până maĭ întâiŭ nu vor fi trecute prin censură şi punerea lor aprobată de dênsa, regulelor carĭ urméză a le supune neclintit şi în cunoscinţa Căĭmăcămieĭ resultatele, spre a se da deslegare poliţieĭ capitaleĭ, pentru sloboḑirea lucrărilor aceleĭ tipografiĭ.»

(Semnat): Caĭmacam, *Constantin Cantacuzino.*

---

*) Dosarul No. 67 din 1848, Archiva Ministeruluĭ de culte.

*

Departamentul credinţeĭ cu raportul No. 3.251 din 9 Octombre 1848, către Căĭmăcămie, în urma porunceĭ de sus, ḑice că a scris Eforieĭ scólelor, de la care a primit rĕspunsul No. 1.006, în coprinderea că fóia «Invĕţătorul satuluĭ», de la a eĭ înfiinţare a fost sub redacţia Clucerului Petrache Poenaru, directorul scólelor, până la 1 Iulie trecut şi de atuncĭ se luase de la D-luĭ şi se dedese sub redacţia altuia. Acum, décă cinstita Căĭmăcămie, găsesce cu cale, ca tipărirea acesteĭ foĭ, să se urmeze precum se află întocmită de la înfiinţarea eĭ, prin ofis domnesc, Eforia póte încredinţa că atât pentru acéstă fóie, cât şi pentru orĭ-care altă tipărire, se va face în tipografia scólelor, va priveghia a nu se urma nicĭ o lucrare, fără a fi censurată. Acéstă propunere din partea cinstiteĭ Eforiĭ, Departamentul dupe poruncă, nu lipsesce plecat a supune la cunoscinţa şi deslegarea cinstiteĭ Căĭmăcămiĭ.

Şeful Departamentuluĭ . . . . . .

Caĭmacamul prin ofisul No. 462 din 12 Octombre 1848, învoesce, ca tipografia scólelor să începă a lucra.

«Vĕḑênd că cinstita Eforie a scólelor póte încredinţa, că atât fóia periodică sătéscă, cât şi orĭ-care altă tipărire ce se va face în tipografia scólelor, nu se vor pune sub tipar maĭ 'nainte de a trece prin censură şi de a se da sloboḑenie de tipărire...» învoiesce liberarea tipografieĭ.

*

Desfiinţându-se scólele, Eforia ajunge, firesce la finea anuluĭ 1848, cu o economie budgetară de 309.879 leĭ, cum se póte vedea în anexatul tabloŭ. *)

*

Am vĕḑut cum, în 14 Februarie 1847, în a 8-a şedinţă a sa, Adunarea generală a Moldoveĭ, a încuviinţat regulamentul cel noŭ şi reacţionar al scólelor. G. Asaki, încă în 1843, propusese o reformă prin care şi el, cedând în cât-va curentuluĭ reacţionar, admitea întroducerea unel limbĭ străine, francesă orĭ germană, ca organ de învĕţămênt în cursurile de facultate, ca să se pótă aduce la acele cursurĭ profesorĭ străinĭ.

Acéstă concesiune o justifica G. Asaki pe exemplul Grecieĭ. Dar oposiţiunea mereŭ crescêndă de la 1843—1848, contra luĭ M. Sturdza, nu se unia cu opiniunea luĭ G. Asaki şi o critica, calificând-o de ante-natională. G. Asaki pretinde că lupta contra ideeĭ luĭ era condusă, nu numaĭ din pur naţionalism, ci şi din interes privat. El credea, că profesoriĭ transilvănenĭ întărîtaŭ oposiţiunea contra proiectuluĭ luĭ, fiind-că se temeaŭ să nu'şĭ peardă ocasiunea de câştig prin faptul introducereĭ de profesorĭ străinĭ, francezĭ şi germanĭ. **)

Se póte ca să fie fost şi o lature a interesuluĭ privat în tótă acéstă oposiţiune a ţĕreĭ contra noueĭ reforme scolară, dar necontestabil, laturea mare era: *Naţionalismul.* Oposiţiunea nu putea afla un tĕrêm maĭ propiciŭ de luptă, decât acel al scóleĭ şi ea nu negriji a'l exploata în favórea triumfuluĭ eĭ.

---

*) Veḑĭ anexa.

**) Veḑĭ anexa.

Nu este locul să amintim aci fasele prin care trecu mişcarea din Iaşĭ, în cursul anuluĭ 1848. In adunările oposiţiuneĭ, de la hotel Petersburg, cât şi în petiţiunea adresată luĭ Mihail Sturdza, articulând cererile ţĕreĭ, găsim, cu respect la cultura naţională, puţinele articole ce dăm în anexă.

Neisbutirea mişcăreĭ, brutal comprimată de Domnitor, la 30 Martie 1848; persecuţiunile în contra celor maĭ însemnaţĭ bărbaţĭ inteligenţĭ şi exilul séŭ emigrarea lor; apoĭ invasiunea străină şi epidemia holereĭ, aŭ oprit, aŭ ezit şi maĭ tare decât însăşĭ legea scólelor din 1847, orĭ-ce propăşire a cultureĭ naţionale. In literatură predomina pamfletul şi satira politică, une-orĭ tipărită ca «Afcatistul cel noŭ al mareluĭ Voevod Mihaiŭ», alte orĭ netipărită, circulând din mână în mână, ca manuscript.

Fórte puţine cărţĭ didactice apar, căcĭ n'aŭ pentru cine să se imprime cărţĭ românescĭ, dupe reducerea colegiuluĭ din Academia Mihăileană şi din moment ce în institutul Malgouverné, cărţile didactice sunt în limba francesă.

In Iaşĭ, abĭa avem de înregistrat, în acéstă tristă perióda, o gramatică română în 8⁰ de P. M. Câmpeanu şi duoĕ treĭ cărţĭ bisericescĭ!

Dăm în anexă *) dupe dosarele oficiale din Ministerul cultelor şi Archiva Statuluĭ, tot ce am putut culege despre mersul până la definitiva închidere a scólelor din causa aşĭa ḑiseĭ revoluţiunĭ şi a holereĭ, a ruinatului colegiŭ din Academia Mihăileană, cât şi pretinsuluĭ colegiŭ român în limba francesă, de sub direcţiunea luĭ Malgouverné. Autorul acesteĭ lucrărĭ, a fost însuşĭ martor ocular şi victima chiar a nenorociteĭ faze prin care a trecut scóla română la 1848. Trecut din clasele colegiuluĭ românesc decfiinţate în colegiul luĭ Malgouverné, în 1847, 'şĭ aduce aminte autorul de tot aparatul şarlatanesc cu care Malgouverné încunjura examenul public, dór va face să triumfe în opiniunea publică scóla luĭ, în dauna limbeĭ naţionale. Pentru a asigura acesteĭ scolĭ protecţiunea Rusieĭ, limba ruséscă încă a fost întrodusă în programul colegiuluĭ frances. Profesorul Pelteki, căuta să adune un numĕr de scolarĭ, pentru a avea dreptul să primésca o léfă óre-care. La examenele publice date, în 1847, la institutul aşeḑat pe ruinele desfiinţateĭ Academiĭ Mihăilene, asistaŭ de preferinţe, consulĭ străinĭ.

Deştept cum era M. Sturdza, ne închipuim că putuse să'şĭ dea séma, că nu era bine a lupta contra curentuluĭ naţional, care voia să nu se facă rĕsboiŭ limbeĭ române.

In primele lunĭ din Februarie 1848, când în adunările de la hotel Petersburg, la câţĭva paşĭ de la curtea domnéscă, unde lucra adunarea obştéscă, era încriminat Domnitorul între altele tocmaĭ pentru resboiul ce îngăduise să se facă limbeĭ române în scólă, M. Sturdza creḑu a preîntêmpina asemenea temeĭnică acusaţiune, declarând, în Februarie 6, obligatóre introducerea unuĭ curs de gramatică română, chiar în clasele superióre ale institutuluĭ frances. (Veḑĭ Buletinul oficial din 1847, pag. 43.)

Dar în acelaşĭ timp în care se făcea de Domnitor asemenea concesiune opiniuneĭ publice, profesoriĭ românĭ eraŭ congediaţĭ de la catedrele lor, şi Epitropia le mulţămea pentru slujbele lor de numeroşĭ anĭ, «*păstrându-le dreptatea de a fi protimisiţĭ la loc de vacanţă.*»

*

Reacţiunea care a ruĭnat Academia Mihăiléná isbesce şi Seminariul de la Socola.

In privinţa acestuia, ne mărginim de astă dată, a reproduce următorul pasagiŭ din Istoria Seminariuluĭ Veniamin, datorită D-luĭ profesor Erbiceanu:

---

*) Veḑĭ anexa.

«Prin aprobaree unuĭ regulament *sui generis* de către Vodă, la 23 Ianuarie 1848, pentru învĕţămêntul clerical, în urma anaforaleĭ Epitropieĭ se declară, că cursurile Seminarieĭ sunt numaĭ de 4 anĭ. Apoĭ fiind-că în acest curs nu pot intra sciinţe maĭ 'nalte teologice şi filosofice, de aceea se pun în disponibilitate profesoriĭ respectivĭ. Aşĭa la 29 Ianuarie 1848, cu oficia No. 8, se face cunoscut rectoruluĭ Seminarieĭ, P. S Filaret Scriban, că nu maĭ este ca profesor şi ca rector scóleĭ. Spre curiositate transcriem o parte din acel ordin, spre a se constata ce ideĭ predominaŭ pe Mitropolitul Meletie, respectiv de învĕţămêntul religios. «Prin aşeḑĕmêntul Inalt întărit la 23 a curgĕtóreĭ lunĭ, statornicindu-se obiectele de învĕţătură ce aŭ a se împărtăşi în Seminariul Socoleĭ, unde urméză a se pregăti în sciinţĭ numaĭ feţele menite a primi darul diaconieĭ şi a preoţieĭ de mir, şi într'acele sciinţĭ lipsind cu totul clasul de teologie, la care eraĭ profesor; Epitropia încunosciinţéză pe cuvioşia ta, că de 1 Februarie eştĭ slobod de ḑisa îndatorire.» Apoĭ pentru a scăpa de rectorat desfiinţéză prin aşeḑĕmênt şi postul de egumen al mŏnăstireĭ şi aşĭa este cu totul exclus din Socola P. S. Filaret Scriban.

Fiind-că P. S. Filaret Scriban nu era fără influinţă, şi fiind-că evenimentele de la 1848 făcea atât pe Meletie cât şi pe Vodă Sturdza, îngrijitorĭ şi prevĕḑĕtorĭ, Meletie spre a nu lăsa cu totul fără ocupaţie pe Scriban şi a'l răci cu totul de sine, la 7 Februarie, prin ordinul No. 12, 'l numesce numaĭ simplu director, cu salariŭ de 5.000 leĭ, odae şi masă, fără a preda ceva. Maĭ târḑiŭ, prin oficia No. 14, 'l numesce profesor. Decretul sună aşĭa: «Epitropia te însciinţéză, că sciinţele ce aĭ a paradosi în Seminaria Socoleĭ sunt: Învĕţătura păstoréscă (datoriile preoţilor de mir către poporenĭ) şi tâlcuirea dupe scripturĭ, (adaus în oficie cu mâna însuşĭ a luĭ Meletie), rênduelile bisericescĭ...; apoĭ 'l numesce membru în Comitetul scóleĭ şi 'ĭ pune în vedere «a se povĕţui de coprinderea regulamentuluĭ Inalt întărit». Aşĭa dér în loc ca scóla să progreseze, în loc ca ideile de la 1848 să împingă pe Mitropolitul Meletie spre un progres în cele bisericescĭ, din contră desfiinţéză sciinţele teologice şi filosofice, cum şi acele clasice, exclude din program tóte sciinţele maĭ însemnate şi reduce învĕţămêntul clerical al Seminariuluĭ cam egal cu cel al candidaţilor. Decĭ P. S. Filaret Scriban este acum profesor de tâlcuirea ritualuluĭ şi de pastorală, cum era şi catihetul înainte; prin urmare scóla era aprópe o catihesia.

Se vede că Scriban tot spera la o ameliorare a situaţiuneĭ, pentru că n'a voit să dea pe sémă imediat dota şi averea scóleĭ, când 'l-aŭ suspendat; pentru că la 16 Septembre 1848 prin oficia No. 92, 'i ordonă «a da numaĭ decât în primirea Serdaruluĭ Tudurăchi Spartali, tóte documentele de moşiĭ, contracturile şi alte atingĕtóre de mŏnăstirea Socola.» Ordinul este fórte aspru, şi atuncĭ Scriban dă, cu opis în formă, tot pe sémă.

Să ḑicem ceva şi despre acel înalt aşeḑĕmênt întărit. Respectiv de învĕţamêntul religios, el coprinde disposiţia următóre:... «Unde va fi neapĕrată nevoĭe de preot orĭ diacon, să se trimĕtă în Seminaria Socoleĭ pentru câte-va lunĭ de ḑile»... § 56 iar la litera C a § 57 se ḑice: că aşeḑĕmêntul are putere a se urma numaĭ în curgere de 10 anĭ... Pare că Meletie scié că va trăi încă 10 anĭ! Este adevĕrată ḑicĕtórea: *Homo proponit, Deus disponit.*

Eată programa de la 1848, ce anume sciinţĭ coprindea:

Clasa 1-a. 1) Catihisul pe scurt, 2) Gramatica românéscă, 3) Aritmetica, 4) Scrierea, 5) Cântările bisericescĭ. Clasa 2-a. 1) Catichisul, 2) Istoria Vechiuluĭ testament, 3) Scrierea, 4) Aritmetica, 5) Istoria Patrieĭ pe scurt, 6) Limba grécă apla, 7) Cântările bisericescĭ. Clasa III-a. 1) Istoria nouluĭ testament, 2) Geografia, 3) Tâlcuirea rênduălilor bisericeseĭ, 4) Tipicul, 5) Istoria universală pe scurt, 6) Limba grécă apla, 7) Cântările bi-

sericescĭ. Clasa IV-a. 1) Retorica cu exemple din S-ţiĭ Părinţĭ, 2) Istoria universală, 3) Pastorala, 4) Practica la tipic, 5) Cântările bisericescĭ. Acesta 'ĭ faimosul progres, propus de aşeḑămêntul înalt întărit şi impus Seminarieĭ Veniamine de Meletie Mitropolitul. 'L-am citat într'adins spre a se putea constata progresul din timpul acesta, ce a suportat scóla şi a admira progresul chiar din aniĭ 1813—1820.

Décă pe lângă acésta vom maĭ adăugi şi nenorocirile timpuluĭ, că adecă la 1848 am avut holeră, că tot atuncĭ am avut ocupaţia rusescă, că tot atuncĭ lipséŭ, exilaţĭ din ţéră, maĭ toţĭ ómeniĭ progresuluĭ şi aĭ renascereĭ românismuluĭ; apoĭ atuncĭ póte să'şĭ facă cititornl oglinda reală despre ce putea să fie şi în Seminarie! Cu tóte aceste elemente nefavorabile, cu tóte că Mitropolitul Meletie, sub pretext că n'are contingentul necesar pentru preoţĭ, cu tóte că aŭ redus seminariul la scóla de candidaţĭ, cu tóte că aŭ pus pe drumurĭ corpul didactic, suprimând sciinţele principale din program, în fine cu tóte că aŭ ordonat prin oficia No. 42 la 20 Aprilie de s'aŭ dat afafară din seminariŭ o sumă de elevĭ sub cuvênt că sunt prea micĭ de etate şi ca consecinţă a faptuluĭ s'aŭ înmulţit numĕrul candidaţilor; totuşĭ n'aŭ putut desfiinţa cu totul acest institut.

De şi în scólă nu maĭ eraŭ acum de cât 44 de elevĭ, iar candidaţĭ 120, totuşĭ Prea S-tul Scriban în prevederea uneĭ vremĭ maĭ favorabile pentru scólă, nu părăsesce institutul cu totul, ci cu persistenţa sa caracteristică, cere a i se permite de a înfiinţa clasa a IV în seminarie, pentru că eraŭ atuncĭ în realitate numaĭ treĭ clase, şi i se admite. In aceste împregiurărĭ numaĭ catiheţiĭ să maĭ folosesc ceva, pentru că de unde eraŭ plătiţĭ cu 1.000 leĭ pe an, acum sunt salariaţĭ cu 3.000; acésta are loc la 1850.

La 1848, când Scriban aŭ fost pentru puţin timp îndepărtat prin reducerea seminaruluĭ la 3 clase (scóla de Candidaţĭ) i s'aŭ cerut a da pe séma Economuluĭ Vitalie tótă averea mişcătóre şi nemişcătóre a Seminarieĭ, cum şi de Biblioteca eĭ (veḑĭ acta No. 116 din achiva scóleĭ).

Aicea sunt inventariate tóte argintăriele din Biserică; cum şi tóte obiectele de alamă orĭ fer, icónele, vesmintele şi cărţile din Biblioteca Bisericeĭ; dupe acéstă catagrafia Biblioteceĭ scóleĭ, consta pe atuncĭ încă din cărţĭ românescĭ, latineştĭ, francese, greceştĭ, nemţeştĭ, ruseştĭ în numĕr de 1.195 corpurĭ complete şi 1.425 tomurĭ. Hârţĭ eraŭ pe atuncĭ 55, care serveaŭ pentru a învĕţa eleviĭ. Respectiv de bibliotecă vom vorbi maĭ pe larg în curând, când vom termina acest istoric, dând séma maĭ amănunţită de mersul Biblioteceĭ.

In 1848 Februarie 7 Mitropolitul Meletie timite, cu Oficia No. 19, Regulamentul sĕŭ către Rectorul Seminariuluĭ spre a'l pune în aplicare. Acesta 'ĭ vestitul *Regulament înalt întărit*, dupe care Seminariul de scólă era redus la scóla de Catihesie.

Programul este cuprins în § 7. Eată 'l: 1). Catihisul cu tălcuire pe larg. 2). Ist. Bisericeĭ Vechiuluĭ şi Nouluĭ Testament. 3) Gramatica românéscă în stil Bisericesc cu aplicaţia la citire şi scrisóre. 4). Ist. Universală şi a Patrieĭ pe scurt. 5). Aritmetica. 6). Geografia. 7). Tipicul cu rênduelele Bisericeştĭ. 8). Retorica pe scurt. 9). Limba greacă apla. 10). Invĕţătura păstoréscă. *Tóte aceste sciinţĭ se vor paradosi de patru profesorĭ.* Dupe acésta se claséză aceste sciinţĭ pe un curs de 4 anĭ. Prin urmare rĕmâne câte un profesor pe clasă!

Acésta 'ĭ celebra îmbunătăţire adusă Seminariuluĭ nemuritoruluĭ Veniamin de către Mitropolitul Meletie, acésta 'ĭ progresul ce 'l urmărea în interesul renascereĭ cleruluĭ! Lăsăm să aprecieze şi să caracterisese înşişĭ cititoriĭ disposiţiile ce predomina pe Mitropolitul Meletie, respectiv de luminarea Cleruluĭ.

Regulamentul este subscris de însuşĭ Mitropolitul Meletie şi de V. Beldiman Vornic. In urma acesteĭ reorganisărĭ — *rele organisărĭ* — se adună profesoriĭ vrênd nevrênd şi fac un prescript verbal în care declară că vor urma porunceĭ şi în care aŭ subscris arch. Filaret Scriban, Andreĭ Teodorescu, C. Buţureanu, C. Facăş şi Lupu Ion.

Apoĭ toţĭ aceştĭ profesorĭ formézǎ un fel de programă de întrebuinţarea timpuluĭ elevilor şi o altă programă, orariul scóleĭ în care sunt numaĭ câte duoĕ ore de ocupaţie, pentru elevĭ, duoĕ ore diminéţa şi duoĕ dupe masă..... Aceste disposiţiĭ a comitetuluĭ scóleĭ sunt admise de Mitropolitul Meletie. Suntem acum la 15 Februarie şi cursurile încă nu sunt începute. In anul 1848 a eşit din seminar 39 de candidaţĭ.»

In urma mişcăreĭ politice, orĭ-cât neisbutite, M. Sturdza care a simţit că opiniunea publică este cu deosebire în contra luĭ din causa scólelor, crede a recâştiga acea opiniune numind în 27 August 1848, cu ofisul Domnesc No. 82, în Epitropia scólelor pe Vornicul V. Beldiman, în locul luĭ Beizadea Iorgu Suţu. *)

Beldiman, ca membru al comisiuneĭ rênduită de Adunare pentru cercetarea stăreĭ scólelor, împreună cu C. Negruzzi, lucraseră pentru neînlăturarea limbeĭ române din scóle. Intrarea luĭ Beldiman în Epitropie, însemna decĭ un pas mare îndărăt din partea reacţiuneĭ. Acest pas se afirmă şi maĭ mult, când în 12 Noembre 1848, cu ofisul No. 90, Domnitorul numi în Epitropie şi pe Post. C. Negruzzi, alăturea cu Beldiman şi Logofĕtul C. Mavrocordat. **)

Cum putea crede reacţiunea că va învinge limba românéscă, fie şi în favórea limbeĭ franceze, acum când românul putea ceti cărţĭ şi de maĭ mulţĭ anĭ lucrărĭ frumóse în maĭ tóte ramurile activităţeĭ omenescĭ!

La Bucurescĭ, în Aprilie 1848, *enoriaşiĭ* bisericeĭ Mihaiŭ-Vodă, cer guvernuluĭ reacţionar, care a scos limba românéscă din S-tul Sava, să o impună egumenuluĭ şi preoţilor grecĭ pentru slujba bisericeĭ!

«De multă vreme ne vedem însetaţĭ, ḑic Câmpineanu, Căpitan Velea, N. Golescu, I. Creţeanu, de sufletésca dorinţă a asculta în sfântul locaş cu numele Mihaiŭ-Vodă, sĕvĕrşirea Dumneḑeescilor slujbe în limba românéscă.» ***).

Şi când ast-fel naţiunea cere limba eĭ în biserică, putea până în fine să îngădue dênsa isgonirea limbeĭ din scólă?

Eată de ce nu va fi pentru mult timp încă asigurată Domnia luĭ M. Sturdza, iar nu numaĭ pentru nedreptăţile şi jafurile ce i se pun în socotélă; şi eată de ce anonimul pamfletar al dialoguluĭ în versurĭ dintre Moldova şi Ungaria, pune în gura Moldoveĭ amarele aceste cuvinte:

«Sunt cincĭ şése vinḑĕtorĭ
Făţişĭ talharĭ, predatorĭ,
Intâiĭ ceĭ ce aŭ lucrat
Fără cuget de pĕcat,
Intr'un reglement făcut,
Cum aŭ dorit, cum aŭ vrut,
Pentru eĭ folositor
Şi pentru toţĭ stricător.

*) Dosarul No. 173 curent, Archiva Statuluĭ.
**) Dosarul No. 173 curent, Archiva Statuluĭ.
***) Veḑĭ anexa.

Pravilĭ aŭ desfiinţat,
Privileghiĭ aŭ stricat,
Pentru interesul lor
Şi pentru un mic favor,
Uĭtă Patrie şi frate
Şi datoriile tóte.
Cu prodosiĭ şi minciunĭ
Aŭ depărtat pe ceĭ bunĭ.
S'aŭ silit de-aŭ isprăvit
Dintr'înşiĭ de aŭ surghiunit.

Ungaria întrébă apoĭ pe Moldova :

«Dar Conaki ce aŭ lucrat,
Ales de obştescul Sfat ?
Căcĭ acest isteţ bărbat,
'Mĭ pare a nu fi depărtat
De pravilĭ şi de dreptate
Şi de datoriĭ, cât póte.»

Ear *norodul* rĕspunde Ungarieĭ :

«Tot aşĭa credém şi noĭ
Cu un an maĭ înapoĭ,
Dar acum aŭ dovedit
Că şi pe el 'l-a orbit
Slava cea amăgitóre
Şi-o nădejde viitóre.»

Era póte încât va nedréptă bănuiala în care căḑu Conachi pe care 'l-am vĕḑut figurând în afacerea scólelor naţionale; dar când Ungaria maĭ întreba :

Dér părintele Mitropolitul
Archiereul Prea Sfinţitul ?»

Maĭ cu temeiŭ rĕspundé biletul român :

Când póte blagoslovesce,
Pe preoţĭ 'i sărăcesce,
Ear când nu, la Neamţ, la pesce,
Se duce de se sfinţesce. *)

*

Ne ar rĕmânea aci să maĭ pomenim de progresele realisate în arte, décă asemenea progrese ar putea să existe în ţéră, unde scóla este persecutată.

Un moment, în Muntenia, libertatea de tipar şi protecţiunea acordată de guvernul provisoriŭ al revoluţiuneĭ, aŭ dat nascere la câte-va noue foĭ periodice, la o explosiune de simţirĭ naţionale manifestată prin versurĭ, la încercărĭ musicale şi în pictură... dér aces-

*) Veḑĭ în anexa totală satiră.

tea a fost tóte efemere şi aŭ murit năpustite de reacţiunea triumfătóre. Oameniĭ de litere, ómeniĭ de sciinţe şi bruma de artiştĭ ce maĭ eraŭ în ţéră până la finele luĭ Septembre 1848, sunt aruncaţĭ peste hotar, din carĭ uniĭ din eĭ, vaĭ! nu se vor maĭ întórce!

De acum literatura, sciinţa şi arta română nu se maĭ manifestă în patria română, ce în cea maĭ parte la Paris, Constantinopole, etc. Dér e timp să uunem capĕt istoriculuĭ acestuĭ dureros an, în care, trebue să recunóscem, o generósă generaţiune, a aruncat în brazda ogoruluĭ român, sĕmînţa din care câţĭ-va anĭ apoĭ avea să rĕsară *România unită!*

FINEA TOMULUĬ II.

TABELA MATERIILOR TOMULUI II

			Pagina
1. Prefaţa.			
Cap.	I	Anul 1838	1— 93.
»	II	» 1839	95—146.
»	III	» 1840	147—193.
»	IV	» 1841	195—207.
»	V	» 1842	209—228.
»	VI	» 1843—1844	229—278.
»	VII	» 1845—1846	279—310.
»	VIII	» 1847	311—330.
»	IX	» 1848	331—365.

FACSIMILE:

	Pagina
1. Petiţiunea profesorilor contra luĭ I. Maiorescu, anul 1838	67
2. Scrisórea luĭ I. Maiorescu, anul 1838	68
3. Minuta declaraţiuneĭ cerută de la I. Maiorescu, anul 1838	80

PUBLICATIUNI DE V. A. URECHIA

1851. — *Grinda de aur*, nuvelă morală, 8⁰ Iași. Tipografia Berman.

1854. — Articol despre Exposițiunea universală din Londra, în fóia »Zimbrul« a D-lor T. Codrescu, D. Gusti, etc.

1853—1858. — Diverse poesii și articole în «Zimbrul» și în foiletonul «Zimbrului». Iași. Tipogr. Buciumului român.

1853. — *Un vis*, în calendarul «Buciumului român» pe 1853.

1854. — *Șetrarul Gurluescovici*, în calendarul «Buciumului român» pe 1854.

1855. — *Mozaic*, culegere literară, 8⁰ Iași. (Tipogr. Bucium. român), 1855.

1855. — Logofětul Baptiste Veleli, nuvelă istorică publicată în *România literară* din Iași 4⁰, 1855. Tipogr. Berman.

1857—1858. — Diverse corespondențe în limba francesă, în jurnalele Constitutionnei, Le pays, și la Patrie, din Paris, despre Unire, Principe străin, etc.

1857—1858. — Coliba Mariucăi, fragment de roman, publicat în foiletonul «Zimbrului».

1857. — *Opiniunea*, jurnalul Românilor din străinětate sub direcțiunea lui V. A. Urechiă, Paris, f⁰.

1858. — *Zimbrul și Vulturul* cu începere de la 1 Noembre 1858 în colaborare cu D-nul Iancu Codrescu. Folio mic. Iași. Tipografia Buciumului Român.

1859. — Biografii. — Istoria Românilor dupe metoda catihetică; prima edițiune a acestei cărți didactice e din 1857 8⁰. Tipografia Buciumului român. Din acest op s'au dat vre-o 12 edițiuni până în 1866.

1859. — Schițări de literatură românéscă, 8⁰. Iași, Tip. Buciumul român.

1859. — *Stéoa Dunărei*. Colaborare cu M. Kogălniceanu, Vasile Melinescu și Iancu Codrescu.

1859. — *Vierița cea frumósă*, nuvelă istorică publicată în «Stéoa Dunărei» în 1859. Iași.

" Discurs rostit la împărțirea premiilor, ca director Ministeruluĭ de culte și instr. publică, și la care a rěspuns Mih. Kogălniceanu, Ministru-pręședinte de Cabinet.

1859—1860. — »Bondarul«, fóe umoristică. — Colaborare cu I. V. Adrian. Iași. Tip. Bucium.

1860. — *Revista sěptěmânală a instr. publice*. Singur numěr. 4⁰ Iași.

1859—1860. — Instrucțiuni la profesorii din scólele primare cum să se predee diversele materii.

" Regulamentul scóleĭ de musică din Iași în 1860.

" Hrisovul scólelor române pentru israeliți. 1860.

" Extract din Mesagiul domnesc la adunarea electivă, relativ la mersul scolilor în 1859.

1860—1861. — Idem din Mesagiul de la 1860.

1860. — Documentele Universitățeĭ de la Iași. Octombre, 1860.

1860—1864. — Diverse corespondențe și foiletóne în »Românul«.

1860 Sept. 15.— *Ateneul Român*. Revistă sěptěmânală în 4⁰. Iași. Tip. Berman.

— 1861. — *Ateneul Român*, transformat în revistă lunară 8⁰. Iași. Tipografia Berman. (Lunile Maiŭ și Iunie.—Iulie și August și Sept.—Octombre.

1861. — *Dacia*, jurnal politic și literar, în colaborare cu G. Petrescu.

1862. — Desmințire la rěspunsul D-luĭ Cneaz D. Cantacuzino la interpelațiunea D-luĭ M. Kogălniceanu 8⁰. Bucurescĭ, tipogr. jurn. Național. 1862.

1863. — O vorbă despre literatura desfrênată, ce se incércă a se introduce în Societatea română, 8⁰. Iași, tipogr. Berman Peleski. 1863.

1864. — Conferința în onórea aniversăreĭ de 300 de anĭ a nascereĭ luĭ Schakespeare. Iași. 1864.

1864—1867. — Discurs la împărțirea premiilor în Iași. 1864.

" Inaugurarea nouluĭ an scolar. 1864—65, Bucurescĭ.

" Actele înființăreĭ muzěuluĭ de antichități, Bucurescĭ, 1865.

1864—1867. — Seminarul catolic din Iaşĭ, 1864—65.
" Despre apelul nominal în scolĭ, 1864—65.
" Suntem în progres? Articol din Anuarul scólelor, 1864.
" Băncile din clase. — Studiŭ. Idem.
" Discurs la inaug. bustuluĭ luĭ S. Barintiu. Iaşĭ.
" Discurs la inaugurarea scóleĭ de comerciŭ din Bucurescĭ.
" Proclamaţiunea aplicăreĭ obligativităţeĭ, 1865.
" Contra propagandeĭ maghiare în sate.
" Propunerea gramaticeĭ în scólele primare.
" Cursurĭ de adulţĭ.
" Discurs de inaugurare a primeĭ sesiunĭ a consil. general.
" Actele înfiinţăreĭ Academieĭ române.
" Apel la primariĭ din sate să facă scolĭ.
" Apel la proprietarĭ şi arendaşĭ să facă scolĭ.
" Extras din Mesagiul locotenenţeĭ domnescĭ la deschiderea Constituanteĭ.
" Despre scólele deschise pentru fete.
" Inciclopedistul. — Explicarea aparatuluĭ inventat de V. A. Urechiă.
1865. — *Balul mortuluĭ* 8⁰, Bucurescĭ, tipogr. Rasidescu. 1865.
" *Femeea română*, prima conferinţă la Ateneul din Bucurescĭ, Bucurescĭ, tipogr. Rosetti 8⁰. 1865.
" De clasicism, romantism şi realism. — Conferinţă la Ateneŭ 8⁰. Bucurescĭ. 1865.
" Cronicele nóstre. — Conferinţă 8⁰. Bucurescĭ 1865.
1866. — Buletinul instr. publice 4⁰. Bucurescĭ 1866.
" Elocinţa română 8⁰. Bucurescĭ 1866.
" Anuarul instr. publice pe anul 1863—1864 4⁰. Bucurescĭ, 1866.
1867. — Alocuţiune la deschiderea Ateneuluĭ din Bucurescĭ, 1867.
" Societatea pentru învĕţătura poporuluĭ român 4⁰, 1867.
" Discurs la inaugurarea bustuluĭ luĭ Evangeliŭ Zappa şi a Societăţeĭ Academice.
" Almanahul cultelor 4⁰. Bucurescĭ, 1867.
" Poesia înaintea politiceĭ, conferinţă, 8⁰. Bucurescĭ, 1867.
" Serbarea inaugurăreĭ Societăţeĭ academice cu ilustraţiunĭ 4⁰. 1867, Bucurescĭ.
1868. — *Patria Română*, notiţe etnografice, etc., 16⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Limba friulană 8⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Buletinul instr. publice 4⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Cum iubiaŭ Românii, conferinţă. Bucurescĭ, 1868.
" Istoria scolĭlor sătescĭ 4⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Planurĭ de scolĭ sătescĭ 4⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Escursiune în Mavro-Vlachia. Bucurescĭ, 1868.
" Anuarul instr. publice pe 1864—65 4⁰. Bucurescĭ, 1868.
" Carol I. Biografie, corectată de însuşĭ M. Sa Domnitorul, folio. Bucurescĭ, 1868.
" Vornic Bucioc, dramă, ediţie lux. 8⁰, tipogr. Curţeĭ. Bucurescĭ, 1868.
" Poesiĭ de V. A. Urechiă, ediţiune de 50 exemplare 16⁰. idem, idem.
" Semĕnătoriĭ de ideĭ 8⁰. Bucurescĭ 1868. (Conferinţă).
1869. — *Adunarea naţionale*. Jurnal în colaborare cu D. T. Pascal f⁰, Bucurescĭ, 1869.
" La Fiancée de l'Empereur, 4⁰ Bucurescĭ, 1869.
" Faptele naţiuneĭ înainte de 1680 fură numaĭ instructive séŭ de consciinţă şi naţionale? Conferinţă la Ateneŭ, 8⁰ Bucurescĭ, 1869.
" *Informaţiunile bucurescene*. Jurnal f⁰ în 3 formate deosebite, în colaborare cu D. N. Pop la Bucurescĭ şi cu D. G. Mihăilescu la Galaţĭ. Bucurescĭ, Iaşĭ şi Galaţĭ, 1869—1870.
" *«Ateneul Român»*. Revista societăţeĭ. Câte-va numere din ediţiunea Bucurescĭ.
" Foia societăţeĭ pentru învĕţătura poporuluĭ român, 4⁰ Bucurescĭ, 1868.
" Ida la Elisa. Comedie într'un act, Bucurescĭ, 1869.
1870. — Fidanţata împĕratuluĭ, 8⁰ Bucurescĭ, 1870.
" *Revista contimporană* în colaborare cu DD. P. Grădişteanu, Zamfirescu, Dr. Brânză, Laurian, Marian, etc.

BIBLIOTECA

1877. — Anuarul Institutului Urechiă pe 1870—77.

1878. — Opere complete, Drame, 8⁰. 1878, Bucurescĭ, Tipografia pasagiu.
" " " Comediĭ 8⁰ " " " "
Lugubre monumentum Besarabiae, 8⁰ Bucurescĭ, 1878.
Opere complete. Discursurĭ academice, 8⁰ " "
" " Conferinţe şi discursurĭ " " "
Incercare bibliografică despre Istria şi Dalmaţia, 8⁰ 1878.

1880. — Album Macedo-Român, folio Bucurescĭ. 1880.
" Anuarul institutului Urechiă pe 1881.
" Examene anuale 1880—81.
" Fratilia intru dreptate, 4⁰, 1880.
1881. — Inmormêntarea luĭ ŭ (la ocasiunea banchetuluĭ pentru Alexandri).
1882. — Cartă etnografică a Românilor, f⁰ 1882.
1883. — Relaţiunile Francieĭ cu România, 8⁰. Bucurescĭ, 1883.
" Didactica, 8⁰. Bucurescĭ, 1883. Tipografia Curţeĭ regale.
" Novele-Cugetărĭ, foiletóne, bibliografiĭ, 8⁰. 1883.
" Discursurĭ academice, seria B. Tomul II, 8⁰, Bucurescĭ, 1882.
1885. — Schiţe de istoria literatureĭ române, 8⁰. Bucurescĭ, 1885.

1886. — Cartografia română.
" Cronica anonimă, în jurnalul D-luĭ Tocilescu.
" Miron Costin, opere complete, vol. I, 8⁰, Bucurescĭ, 1886.

1887. — Séma ţĕreĭ Moldoveĭ la 1818, 4⁰ Bucurescĭ, 1887.
" Inscripţiunĭ dupe manuscrise. 4⁰ " "

1888. — Miron Costin, opere complete, vol. II, 8⁰. Bucurescĭ, 1888.
" Notiţe despre Sloboţiĭ, 4⁰. 1888, Bucurescĭ.
" Séma ţĕreĭ Moldoveĭ pe 1776, 4⁰. 1888.
1889. — Activitatea literară a Arhim. Vartolomei Mazareanul.
" Autografele luĭ Varlam Mitropolitul, 4⁰. Bucurescĭ, 1889.
" Istoria evenim. din Orient, 4⁰. Bucurescĭ, 1889.
" Moratorium, 4⁰. Bucurescĭ, 1889.
" Documente relative la aniĭ 1800—1831, 4⁰. Bucurescĭ, 1889.
" Despre bresle în »Convorbirĭ«, 1889.
" Monumentul luĭ Miron Costin, 8⁰. 1889.
" Memoriĭ presintate Academieĭ în 1887—88, 4⁰. Bucurescĭ.
1890. — Biserica din Cetatea Neamţ, 4⁰ Bucurescĭ. — G. Asaki. Cuvênt la inaugurarea statueĭ, 8⁰ Bucurescĭ, 1890.

1891. — Schiţe de sigilografie română, 4⁰ Bucurescĭ, 1891.
" Discursul asupra proiectuluĭ de lege a instrucţiuneĭ publice, 8⁰. Imprimeria Statuluĭ, 1891.
" Legende, ediţiunea Socek.
" *Istoria românilor*, curs făcut la facultatea de litere din Bucurescĭ, 8⁰ 1891, t. I.
1892. — Tom. II şi III.
1867—1892. — Memoriĭ diverse şi desbaterĭ literare istorice în Analele Academieĭ române.

SUB PRESA

Istoria scólelor, tom. III—VI.
Istoria Românilor, tom. IV—VIII.

VERIFICAT 1987

VERIFICAT